SAMANTAPĀSĀDIKĀ

OR

VINAYATTHAKATHĀ

PART I.

සමන්තපාසාදිකා

නාම

විනයට්ඨකථා.

ToC

Vol. XXVIII.

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST.

SAMANTAPĀSĀDIKĀ

OR

VINAYATTHAKATHĀ

PART I.

සමන්තපාසාදිකා

නාම

විනයට්ඨකථා.

මුද්‍රණය:
එස්. ඇන්ඩ් එස්. ප්‍රින්ටර්ස්
නො. 49, ජයන්ත වීරසේකර මාවත,
කොළඹ. 10.

බු. ව. 2558
ක්‍රි. ව. 2014

මිල රු. 260/-

ToC

(තිපිටකමුද්දණෙ අට්ඨවීසතිමං පොත්ථකං)

භදන්තාචරිය බුද්ධඝොස මහාථෙරවර විරචිතා

සමන්තපාසාදිකා

නාම

විනයට්ඨකථා.

ToC

Vol. XXVIII.

BHADANTĀCARIYA BUDDHAGHŌSA MAHĀTHERA'S

SAMANTAPĀSĀDIKĀ

OR

VINAYAṬṬHAKATHĀ

(PART I.)

REVISED AND EDITED BY

BADDEGAMA PIYARATANA MAHĀ THERO
Vice Principal, Vidyōdaya Oriental College,
and
WELIVITIYE PANDITA SŌRATA THERO
of the Tutorial Staff Vidyōdaya Oriental College.

FINALLY REVISED BY

Ven'ble KAHAWE SIRI SUMANGALA RATAṆASĀRA MAHĀ THERO
Pradhāna Nāyaka of Western Province,
Principal, Vidyōdaya Oriental College,
Māligākanda, Colombo, Ceylon.

B. E. 2558
C. E. 2014

තුන්වන මුද්‍රණය - 2014 (500)

Published by
Somawathie Hewavitarane Trust,
130,
Rev. Hikkaduwe Sri Sumangala Nahime Mawatha,
Colombo 10,
Sri Lanka.,
Tel: 011 2 695012
E-mail: somawatitrust@sltnet.lk
web: www.somawatitrust.com
10 July 2014.

(තිපිටකමුද්දණෙ අට්ඨවීසතිමං පොත්ථකං)

භදන්තාචරිය බුද්ධඝොස මහාථෙරවර විරචිතා

සමන්තපාසාදිකා

නාම

විනයට්ඨකථා.

කොළම්බුනගරෙ විජ්ජොදයමහාවිජ්ජාලයෙ

උපජ්ඣායාචරියපදලඤ්ඡනෙන

බද්දෙගම පියරතනථෙර පාදෙන

උපාචරියපදලඤ්ඡනෙන

වැලිවිටියෙ පණ්ඩිත සොරතථෙරෙන ච

සංසොධිතාභිසඞ්ඛතා ච.

විජ්ජොදය මහාවිජ්ජාලයාධිපතිනා පණ්ඩිතසිරොමණිනා

සිරිසුමඞ්ගලරතනසාරාභිධානෙන

ලඞ්කාපච්ඡිමදිසායං පධානනායකසඞ්ඝත්ථෙරවරෙන

ඛණතපුද්ධිපතනසමොලොකෙනෙන

පරිගණ්හිතා

මුද්‍රණය:
එස්. ඇන්ඩ් එස්. ප්‍රින්ටර්ස්
නො. 49, ජයන්ත වීරසේකර මාවත,
කොළඹ 10.

බු. ව. 2558

ක්‍රි. ව. 2014

ToC

PUBLISHERS NOTE

The late Mr. SIMON ALEXANDER HEWAVITARANE, who in his life time had begun to publish the TRIPITAKA, left a bequest for its completion after his death. He died suddenly on 17th January 1913 and in accordance with his wishes his Trustees had published the Commentaries on the Text in 49 volumes. After seventy years these books are no longer readily available.

His widow Mrs. SOMAWATI HEWAVITARANE who passed away on 10th January 1982 at the age of 94, had prior to her death, created the SOMAWATI HEWAVITARANE TRUST to carry on the good work started by her late husband and bequeathed her entire estate to this Trust.

We the Trustees of the Somawati Hewavitarane Trust, having seen the need to re-print the Commentaries, have undertaken this task to help both the student and teacher of the Dhamma and in the hope that this act of ours will help to preserve the Noble Teachings of the Blessed One for the benefit of the future generations and thereby prolong the life of the Buddha Sasana by many more thousands of years.

May the fruits of this meritorious act help the late Simon Alexander Hewavitarane and Somawati Hewavitarane Maha Upasikawa in Sansara and towards their final attainment of Nibbana.

Noel Wijenaike
Nanda Amerasinghe
Tissa Ratnatunge

12th November 1985,
Somawati Hewavitarane Trust Office,
130, Maligakanda Road, Colombo-10,
SRI LANKA.

ToC

THE LATE
MR. SIMON ALEXANDER HEWAVITARNE.

BORN 20TH MARCH, 1875. DIED 17TH JANUARY, 1913.

සෝමාවතී හේවාවිතාරණ මැතිනිය

THE LATE
VEN'BLE ANAGARIKA DHARMAPALA.
(SIRI DEVAMITTA DHAMMAPALA)
Director of Tripitaka Muddrana Sabha

BORN 17TH SEPTEMBER, 1864. DIED 29TH APRIL, 1933

- විඤ්ඤාපනං -

සම්මාසම්බුද්ධස්ස පරිනිබ්බාණසමයතො චතුපඤ්ඤාසාධිකෙ නවසත-සංවච්ඡරෙ මහානාම රඤ්ඤො සමයෙ ජම්බුදීපා ලඞ්කාදීපමාගතෙන පරම විසුද්ධ සද්ධාබුද්ධිපතිමණ්ඩිතෙන අතුලබුද්ධබුද්ධඝොසත්ථෙරවරෙන ච ධම්ම-පාලත්ථෙරෙන ච උපසෙනත්ථෙරෙන ච මහානාමත්ථෙරෙන ච බුද්ධදත්ත-ත්ථෙරෙනවා'ති බුද්ධිමන්තෙහි එතෙහි ථෙරවරෙහි තිණ්ණං පිටකාන මත්ථවණ්ණනාවසෙනාට්ඨකථායො ලිඛිතා'ති වදන්ති. තා පනෙතා අට්ඨකථා නෙවමුද්දාපිතා. තස්මා ගච්ඡති කාලෙ තා අට්ඨකථායො'ති දුල්ලභා අහෙසුං. තස්මා දිවඞ්ගතස්ස ධඤ්ඤපුඤ්ඤපරිපුණ්ණස්ස සයිමන් හේවාවිතාරණ මහාසයස්සජ්ඣාසයවසෙන තස්ස ධනබ්බයෙන තෙනාණත්තෙන ආඞ්ගලවෙ-ජ්ජාචරියෙන සිරිමතා සි. ඒ. හේවාවිතාරණ මහාසයෙන ච සිරිනාථමුණිසිහ මහාසයෙන ච ඩබ්ලිව්. ඩී. හේවාවිතාරණ මහාසයෙන ච, පාලට්ඨකථායො මුද්දාපිතා ච පාකටී කතා ච. තථාපි මුද්දාපිතා තා අට්ඨකථායොපි ඉදානි සුදුල්ලභා භවන්ති. තස්මා තාසමට්ඨකථානං සුලභභාවමපෙක්ඛමානෙන සද්ධාබුද්ධිසම්පන්නෙන සද්ධම්මවඩ්ඪිකාමෙන සිරිලඞ්කාරජ්ජ ලඤ්ච පරික්ඛකාධිකාරිනා නීතිවෙදිනා නොයෙල් විජේනායක මහාසයෙන ච තිස්සරත්නතුඞ්ග මහාසයෙනවා'ති එතෙහි ද්වීහි මහාසයෙහි තථා අමරසිංහ මහාසයස්ස සංවිධායකත්තෙන සම්බුද්ධසාසන චිරට්ඨිතිකාමාය සද්ධාබුද්ධි සම්පන්නාය මහොපාසිකාය දිවඞ්ගතාය සෝමාවතී හේවාවිතාරණ මන්තිනියා ධනබ්බයෙන සම්බුද්ධපරිනිබ්බාණාධිසහස්ස පඤ්චසතාධිකෙ ඒකූනතිංසති-මෙවස්සෙ එසාපනට්ඨකථා තිලකමුද්දණාලයෙ මුද්දාපිතා ච පකාසිතා ච, භවති.

ලිඛිතමිදම්පනං දෙහියන්දර වැවලපියද්දේ සුවිසුද්ධාරාමාධිපතිනා විජ්ජාකිත්ති පරිවෙණජ්ඣක්ඛෙන විජේපාදය පරිවෙණෙ උපපධානා-චරියෙන රාජකීයපණ්ඩිත සත්පති උපධිධාරිනා පවිනාචරියෙන පල්ලාවෙල සිරිසද්ධාතිස්සාභිධානෙන නායකත්ථෙරෙනාති.

2529

12-11-1985

සඤ්ඤාපනං.

PREFACE.

සිරිඝනසුගතතථාගතෙන පන’මහාකං භගවතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන මහාකාරුණිකෙන සදෙවකස්ස සබ්බස්ස ලොකස්ස හිතාය සුඛාය දෙසිතො පඤ්ඤත්තො ච ධම්මවිනයො පරියත්ති-පටිපත්ති-පටිවෙධවසෙන විභත්තෙසු තීසු සාසනෙසු පරියත්තිසාසනං නාම. තම්පන පරියත්තිසාසනං තිවිධස්සපි සාසනස්ස මූලං. තතො’පි විනයපරියත්තියෙව සාසනට්ඨිතියා නිදානමෙකං. තෙනෙව පොරාණෙහිපි ධම්මසඞ්ගාහකෙහි මහාඛීණාසවෙහි “විනයො නාම බුද්ධසාසනස්ස ආයු, විනයෙ ඨිතෙ සාසනං ඨිතං හොති. තස්මා පඨමං විනයං සඞ්ගායාමා”ති වුත්තං. තතොයෙව ච විනයපරියත්තියා පධානත්තං විඤ්ඤායතෙ.

එවං සංවණ්ණිතඤ්ච විනයපිටකං හි උභතො විභඞ්ග-ඛන්ධක-පරිවාරවසෙන විභත්තං. තෙසු පාරාජිකපාළි-පාචිත්තියපාළීති පාකටා ද්වෙ ගන්ථා භික්ඛුවිභඞ්ග (=මහාවිභඞ්ග) භික්ඛුණීවිභඞ්ගවසෙන ද්වෙ විභඞ්ගා නාම. දසහි ද්වාදසහි ච ඛන්ධකෙහි පතිමණ්ඩිතා මහාවග්ගපාළි-චුල්ලවග්ගපාළීති පාකටා ද්වෙ ගන්ථා ද්වාවීසති ඛන්ධකා නාම. සොළසහි පරිවාරෙහි සොභිතා විනයපාළි පරිවාර නාමෙන වොහරීයති.

ඉච්චෙවං පඤ්චහි ගන්ථෙහි පරිපුණ්ණස්ස විනයපිටකස්ස සමන්තපාසාදිකා නාමෙතකායෙව’ට්ඨකථා නිම්මිතා සාසනචිරට්ඨිතිමිච්ඡතා මහාපඤ්ඤෙන මහාථෙරෙන භදන්තබුද්ධඝොසෙන සබ්බත්ථ පත්ථටයසොඝොසෙන සීහලට්ඨකථාපරිවත්තනවසෙනා’ති පාකටමෙතං සබ්බත්ථ.

තස්සා ඛො පන විනයට්ඨකථාය පාඨසොධනම්පනි තිපිටක මුද්දාපනසභාය’ජ්ඣක්ඛෙන දිවඞ්ගතෙන චාලිස් අල්විස් හේවාවිතාරණ නාමෙන මහාසයෙන මුද්දිතපුබ්බෙසු අනෙකෙසු අට්ඨකථාගන්ථෙසු නිද්දිට්ඨස්ස සයිමන් හේවාවිතාරණ මහාසයස්ස මහනීයමජ්ඣාසයමනතික්කම්ම සාඨකථාය තෙපිටකපාළියා මුද්දාපනකිච්චපසුතෙන විඤ්ඤුනෙන සාදරමජ්ඣෙසිතො පන’මහාකමාචරියවරො බුධජනනඛකිරණසමුජ්ජලිතපාදපීඨො විද්‍යොදයමහාපරිවෙණාධිපතිධුරං දධානො “කහවෙ” සිරිසුමඞ්ගලරතනසාරාභිධානො පධානසඞ්ඝනායකත්ථෙරසභො තිපිටකමුද්දාපනසභාය මුද්දාපියමානානං සබ්බෙසං පොත්ථකානං ඔසානසුද්ධිපත්තසමොලොකනවසෙන තදඤ්ඤෙනක විධානසතික කිච්චවසෙන ච අනොකාසො සමානො තදත්ථමෙව නියොජෙසි.

මයම්පනෙත්ථ බ්‍යාවටා සමානා පොරාණකානි ලිඛිතපොත්ථකානි ලඞ්කා-ස්‍යාම-මරම්මරට්ඨෙසු මුද්දිතානි ච තීණි පොත්ථකානි සමොලොකයමානා යථාබලං යථොකාසඤ්ච පාඨසොධනමකරිම්හ. තථා සොධිතො චා'යං පඨමො භාගො (ඡචත්තාළීසඵලකපරිමිතො) යථා වුත්තෙනත'මහාකං මහාසාමිනා විජ්ජොදයපරිවෙණාධීසෙන සුධීසෙන උත්තරිම්පි විසොධෙන්තෙන සාදරං පටිග්ගහෙත්වා ගරුත්තමුපනීතො අහොසි.

සමන්තපාසාදිකාය නාම විනයට්ඨකථායිමිස්සා චරිමභාගෙ විත්ථාරවසෙන සඤ්ඤාපනං ලික්ඛිස්සාම. තස්මා අලමතිප්පපඤ්චෙනා'ති.

සිද්ධිරත්ථු.

ඉත්ථං නිවෙදයාම මයං

බද්දෙගම පියරතනත්ථෙරො.
වැලිවිටියේ සොරතත්ථෙරො.

2473 තමෙ බුද්ධවස්සෙ මාගසිරමාසස්ස සුක්කපක්ඛ
ඡට්ඨියං මන්දවාරෙ විජ්ජොදයපරිවෙණතො.

සූචිපත්තං.

CONTENTS.

සඞ්කෙතවිඤ්ඤත්ති.

ABBREVIATIONS.

"සිI" සිරිවඩ්ඪනනගරෙ සඞ්ඝරාජපරිවෙණතො ලද්ධං චිරන්තනලිඛිත පොත්ථකං.

"සිII" විජ්ජොදය පොත්ථකාලය පොත්ථකං.

"සිIII" විජ්ජොදය පොත්ථකාලයායත්තං අපරං පොත්ථකං.

"සිIV" "මහරත්ගොඩ" ගාමෙ උත්තරමූලපරිවෙණතො ලද්ධං පොත්ථකං.

"ස්‍යා" ස්‍යාමක්ඛරමුද්දිත සමන්තපාසාදිකා.

"ම" මරම්මක්ඛර " "

"සී"මු& "සී" සීහලක්ඛරමුද්දිත "

"ඉ" ඉඞ්ගිලීසක්ඛරමුද්දිත භාගො.

"සා" සාරත්ථදීපනී විනයටීකා.

"ම. ටී" මහාවංසටීකා.

"වි" විසුද්ධිමග්ග.

THE PALI ALPHABET

IN SINHALESE CHARACTERS.

VOWELS.

අ a ආ á ඉ i ඊ ī උ u ඌ ū එ é ඔ ó

CONSONANTS.

	ක ka	ඛ kha	ග ga	ඝ gha	ඞ ṅa		
	ච ca	ඡ cha	ජ ja	ඣ jha	ඤ ña		
	ට ṭa	ඨ ṭha	ඩ ḍa	ඪ ḍha	ණ ṇa		
	ත ta	ථ tha	ද da	ධ dha	න na		
	ප pa	ඵ pha	බ ba	භ bha	ම ma		
ය ya	ර ra	ල la	ව va	ස sa	හ ha	ළ ḷa	අං aṃ

ක ka	කා ká	කි ki	කී kī	කු ku	කූ kú	කෙ ké	කො kó
ඛ kha	ඛා khá	ඛි khi	ඛී khī	ඛු khu	ඛූ khú	ඛෙ khé	ඛො khó
ග ga	=	=	=	=	=	=	=

ක්ක kka	ඤ්ඤ ñña	ත්ව tva, ත්‍ර tra	ම්ඵ mpha
ක්ඛ kkha	ඤ්හ ñha	ද්ද dda	ම්බ, ම්බ mba
ක්‍ය kya	ඤ්ච, ච ñca	ද්ධ, ධ ddha	ම්භ mbha
ක්‍රි kri	ඡ, ඤ්ඡ ñcha	ද්‍ර dra	ම්ම mma
ක්ව kva	ජ, ඤ්ජ ñja	ව ද්ව dva	ම්හ mha
ඛ්‍ය khya	ඤ්ඣ ñjha	ධ්ව dhva	ය්‍ය, ය්‍ය yya
ඛ්ව khva	ට්ට ṭṭa	න්ත nta	ය්හ yha
ග්ග gga	ට්ඨ, ඨ ṭṭha	න්ථ ntha	ල්ල lla
ග්ඝ ggha	ඩ්ඩ ḍḍa	න්ද nda	ල්‍ය lya
ග්‍ර gra, ඞ්ක ṅka	ඩ්ඪ ḍḍha	න්ධ ndha	ල්හ lha
ඞ්ඛ ṅkha	ණ්ණ ṇṇa	න්න nna, න්හ nha	ව්හ wha
ඞ්ග ṅga	ණ්ට ṇṭa	ප්ප ppa	ස්ස ssa
ඞ්ඝ ṅgha	ණ්ඨ ṇṭha	ප්ඵ ppha	ස්ම sma
ච්ච cca	ණ්ඩ, ඩ ṇḍa	බ්බ bba	ස්ව swa
ච්ඡ ccha	ණ්හ ṇha	බ්භ bbha	හ්ම hma
ජ්ජ jja	ත්ත tta	බ්‍ර bra	හ්ව hva
ජ්ඣ jjha	ත්ථ ttha	ම්ප mpa	ළ්හ ḷha

ා á ි i ී ī ු ු u ූ ූ ú ෙ é ො ó

සමනතපාසාදිකා

නාම

විනය සංවණණනා.

නමො තසස භගවතො අරහතො සමමාසමබුදධසස.

යො කපපකොටීහිපි අපපමෙයයං
කාලං කරොනෙතා අතිදුකකරානි,
ඛෙදං ගතො ලොකහිතාය නාථො
නමො මහාකාරුණිකසස තසස.

අසමබුධං බුදධනිසෙවිතං යං
භවාභවං ගචඡති ජීවලොකො,
නමො අවිජජාදිකිලෙසජාල-
විධංසිනො ධමමවරසස තසස.

ගුණෙහි යො සීලසමාධිපඤඤා-
විමුතතිඤාණපපභුතීහි යුතෙතා,
ඛෙතතං ජනානං කුසලතථිකානං
තමරියසඞඝං සිරසා නමාමි.

ඉචෙචවමචචනත නමසසනීයං[1]
නමසසමානො රතනතතයං යං,
පුඤඤාභිසනදං විපුලං අලතථං
තසසානුභාවෙන හතනතරායො.

යසමිං ඨිතෙ සාසනමටඨිතසස
පතිටඨිතං හොති සුසණඨිතසස,
තං වණණයිසසං විනයං අමිසසං
නිසසාය පුබබාචරියානුභාවං.

කාමං ච පුබබාචරියාසභෙහි
ඤාණමබුනිදධොතමලාසවෙහි,
විසුදධවිජජා පටිසමභිදෙහි
සදධමමසංවණණනකොවිදෙහි.

1. සයා: ම: සී: II නමසසනෙයයං.

සල්ලෙඛියෙ නොසුලභූපමෙහි
මහාවිහාරස්ස ධජූපමෙහි,
සංවණ්ණිතොයං විනයො නයෙහි
චිත්තෙහි සම්බුද්ධවරන්ධවෙහි.

සංවණ්ණනා සීහළදීපකෙන
වාක්‍යෙන එසා පන සඞ්ඛතත්තා,[1]
න කිඤ්චි අත්ථං අභිසම්භුණාති
දීපන්තරෙ භික්ඛුජනස්ස යස්මා.

තස්මා ඉමං පාළිනයානුරූපං
සංවණ්ණනා 'දානි සමාරභිස්සං,
අජ්ඣෙසනං බුද්ධසිරිව්හයස්ස
ථෙරස්ස සම්මා සමනුස්සරන්තො.

සංවණ්ණනං තං ච සමාරභන්තො
තස්සා මහා අට්ඨකථං සරීරං,
කත්වා මහාපච්චරියං තථෙව
කුරුන්දිනාමාදිසු විස්සුතාසු.

විනිච්ඡයො අට්ඨකථාසු වුත්තො
යො යුත්තමත්ථං අපරිච්චජන්තො,
තතොපි අන්තොගධථෙරවාදං
සංවණ්ණනං සම්ම සමාරභිස්සං.

තං මෙ නිසාමෙන්තු පසන්නචිත්තා
ථෙරා ච භික්ඛූ නවමජ්ඣිමා ච,
ධම්මප්පදීපස්ස තථාගතස්ස
සක්කච්ච ධම්මං පතිමානයන්තා.

බුද්ධෙන ධම්මො විනයො ච වුත්තො
යො තස්ස පුත්තෙහි තථෙව ඤාතො,
සො යෙහි තෙසං මතිමච්චජන්තා
යස්මා පුරෙ අට්ඨකථා අකංසු.

තස්මා හි යං අට්ඨකථාසු වුත්තං
තං වජ්ජයිත්වාන පමාදලෙඛං,
සබ්බම්පි සික්ඛාසු සගාරවානං
යස්මා පමාණං ඉධ පණ්ඩිතානං.

තතො ච භාසන්තරමෙව හිත්වා
විත්ථාරමග්ගං ච සමාසයිත්වා,
විනිච්ඡයං සබ්බමසෙසයිත්වා
තන්තික්කමං කඤ්චි[2] අවොක්කමිත්වා.

1. ස්‍යා: ම: සඞ්ඛතත්තං. 2. ස්‍යා: ම: කිඤ්චි.

සුත්තන්තිකානං වචනානමත්ථං
සුත්තානුරූපං පරිදීපයන්ති,
යස්මා අයං හෙස්සති වණ්ණනාපි
සක්කච්ච තස්මා අනුසික්ඛිතබ්බාති.

තත්ථ "තං වණ්ණයිස්සං විනය"න්ති වුත්තත්තා විනයො තාව වවත්ථපෙතබ්බො,[1] තෙනෙතං වුච්චති :- විනයො නාම ඉධ සකලං විනයපිටකං අධිප්පෙතං. සංවණ්ණනත්ථං පනස්ස අයං මාතිකා :-

වුත්තං යෙන යදා යස්මා-ධාරිතං යෙන චාභතං;
යත්ථප්පතිට්ඨිතං චෙත-මෙතං වත්වා විධිං තතො.
තෙනාති ආදිපාඨස්ස-අත්ථං නානප්පකාරතො,
දස්සයන්තො කරිස්සාමි-විනයස්සත්ථවණ්ණනන්ති.

තත්ථ "වුත්තං යෙන යදා යස්මා"ති ඉදං තාව වචනං "තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා වෙරඤ්ජායං විහරතී"ති එවමාදිවචනං සන්ධාය වුත්තං. ඉදං හි බුද්ධස්ස භගවතො අත්තපච්චක්ඛවචනං න හොති, තස්මා වත්තබ්බමෙතං. ඉදං වචනං කෙන වුත්තං? කදා වුත්තං? කස්මා ච වුත්තන්ති?. ආයස්මතා උපාලිත්ථෙරෙන වුත්තං, තං ච පන පඨමමහාසඞ්ගීතිකාලෙ, පඨමමහාසඞ්ගීති නාම චෙසා කිඤ්චාපි පඤ්චසතිකසඞ්ගීතික්ඛන්ධකෙ වුත්තා, නිදානකොසල්ලත්ථං පන ඉධාපි ඉමිනා නයෙන වෙදිතබ්බා.

පඨමමහාසඞ්ගීතිවණ්ණනා.

ධම්මචක්කප්පවත්තනං හි ආදිං කත්වා යාව සුභද්දපරිබ්බාජකවිනයනා කතබුද්ධකිච්චෙ කුසිනාරායං උපවත්තනෙ මල්ලානං සාලවනෙ යමකසාලානමන්තරෙ විසාඛපුණ්ණමදිවසෙ පච්චූසසමයෙ අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බුතෙ භගවති ලොකනාථෙ භගවතො පරිනිබ්බානෙ සන්නිපතිතානං සත්තන්නං භික්ඛුසතසහස්සානං සඞ්ඝත්ථෙරො ආයස්මා මහාකස්සපො- සත්තාහපරිනිබ්බුතෙ භගවති සුභද්දෙන වුඩ්ඪපබ්බජිතෙන "අලං ආවුසො මා සොචිත්ථ මා පරිදෙවිත්ථ සුමුත්තා මයං තෙන මහාසමණෙන උපද්දුතා ච හොම ඉදං වො කප්පති ඉදං වො න කප්පතීති, ඉදානි පන මයං යං ඉච්ඡිස්සාම තං කරිස්සාම යං න ඉච්ඡිස්සාම න තං කරිස්සාමා"ති වුත්තවචනමනුස්සරන්තො- ඨානං ඛො පනෙතං විජ්ජති යං පාපභික්ඛූ අතීතසත්ථුකං පාවචනන්ති මඤ්ඤමානා පක්ඛං ලභිත්වා නචිරස්සෙව සද්ධම්මං අන්තරධාපෙය්‍යුං, යාව ච ධම්මවිනයො තිට්ඨති තාව අනතීතසත්ථුකමෙව පාවචනං හොති, වුත්තං හෙතං භගවතා :- "යො වො ආනන්ද මයා ධම්මො ච විනයො ච දෙසිතො පඤ්ඤත්තො සො වො මමච්චයෙන සත්ථා"ති. යන්නූනාහං ධම්මං ච

1. සයා: වවත්ථපෙතබ්බො කො සො විනයොති.

විනයඤ්ච සඞ්ගායෙය්‍යං යථයිදං සාසනං අද්ධනියං අස්ස චිරට්ඨිතිකං, යඤ්චාහං භගවතා: "ධාරෙස්සසි පන මෙ ත්වං කස්සප සාණානි පංසුකූලානි නිබ්බසනානී"ති වත්වා චීවරෙ සාධාරණපරිභොගෙන චෙව "අහං භික්ඛවෙ යාවදෙව ආකඞ්ඛාමි විවිච්චෙව කාමෙහි-පෙ-පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරාමි, කස්සපොපි භික්ඛවෙ යාවදෙව[1] ආකඞ්ඛති විවිච්චෙව කාමෙහි-පෙ-පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරතී"ති එවමාදිනා නයෙන නවානුපුබ්බවිහාරඡළභිඤ්ඤප්පභෙදෙ උත්තරිමනුස්සධම්මෙ අත්තනා සමසමට්ඨපනෙන ච අනුග්ගහිතො, තස්ස මෙ කිමඤ්ඤං ආණණ්‍යං භවිස්සති, නනු මං භගවා රාජා විය සකකවචඉස්සරියානුප්පදානෙන අත්තනො කුලවංසප්පතිට්ඨාපකං පුත්තං සද්ධම්මවංසප්පතිට්ඨාපකො මෙ අයං භවිස්සතීති මන්ත්වා ඉමිනා අසාධාරණෙන අනුග්ගහෙන අනුග්ගහෙසීති චින්තයන්තො ධම්මවිනයසඞ්ගායනත්ථං භික්ඛූනං උස්සාහං ජනෙසි. යථාහ:- "අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො භික්ඛූ ආමන්තෙසි: එකමිදාහං ආවුසො සමයං පාවාය කුසිනාරං අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නො මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං පඤ්චමත්තෙහි භික්ඛුසතෙහී"ති; සබ්බං සුභද්දකණ්ඩං විත්ථාරතො වෙදිතබ්බං.

තතො පරං ආහ:- "හන්ද මයං ආවුසො ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඞ්ගායෙය්‍යාම, පුරෙ අධම්මො දිප්පති, ධම්මො පටිබාහීයති, අවිනයො දිප්පති විනයො පටිබාහීයති, පුරෙ අධම්මවාදිනො බලවන්තො හොන්ති ධම්මවාදිනො දුබ්බලා හොන්ති, අවිනයවාදිනො බලවන්තො හොන්ති විනයවාදිනො දුබ්බලා හොන්තී"ති භික්ඛූ ආහංසු: තෙන හි භන්තෙ ථෙරො භික්ඛූ උච්චිනතූති. ථෙරො සකලනවඞ්ගසත්ථුසාසනපරියත්තිධරෙ පුථුජ්ජනසොතාපන්නසකදාගාමිඅනාගාමිසුක්ඛවිපස්සකඛීණාසවභික්ඛූ අනෙකසතෙ අනෙකසහස්සෙ ච වජ්ජෙත්වා තිපිටකසබ්බපරියත්තිප්පභෙදධරෙ පටිසම්භිදප්පත්තෙ මහානුභාවෙ යෙභුය්‍යෙන භගවතා එතදග්ගං ආරොපිතෙ තෙවිජ්ජාදිභෙදෙ ඛීණාසවභික්ඛූයෙව එකූනපඤ්චසතෙ පරිග්ගහෙසි. යෙ සන්ධාය ඉදං වුත්තං:- "අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො එකෙනූනපඤ්චඅරහන්තසතානි උච්චිනී"ති. කිස්ස පන ථෙරො එකෙනූනමකාසීති?. ආයස්මතො ආනන්දත්ථෙරස්ස ඔකාසකරණත්ථං, තෙනහායස්මතා සහාපි විනාපි න සක්කා ධම්මසඞ්ගීතිං කාතුං, සො හායස්මා සෙක්ඛො[2] සකරණීයො තස්මා සහාපි න සක්කා, යස්මා පනස්ස කිඤ්චි දසබලදෙසිතං සුත්තගෙය්‍යාදිකං භගවතො අසම්මුඛා පටිග්ගහිතං නාම නත්ථි, තස්මා විනාපි න සක්කා. යදි එවං සෙක්ඛොපි සමානො ධම්මසඞ්ගීතියා බහුපකාරත්තා ථෙරෙන උච්චිනිතබ්බො අස්ස. අථ කස්මා න උච්චිනිතොති? පරූපවාදවිවජ්ජනතො. ථෙරො හි ආයස්මන්තෙ ආනන්දෙ අතිවිය විස්සත්ථො අහොසි, තථා හි නං සිරස්මිං පලිතෙසු ජාතෙසුපි නවායං කුමාරකො මත්තමඤ්ඤාසීති කුමාරකවාදෙන වදති, සක්‍යකුලප්පසුතො චායස්මා

1. සී: යාවදෙ. 2. සී. සෙඛො.

යස්මා තථාගතස්ස භාතා චූලපිතු පුත්තො, තත්‍ර හි භික්ඛූ ඡන්‍දගමනං විය මඤ්ඤමානා බහූ අසෙක්ඛපටිසම්භිදප්පත්තෙ භික්ඛූ ඨපෙත්වා ආනන්‍දං සෙක්ඛපටිසම්භිදප්පත්තං ථෙරො උච්චිනීති උපවදෙය්‍යුං, තං පරූපවාදං පරිවජ්ජෙන්තො ආනන්‍දං විනා සඞ්ගීතිං න සක්කා කාතුං, භික්ඛූනං යෙවානුමතියා ගහෙස්සාමීති තං න උච්චිනි. අථ සයමෙව භික්ඛූ ආනන්‍දස්සත්ථාය ථෙරං යාචිංසු. යථාහ:– "භික්ඛූ ආයස්මන්තං මහාකස්සපං එතදවොචුං: අයං භන්තෙ ආයස්මා ආනන්‍දො කිඤ්චාපි සෙක්ඛො අභබ්බො ඡන්‍දා දොසා භයා මොහා අගතිං ගන්තුං, බහු චානෙන භගවතො සන්තිකෙ ධම්මො ච විනයො ච පරියත්තො, තෙන හි භන්තෙ ථෙරො ආයස්මන්තම්පි ආනන්‍දං උච්චිනතූ"ති. අථඛො ආයස්මා මහා කස්සපො ආයස්මන්තම්පි ආනන්‍දං උච්චිනි. එවං භික්ඛූනං අනුමතියා උච්චිනිතෙන තෙනායස්මතා සද්ධිං පඤ්චථෙරසතානි අහෙසුං. අථඛො ථෙරානං භික්ඛූනං එතදහොසි: කත්ථ නුඛො මයං ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඞ්ගායෙය්‍යාමාති. අථඛො ථෙරානං භික්ඛූනං එතදහොසි: රාජගහං ඛො මහාගොචරං පහූතසෙනාසනං, යන්නූන මයං රාජගහෙ වස්සං වසන්තා ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඞ්ගායෙය්‍යාම, න අඤ්ඤෙ භික්ඛූ රාජ ගහෙ වස්සං උපගච්ඡෙය්‍යුන්ති. කස්මා පන නෙසං එතදහොසි? ඉදං අම්හාකං ථාවරකම්මං, කොචි විසභාගපුග්ගලො සඞ්ඝමජ්ඣං පවිසිත්වා උක්කොටෙය්‍යාති, අථායස්මා මහාකස්සපො ඤත්තිදුතියෙන කම්මෙන සාවෙසි, තං සඞ්ගීතික්ඛන්‍ධකෙ* වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

අථ තථාගතස්ස පරිනිබ්බානතො සත්තසු සාධුකීළනදිවසෙසු සත්තසු ච ධාතුපූජාදිවසෙසු වීතිවත්තෙසු අඩ්ඪමාසො අතික්කන්තො ඉදානි ගිම්හානං දියඩ්ඪො මාසො සෙසො උපකට්ඨා වස්සූපනායිකාති මන්ත්වා මහාකස්සපත්ථෙරො රාජගහං ආවුසො ගච්ඡාමාති උපඩ්ඪං භික්ඛුසඞ්ඝං ගහෙත්වා එකං මග්ගං ගතො, අනුරුද්ධත්ථෙරොපි උපඩ්ඪං ගහෙත්වා එකං මග්ගං ගතො, ආනන්‍දත්ථෙරො පන භගවතො පත්තචීවරං ගහෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො සාවත්ථිං ගන්ත්වා රාජගහං ගන්තුකාමො යෙන සාවත්ථි තෙන චාරිකං පක්කාමි[1] ආනන්‍දත්ථෙරෙන ගතගතට්ඨානෙ මහාපරිදෙවො අහොසි: භන්තෙ ආනන්‍ද කුහිං සත්ථාරං ඨපෙත්වා ආගතොසීති. අනුපුබ්බෙන පන සාවත්ථිං අනුප්පත්තෙ ථෙරෙ භගවතො පරිනිබ්බානදිවසෙ විය මහාපරිදෙවො අහොසි, තත්‍ර සුදං ආයස්මා ආනන්‍දො අනිච්චතාදිපටිසංයුත්තාය ධම්මියා කථාය තං මහාජනං සඤ්ඤාපෙත්වා ජෙතවනං පවිසිත්වා දසබලෙන වසිතගන්‍ධකුටියා වාරං විවරිත්වා මඤ්චපීඨං නීහරිත්වා පප්ඵොටෙත්වා ගන්‍ධකුටිං සම්මජ්ජිත්වා මිලාතමාලාකචවරං ඡඩ්ඩෙත්වා මඤ්චපීඨං අතිහරිත්වා පුන යථාඨානෙ ඨපෙත්වා භගවතො ඨිතකාලෙ[2] කරණීයං වත්තං සබ්බමකාසි. අථ ථෙරො භගවතො පරිනිබ්බානතොපභුති ඨානනිසජ්ජබහුලත්තා උස්සන්න ධාතුකං කායං සමස්සාසෙතුං දුතියදිවසෙ ඛීරවිරෙචනං පිවිත්වා විහාරෙ

* චුල්ලවග්ග. 1. ම: පක්කමි. 2. සං. ඨිතකාලෙ විය.

යෙව නිසීදි යං සන්ධාය සුභෙන මාණවෙන පහිතං මාණවකං එතද වොච:- “අකාලො ඛො මාණවක අත්ථි මෙ අජ්ජ භෙසජ්ජමත්තා පීතා, අප්පෙව නාම ස්වෙපි උපසඞ්කමෙය්‍යාමා”ති. දුතියදිවසෙ චෙතකත්ථෙරෙන පච්ඡාසමණෙන ගන්ත්වා සුභෙන මාණවෙන පුට්ඨො දීඝනිකායෙ සුභසුත්තං නාම දසමං සුත්තමභාසි අථ ථෙරො ජෙතවනවිහාරෙ ඛණ්ඩඵුල්ලපටිසඞ්ඛරණං කාරාපෙත්වා උපකට්ඨාය වස්සූපනායිකාය රාජගහං ගතො, තථා මහාකස්සපත්ථෙරො අනුරුද්ධත්ථෙරො ච සබ්බං භික්ඛුසඞ්ඝං ගහෙත්වා රාජගහමෙව ගතො.

තෙන ඛො පන සමයෙන රාජගහෙ අට්ඨාරස මහාවිහාරා හොන්ති, තෙ සබ්බෙපි ඡඩ්ඩිතපතිතඋක්ලාපා අහෙසුං. භගවතො හි පරිනිබ්බානෙ සබ්බෙ භික්ඛූ අත්තනො අත්තනො පත්තචීවරං ගහෙත්වා විහාරෙ ච පරිවෙණෙ ච ඡඩ්ඩෙත්වා අගමංසු. තත්ථ ථෙරා භගවතො වචනපූජනත්ථං තිත්ථියවාදපරිමොචනත්ථඤ්ච පඨමං මාසං ඛණ්ඩඵුල්ලපටිසඞ්ඛරණං කරොමාති චින්තෙසුං. තිත්ථියා හි එවං වදෙය්‍යුං: සමණස්ස ගොතමස්ස සාවකා සත්ථරි ඨිතෙයෙව විහාරෙ පටිජග්ගිංසු, පරිනිබ්බුතෙ ඡඩ්ඩෙසුන්ති. තෙසං වාදපරිමොචනත්ථඤ්ච චින්තෙසුන්ති වුත්තං හොති. වුත්තම්පි චෙතං:- “අථ ඛො ථෙරානං භික්ඛූනං එතදහොසි: භගවතා ඛො ආවුසො ඛණ්ඩඵුල්ලපටිසඞ්ඛරණං වණ්ණිතං, හන්ද මයං ආවුසො පඨමං මාසං ඛණ්ඩඵුල්ලපටිසඞ්ඛරණං කරොම, මජ්ඣිමං මාසං සන්නිපතිත්වා ධම්මං ච විනයඤ්ච සඞ්ගායිස්සාමා”ති. තෙ දුතියදිවසෙ ගන්ත්වා රාජද්වාරෙ අට්ඨංසු. අජාතසත්තු රාජා ආගන්ත්වා වන්දිත්වා කිං භන්තෙ ආගතත්ථාති[1] අත්තනා කත්තබ්බං කිච්චං පටිපුච්ඡි, ථෙරා අට්ඨාරසමහාවිහාරපටිසඞ්ඛරණත්ථාය හත්ථකම්මං පටිවෙදෙසුං, සාධු භන්තෙති රාජා හත්ථකම්මකාරකෙ මනුස්සෙ අදාසි, ථෙරා පඨමං මාසං සබ්බවිහාරෙ පටිසඞ්ඛාරාපෙත්වා[2] රඤ්ඤො ආරොචෙසුං: නිට්ඨිතං මහාරාජ විහාරපටිසඞ්ඛරණං, ඉදානි ධම්මවිනයසඞ්ගහං කරොමාති. සාධු භන්තෙ විස්සත්ථා කරොථ මය්හං ආණාචක්කං, තුම්හාකං ධම්මචක්කං හොතු, ආණාපෙථ මෙ භන්තෙ කිං කරොමීති. ධම්මසඞ්ගහං[3] කරොන්තානං භික්ඛූනං සන්නිසජ්ජට්ඨානං මහාරාජාති. කත්ථ කරොමි භන්තෙති. වෙභාරපබ්බතපස්සෙ සත්තපණ්ණිගුහාද්වාරෙ කාතුං යුත්තං මහාරාජාති. සාධු භන්තෙති ඛො රාජා අජාතසත්තු විස්සකම්මුනා නිම්මිතසදිසං සුවිභත්තභිත්තිත්ථම්භසොපානං නානාවිධමාලාකම්ම ලතාකම්මවිචිත්තං අභිභවන්තමිව රාජභවනවිභූතිං අපහසන්තමිව දෙවවිමානසිරිං සිරියා නිකෙතමිව එකනිපාතතිත්ථමිව ච දෙවමනුස්සනයනවිහඞ්ගානං ලොකරාමණෙය්‍යකමිව සම්පිණ්ඩිතං දට්ඨබ්බසාරමණ්ඩං මණ්ඩපං කාරාපෙත්වා විවිධකුසුමදාමඔලම්බක විනිග්ගලන්තචාරුවිතානං[4] රතනවිචිත්තමණිකොට්ටිමතලමිව ච නං නානාපුප්ඵූපහාරවිචිත්තසුපරිනිට්ඨිතභූමිකම්මං බ්‍රහ්මවිමානසදිසං

1. සී. ආගතත්ථාති.
2. සී. සබ්බවිහාරපටිසඞ්ඛරණං කාරාපෙත්වා
3. ස්‍යා: ම: සඞ්ගහං.
4. ස්‍යා: ම: විනිග්ගලන්තං.

අලඞ්කරිත්වා තස්මිං මහාමණ්ඩපෙ පඤ්චසතානං භික්ඛූනං අනග්ඝානි පඤ්ච කප්පියපච්චත්ථරණසතානි පඤ්ඤපෙත්වා දක්ඛිණභාගං නිස්සාය උත්තරාභිමුඛං ථෙරාසනං මණ්ඩපමජ්ඣෙ පුරත්ථාභිමුඛං බුද්ධස්ස භගවතො ආසනාරහං ධම්මාසනං පඤ්ඤපෙත්වා දන්තඛචිතං බීජනිඤ්චෙත්ථ ඨපෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ආරොචාපෙසි: නිට්ඨිතං භන්තෙ මම කිච්චන්ති. භික්ඛූ ආයස්මන්තං ආනන්දං ආහංසු: ස්වෙ ආවුසො සන්නිපාතො, ත්වං ච සෙක්ඛො සකරණීයො තෙන තෙ න යුත්තං සන්නිපාතං ගන්තුං, අප්පමත්තො හොහීති. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො ස්වෙ සන්නිපාතො න ඛො පන මෙතං පතිරූපං ස්වාහං සෙක්ඛො සමානො සන්නිපාතං ගච්ඡෙය්‍යන්ති බහුදෙව රත්තිං කායගතාසතියා වීතිනාමෙත්වා රත්තියා පච්චූසසමයං චඞ්කමා ඔරොහිත්වා විහාරං පවිසිත්වා නිපජ්ජිස්සාමීති කායං ආවජ්ජෙසි, ද්වෙ පාදා භූමිතො මුත්තා, අප්පත්තඤ්ච සීසං බිම්බොහනං, එතස්මිං අන්තරෙ අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චි. අයං හි ආයස්මා චඞ්කමෙන බහි වීතිනාමෙත්වා විසෙසං නිබ්බත්තෙතුමසක්කොන්තො චින්තෙසි: නනු මං භගවා එතදවොච:-“කතපුඤ්ඤොසි ත්වං ආනන්ද පධානමනුයුඤ්ජ ඛිප්පං හොහිසි අනාසවො”ති. බුද්ධානඤ්ච කථාදොසො නාම නත්ථි, මම අච්චාරද්ධං විරියං, තෙන මෙ චිත්තං උද්ධච්චාය සංවත්තති, හන්දාහං විරියසමතං යොජෙමීති චඞ්කමා ඔරොහිත්වා පාදධොවනට්ඨානෙ ඨත්වා පාදෙ ධොවිත්වා විහාරං පවිසිත්වා මඤ්චකෙ නිසීදිත්වා ථොකං විස්සමිස්සාමීති කායං මඤ්චකෙ උපනාමෙසි. ද්වෙ පාදා භූමිතො මුත්තා, සීසං බිම්බොහනමසම්පත්තං, එතස්මිං අන්තරෙ අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුත්තං, චතුඉරියාපථවිරහිතං ථෙරස්ස අරහත්තං. තෙන ඉමස්මිං සාසනෙ අනිපන්නො අනිසින්නො අට්ඨිතො අචඞ්කමන්තො කො භික්ඛු අරහත්තං පත්තොති වුත්තෙ ආනන්දත්ථෙරොති වත්තුං වට්ටති.

අථ ථෙරා භික්ඛූ දුතියදිවසෙ කතභත්තකිච්චා පත්තචීවරං පටිසාමෙත්වා ධම්මසභායං සන්නිපතිතා, ආනන්දත්ථෙරො පන අත්තනො අරහත්තප්පත්තිං ඤාපෙතුකාමො භික්ඛූහි සද්ධිං න ගතො, භික්ඛූ යථාවුඩ්ඪං අත්තනො අත්තනො පත්තාසනෙ නිසීදන්තා ආනන්දත්ථෙරස්ස ආසනං ඨපෙත්වා නිසින්නා, තත්ථ කෙහි චාපි එතමාසනං කස්සාති වුත්තෙ ආනන්දස්සාති, ආනන්දො පන කුහිං ගතොති?. තස්මිං සමයෙ ථෙරො චින්තෙසි: ඉදානි මය්හං ගමනකාලොති. තතො අත්තනො ආනුභාවං දස්සෙන්තො පථවියං නිමුජ්ජිත්වා අත්තනො ආසනෙයෙව අත්තානං දස්සෙසි. අකාසෙනාගන්ත්වා නිසීදීතිපි එකෙ. එවං නිසින්නෙ තස්මිං ආයස්මන්තෙ මහාකස්සපත්ථෙරො භික්ඛූ ආමන්තෙසි: ආවුසො කිං පඨමං සඞ්ගායාම ධම්මං වා විනයං වාති. භික්ඛූ ආහංසු: භන්තෙ මහාකස්සප විනයො නාම බුද්ධසාසනස්ස ආයු, විනයෙ ඨිතෙ සාසනං ඨිතං හොති, තස්මා පඨමං විනයං සඞ්ගායාමාති. කං ධුරං කත්වාති? ආයස්මන්තං උපාලින්ති, කිං ආනන්දො නප්පහොතීති?, නො නප්පහොති. අපිච ඛො පන සම්මාසම්බුද්ධො ධරමානොයෙව විනයපරියත්තිං

නිස්සාය ආයස්මන්තං උපාලිං එතදග්ගෙ ඨපෙසි: “එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං විනයධරානං යදිදං උපාලී”ති. තස්මා උපාලිත්ථෙරං පුච්ඡිත්වා විනයං සඞ්ගායාමාති. තතො ථෙරො විනයං පුච්ඡනත්ථාය අත්තනාව අත්තානං සම්මන්නි, උපාලිත්ථෙරොපි විස්සජ්ජනත්ථාය සම්මන්නි. තත්‍රායං පාළි :– “අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො සඞ්ඝං ඤාපෙසි: සුණාතු මෙ ආවුසො සඞ්ඝො යදි සඞ්ඝස්ස පත්තකල්ලං අහං උපාලිං විනයං පුච්ඡෙය්‍ය’න්ති. ආයස්මාපි උපාලි සඞ්ඝං ඤාපෙසි :– සුණාතු මෙ භන්තෙ සඞ්ඝො යදි සඞ්ඝස්ස පත්තකල්ලං අහං ආයස්මතා මහාකස්සපෙන විනයං පුට්ඨො විස්සජ්ජෙය්‍ය”න්ති. එවං අත්තනාව අත්තානං සම්මන්නිත්වා ආයස්මා උපාලි උට්ඨායාසනා එකංසං චීවරං කත්වා ථෙරෙ භික්ඛූ වන්දිත්වා ධම්මාසනෙ නිසීදි දන්තඛචිතං බීජනිං ගහෙත්වා. තතො ආයස්මා මහාකස්සපො ථෙරාසනෙ නිසීදිත්වා ආයස්මන්තං උපාලිං විනයං පුච්ඡි: “පඨමං ආවුසො උපාලි පාරාජිකං කත්ථ පඤ්ඤත්ත”න්ති?, වෙසාලියං භන්තෙති, කං ආරබ්භාති?, සුදින්නං කලන්දපුත්තං ආරබ්භාති, කිස්මිං වත්ථුස්මින්ති?, මෙථුනධම්මෙ”ති. අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො ආයස්මන්තං උපාලිං පඨමස්ස පාරාජිකස්ස වත්ථුම්පි පුච්ඡි නිදානම්පි පුච්ඡි පුග්ගලම්පි පුච්ඡි පඤ්ඤත්තිම්පි පුච්ඡි අනුපඤ්ඤත්තිම්පි පුච්ඡි ආපත්තිම්පි පුච්ඡි අනාපත්තිම්පි පුච්ඡි, යථා ච පඨමස්ස තථා දුතියස්ස තථා තතියස්ස තථා චතුත්ථස්ස පාරාජිකස්ස වත්ථුම්පි පුච්ඡි–පෙ–අනාපත්තිම්පි පුච්ඡි, පුට්ඨො පුට්ඨො උපාලිත්ථෙරො විස්සජ්ජෙසි. තතො ඉමානි චත්තාරි පාරාජිකානි පාරාජිකකණ්ඩං නාම ඉදන්ති සඞ්ගහං ආරොපෙත්වා ඨපෙසුං, තෙරස සඞ්ඝාදිසෙසානි තෙරසකන්ති ඨපෙසුං, ද්වෙ සික්ඛාපදානි අනියතානීති ඨපෙසුං, තිංස සික්ඛාපදානි නිස්සග්ගියපාචිත්තියානීති ඨපෙසුං, ද්වෙනවුතිසික්ඛාපදානි පාචිත්තියානීති ඨපෙසුං, චත්තාරි සික්ඛාපදානි පාටිදෙසනීයානීති ඨපෙසුං පඤ්චසත්තති සික්ඛාපදානි සෙඛියානීති ඨපෙසුං, සත්ත ධම්මෙ අධිකරණසමථාති ඨපෙසුං. එවං මහාවිභඞ්ගං සඞ්ගහං ආරොපෙත්වා භික්ඛුනීවිභඞ්ගෙ අට්ඨ සික්ඛාපදානි පාරාජිකකණ්ඩං නාම ඉදන්ති ඨපෙසුං, සත්තරස සික්ඛාපදානි සත්තරසකන්ති ඨපෙසුං, තිංස සික්ඛාපදානි නිස්සග්ගියපාචිත්තියානීති ඨපෙසුං, ඡසට්ඨිසතසික්ඛාපදානි පාචිත්තියානීති ඨපෙසුං, අට්ඨ සික්ඛාපදානි පාටිදෙසනීයානීති ඨපෙසුං, පඤ්චසත්තති සික්ඛාපදානි සෙඛියානීති ඨපෙසුං, සත්තධම්මෙ අධිකරණසමථාති ඨපෙසුං, එවං භික්ඛුනීවිභඞ්ගං සඞ්ගහං ආරොපෙත්වා එතෙනෙව උපායෙන ඛන්ධකපරිවාරෙපි ආරොපෙසුං, එවමෙතං සඋභතොවිභඞ්ගඛන්ධකපරිවාරං විනයපිටකං සඞ්ගහමාරූළ්හං සබ්බං මහාකස්සපත්ථෙරො පුච්ඡි, උපාලිත්ථෙරො විස්සජ්ජෙසි, පුච්ඡාවිස්සජ්ජනපරියොසානෙ පඤ්ච අරහන්තසතානි සඞ්ගහං ආරොපිතනයෙනෙව ගණසජ්ඣායමකංසු, විනයසඞ්ගහාවසානෙ උපාලිත්ථෙරො දන්තඛචිතං බීජනිං නික්ඛිපිත්වා ධම්මාසනා ඔරොහිත්වා වුඩ්ඪෙ භික්ඛූ වන්දිත්වා අත්තනො පත්තාසනෙ නිසීදි.

විනයං සඞ්ගායිත්වා ධම්මං සඞ්ගායිතුකාමො ආයස්මා මහාකස්සපො භික්ඛූ පුච්ඡි: ධම්මං සඞ්ගායන්තෙහි කං පුග්ගලං ධුරං කත්වා ධම්මො සඞ්ගායිතබ්බොති. භික්ඛූ: ආනන්දත්ථෙරං ධුරං කත්වාති ආහංසු. අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො සඞ්ඝං ඤාපෙසි:– "සුණාතු මෙ ආවුසො සඞ්ඝො යදි සඞ්ඝස්ස පත්තකල්ලං අහං ආනන්දං ධම්මං පුච්ඡෙය්‍ය"න්ති, [a] අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො සඞ්ඝං ඤාපෙසි:– "සුණාතු මෙ භන්තෙ සඞ්ඝො යදි සඞ්ඝස්ස පත්තකල්ලං අහං ආයස්මතා මහාකස්සපෙන ධම්මං පුට්ඨො විස්සජ්ජෙය්‍ය"න්ති.[a] අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො උට්ඨායාසනා එකංසං චීවරං කත්වා ථෙරෙ භික්ඛූ වන්දිත්වා ධම්මාසනෙ නිසීදි දන්තඛචිතං බීජනිං ගහෙත්වා. මහාකස්සපත්ථෙරො ආනන්දත්ථෙරං ධම්මං පුච්ඡි: බ්‍රහ්මජාලං ආවුසො ආනන්ද කත්ථ භාසිතන්ති?, අන්තරා ච භන්තෙ රාජගහං අන්තරා ච නාළන්දං රාජාගාරකෙ අම්බලට්ඨිකායන්ති, කං ආරබ්භාති?, සුප්පියඤ්ච පරිබ්බාජකං බ්‍රහ්මදත්තඤ්ච මාණවකන්ති. අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො ආයස්මන්තං ආනන්දං බ්‍රහ්මජාලස්ස නිදානම්පි පුච්ඡි පුග්ගලම්පි පුච්ඡි, සාමඤ්ඤඵලං පනාවුසො ආනන්ද කත්ථ භාසිතන්ති?, රාජගහෙ භන්තෙ ජීවකම්බවනෙති, කෙන සද්ධින්ති?, අජාතසත්තුනා වෙදෙහිපුත්තෙන සද්ධින්ති. අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො ආයස්මන්තං ආනන්දං සාමඤ්ඤඵලස්ස නිදානම්පි පුච්ඡි පුග්ගලම්පි පුච්ඡි, එතෙනෙව උපායෙන පඤ්ච නිකායෙ පුච්ඡි. පඤ්චනිකායා නාම: දීඝනිකායො මජ්ඣිමනිකායො සංයුත්තනිකායො අඞ්ගුත්තරනිකායො ඛුද්දකනිකායොති. තත්ථ ඛුද්දකනිකායො නාම:–චත්තාරො නිකායෙ ඨපෙත්වා අවසෙසං බුද්ධවචනං, තත්ථ විනයො ආයස්මතා උපාලිත්ථෙරෙන විස්සජ්ජිතො. සෙසඛුද්දකනිකායො චත්තාරො ච නිකායා ආනන්දත්ථෙරෙන.

තදෙතං සබ්බම්පි බුද්ධවචනං රසවසෙන එකවිධං, ධම්මවිනය වසෙන දුවිධං, පඨමමජ්ඣිමපච්ඡිමවසෙන තිවිධං, තථා පිටකවසෙන, නිකාය වසෙන පඤ්චවිධං, අඞ්ගවසෙන නවවිධං, ධම්මක්ඛන්ධවසෙන චතුරාසීති සහස්සවිධන්ති වෙදිතබ්බං. කථං රසවසෙන එකවිධං? යං හි භගවතා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣිත්වා යාව අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාන ධාතුයා පරිනිබ්බායති, එත්ථන්තරෙ පඤ්චචත්තාළීසවස්සානි දෙවමනුස්ස නාගයක්ඛාදයො අනුසාසන්තෙන පච්චවෙක්ඛන්තෙන වා වුත්තං සබ්බං තං එකරසං විමුත්තිරසමෙව හොති, එවං රසවසෙන එකවිධං. කථං ධම්මවිනයවසෙන දුවිධං? සබ්බමෙවෙතං ධම්මො ච විනයො චාති සඞ්ඛං ගච්ඡති, තත්ථ විනයපිටකං විනයො, අවසෙසං බුද්ධවචනං ධම්මො. තෙනෙවාහ:– "යන්නූන මයං ආවුසො ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඞ්ගායෙය්‍යාමා"ති, "අහං උපාලිං විනයං පුච්ඡෙය්‍යං ආනන්දං ධම්මං පුච්ඡෙය්‍ය"න්ති[a] ච, එවං ධම්මවිනයවසෙන දුවිධං. කථං පඨමමජ්ඣිම පච්ඡිමවසෙන තිවිධං? සබ්බමෙව හිදං පඨමබුද්ධවචනං මජ්ඣිමබුද්ධ වචනං පච්ඡිමබුද්ධවචනන්ති තිප්පභෙදං හොති. තත්ථ:–

a. චුල්ලවග්ග-පඤ්චසතිකක්ඛන්ධක.

"අනෙකජාති සංසාරං-සන්ධාවිස්සං අනිබ්බිසං,
ගහකාරකං ගවෙසන්තො-දුක්ඛා ජාති පුනප්පුනං,
ගහකාරක දිට්ඨොසි-පුන ගෙහං න කාහසි,

සබ්බා තෙ ඵාසුකා භග්ගා-ගහකූටං විසඞ්ඛිතං,
විසඞ්ඛාරගතං චිත්තං-තණ්හානං ඛයමජ්ඣගා"ති[a].

ඉදං ප.. .බුද්ධවචනං. කෙචි-"යදා හවෙ පාතුභවන්ති ධම්මා"ති[b] ඛන්ධකෙ උදානගාථං ආහු. එසා පන පාටිපදදිවසෙ සබ්බඤ්ඤුභාවප්පත්තස්ස සොමනස්සමයඤාණෙන පච්චයාකාරං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස උප්පන්නා උදානගාථාති වෙදිතබ්බා. යම්පන පරිනිබ්බානකාලෙ අභාසි:- "හන්ද දානි භික්ඛවෙ ආමන්තයාමි වො වයධම්මා සඞ්ඛාරා අප්පමාදෙන සම්පාදෙථා"ති[c] ඉදං පච්ඡිමබුද්ධවචනං, උභින්නමන්තරෙ යං වුත්තමෙතං මජ්ඣිමබුද්ධවචනන්ති එවං පඨමමජ්ඣිමපච්ඡිමවසෙන තිවිධං. කථං පිටකවසෙන තිවිධං? සබ්බම්පි හෙතං විනයපිටකං සුත්තන්තපිටකං අභිධම්මපිටකන්ති තිප්පභෙදමෙව හොති. තත්ථ පඨමසඞ්ගීතියං සඞ්ගීතඤ්ච අසඞ්ගීතඤ්ච සබ්බම්පි සමොධානෙත්වා-උභයානි පාතිමොක්ඛානි ද්වෙ විභඞ්ගානි ද්වාවීසතිඛන්ධකානි සොළසපරිවාරාති ඉදං විනයපිටකං නාම. බ්‍රහ්මජාලාදිචතුත්තිංසසුත්තසඞ්ගහො දීඝනිකායො, මූලපරියායසුත්තාදි දියඩ්ඪසතද්වෙසුත්තසඞ්ගහො මජ්ඣිමනිකායො, ඔඝතරණසුත්තාදි සත්තසුත්තසහස්සසත්තසතද්වාසට්ඨිසුත්තසඞ්ගහො සංයුත්තනිකායො, චිත්තපරියාදානසුත්තාදිනවසුත්තසහස්සපඤ්චසතසත්තපඤ්ඤාසසුත්තසඞ්ගහො අඞ්ගුත්තරනිකායො, ඛුද්දකපාඨ ධම්මපද උදාන ඉතිවුත්තක සුත්තනිපාත විමානවත්ථු පෙතවත්ථු ථෙරගාථා ථෙරීගාථා ජාතක නිද්දෙස පටිසම්භිදා අපදාන බුද්ධවංස චරියාපිටකවසෙන පන්නරසභෙදො ඛුද්දකනිකායොති, ඉදං සුත්තන්තපිටකං නාම. ධම්මසඞ්ගණි විභඞ්ගො ධාතුකථා පුග්ගලපඤ්ඤත්ති කථාවත්ථු යමකං පට්ඨානන්ති ඉදං අභිධම්මපිටකං නාම. තත්ථ:-

විවිධවිසෙසනයත්තා-විනයනතො චෙව කායවාචානං,
විනයත්ථවිදූහි අයං-විනයො විනයොති අක්ඛාතො.

විවිධා හි එත්ථ පඤ්චවිධපාතිමොක්ඛුද්දෙස පාරාජිකාදිසත්තආපත්තික්ඛන්ධමාතිකාවිභඞ්ගාදිප්පභෙදනයා, විසෙසභූතා ච දළ්හීකම්මසිථිලීකරණප්පයොජනා අනුපඤ්ඤත්තිනයා, කායිකවාචසිකඅජ්ඣාචාරනිසෙධනතො චෙස කායං වාචඤ්ච විනෙති, තස්මා විවිධනයත්තා විසෙසනයත්තා කායවාචානඤ්ච විනයනතො විනයොති අක්ඛාතො. තෙනෙතමෙතස්ස වචනත්ථකොසල්ලත්ථං වුත්තං:-

"විවිධවිසෙසනයත්තා-විනයනතො චෙව කායවාචානං,
විනයත්ථවිදූහි අයං-විනයො විනයොති අක්ඛාතො"ති.

---

[a]. ධම්ම පද. [b]. මහාවග්ග-මහාඛන්ධක. [c]. දීඝනිකාය-මහාපරිනිබ්බාණසුත්ත.

ඉතරං පන :-

අත්ථානං සූචනතො සුවුත්තතො සවනතො ච සූදනතො,
සුත්තාණා සුත්තසභාගතො ච සුත්තං සුත්තන්ති අක්ඛාතං.

තං හි අත්තත්ථපරත්ථාදිභෙදෙ අත්ථෙ සූචෙති, සුවුත්තා චෙත්ථ අත්ථා වෙනෙය්‍යජ්ඣාසයානුලොමෙන වුත්තත්තා, සවති චෙතං අත්ථෙ සස්සමිව ඵලං, පසවතීති වුත්තං හොති; සූදති චෙතං ධෙනු විය ඛීරං, පග්ඝරතීති වුත්තං හොති; සුට්ඨු ච නෙ තායති, රක්ඛතීති වුත්තං හොති; සුත්තසභාගඤ්චෙතං, යථා හි තච්ඡකානං සුත්තං පමාණං හොති එවමෙතම්පි විඤ්ඤූනං, යථා ච සුත්තෙන සඞ්ගහිතානි පුප්ඵානි න විකිරීයන්ති න විද්ධංසීයන්ති එවමෙතෙන සඞ්ගහිතා අත්ථා, තෙනෙතමෙතස්ස වචනත්ථකොසල්ලත්ථං වුත්තං :-

"අත්ථානං සූචනතො-සුවුත්තතො සවනතො ච සූදනතො,
සුත්තාණා සුත්තසභාගතො ච සුත්තං සුත්තන්ති අක්ඛාත"න්ති.

ඉතරො පන :-

යං එත්ථ වුද්ධිමන්තො-සලක්ඛණා පූජිතා පරිච්ඡින්නා,
වුත්තාධිකා ච ධම්මා-අභිධම්මො තෙන අක්ඛාතො.

අයං හි අභිසද්දො, වුඩ්ඪි සලක්ඛණ පූජිත පරිච්ඡින්නාධිකෙසු දිස්සති. තථාහෙස "බාළ්හා මෙ දුක්ඛා වෙදනා අභික්කමන්ති"ති[a] ආදිසු වුඩ්ඪියං ආගතො. "යා තා රත්තියො අභිඤ්ඤාතා අභිලක්ඛිතා"ති[b] ආදිසු සලක්ඛණෙ. "රාජාභිරාජා මනුජින්දො"ති[c] ආදිසු පූජිතෙ. "පටිබලො විනෙතුං අභිධම්මෙ අභිවිනයෙ"ති[d] ආදිසු පරිච්ඡින්නෙ, අඤ්ඤමඤ්ඤසඞ්කරවිරහිතෙ ධම්මෙ ච විනයෙ චාති වුත්තං හොති. "අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනා"ති[e] ආදිසු අධිකෙ. එත්ථ ච "රූපූපපත්තියා මග්ගං භාවෙති,[f] මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරතී"ති[f] ආදිනා නයෙන වුද්ධිමන්තොපි ධම්මා වුත්තා. "රූපාරම්මණං වා සද්දාරම්මණං වා"ති[g] ආදිනා නයෙන ආරම්මණාදීහි සලක්ඛණීයත්තා සලක්ඛණාපි. "සෙක්ඛා ධම්මා අසෙක්ඛා ධම්මා ලොකුත්තරා ධම්මා"ති[h] ආදිනා නයෙන පූජිතාපි, පූජාරහාති අධිප්පායො. "ඵස්සො හොති වෙදනා හොතී"ති[i] ආදිනා නයෙන සභාවපරිච්ඡින්නත්තා පරිච්ඡින්නාපි. "මහග්ගතා ධම්මා අප්පමාණා ධම්මා අනුත්තරා ධම්මා"ති[j] ආදිනා නයෙන අධිකාපි ධම්මා වුත්තා. තෙනෙතමෙතස්ස වචනත්ථකොසල්ලත්ථං වුත්තං :-

"යං එත්ථ වුද්ධිමන්තො-සලක්ඛණා පූජිතා පරිච්ඡින්නා,
වුත්තාධිකා ච ධම්මා-අභිධම්මො තෙන අක්ඛාතො"ති.

---

a. බොජ්ඣඞ්ගසුත්ත
b. මජ්ඣිමනිකාය-භයභෙරවසුත්ත,
c. සුත්තනිපාත-සෙලසුත්ත.
d. මහාවග්ග-මහාඛන්ධක
e. විමානවත්ථු,
f. විභඞ්ග-අප්පමඤ්ඤාවිභඞ්ග.
g. ධම්මසඞ්ගණී-රූපාවචර කුසලකථා,
h. ධම්මසඞ්ගණී-තිකමාතිකා.
i. " " චිත්තුප්පාදකණ්ඩ,
j " , තිකමාතිකා.

යං පනෙත්ථ අවසිට්ඨං, තං:-

පිටකං පිටකත්ථවිදූ-පරියත්තිභාජනත්ථතො ආහු,
තෙන සමොධානෙත්වා-තයොපි විනයාදයො ඤෙය්‍යා.

පරියත්තිපි හි "මා පිටකසම්පදානෙනා"ති[a] ආදීසු පිටකන්ති වුච්චති; "අථ පුරිසො ආගච්ඡෙය්‍ය කුදාලපිටකං ආදායා"ති[b] ආදීසු යං කිඤ්චි භාජනම්පි. තස්මා :-

පිටකං පිටකත්ථවිදූ-පරියත්තිභාජනත්ථතො ආහු,
තෙන සමොධානෙත්වා-තයොපි විනයාදයො ඤෙය්‍යා"ති.

තෙන එවං දුවිධත්ථෙන පිටකසද්දෙන සහ සමාසං කත්වා විනයො ච සො පිටකං ච පරියත්තිභාවතො තස්ස තස්ස අත්ථස්ස භාජනතො චාති=විනයපිටකං, යථාවුත්තෙනෙව නයෙන සුත්තන්තං ච තං පිටකං චාති=සුත්තන්තපිටකං, අභිධම්මො ච සො පිටකං චාති=අභිධම්මපිටකන්ති එවමෙතෙ තයොපි විනයාදයො ඤෙය්‍යා. එවං ඤත්වාච පුනපි තෙස්වෙව පිටකෙසු නානප්පකාරකොසල්ලත්ථං:-

දෙසනාසාසනකථා-භෙදං තෙසු යථාරහං,
සික්ඛාප්පහාණ ගම්භීර-භාවඤ්ච පරිදීපයෙ.

පරියත්තිභෙදං සම්පත්තිං-විපත්තිං චාපි යං යහිං,
පාපුණාති යථා භික්ඛු-තම්පි සබ්බං විභාවයෙති.

තත්‍රායං පරිදීපනා විභාවනා ච: එතානි හි තීනි පිටකානි යථාක්කමං ආණාවොහාරපරමත්ථදෙසනා යථාපරාධයථානුලොමයථාධම්මසාසනානි සංවරාසංවරදිට්ඨිවිනිවෙඨනනාමරූපපරිච්ඡෙදකථාති ච වුච්චන්ති. එත්ථ හි විනයපිටකං ආණාරහෙන භගවතා ආණාබාහුල්ලතො දෙසිතත්තා ආණාදෙසනා. සුත්තන්තපිටකං වොහාරකුසලෙන භගවතා වොහාරබාහුල්ලතො දෙසිතත්තා වොහාරදෙසනා. අභිධම්මපිටකං පරමත්ථකුසලෙන භගවතා පරමත්ථබාහුල්ලතො දෙසිතත්තා පරමත්ථදෙසනාති වුච්චති. තථා පඨමං යෙ තෙ පචුරාපරාධා සත්තා තෙ යථාපරාධං එත්ථ සාසිතාති=යථාපරාධසාසනං, දුතියං අනෙකජ්ඣාසයානුසයචරියාධිමුත්තිකා සත්තා යථානුලොමං එත්ථ සාසිතාති=යථානුලොමසාසනං, තතියං ධම්මපුඤ්ජමත්තෙ අහං මමාති සඤ්ඤිනො සත්තා යථාධම්මං එත්ථ සාසිතාති=යථාධම්මසාසනන්ති වුච්චති. තථා පඨමං අජ්ඣාචාරපටිපක්ඛභූතො සංවරාසංවරො එත්ථ කථිතොති=සංවරාසංවරකථා, දුතියං ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිපටිපක්ඛභූතා දිට්ඨිවිනිවෙඨනා එත්ථ කථිතාති=දිට්ඨිවිනිවෙඨනකථා, තතියං රාගාදිපටිපක්ඛභූතො නාමරූපපරිච්ඡෙදො එත්ථ කථිතොති=නාමරූපපරිච්ඡෙදකථාති වුච්චති. තීසුපි ච එතෙසු තිස්සො සික්ඛා තීණි පහාණානි චතුබ්බිධො ච ගම්භීරභාවො වෙදිතබ්බො. තථා හි විනයපිටකෙ විසෙසෙන අධිසීලසික්ඛා වුත්තා, සුත්තන්තපිටකෙ අධිචිත්ත

a. තිකඞ්ගුත්තර-මහාවග්ග-කාලාමසුත්ත. b. මජ්ඣිමනිකාය-කකචූපමසුත්ත.

සික්ඛා, අභිධම්මපිටකෙ අධිපඤ්ඤාසික්ඛා. විනයපිටකෙ ච වීතික්කමප්පහානං කිලෙසානං වීතික්කමපටිපක්ඛත්තා සීලස්ස, සුත්තන්තපිටකෙ පරියුට්ඨානප්පහානං පරියුට්ඨානපටිපක්ඛත්තා සමාධිස්ස, අභිධම්මපිටකෙ අනුසයප්පහානං අනුසයපටිපක්ඛත්තා පඤ්ඤාය. පඨමෙ ච තදඞ්ගප්පහානං කිලෙසානං, ඉතරෙසු වික්ඛම්භනසමුච්ඡෙදප්පහානානි. පඨමෙ ච දුච්චරිතසංකිලෙසස්ස පහානං, ඉතරෙසු තණ්හාදිට්ඨිසංකිලෙසානං. එකමෙකස්මිං චෙත්ථ චතුබ්බිධොපි ධම්මත්ථදෙසනාපටිවෙධගම්භීරභාවො වෙදිතබ්බො. තත්ථ ධම්මොති පාළි; අත්ථොති තස්සායෙව අත්ථො; දෙසනාති තස්සා මනසා වවත්ථාපිතාය පාළියා දෙසනා; පටිවෙධොති පාළියා පාළිඅත්ථස්ස ච යථාභූතාවබොධො. තීසුපි චෙතෙසු එතෙ ධම්මත්ථදෙසනාපටිවෙධා යස්මා සසාදීහි විය මහාසමුද්දො මන්දබුද්ධීහි දුක්ඛොගාහා අලබ්භනෙය්‍යපතිට්ඨා ච, තස්මා ගම්භීරා. එවං එකමෙකස්මිං එත්ථ චතුබ්බිධොපි ගම්භීරභාවො වෙදිතබ්බො. අපරො නයො:- ධම්මොති හෙතු, වුත්තං හෙතං:- "හෙතුම්හි ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා"ති[a]. අත්ථොති හෙතුඵලං, වුත්තං හෙතං:- "හෙතුඵලෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා"ති[b]. දෙසනාති පඤ්ඤත්ති, යථාධම්මං ධම්මාභිලාපොති අධිප්පායො. පටිවෙධොති අභිසමයො; සො ච ලොකියො ලොකුත්තරො විසයතො අසම්මොහතො ච අත්ථානුරූපං ධම්මෙසු ධම්මානුරූපං අත්ථෙසු පඤ්ඤත්ති පථානුරූපං පඤ්ඤත්තීසු අවබොධො. ඉදානි යස්මා එතෙසු පිටකෙසු යං යං ධම්මජාතමත්ථජාතං වා යො චායං යථා යථා ඤාපෙතබ්බො අත්ථො සොතූනං ඤාණස්ස අභිමුඛො හොති තථා තථා තදත්ථජොතිකා දෙසනා, යො චෙත්ථ අවිපරීතාවබොධසඞ්ඛාතො පටිවෙධො, සබ්බමෙතං අනුපචිතකුසලසම්භාරෙහි දුප්පඤ්ඤෙහි සසාදීහි මහාසමුද්දො විය දුක්ඛොගාහං අලබ්භනෙය්‍යපතිට්ඨඤ්ච, තස්මා එවම්පි එකමෙකස්මිං එත්ථ චතුබ්බිධොපි ගම්භීරභාවො වෙදිතබ්බො.

එත්තාවතා ච:-

"දෙසනාසාසනකථා-භෙදං තෙසු යථාරහං,
සික්ඛාප්පහානගම්භීර-භාවඤ්ච පරිදීපයෙ"

ඉති අයං ගාථා වුත්තත්ථා හොති.

"පරියත්තිභෙදං සම්පත්තිං-විපත්තිං චාපි යං යහිං,
පාපුණාති යථා භික්ඛු-තම්පි සබ්බං විභාවයෙ"

ඉති එත්ථ පන තීසු පිටකෙසු තිවිධො පරියත්තිභෙදො දට්ඨබ්බො. තිස්සො හි පරියත්තියො: අලගද්දූපමා නිස්සරණත්ථා භණ්ඩාගාරිකපරියත්තීති, තත්ථ දුග්ගහිතා උපාරම්භාදිහෙතුපරියාපුතා අලගද්දූපමා, යං සන්ධාය වුත්තං:-"සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ පුරිසො අලගද්දත්ථිකො අලගද්දගවෙසී අලගද්දපරියෙසනං චරමානො, සො පස්සෙය්‍ය මහන්තං අලගද්දං, තමෙනං භොගෙ වා නඞ්ගුට්ඨෙ වා ගණ්හෙය්‍ය, තස්ස සො අලගද්දො[1] පටිපරිවත්තිත්වා හත්ථෙ වා බාහාය වා අඤ්ඤතරස්මිං වා අඞ්ගපච්චඞ්ගෙ

a b. විභඞ්ගප්පකරණ-පටිසම්භිදාවිභඞ්ග. 1. ස්‍යා: ම: පරිවත්තිත්වා.

ඩසෙය්‍ය,[1] සො තතො නිදානං මරණං වා නිගච්ඡෙය්‍ය මරණමත්තං වා දුක්ඛං, තං කිස්ස හෙතු? දුග්ගහිතත්තා භික්ඛවෙ අලගද්දස්ස, එවමෙවඛො භික්ඛවෙ ඉධෙකච්චෙ මොඝපුරිසා ධම්මං පරියාපුණන්ති සුත්තං -පෙ- වෙදල්ලං. තෙ තං ධම්මං පරියාපුණිත්වා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤාය අත්ථං න උපපරික්ඛන්ති, තෙසං තෙ ධම්මා පඤ්ඤාය අත්ථං අනුපපරික්ඛතං න නිජ්ඣානං ඛමන්ති, තෙ උපාරම්භානිසංසා චෙව ධම්මං පරියාපුණන්ති ඉතිවාදප්පමොක්ඛානිසංසා ච, යස්ස චත්ථාය ධම්මං පරියාපුණන්ති තං චස්ස අත්ථං නානුභොන්ති, තෙසං තෙ ධම්මා දුග්ගහිතා දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛාය සංවත්තන්ති. තං කිස්ස හෙතු? දුග්ගහිතත්තා භික්ඛවෙ ධම්මාන"න්ති[a]. යා පන සුග්ගහිතා සීලක්ඛන්ධාදිපාරිපූරිං යෙව ආකඞ්ඛමානෙන පරියාපුතා න උපාරම්භාදිහෙතු, අයං නිස්සරණත්ථා. යං සන්ධාය වුත්තං:- "තෙසං තෙ ධම්මා සුග්ගහිතා දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය සංවත්තන්ති. තං කිස්ස හෙතු?, සුග්ගහිතත්තා භික්ඛවෙ ධම්මාන"න්ති.[a] යම්පන පරිඤ්ඤාතක්ඛන්ධො පහීණකිලෙසො භාවිතමග්ගො පටිවිද්ධාකුප්පො සච්ඡිකතනිරොධො ඛීණාසවො කෙවලං පවෙණිපාලනත්ථාය වංසානුරක්ඛණත්ථාය පරියාපුණාති, අයං භණ්ඩාගාරිකපරියත්තීති. විනයෙ පන සුප්පටිපන්නො භික්ඛු සීලසම්පත්තිං නිස්සාය තිස්සො විජ්ජා පාපුණාති තාසං යෙව ච තත්ථ පභෙදවචනතො, සුත්තෙ සුප්පටිපන්නො සමාධිසම්පදං නිස්සාය ඡ අභිඤ්ඤා පාපුණාති තාසං යෙව ච තත්ථ පභෙදවචනතො, අභිධම්මෙ සුප්පටිපන්නො පඤ්ඤාසම්පදං නිස්සාය චතස්සො පටිසම්භිදා පාපුණාති තාසං ච තත්ථෙව පභෙදවචනතො, එවමෙතෙසු සුප්පටිපන්නො යථාක්කමං[2] ඉමං විජ්ජාත්තයඡළභිඤ්ඤාචතුපටිසම්භිදාභෙදං සම්පත්තිං පාපුණාති. විනයෙ පන දුප්පටිපන්නො අනුඤ්ඤාතසුඛසම්ඵස්සඅත්ථරණපාපුරණාදිඵස්සසාමඤ්ඤතො පටික්ඛිත්තෙසු උපාදින්නඵස්සාදිසු අනවජ්ජසඤ්ඤී හොති, වුත්තම්පි හෙතං:- "තථාහං භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාමි යථා යෙමෙ අන්තරායිකා ධම්මා වුත්තා භගවතා තෙ පටිසෙවතො නාලං අන්තරායායා"ති[a]. තතො දුස්සීලභාවං පාපුණාති. සුත්තෙ දුප්පටිපන්නො "චත්තාරොමෙ භික්ඛවෙ පුග්ගලා සන්තො සංවිජ්ජමානා"ති[b] ආදිසු අධිප්පායං අජානන්තො දුග්ගහිතං ගණ්හාති, යං සන්ධාය වුත්තං:- "අත්තනා දුග්ගහිතෙන අම්හෙ චෙව අබ්භාචික්ඛති අත්තානං ච ඛණති බහුඤ්ච අපුඤ්ඤං පසවතී"ති[a]. තතො මිච්ඡාදිට්ඨිතං පාපුණාති. අභිධම්මෙ දුප්පටිපන්නො ධම්මචින්තං අතිධාවන්තො අචින්තෙය්‍යානිපි චින්තෙති, තතො චිත්තක්ඛෙපං පාපුණාති. වුත්තං හෙතං :-"චත්තාරිමානි භික්ඛවෙ අචින්තෙය්‍යානි න චින්තෙතබ්බානි යානි චින්තෙන්තො උම්මාදස්ස විඝාතස්ස භාගී අස්සා"ති[c]. එවමෙතෙසු දුප්පටිපන්නො යථාක්කමෙන ඉමං දුස්සීලභාවමිච්ඡාදිට්ඨිතාචිත්තක්ඛෙපභෙදං විපත්තිං පාපුණාතීති.

1. සෑ: ම: ඩංසෙය්‍ය.
2. සෑ; ම: යථාක්කමෙන.

a. මජ්ඣිමනිකාය-අලගද්දසුත්ත,
b. චතුක්කඞ්ගුත්තර-පුග්ගලවග්ග,
c. චතුක්කඞ්ගුත්තර-අපණ්ණකවග්ග,

එත්ථාවත්‍ථා :-

"පරියත්තිභෙදං සම්පත්තිං-විපත්තිං චාපි යං යහිං,
පාපුණාති යථා භික්ඛු-තම්පි සබ්බං විභාවයෙ".

ඉති අයම්පි ගාථා වුත්තත්ථා හොති. එවම්පි නානප්පකාරතො පිටකානි ඤත්වා තෙසං වසෙනෙතං බුද්ධවචනං තිවිධන්ති ඤාතබ්බං.

කථං නිකායවසෙන පඤ්චවිධං? සබ්බමෙව චෙතං දීඝනිකායො මජ්ඣිමනිකායො සංයුත්තනිකායො අඞ්ගුත්තරනිකායො ඛුද්දකනිකායොති පඤ්චප්පභෙදං හොති. තත්ථ කතමො දීඝනිකායො? තිවග්ගසඞ්ගහානි බ්‍රහ්මජාලාදීනි චතුත්තිංස සුත්තානි.

චතුත්තිංසෙව සුත්තන්තා-තිවග්ගො යස්ස සඞ්ගහො,
එස දීඝනිකායොති-පඨමො අනුලොමිකො

කස්මා පනෙස දීඝනිකායොති වුච්චති? දීඝප්පමාණානං සුත්තානං සමූහතො නිවාසතො ච, සමූහනිවාසා හි නිකායොති වුච්චන්ති, "නාහං භික්ඛවෙ අඤ්ඤං එකනිකායම්පි සමනුපස්සාමි එවං චිත්තං, යථයිදං භික්ඛවෙ තිරච්ඡානගතා පාණා" "පොණික[1]නිකායො චික්ඛල්ලික[2]නිකායො"ති එවමාදීනි චෙත්ථ සාධකානි සාසනතො ච ලොකතො ච, එවං සෙසානම්පි නිකායභාවෙ වචනත්ථො වෙදිතබ්බො. කතමො මජ්ඣිම නිකායො? මජ්ඣිමප්පමාණානි පඤ්චදසවග්ගසඞ්ගහානි මූලපරියාය සුත්තාදීනි දියඩ්ඪසතං ද්වෙ ච සුත්තානි.

දියඩ්ඪසතසුත්තන්තා ද්වෙ ච සුත්තානි යත්ථ සො,
නිකායො මජ්ඣිමො පඤ්ච -දසවග්ගපරිග්ගහො.

කතමො සංයුත්තනිකායො? දෙවතාසංයුත්තාදිවසෙන ඨිතානි ඔඝ තරණසුත්තාදීනි සත්තසුත්තසහස්සානි සත්ත ච සුත්තසතානි ද්වාසට්ඨි ච සුත්තානි.

සත්තසුත්ත සහස්සානි-සත්තසුත්තසතානි ච,
ද්වාසට්ඨි චෙව සුත්තන්තා-එසො සංයුත්තසඞ්ගහො.

කතමො අඞ්ගුත්තරනිකායො? එකෙකඅඞ්ගාතිරෙකවසෙන ඨිතානි චිත්තපරියාදානාදීනි නවසුත්තසහස්සානි පඤ්චසුත්තසතානි සත්ත පඤ්ඤාස ච සුත්තානි.

නවසුත්තසහස්සානි-පඤ්චසුත්තසතානි ච,
සත්තපඤ්ඤාස සුත්තානි-සඞ්ඛ්‍යා අඞ්ගුත්තරෙ අයං.

කතමො ඛුද්දකනිකායො? සකලං විනයපිටකං අභිධම්මපිටකං ඛුද්දකපාඨාදයො ච පුබ්බෙ නිදස්සිතා පඤ්චදසභෙද, ඨපෙත්වා චත්තාරො නිකායෙ අවසෙසං බුද්ධවචනන්ති.

1. සී: පොණිකි.
2 ඛන්ධසංයුත්ත-පුප්ඵවග්ග.
3 චික්ඛල්ලික-පාණිනිම්හකබරවුත්ති.
4 පාණිනි-3. 3. 41

ඨපෙත්වා චතුරොපෙතෙ-නිකායෙ දීඝආදිකෙ,
තදඤ්ඤං බුද්ධවචනං-නිකායො ඛුද්දකො මතොති.

එවං නිකායවසෙන පඤ්චවිධං. කථං අඞ්ගවසෙන නවවිධං? සබ්බමෙව හිදං සුත්තං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණං ගාථා උදානං ඉතිවුත්තකං ජාතකං අබ්භුතධම්මං වෙදල්ලන්ති නවප්පභෙදං හොති. තත්‍ථ උභතොවිභඞ්ගනිද්දෙසඛන්ධකපරිවාරා සුත්තනිපාතෙ මඞ්ගලසුත්ත රතනසුත්ත නාලකසුත්ත තුවටකසුත්තානි, අඤ්ඤම්පි ච සුත්තනාමකං තථාගතවචනං සුත්තන්ති වෙදිතබ්බං, සබ්බම්පි සගාථකං සුත්තං ගෙය්‍යන්ති වෙදිතබ්බං, විසෙසෙන සංයුත්තකෙ සකලොපි සගාථකවග්ගො, සකලං අභිධම්මපිටකං නිග්ගාථකං සුත්තං යඤ්ච අඤ්ඤම්පි අට්ඨහි අඞ්ගෙහි අසඞ්ගහිතං බුද්ධවචනං තං වෙය්‍යාකරණන්ති වෙදිතබ්බං. ධම්මපදං ථෙරගාථා ථෙරීගාථා සුත්තනිපාතෙ නොසුත්තනාමිකා සුද්ධිකගාථා ච ගාථාති වෙදිතබ්බා. සොමනස්සඤාණමයිකගාථාපටිසංයුත්තා ද්වෙ අසීති සුත්තන්තා උදානන්ති වෙදිතබ්බං. "වුත්තං හෙතං භගවතා"ති ආදිනයප්පවත්තා ද්වාදසුත්තරසතසුත්තන්තා ඉතිවුත්තකන්ති වෙදිතබ්බං. අපණ්ණකජාතකාදීනි පඤ්ඤාසාධිකානි පඤ්ච ජාතකසතානි ජාතකන්ති වෙදිතබ්බං. "චත්තාරොමෙ භික්ඛවෙ අච්ඡරියා අබ්භුතා ධම්මා ආනන්දෙ"ති[a] ආදිනයප්පවත්තා සබ්බෙපි අච්ඡරියඅබ්භුතධම්මපටිසංයුත්තසුත්තන්තා අබ්භුතධම්මන්ති වෙදිතබ්බං. චූළවෙදල්ලමහාවෙදල්ලසම්මාදිට්ඨිසක්කපඤ්හසඞ්ඛාරභාජනියමහාපුණ්ණමසුත්තාදයො සබ්බෙපි වෙදං ච තුට්ඨිං ච ලද්ධා ලද්ධා පුච්ඡිතසුත්තන්තා වෙදල්ලන්ති වෙදිතබ්බං. එවං අඞ්ගවසෙන නවවිධං. කථං ධම්මක්ඛන්ධවසෙන චතුරාසීතිසහස්සවිධං? සබ්බමෙව හෙතං බුද්ධවචනං :-

ද්වාසීතිං බුද්ධතො ගණ්හිං-ද්වෙ සහස්සානි භික්ඛුතො,
චතුරාසීතිසහස්සානි-යෙ මෙ ධම්මා පවත්තිනොති.

එවං පරිදීපිතධම්මක්ඛන්ධවසෙන චතුරාසීතිසහස්සප්පභෙදං හොති. තත්‍ථ එකානුසන්ධිකං සුත්තං එකො ධම්මක්ඛන්ධො, යං අනෙකානුසන්ධිකං තත්‍ථ අනුසන්ධිවසෙන ධම්මක්ඛන්ධගණනා, ගාථාබන්ධෙසු පඤ්හපුච්ඡනං එකො ධම්මක්ඛන්ධො, විස්සජ්ජනං එකො, අභිධම්මෙ එකමෙකං තිකදුකභාජනං එකමෙකං ච චිත්තවාරභාජනං එකමෙකො ධම්මක්ඛන්ධො, විනයෙ අත්‍ථි වත්‍ථු අත්‍ථි මාතිකා අත්‍ථි පදභාජනීයං අත්‍ථි අන්තරාපත්ති අත්‍ථි අනාපත්ති අත්‍ථි පරිච්ඡෙදො,[1] තත්‍ථ එකමෙකො කොට්ඨාසො එකමෙකො ධම්මක්ඛන්ධොති වෙදිතබ්බො, එවං ධම්මක්ඛන්ධවසෙන චතුරාසීතිසහස්සවිධං. එවමෙතං අභෙදතො රසවසෙන එකවිධං භෙදතො ධම්මවිනයාදිවසෙන දුවිධාදිභෙදං බුද්ධවචනං සඞ්ගායන්තෙන මහාකස්සපපමුඛෙන වසීගණෙන අයං ධම්මො අයං විනයො ඉදං පඨමබුද්ධවචනං ඉදං මජ්ඣිමබුද්ධවචනං ඉදං පච්ඡිමබුද්ධවචනං ඉදං විනය

a චතුක්කඞ්ගුත්තර-භයවග්ග. 1. සී තිකපරිච්ඡෙද.

පිටකං ඉදං සුත්තන්තපිටකං ඉදං අභිධම්මපිටකං අයං දීඝනිකායො -පෙ- අයං ඛුද්දකනිකායො ඉමානි සුත්තාදීනි නවඞ්ගානි ඉමානි චතුරාසීති ධම්මක්ඛන්ධසහස්සානීති ඉමං පභෙදං වවත්ථපෙත්වාව සඞ්ගීතං, න කෙවලං එත්තකමෙව අඤ්ඤම්පි උද්දානසඞ්ගහ වග්ගසඞ්ගහ පෙය්‍යාලසඞ්ගහ එකනිපාත දුකනිපාත ආදි නිපාතසඞ්ගහ සංයුත්තසඞ්ගහ පණ්ණාසකසඞ්ගහාදිමනෙකවිධං තීසු පිටකෙසු සන්දිස්සමානං සඞ්ගහප්පභෙදං වවත්ථපෙත්වා එවං සත්තහි මාසෙහි සඞ්ගීතං, සඞ්ගීතිපරියොසානෙ චස්ස ඉදං මහාකස්සපත්ථෙරෙන දසබලස්ස සාසනං පඤ්චවස්සසහස්සපරිමාණං කාලං පවත්තනසමත්ථං කතන්ති සඤ්ජාතප්පමොදා සාධුකාරං විය දදමානා අයං මහාපඨවී උදකපරියන්තං කත්වා අනෙකප්පකාරං සඞ්කම්පි සම්පකම්පි සම්පවෙධි අනෙකානි ච අච්ඡරියානි පාතුරහෙසුන්ති. අයං පඨමමහාසඞ්ගීති නාම-යා ලොකෙ:-

සතෙහි පඤ්චහි කතා-තෙන පඤ්චසතාති ච,
ථෙරෙහෙව කතත්තා ච-ථෙරිකාති පවුච්චතීති.

පඨමමහාසඞ්ගීති නිට්ඨිතා.

ඉමිස්සා පඨමමහාසඞ්ගීතියා වත්තමානාය විනයං පුච්ඡන්තෙන ආයස්මතා මහාකස්සපෙන "පඨමං ආවුසො උපාලි පාරාජිකං කත්ථ පඤ්ඤත්ත"න්ති එවමාදිවචනපරියොසානෙ "වත්ථුම්පි පුච්ඡි නිදානම්පි පුච්ඡි පුග්ගලම්පි පුච්ඡී"ති එත්ථ නිදානෙ පුච්ඡිතෙ තං නිදානං ආදිතොප්පභුති විත්ථාරෙත්වා යෙන ච පඤ්ඤත්තං යස්මා ච පඤ්ඤත්තං සබ්බමෙතං කථෙතුකාමෙන ආයස්මතා උපාලිත්ථෙරෙන වුත්තං: "තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා වෙරඤ්ජායං විහරතී"ති සබ්බං වත්තබ්බං, එවමිදං ආයස්මතා උපාලිත්ථෙරෙන වුත්තං, තඤ්ච පන පඨමමහාසඞ්ගීතිකාලෙ වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. එත්තාවතා ච "ඉදං වචනං කෙන වුත්තං කදා ච වුත්ත"න්ති එතෙසං පදානං අත්ථො පකාසිතො හොති. ඉදානි "කස්මා වුත්ත"න්ති එත්ථ වුච්චතෙ: යස්මා අයමායස්මා මහාකස්සපත්ථෙරෙන නිදානං පුට්ඨො, තස්මා තෙන තං නිදානං ආදිතොප්පභුති විත්ථාරෙතුං වුත්තන්ති. එවමිදං ආයස්මතා උපාලිත්ථෙරෙන පඨමමහාසඞ්ගීතිකාලෙ වදන්තෙනාපි ඉමිනා කාරණෙන වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. එත්තාවතා ච "වුත්තං යෙන යදා යස්මා"ති ඉමෙසං මාතිකාපදානං අත්ථො පකාසිතො හොති.

ඉදානි "ධාරිතං යෙන චාභතං, යත්ථප්පතිට්ඨිතං චෙතමෙතං වත්වා විධිං තතො"ති එතෙසං අත්ථප්පකාසනත්ථං ඉදං වුච්චති, තං පනෙතං: "තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා වෙරඤ්ජායං විහරතී"ති එවමාදිවචනපතිමණ්ඩිතනිදානං විනයපිටකං කෙන ධාරිතං කෙනාභතං කත්ථප්පතිට්ඨිතන්ති, වුච්චතෙ: ආදිතො තාව ඉදං භගවතො

සම්මුඛා ආයස්මතා උපාලිත්ථෙරෙන ධාරිතං, තස්ස සම්මුඛතො අපරිනිබ්බුතෙ තථාගතෙ ඡළභිඤ්ඤාදිභෙදෙහි අනෙකෙහි භික්ඛුසහස්සෙහි පරිනිබ්බුතෙ තථාගතෙ මහාකස්සපපමුඛෙහි ධම්මසඞ්ගාහකත්ථෙරෙහි. “කෙනාභත”න්ති ජම්බුදීපෙ තාව උපාලිත්ථෙරමාදිං කත්වා ආචරියපරම්පරාය යාව තතියසඞ්ගීති තාව ආභතං. තත්‍රායං ආචරියපරම්පරා:-

“උපාලි දාසකො චෙව-සොණකො සිග්ගවො තථා,
තිස්සො මොග්ගලිපුත්තො ච-පඤ්චෙතෙ විජිතාවිනො.
පරම්පරාය විනයං-දීපෙ ජම්බුසිරිව්හයෙ,
අච්ඡිජ්ජමානං ආනෙසුං-තතියො යාව සඞ්ගහො.

ආයස්මා හි උපාලි ඉමං විනයවංසං විනයතන්තිං විනයපවෙණිං භගවතො සම්මුඛා උග්ගහෙත්වා බහූනං භික්ඛූනං හදයෙ පතිට්ඨාපෙසි, තස්ස හායස්මතො සන්තිකෙ විනයං උග්ගහෙත්වා විනයෙ පකතඤ්ඤුතං පත්තෙසු පුග්ගලෙසු පුථුජ්ජනසොතාපන්නසකදාගාමිඅනාගාමිනො ගණනපථං වීතිවත්තා, ඛීණාසවානං සහස්සමෙකං අහොසි, දාසකත්ථෙරොපි තස්සෙව සද්ධිවිහාරිකො අහොසි. සො උපාලිත්ථෙරස්ස සම්මුඛා උග්ගහෙත්වා තථෙව විනයං වාචෙසි, තස්සාපි ආයස්මතො සන්තිකෙ උග්ගහෙත්වා විනයෙ පකතඤ්ඤුතං පත්තා පුථුජ්ජනාදයො ගණනපථං වීතිවත්තා, ඛීණාසවානං සහස්සමෙව අහොසි, සොණකත්ථෙරො පන දාසකත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකො අහොසි, සොපි අත්තනො උපජ්ඣායස්ස දාසකත්ථෙරස්ස සම්මුඛා උග්ගහෙත්වා තථෙව විනයං වාචෙසි, තස්සාපි ආයස්මතො සන්තිකෙ උග්ගහෙත්වා විනයෙ පකතඤ්ඤුතං පත්තා පුථුජ්ජනාදයො ගණනපථං වීතිවත්තා, ඛීණාසවානං සහස්සමෙව අහොසි. සිග්ගවත්ථෙරොපි සොණකත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකො ථෙරස්ස සන්තිකෙ විනයං උග්ගහෙත්වා අරහන්තසහස්සස්ස ධුරග්ගාහො අහොසි, තස්ස පනායස්මතො සන්තිකෙ උග්ගහෙත්වා විනයෙ පකතඤ්ඤුතං පත්තා පුථුජ්ජනසොතාපන්නසකදාගාමිඅනාගාමිනොපි ඛීණාසවාපි එත්තකානි සතානීති වා එත්තකානි සහස්සානීති වා අපරිච්ඡින්නා අහෙසුං, තදා කිර ජම්බුදීපෙ අතිමහාභික්ඛුසමුදායො අහොසි. මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරස්ස පන ආනුභාවො තතියසඞ්ගීතියං පාකටො භවිස්සති. එවමිදං විනයපිටකං ජම්බුදීපෙ තාව ඉමාය ආචරියපරම්පරාය යාව තතියසඞ්ගීති තාව ආභතන්ති වෙදිතබ්බං.

දුතියසඞ්ගීතිවිජානනත්ථං පන අයමනුක්කමො වෙදිතබ්බො. යදා හි:-

සඞ්ගායිත්වාන සද්ධම්මං-ජොතයිත්වා ච සබ්බධි,
යාව ජීවිතපරියන්තං-ඨත්වා පඤ්චසතාපි තෙ.
ඛීණාසවා ජුතිමන්තො-ථෙරා කස්සපආදයො,
ඛීණස්නෙහා පදීපාව-නිබ්බායිංසු අනාලයා.

අථානුක්කමෙන ගච්ඡන්තෙසු රත්තින්දිවෙසු වස්සසතපරිනිබ්බුතෙ භගවති වෙසාලිකා වජ්ජිපුත්තකා භික්ඛූ වෙසාලියං :-"කප්පති සිඞ්ගිලොණකප්පො, කප්පති ද්වඞ්ගුලකප්පො, කප්පති ගාමන්තරකප්පො, කප්පති ආවාසකප්පො, කප්පති අනුමතිකප්පො, කප්පති ආචිණ්ණකප්පො, කප්පති අමථිතකප්පො, කප්පති ජළොගිං පාතුං, කප්පති අදසකං නිසීදනං, කප්පති ජාතරූපරජත"න්ති ඉමානි දස වත්ථූනි දීපෙසුං. තෙසං සුසුනාගපුත්තො කාළාසොකො නාම රාජා පක්ඛො අහොසි. තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා යසො කාකණ්ඩකපුත්තො වජ්ජීසු චාරිකං චරමානො වෙසාලිකා කිර වජ්ජිපුත්තකා භික්ඛූ වෙසාලියං දස වත්ථූනි දීපෙන්තීති සුත්වා න ඛො පනෙතං පතිරූපං ය්වාහං දසබලස්ස සාසනවිපත්තිං සුත්වා අප්පොස්සුක්කො භවෙය්‍යං, හන්දාහං අධම්මවාදිනො නිග්ගහෙත්වා ධම්මං දීපෙමීති චින්තෙන්තො යෙන වෙසාලි තදවසරි, තත්‍ර සුදං ආයස්මා යසො කාකණ්ඩකපුත්තො වෙසාලියං විහරති මහාවනෙ කූටාගාරසාලායං, තෙන ඛො පන සමයෙන වෙසාලිකා වජ්ජිපුත්තකා භික්ඛූ තදහු පොසථෙ කංසපාතිං උදකෙන පූරෙත්වා මජ්ඣෙ භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ඨපෙත්වා ආගතෙ වෙසාලිකෙ උපාසකෙ එවං වදන්ති : දෙථාවුසො සඞ්ඝස්ස කහාපණම්පි අඩ්ඪම්පි පාදම්පි මාසකරූපම්පි භවිස්සති සඞ්ඝස්ස පරික්ඛාරෙන කරණීයන්ති සබ්බං තාව වත්තබ්බං යාව ඉමාය පන විනයසඞ්ගීතියා සත්ත භික්ඛුසතානි අනූනානි අනධිකානි අහෙසුං, තස්මායං දුතියසඞ්ගීති සත්තසතිකාති වුච්චතීති. එතස්මිං ච සන්නිපාතෙ ද්වාදස භික්ඛුසතසහස්සානි සන්නිපතිංසු ආයස්මතා යසෙන සමුස්සාහිතා, තෙසං මජ්ඣෙ ආයස්මතා රෙවතෙන පුට්ඨෙන සබ්බකාමිත්ථෙරෙන විනයං විස්සජ්ජෙන්තෙන තානි දස වත්ථූනි විනිච්ඡිතානි අධිකරණං වූපසමිතං. අථ ථෙරා පුන ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඞ්ගායිස්සාමාති තිපිටකධරෙ පත්තපටිසම්භිදෙ සත්තසතෙ භික්ඛූ උච්චිනිත්වා වෙසාලියං වාලුකාරාමෙ සන්නිසීදිත්වා මහාකස්සපත්ථෙරෙන සඞ්ගායිතසදිසමෙව සබ්බං සාසනමලං සොධෙත්වා පුන පිටකවසෙන නිකායවසෙන අඞ්ගවසෙන ධම්මක්ඛන්ධවසෙන ච සබ්බං ධම්මං ච විනයඤ්ච සඞ්ගායිංසු. අයං සඞ්ගීති අට්ඨහි මාසෙහි නිට්ඨිතා.

යා ලොකෙ :-

සතෙහි සත්තහි කතා-තෙන සත්තසතාති ච,
පුබ්බෙ කතං උපාදාය-දුතියාති ච වුච්චතීති.

සා පනායං :-

යෙහි ථෙරෙහි සඞ්ගීතා-සඞ්ගීති තෙසු විස්සුතා,
සබ්බකාමී ච සාළ්හො ච-රෙවතො ඛුජ්ජසොභිතො.

යසො ච සාණසම්භූතො-එතෙ සද්ධිවිහාරිකා,
ථෙරා ආනන්දථෙරස්ස-දිට්ඨපුබ්බා තථාගතං.

සුමනො වාසභගාමී ච – ඤෙය්‍යා සද්ධිවිහාරිකා,
වෙ ඉමෙ අනුරුද්ධස්ස – දිට්ඨපුබ්බා තථාගතං.

දුතියො පන සඞ්ගීතො – යෙහි ථෙරෙහි සඞ්ගහො,
සබ්බෙපි පන්නභාරා තෙ – කතකිච්චා අනාසවාති.

අයං දුතිය සඞ්ගීති.

එවමිමං දුතියසඞ්ගීතිං සඞ්ගායිත්වා තෙ ථෙරා උප්පජ්ජිස්සති නු ඛො අනාගතෙපි සාසනස්ස එවරූපං අබ්බුදන්ති ඔලොකයමානා ඉදං අද්දසංසු: ඉතො වස්සසතස්ස උපරි අට්ඨාරසමෙ වස්සෙ පාටලිපුත්තෙ ධම්මාසොකො නාම රාජා උප්පජ්ජිත්වා සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං කාරෙස්සති, සො බුද්ධසාසනෙ පසීදිත්වා මහන්තං ලාභසක්කාරං පවත්තයිස්සති, තතො තිත්ථියා ලාභසක්කාරං පත්ථයමානා සාසනෙ පබ්බජිත්වා සකං සකං දිට්ඨිං පරිදීපෙස්සන්ති, එවං සාසනෙ මහන්තං අබ්බුදං උප්පජ්ජිස්සතීති. අථ නෙසං එතදහොසි: කින්නු ඛො මයං එතස්මිං අබ්බුදෙ උප්පන්නෙ සම්මුඛා භවිස්සාම න භවිස්සාමාති. අථ සබ්බෙව තදා අත්තනො අසම්මුඛභාවං ඤත්වා කො නු ඛො තං අධිකරණං වූපසමෙතුං සමත්ථො භවිස්සතීති සකල මනුස්සලොකඤ්ච ඡකාමාවචරදෙවලොකඤ්ච ඔලොකෙන්තා න කඤ්චි දිස්වා බ්‍රහ්මලොකෙ තිස්සං නාම මහාබ්‍රහ්මානං අද්දසංසු පරිත්තායුකං උපරිබ්‍රහ්මලොකූපපත්තියා භාවිතමග්ගං, දිස්වාන නෙසං එතදහොසි: සචෙ මයං එතස්ස බ්‍රහ්මුනො මනුස්සලොකෙ නිබ්බත්තනත්ථාය උස්සාහං කරෙය්‍යාම, අද්ධා එස මොග්ගලිබ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හිස්සති, තතො ච මන්තෙහි පලොභිතො නික්ඛමිත්වා පබ්බජිස්සති, සො එවං පබ්බජිත්වා සකලබුද්ධවචනං උග්ගහෙත්වා අධිගතපටිසම්භිදො හුත්වා තිත්ථියෙ මද්දිත්වා තං අධිකරණං විනිච්ඡිනිත්වා සාසනං පග්ගණ්හිස්සතීති. තෙ බ්‍රහ්මලොකං ගන්ත්වා තිස්සං මහාබ්‍රහ්මානං එතදවොචුං: ඉතො වස්සසතස්ස උපරි අට්ඨාරසමෙ වස්සෙ සාසනෙ මහන්තං අබ්බුදං උප්පජ්ජිස්සති, මයඤ්ච සකලං මනුස්සලොකං ඡකාමාවචරදෙවලොකඤ්ච ඔලොකයමානා කඤ්චි සාසනං පග්ගහෙතුං සමත්ථං අදිස්වා බ්‍රහ්මලොකං විචිනන්තා භවන්තං අද්දසාම, සාධු සප්පුරිස මනුස්සලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා දසබලස්ස සාසනං [1]පග්ගණ්හිතුං පටිඤ්ඤං දෙහීති. එවං වුත්තෙ මහාබ්‍රහ්මා අහං කිර සාසනෙ උප්පන්නං අබ්බුදං සොධෙත්වා සාසනං පග්ගහෙතුං සමත්ථො භවිස්සාමීති හට්ඨපහට්ඨො උදග්ගුදග්ගො හුත්වා සාධූති පටිස්සුණිත්වා පටිඤ්ඤං අදාසි. ථෙරා බ්‍රහ්මලොකෙ තං කරණීයං තීරෙත්වා පුන පච්චාගමිංසු. තෙන ඛො පන සමයෙන සිග්ගවත්ථෙරො ච චණ්ඩවජ්ජිත්ථෙරො ච ද්වෙපි නවකා හොන්ති දහරභික්ඛූ තිපිටක

1. සී. පග්ගණ්හිත්වා දෙහීති.

ඨරා පත්තපටිසම්භිදා ඛීණාසවා, තෙ තං අධිකරණං න සම්පාපුණිංසු. ථෙරා–තුම්හෙ ආවුසො අම්හාකං ඉමස්මිං අධිකරණෙ නො සහායකා අහුවත්ථ, තෙන වො ඉදං දණ්ඩකම්මං හොතු, තිස්සො නාම බ්‍රහ්මා මොග්ගලිබ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හිස්සති, තං තුම්හාකං එකො නීහරිත්වා පබ්බාජෙතු, එකො බුද්ධවචනං උග්ගණ්හාපෙතූති වත්වා සබ්බෙපි යාවතායුකං ඨත්වා–

සබ්බකාමිප්පභුතයො–තෙපි ථෙරා මහිද්ධිකා,
අග්ගික්ඛන්ධාව ලොකම්හි–ජලිත්වා පරිනිබ්බුතා.

දුතියං සඞ්ගහං කත්වා–විසොධෙත්වාන සාසනං,
අනාගතෙපි කත්වාන–හෙතුං සද්ධම්මසුද්ධියා.

ඛීණාසවා වසිප්පත්තා–පභින්නපටිසම්භිදා,
අනිච්චතාවසං ථෙරා–තෙපි නාම උපාගතා.

එවං අනිච්චතං ජම්මිං–ඤත්වා දුරභිසම්භවං,
තං පත්තුං වායමෙ ධීරො–යං නිච්චං අමතං පදන්ති.

එත්තාවතා සබ්බාකාරෙන දුතියසඞ්ගීතිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තිස්සොපි ඛො මහාබ්‍රහ්මා බ්‍රහ්මලොකා චවිත්වා මොග්ගලිබ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහෙ පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. සිග්ගවත්ථෙරොපි තස්ස පටිසන්ධිග්ගහණතොප්පභුති සත්ත වස්සානි බ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහං පිණ්ඩාය පාවිසි, එකදිවසම්පි උළුඞ්කමත්තං වා යාගුං කටච්ඡුමත්තං වා භත්තං නාලත්ථ. සත්තන්නං පන වස්සානං අච්චයෙන එකදිවසං අතිච්ඡථ භන්තෙති වචනමත්තං අලත්ථ. තං දිවසමෙව බ්‍රාහ්මණොපි බහිද්ධා කිඤ්චි කරණීයං කත්වා ආගච්ඡන්තො පටිපථෙ ථෙරං දිස්වා–භො පබ්බජිත අම්හාකං ගෙහමගමත්ථාති? ආහ. ආම බ්‍රාහ්මණ අගම්ම්හාති. අපි කිඤ්චි ලභිත්ථාති? ආම බ්‍රාහ්මණ ලභිම්හාති. සො ගෙහං ගන්ත්වා පුච්ඡි: තස්ස පබ්බජිතස්ස කිඤ්චි අදත්ථාති. න කිඤ්චි අදම්හාති. බ්‍රාහ්මණො දුතියදිවසෙ ඝරද්වාරෙ යෙව නිසීදි– අජ්ජ පබ්බජිතං මුසාවාදෙන නිග්ගහෙස්සාමීති. ථෙරො දුතියදිවසෙ බ්‍රාහ්මණස්ස ඝරද්වාරං සම්පත්තො, බ්‍රාහ්මණො ථෙරං දිස්වාව එවමාහ–තුම්හෙ හිය්‍යො අම්හාකං ගෙහෙ කිඤ්චි අලද්ධා යෙව ලභිම්හාති අවොචුත්ථ, වට්ටති නු ඛො තුම්හාකං මුසාවාදොති? ථෙරො ආහ–මයං බ්‍රාහ්මණ තුම්හාකං ගෙහෙ සත්ත වස්සානි අතිච්ඡථාති වචනමත්තම්පි අලභිත්වා හිය්‍යො අතිච්ඡථාති වචනමත්තං ලභිම්හ, අථෙතං පටිසන්ථාරං උපාදාය එවමවොචුම්හාති. බ්‍රාහ්මණො චින්තෙසි–ඉමෙ පටිසන්ථාරමත්තම්පි ලභිත්වා ලභිම්හාති පසංසන්ති, අඤ්ඤං කිඤ්චි ඛාදනීයං භොජනීයං ලභිත්වා කස්මා නප්පසංසන්තීති පසී

දිස්වා අත්තනො අත්ථාය පටියාදිතභත්තතො [1]කටච්ඡු භික්ඛං තදු පියඤ්ච ව්‍යඤ්ජනං දාපෙත්වා ඉමං භික්ඛං සබ්බකාලං තුම්හෙ ලභිස්සථාති ආහ. සො පුනදිවසතොප්පභුති උපසංකමන්තස්ස ථෙරස්ස උපසමං දිස්වා භීය්‍යොසොමත්තාය පසීදිත්වා ථෙරං නිච්ච කාලං අත්තනො ඝරෙ භත්තවිස්සග්ගකරණත්ථාය යාචි. ථෙරො අධි වාසෙත්වා දිවසෙ දිවසෙ භත්තකිච්චං කත්වා ගච්ඡන්තො ථොක ථොකං බුද්ධවචනං කථෙත්වා ගච්ඡති. සොපි ඛො මාණවකො සොළසවස්සුද්දෙසිකො යෙව තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ අහොසි. බ්‍රහ්මලොකතො ආගතසුද්ධසත්තස්ස ආසනෙ වා සයනෙ වා අඤ්ඤො කොචි නිසජ්ජිතා වා නිපජ්ජිතා වා නත්ථි. සො යදා ආචරියඝරං ගච්ඡති, තදාස්ස මඤ්චපීඨං සෙතෙන වත්ථෙන පටිච්ඡාදෙත්වා ලග්ගෙත්වා ඨපෙන්ති. ථෙරො චින්තෙසි: සමයො දානි මාණවකං පබ්බාජෙතුං චිරඤ්ච මෙ ඉධාගච්ඡන්තස්ස න ච කාචි මාණවකෙන සද්ධිං කථා උප්පජ්ජති, හන්දදානි ඉමිනා උපායෙන පල්ලඞ්කං නිස්සාය උප්පජ්ජිස්සතීති ගෙහං ගන්ත්වා යථා තස්මිං ගෙහෙ ඨපෙත්වා මාණවකස්ස පල්ලඞ්කං අඤ්ඤං න කිඤ්චි ආසනං දිස්සති, තථා අධිට්ඨාසි. බ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහෙ ජනො ථෙරං දිස්වා අඤ්ඤං කිඤ්චි ආසනං අපස්සන්තො මාණවකස්ස පල්ලඞ්කං අත්ථරිත්වා අදාසි. නිසීදි ථෙරො පල්ලඞ්කෙ. මාණවකොපි ඛො තං ඛණං යෙව ආචරියඝරා ආගම්ම ථෙරං අත්තනො පල්ලඞ්කෙ නිසින්නං දිස්වා කුපිතො අනත්තමනො කො මම පල්ලඞ්කං සමණස්ස පඤ්ඤාපෙසීති ආහ. ථෙරො භත්තකිච්චං කත්වා වූපසන්තෙ මාණවකස්ස චණ්ඩික්කභාවෙ එවමාහ: කිං පන ත්වං මාණවක කිඤ්චි මන්තං ජානාසීති. මාණවො-භො පබ්බජිත මයිදානි මන්තෙ අජානන්තෙ අඤ්ඤෙ කෙ ජානිස්සන්තීති වත්වා ථෙරං පුච්ඡි: තුම්හෙ පන මන්තං ජානාථාති, පුච්ඡ මාණව පුච්ඡිත්වා සක්කා ජානිතුන්ති. අථ ඛො මාණවො තීසු වෙදෙසු සනිඝණ්ඩුකෙටුභෙසු සාක්ඛරප්පභෙදෙසු ඉතිහාසපඤ්චමෙසු යානි යානි ගණ්ඨිට්ඨානානි යෙසං නයං නෙව අත්තනා පස්සති නාපි[2] ආචරියො අද්දස, තෙසු තෙසු ථෙරං පුච්ඡි. ථෙරො පකතියාපි තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ, ඉදානි පන පටිසම්භිදප්පත්තො, තෙනස්ස නත්ථි තෙසං පඤ්හානං විස්සජ්ජනෙ භාරොති, තාවදෙව තෙසං පඤ්හෙ විස්සජ්ජෙත්වා මාණවං ආහ: මාණව අහං තයා බහුං පුච්ඡිතො, අහම්පිදානි තං එකං පඤ්හං පුච්ඡාමි, ව්‍යාකරිස්සසි මෙති. ආම භො පබ්බජිත පුච්ඡ ව්‍යාකරිස්සාමීති. ථෙරො චිත්තයමකෙ ඉමං පඤ්හං පුච්ඡි: යස්ස චිත්තං උප්පජ්ජති න නිරුජ්ඣති, තස්ස චිත්තං නිරුජ්ඣිස්සති නුප්පජ්ජිස්සති, යස්ස වා පන චිත්තං නිරුජ්ඣිස්සති නුප්පජ්ජිස්සති, තස්ස චිත්තං උප්පජ්ජති න නිරුජ්ඣතීති. මාණවො උද්ධං වා අධො වා හරිතුං[3] අසක්කොන්තො

1. ම. කටච්ඡුමත්තං. 2. ම. නාපිස්ස. 3. ම. සරිතුං.

කිං නාම භො පබ්බජිත ඉදන්ති ආහ. බුද්ධමන්තො නාමායං මාණවාති. සක්කා පනායං භො මය්හම්පි දාතුන්ති? සක්කා මාණව අම්හෙහි ගහිතපබ්බජ්ජං ගණ්හන්තස්ස දාතුන්ති. තතො මාණවො මාතාපිතරො උපසඞ්කමිත්වා ආහ: අයං පබ්බජිතො බුද්ධමන්තං නාම ජානාති, න ච අත්තනො සන්තිකෙ අපබ්බජිතස්ස දෙති, අහං එතස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා මන්තං උග්ගණ්හිස්සාමීති. අථස්ස මාතාපිතරො පබ්බජිත්වාපි නො පුත්තො මන්තෙ ගණ්හාතු, ගහෙත්වා පුනාගමිස්සතීති මඤ්ඤමානා ගණ්හ පුත්තාති අනුජානිංසු. ථෙරො දාරකං පබ්බාජෙත්වා ද්වත්තිංසාකාරකම්මට්ඨානං තාව ආචික්ඛි. සො තත්ථ පරිකම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. තතො ථෙරො චින්තෙසි: සාමණෙරො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිතො, අභබ්බො දානි සාසනතො නිවත්තිතුං, සචෙ පනස්සාහං කම්මට්ඨානං වඩ්ඪෙත්වා කථෙය්‍යං, අරහත්තං පාපුණෙය්‍ය, අප්පොස්සුක්කො භවෙය්‍ය බුද්ධවචනං ගහෙතුං, සමයො දානි නං චණ්ඩවජ්ජිත්ථෙරස්ස සන්තිකං පෙසෙතුන්ති. තතො නං ආහ: එහි ත්වං සාමණෙර ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා බුද්ධවචනං උග්ගණ්හ, මම වචනෙන [1]ආරොග්‍යං පුච්ඡ, එවඤ්ච වදෙහි උපජ්ඣායො මං භන්තෙ තුම්හාකං සන්තිකං පහිණීති, කො නාමො තෙ උපජ්ඣායොති ච වුත්තෙ සිග්ගවත්ථෙරො නාම භන්තෙති වදෙය්‍යාසි, අහං කො නාමොති වුත්තෙ එවං වදෙය්‍යාසි, මම උපජ්ඣායො භන්තෙ තුම්හාකං නාමං ජානාතීති. එවං භන්තෙති ඛො තිස්සො සාමණෙරො ථෙරං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා අනුපුබ්බෙන චණ්ඩවජ්ජිත්ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. ථෙරො [2]සාමණෙර කුතො ආගතොසීති ආහ. උපජ්ඣායො මං භන්තෙ තුම්හාකං සන්තිකං පහිණීති. කො නාමො තෙ උපජ්ඣායොති. සිග්ගවත්ථෙරො නාම භන්තෙති. අහං කො නාමොති. මම උපජ්ඣායො භන්තෙ තුම්හාකං නාමං ජානාති. පත්තචීවරං දානි පටිසාමෙහීති. සාධු භන්තෙති සාමණෙරො පත්තචීවරං පටිසාමෙත්වා පුනදිවසෙ පරිවෙණං සම්මජ්ජිත්වා උදකදන්තපොනං උපට්ඨපෙසි. ථෙරො [3]සම්මජ්ජිතට්ඨානං පුන සම්මජ්ජි, තං උදකං ඡඩ්ඩෙත්වා අඤ්ඤං උදකං ආහරි, තඤ්ච දන්තකට්ඨං අපනෙත්වා අඤ්ඤං දන්තකට්ඨං ගණ්හි. එවං සත්ත දිවසානි කත්වා සත්තමෙ දිවසෙ පුන පුච්ඡි. සාමණෙරො පුනපි පුබ්බෙ කථිතසදිසමෙව කථෙසි. ථෙරො සො වතායං බ්‍රාහ්මණොති සඤ්ජානිත්වා කිමත්ථං ආගතොසීති ආහ. බුද්ධවචනං උග්ගණ්හනත්ථාය භන්තෙති. ථෙරො උග්ගණ්හ දානි සාමණෙරාති වත්වා පුනදිවසතොපභුති බුද්ධවචනං පට්ඨපෙසි. තිස්සො සාමණෙරොව හුත්වා ඨපෙත්වා විනයපිටකං සබ්බං බුද්ධවචනං උග්ගණ්හි

1. ම. තඤ්ච ආරොග්‍යං.
2. ම. සාමණෙර. පුච්ඡි.
3. ම. තස්සසම්මජ්ජිතට්ඨානං. සී: II සම්මට්ඨට්ඨානං.

සද්ධිං අට්ඨකථාය, උපසම්පන්නකාලෙ පන අවස්සිකොව සමානො තිපිටකධරො අහොසි. ආචරියුපජ්ඣායා මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරස්ස හත්ථෙ සකලං බුද්ධවචනං පතිට්ඨාපෙත්වා යාවතායුකං ඨත්වා පරිනිබ්බායිංසු. මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරොපි අපරෙන සමයෙන කම්මට්ඨානං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පත්තො බහූනං ධම්මවිනයං වාචෙසි.

තෙන ඛො පන සමයෙන බින්දුසාරස්ස රඤ්ඤො එකසතපුත්තා අහෙසුං. තෙ සබ්බෙ අසොකො අත්තනා සද්ධිං එකමාතිකං තිස්සකුමාරං ඨපෙත්වා ඝාතෙසි. ඝාතෙන්තො ච චත්තාරි වස්සානි අනභිසිත්තොව රජ්ජං කාරෙත්වා චතුන්නං වස්සානං අච්චයෙන තථාගතස්ස පරිනිබ්බානතො ද්වින්නං වස්සසතානං උපරි අට්ඨාරසමෙ වස්සෙ සකලජම්බුදීපෙ එකරජ්ජාභිසෙකං පාපුණි. අභිසෙකානුභාවෙන චස්ස ඉමා රාජිද්ධියො ආගතා: මහාපථවියා හෙට්ඨා යොජනප්පමාණෙ ආණා පවත්තති තථා උපරි ආකාසෙ, අනොතත්තදහතො අට්ඨහි කාජෙහි සොළස පානීයඝටෙ දිවසෙ දිවසෙ දෙවතා ආහරන්ති යතො සාසනෙ උප්පන්නසද්ධො හුත්වා අට්ඨඝටෙ භික්ඛුසඞ්ඝස්ස අදාසි, ද්වෙ ඝටෙ [1]සට්ඨිමත්තානං තිපිටකභික්ඛූනං, ද්වෙ ඝටෙ අග්ගමහෙසියා අසන්ධිමිත්තාය, චත්තාරො ඝටෙ අත්තනා පරිභුඤ්ජි, දෙවතා එව හිමවන්තෙ නාගලතාදන්තකට්ඨං නාම අත්ථි සිනිද්ධං මුදුකං රසවන්තං තං දිවසෙ දිවසෙ ආහරන්ති, යෙන රඤ්ඤො ච මහෙසියා ච සොළසන්නඤ්ච නාටකසහස්සානං සට්ඨිමත්තානං ච භික්ඛුසහස්සානං දෙවසිකං දන්තපොනකිච්චං නිප්පජ්ජති දෙවසිකමෙව චස්ස දෙවතා අගදාමලකං අගදහරීතකං සුවණ්ණවණ්ණං ච ගන්ධරසසම්පන්නං අම්බපක්කං ච ආහරන්ති, තථා ඡද්දන්තදහතො පඤ්චවණ්ණං නිවාසනපාපුරණං පීතකවණ්ණං හත්ථපුඤ්ඡනපට්ටකං දිබ්බං ච පානකං ආහරන්ති, දෙවසිකමෙව පනස්ස[2] අනුලෙපනගන්ධං පාරුපණත්ථාය අසුත්තමයිකං සුමනපුප්ඵපටං මහාරහඤ්ච අඤ්ජනං නාගභවනතො නාගරාජානො ආහරන්ති, ඡද්දන්තදහෙව උට්ඨිතස්ස සාලිනො නව වාහසහස්සානි දිවසෙ දිවසෙ සුවා ආහරන්ති, මූසිකා නිත්ථුසකණෙ කරොන්ති. එකොපි ඛණ්ඩතණ්ඩුලො න හොති, රඤ්ඤො සබ්බට්ඨානෙසු අයමෙව තණ්ඩුලො පරිභොගං ගච්ඡති, මධුමක්ඛිකා මධුං කරොන්ති, කම්මාරසාලාසු අච්ඡා කූටං පහරන්ති, කරවීක සකුණා ආගන්ත්වා මධුරස්සරං විකූජන්තා රඤ්ඤො බලිකම්මං කරොන්ති, ඉමාහි ඉද්ධීහි සමන්නාගතො රාජා එකදිවසං සුවණ්ණසඞ්ඛලිකබන්ධනං පෙසෙත්වා චතුන්නං බුද්ධානං අධිගතරූපදස්සනං කප්පායුකං කාලං නාගරාජානං ආනයිත්වා සෙතච්ඡත්තස්ස හෙට්ඨා මහාරහෙ පල්ලඞ්කෙ නිසීදාපෙත්වා අනෙකසතවණ්ණෙහි ජලජථලජපුප්ඵෙහි සුවණ්ණපුප්ඵෙහි ච පූජං කත්වා සබ්බාලඞ්කාර

1. ම. සට්ඨිමත්තානං ථෙරානං 2. ම. නහානගන්ධං අනුවිලෙපනගන්ධඤ්ච.

පටිමණ්ඩිතෙහි ච සොළසහි නාටකසහස්සෙහි සමන්තතො පරික්ඛිපිත්වා අනන්තඤාණස්ස තාව මෙ සද්ධම්මවරචක්කවත්තිනො සම්මාසම්බුද්ධස්ස රූපං ඉමෙසං අක්ඛීනං ආපාථං කරොහීති වත්වා තෙන නිම්මිතං සකලසරීරෙ විප්පකිණ්ණපුඤ්ඤප්පභාවනිබ්බත්තාසීති අනුව්‍යඤ්ජනපටිමණ්ඩිතවත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණ සස්සිරීකතාය විකසිතකමලුප්පලපුණ්ඩරීකපටිමණ්ඩිතමිව සලිලතලං තාරාගණරස්මිජාලවිසරවිප්ඵුරිතසොභාසමුජ්ජලමිව ගගනතලං නීලපීතලොහිතාදිභෙදවිචිත්‍රවණ්ණරංසිවිනද්ධව්‍යාමප්පභාපරික්ඛෙපවිලාසිතාය සඤ්ඣාප්පභානුරාගඉන්දධනුවිජ්ජුලතාපරික්ඛිත්තමිව කනකගිරිසිඛරං නානාවිරාගවිමලකෙතුමාලාසමුජ්ජලිතචාරුමත්ථකසොභං නයනරසායනමිව බ්‍රහ්මදෙවමනුජනාගයක්ඛගණානං බුද්ධරූපං පස්සන්තො සත්ත දිවසානි අක්ඛිපූජං නාම අකාසි. රාජා කිර අභිසෙකං පාපුණිත්වා තීණි යෙව සංවච්ඡරානි බාහිරකපාසණ්ඩං පරිග්ගණ්හි, චතුත්ථෙ සංවච්ඡරෙ බුද්ධසාසනෙ පසීදි. තස්ස කිර පිතා බින්දුසාරො බ්‍රාහ්මණභත්තො අහොසි. සො බ්‍රාහ්මණානං ච බ්‍රාහ්මණජාතියපාසණ්ඩානඤ්ච පණ්ඩරඞ්ගපරිබ්බාජකාදීනං සට්ඨිසහස්සමත්තානං නිච්චභත්තං පට්ඨපෙසි. අසොකො පිතරා පවත්තිතං දානං අත්තනො අන්තෙපුරෙ තථෙව දදමානො එකදිවසං සීහපඤ්ජරෙ ඨිතො තෙ උපසමපරිබාහිරෙන ආචාරෙන භුඤ්ජමානෙ අසංයතින්ද්‍රියෙ අවිනීතඉරියාපථෙ දිස්වා චින්තෙසි: ඊදිසං දානං උපපරික්ඛිත්වා යුත්තට්ඨානෙ දාතුං වට්ටතීති. එවං චින්තෙත්වා අමච්චෙ ආහ: ගච්ඡථ භණෙ අත්තනො අත්තනො සාධුසම්මතෙ සමණබ්‍රාහ්මණෙ අන්තෙපුරං අතිහරථ දානං දස්සාමාති. අමච්චා සාධු දෙවාති රඤ්ඤො පටිස්සුත්වා තෙ තෙ පණ්ඩරඞ්ගපරිබ්බාජකාජීවකනිගණ්ඨාදයො ආනෙත්වා ඉමෙ මහාරාජ අම්හාකං අරහන්තොති ආහංසු. අථ රාජා අන්තෙපුරෙ උච්චාවචානි ආසනානි පඤ්ඤාපෙත්වා ආගච්ඡන්තූති වත්වා ආගතාගතෙ ආහ: අත්තනො අත්තනො පතිරූපෙ ආසනෙ නිසීදථාති. තෙ එකච්චෙ භද්දපීඨකෙසු එකච්චෙ ඵලකපීඨකෙසු නිසීදිංසු. තං දිස්වා රාජා නත්ථි එතෙසං අන්තො සාරොති ඤත්වා තෙසං අනුරූපං ඛාදනීයං භොජනීයං දත්වා උය්‍යොජෙසි.

එවං ගච්ඡන්තෙ කාලෙ එකදිවසං රාජා සීහපඤ්ජරෙ ඨිතො අද්දස නිග්‍රොධසාමණෙරං රාජඞ්ගණෙන ගච්ඡන්තං දන්තං ගුත්තං සන්තින්ද්‍රියං ඉරියාපථසම්පන්නං. කො පනායං නිග්‍රොධො නාම? බින්දුසාරරඤ්ඤො ජෙට්ඨපුත්තස්ස සුමනරාජකුමාරස්ස පුත්තො. තත්‍රායං ආනුපුබ්බීකථා:- බින්දුසාරරඤ්ඤො කිර දුබ්බලකාලෙ යෙව අසොකකුමාරො අත්තනා ලද්ධං උජ්ජෙනිරජ්ජං පහාය ආගන්ත්වා සබ්බං නගරං අත්තනො හත්ථගතං කත්වා සුමනං නාම රාජකුමාරං අග්ගහෙසි. තං දිවසමෙව සුමනස්ස

රාජකුමාරස්ස සුමනා නාම රාජදෙවී පරිපුණ්ණගබ්භා අහොසි. සා අඤ්ඤාතකවෙසෙන නික්ඛමිත්වා අවිදූරෙ අඤ්ඤතරං චණ්ඩාලගාමං සන්ධාය ගච්ඡන්තී ජෙට්ඨකචණ්ඩාලස්ස ගෙහතො අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං නිග්‍රොධරුක්ඛෙ අධිවත්ථාය දෙවතාය ඉතො එහි සුමනෙති වදන්තියා සද්දං සුත්වා තස්සා සමීපං ගතා, දෙවතා අත්තනො ආනුභාවෙන එකං සාලං නිම්මිනිත්වා එත්ථ වසාහීති පාදාසි. සා තං සාලං පාවිසි. ගතදිවසෙ යෙව ච පුත්තං විජායි. සා තස්ස නිග්‍රොධදෙවතාය පරිග්ගහිතත්තා නිග්‍රොධොත්වෙව නාමං අකාසි. ජෙට්ඨකචණ්ඩාලො දිට්ඨදිවසතොප්පභුති තං අත්තනො සාමිධීතරං විය මඤ්ඤමානො නිබද්ධවත්තං පට්ඨපෙසි. රාජධීතා තත්ථ සත්ත වස්සානි වසි. නිග්‍රොධකුමාරොපි සත්තවස්සිකො ජාතො. තදා මහාවරුණත්ථෙරො නාම එකො අරහා දාරකස්ස හෙතුසම්පදං දිස්වා විහරමානො සත්තවස්සිකොදානි දාරකො කාලො නං පබ්බාජෙතුන්ති චින්තෙත්වා රාජධීතාය ආරොචාපෙත්වා නිග්‍රොධකුමාරං පබ්බාජෙසි. කුමාරො ඛුරග්ගෙයෙව අරහත්තං පාපුණි. සො එකදිවසං පාතොව සරීරං ජග්ගිත්වා ආචරියුපජ්ඣායවත්තං කත්වා පත්තචීවරමාදාය මාතුඋපාසිකාය ගෙහද්වාරං ගච්ඡාමීති නික්ඛමි. මාතුනිවෙසනට්ඨානං චස්ස දක්ඛිණද්වාරෙන නගරං පවිසිත්වා නගරමජ්ඣෙන ගන්ත්වා පාචීනද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා ගන්තබ්බං හොති. තෙන ච සමයෙන අසොකො ධම්මරාජා පාචීනදිසාභිමුඛො සීහපඤ්ජරෙ චඞ්කමති, තං ඛණංයෙව නිග්‍රොධො රාජඞ්ගණං සම්පාපුණි සන්තින්ද්‍රියො සන්තමානසො යුගමත්තං පෙක්ඛමානො. තෙන වුත්තං:–"එකදිවසං සීහපඤ්ජරෙ ඨිතො අද්දස නිග්‍රොධං සාමණෙරං රාජඞ්ගණෙන ගච්ඡන්තං දන්තං ගුත්තං සන්තින්ද්‍රියං ඉරියාපථසම්පන්න"න්ති. දිස්වා පනස්ස එතදහොසි: අයං ජනො සබ්බොපි වික්ඛිත්තචිත්තො භන්තමිගපටිභාගො, අයං පන දාරකො අවික්ඛිත්තො අතිවියස්ස ආලොකිතවිලොකිතං සම්මිඤ්ජනපසාරණං ච සොභති, අද්ධා එතස්ස අබ්භන්තරෙ ලොකුත්තරධම්මො භවිස්සතීති. රඤ්ඤො සහ දස්සනෙනෙව සාමණෙරෙ චිත්තං පසීදි, පෙමං සණ්ඨහි. කස්මා? පුබ්බෙ කිර පුඤ්ඤකරණකාලෙ එස රඤ්ඤො ජෙට්ඨභාතා වාණිජකො අහොසි. වුත්තම්පි චෙතං:–

"පුබ්බෙව සන්නිවාසෙන-පච්චුප්පන්නහිතෙන වා,
එවං තං ජායතෙ පෙමං-උප්පලංව යථොදකෙ"ති.

අථ රාජා සඤ්ජාතපෙමො සබහුමානො එතං සාමණෙරං පක්කොසථාති අමච්චෙ පෙසෙසි. තෙ අතිචිරායන්තීති පුන ද්වෙ තයො පෙසෙසි, තුරිතං ආගච්ඡතූති. සාමණෙරො අත්තනො පකතියා යෙව අගමාසි. රාජා පතිරූපමාසනං ඤත්වා නිසීදථාති ආහ. සො ඉතො චිතො ච විලොකෙත්වා නත්ථිදානි අඤ්ඤො භික්ඛූති සමුස්සිත

සෙතච්ඡත්තං රාජපල්ලඞ්කං උපසඞ්කමිත්වා පත්තගහණත්ථාය රඤ්ඤො ආකාරං දස්සෙසි. රාජා තං පල්ලඞ්කසමීපං උපගච්ඡන්තං එව දිස්වා චින්තෙසි: අජ්ජෙව දානි අයං සාමණෙරො ඉමස්ස ගෙහස්ස සාමිකො භවිස්සතීති. සාමණෙරො රඤ්ඤො හත්ථෙ පත්තං දත්වා පල්ලඞ්කං අභිරුහිත්වා නිසීදි. රාජා අත්තනො අත්ථාය සම්පාදිතං සබ්බං යාගුඛජ්ජකභත්තවිකතිං උපනාමෙසි. සාමණෙරො අත්තනො යාපනීයමත්තකමෙව සම්පටිච්ඡි. භත්තකිච්චාවසානෙ රාජා ආහ: සත්ථාරා තුම්හාකං දින්නොවාදං ජානාථාති. ජානාමි මහාරාජ එකදෙසෙනාති. තාත මය්හම්පි නං කථෙහීති. සාධු මහාරාජාති, රඤ්ඤො අනුරූපං ධම්මපදෙ අප්පමාදවග්ගං අනුමොදනත්ථාය අභාසි. රාජා පන "අප්පමාදො අමතපදං, පමාදො මච්චුනො පදං"ති සුත්වාව අඤ්ඤාතං තාත පරියොසාපෙහීති ආහ. අනුමොදනාවසානෙ අට්ඨ තෙ තාත ධුරභත්තානි දම්මීති ආහ. සාමණෙරො ආහ: එතානි අහං උපජ්ඣායස්ස දම්මි මහාරාජාති. කො අයං තාත උපජ්ඣායො නාමාති?. වජ්ජාවජ්ජං දිස්වා චොදෙතා සාරෙතා මහාරාජාති. අඤ්ඤානිපි තෙ තාත අට්ඨ දම්මීති. එතානි ආචරියස්ස දම්මි මහාරාජාති. කො අයං තාත ආචරියො නාමාති?. ඉමස්මිං සාසනෙ සික්ඛිතබ්බකධම්මෙසු පතිට්ඨාපෙතා මහාරාජාති. සාධු තාත අඤ්ඤානිපි තෙ අට්ඨ දම්මීති. එතානි භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දම්මි මහාරාජාති. කො අයං තාත භික්ඛුසඞ්ඝො නාමාති?. යං නිස්සාය මහාරාජ අම්හාකං ආචරියුපජ්ඣායානඤ්ච මම ච පබ්බජ්ජා ච උපසම්පදා චාති. රාජා භිය්‍යොසොමත්තාය තුට්ඨචිත්තො ආහ: අඤ්ඤානිපි තෙ තාත අට්ඨ දම්මීති. සාමණෙරො සාධූති සම්පටිච්ඡිත්වා පුනදිවසෙ බත්තිංස භික්ඛූ ගහෙත්වා රාජන්තෙපුරං පවිසිත්වා භත්තකිච්චමකාසි. රාජා අඤ්ඤෙපි බත්තිංස භික්ඛූ තුම්හෙහි සද්ධිං යෙව භික්ඛං ගණ්හන්තූති එතෙනෙව උපායෙන දිවසෙ දිවසෙ වඩ්ඪාපෙන්තො සට්ඨිසහස්සානං බ්‍රාහ්මණපරිබ්බාජකාදීනං භත්තං උපච්ඡින්දිත්වා අන්තොනිවෙසනෙ සට්ඨිසහස්සානං භික්ඛූනං නිච්චභත්තං පට්ඨපෙසි නිග්‍රොධත්ථෙරෙ ගතෙනෙව පසාදෙන. නිග්‍රොධත්ථෙරොපි රාජානං සපරිසං තීසු සරණෙසු පඤ්චසු ච සීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා බුද්ධසාසනෙ පොථුජ්ජනිකෙන පසාදෙන අචලප්පසාදං කත්වා පතිට්ඨාපෙසි. පුන රාජා අසොකාරාමං නාම මහාවිහාරං කාරාපෙත්වා සට්ඨිසහස්සානං භික්ඛූනං නිච්චභත්තං පට්ඨපෙසි. සකලජම්බුදීපෙ චතුරාසීතියා නගරසහස්සෙසු චතුරාසීති විහාරසහස්සානි කාරාපෙසි චතුරාසීතිසහස්සචෙතියපතිමණ්ඩිතානි, ධම්මෙනෙව නො අධම්මෙන.

එකදිවසං කිර රාජා අසොකාරාමෙ මහාදානං දත්වා සට්ඨිසහස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මජ්ඣෙ නිසජ්ජ සඞ්ඝං චතූහි පච්චයෙහි පවාරෙත්වා ඉමං පඤ්හං පුච්ඡි: භන්තෙ භගවතා දෙසිතධම්මො නාම කිත්තකො හොතීති?. අඞ්ගතො මහාරාජ නව අඞ්ගානි ඛන්ධතො චතුරාසීති

ධම්මක්ඛන්ධසහස්සානීති. රාජා ධම්මෙ පසීදිත්වා එකමෙකං ධම්මක්ඛන්ධං එකෙකවිහාරෙන පූජෙස්සාමීති එකදිවසමෙව ඡන්නවුතිකොටිධනං විස්සජ්ජෙත්වා අමච්චෙ ආණාපෙසි: එථ භණෙ එකමෙකස්මිං නගරෙ එකමෙකං විහාරං කාරාපෙන්තා චතුරාසීතියා නගරසහස්සෙසු චතුරාසීතිවිහාරසහස්සානි කාරාපෙථාති. සයඤ්ච අසොකාරාමෙ අසොකමහාවිහාරත්ථාය කම්මං පට්ඨපෙසි. සඞ්ඝො ඉන්දගුත්තත්ථෙරං නාම මහිද්ධිකං මහානුභාවං ඛීණාසවං නවකම්මාධිට්ඨායකං අදාසි. ථෙරො යං යං කම්මං න නිට්ඨාති, තං තං අත්තනො ආනුභාවෙන නිට්ඨාපෙසි. එවම්පි තීහි සංවච්ඡරෙහි විහාරකම්මං නිට්ඨාපෙසි. එකදිවසමෙව සබ්බනගරෙහි පණ්ණානි ආගමිංසු. අමච්චා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං නිට්ඨිතානි දෙව චතුරාසීතිවිහාරසහස්සානීති. රාජා නගරෙ භෙරිං චරාපෙසි: ඉතො සත්තන්නං දිවසානං අච්චයෙන විහාරමහො භවිස්සති, සබ්බෙ අට්ඨ සීලඞ්ගානි සමාදියිත්වා අන්තොනගරෙ ච බහිනගරෙ ච විහාරමහං පටියාදෙන්තූති. තතො සත්තන්නං දිවසානං අච්චයෙන සබ්බාලඞ්කාරභූසිතාය අනෙකසතසහස්සසඞ්ඛාය චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය පරිවුතො දෙවලොකෙ අමරවතියා රාජධානියා සිරිතො අධිකතරසස්සිරීකං විය නගරං කාතුකාමෙන උස්සාහජාතෙන මහාජනෙන අලඞ්කතපටියත්තං නගරං අනුවිචරන්තො විහාරං ගන්ත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මජ්ඣෙ අට්ඨාසි. තස්මිඤ්ච ඛණෙ සන්නිපතිතා අසීතිභික්ඛුකොටියො අහෙසුං. භික්ඛුනීනඤ්ච ඡන්නවුතිසතසහස්සානි. තත්ථ ඛීණාසවභික්ඛූ යෙව සතසහස්සසඞ්ඛා අහෙසුං. තෙසං එතදහොසි: සචෙ රාජා අත්තනො අධිකාරං අනවසෙසං පස්සෙය්‍ය, අතිවිය බුද්ධසාසනෙ පසීදෙය්‍යාති. තතො ලොකවිවරණං නාම පාටිහාරියං අකංසු. රාජා අසොකාරාමෙ ඨිතොව චතුද්දිසා අනුවිලොකෙන්තො සමන්තතො සමුද්දපරියන්තං ජම්බුදීපං පස්සති චතුරාසීතිඤ්ච විහාරසහස්සානි උළාරාය විහාරමහපූජාය විරොචමානානි. සො තං විභූතිං පස්සමානො උළාරෙන පීතිපාමොජ්ජෙන සමන්නාගතො අත්ථි පන අඤ්ඤස්සපි කස්සචි එවරූපං පීතිපාමොජ්ජං උප්පන්නපුබ්බන්ති චින්තෙන්තො භික්ඛුසඞ්ඝං පුච්ඡි: භන්තෙ අම්හාකං නාථස්ස දසබලස්ස සාසනෙ කො මහාපරිච්චාගං පරිච්චජි, කස්ස පරිච්චාගො මහන්තොති වදන්තීති. භික්ඛුසඞ්ඝො මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරස්ස භාරං අකාසි. ථෙරො ආහ: මහාරාජ දසබලස්ස සාසනෙ පච්චයදායකො නාම තයා සදිසො ධරමානෙපි තථාගතෙ න කොචි අහොසි තවෙව පරිච්චාගො මහාති. රාජා ථෙරස්ස වචනං සුත්වා උළාරෙන පීතිපාමොජ්ජෙන නිරන්තරං ඵුටසරීරො හුත්වා චින්තෙසි: නත්ථි කිර මයා සදිසො පච්චයදායකො, මය්හං කිර පරිච්චාගො මහා, අහං කිර දෙය්‍යධම්මෙන සාසනං පග්ගණ්හාමි, කිං පනාහං එවං සති සාසනස්ස දායාදො හොමි න හොමීති. තතො භික්ඛුසඞ්ඝං පුච්ඡි: භවාමි නු ඛො අහං භන්තෙ සාසනස්ස දායාදොති. තතො මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරො

රඤ්ඤො ඉදං වචනං සුත්වා රාජපුත්තස්ස මහින්දස්ස උපනිස්සයසම්පත්තිං සම්පස්සමානො සචෙ අයං කුමාරො පබ්බජිස්සති සාසනස්ස අතිවිය වුඩ්ඪි භවිස්සතීති චින්තෙත්වා රාජානං එතදවොච: නඛො මහාරාජ එත්තාවතා සාසනස්ස දායාදො හොති, අපිච ඛො පච්චයදායකොති වා උපට්ඨාකොති වා සඞ්ඛං ගච්ඡති, යොපි හි මහාරාජ පථවිතො යාව බ්‍රහ්මලොකපරිමාණං පච්චයරාසිං දදෙය්‍ය, සොපි සාසනෙ දායාදොති සඞ්ඛං න ගච්ඡතීති. අථ කථං චරහි භන්තෙ සාසනස්ස දායාදො හොතීති?. යො හි කොචි මහාරාජ අඩ්ඪො වා දළිද්දො වා අත්තනො ඔරසං පුත්තං පබ්බාජෙති, අයං වුච්චති මහාරාජ දායාදො සාසනස්සාති. එවං වුත්තෙ අසොකො රාජා අහං කිර එවරූපං පරිච්චාගං කත්වාපි නෙව සාසනස්ස දායාදභාවං පත්තොසින්ති සාසනෙ දායාදභාවං පත්ථයමානො ඉතො චිතො ච විලොකෙත්වා අද්දස මහින්දං කුමාරං අවිදූරෙ ඨිතං, දිස්වා පනස්ස එතදහොසි: කිඤ්චාපි අහං ඉමං කුමාරං තිස්සකුමාරස්ස පබ්බජිතකාලතොප්පභුති ඔපරජ්ජෙ පතිට්ඨාපෙතුකාමො, අථඛො ඔපරජ්ජතොපි පබ්බජ්ජාව උත්තමාති. තතො කුමාරං ආහ: සක්ඛිස්සසි ත්වං තාත පබ්බජිතුන්ති?. කුමාරො පන පකතියාපි තිස්සකුමාරස්ස පබ්බජිතකාලතොප්පභුති පබ්බජිතුකාමොව, රඤ්ඤො වචනං සුත්වා අතිවිය පාමොජ්ජජාතො හුත්වා ආහ: පබ්බජාමි දෙව, මං පබ්බාජෙත්වා තුම්හෙ සාසනෙ දායාදා හොථාති. තෙන ච සමයෙන රාජධීතා සඞ්ඝමිත්තාපි තස්මිං යෙව ඨානෙ ඨිතා හොති. තස්සා ච සාමිකො අග්ගිබ්‍රහ්මා නාම කුමාරො උපරාජෙන තිස්සකුමාරෙන සද්ධිං පබ්බජිතො හොති. රාජා තං දිස්වා ආහ: ත්වම්පි අම්ම පබ්බජිතුං සක්ඛිස්සසීති?. සාධු තාත සක්කොමීති. රාජා පුත්තානං මනං ලභිත්වා පහට්ඨචිත්තො භික්ඛුසඞ්ඝං එතදවොච: භන්තෙ ඉමෙ දාරකෙ පබ්බාජෙත්වා මං සාසනෙ දායාදං කරොථාති. සඞ්ඝො රඤ්ඤො වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා කුමාරං මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරෙන උපජ්ඣායෙන මහාදෙවත්ථෙරෙන ච ආචරියෙන පබ්බාජෙසි. මජ්ඣන්තිකත්ථෙරෙන ආචරියෙන උපසම්පාදෙසි. තදා කිර කුමාරො පරිපුණ්ණවීසතිවස්සො ච හොති. සො තස්මිං යෙව උපසම්පදමණ්ඩලෙ[1] සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. සඞ්ඝමිත්තායපි රාජධීතාය ආචරියා ආයුපාලිත්ථෙරී නාම, උපජ්ඣායා පන ධම්මපාලිත්ථෙරී නාම අහොසි. තදා සඞ්ඝමිත්තා අට්ඨාරසවස්සා හොති. තං පබ්බජිතමත්තං තස්මිං යෙව සීමාමණ්ඩලෙ සික්ඛාය පතිට්ඨාපෙසුං. උභින්නං පබ්බජිතකාලෙ රාජා ඡබ්බස්සාභිසෙකො හොති.

අථ මහින්දත්ථෙරො උපසම්පන්නකාලතොප්පභුති අත්තනො උපජ්ඣායස්සෙව සන්තිකෙ ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච පරියාපුණන්තො ද්වෙපි සඞ්ගීතියො ආරූළ්හං තිපිටකසඞ්ගහිතං සාට්ඨකථං සබ්බං

1. ම: උපසම්පදසීම මණ්ඩලෙ.

ථෙරවාදං තිණ්ණං වස්සානං අබ්භන්තරෙ උග්ගහෙත්වා අත්තනො උපජ්ඣායස්ස අන්තෙවාසිකානං සහස්සමත්තානං භික්ඛූනං පාමොක්ඛො අහොසි. තදා අසොකො ධම්මරාජා නවවස්සාභිසෙකො හොති. රඤ්ඤො පන අට්ඨවස්සාභිසෙකකාලෙ යෙව කුන්තපුත්තතිස්සත්ථෙරො ව්‍යාධිපටිකම්මත්ථං භික්ඛාචාරවත්තෙන ආහිණ්ඩන්තො පසතමත්තං සප්පිං අලභිත්වා ව්‍යාධිබලෙන පරික්ඛීණායුසඞ්ඛාරො භික්ඛුසඞ්ඝං අප්පමාදෙන ඔවදිත්වා ආකාසෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා පරිනිබ්බායි. රාජා තං පවත්තිං සුත්වා ථෙරස්ස සක්කාරං කත්වා මයි නාම රජ්ජං කාරෙන්තෙ එවං භික්ඛූනං පච්චයා දුල්ලභාති නගරස්ස චතුසු ද්වාරෙසු පොක්ඛරණියො කාරාපෙත්වා භෙසජ්ජස්ස පූරාපෙත්වා දාපෙසි.

තෙන කිර සමයෙන පාටලිපුත්තස්ස චතුසු ද්වාරෙසු චත්තාරි සතසහස්සානි සභායං සතසහස්සන්ති දිවසෙ දිවසෙ පඤ්චසතසහස්සානි රඤ්ඤො උප්පජ්ජන්ති. තතො රාජා නිග්‍රොධත්ථෙරස්ස දෙවසිකං සතසහස්සං විස්සජ්ජෙති, බුද්ධස්ස චෙතියෙ ගන්ධමාලාදීහි පූජනත්ථාය සතසහස්සං, ධම්මස්ස සතසහස්සං, තං ධම්මධරානං බහුස්සුතානං චතුපච්චයත්ථාය උපනීයති, සඞ්ඝස්ස සතසහස්සං, චතුසු ද්වාරෙසු භෙසජ්ජත්ථාය සතසහස්සං, එවං සාසනෙ උළාරො ලාභසක්කාරො නිබ්බත්ති. තිත්ථියා පරිහීනලාභසක්කාරා අන්තමසො ඝාසච්ඡාදනම්පි අලභන්තා ලාභසක්කාරං පත්ථයමානා සාසනෙ පබ්බජිත්වා සකානි සකානි දිට්ඨිගතානි අයං ධම්මො අයං විනයොති දීපෙන්ති. පබ්බජ්ජං අලභමානාපි සයමෙව මුණ්ඩෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා විහාරෙසු විචරන්තා උපොසථම්පි පවාරණම්පි සඞ්ඝකම්මම්පි ගණකම්මම්පි පවිසන්ති, භික්ඛූ තෙහි සද්ධිං උපොසථං න කරොන්ති. තදා මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරො උප්පන්නං දානි ඉදං අධිකරණං තං නචිරස්සෙව කක්ඛලං භවිස්සති, න ඛො පනෙතං සක්කා ඉමෙසං මජ්ඣෙ වසන්තෙන වූපසමෙතුන්ති. මහින්දත්ථෙරස්ස ගණං නීයාදෙත්වා අත්තනා ඵාසුකවිහාරෙන විහරිතුකාමො අහොගඞ්ගපබ්බතං අගමාසි.

තෙපි ඛො තිත්ථියා භික්ඛුසඞ්ඝෙන ධම්මෙන විනයෙන සත්ථුසාසනෙන නිග්ගය්හමානාපි ධම්මවිනයානුලොමාය පටිපත්තියා අසණ්ඨහන්තා අනෙකරූපං සාසනස්ස අබ්බුදඤ්ච මලඤ්ච කණ්ටකඤ්ච සමුට්ඨාපෙසුං, කෙචි අග්ගිං පරිචරන්ති, කෙචි [1]පඤ්චාතපෙ තපන්ති, කෙචි ආදිච්චං අනුපරිවත්තන්ති, කෙචි ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච වොභින්දිස්සාමාති පග්ගණ්හිංසු. තදා භික්ඛුසඞ්ඝො න තෙහි සද්ධිං උපොසථං වා පවාරණං වා අකාසි. අසොකාරාමෙ සත්ත වස්සානි උපොසථො උපච්ඡිජ්ජි. රඤ්ඤොපි එතමත්ථං ආරොචෙසුං. රාජා එකං අමච්චං ආණාපෙසි: විහාරං ගන්ත්වා අධිකරණං වූප

1. ම: පඤ්චාතපෙන තාපෙන්ති. සී: පඤ්චතාපෙ.

සමෙත්වා උපොසථං කාරාපෙහීති. අමච්චො රාජානං පටිපුච්ඡිතුං අවිසහන්තො අඤ්ඤං අමච්ච උපසඞ්කමිත්වා ආහ: රාජා මං විහාරං ගන්ත්වා අධිකරණං වූපසමෙත්වා උපොසථං කාරාපෙහීති පහිණි, කථං නු ඛො අධිකරණං වූපසම්මතීති. තෙ ආහංසු: මයං එවං සල්ලක්ඛෙම යථා නාම පච්චන්තං වූපසමෙන්තා චොරෙ ඝාතෙන්ති එවමෙවං යෙ උපොසථං න කරොන්ති තෙ මාරාපෙතුකාමො රාජා භවිස්සතීති. අථ සො අමච්චො විහාරං ගන්ත්වා භික්ඛුසඞ්ඝං සන්නිපාතෙත්වා ආහ: අහං රඤ්ඤා උපොසථං කාරාපෙහීති පෙසිතො, කරොථ දානි භන්තෙ උපොසථන්ති. භික්ඛූ න මයං තිත්ථියෙහි සද්ධිං උපොසථං කරොමාති ආහංසු. අමච්චො ථෙරාසනතො පට්ඨාය අසිනා සීසානි පාතෙතුං ආරද්ධො, අද්දසා ඛො තිස්සත්ථෙරො තං අමච්චං තථා විප්පටිපන්නං. තිස්සත්ථෙරො නාම න යො වා සො වා රඤ්ඤො එකමාතිකො භාතා තිස්සකුමාරො නාම, තං කිර රාජා පත්තාභිසෙකො ඔපරජ්ජෙ ඨපෙසි, සො එකදිවසං වනචාරං ගතො අද්දස මහන්තං මිගසඞ්ඝං චිත්තකීළාය කීළන්තං. දිස්වානස්ස එතදහොසි: ඉමෙ තාව තිණභක්ඛා මිගා එවං කීළන්ති ඉමෙ පන සමණා රාජකුලෙ පණීතානි භොජනානි භුඤ්ජිත්වා මුදුකාසු සෙය්‍යාසු සයමානා කිවමනාපං කීළිතං න කීළිස්සන්තීති. සො තතො ආගන්ත්වා ඉමං අත්තනො විතක්කං රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා අට්ඨානෙ කුක්කුච්චායිතං කුමාරෙන හන්ද තං එවං සඤ්ඤාපෙස්සාමීති එකදිවසං කෙනචි කාරණෙන කුද්ධො විය හුත්වා එහි සත්ත දිවසෙ රජ්ජං සම්පටිච්ඡ තතො තං ඝාතෙස්සාමීති මරණභයෙන තජ්ජෙත්වා තමත්ථං සඤ්ඤාපෙසි. සො කිර කුමාරො සත්තමෙ මං දිවසෙ මාරෙස්සතීති න චිත්තරූපං නහායි න භුඤ්ජි න සුපි, අතිවිය ලූඛසරීරො අහොසි. තතො තං රාජා පුච්ඡි: කිස්ස ත්වං එවරූපො ජාතොති?. මරණභයෙන දෙවාති. අරෙ ත්වං නාම පරිච්ඡින්න මරණං සම්පස්සමානො විස්සත්ථො න කීළසි, භික්ඛූ අස්සාසපස්සාසූපනිබද්ධං මරණං පෙක්ඛමානා කථං කීළිස්සන්තීති. තතොප්පභුති කුමාරො සාසනෙ පසීදි. සො පුන එකදිවසං මිගවං නික්ඛමිත්වා අරඤ්ඤෙ අනුවිචරමානො අද්දස යොනකමහාධම්මරක්ඛිතත්ථෙරං අඤ්ඤතරෙන හත්ථිනාගෙන සාලසාඛං ගහෙත්වා බීජියමානං නිසින්නං, දිස්වා පාමුජ්ජජාතො චින්තෙසි: කදා නු ඛො අහම්පි අයං මහාථෙරො විය පබ්බජෙය්‍යං, සියා නු ඛො සො දිවසොති. ථෙරො තස්සා'සයං විදිත්වා තස්ස පස්සන්තස්සෙව ආකාසෙ උප්පතිත්වා අසොකාරාමෙ පොක්ඛරණියා උදකතලෙ ඨත්වා චීවරඤ්ච උත්තරාසඞ්ගඤ්ච ආකාසෙ ලග්ගෙත්වා නහායිතුං ආරද්ධො. කුමාරො ථෙරස්සානුභාවං දිස්වා අතිවිය පසන්නො අජ්ජෙව පබ්බජිස්සාමීති නිවත්තිත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි: පබ්බජිස්සාමහං දෙවාති. රාජා අනෙකප්පකාරං යාචිත්වාපි තං නිවත්තෙතුං අසක්කොන්තො අසොකාරාමගමනීයං මග්ගං අලඞ්කාරාපෙත්වා කුමාරං ඡණවෙසං ගාහාපෙත්වා අලඞ්කතාය සෙනාය

පරිවාරාපෙත්වා විහාරං නෙසි. යුවරාජා කිර පබ්බජිස්සතීති සුත්වා බහූ භික්ඛූ පත්තචීවරානි පටියාදෙසුං. කුමාරො පධානඝරං ගන්ත්වා මහාධම්මරක්ඛිතත්ථෙරස්සෙව සන්තිකෙ පබ්බජි සද්ධිං පුරිසසත සහස්සෙන. කුමාරස්ස පන අනුපබ්බජිතකානං ගණනපරිච්ඡෙදො නත්ථි. කුමාරො රඤ්ඤො චතුවස්සාභිසෙකකාලෙ පබ්බජිතො. අථඤ්ඤොපි රඤ්ඤො භාගිනෙය්‍යො සඞ්ඝමිත්තාය සාමිකො අග්ගිබ්‍රහ්මා නාම කුමාරො අත්ථි, සඞ්ඝමිත්තා තස්ස එකමෙව පුත්තං විජායි, සොපි යුවරාජා පබ්බජිතොති සුත්වා රාජානං උපසඞ්කමිත්වා අහම්පි දෙව පබ්බජිස්සාමීති යාචි. පබ්බජ තාතාති ච රඤ්ඤා අනුඤ්ඤාතො තං දිවසමෙව පබ්බජි.

එවං අනුපබ්බජිතො-උළාරවිභවෙන ඛත්තියජනෙන,
රඤ්ඤො කණිට්ඨභාතා-තිස්සත්ථෙරොති විඤ්ඤෙය්‍යො.

සො තං අමච්චං තථා විප්පටිපන්නං දිස්වා චින්තෙසි: න රාජා ථෙරෙ මාරාපෙතුං පහිණෙය්‍ය, අද්ධා ඉමස්සෙවෙතං අමච්චස්ස දුග්ගහිතං භවිස්සතීති ගන්ත්වා සයං තස්ස ආසන්නෙ ආසනෙ නිසීදි. සො ථෙරං සඤ්ජානිත්වා සත්ථං නිපාතෙතුං අවිසහන්තො ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි: අහං දෙව උපොසථං කාතුං අනිච්ඡන්තානං එත්තකානං නාම භික්ඛූනං සීසානි පාතෙසිං, අථ අය්‍යස්ස තිස්සත්ථෙරස්ස පටිපාටි සම්පත්තා කින්ති කරොමීති. රාජා සුත්වාව අරෙ කිං පන ත්වං මයා භික්ඛූ ඝාතෙතුං පෙසිතොති තාවදෙව සරීරෙ උප්පන්නදාහො හුත්වා විහාරං ගන්ත්වා ථෙරෙ භික්ඛූ පුච්ඡි: අයං භන්තෙ අමච්චො මයා අනාණත්තොව එවං අකාසි, කස්ස නු ඛො ඉමිනා පාපෙන භවිතබ්බන්ති. එකච්චෙ ථෙරා- අයං තව වචනෙන අකාසි තුය්හෙතං පාපන්ති ආහංසු, එකච්චෙ උභින්නම්පි වො එතං පාපන්ති ආහංසු. එකච්චෙ එවමාහංසු: කිං පන තෙ මහාරාජ අත්ථි චිත්තං අයං ගන්ත්වා භික්ඛූ ඝාතෙතූති. නත්ථි භන්තෙ කුසලාධිප්පායො අහං පෙසෙසිං, සමග්ගො භික්ඛුසඞ්ඝො උපොසථං කරොතූති. සචෙ ත්වං කුසලාධිප්පායො, නත්ථි තුය්හං පාපං, අමච්චස්සෙවෙතං පාපන්ති. රාජා ද්වෙළ්හකජාතො ආහ: අත්ථි නු ඛො භන්තෙ කොචි භික්ඛු මමෙතං ද්වෙළ්හකං ඡින්දිත්වා සාසනං පග්ගහෙතුං සමත්ථොති?. අත්ථි මහාරාජ මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරො නාම, සො තෙ ඉමං ද්වෙළ්හකං ඡින්දිත්වා සාසනං පග්ගණ්හිතුං සමත්ථොති. රාජා තදහෙව චත්තාරො ධම්මකථිකෙ එකෙකං භික්ඛුසහස්සපරිවාරං චත්තාරො ච අමච්චෙ එකෙකං පුරිසසහස්සපරිවාරං ථෙරං ගණ්හිත්වා ආගච්ඡථාති පෙසෙසි. තෙ ගන්ත්වා රාජා පක්කොසතීති ආහංසු. ථෙරො නාගච්ඡි. දුතියම්පි ඛො රාජා අට්ඨ ධම්මකථිකෙ අට්ඨ ච අමච්චෙ සහස්ස සහස්ස පරිවාරෙයෙව පෙසෙසි-රාජා භන්තෙ පක්කොසතීති වත්වා ගණ්හිත්වාව ආගච්ඡථාති. තෙ තථෙව ආහංසු. දුතියම්පි ථෙරො නාගච්ඡි. රාජා ථෙරෙ පුච්ඡි: අහං

භන්තෙ නික්ඛමිතුං පහිණිං, කස්මා ථෙරො නාගච්ඡතීති?. රාජා පක්කොසතීති වුත්තත්තා මහාරාජ නාගච්ඡති, එවං පන වුත්තෙ ආගච්ඡෙය්‍ය: සාසනං භන්තෙ ඔසීදති අම්හාකං සාසනං පග්ගණ්හනත්ථාය සහායකා හොථාති. අථ රාජා තථා වත්වා සොළස ධම්මකථිකෙ සොළස ච අමච්චෙ සහස්සසහස්සපරිවාරෙ පෙසෙසි. භික්ඛූ ච පටිපුච්ඡි: මහල්ලකො නුඛො භන්තෙ ථෙරො දහරො නුඛොති?. මහල්ලකො මහාරාජාති. වය්හං වා සිවිකං වා අභිරුහිස්සති භන්තෙති?. නාභිරුහිස්සති මහාරාජාති. කුහිං භන්තෙ ථෙරො වසතීති?. උපරි ගඞ්ගාය මහාරාජාති. රාජා ආහ: තෙනහි භණෙ නාවාසඞ්ඝාටං බන්ධිත්වා තත්ථ ථෙරං නිසීදාපෙත්වා ද්වීසුපි තීරෙසු ආරක්ඛං සංවිධාය ථෙරං ආනෙථාති. භික්ඛූ ච අමච්චා ච ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා රඤ්ඤො සාසනං ආරොචෙසුං. ථෙරො සුත්වා 'යං ඛො අහං මූලතො පට්ඨාය සාසනං පග්ගණ්හිස්සාමීති පබ්බජිතොම්හි, අයං දානි මෙ සො කාලො අනුප්පත්තො'ති චම්මඛණ්ඩං ගණ්හිත්වා ව උට්ඨහි. අථ ථෙරො සෙව පාටලිපුත්තං සම්පාපුණිස්සතීති රත්තිභාගෙ රාජා සුපිනං අද්දස. එවරූපො සුපිනො අහොසි: සබ්බසෙතො හත්ථිනාගො ආගන්ත්වා රාජානං සීසතො පට්ඨාය පරාමසිත්වා දක්ඛිණහත්ථෙ අග්ගහෙසි. පුන දිවසෙ රාජා සුපිනජ්ඣායකෙ පුච්ඡි: මයා එවරූපො සුපිනො දිට්ඨො, කිං මෙ භවිස්සතීති?. එකො තං මහාරාජ සමණනාගො දක්ඛිණහත්ථෙ ගණ්හිස්සතීති ආහ. රාජා තාවදෙව ථෙරො ආගතොති සුත්වා ගඞ්ගාතීරං ගන්ත්වා නදිං ඔතරිත්වා අබ්භුග්ගච්ඡන්තො ජාණුමත්තෙ උදකෙ ථෙරං සම්පාපුණිත්වා ථෙරස්ස නාවාතො ඔතරන්තස්ස හත්ථං අදාසි. ථෙරො රාජානං දක්ඛිණහත්ථෙ අග්ගහෙසි. තං දිස්වා අසිග්ගාහකා ථෙරස්ස සීසං පාතෙස්සාමාති කොසතො අසිං අබ්බාහිංසු. කස්මා? එතං කිර චාරිත්තං රාජකුලෙසු: යො රාජානං හත්ථෙ ගණ්හාති තස්ස අසිනා සීසං පාතෙතබ්බන්ති. රාජා ඡායං යෙව දිස්වා ආහ: පුබ්බෙපි අහං භික්ඛූසු විරද්ධකාරණා අස්සාදං න වින්දාමි, මා ඛො ථෙරෙ විරජ්ඣිත්ථාති. ථෙරො පන කස්මා රාජානං හත්ථෙ අග්ගහෙසීති? යස්මා රඤ්ඤා පඤ්හං පුච්ඡනත්ථාය පක්කොසාපිතො, තස්මා අන්තෙවාසිකො මෙ අයන්ති අග්ගහෙසි. රාජා ථෙරං අත්තනො උය්‍යානං නෙත්වා බාහිරතො තික්ඛත්තුං පරිවාරාපෙත්වා ආරක්ඛං ඨපෙත්වා සයමෙව ථෙරස්ස පාදෙ ධොවිත්වා තෙලෙන මක්ඛෙත්වා ථෙරස්ස සන්තිකෙ නිසීදිත්වා පටිබලො නුඛො ථෙරො මම කඞ්ඛං ඡින්දිත්වා උප්පන්නං අධිකරණං වූපසමෙත්වා සාසනං පග්ගණ්හිතුන්ති වීමංසනත්ථාය අහං භන්තෙ එකං පාටිහාරියං දට්ඨුකාමොම්හීති ආහ. කතමං පාටිහාරියං දට්ඨුකාමොසි මහාරාජාති?. පථවිකම්පනං භන්තෙති. සකලපථවිකම්පනං දට්ඨුකාමොසි මහාරාජ උදාහු පදෙසපථවිකම්පනන්ති?. කතරං පනෙත්ථ භන්තෙ දුක්කරන්ති?. කින්නුඛො මහාරාජ කංසපාතියා උදකපුණ්ණාය සබ්බං උදකං කම්පෙතුං දුක්කරං උදාහු උපඩ්ඪන්ති?. උපඩ්ඪං භන්තෙති.

එවමෙව ඛො මහාරාජ පදෙසපඨවිකම්පනං දුක්කරන්ති. තෙන හි භන්තෙ පදෙසපඨවිකම්පනං පස්සිස්සාමීති. තෙන හි මහාරාජ සමන්තතො යොජනෙ යොජනෙ පුරත්ථිමාය දිසාය එකෙන චක්කෙන සීමං අක්කමිත්වා රථො තිට්ඨතු, දක්ඛිණාය දිසාය ද්වීහි පාදෙහි සීමං අක්කමිත්වා අස්සො තිට්ඨතු, පච්ඡිමාය දිසාය එකෙන පාදෙන සීමං අක්කමිත්වා පුරිසො තිට්ඨතු, උත්තරාය දිසාය උපඩ්ඪභාගෙන සීමං අක්කමිත්වා එකා උදකපාති තිට්ඨතූති. රාජා තථා කාරාපෙසි. ථෙරො අභිඤ්ඤාපාදකං චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා තතො වුට්ඨාය රාජා පස්සතූති යොජනප්පමාණං පඨවිචලනං අධිට්ඨාසි. පුරත්ථිමාය දිසාය රථස්ස අන්තොසීමාය ඨිතො පාදොව* චලි, ඉතරො න චලි. එවං දක්ඛිණපච්ඡිමදිසාසු අස්සපුරිසානං අන්තොසීමාය ඨිතපාදායෙව චලිංසු උපඩ්ඪුපඩ්ඪං සරීරඤ්ච. උත්තරාය දිසාය උදකපාතියාපි අන්තො සීමාය ඨිතං උපඩ්ඪභාගගතමෙව උදකං චලි. අවසෙසං නිච්චලමහොසීති. රාජා තං පාටිහාරියං දිස්වා සක්ඛිස්සති දානි ථෙරො සාසනං පග්ගණ්හිතුන්ති නිට්ඨං ගන්ත්වා අත්තනො කුක්කුච්චං පුච්ඡි: අහං භන්තෙ එකං අමච්චං “විහාරං ගන්ත්වා අධිකරණං වූපසමෙත්වා උපොසථං කාරාපෙහී”ති පහිණිං. සො විහාරං ගන්ත්වා එත්තකෙ භික්ඛූ ජීවිතා වොරොපෙසි. එතං පාපං කස්ස හොතීති?. කිම්පන තෙ මහාරාජ අත්ථි චිත්තං අයං විහාරං ගන්ත්වා භික්ඛූ ඝාතෙතූති?. නත්ථි භන්තෙ. සචෙ තෙ මහාරාජ නත්ථි එවරූපං චිත්තං, නත්ථි තුය්හං පාපන්ති. අථ ථෙරො රාජානං එතමත්ථං ඉමිනා සුත්තෙන සඤ්ඤාපෙසි: “චෙතනාහං භික්ඛවෙ කම්මං වදාමි චෙතයිත්වා කම්මං කරොති කායෙන වාචාය මනසා”ති. තමෙව වත්ථුං පරිදීපෙතුං තිත්තිරජාතකං ආහරි. අතීතෙ මහාරාජ දීපකතිත්තිරො තාපසං පුච්ඡි:-

“ඤාතකො නො නිසින්නොති-බහු ආගච්ඡතී ජනො,
පටිච්ච කම්මං ඵුසති-තස්මිං මෙ සඞ්කතී මනො”ති.

තාපසො ආහ: අත්ථි පන තෙ චිත්තං මම සද්දෙන ච රූපදස්සනෙන ච ආගන්ත්වා එතෙ පක්ඛිනො බජ්ඣන්තු වා හඤ්ඤන්තු වාති?. නත්ථි භන්තෙති. තිත්තිරො ආහ. තතො නං තාපසො සඤ්ඤාපෙසි: සචෙ තෙ නත්ථි චිත්තං නත්ථි පාපං, චෙතයන්තමෙව හි කම්මං ඵුසති නාචෙතයන්තං-

“න පටිච්ච කම්මං ඵුසති-මනො චෙ නප්පදුස්සති,
අප්පොස්සුක්කස්ස භද්දස්ස-න පාපමුපලිම්පතී”ති.

එවං ථෙරො රාජානං සඤ්ඤාපෙත්වා තත්ථෙව රාජුය්යානෙ සත්ත දිවසානි වසන්තො රාජානං සමයං උග්ගණ්හාපෙසි. රාජා සත්තමෙ දිවසෙ අසොකාරාමෙ භික්ඛුසඞ්ඝං සන්නිපාතාපෙත්වා සාණිපාකාරං

*. එත්ථ “පාදො”ති රථචක්කං සන්ධාය වුත්තන්ති-ටීකා.

පරික්ඛිපාපෙත්වා සාණිපාකාරන්තරෙ නිසින්නො එකලද්ධිකෙ එකලද්ධිකෙ භික්ඛූ එකතො එකතො කාරෙත්වා එකමෙකං භික්ඛුසමූහං පක්කොසාපෙත්වා පුච්ඡි: කිංවාදී සම්මාසම්බුද්ධොති?. තතො සස්සතවාදිනො "සස්සතවාදී"ති ආහංසු. එකච්චසස්සතිකා-පෙ-අන්තානන්තිකා-පෙ-අමරාවික්ඛෙපිකා-පෙ-අධිච්චසමුප්පන්නිකා-පෙ-සඤ්ඤීවාද-පෙ-අසඤ්ඤීවාද -පෙ- නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීවාද-පෙ-උච්ඡෙදවාද-පෙ-දිට්ඨධම්මනිබ්බාණවාද "දිට්ඨධම්මනිබ්බාණවාදී"ති ආහංසු. රාජා පඨමමෙව සමයස්ස උග්ගහිතත්තා න ඉමෙ භික්ඛූ අඤ්ඤතිත්ථියා ඉමෙති ඤත්වා තෙසං සෙතකානි වත්ථානි දත්වා උප්පබ්බාජෙසි. තෙ සබ්බෙපි සට්ඨිසහස්සා අහෙසුං. අථඤ්ඤෙ භික්ඛූ පක්කොසාපෙත්වා පුච්ඡි: කිංවාදී භන්තෙ සම්මාසම්බුද්ධොති?. විභජ්ජවාදී මහාරාජාති. එවං වුත්තෙ රාජා ථෙරං පුච්ඡි: විභජ්ජවාදී භන්තෙ සම්මාසම්බුද්ධොති?. ආම මහාරාජාති. තතො රාජා "සුද්ධං'දානි භන්තෙ සාසනං, කරොතු භික්ඛුසඞ්ඝො උපොසථං"ති ආරක්ඛං දත්වා නගරං පාවිසි. සමග්ගො සඞ්ඝො සන්නිපතිත්වා උපොසථං අකාසි. තස්මිං සන්නිපාතෙ සට්ඨිභික්ඛුසතසහස්සානි අහෙසුං. තස්මිං සමාගමෙ මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරො පරප්පවාදං මද්දමානො කථාවත්ථුප්පකරණං අභාසි. තතො සට්ඨිසතසහස්සසඞ්ඛාසු භික්ඛූසු උච්චිනිත්වා තිපිටකපරියත්තිධරානං පභින්නපටිසම්භිදානං තෙවිජ්ජාදිභෙදානං භික්ඛූනං සහස්සමෙකං ගහෙත්වා යථා මහාකස්සපත්ථෙරො ච කාකණ්ඩකපුත්තො යසත්ථෙරො ච ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඞ්ගායිංසු, එවමෙව ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඞ්ගායන්තො සබ්බං සාසනමලං විසොධෙත්වා තතියසඞ්ගීතිං අකාසි. සඞ්ගීතිපරියොසානෙ අනෙකප්පකාරං පථවී අකම්පිත්ථ. අයං සඞ්ගීති නවහි මාසෙහි නිට්ඨිතා. යා ලොකෙ:-

කතා භික්ඛුසහස්සෙන-තස්මා සාහස්සිකාති ච,
පුරිමා ද්වෙ උපාදාය-තතියාති ච වුච්චතීති.

අයං තතිය සඞ්ගීති නිට්ඨිතා.

එත්තාවතා ච "කෙනාභත"න්ති එතස්ස පඤ්හස්ස විස්සජ්ජනත්ථං යදවොචුම්හ "ජම්බුදීපෙ තාව උපාලිත්ථෙරමාදිං කත්වා ආචරියපරම්පරාය යාව තතියසඞ්ගීති තාව ආභතං. තත්‍රායං ආචරියපරම්පරා:-

"උපාලි දාසකො චෙව-සොණකො සිග්ගවො තථා,
තිස්සො මොග්ගලිපුත්තො ච-පඤ්චෙතෙ විජිතාවිනො.
පරම්පරාය විනයං-දීපෙ ජම්බුසිරිව්හයෙ,
අච්ඡිජ්ජමානං ආනෙසුං-තතියො යාව සඞ්ගහො"ති.

තස්සත්ථො එත්තාවතා පකාසිතොව හොති. තතියසඞ්ගහතො පන උද්ධං ඉමං දීපං මහින්දාදීහි ආභතං. මහින්දතො උග්ගහෙත්වා කඤ්චි කාලං අරිට්ඨත්ථෙරාදීහි ආභතං. තතො යාව අජ්ජතනා තෙසංයෙව අන්තෙවාසිකපරම්පරාභතාය ආචරියපරම්පරාය ආභතන්ති වෙදිතබ්බං.

යථාහු පොරාණා:-

තතො මහින්දො ඉට්ටියො-උත්තියො සම්බලොපි ච,
. . . . . . *-භද්දනාමො ච පණ්ඩිතො.

එතෙ නාගා මහාපඤ්ඤා-ජම්බුදීපා ඉධාගතා,
විනයං තෙ වාචයිංසු-පිටකං තම්බපණ්ණියා.

නිකායෙ පඤ්ච වාචෙසුං-සත්ත චෙව පකරණෙ,
තතො අරිට්ඨො මෙධාවී-තිස්සදත්තො ච පණ්ඩිතො.

විසාරදො කාළසුමනො-ථෙරො ච දීඝනාමකො,
. . . . . . *-දීඝසුමනො ච පණ්ඩිතො.

පුනදෙව කාළසුමනො-නාගත්ථෙරො ච බුද්ධරක්ඛිතො,
තිස්සත්ථෙරො ච මෙධාවී-දෙවත්ථෙරො ච පණ්ඩිතො.

පුනරෙව සුමනො මෙධාවී-විනයෙ ච විසාරදො,
බහුස්සුතො චූළනාගො-ගජොව දුප්පධංසියො.

ධම්මපාලිතනාමො ච-රොහණෙ සාධුපූජිතො,
තස්ස සිස්සො මහාපඤ්ඤො-ඛෙමනාමො තිපෙටකො.

දීපෙ තාරකරාජව-පඤ්ඤාය අතිරොචථ,
උපතිස්සො ච මෙධාවී-ඵුස්සදෙවො මහාකවි.

පුනදෙව සුමනො මෙධාවී-පුප්ඵනාමො බහුස්සුතො,
මහාකවි මහාසීවො-පිටකෙ සබ්බත්ථ කොවිදො.

පුනදෙව උපාලි මෙධාවී-විනයෙ ච විසාරදො,
මහානාගො මහාපඤ්ඤො-සද්ධම්මවංසකොවිදො.

පුනරෙව අභයො මෙධාවී-පිටකෙ සබ්බත්ථ කොවිදො,
තිස්සත්ථෙරො ච මෙධාවී-විනයෙ ච විසාරදො.

තස්ස සිස්සො මහාපඤ්ඤො-පුප්ඵනාමො බහුස්සුතො,
සාසනං අනුරක්ඛන්තො-ජම්බුදීපෙ පතිට්ඨිතො.

චූළාභයො ච මෙධාවී-විනයෙ ච විසාරදො,
තිස්සත්ථෙරො ච මෙධාවී-සද්ධම්මවංසකොවිදො.

චූළදෙවො ච මෙධාවී-විනයෙ ච විසාරදො,
සිවත්ථෙරො ච මෙධාවී-විනයෙ සබ්බත්ථ කොවිදො.

එතෙ නාගා මහාපඤ්ඤා-විනයඤ්ඤූ මග්ගකොවිදා,
විනයං දීපෙ පකාසෙසුං-පිටකං තම්බපණ්ණියාති.

තත්‍රායං ආනුපුබ්බීකථා: මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරො කිර ඉමං තතියධම්මසඞ්ගීතිං කත්වා එවං චින්තෙසි: කත්ථ නු ඛො අනාගතෙ සාසනං සුප්පතිට්ඨිතං භවෙය්‍යාති. අථස්ස උපපරික්ඛතො එතද හොසි: පච්චන්තිමෙසු ඛො ජනපදෙසු සාසනං සුප්පතිට්ඨිතං

---

*. අනූනපාදසහ උදාහරණං දිස්සති.

භවිස්සතීති. සො තෙසං තෙසං භික්ඛූනං භාරං කත්වා තෙ තෙ භික්ඛු තත්ථ තත්ථ පෙසෙසි. මජ්ඣන්තිකත්ථෙරං කස්මීරගන්ධාරරට්ඨං පෙසෙසි: ත්වං එතං රට්ඨං ගන්ත්වා එත්ථ සාසනං පතිට්ඨාපෙහීති. මහාදෙවත්ථෙරං තථෙව වත්වා මහිංසකමණ්ඩලං පෙසෙසි. රක්ඛිතත්ථෙරං වනවාසිං, යොනකධම්මරක්ඛිතත්ථෙරං අපරන්තකං, මහාධම්මරක්ඛිතත්ථෙරං මහාරට්ඨං, මහාරක්ඛිතත්ථෙරං යොනකලොකං, මජ්ඣිමත්ථෙරං හිමවන්තපදෙසභාගං, සොණකත්ථෙරඤ්ච උත්තරත්ථෙරඤ්ච සුවණ්ණභූමිං, අත්තනො සද්ධිවිහාරිකං මහින්දත්ථෙරං ඉට්ටියත්ථෙරෙන උත්තියත්ථෙරෙන සම්බලත්ථෙරෙන භද්දසාලත්ථෙරෙන ච සද්ධිං තම්බපණ්ණිදීපං පෙසෙසි: තුම්හෙ තම්බපණ්ණිදීපං ගන්ත්වා එත්ථ සාසනං පතිට්ඨාපෙථාති. සබ්බෙපි තං තං දිසාභාගං ගච්ඡන්තා අත්තපඤ්චමා අගමංසු- පච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු පඤ්චවග්ගො ගණො අලං උපසම්පදකම්මායාති මඤ්ඤමානා.

තෙන ඛො පන සමයෙන කස්මීරගන්ධාරරට්ඨෙ සස්සපාකසමයෙ අරවාළො නාම නාගරාජා කරකවස්සං නාම වස්සං වස්සාපෙත්වා සස්සං හරාපෙත්වා මහාසමුද්දං පාපෙති. මජ්ඣන්තිකත්ථෙරො පන පාටලිපුත්තතො වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා හිමවති අරවාළදහස්ස උපරි ඔතරිත්වා අරවාළදහපිට්ඨියං චඞ්කමතිපි තිට්ඨතිපි නිසීදතිපි සෙය්‍යම්පි කප්පෙති. නාගමාණවකා තං දිස්වා අරවාළස්ස නාගරාජස්ස ආරොචෙසුං: මහාරාජ එකො ඡින්නභින්නපටධරො භණ්ඩු කාසාවවසනො අම්හාකං උදකං දූසෙතීති. නාගරාජා තාවදෙව කොධාභිභූතො නික්ඛමිත්වා ථෙරං දිස්වා මක්ඛං අසහමානො අන්තලික්ඛෙ අනෙකානි භිංසනකානි නිම්මිණි: තතො තතො භුසං වාතා වායන්ති, රුක්ඛා භිජ්ජන්ති, පබ්බතකූටානි පතන්ති, මෙඝා ගජ්ජන්ති, විජ්ජුලතා නිච්ඡරන්ති, අසනියො ඵලන්ති, භින්නං විය ගගනං උදකං පග්ඝරති, භයානකරූපා නාගකුමාරා සන්නිපතන්ති, සයම්පි ධූමායති පජ්ජලති පහරණවුට්ඨියො විස්සජ්ජෙති, කො අයං මුණ්ඩකො ඡින්නභින්නපටධරොති ආදීහි ඵරුසවචනෙහි ථෙරං සන්තජ්ජෙසි. "එථ ගණ්හථ බන්ධථ නිද්ධමථ ඉමං සමණං"ති නාගබලං ආණාපෙසි. ථෙරො සබ්බන්තං විභිංසනකං අත්තනො ඉද්ධිබලෙන පටිබාහෙත්වා නාගරාජානං ආහ :-

"සදෙවකො'පි චෙ ලොකො-ආගන්ත්වා තාසයෙ මමං,[1]
න මෙ[2] පටිබලො අස්ස-ජනෙතුං භයභෙරවං.

සචෙපි ත්වං මහිං සබ්බං-සසමුද්දං සපබ්බතං,
උක්ඛිපිත්වා මහානාග-ඛිපෙය්‍යාසි මමූපරි.

නෙව මෙ සක්කුණෙය්‍යාසි-ජනෙතුං භයභෙරවං,
අඤ්ඤදත්ථු තවෙවස්ස-විඝාතො උරගාධිපා"ති,

1. ස්‍යා. තාසයෙය්‍ය මං. 2. ම I. මෙ.

එවං වුත්තෙ නාගරාජා විගතානුභාවො නිප්ඵලවායාමො දුක්ඛී දුම්මනො අහොසි. තං ථෙරො තඞ්ඛණානුරූපාය ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙත්වා සමාදපෙත්වා සමුත්තෙජෙත්වා සම්පහංසෙත්වා තීසු ච සරණෙසු පඤ්චසු ච සීලෙසු පතිට්ඨාපෙසි සද්ධිං චතුරාසීතියා නාගසහස්සෙහි. අඤ්ඤෙපි බහූ හිමවන්තවාසිනො යක්ඛා ච ගන්ධබ්බා කුම්භණ්ඩා ච ථෙරස්ස ධම්මකථං සුත්වා සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨහිංසු. පඤ්චකොපි යක්ඛො සද්ධිං භරියාය යක්ඛිනියා පඤ්චහි ච පුත්තසතෙහි පඨමෙ ඵලෙ පතිට්ඨිතො. අථායස්මා මජ්ඣන්තිකත්ථෙරො සබ්බෙපි නාගයක්ඛරක්ඛසෙ ආමන්තෙත්වා එවමාහ :-

"මාදානි කොධං ජනයිත්ථ-ඉතො උද්ධං යථා පුරෙ,
සස්සඝාතඤ්ච මාකත්ථ-සුඛකාමා හි පාණිනො,
කරොථ මෙත්තං සත්තෙසු-වසන්තු මනුජා සුඛ''න්ති.

තෙ සබ්බෙපි සාධු භන්තෙති ථෙරස්ස පටිස්සුණිත්වා යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජිංසු. තං දිවසමෙව ච නාගරාජස්ස පූජාසමයො හොති. අථ නාගරාජා අත්තනො රතනමයං පල්ලඞ්කං ආහරාපෙත්වා ථෙරස්ස පඤ්ඤාපෙසි. නිසීදි ථෙරො පල්ලඞ්කෙ. නාගරාජාපි ථෙරං බීජයමානො සමීපෙ අට්ඨාසි. තස්මිං ඛණෙ කස්මීරගන්ධාරරට්ඨවාසිනො ආගන්ත්වා ථෙරං දිස්වා අම්හාකං නාගරාජතොපි ථෙරො මහිද්ධිකතරොති ථෙරමෙව වන්දිත්වා නිසින්නා. ථෙරො තෙසං ආසිවිසොපමසුත්තන්තං කථෙසි. සුත්තපරියොසානෙ අසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. කුලසතසහස්සං ච පබ්බජි. තතොප්පභුති ච කස්මීරගන්ධාරා යාව අජ්ජතනා කාසාවපජ්ජොතා ඉසිවාතපටිවාතා එව.

ගන්ත්වා කස්මීරගන්ධාරං-ඉසි මජ්ඣන්තිකො තදා,
දුට්ඨං නාගං පසාදෙත්වා-මොචෙසි බන්ධනා බහූති.

මහාදෙවත්ථෙරොපි මහිංස[1]කමණ්ඩලං ගන්ත්වා දෙවදූතසුත්තන්තං කථෙසි. සුත්තපරියොසානෙ චත්තාලීසපාණසහස්සානි ධම්මචක්ඛුං පටිලභිංසු, චත්තාලීසං යෙව පාණසහස්සානි පබ්බජිංසු.

ගන්ත්වාන රට්ඨං මහිංසං[1]-මහාදෙවො මහිද්ධිකො,
චොදෙත්වා දෙවදූතෙහි-මොචෙසි බන්ධනා බහූති.

රක්ඛිතත්ථෙරො වනවාසිං ගන්ත්වා ආකාසෙ ඨත්වා අනමතග්ගපරියායකථාය වනවාසිකෙ පසාදෙසි. කථාපරියොසානෙ පනස්ස සට්ඨිසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. සත්තතිංසසහස්සමත්තා පබ්බජිංසු. පඤ්චවිහාරසතානි පතිට්ඨහිංසු. එවං සො තත්ථ සාසනං පතිට්ඨාපෙසි.

ගන්ත්වාන රක්ඛිතත්ථෙරො-වනවාසිං මහිද්ධිකො,
අන්තලික්ඛෙ ඨිතො තත්ථ-දෙසෙසි අනමතග්ගියන්ති.

1. ස්‍යා. මහිස

යොනකධම්මරක්ඛිතත්ථෙරොපි අපරන්තකං ගන්ත්වා අග්ගික්ඛන්ධූපමසුත්තන්තකථාය අපරන්තකෙ පසාදෙත්වා සත්තතිංසපාණසහස්සානි ධම්මාමතං පායෙසි. ඛත්තියකුලතො යෙව පුරිසසහස්සං පබ්බජි, සමධිකානි ච ඡ ඉත්ථිසහස්සානි. එවං සො තත්ථ සාසනං පතිට්ඨාපෙසි.

අපරන්තං විගාහිත්වා-යොනකො ධම්මරක්ඛිතො,
අග්ගික්ඛන්ධූපමෙනෙත්ථ-පසාදෙසි ජනෙ බහූ.

මහාධම්මරක්ඛිතත්ථෙරො පන මහාරට්ඨං ගන්ත්වා මහානාරදකස්සපජාතකකථාය මහාරට්ඨකෙ පසාදෙත්වා චතුරාසීතිපාණසහස්සානි මග්ගඵලෙසු පතිට්ඨාපෙසි. තෙරස සහස්සානි පබ්බජිංසු. එවං සො තත්ථ සාසනං පතිට්ඨාපෙසි.

මහාරට්ඨං ඉසි ගන්ත්වා-සො මහාධම්මරක්ඛිතො,
ජාතකං කථයිත්වාන-පසාදෙසි මහාජනන්ති.

මහාරක්ඛිතත්ථෙරොපි යොනකරට්ඨං ගන්ත්වා කාලකාරාමසුත්තන්තකථාය යොනකලොකං පසාදෙත්වා සත්තතිංසසහස්සාධිකස්ස පාණසතසහස්සස්ස මග්ගඵලාලඞ්කාරං අදාසි. සන්තිකෙ චස්ස දසසහස්සානි පබ්බජිංසු. එවං සොපි තත්ථ සාසනං පතිට්ඨාපෙසි.

යොනරට්ඨං තදා ගන්ත්වා-සො මහාරක්ඛිතො ඉසි,
කාලකාරාමසුත්තෙන-තෙ පසාදෙසි යොනකෙති.

මජ්ඣිමත්ථෙරො පන කස්සපගොත්තත්ථෙරෙන අලකදෙවත්ථෙරෙන දුන්දුභිස්සරත්ථෙරෙන මහාදෙවත්ථෙරෙන ච සද්ධිං හිමවන්තපදෙසභාගං ගන්ත්වා ධම්මචක්කප්පවත්තනසුත්තන්තකථාය තං දෙසං පසාදෙත්වා අසීතිපාණකොටියො මග්ගඵලරතනානි පටිලාභෙසි. පඤ්චපි ච තෙ ථෙරා පඤ්චරට්ඨානි පසාදෙසුං. එකමෙකස්ස සන්තිකෙ සතසහස්සමත්තා පබ්බජිංසු. එවං තෙ තත්ථ සාසනං පතිට්ඨාපෙසුං.

ගන්ත්වාන මජ්ඣිමත්ථෙරො-හිමවන්තං පසාදයි,
යක්ඛසෙනං පකාසෙන්තො-ධම්මචක්කපවත්තනන්ති.

සොණත්ථෙරොපි සද්ධිං උත්තරත්ථෙරෙන සුවණ්ණභූමිං අගමාසි. තෙන ච සමයෙන තත්ථ එකා රක්ඛසී සමුද්දතො නික්ඛමිත්වා රාජකුලෙ ජාතෙ ජාතෙ දාරකෙ ඛාදති. තං දිවසමෙව ච රාජකුලෙ එකො දාරකො ජාතො හොති. මනුස්සා ථෙරං දිස්වා රක්ඛසානං සහායකො එසොති මඤ්ඤමානා ආවුධානි ගහෙත්වා ථෙරං පහරිතුකාමා ආගච්ඡන්ති. ථෙරො කිං තුම්හෙ ආවුධහත්ථා ආගච්ඡථාති ආහ. තෙ ආහංසු: රාජකුලෙ ජාතෙ ජාතෙ දාරකෙ රක්ඛසා ඛාදන්ති, තෙසං තුම්හෙ සහායකාති. ථෙරො "න මයං රක්ඛසානං සහායකා, සමණා නාම මයං විරතා පාණාතිපාතා -පෙ- විරතා මජ්ජපානා එකභත්තිකා සීලවන්තො කල්‍යාණධම්මා"ති ආහ. තස්මිං යෙව ච ඛණෙ

සා රක්ඛසී සපරිවාරා සමුද්දතො නික්ඛමි: රාජකුලෙ දාරකො ජාතො තං ඛාදිස්සාමීති. මනුස්සා තං දිස්වා එසා භන්තෙ රක්ඛසී ආගච්ඡතීති භීතා විරවිංසු. ථෙරො රක්ඛසෙහි දිගුණෙ අත්තභාවෙ නිම්මිණිත්වා තෙහි අත්තභාවෙහි තං රක්ඛසිං සපරිසං මජ්ඣෙ කත්වා උභොසු පස්සෙසු පරික්ඛිපි. තස්සා සපරිසාය එතදහොසි: අද්ධා ඉමෙහි ඉදං ඨානං ලද්ධං භවිස්සති, මයං පන ඉමෙසං භක්ඛා භවිස්සාමාති. සබ්බරක්ඛසා භීතා වෙගසා පලායිංසු. ථෙරො පි තෙ යාව අදස්සනං තාව පලාපෙත්වා දීපස්ස සමන්තතො ආරක්ඛං ඨපෙසි. තස්මිඤ්ච සමයෙ සන්නිපතිතං මහාජනකායං බ්‍රහ්මජාලසුත්තන්තකථාය පසාදෙත්වා සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාපෙසි. සට්ඨි සහස්සානං පනෙත්ථ ධම්මාභිසමයො අහොසි. කුලදාරකානං අඩ්ඪුඩ්ඪානි සහස්සානි පබ්බජිංසු. කුලධීතානං දියඩ්ඪසහස්සං. එවං සො තත්ථ සාසනං පතිට්ඨාපෙසි, තතොප්පභුති රාජකුලෙ ජාතදාරකානං සොණුත්තරනාමමෙව කරොන්ති.

සුවණ්ණභූමිං ගන්ත්වාන-සොණුත්තරා මහිද්ධිකා,
පිසාචෙ නිද්ධමිත්වාන-බ්‍රහ්මජාලං අදෙසයුන්ති.

මහින්දත්ථෙරො පන තම්බපණ්ණිදීපං ගන්ත්වා සාසනං පතිට්ඨාපෙහීති උපජ්ඣායෙන ච භික්ඛුසඞ්ඝෙන ච අජ්ඣිට්ඨො චින්තෙසි: කාලො නු ඛො මෙ තම්බපණ්ණිදීපං ගන්තුං නොති. අථස්ස වීමංසතො න තාව කාලොති අහොසි. කිම්පනස්ස දිස්වා එතදහොසි? මුටසීවස්ස මහල්ලකභාවං. තතො චින්තෙසි: අයං රාජා මහල්ලකො න සක්කා ඉමං ගණ්හිත්වා සාසනං පග්ගහෙතුං. ඉදානි පනස්ස පුත්තො දෙවානම්පියතිස්සො රජ්ජං කාරෙස්සති, තං ගණ්හිත්වා සක්කා භවිස්සති සාසනං පග්ගහෙතුං, හන්ද යාව සො සමයො ආගච්ඡති තාව ඤාතකෙ ඔලොකෙම, පුනදානි මයං ඉමං ජනපදං ආගච්ඡෙය්‍යාම වා නවාති. සො එවං චින්තෙත්වා උපජ්ඣායඤ්ච භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච වන්දිත්වා අසොකාරාමතො නික්ඛම්ම තෙහි ඉට්ටියාදීහි චතූහි ථෙරෙහි සඞ්ඝමිත්තාය පුත්තෙන සුමනසාමණෙරෙන භණ්ඩුකෙන ච උපාසකෙන සද්ධිං රාජගහනගරපරිවත්තකෙන දක්ඛිණගිරිජනපදෙ චාරිකං චරමානො ඤාතකෙ ඔලොකෙන්තො ඡ මාසෙ අතික්කාමෙසි. අථානුපුබ්බෙන මාතුනිවෙසනට්ඨානං වෙදිස[1] නගරං නාම සම්පත්තො. අසොකො කිර කුමාරකාලෙ ජනපදං ලභිත්වා උජ්ජෙනිං ගච්ඡන්තො වෙදිසනගරං පත්වා වෙදිසසෙට්ඨිස්ස ධීතරං අග්ගහෙසි. සා තං දිවසමෙව ගබ්භං ගණ්හිත්වා උජ්ජෙනියං මහින්දකුමාරං විජායි. කුමාරස්ස චුද්දසවස්සකාලෙ රාජාභිසෙකං පාපුණි. සා තස්ස මාතා තෙන සමයෙන ඤාතිඝරෙ වසති. තෙන වුත්තං: අථානුපුබ්බෙන මාතු නිවෙසනට්ඨානං වෙදිසනගරං නාම සම්පත්තොති. සම්පත්තඤ්ච පන ථෙරං දිස්වා ථෙරමාතා දෙවී

1. වෙටිස-ටීකා.

පාදෙසු සිරසා වන්දිත්වා භික්ඛං දත්වා ථෙරං අත්තනා කතං වෙදිස ගිරිමහාවිහාරං නාම ආරොපෙසි. ථෙරො[1] තස්මිං විහාරෙ නිසින්නො චින්තෙසි: අම්හාකං ඉධ කත්තබ්බකිච්චං නිට්ඨිතං, සමයො නු ඛො ඉදානි ලඞ්කාදීපං ගන්තුන්ති. තතො චින්තෙසි: අනුභවතු තාව මෙ පිතරා පෙසිතං[2] අභිසෙකං දෙවානම්පියතිස්සො, රතනත්තයගුණඤ්ච සුණාතු, ඡණත්ථඤ්ච නගරතො නික්ඛමිත්වා මිස්සකපබ්බතං අභිරූහතු, තදා තං තත්ථ දක්ඛිස්සාමාති. අථාපරං එකමාසං තත්ථෙව වාසං කප්පෙසි. මාසාතික්කමෙන ච ජෙට්ඨමූලමාසපුණ්ණමායං උපොසථදිවසෙ සන්නිපතිත්වා සබ්බෙපි කාලො නු ඛො අම්හාකං තම්බපණ්ණිදීපං ගමනාය උදහු නොති මන්තයිංසු. තෙනාහු පොරාණා:-

“මහින්දො නාම නාමෙන-සඞ්ඝත්ථෙරො තදා අහු,
ඉට්ටියො උත්තියො ථෙරො-භද්දසාලො ච සම්බලො.

සාමණෙරො ච සුමනො-ඡළභිඤ්ඤො.මහිද්ධිකො,
භණ්ඩුකො සත්තමො තෙසං-දිට්ඨසච්චො උපාසකො,
ඉති එතෙ මහානාගා-මන්තයිංසු රහොගතා”ති.

තදා සක්කො දෙවානමින්දො මහින්දත්ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා එතදවොච: කාලකතො භන්තෙ මුටසීවරාජා, ඉදානි දෙවානම්පියතිස්සමහාරාජා රජ්ජං කාරෙති[1]. සම්මාසම්බුද්ධෙන ච තුම්හෙ ව්‍යාකතා-“අනාගතෙ මහින්දො නාම භික්ඛු තම්බපණ්ණිදීපං පසාදෙස්සතී”ති. තස්මාතිහ වො භන්තෙ කාලො දීපවරං ගමනාය, අහම්පි වො සහායො භවිස්සාමීති. කස්මා පන සක්කො එවමාහ?. භගවා කිරස්ස බොධිමූලෙයෙව[4] බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙත්වා අනාගතෙ ඉමස්ස දීපස්ස සම්පත්තිං දිස්වා එතමත්ථං ආරොචෙසි. තදා ත්වම්පි සහායො භවෙය්‍යාසීති ච ආණාපෙසි. තස්මා එවමාහ. ථෙරො තස්ස වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා අත්තසත්තමො වෙදිසපබ්බතා වෙහාසං උප්පතිත්වා අනුරාධපුරස්ස පුරත්ථිමදිසායං මිස්සකපබ්බතෙ පතිට්ඨහි, යං පනෙතරහි චෙතියපබ්බතොතිපි සඤ්ජානන්ති. තෙනාහු පොරාණා:-

“වෙදිස[5]ගිරිම්හි රජගහෙ-වසිත්වා තිංස රත්තියො,
කාලොව ගමනස්සාති-ගච්ඡාම දීපමුත්තමං.

පලිතා[6] ජම්බුදීපාතො-හංසරාජාව අම්බරෙ,
එවමුප්පතිතා ථෙරා-නිපතිංසු නගුත්තමෙ.

පුරතො පුරසෙට්ඨස්ස-පබ්බතෙ මෙඝසන්නිභෙ,
පතිංසු සිල[7]කූටම්හි-හංසාව නගමුද්ධනී”ති.

1. සී මු. ථෙරොපි.
2. සී I. භා.
3. සී. මු & I. කාරෙසි. ස්‍යා-කාරෙසි.
4. ස්‍යා. මූලෙවෙව.
5. ම & සී I. වෙදිස.සී.මු. වෙදිස
6. සී. මු. I & ම. පලිනා-ස්‍යා. පලිතා
7. සී. I & මල. සී. I. සිල.

එවං ඉට්ටියාදීහි[1] සද්ධිං ආගන්ත්වා පතිට්ඨහන්තො ච ආයස්මා මහින්දත්ථෙරො සම්මාසම්බුද්ධස්ස පරිනිබ්බාණතො ච්නනං වස්සසතානං උපරි ඡත්තිංසතිමෙ වස්සෙ ඉමස්මිං දීපෙ පතිට්ඨහීති වෙදිතබ්බො. අජාතසත්තුස්ස හි අට්ඨමෙ වස්සෙ සම්මාසම්බුද්ධො පරිනිබ්බායි. තස්මිංයෙව වස්සෙ සීහකුමාරස්ස පුත්තො තම්බපණ්ණිදීපස්ස ආදිරාජා විජයකුමාරො ඉමං දීපමාගන්ත්වා මනුස්සවාසං අකාසි. ජම්බුදීපෙ උදයභද්දස්ස[2] චුද්දසමෙ වස්සෙ ඉධ විජයො කාලමකාසි. උදයභද්දස්ස පඤ්චදසමෙ වස්සෙ පණ්ඩුවාසුදෙවො නාම ඉමස්මිං දීපෙ රජ්ජං පාපුණි. තත්ථ නාගදාසකරඤ්ඤො[3] වීසතිමෙ වස්සෙ ඉධ පණ්ඩුවාසුදෙවො කාලමකාසි. තස්මිංයෙව ච වස්සෙ අභයො නාම රාජකුමාරො ඉමස්මිං දීපෙ රජ්ජං පාපුණි. තත්ථ සුසුනාග රඤ්ඤො සත්තරසමෙ වස්සෙ ඉධ අභයරඤ්ඤො වීසති වස්සානි පරිපූරිංසු. අථ අභයස්ස වීසතිමෙ වස්සෙ පකුණ්ඩකාභයො* නාම දාමරිකො රජ්ජං අග්ගහෙසි. තත්ථ කාලාසොකස්ස සොළසමෙ වස්සෙ ඉධ පකුණ්ඩකස්ස සත්තරස වස්සානි පරිපූරිංසු. තානි හෙට්ඨා එකෙන වස්සෙන සහ අට්ඨාරස හොන්ති. තත්ථ චන්දගුත්තස්ස චුද්දසමෙ වස්සෙ ඉධ පකුණ්ඩකාභයො කාලමකාසි. මුටසීවරාජා රජ්ජං පාපුණි. තත්ථ අසොකධම්මරාජස්ස සත්තරසමෙ වස්සෙ ඉධ මුටසීවරාජා කාලමකාසි. දෙවානම්පියතිස්සො රජ්ජං පාපුණි. පරිනිබ්බුතෙ ච සම්බුද්ධෙ අජාතසත්තු චතුවීසති වස්සානි රජ්ජං කාරෙසි. උදයභද්දො සොළස, අනුරුද්ධො ච මුණ්ඩො ච අට්ඨ, නාගදාසකො චතුවීසති, සුසුනාගො අට්ඨාරස, තස්සෙව පුත්තො කාලාසොකො අට්ඨවීසති, අසොකස්ස පුත්තකා දසභාතුකරාජානො ද්වෙවීසති වස්සානි රජ්ජං කාරෙසුං. තෙසං පච්ඡතො නවනන්දා ද්වෙවීසතිමෙව. චන්දගුත්තො චතුවීසති, බින්දුසාරො අට්ඨවීසති, තස්සාවසානෙ අසොකො රජ්ජං පාපුණි[4]. තස්ස පුරෙ අභිසෙකා චත්තාරි, අභිසෙකතො අට්ඨාරසමෙ වස්සෙ ඉමස්මිං දීපෙ මහින්දත්ථෙරො පතිට්ඨිතො. එවමෙතෙන රාජවංසානුසාරෙන වෙදිතබ්බමෙතං "සම්මාසම්බුද්ධස්ස පරිනිබ්බානතො ච්නනං වස්සසතානං උපරි ඡත්තිංසතිමෙ වස්සෙ ඉමස්මිං දීපෙ පතිට්ඨහී"ති.

තස්මිඤ්ච දිවසෙ තම්බපණ්ණිදීපෙ ජෙට්ඨමූලනක්ඛත්තං නාම හොති. රාජා නක්ඛත්තං ඝොසාපෙත්වා ඡණං කරොථාති අමච්චෙ ච ආණාපෙත්වා චත්තාළීසපුරිසසහස්සපරිවාරො නගරම්හා නික්ඛමිත්වා යෙන මිස්සකපබ්බතො තෙන පායාසි මිගවං කීළිතුකාමො. අථ තස්මිං පබ්බතෙ අධිවත්ථා එකා දෙවතා රඤ්ඤො ථෙරෙ දස්සෙස්සාමීති

1. සයා & ම ඉට්ටිය.
2. සී. I & ම. උදයභද්දස්ස
3 සී. 1 & සයා. නාගදාසකස්ස.
4 සී. මු. කාරෙසි.

* "මාතාමහස්ස නාමඤ්ච ජෙට්ඨස්ස මාතුලස්ස ච,
එකං කත්වානමකරුං "පණ්ඩුකාභය" නාමකං." -මහාවංස 1, 9.

රොහිතමිගරූපං ගහෙත්වා අවිදූරෙ තිණපණ්ණානි ඛාදමානො විය චරති. රාජා තං දිස්වා අයුත්තං දානි පමත්තං විජ්ඣිතුන්ති ජියං පොථෙසි. මිගො අම්බත්ථලමග්ගං ගහෙත්වා පලායිතුං ආරභි. රාජා පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබන්ධන්තො අම්බත්ථලමෙව අභිරුහි. මිගොපි ථෙරානං අවිදූරෙ අන්තරධායි. මහින්දත්ථෙරො රාජානං අවිදූරෙ ආගච්ඡන්තං දිස්වා මමංයෙව රාජා පස්සතු මා ඉතරෙති අධිට්ඨහිත්වා "තිස්ස තිස්ස ඉතො එහී"ති ආහ. රාජා සුත්වා චින්තෙසි: ඉමස්මිං දීපෙ ජාතො මං "තිස්සා"ති නාමං ගහෙත්වා ආලපිතුං සමත්ථො නාම නත්ථි. අයං පන ඡින්නභින්නපටධරො භණ්ඩු කාසාවවසනො මං නාමෙන ආලපති, කො නු ඛො අයං භවිස්සති මනුස්සො වා අමනුස්සො වා ති?. ථෙරො ආහ:

"සමණා මයං මහාරාජ-ධම්මරාජස්ස සාවකා,
තමෙව අනුකම්පාය-ජම්බුදීපා ඉධාගතා"ති.

තෙන ච සමයෙන දෙවානම්පියතිස්සමහාරාජා ච අසොකධම්මරාජා ච අදිට්ඨසහායකා හොන්ති. දෙවානම්පියතිස්සමහාරාජස්ස ච පුඤ්ඤානුභාවෙන ඡාතකපබ්බතපාදෙ එකම්හි වෙළු[1]ගුම්බෙ තිස්සො වෙළු යට්ඨියො රථයට්ඨිප්පමාණා උප්පජ්ජිංසු: එකා ලතායට්ඨි නාම, එකා පුප්ඵයට්ඨි නාම, එකා සකුණයට්ඨි නාම. තාසු ලතායට්ඨි[2] රජතවණ්ණා හොති, තං අලඞ්කරිත්වා උප්පන්නලතා කඤ්චනවණ්ණා ඛායති. පුප්ඵයට්ඨියං පන නීලපීතලොහිතොදාතකාළවණ්ණානි පුප්ඵානි සුවිභත්තවණ්ටපත්තකිඤ්ජක්ඛානි හුත්වා ඛායන්ති. සකුණයට්ඨියං හංසකුක්කුටජීවඤ්ජීවකාදයො සකුණා නානප්පකාරානි ච චතුප්පදානි සජීවානි[3] විය ඛායන්ති. වුත්තම්පි චෙතං දීපවංසෙ:

"ඡාතපබ්බතපාදම්හි-වෙළු[1]යට්ඨී තයො අහු,
සෙතා රජතයට්ඨී ච[4]-ලතා කඤ්චනසන්නිභා.
නීලාදි යාදිසං පුප්ඵං-පුප්ඵයට්ඨිම්හි තාදිසං,
සකුණා සකුණයට්ඨිම්හි-සරූපෙනෙව සණ්ඨිතා"ති.

සමුද්දතොපිස්ස මුත්තාමණිවෙළුරියාදිඅනෙකවිහිතං රතනං උප්පජ්ජි. තම්බපණ්ණියං පන අට්ඨ මුත්තා උප්පජ්ජිංසු: හයමුත්තා ගජමුත්තා රථමුත්තා ආමලකමුත්තා වලයමුත්තා අඞ්ගුලිවෙඨකමුත්තා කකුධඵලමුත්තා පාකතිකමුත්තාති. සො තා ච යට්ඨියො තා ච මුත්තා අඤ්ඤඤ්ච බහුං රතනං අසොකස්ස ධම්මරඤ්ඤො පණ්ණාකාරත්ථාය පෙසෙසි. අසොකො පසීදිත්වා තස්ස පඤ්චරාජකකුධභණ්ඩානි පහිණි: ඡත්තං චාමරං ඛග්ගං මොළිං රතනපාදුකං, අඤ්ඤඤ්ච අභිසෙකත්ථාය බහුවිධං පණ්ණාකාරං, සෙය්‍යථීදං-සඞ්ඛං ගඞ්ගොදකං වඩ්ඪමානං වටංසකං භිඞ්කාරං නන්දියාවට්ටං සිවිකං

1. සී. II & මු. වෙණු.
2. සී. I & සසා. සෙයං.
3. සී. I & මු. පක්ඛිගණානි සජීවානි.
4. සී. [illegible] & මු. ච.

කඤ්ඤං (කටච්ඡුකං) අධොවිමං දුස්සයුගං හත්ථපුඤ්ඡනං හරිචන්දනං අරුණවණ්ණමත්තිකං අඤ්ජනං හරීටකං ආමලකන්ති. වුත්තම්පි චෙතං දීපවංසෙ:-

"වාලවීජනිමුණ්හීසං-ඡත්තං ඛග්ගඤ්ච පාදුකං,
වෙඨනං සාරපාමඞ්ගං-භිඞ්කාරං නන්දිවට්ටකං.

සිවිකං සඞ්ඛං වටංසඤ්ච-අධොවිමං වත්ථකොටිකං,
සොවණ්ණපාතිං කටච්ඡුං-මහග්ඝං හත්ථපුඤ්ඡනං.

අනොතත්තොදකං කඤ්ඤං[1]-උත්තමං හරිචන්දනං,
අරුණවත්තී මත්තිකඤ්ච-අඤ්ජනං නාගමාහටං.

හරීටකං ආමලකං-මහග්ඝං අමතොසධං,
සට්ඨිවාහසතං සාලිං-සුගන්ධං සුවකාහටං[2],
පුඤ්ඤකම්මාභිනිබ්බත්තං-පාහෙසි අසොකවහයො"ති.

න කෙවලඤ්ච ඉදං ආමිසපණ්ණාකාරං, ඉමං කිර ධම්මපණ්ණාකාරම්පි පෙසෙසි:-

"අහං බුද්ධඤ්ච ධම්මඤ්ච-සඞ්ඝඤ්ච සරණං ගතො,
උපාසකත්තං වෙදෙසිං[3]-සක්‍යපුත්තස්ස සාසනෙ.

ඉමෙසු තීසු වත්ථුසු-උත්තමෙසු නරුත්තම[4],
ත්වම්පි චිත්තං පසාදෙහි-සද්ධා[5] සරණමුපෙහී"ති[6].

ස්වායං රාජා තං දිවසං අසොකරඤ්ඤා[7] පෙසිතෙන අභිසෙකෙන එකමාසාභිසිත්තො හොති. විසාඛපුණ්ණමායං හිස්ස අභිසෙකං අකංසු. සො අචිරස්සුතං තං සාසනපවත්තිං අනුස්සරමානො තං ථෙරස්ස "සමණා මයං මහාරාජ ධම්මරාජස්ස සාවකා"ති වචනං සුත්වා "අය්‍යා නුඛො ආගතා?"ති තාවදෙව ආවුධං නික්ඛිපිත්වා එකමන්තං නිසීදි සම්මොදනීයං කථං කථයමානො. යථාහ:-

"ආවුධං නික්ඛිපිත්වාන-එකමන්තං උපාවිසි,
නිසජ්ජ රාජා සම්මොදි-බහුං අත්ථූපසංහිත"න්ති.

සම්මොදනීයං කථඤ්ච කුරුමානෙයෙව තස්මිං තානිපි චත්තාලීස පුරිසසහස්සානි ආගන්ත්වා තං[8] පරිවාරෙසුං. තදා ථෙරො ඉතරෙපි ඡ ජනෙ දස්සෙසි. රාජා දිස්වා "ඉමෙ කදා ආගතා?"ති ආහ. මයා සද්ධිං යෙව මහාරාජාති. ඉදානි පන ජම්බුදීපෙ අඤ්ඤෙපි එවරූපා සමණා සන්තීති?. සන්ති මහාරාජ, එතරහි ජම්බුදීපො කාසාවපජ්ජොතො ඉසිවාතපටිවාතො. තස්මිං:

1. ස්‍යා & ම. කාජං.
2. සී. මු-සුගන්ධං ච සුකාහටං.
3. ස්‍යා. ම. සී. 1 & මහාවංස-ටීකා-දෙසෙසිං.
4. ම. උත්තමෙ ජිනසාසනෙ,
5. සී. මු. සද්ධාය.
6. සී. I & පී. උපෙහිසි.
7. සී. මු & I. රඤ්ඤා.
8. ම. සං.

තෙවිජ්ජා ඉද්ධිපත්තා ච-චෙතොපරියායකොවිදා,
ඛීණාසවා අරහන්තො-බහූ බුද්ධස්ස සාවකාති.

භන්තෙ කෙන ආගතත්ථාති?, නෙව මහාරාජ උදකෙන න ථලෙනාති. රාජා ආකාසෙන ආගතාති අඤ්ඤාසි. ථෙරො අත්ථි නුඛො රඤ්ඤො පඤ්ඤාවෙය්‍යත්තියන්ති වීමංසනත්ථාය ආසන්නං අම්බරුක්ඛං ආරබ්භ පඤ්හං පුච්ඡි-කිංනාමො අයං මහාරාජ රුක්ඛොති? අම්බරුක්ඛො නාම භන්තෙති. ඉමං පන මහාරාජ අම්බං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤො අම්බො[1] අත්ථි නත්ථීති?. අත්ථි භන්තෙ අඤ්ඤෙපි බහූ අම්බරුක්ඛාති. ඉමඤ්ච අම්බං තෙ ච අම්බෙ මුඤ්චිත්වා අත්ථි නුඛො මහාරාජ අඤ්ඤෙ රුක්ඛාති?, අත්ථි භන්තෙ තෙ පන න අම්බරුක්ඛාති. අඤ්ඤෙ අම්බෙ ච අනම්බෙ ච මුඤ්චිත්වා අත්ථි පන අඤ්ඤො රුක්ඛොති?, අයමෙව භන්තෙ අම්බරුක්ඛොති. සාධු මහාරාජ පණ්ඩිතොසි. අත්ථි පන තෙ මහාරාජ ඤාතකාති?, අත්ථි මෙ භන්තෙ බහූ ජනාති. තෙ මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤෙ කෙචි අඤ්ඤාතකාපි අත්ථි මහාරාජාති? අඤ්ඤාතකා භන්තෙ ඤාතකෙහි බහුතරාති? තව ඤාතකෙ ච අඤ්ඤාතකෙ ච මුඤ්චිත්වා අත්ථඤ්ඤො කොචි මහාරාජාති?, අහමෙව භන්තෙති. සාධු මහාරාජ අත්තා නාම අත්තනො නෙව ඤාතකො න අඤ්ඤාතකොති. අථ ථෙරො පණ්ඩිතො රාජා සක්ඛිස්සති ධම්මං අඤ්ඤාතුන්ති චූළහත්ථිපදොපමසුත්තං කථෙසි. කථාපරියොසානෙ රාජා තීසු සරණෙසු පතිට්ඨහි සද්ධිං චත්තාළීසාය පාණසහස්සෙහි. තංඛණඤ්ඤෙව ච රඤ්ඤො භත්තං ආහරියිත්ථ. රාජා සුත්තන්තං සුණන්තො එවං[2] අඤ්ඤාසි: "න ඉමෙසං ඉමස්මිං කාලෙ භොජනං කප්පතී"ති. අපුච්ඡිත්වා පන භුඤ්ජිතුං අයුත්තන්ති චින්තෙත්වා "භුඤ්ජිස්සථ භන්තෙ"ති? පුච්ඡි. න මහාරාජ අම්හාකං ඉමස්මිං කාලෙ භොජනං කප්පතීති. කස්මිං කාලෙ භන්තෙ කප්පතීති?. අරුණුග්ගමනතො පට්ඨාය යාව මජ්ඣන්තික[3] සමයා මහාරාජාති. ගච්ඡාම භන්තෙ නගරන්ති. අලං මහාරාජ ඉධෙව වසිස්සාමාති. සචෙ භන්තෙ තුම්හෙ වසථ, අයං දාරකො ආගච්ඡතූති. මහාරාජ අයං දාරකො ආගතඵලො විඤ්ඤාතසාසනො පබ්බජ්ජාපෙක්ඛො[4] ඉදානි පබ්බජිස්සතීති. රාජා "තෙන හි භන්තෙ සෙව රථං පෙසෙස්සාමි, තං අභිරුහිත්වා ආගච්ඡෙය්‍යාථා"ති වත්වා වන්දිත්වා පක්කාමි.

ථෙරො අචිරපක්කන්තස්ස රඤ්ඤො සුමනසාමණෙරං ආමන්තෙසි: එහි ත්වං සුමන ධම්මසවණස්ස කාලං ඝොසෙහීති. භන්තෙ කිත්තකං ඨානං සාවෙන්තො ඝොසෙමීති?. සකලං තම්බපණ්ණිදීපන්ති. සාධු භන්තෙති සාමණෙරො අභිඤ්ඤාපාදකං චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය අධිට්ඨහිත්වා සමාහිතෙන චිත්තෙන සකලං තම්බපණ්ණිදීපං සාවෙන්තො තික්ඛත්තුං ධම්මසවණස්ස කාලං ඝොසෙසි. රාජා තං

1. සී. මු. අඤ්ඤො අම්බො.
2. සී. I & මු. සෙව එව.
3. සී. මු. I. II. III & සො. මජ්ඣන්තික.
4. සී I II & මු. පෙක්ඛො.

සද්දං සුත්වා ථෙරානං සන්තිකං පෙසෙසි- කිං භන්තෙ අත්ථි කොචි උපද්දවොති?. නත්ථම්හාකං කොචි උපද්දවො, ධම්මසවණස්ස කාලං ඝොසාපයිම්හ, බුද්ධවචනං කථෙතුකාමම්හාති. තඤ්ච පන සාමණෙරස්ස සද්දං සුත්වා භුම්මා දෙවතා සද්දමනුස්සාවෙසුං. ඒතෙනුපායෙන යාව බ්‍රහ්මලොකා සද්දො අබ්භුග්ගඤ්ඡි. තෙන සද්දෙන මහා දෙවතාසන්නිපාතො අහොසි. ථෙරො මහන්තං දෙවතාසන්නිපාතං දිස්වා සමචිත්තසුත්තන්තං කථෙසි. කථාපරියොසානෙ අසඞ්ඛෙය්‍යානං දෙවතානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. බහූ නාගා ච සුපණ්ණා ච සරණෙසු පතිට්ඨහිංසු. යාදිසොව සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස සුත්තන්තං කථයතො දෙවතාසන්නිපාතො අහොසි, තාදිසො මහින්දත්ථෙරස්සාපි ජාතො.

අථ තස්සා රත්තියා අච්චයෙන රාජා ථෙරානං රථං පෙසෙසි. සාරථී රථං ඒකමන්තෙ ඨපෙත්වා ථෙරානං ආරොචෙසි: ආහටො[2] භන්තෙ රථො අභිරුහථ ගච්ඡිස්සාමාති. ථෙරා න මයං රථං අභිරුහාම, ගච්ඡ ත්වං, පච්ඡා මයං ආගච්ඡිස්සාමාති වත්වා වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා අනුරාධපුරස්ස පුරත්ථිමදිසායං පඨමකචෙතියට්ඨානෙ ඔතරිංසු. තං හි චෙතියං ථෙරෙහි පඨමං ඔතිණ්ණට්ඨානෙ කතත්තා යෙව පඨමකචෙතියන්ති වුච්චති. රාජාපි සාරථිං පෙසෙත්වා "අන්තොනිවෙසනෙ මණ්ඩපං පටියාදෙථා"ති අමච්චෙ ආණාපෙසි. තාවදෙව සබ්බෙ හට්ඨතුට්ඨා අතිවිය පාසාදිකං මණ්ඩපං පටියාදෙසුං. පුන රාජා චින්තෙසි: හිය්‍යො ථෙරො සීලක්ඛන්ධං කථයමානො උච්චාසයනමහාසයනං න කප්පතීති ආහ, නිසීදිස්සන්ති නු ඛො අය්‍යා ආසනෙසු න නිසීදිස්සන්තීති. තස්සෙවං චින්තයන්තස්සෙව සො සාරථි නගරද්වාරං සම්පත්තො, තතො අද්දස ථෙරෙ පඨමතරං ආගන්ත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා චීවරං පාරුපන්තෙ. දිස්වා අතිවිය පසන්නචිත්තො හුත්වා ආගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි: ආගතා දෙව ථෙරාති. රාජා-රථං ආරූළ්හාති? පුච්ඡි. න ආරූළ්හා දෙව, අපි ච මම පච්ඡතො නික්ඛමිත්වා පඨමතරං ආගන්ත්වා පාචීනද්වාරෙ ඨිතාති. රාජා රථම්පි නාරුහිංසූති සුත්වා න 'දානි අය්‍යා උච්චාසයනමහාසයනං සාදියිස්සන්තීති චින්තෙත්වා තෙන හි භණෙ ථෙරානං භුම්මත්ථරණසඞ්ඛෙපෙන ආසනානි පඤ්ඤපෙථාති වත්වා පටිපථං අගමාසි. අමච්චා පඨවියං තට්ටිකං පඤ්ඤපෙත්වා උපරි කොජවකාදීනි විචිත්‍රත්ථරණානි[3] පඤ්ඤපෙසුං. උප්පාත[4]පාඨකා දිස්වා "ගහිතා 'දානි ඉමෙහි පඨවී, ඉමෙ තම්බපණ්ණිදීපස්ස සාමිකා භවිස්සන්තී"ති ව්‍යාකරිංසු. රාජාපි ගන්ත්වා ථෙරෙ වන්දිත්වා මහින්දත්ථෙරස්ස හත්ථතො පත්තං ගහෙත්වා මහතියා පූජාය ච සක්කාරෙන ච ථෙරෙ නගරං පවෙසෙත්වා අන්තොනිවෙසනං පවෙසෙසි. ථෙරො ආසනපඤ්ඤත්තිං

1. සී. මු. & ස්‍යා. ච.
2. සී. II ස්‍යා. මු. ආගතො.
3. ස්‍යා. මු. සී III චිත්‍රත්ථරණානි.
4. ස්‍යා. සී I. II. මු & පී. උප්පාද.

දිස්වා අම්හාකං සාසනං සකලලඞ්කාදීපෙ පඨවී විය පත්ථටං නිච්චලඤ්ච හුත්වා පතිට්ඨහිස්සතීති චින්තෙන්තො නිසීදි. රාජා ථෙරෙ පණීතෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන සහත්ථා සන්තප්පෙත්වා සම්පවාරෙත්වා අනුලාදෙවිප්පමුඛානි පඤ්ච ඉත්ථිසතානි ථෙරානං අභිවාදනං පූජාසක්කාරඤ්ච කරොන්තූති පක්කොසාපෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. ථෙරො භත්තකිච්චාවසානෙ රඤ්ඤො සපරිජනස්ස ධම්මරතනවස්සං වස්සෙන්තො[1] පෙතවත්ථුං විමානවත්ථුං සච්චසංයුත්තඤ්ච කථෙසි. තං ථෙරස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා තානි පඤ්චපි ඉත්ථිසතානි සොතාපත්තිඵලං සච්ඡිකරිංසු යෙ පි තෙ මනුස්සා පුරිමදිවසෙ මිස්සකපබ්බතෙ ථෙරෙ අද්දසංසු, තෙ තෙසු තෙසු ඨානෙසු ථෙරානං ගුණෙ කථෙන්ති. තෙසං සුත්වා මහාජනකායො රාජඞ්ගණෙ සන්නිපතිත්වා මහාසද්දං අකාසි. රාජා "කිං එසො සද්දො"ති පුච්ඡි. නාගරා දෙව ථෙරෙ දට්ඨුං න ලභාමාති විරවන්තීති. රාජා සචෙ ඉධ පවිසිස්සන්ති ඔකාසො න භවිස්සතීති චින්තෙත්වා "ගච්ඡථ භණෙ හත්ථිසාලං පටිජග්ගිත්වා වාලුකං ආකිරිත්වා පඤ්චවණ්ණානි පුප්ඵානි විකිරිත්වා චෙලවිතානං බන්ධිත්වා මඞ්ගලහත්ථිට්ඨානෙ ථෙරානං ආසනානි පඤ්ඤපෙථා"ති ආහ. අමච්චා තථා අකංසු. ථෙරො තත්ථ ගන්ත්වා නිසීදිත්වා දෙවදූතසුත්තන්තං කථෙසි. කථාපරියොසානෙ පාණසහස්සං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තතො හත්ථිසාලා අතිසම්බාධාති දක්ඛිණද්වාරෙ නන්දනවනුය්‍යානෙ ආසනං පඤ්ඤපෙසුං. ථෙරො තත්ථ නිසීදිත්වා ආසිවිසොපමසුත්තං කථෙසි. තම්පි සුත්වා පාණසහස්සං සොතාපත්තිඵලං පටිලභි. එවං ආගතදිවසතො දුතියදිවසෙ අඩ්ඪතෙය්‍යානං සහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. ථෙරස්ස නන්දනවනෙ ආගතාගතාහි කුලිත්ථීහි කුලසුණ්හාහි කුලකුමාරීහි සද්ධිං සම්මොදමානස්සෙව සායන්හසමයො ජාතො. ථෙරො කාලං සල්ලක්ඛෙත්වා ගච්ඡාම 'දානි මිස්සකපබ්බතන්ති උට්ඨහි. අමච්චා කත්ථ භන්තෙ ගච්ඡථාති?, අම්හාකං නිවෙසන[4]ට්ඨානන්ති. තෙ රඤ්ඤො සංවිදිතං කත්වා රාජානුමතෙන ආහංසු: අකාලො භන්තෙ ඉදානි තත්ථ ගන්තුං, ඉදමෙව නන්දනවනුය්‍යානං අය්‍යානං ආවාසට්ඨානං හොතූති. අලං ගච්ඡාමාති. පුන රඤ්ඤො වචනෙනාහංසු: "රාජා භන්තෙ ආහ: එතං මෙඝවනං නාම උය්‍යානං මම පිතුසන්තකං නගරතො නාතිදූරං නාච්චාසන්නං ගමනාගමනසම්පන්නං එත්ථ ථෙරා වාසං කප්පෙන්තූ"ති. වසිංසු ථෙරා මෙඝවනෙ උය්‍යානෙ. රාජා පි ඛො තස්සා රත්තියා අච්චයෙන ථෙරස්ස සමීපං ගන්ත්වා සුඛසයිතභාවං පුච්ඡිත්වා "කප්පති භන්තෙ භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ආරාමො"ති පුච්ඡි. ථෙරො කප්පති මහාරාජාති වත්වා ඉමං සුත්තං ආහරි: "අනුජානාමි භික්ඛවෙ ආරාම"න්ති. රාජා තුට්ඨො සුවණ්ණභිඞ්කාරං ගහෙත්වා ථෙරස්ස හත්ථෙ උදකං පාතෙත්වා මහාමෙඝවනුය්‍යානං අදාසි. සහ

1. සං. සී III. & මු. වස්සන්තො.
2. සං. ම. සච්ඡාකංසු.
3. ම. අඩ්ඪතෙය්‍යන.
4. සං. සී I & II. නිවාසන.

උදකපාතෙන පඨවී කම්පි. අයං මහාවිහාරෙ පඨමො පඨවිකම්පො අහොසි. රාජා භීතො ථෙරං පුච්ඡි: කස්මා භන්තෙ පඨවී කම්පතීති?. මා භායි මහාරාජ, ඉමස්මිං දීපෙ දසබලස්ස සාසනං පතිට්ඨහිස්සති, ඉදං පඨමං විහාරට්ඨානං භවිස්සති, තස්සෙතං පුබ්බනිමිත්තන්ති. රාජා භියොසොමත්තාය පසීදි. ථෙරො පුනදිවසෙපි රාජගෙහෙයෙව භුඤ්ජිත්වා නන්දනවනෙ අනමතග්ගියානි කථෙසි. පුනදිවසෙ අග්ගික්ඛන්ධොපමසුත්තං කථෙසි. එතෙනෙව උපායෙන සත්ත දිවසානි කථෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ අඩ්ඪනවමානං පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. තතො පට්ඨාය ච නන්දනවනං සාසනස්ස ජොතිපාතුභාවට්ඨානන්ති කත්වා ජොතිවනන්ති නාමං පටිලභි. සත්තමෙ පන දිවසෙ ථෙරා අන්තෙපුරෙ රඤ්ඤො අප්පමාදසුත්තං කථයිත්වා චෙතියගිරිමෙව අගමංසු. අථ ඛො රාජා අමච්චෙ පුච්ඡි: ථෙරො අම්හෙ ගාළ්හෙන ඔවාදෙන ඔවදති, ගච්ඡෙය්‍ය නුඛොති?. අමච්චා “තුම්හෙහි දෙව ථෙරො අයාචිතො සයමෙව ආගතො, තස්මා තස්ස අනාපුච්ඡා ගමනම්පි භවෙය්‍යා”ති ආහංසු. තතො රාජා රථං අභිරුහිත්වා ද්වෙ ච දෙවියො ආරොපෙත්වා චෙතියගිරිං අගමාසි මහතා රාජානුභාවෙන. ගන්ත්වා දෙවියො එකමන්තං අපක්කමාපෙත්වා සයමෙව ථෙරානං සමීපං උපසඞ්කමන්තො අතිවිය කිලන්තරූපො හුත්වා උපසඞ්කමි[3]. තතො නං ථෙරො ආහ: කස්මා ත්වං මහාරාජ එවං කිලමමානො ආගතොති?. තුම්හෙ මම ගාළ්හං ඔවාදං දත්වා ඉදානි ගන්තුකාමා නුඛොති ජානනත්ථං භන්තෙති. න මයං මහාරාජ ගන්තුකාමා, අපි ච වස්සූපනායිකකාලො නාමායං මහාරාජ, තත්‍ර සමණෙන වස්සූපනායිකට්ඨානං ඤාතුං වට්ටතීති. තංදිවසමෙව අරිට්ඨො නාම අමච්චො පඤ්ච[4]පණ්ණාසාය ජෙට්ඨකණිට්ඨභාතුකෙහි සද්ධිං රඤ්ඤො සමීපෙ ඨිතො ආහ: ඉච්ඡාම අහං[5] දෙව ථෙරානං සන්තිකෙ පබ්බජිතුන්ති. සාධු භණෙ පබ්බජස්සූති රාජා අනුජානිත්වා ථෙරං සම්පටිච්ඡාපෙසි. ථෙරො තදහෙව පබ්බාජෙසි. සබ්බෙ ඛුරග්ගෙයෙව අරහත්තං පාපුණිංසු. රාජාපි ඛො තං ඛණංයෙව කණ්ටක[6]චෙතියඞ්ගණං පරික්ඛිපිත්වා අට්ඨ[7]සට්ඨියා ලෙණෙසු කම්මං පට්ඨපෙත්වා නගරමෙව අගමාසි. තෙපි ථෙරා දසභාතිකසමාකුලං රාජකුලං පසාදෙත්වා මහාජනං ඔවදමානා චෙතියගිරිම්හි වස්සං වසිංසු. තදා චෙතියගිරිම්හි පඨමවස්සං උපගතා ද්වාසට්ඨි අරහන්තො අහෙසුං.

අථායස්මා මහාමහින්දො වුත්ථවස්සො පවාරෙත්වා කත්තිකපුණ්ණමායං උපොසථදිවසෙ රාජානං එතදවොච: මහාරාජ අම්හෙහි චිර[8] දිට්ඨො සම්මාසම්බුද්ධො, අනාථවාසං වසිම්හ, ඉච්ඡාම ජම්බුදීපං

---

1. සී. මු. අංසෙනා.
2. මහවග්ග-සඛපළ.
3. පදමෙතං සීහලපොත්ථකෙසු න දිස්සති.
4. “චතූ”ති සබ්බත්ථ.
5. සී. මු & I. මයං.
6. ස්‍යා. කණ්ටකෙසු. ම-කණ්ටකෙසු.
7. ම & සී. මු. වා.
8. ස්‍යා, චිරං.

ගතත්ථාති. රාජා ආහ: අහං භන්තෙ තුම්හෙ චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨහාමි, අයං ච මහාජනො තුම්හෙ නිස්සාය තීසු සරණෙසු පතිට්ඨිතො, කස්මා තුම්හෙ උක්කණ්ඨිතත්ථාති. චිරදිට්ඨො නො මහාරාජ සම්මාසම්බුද්ධො, අභිවාදන පච්චුට්ඨාන අඤ්ජලිකම්ම සාමීචි කම්ම කරණට්ඨානං නත්ථි, තෙනම්හ උක්කණ්ඨිතාති. නනු භන්තෙ තුම්හෙ අවොචුත්ථ "පරිනිබ්බුතො, සම්මාසම්බුද්ධො'ති. කිඤ්චාපි මහාරාජ පරිනිබ්බුතො, අථඛ්වස්ස සරීරධාතුයො තිට්ඨන්තීති. අඤ්ඤාතං භන්තෙ ථූපපතිට්ඨානං තුම්හෙ ආකඞ්ඛථාති, කරොමි භන්තෙ ථූපං, භූමිභාගං'දානි විචිනාථ. අපිච භන්තෙ ධාතුයො කුතො ලච්ඡාමාති?. සුමනෙන සද්ධිං මන්තෙහි මහාරාජාති. සාධු භන්තෙති රාජා සුමනං උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡි: කුතො'දානි භන්තෙ ධාතුයො ලච්ඡාමාති?. සුමනො ආහ: අප්පොස්සුක්කො ත්වං මහාරාජ වීථියො සොධාපෙත්වා ධජපතාකපුණ්ණඝටාදීහි අලඞ්කාරාපෙත්වා සපරිජනො උපොසථං සමාදියිත්වා සබ්බතාලාවචරෙ උපට්ඨපෙත්වා මඞ්ගලහත්ථිං සබ්බාලඞ්කාරපතිමණ්ඩිතං කාරාපෙත්වා උපරි චස්ස සෙතච්ඡත්තං උස්සාපෙත්වා සායන්හසමයෙ මහානාගවනුය්‍යානාභිමුඛො යාහි. අද්ධා තස්මිං ඨානෙ ධාතුයො ලච්ඡසීති. රාජා සාධූති සම්පටිච්ඡි. ථෙරා චෙතියගිරිමෙව අගමංසු. තත්‍රායස්මා මහින්දත්ථෙරො සුමනසාමණෙරං ආහ: ගච්ඡ ත්වං සාමණෙර, ජම්බුදීපෙ තව අය්‍යකං අසොකං ධම්මරාජානං උපසඞ්කමිත්වා මම වචනෙන එවං වදෙහි-"සහායො තෙ මහාරාජ දෙවානම්පියතිස්සො බුද්ධසාසනෙ පසන්නො ථූපං පතිට්ඨාපෙතුකාමො, තුම්හාකං කිර හත්ථෙ ධාතුයො අත්ථි තං මෙ දෙථා"ති. තං ගහෙත්වා සක්කං දෙවරාජානං උපසඞ්කමිත්වා එවං වදෙහි: "තුම්හාකං කිර මහාරාජ හත්ථෙ වෙ ධාතුයො අත්ථි,-දක්ඛිණදාඨා[1] ච දක්ඛිණක්ඛකඤ්ච, තතො තුම්හෙ දක්ඛිණදාඨං පූජෙථ, දක්ඛිණක්ඛකං පන මය්හං දෙථා"ති. එවඤ්ච තං වදෙහි-"කස්මා ත්වං මහාරාජ අම්හෙ තම්බපණ්ණිදීපං පහිණිත්වා පමජ්ජසී[2]"ති. සාධු භන්තෙති ඛො සුමනො ථෙරස්ස වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා තාවදෙව පත්තචීවරමාදාය වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා පාටලිපුත්තද්වාරෙ ඔරුය්හ රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා එතමත්ථං ආරොචෙසි. රාජා තුට්ඨො සාමණෙරස්ස හත්ථතො පත්තං ගහෙත්වා ගන්ධෙහි උබ්බට්ටෙත්වා වරමුත්තසදිසානං ධාතූනං පූරෙත්වා අදාසි. සො තං ගහෙත්වා සක්කං දෙවරාජානං උපසඞ්කමි. සක්කො දෙවරාජා සාමණෙරං දිස්වා[3] "කිං භන්තෙ සුමන ආහිණ්ඩසී"ති ආහ. ත්වං මහාරාජ අම්හෙ තම්බපණ්ණිදීපං පෙසෙත්වා කස්මා පමජ්ජසීති?. නප්පමජ්ජාමි භන්තෙ, වදෙහි-කිං කරොමීති?. තුම්හාකං කිර හත්ථෙ වෙ ධාතුයො අත්ථි-දක්ඛිණදාඨා[1] ච දක්ඛිණක්ඛකඤ්ච, තතො තුම්හෙ දක්ඛිණදාඨං පූජෙථ, දක්ඛිණක්ඛකං පන මය්හං දෙථාති. සාධු භන්තෙති ඛො සක්කො දෙවානමින්දො යොජනප්පමාණං මණිථූපං උග්ඝාටාපෙත්වා දක්ඛිණක්ඛකධාතුං නීහරිත්වා සුමනස්ස අදාසි. සො තං ගහෙත්වා චෙතියගිරිම්හියෙව පතිට්ඨාසි. අථඛො මහින්දපමුඛා සබ්බෙපි තෙ මහානාගා අසොකධම්මරාජෙන දින්නධාතුයො චෙතියගිරිම්හියෙව පතිට්ඨාපෙත්වා

1. ස්‍යා. දක්ඛිණදාඨං. 2. ස්‍යා. පමජ්ජසි. 3. ම. දිස්වාව.

දක්ඛිණක්ඛකං ආදාය වඩ්ඪමානකච්ඡායාය මහානාගවනුය්‍යානමගමංසු. රාජාපි ඛො සාමණෙරෙන වුත්තප්පකාරං පූජාසක්කාරං කත්වා හත්ථික්ඛන්ධවරගතො සයං මඞ්ගලහත්ථිමත්ථකෙ සෙතච්ඡත්තං ධාරයමානො මහානාගවනං සම්පාපුණි. අථස්ස එතදහොසි: සචෙ අයං සම්මාසම්බුද්ධස්ස ධාතු, ඡත්තං අපනමතු, මඞ්ගලහත්ථී ජණ්ණුකෙහි භූමියං පතිට්ඨහතු, ධාතුචඞ්ගොටකං මය්හං මත්ථකෙ පතිට්ඨාතූති. සහ රඤ්ඤො චිත්තුප්පාදෙන ඡත්තං අපනමි, හත්ථී ජණ්ණුකෙහි භූමියං පතිට්ඨහි, ධාතුචඞ්ගොටකං රඤ්ඤො මත්ථකෙ පතිට්ඨහි. රාජා අමතෙනෙව අභිසිත්තගත්තො[1] පරමෙන පීතිපාමොජ්ජෙන සමන්නාගතො හුත්වා පුච්ඡි: ධාතුං භන්තෙ කිං කරොමාති. හත්ථිකුම්භම්හියෙව තාව මහාරාජ ඨපෙහීති. රාජා ධාතුචඞ්ගොටකං ගහෙත්වා හත්ථිකුම්භෙ ඨපෙසි. පමුදිතො නාගො කුඤ්චනාදං නදි. මහාමෙඝො උට්ඨහිත්වා පොක්ඛරවස්සං වස්සි. උදකපරියන්තං කත්වා මහාභූමිචාලො අහොසි- පච්චන්තෙ පි නාම සම්මාසම්බුද්ධස්ස ධාතු පතිට්ඨහිස්සතීති. දෙවමනුස්සා පමොදිංසු. එවං ඉද්ධානුභාව සිරියා දෙවමනුස්සානං පීතිං ජනයන්තො:-

පුණ්ණමායං මහාවීරො-චාතුමාසිනියා ඉධ,
ආගන්ත්වා දෙවලොකම්හා-හත්ථිකුම්භෙ පතිට්ඨිතොති.

අථ[2] සො හත්ථිනාගො අනෙකතාලාවචරපරිවාරිතො අතිවිය උළාරාය පූජාය[3] සක්කරීයමානො පච්ඡිමදිසාභිමුඛො හුත්වා අපසක්කන්තො යාව නගරස්ස පුරත්ථිමද්වාරං තාව ගන්ත්වා පුරත්ථිමද්වාරෙන නගරං පවිසිත්වා සකලනාගරෙන උළාරාය පූජාය කරියමානාය[4] දක්ඛිණද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා ථූපාරාමස්ස පච්ඡිමදිසාභාගෙ මහෙජ[5] වත්ථු නාම කිර අත්ථි, තත්ථ ගන්ත්වා පුන ථූපාරාමාභිමුඛො එව පටිනිවත්ති.

තෙන ච සමයෙන ථූපාරාමෙ පුරිමකානං තිණ්ණං සම්මාසම්බුද්ධානං පරිභොගචෙතියට්ඨානං හොති. අතීතෙ කිර අයං දීපො ඔජදීපො නාම අහොසි. රාජා[6] අභයො නාම. නගරං අභයපුරං නාම. චෙතියපබ්බතො දෙවකූටපබ්බතො නාම, ථූපාරාමො පටියාරාමො නාම. තෙන ඛො පන සමයෙන කකුසන්ධො භගවා ලොකෙ උප්පන්නො හොති. තස්ස සාවකො මහාදෙවො නාම ථෙරො භික්ඛුසහස්සෙන සද්ධිං දෙවකූටෙ පතිට්ඨාසි, මහින්දත්ථෙරො විය චෙතියපබ්බතෙ. තෙන ච සමයෙන ඔජදීපෙ සත්තා පජ්ජරකෙන අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජන්ති. අද්දසා ඛො කකුසන්ධො භගවා බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො තෙ සත්තෙ අනයබ්‍යසනමාපජ්ජන්තෙ. දිස්වා චත්තාළීසාය භික්ඛුසහස්සෙහි පරිවුතො අගමාසි. තස්සානුභාවෙන තාවදෙව පජ්ජරකො වූපසන්තො, රොගෙ වූපසන්තෙ භගවා ධම්මං දෙසෙසි. චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභි

1. ස්‍යා. ඊ. ම: අභිසිත්තගත්තො විය.
2. ම: අථස්ස.
3. ස්‍යා. ඊ. ම: උළාරෙන පූජාසක්කාරෙන.
4. සී. I. II & IV. කයිරමානාය.
5. සී. I. II. III. IV & ස්‍යා. පහෙජ.
6. සී. I. රාජාපන.

[මහාමංසෙ-පමොජ.

සමයො අහොසි. භගවා ධම්මකරකං[1] දත්වා පක්කාමි. තං අනෙත්වා පක්ඛිපිත්වා පටියාරාමෙ චෙතියං අකංසු. මහාදෙවො දීපං අනුසාසෙත්වා විහාසි. කොණාගමනස්ස පන භගවතො කාලෙ අයං දීපො වරදීපො නාම අහොසි, රාජා සමිද්ධො[2] නාම. නගරං වඩ්ඪමානං නාම. පබ්බතො සුවණ්ණකූටො නාම. තෙන ඛො පන සමයෙන වරදීපෙ දුබ්බුට්ඨිකා හොති දුබ්භික්ඛං දුස්සස්සං. සත්තා ජාතකරොගෙන අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජන්ති. අද්දසා ඛො කොණාගමනො භගවා බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො තෙ සත්තෙ අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජන්තෙ. දිස්වා තිංසභික්ඛුසහස්සපරිවුතො අගමාසි. බුද්ධානුභාවෙන දෙවො සම්මාධාරං අනුප්පවෙච්ඡි. සුභික්ඛං අහොසි. භගවා ධම්මං දෙසෙසි. චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. භගවා භික්ඛුසහස්සපරිවාරං මහාසුමනං නාම ථෙරං දීපෙ ඨපෙත්වා කායබන්ධනං දත්වා පක්කාමි. තං අනෙත්වා පක්ඛිපිත්වා චෙතියං අකංසු. කස්සපස්ස පන භගවතො කාලෙ අයං දීපො මණ්ඩදීපො නාම අහොසි. රාජා ජයන්තො නාම. නගරං විසාලං නාම. පබ්බතො සුභකූටො නාම. තෙන ඛො පන සමයෙන මණ්ඩදීපෙ මහාවිවාදො හොති. බහූ සත්තා කලහවිග්ගහජාතා අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජන්ති. අද්දසා ඛො කස්සපො භගවා බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො තෙ සත්තෙ අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජන්තෙ. දිස්වා වීසතිභික්ඛුසහස්සපරිවුතො ආගන්ත්වා විවාදං වූපසමෙත්වා ධම්මං දෙසෙසි. චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. භගවා භික්ඛුසහස්සපරිවාරං සබ්බනන්දං නාම ථෙරං දීපෙ පතිට්ඨාපෙත්වා උදකසාටිකං දත්වා පක්කාමි. තං අනෙත්වා පක්ඛිපිත්වා චෙතියං අකංසූති.

එවං ථූපාරාමෙ පුරිමකානං තිණ්ණං බුද්ධානං චෙතියානි පතිට්ඨහිංසු. තානි සාසනන්තරධානෙන නස්සන්ති. ඨානමත්තං අවසිස්සති. තස්මා වුත්තං "තෙන ච සමයෙන ථූපාරාමෙ පුරිමකානං තිණ්ණං සම්මාසම්බුද්ධානං පරිභොගචෙතියට්ඨානං හොතී"[3]ති. තදෙතං විනට්ඨෙසු චෙතියෙසු දෙවතානුභාවෙන කණ්ටකසමාකිණ්ණසාඛෙහි නානාගච්ඡෙහි පරිවුතං තිට්ඨති-මා නං කොචි උච්චිට්ඨාසුචිමලකචවරෙහි සන්දූසෙසීති.

අථස්ස හත්ථිනො පුරතො පුරතො ගන්ත්වා රාජපුරිසා සබ්බගච්ඡෙ ඡින්දිත්වා භූමිං සොධෙත්වා තං හත්ථතලසදිසං අකංසු. හත්ථිනාගො ගන්ත්වා තං ඨානං පුරතො කත්වා තස්ස පච්ඡිමදිසාභාගෙ බොධිරුක්ඛට්ඨානෙ අට්ඨාසි. අථස්ස මත්ථකතො ධාතුං ඔරොපෙතුං ආරභිංසු. නාගො ඔරොපෙතුං න දෙති. රාජා ථෙරං පුච්ඡි :- කස්මා භන්තෙ නාගො ධාතුං ඔරොපෙතුං න දෙතීති?. ආරූළ්හං මහාරාජ ඔරොපෙතුං න වට්ටතීති. තස්මිඤ්ච කාලෙ අභයවාපියා

1. ම. ධම්මකරණං. 2. ම & සී. I. සමිද්ධි. 3. ම. අහොසි.

උදකං ජාතං හොති. සමන්තා භූමි ඵලිතා හොති. සුද්ධරා මත්තිකාපිණ්ඩා. තතො මහාජනො සීසසීසං[1] මත්තිකං ආහරිත්වා හත්ථිකුම්භප්පමාණං වත්ථුමකාසි. තාවදෙව ච ථූපකරණත්ථං ඉට්ඨිකා කාතුං ආරභිංසු. යාව ඉට්ඨිකා න පරිනිට්ඨන්ති, තාව හත්ථිනාගො කතිපාහං දිවා බොධිරුක්ඛට්ඨානෙ හත්ථිසාලායං තිට්ඨති, රත්තිං ථූපපතිට්ඨානභූමිං පරියායති. අථ වත්ථුං චිනාපෙත්වා රාජා ථෙරං පුච්ඡි:- කීදිසො භන්තෙ ථූපො කාතබ්බොති?. වීහිරාසිසදිසො මහාරාජාති. සාධු භන්තෙති රාජා ජඞ්ඝප්පමාණං ථූපං චිනාපෙත්වා ධාතුඔරොපණත්ථාය මහාසක්කාරං කාරෙසි. සකලනගරඤ්ච ජනපදො ච ධාතුමහ[2]දස්සනත්ථං සන්නිපති. සන්නිපතිතෙ ච පන තස්මිං මහාජනකායෙ දසබලස්ස ධාතු හත්ථිකුම්භතො සත්ත තාලප්පමාණං වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා යමකපාටිහාරියං දස්සෙසි. තෙහි තෙහි ධාතුප්පදෙසෙහි ඡන්නං වණ්ණානං උදකධාරා ච අග්ගික්ඛන්ධා ච පවත්තන්ති, සාවත්ථියං ගණ්ඩම්බමූලෙ භගවතා දස්සිත පාටිහාරියසදිසමෙව පාටිහාරියං අහොසි. තඤ්ච ඛො නෙව ථෙරානුභාවෙන න දෙවතානුභාවෙන, අපිච ඛො බුද්ධානුභාවෙනෙව. භගවා කිර ධරමානොව අධිට්ඨාසි:- මයි පරිනිබ්බුතෙ තම්බපණ්ණිදීපෙ අනුරාධපුරස්ස දක්ඛිණභාගෙ පුරිමකානං තිණ්ණං බුද්ධානං පරිභොගචෙතියට්ඨානෙ මම දක්ඛිණක්ඛකධාතුපතිට්ඨානදිවසෙ යමකපාටිහාරියං හොතූති.

එවං අචින්තියා බුද්ධා-බුද්ධධම්මා අචින්තියා.
අචින්තියෙ පසන්නානං-විපාකො හොති අචින්තියොති.

සම්මාසම්බුද්ධො කිර ඉමං දීපං ධරමානකාලෙපි තික්ඛත්තුං අගමාසි. පඨමං යක්ඛදමනත්ථං එකකොව ආගන්ත්වා යක්ඛෙ දමෙත්වා "මයි පරිනිබ්බුතෙ ඉමස්මිං දීපෙ සාසනං පතිට්ඨහිස්සතී"ති තම්බපණ්ණිදීපෙ රක්ඛං කරොන්තො තික්ඛත්තුං දීපං ආවිජ්ජි. දුතියං මාතුලභාගිනෙය්‍යානං නාගරාජූනං දමනත්ථාය එකකොව ආගන්ත්වා තෙ දමෙත්වා අගමාසි. තතියං පඤ්චසතභික්ඛුපරිවාරො ආගන්ත්වා මහාචෙතියට්ඨානෙ ච ථූපාරාමචෙතියට්ඨානෙ ච මහාබොධිපතිට්ඨිතට්ඨානෙ ච[3] මුතියඞ්ගණ[4]චෙතියට්ඨානෙ ච දීඝවාපිචෙතියට්ඨානෙ ච කල්‍යාණියචෙතියට්ඨානෙ ච නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි. ඉදමස්ස චතුත්ථං ධාතුසරීරෙන ආගමනං. ධාතුසරීරතො ච පනස්ස නික්ඛන්තඋදකඵුසිතෙහි සකලතම්බපණ්ණිතලෙ න කොචි අඵුට්ඨොකාසො නාම අහොසි. එවමස්ස තං ධාතුසරීරං උදකඵුසිතෙහි තම්බපණ්ණිතලස්ස පරිළාහං වූපසමෙත්වා මහාජනස්ස පාටිහාරියං දස්සෙත්වා ඔතරිත්වා රඤ්ඤො මත්ථකෙ පතිට්ඨාසි. රාජා සඵලං මනුස්සපටිලාභං මඤ්ඤමානො

1. ම & සගා. සීසං සීසං.
2. සී. I & III. ධාතුමහං.
3. ම. මහියඞ්ගණචෙතියට්ඨානෙ.
4. ම. මුදුඞ්ගණ, සී. II & සගා. මුතිඞ්ගණ.

මහන්තං සක්කාරං කරිත්වා ධාතුං පතිට්ඨාපෙසි. සහ ධාතුපතිට්ඨාපනෙන මහාභූමිචාලො අහොසි. තස්මිඤ්ච පන ධාතුපාටිහාරියෙ චිත්තං පසාදෙත්වා රඤ්ඤො භාතා අභයො නාම රාජකුමාරො පුරිසසහස්සෙන සද්ධිං පබ්බජි. චෙතාලි[1]ගාමතො පඤ්චදාරකසතානි පබ්බජිංසු, තථා ද්වාරමණ්ඩලාදීහි ගාමකෙහි නික්ඛමිත්වා පඤ්චපඤ්ච දාරකසතානි. සබ්බානිපි අන්තොනගරතො ච බහිනගරතො ච පබ්බජිතානි තිංස භික්ඛුසහස්සානි අහෙසුං. නිට්ඨිතෙ පන ථූපස්මිං රාජා ච රාජභාතිකා ච[2] දෙවියො ච දෙවනාගයක්ඛානම්පි විම්හයකරං පච්චෙකං පච්චෙකං පූජං අකංසු. නිට්ඨිතාය පන ධාතුපූජාය පතිට්ඨිතෙ ධාතුවරෙ මහින්දත්ථෙරො මෙඝවනුය්‍යානමෙව ගන්ත්වා වාසං කප්පෙසි.

තස්මිං ඛො පන සමයෙ අනුලාදෙවී පබ්බජිතුකාමා හුත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා තස්සා වචනං සුත්වා ථෙරං එතදවොච:- අනුලා භන්තෙ දෙවී පබ්බජිතුකාමා, පබ්බාජෙථ නන්ති. න මහාරාජ අම්හාකං මාතුගාමං පබ්බාජෙතුං කප්පති. පාටලිපුත්තෙ පන මය්හං භගිනී සඞ්ඝමිත්තත්ථෙරී නාම අත්ථි. තං පක්කොසාපෙහි. ඉමස්මිඤ්ච පන මහාරාජ දීපෙ පුරිමකානං තිණ්ණං සම්මාසම්බුද්ධානං බොධි පතිට්ඨාසි. අම්හාකම්පි භගවතො සරසරංසිජාලවිස්සජ්ජනකෙන බොධිනා ඉධ පතිට්ඨාතබ්බං, තස්මා තථා සාසනං පහිණෙය්‍යාසි, යථා සඞ්ඝමිත්තා බොධිං ගහෙත්වා ආගච්ඡෙය්‍යාති. සාධු භන්තෙති රාජා ථෙරස්ස වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා අමච්චෙහි සද්ධිං මන්තෙත්වා[3] අරිට්ඨං නාම අත්තනො භාගිනෙය්‍යං ආහ:-සක්ඛිස්සසි ත්වං තාත පාටලිපුත්තං ගන්ත්වා මහාබොධිනා සද්ධිං අය්‍යං සඞ්ඝමිත්තත්ථෙරිං ආනෙතුන්ති. සක්ඛිස්සාමි දෙව සචෙ මෙ පබ්බජ්ජං අනුජානිස්සසීති. ගච්ඡ තාත ථෙරිං ආනෙත්වා පබ්බජාහීති. සො රඤ්ඤො ච ථෙරස්ස ච සාසනං ගහෙත්වා ථෙරස්ස අධිට්ඨානවසෙන එකදිවසෙන ජම්බුකොලපට්ටනං ගන්ත්වා නාවං අභිරුහිත්වා සමුද්දං අතික්කමිත්වා පාටලිපුත්තමෙව අගමාසි. අනුලාපි ඛො දෙවී පඤ්චහි ච කඤ්ඤාසතෙහි පඤ්චහි ච අන්තෙපුරිකාසතෙහි සද්ධිං දසසීලානි සමාදියිත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා නගරස්ස එකදෙසෙ උපස්සයං කාරාපෙත්වා නිවාසං කප්පෙසි. අරිට්ඨොපි තං දිවසමෙව ගන්ත්වා රඤ්ඤො සාසනං අප්පෙසි. එවඤ්ච අවොච:-පුත්තො තෙ දෙව මහින්දත්ථෙරො එවමාහ:"සහායස්ස කිර තෙ දෙවානම්පියතිස්සස්ස රඤ්ඤො භාතුජායා අනුලා නාම දෙවී පබ්බජිතුකාමා, තං පබ්බාජෙතුං අය්‍යං සඞ්ඝමිත්තත්ථෙරිං පහිණථ, අය්‍යායෙව ච සද්ධිං මහාබොධිං"ති. ථෙරස්ස සාසනං ආරොචෙත්වා සඞ්ඝමිත්තත්ථෙරිං උපසඞ්කමිත්වා එවමාහ :- අය්‍යෙ තුම්හාකං භාතා මහින්දත්ථෙරො මං තුම්හාකං සන්තිකං පෙසෙසි, දෙවානම්පියතිස්සරඤ්ඤො භාතුජායා අනුලා නාම දෙවී පඤ්චහි කඤ්ඤාසතෙහි

---

1. ම. චෙතරඞ්ග, මහාවංස-චෙතාලි. 2. සයා. රාජභාතිකා,
3. සී I & ම. මන්තෙන්තො.

පඤ්චහි ච අන්තෙපුරිකාසතෙහි සද්ධිං පබ්බජිතුකාමා තං කිර ආගන්ත්වා පබ්බාජෙථාති. සා තාවදෙව තුරිතතුරිතා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා එවමාහ:- මහාරාජ මය්හං භාතා මහින්දත්ථෙරො එවං පහිණි, රඤ්ඤො කිර භාතුජායා අනුලා නාම දෙවී පඤ්චහි ච කඤ්ඤාසතෙහි පඤ්චහි ච අන්තෙපුරිකාසතෙහි සද්ධිං පබ්බජිතුකාමා, මය්හං ආගමනං උදික්ඛති, ගච්ඡාමහං මහාරාජ තම්බපණ්ණිදීපන්ති. රාජා ආහ:- අම්ම පුත්තොපි මෙ මහින්දත්ථෙරො නත්තා ච සුමනසාමණෙරො මං ඡින්නහත්ථං විය කරොන්තා තම්බපණ්ණිදීපං ගතා. තස්ස මය්හං තෙපි අපස්සන්තස්ස උප්පන්නො සොකො තව මුඛං පස්සන්තස්ස වූපසම්මති, අලං අම්ම මා අගමාසීති. භාරියං මෙ මහාරාජ භාතුනො වචනං, අනුලාපි ඛත්තියා ඉත්ථිසහස්සපරිවුතා පබ්බජ්ජාපුරෙක්ඛාරා මං පතිමානෙති, ගච්ඡාමහං මහාරාජාති. තෙන හි අම්ම මහාබොධිං ගහෙත්වා යාහීති.

කුතො රඤ්ඤො මහාබොධි?. රාජා කිර තතො පුබ්බෙ එව ධාතුගහණත්ථාය අනාගතෙ සුමනෙ ලඞ්කාදීපං මහාබොධිං පෙසෙතුකාමො කථං නු ඛො අසත්ථඝාතාරහං මහාබොධිං පෙසෙස්සාමීති උපායං අපස්සන්තො මහාදෙවං නාම අමච්චං පුච්ඡි. සො ආහ:- සන්ති දෙව බහූ පණ්ඩිතා භික්ඛූති. තං සුත්වා රාජා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස භත්තං පටියාදෙත්වා භත්තකිච්චාවසානෙ සඞ්ඝං පුච්ඡි:- ගන්තබ්බං නු ඛො භන්තෙ භගවතො බොධිනා ලඞ්කාදීපං නොති. සඞ්ඝො මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරස්ස භාරං අකාසි. ථෙරො ගන්තබ්බං මහාරාජ මහාබොධිනා ලඞ්කාදීපන්ති වත්වා භගවතො පඤ්ච මහාඅධිට්ඨානානි කථෙසි. කතමානි පඤ්ච?.

භගවා කිර මහාපරිනිබ්බානමඤ්චෙ නිපන්නො ලඞ්කාදීපෙ මහාබොධිපතිට්ඨාපනත්ථාය අසොකමහාරාජා මහාබොධිගහණත්ථං ගමිස්සති, තදා මහාබොධිස්ස දක්ඛිණසාඛා සයමෙව ඡිජ්ජිත්වා සුවණ්ණකටාහෙ පතිට්ඨාතූති අධිට්ඨාසි; ඉදමෙකමධිට්ඨානං. තත්ථ පතිට්ඨානකාලෙ ච මහාබොධි හිමවලාහකගබ්භං පවිසිත්වා තිට්ඨතූති අධිට්ඨාසි. ඉදං දුතියමධිට්ඨානං. සත්තමෙ දිවසෙ හිමවලාහකගබ්භතො ඔරුය්හ සුවණ්ණකටාහෙ පතිට්ඨහන්තො පත්තෙහි ච ඵලෙහි ච ඡබ්බණ්ණරංසියො මුඤ්චතූති අධිට්ඨාසි; ඉදං තතියමධිට්ඨානං. ථූපාරාමෙ දක්ඛිණක්ඛකධාතු චෙතියම්හි පතිට්ඨානදිවසෙ යමකපාටිහාරියං කරොතූති අධිට්ඨාසි; ඉදං චතුත්ථං අධිට්ඨානං. ලඞ්කාදීපම්හි යෙව මෙ දොණමත්තා ධාතුයො මහාචෙතියම්හි පතිට්ඨානකාලෙ බුද්ධවෙසං ගහෙත්වා වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා යමකපාටිහාරියං කරොන්තූති අධිට්ඨාසි. ඉදං පඤ්චමං අධිට්ඨානං.

රාජා ඉමානි පඤ්ච මහාඅධිට්ඨානානි සුත්වා පසන්නචිත්තො පාටලිපුත්තතො යාව මහාබොධි තාව මග්ගං පටිජග්ගාපෙත්වා සුවණ්ණකටාහත්ථාය බහුං සුවණ්ණං නීහරාපෙසි. තාවදෙව ච

රඤ්ඤො චිත්තං ඤත්වා විස්සකම්මදෙවපුත්තො කම්මාරවණ්ණං නිම්මිණිත්වා පුරතො අට්ඨාසි. රාජා තං දිස්වා "තාත ඉමං සුවණ්ණං ගහෙත්වා කටාහං කරොහී"ති ආහ. පමාණං දෙව ජානාථාති. ත්වමෙව තාත ඤත්වා කරොහීති. සාධු දෙව කරිස්සාමීති සුවණ්ණං ගහෙත්වා අත්තනො ආනුභාවෙන හත්ථෙන පරිමද්දිත්වා සුවණ්ණකටාහං නිම්මිණි නවහත්ථපරික්ඛෙපං පඤ්චහත්ථුබ්බෙධං තිහත්ථවික්ඛම්භං අට්ඨඞ්ගුලබහලං හත්ථිසොණ්ඩප්පමාණමුඛවට්ටිං. අථ රාජා සත්තයොජනායාමාය තියොජනවිත්ථාරාය මහතියා සෙනාය පාටලිපුත්තතො නික්ඛමිත්වා අරියසඞ්ඝං ආදාය මහාබොධිසමීපං අගමාසි. සෙනා සමුස්සිතධජපටාකං නානාරතනවිචිත්තං අනෙකාලඞ්කාරපතිමණ්ඩිතං නානාවිධකුසුමසමාකිණ්ණං අනෙකතුරියසඞ්ඝට්ටං මහාබොධිං පරික්ඛිපි. රාජා සහස්සමත්තෙ ගණපාමොක්ඛෙ මහාථෙරෙ ගහෙත්වා සකලජම්බුදීපෙ පත්තාභිසෙකානං රාජූනං සහස්සෙන අත්තානං ච මහාබොධිඤ්ච පරිවාරාපෙත්වා මහාබොධිමූලෙ ඨත්වා මහාබොධිං උල්ලොකෙසි. මහාබොධිස්ස ඛන්ධඤ්ච දක්ඛිණමහාසාඛාය චතුහත්ථප්පමාණං පදෙසං ච ඨපෙත්වා අවසෙසං අදස්සනං අගමාසි. රාජා තං පාටිහාරියං දිස්වා උප්පන්නපීතිපාමොජ්ජො "අහං භන්තෙ ඉමං පාටිහාරියං දිස්වා තුට්ඨො මහාබොධිං සකලජම්බුදීපරජ්ජෙන පූජෙමී"ති භික්ඛුසඞ්ඝස්ස වත්වා අභිසෙකං අදාසි. තතො පුප්ඵගන්ධාදීහි පූජෙත්වා තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා අට්ඨසු ඨානෙසු වන්දිත්වා උට්ඨාය අඤ්ජලිං පග්ගය්හ ඨත්වා සච්චවචනකිරියාය බොධිං ගණ්හිතුකාමො භූමිතො යාව .මහාබොධිස්ස දක්ඛිණසාඛා තාව උච්චං කත්වා ඨපිතස්ස සබ්බරතනමයපීඨස්ස උපරි සුවණ්ණකටාහං ඨපාපෙත්වා රතනපීඨං ආරුය්හ සුවණ්ණතුලිකං ගහෙත්වා මනොසිලාය ලෙඛං කත්වා යදි මහාබොධිනා ලඞ්කාදීපෙ පතිට්ඨාතබ්බං, යදි චාහං බුද්ධසාසනෙ නිබ්බෙමතිකො භවෙය්‍යං මහාබොධි සයමෙව ඉමස්මිං සුවණ්ණකටාහෙ පතිට්ඨාතූති සච්චවචනකිරියමකාසි. සහ සච්චකිරියාය බොධිසාඛා මනොසිලාය පරිච්ඡින්නට්ඨානෙ ඡිජ්ජිත්වා ගන්ධකලලපූරස්ස සුවණ්ණකටාහස්ස උපරි අට්ඨාසි. තස්සා උබ්බෙධෙන දසහත්ථො ඛන්ධො හොති. චතුහත්ථා චතුහත්ථා පඤ්චමහාසාඛා පඤ්චහි යෙව ඵලෙහි පතිමණ්ඩිතා. ඛුද්දකසාඛානං පන සහස්සං. අථ රාජා මූලලෙඛාය උපරි තිවඞ්ගුලෙ පදෙසෙ අඤ්ඤං ලෙඛං පරිච්ඡින්දි. තතො තාවදෙව බුබ්බුලකා හුත්වා දසමහාමූලානි නික්ඛමිංසු. පුන උපරූපරි තිවඞ්ගුලෙ තිවඞ්ගුලෙ අඤ්ඤා නවලෙඛා පරිච්ඡින්දි. තාහිපි දසදස බුබ්බුලකා හුත්වා නවුති මූලානි නික්ඛමිංසු. පඨමකා දසමහාමූලා චතුරඞ්ගුලමත්තං නික්ඛන්තා ඉතරෙපි ගවක්ඛජාලසදිසං අනුසිබ්බන්තා නික්ඛන්තා. එත්තකං පාටිහීරං රාජා රතනපීඨමත්ථකෙ ඨිතොයෙව දිස්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ මහානාදං නදි. අනෙකානි භික්ඛුසහස්සානි සාධුකාරමකංසු. සකලරාජසෙනා උන්නාදිනී අහොසි. චෙලුක්ඛෙපසතසහස්සානි පවත්තිංසු.

භුම්මට්ඨකදෙවෙ ආදිං කත්වා යාව බ්‍රහ්මකායිකා දෙවතා ච සාධුකාරං පවත්තයිංසු. රඤ්ඤො ඉමං පාටිහාරියං පස්සන්තස්ස පීතියා නිරන්තරං ඵුටසරීරස්ස අඤ්ජලිම්පග්ගහෙත්වා ඨිතස්සෙව මහාබොධි මූලසතෙන සුවණ්ණකටාහෙ පතිට්ඨාසි. දසමහාමූලා සුවණ්ණකටාහතලං ආහච්ච අට්ඨංසු. අවසෙසා නවුති ඛුද්දකමූලා අනුපුබ්බෙන වඩ්ඪනකා හුත්වා ගන්ධකලලෙ ඔරුය්හ ඨිතා. එවං සුවණ්ණකටාහෙ පතිට්ඨිතමත්තෙව මහාබොධිම්හි මහාපඨවී චලි. ආකාසෙ දෙවදුන්දුභියො ඵලිංසු. පබ්බතානං නච්චෙහි දෙවතානං සාධුකාරෙහි යක්ඛානං හිංකාරෙහි අසුරානං ථුතිජප්පෙහි බ්‍රහ්මානං අප්ඵොටෙනෙහි මෙඝානං ගජ්ජිතෙහි චතුප්පදානං රවෙහි පක්ඛීනං විරුතෙහි සබ්බතාලාවචරානං සකසකපටිභානෙහි පුථුවිතලතො යාව බ්‍රහ්මලොකා තාව එකකොලාහලමෙකනින්නාදං අහොසි. පඤ්චසු සාඛාසු ඵලතො ඵලතො ඡබ්බණ්ණරංසියො නික්ඛමිත්වා සකලචක්කවාළං රතනගොපානසිවිනද්ධං විය කුරුමානා යාව බ්‍රහ්මලොකා අබ්භුග්ගච්ඡිංසු. තං ඛණතො ච පන පභුති සත්තදිවසානි මහාබොධි හිමවලාහකගබ්භං පවිසිත්වා අට්ඨාසි. න කොචි මහාබොධිං පස්සති. රාජා රතනපීඨතො ඔරුය්හ සත්තදිවසානි මහාබොධිපූජං කාරෙසි. සත්තමෙ දිවසෙ සබ්බදිසාහි හිමඤ්ච රංසියො ච ආවත්තිත්වා මහාබොධිමෙව පවිසිංසු. විගතහිමවලාහකෙ විප්පසන්නෙ චක්කවාළගබ්භෙ මහාබොධි පරිපුණ්ණඛන්ධසාඛාපසාඛො පඤ්චඵලපටිමණ්ඩිතො සුවණ්ණකටාහෙ පතිට්ඨිතොව පඤ්ඤායිත්ථ. රාජා මහාබොධිං දිස්වා තෙහි පාටිහාරියෙහි සඤ්ජාතපීතිපාමොජ්ජො සකලජම්බුදීපරජ්ජෙන තරුණමහාබොධිං පූජෙස්සාමීති අභිසෙකං දත්වා සත්තදිවසානි මහාබොධිට්ඨානෙයෙව අට්ඨාසි. මහාබොධි පුබ්බකත්තිකපවාරණදිවසෙ සායන්හසමයෙ පඨමං සුවණ්ණකටාහෙ පතිට්ඨහි. තතො හිමගබ්භසත්තාහඤ්ච අභිසෙකසත්තාහඤ්ච වීතිනාමෙත්වා කාළපක්ඛස්ස උපොසථදිවසෙ රාජා එකදිවසෙනෙව පාටලිපුත්තං පවිසිත්වා කත්තිකජුණ්හපක්ඛස්ස පාටිපදදිවසෙ මහාබොධිං පාචීනමහාසාලමූලෙ ඨපෙසි. සුවණ්ණකටාහෙ පතිට්ඨිතදිවසතො සත්තරසමෙ දිවසෙ මහාබොධිස්ස අභිනවඞ්කුරා පාතුරහෙසුං. තෙ දිස්වාපි පසන්නො රාජා පුන මහාබොධිං රජ්ජෙන පූජෙන්තො සකලජම්බුදීපාභිසෙකමදාසි. තදා සුමනසාමණෙරො කත්තිකපුණ්ණමදිවසෙ ධාතුගහණත්ථං ගතො මහාබොධිස්ස කත්තිකඡණපූජං අද්දස. එවං මහාබොධිමණ්ඩතො ආනෙත්වා පාටලිපුත්තෙ ඨපිතං මහාබොධිං සන්ධාය ආහ: තෙන හි අම්ම මහාබොධිං ගහෙත්වා යාහීති. සා සාධූති සම්පටිච්ඡි.

රාජා මහාබොධිරක්ඛණත්ථාය අට්ඨාරස දෙවතාකුලානි අට්ඨ අමච්චකුලානි අට්ඨ බ්‍රාහ්මණකුලානි අට්ඨ කුටුම්බිකකුලානි අට්ඨ ගොපකකුලානි අට්ඨ තරච්ඡකුලානි අට්ඨ ච කාලිඞ්ගකුලානි දත්වා උදකාසිඤ්චනත්ථාය ච අට්ඨ සුවණ්ණඝටෙ අට්ඨ ච රජතඝටෙ දත්වා

ඉමිනා පරිවාරෙන මහාබොධිං ගඞ්ගාය නාවං ආරොපෙත්වා සයම්පි නගරතො නික්ඛමිත්වා විඤ්ඣාටවිං සමතික්කම්ම අනුපුබ්බෙන සත්තහි දිවසෙහි තාමලිත්තිං අනුප්පත්තො. අන්තරාමග්ගෙ දෙවනාගමනුස්සා උළාරං මහාබොධිපූජං අකංසු. රාජාපි සමුද්දතීරෙ සත්ත දිවසානි මහාබොධිං ඨපෙත්වා සකලජම්බුදීපෙ මහාරජ්ජං අදාසි.

ඉදමස්ස තතියං ජම්බුදීප[1] රජ්ජසම්පදානං හොති. එවං මහාරජ්ජෙන පූජෙත්වා මාගසිරස්ස[2] පඨමපාටිපදදිවසෙ අසොකො ධම්මරාජා මහාබොධිං උක්ඛිපිත්වා ගලප්පමාණං උදකං ඔරුය්හ නාවායං පතිට්ඨපෙත්වා සඞ්ඝමිත්තත්ථෙරිම්පි සපරිවාරං නාවං ආරොපෙත්වා අරිට්ඨං අමච්චං එතදවොච:-අහං තාත මහාබොධිං තික්ඛත්තුං සකලජම්බුදීප[1] රජ්ජෙන පූජෙත්වා ගලප්පමාණං උදකං ඔරුය්හ මම සහායස්ස පෙසෙසිං, සොපි එවමෙව මහාබොධිං පූජෙතූති. එවං සහායස්ස සාසනං දත්වා "ගච්ඡති වත‘රෙ දසබලස්ස සරස රංසිජාලං විමුඤ්චමානො මහාබොධිරුක්ඛො"ති වන්දිත්වා අඤ්ජලිම්පග්ගහෙත්වා අස්සූනි පවත්තයමානො අට්ඨාසි: සාපි ඛො මහාබොධිසමාරුළ්හා නාවා පස්සතො පස්සතො මහාරාජස්ස මහාසමුද්දතලං පක්ඛන්තා. මහාසමුද්දෙපි සමන්තා යොජනං වීචියො වූපසන්තා, පඤ්චවණ්ණානි පදුමානි පුප්ඵිතානි, අන්තලික්ඛෙ දිබ්බානි තුරියානි පවජ්ජිංසු. ආකාසෙ ජලථලරුක්ඛාදිසන්නිස්සිතාහි දෙවතාහි පවත්තිතා අතිවිය උළාරා පූජා අහොසි. සඞ්ඝමිත්තත්ථෙරීපි සුපණ්ණරූපෙන මහාසමුද්දෙ නාගකුලානි සන්තාසෙසි. තෙ සමුත්තස්තරූපා නාගා ආගන්ත්වා තං විභූතිං පස්සිත්වා ථෙරිං යාචිත්වා මහාබොධිං නාගභවනං අතිහරිත්වා සත්ත දිවසානි නාගරජ්ජෙන පූජෙත්වා පුන නාවායං පතිට්ඨාපෙසුං. තං දිවසමෙව නාවා ජම්බුකොලපට්ටනං අගමාසි. අසොකමහාරාජාපි මහාබොධිවියොගදුක්ඛිතො කන්දිත්වා රොදිත්වා යාවදස්සනවිසයං ඔලොකෙත්වා පටිනිවත්ති.

දෙවානම්පියතිස්සො මහාරාජාපි ඛො සුමනසාමණෙරස්ස වචනෙන මාගසිරස්ස[2] පඨමපාටිපදදිවසතො පභුති උත්තරද්වාරතො පට්ඨාය යාව ජම්බුකොලපට්ටනං තාව මග්ගං සොධාපෙත්වා අලඞ්කාරාපෙත්වා නගරතො නික්ඛමනදිවසෙ උත්තරද්වාරසමීපෙ සමුද්දසාලාවත්ථුස්මිං ඨිතො යෙව තාය විභූතියා මහාසමුද්දෙ ආගච්ඡන්තං යෙව මහාබොධිං ථෙරස්ස ආනුභාවෙන දිස්වා තුට්ඨමානසො නික්ඛමිත්වා සබ්බං මග්ගං පඤ්චවණ්ණෙහි පුප්ඵෙහි ඔකිරාපෙන්තො අන්තරන්තරා පුප්ඵඅග්ඝියානි ඨපෙන්තො එකාහෙනෙව ජම්බුකොලපට්ටනං ගන්ත්වා සබ්බතාලාවචරපරිවුතො පුප්ඵධූපගන්ධාදීහි පූජයමානො ගලප්පමාණං උදකං ඔරුය්හ-ආගතො වත‘රෙ දසබලස්ස සරසරංසිජාලවිස්සජ්ජනකො මහාබොධිරුක්ඛොති පසන්නචිත්තො මහාබොධිං උක්ඛිපිත්වා උත්තමඞ්ගෙ සිරස්මිං පතිට්ඨපෙත්වා මහාබොධිං

1. සී. I & II. ජම්බුදීපෙ. 2. ස්‍යා: මිගසිරමාසස්ස.

පරිවාරෙත්වා ආගතෙහි සොළසහි ජාතිසම්පන්නකුලෙහි සද්ධිං සමුද්දතො පච්චුත්තරිත්වා සමුද්දතීරෙ මහාබොධිං ඨපෙත්වා තීණි දිවසානි සකලතම්බපණ්ණිදීපරජ්ජෙන පූජෙසි. සොළසන්නං ජාතිසම්පන්නකුලානං රජ්ජං විචාරෙසි. අථ චතුත්ථෙ දිවසෙ මහාබොධිං ආදාය උළාරං පූජං කුරුමානො අනුපුබ්බෙන අනුරාධපුරං සම්පත්තො. අනුරාධපුරෙපි මහාසක්කාරං කත්වා චාතුද්දසී[1] දිවසෙ යෙව වඩ්ඪමානකච්ඡායාය මහාබොධිං උත්තරද්වාරෙන පවෙසෙත්වා නගරමජ්ඣෙන අතිහරන්තො දක්ඛිණද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා දක්ඛිණද්වාරතො පඤ්චධනුසතිකට්ඨානෙ යත්ථ අම්හාකං සම්මාසම්බුද්ධො නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි, පුරිමකා ච තයො සම්මාසම්බුද්ධා සමාපත්තිං අප්පෙත්වා නිසීදිංසු, යත්ථ කකුසන්ධස්ස භගවතො මහාසිරීසබොධි කොණාගමනස්ස භගවතො පන උදුම්බරබොධි කස්සපසම්මාසම්බුද්ධස්ස ච නිග්‍රොධබොධි පතිට්ඨාසි, තස්මිං මහාමෙඝවනුය්‍යානස්ස තිලකභූතෙ සුමනසාමණෙරස්ස වචනෙන පඨමමෙව කතභූමිපරිකම්මෙ රාජවත්ථුද්වාරකොට්ඨකට්ඨානෙ මහාබොධිං පතිට්ඨාපෙසි. කථං? තානි කිර බොධිං පරිවාරෙත්වා ආගතානි සොළසජාතිසම්පන්නකුලානි රාජවෙසං ගණ්හිංසු. රාජා දොවාරිකවෙසං ගණ්හි. සොළස කුලානි මහාබොධිං ගහෙත්වා ඔරොපයිංසු. මහාබොධි තෙසං හත්ථතො මුත්තසමනන්තරමෙව අසීතිහත්ථප්පමාණං වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා ඡබ්බණ්ණරංසියො මුඤ්චි. රංසියො[2] සකලදීපං පත්ථරිත්වා උපරි බ්‍රහ්මලොකං ආහච්ච අට්ඨංසු. මහාබොධිපාටිහාරියං දිස්වා සඤ්ජාතප්පසාදානි දසපුරිසසහස්සානි අනුපුබ්බවිපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අරහත්තං පත්වා පබ්බජිංසු. යාව සුරියස්සත්ථඞ්ගමා මහාබොධි අන්තලික්ඛෙ අට්ඨාසි. අත්ථමිතෙ පන සුරියෙ රොහිණීනක්ඛත්තෙන පඨවියං පතිට්ඨහි. සහ බොධිපතිට්ඨානා උදකපරියන්තං කත්වා මහාපඨවී අකම්පි. පතිට්ඨහිත්වා ච පන මහාබොධි සත්තදිවසානි හිමගබ්භෙ සන්නිසීදි. ලොකස්ස අදස්සනං අගමාසි. සත්තමෙ දිවසෙ විගතවලාහකං නභං අහොසි. ඡබ්බණ්ණරංසියො ජලන්තා විප්ඵුරන්තා නිච්ඡරිංසු. මහාබොධිස්ස ඛන්ධො ච සාඛායො ච තානි ච පඤ්චඵලානි දස්සිංසු. මහින්දත්ථෙරො ච සඞ්ඝමිත්තත්ථෙරී ච රාජා ච සපරිවාරා. මහාබොධිට්ඨානමෙව අගමිංසු. යෙභුය්‍යෙන ච සබ්බදීපවාසිනො සන්නිපතිංසු. තෙසං පස්සන්තානං යෙව උත්තරසාඛතො එකං ඵලං පච්චිත්වා සාඛතො මුච්චි. ථෙරො හත්ථං උපනාමෙසි. ඵලං ථෙරස්ස හත්ථෙ පතිට්ඨාසි. තං ථෙරො "රොපය මහාරාජා"ති රඤ්ඤො අදාසි. රාජා ගහෙත්වා සුවණ්ණකටාහෙ මධුරපංසුං ආකිරිත්වා ගන්ධකලලං පූරෙත්වා රොපෙත්වා මහාබොධිආසන්නට්ඨානෙ[3] ඨපෙසි. සබ්බෙසං පස්සන්තානං යෙව චතුහත්ථප්පමාණා අට්ඨ තරුණබොධිරුක්ඛා උට්ඨහිංසු. රාජා

1. සී. I lv & ම. චාතුද්දස. 2. සී. I & II සරස රංසියො.
3. සී. II & සත්‍යා: මහා ආසන්නට්ඨානෙ.

තං අච්ඡරියං දිස්වා අට්ඨ තරුණබොධිරුක්ඛෙ සෙතච්ඡත්තෙන පූජෙත්වා අභිසෙකං අදාසි. තතො එකං බොධිරුක්ඛං ආගමනකාලෙ මහාබොධිනා පඨමපතිට්ඨිතොකාසෙ ජම්බුකොලපට්ටනෙ රොපයිංසු, එකං තවක්ක[1]බ්‍රාහ්මණස්ස ගාමද්වාරෙ, එකං ථූපාරාමෙ, එකං ඉස්සරනිම්මාණවිහාරෙ,[2] එකං පඨමචෙතියට්ඨානෙ, එකං චෙතියපබ්බතෙ, එකං රොහණජනපදම්හි කාජර[3]ගාමෙ, එකං රොහණජනපදම්හියෙව චන්දනගාමෙ, ඉතරෙසං චතුන්නං ඵලානං බීජෙහි ජාතෙ ද්වත්තිංසබොධිතරුණෙ යොජනීයයොජනීයෙසු ආරාමෙසු[4] පතිට්ඨාපෙසුං. එවං පුත්තනත්තුපරම්පරාය සමන්තා දීපවාසීනං හිතාය සුඛාය පතිට්ඨිතෙ මහාබොධිම්හි අනුළාදෙවී පඤ්චහි කඤ්ඤාසතෙහි පඤ්චහි ච අන්තෙපුරිකාසතෙහීති මාතුගාමසහස්සෙන සද්ධිං සඞ්ඝමිත්තත්ථෙරියා සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා න චිරස්සෙව සපරිවාරා අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි. අරිට්ඨොපි ඛො රඤ්ඤො භාගිනෙය්‍යො පඤ්චහි පුරිසසතෙහි සද්ධිං ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා න චිරස්සෙව සපරිවාරො අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

අථෙකදිවසං රාජා මහාබොධිං වන්දිත්වා ථෙරෙන සද්ධිං ථූපාරාමං ගච්ඡති. තස්ස ලොහපාසාදට්ඨානං සම්පත්තස්ස පුරිසා පුප්ඵානි අභිහරිංසු. රාජා ථෙරස්ස පුප්ඵානි අදාසි. ථෙරො පුප්ඵෙහි ලොහපාසාදට්ඨානං පූජෙසි. පුප්ඵෙසු භූමියං පතිතමත්තෙසු මහාභූමිචාලො අහොසි. රාජා-"කස්මා භන්තෙ භූමි චලිතා"[5]ති පුච්ඡි. ඉමස්මිං මහාරාජ ඔකාසෙ සඞ්ඝස්ස අනාගතෙ උපොසථාගාරං භවිස්සති, තස්සෙතං පුබ්බනිමිත්තන්ති. රාජා පුන ථෙරෙන සද්ධිං ගච්ඡන්තො අම්බඞ්ගණට්ඨානං පත්තො, තත්ථස්ස වණ්ණගන්ධසම්පන්නං අතිමධුරරසං එකං අම්බපක්කං ආහරියිත්ථ. රාජා තං ථෙරස්ස පරිභොගත්ථාය අදාසි. ථෙරො තත්ථෙව පරිභුඤ්ජිත්වා "ඉදං එත්ථෙව රොපාපෙහී"ති ආහ. රාජා තං අම්බට්ඨිං ගහෙත්වා තත්ථෙව රොපාපෙත්වා උදකං ආසිඤ්චි. සහ අම්බබීජරොපනෙන පඨවී සඞ්කම්පි. රාජා-කස්මා භන්තෙ පඨවී කම්පිත්ථාති පුච්ඡි. ඉමස්මිං මහාරාජ ඔකාසෙ සඞ්ඝස්ස අනාගතෙ අම්බඞ්ගණං නාම සන්නිපාතට්ඨානං භවිස්සති, තස්සෙතං පුබ්බනිමිත්තන්ති. රාජා තත්ථ අට්ඨ පුප්ඵමුට්ඨියො ඔකිරිත්වා වන්දිත්වා පුන ථෙරෙන සද්ධිං ගච්ඡන්තො මහාචෙතියට්ඨානං පත්තො. තත්ථස්ස චම්පකපුප්ඵානි අභිහරිංසු. තානි රාජා ථෙරස්ස අදාසි. ථෙරො මහාචෙතියට්ඨානං පුප්ඵෙහි පූජෙත්වා වන්දි. තාවදෙව මහාපඨවී සඞ්කම්පි. රාජා-කස්මා භන්තෙ පඨවී සඞ්කම්පිත්ථාති පුච්ඡි. ඉමස්මිං මහාරාජ ඔකාසෙ අනාගතෙ බුද්ධස්ස භගවතො අසදිසො මහාථූපො භවිස්සති, තස්සෙතං පුබ්බනිමිත්තන්ති. අහමෙව කරොමි භන්තෙති. අලං

1. ස්‍යා. වළක්ක-මහාවංස-තිවක්ක
2. මහාවංශ-ඉස්සරසමණාරාමෙ.
3. සී. I කාචර. ම: ගොචර.
4. ස්‍යා: යොජනීයාරාමෙසු.
5. ස්‍යා. චලිතා,

මහාරාජ, තුම්හාකං අඤ්ඤං බහු කම්මං[1] අත්ථි, තුම්හාකං පන නත්තා දුට්ඨගාමණී අභයො නාම කාරෙස්සතීති. අථ රාජා සචෙ භන්තෙ මය්හං නත්තා කරිස්සති, කතං යෙව මයාති චුද්දසහත්ථං පාසාණත්ථම්භං ආහරාපෙත්වා "දෙවානම්පියතිස්සරඤ්ඤො නත්තා දුට්ඨගාමණී අභයො නාම ඉමස්මිං පදෙසෙ ථූපං කරොතූ"ති අක්ඛරානි ලිඛාපෙත්වා පතිට්ඨාපෙත්වා වන්දිත්වා ථෙරං පුච්ඡි: පතිට්ඨිතං නුඛො භන්තෙ තම්බපණ්ණිදීපෙ සාසනන්ති,? පතිට්ඨිතං මහාරාජ සාසනං, මූලානි පනස්ස න තාව ඔතරන්තීති. කදා පන භන්තෙ මූලානි ඔතිණ්ණානි නාම භවිස්සන්තීති? යදා මහාරාජ තම්බපණ්ණිදීපකානං මාතාපිතූනං තම්බපණ්ණිදීපෙ ජාතො දාරකො තම්බපණ්ණිදීපෙ පබ්බජිත්වා තම්බපණ්ණිදීපම්හි යෙව විනයං උග්ගහෙත්වා තම්බපණ්ණිදීපෙ වාචෙස්සති, තදා සාසනස්ස මූලානි ඔතිණ්ණානි නාම භවිස්සන්තීති. අත්ථි පන භන්තෙ එදිසො භික්ඛූති.? අත්ථි මහාරාජ මහාඅරිට්ඨො භික්ඛු පටිබලො එතස්මිං කම්මෙති. මයා එත්ථ භන්තෙ කිං කාතබ්බන්ති? මණ්ඩපං මහාරාජ කාතුං වට්ටතීති. සාධු භන්තෙති රාජා මෙඝවණ්ණාභයස්ස අමච්චස්ස පරිවෙණට්ඨානෙ මහාසඞ්ගීතිකාලෙ අජාතසත්තුමහාරාජෙන කතමණ්ඩපප්පකාරං රාජානුභාවෙන මණ්ඩපං කාරෙත්වා සබ්බතාලාවචරෙ සකසකසිප්පෙ පයොජෙත්වා සාසනස්ස මූලානි ඔතරන්තානි පස්සිස්සාමීති අනෙකපුරිසසහස්ස පරිවුතො ථූපාරාමං අනුප්පත්තො.

තෙන ඛො පන සමයෙන ථූපාරාමෙ අට්ඨසට්ඨි භික්ඛුසහස්සානි සන්නිපතිංසු. මහාමහින්දත්ථෙරස්ස ආසනං දක්ඛිණාභිමුඛං පඤ්ඤත්තං හොති. මහාඅරිට්ඨත්ථෙරස්ස ධම්මාසනං උත්තරාභිමුඛං පඤ්ඤත්තං හොති. අථ ඛො මහාඅරිට්ඨත්ථෙරො මහින්දත්ථෙරෙන අජ්ඣිට්ඨො අත්තනො අනුරූපෙන පත්තානුක්කමෙන ධම්මාසනෙ නිසීදි. මහින්දත්ථෙරපමුඛා අට්ඨසට්ඨිමහාථෙරා ධම්මාසනං පරිවාරෙත්වා නිසීදිංසු. රඤ්ඤොපි කණිට්ඨභාතා මත්තාභයත්ථෙරො නාම ධුරග්ගාහො හුත්වා විනයං ගණ්හිස්සාමීති පඤ්චභික්ඛුසතෙහි සද්ධිං මහාඅරිට්ඨත්ථෙරස්ස ධම්මාසනමෙව පරිවාරෙත්වා නිසීදි. අවසෙසාපි භික්ඛූ සරාජිකා ච පරිසා අත්තනො අත්තනො පත්තාසනෙ නිසීදිංසු. අථායස්මා මහාඅරිට්ඨත්ථෙරො **"තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා වෙරඤ්ජායං විහරති නළෙරු පුචිමන්දමූලෙ"**ති විනයනිදානං අභාසි. භාසිතෙ ච පනායස්මතා අරිට්ඨත්ථෙරෙන විනයනිදානෙ ආකාසං මහාවිරවං විරවි. අකාලවිජ්ජුලතා නිච්ඡරිංසු. දෙවතා සාධුකාරං අදංසු. මහාපථවී උදකපරියන්තං කත්වා සඞ්කම්පි. එවං අනෙකෙසු පාටිහාරියෙසු වත්තමානෙසු ආයස්මා අරිට්ඨත්ථෙරො මහාමහින්දපමුඛෙහි අට්ඨසට්ඨියා පච්චෙකගණීහි ඛීණාසව මහාථෙරෙහි තදඤ්ඤෙහි ච අට්ඨසට්ඨිසහස්සෙහි භික්ඛූහි පරිවුතො පඨමකත්තිකපවාරණ දිවසෙ ථූපාරාමවිහාරමජ්ඣෙ සත්ථුකරුණාගුණපරිදීපකං භගවතො

1. සී. I. කිච්චං.

අනුසිට්ඨිකරානං කායකම්මවචීකම්මප්පටිබද්ධවිනයනං විනයපිටකං පකාසෙසි. පකාසෙත්වා ච යාවතායුකං තිට්ඨමානො බහූනං වාචෙත්වා බහූනං හදයෙ පතිට්ඨාපෙත්වා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායි, තෙපි ඛො මහාමහින්දප්පමුඛා තස්මිං සමාගමෙ-

අට්ඨසට්ඨි මහාථෙරා-ධුරග්ගාහා සමාගතා,
පච්චෙකගණිනො සබ්බෙ-ධම්මරාජස්ස සාවකා.

ඛීණාසවා වසිප්පත්තා-තෙවිජ්ජා ඉද්ධිකොවිදා,
උත්තමත්ථමභිඤ්ඤාය-අනුසාසිංසු රාජිනො.

ආලොකං දස්සයිත්වාන-ඔභාසෙත්වා මහිං ඉමං,
ජලිත්වා අග්ගික්ඛන්ධාව-පරිනිබ්බිංසු[1] මහෙසයො.

තෙසං පරිනිබ්බානතො අපරභාගෙ අඤ්ඤෙපි තෙසං ථෙරානං අන්තෙවාසිකා තිස්සදත්ත කාළසුමන දීඝසුමනාදයො ච මහාඅරිට්ඨත්ථෙරස්ස අන්තෙවාසිකා අන්තෙවාසිකානං අන්තෙවාසිකා චාති එවං පුබ්බෙ වුත්තප්පකාරා ආචරියපරම්පරා ඉමං විනයපිටකං යාව අජ්ජතනා ආනෙසුං. තෙන වුත්තං: "තතියසඞ්ගහතො පන උද්ධං ඉමං දීපං මහින්දාදීහි ආභතං, මහින්දතො උග්ගහෙත්වා කඤ්චි කාලං අරිට්ඨත්ථෙරාදීහි ආභතං, තතො යාව අජ්ජතනා තෙසංයෙව අන්තෙවාසිකපරම්පරාභූතාය ආචරියපරම්පරාය ආභත"න්ති.

කත්ථප්පතිට්ඨිතන්ති? යෙසං පාළිතො ච අත්ථතො ච අනූනං වත්තති මණිඝටෙ පක්ඛිත්තතෙලමිව ඊසකම්පි න පග්ඝරති, එවරූපෙසු අධිමත්තසතිගතිධිතිමන්තෙසු ලජ්ජීසු කුක්කුච්චකෙසු සික්ඛාකාමෙසු පුග්ගලෙසු පතිට්ඨිතන්ති වෙදිතබ්බං. තස්මා විනයපතිට්ඨාපනත්ථං විනයපරියත්තියා ආනිසංසං සල්ලක්ඛෙත්වා සික්ඛාකාමෙන භික්ඛුනා විනයො පරියාපුණිතබ්බො. තත්‍රායං විනයපරියත්තියා ආනිසංසො: විනයපරියත්තිකුසලො හි පුග්ගලො සාසනෙ පටිලද්ධසද්ධානං කුලපුත්තානං මාතාපිතුට්ඨානියො හොති, තදායත්තා හි තෙසං පබ්බජ්ජා උපසම්පදා වත්තානුවත්තපටිපත්ති ආචාරගොචරකුසලතා. අපිචස්ස විනයපරියත්තිං නිස්සාය අත්තනො සීලක්ඛන්ධො සුගුත්තො හොති සුරක්ඛිතො, කුක්කුච්චපකතානං පටිසරණං හොති. විසාරදො සඞ්ඝමජ්ඣෙ වොහරති. පච්චත්ථිකෙ සහ ධම්මෙන සුනිග්ගහිතං නිග්ගණ්හාති. සද්ධම්මට්ඨිතියා පටිපන්නො හොති. තෙනාහ භගවා:-"පඤ්චිමෙ භික්ඛවෙ ආනිසංසා විනයධරෙ පුග්ගලෙ; අත්තනො සීලක්ඛන්ධො සුගුත්තො හොති සුරක්ඛිතො-පෙ-සද්ධම්මට්ඨිතියා පටිපන්නො හොතී"ති[a]. යෙ චාපි සංවරමූලකා කුසලා ධම්මා වුත්තා භගවතා, විනයධරො පුග්ගලො තෙසං දායාදො විනයමූලකත්තා තෙසං ධම්මානං. වුත්තම්පි හෙතං භගවතා:-"විනයො සංවරත්ථාය සංවරො අවිප්පටිසාරත්ථාය අවිප්පටිසාරො පාමුජ්ජත්ථාය

1. සී: I & ම: නිබ්බිංසු. a. පඤ්චකඞ්ගුත්තර.

පාමුජ්ජං පීතත්ථාය පීති පස්සද්ධත්ථාය පස්සද්ධි සුඛත්ථාය සුඛං සමාධත්ථාය සමාධි යථාභූතඤාණදස්සනත්ථාය යථාභූතඤාණදස්සනං නිබ්බිදත්ථාය නිබ්බිදා විරාගත්ථාය විරාගො විමුත්තත්ථාය විමුත්ති විමුත්තිඤාණදස්සනත්ථාය විමුත්තිඤාණදස්සනං අනුපාදාපරිනිබ්බානත්ථාය, එතදත්ථා කථා එතදත්ථා මන්තනා එතදත්ථා උපනිසා එතදත්ථං සොතාවධානං, යදිදං අනුපාදා චිත්තස්ස විමොක්ඛො"ති.[2] තස්මා විනයපරියත්තියා ආයොගො කරණීයොති.

එත්තාවතා ච යා සා විනයසංවණ්ණනත්ථං මාතිකා ඨපිතා, තත්ථ-

"වුත්තං යෙන යදා යස්මා-ධාරිතං යෙන චාභතං,
යත්ථප්පතිට්ඨිතං චෙත-මෙතං වත්වා විධිං තතො"ති.

ඉමිස්සා තාව ගාථාය අත්ථො පකාසිතො. විනයස්ස ච බාහිරනිදානවණ්ණනා යථාධිප්පායං සංවණ්ණිතා හොතීති.

බාහිරනිදානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉදානි-

"තෙනාති ආදිපාඨස්ස-අත්ථං නානප්පකාරතො,
දස්සයන්තො කරිස්සාමි-විනයස්සත්ථවණ්ණන"න්ති

වුත්තත්තා **"තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා"**ති ආදීනං අත්ථවණ්ණනං කරිස්සාමි. සෙය්‍යථිදං:-**තෙනාති** අනියමනිද්දෙසවචනං; තස්ස සරූපෙන අවුත්තෙනාපි පරභාගෙ අත්ථතො සිද්ධෙන"යෙනා"ති ඉමිනා වචනෙන පටිනිද්දෙසො වෙදිතබ්බො,[1] පරභාගෙ හි විනයපඤ්ඤත්තියාචනහෙතුභූතො ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස පරිවිතක්කො සිද්ධො. තස්මා යෙන සමයෙන සො පරිවිතක්කො උදපාදි, තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා වෙරඤ්ජායං විහරතීති එවමෙත්ථ සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. අයං හි සබ්බස්මිම්පි විනයෙ යුත්ති, යදිදං යත්ථ යත්ථ තෙනාති වුච්චති. තත්ථ තත්ථ පුබ්බෙ වා පච්ඡා වා අත්ථතො සිද්ධෙන යෙනාති ඉමිනා වචනෙන පටිනිද්දෙසො කාතබ්බොති. තත්‍රිදං මුඛමත්තනිදස්සනං:-තෙන හි භික්ඛවෙ භික්ඛූනං සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙස්සාමි, යෙන සුදින්නෙන මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවි, තස්මා පඤ්ඤපෙස්සාමීති වුත්තං හොති. එවං තාව පුබ්බෙ අත්ථතො සිද්ධෙන යෙනාති ඉමිනා වචනෙන පටිනිද්දෙසො යුජ්ජති, තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා රාජගහෙ විහරති-යෙන සමයෙන ධනියො කුම්භකාරපුත්තො රඤ්ඤො දාරූනි අදින්නං ආදියීති, එවං පච්ඡා අත්ථතො සිද්ධෙන යෙනාති ඉමිනා වචනෙන පටිනිද්දෙසො යුජ්ජතීති වුත්තො තෙනාති වචනස්ස අත්ථො. **සමයෙනාති** එත්ථ පන සමයසද්දො තාව-

---

සමවායෙ ඛණෙ කාලෙ-සමූහෙ හෙතු දිට්ඨිසු,
පටිලාභෙ පහාණෙ ච-පටිවෙධෙ ච දිස්සති.

1. සී I මු. කාතබ්බො.   2. මජ්ඣිමපණ්ණාසක.

තථා හිස්ස:- “අප්පෙව නාම ස්වෙපි උපසඞ්කමෙය්‍යාම යාව කාලඤ්ච සමයඤ්ච උපාදායා”ති[a] එවමාදීසු සමවායො අත්ථො. “එකොව ඛො භික්ඛවෙ ඛණො ච සමයො ච බ්‍රහ්මචරියවාසායා”ති[b] එවමාදීසු ඛණො. “උණ්හසමයො පරිළාහසමයො”ති[c] එවමාදීසු කාලො. “මහාසමයො පවනස්මිං”ති[d] එවමාදීසු සමූහො. “සමයොපි ඛො තෙ භද්දාලි අප්පටිවිද්ධො අහොසි භගවාපි ඛො සාවත්ථියං විහරති, භගවාපි මං ජානිස්සති භද්දාලි නාම භික්ඛු සත්ථු සාසනෙ සික්ඛාය අපරිපූරකාරීති, අයම්පි ඛො තෙ භද්දාලි සමයො අප්පටිවිද්ධො අහොසී”ති[e] එවමාදීසු හෙතු. “තෙන ඛො පන සමයෙන උග්ගාහමානො පරිබ්බාජකො සමණමණ්ඩිකාපුත්තො සමයප්පවාදකෙ තින්දුකාචීරෙ එකසාලකෙ මල්ලිකාය ආරාමෙ පටිවසතී”ති[f] එවමාදීසු දිට්ඨි.

“දිට්ඨෙච ධම්මෙ යො අත්ථො - යො චත්ථො සම්පරායිකො,
අත්ථාභිසමයා ධීරො - පණ්ඩිතොති පවුච්චතී”ති[g]

එවමාදීසු පටිලාභො. “සම්මා මානාභිසමයා අන්තමකාසි දුක්ඛස්සා”ති[h] එවමාදීසු පහානං. “දුක්ඛස්ස පීළනට්ඨො සඞ්ඛතට්ඨො සන්තාපට්ඨො විපරිණාමට්ඨො අභිසමයට්ඨො”ති[i] එවමාදීසු පටිවෙධො අත්ථො. ඉධ පනස්ස කාලො අත්ථො. තස්මා යෙන කාලෙන ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස විනයපඤ්ඤත්තියාචනහෙතුභූතො පරිවිතක්කො උදපාදි, තෙන කාලෙනාති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. එත්ථාහ:- අථ කස්මා යථා සුත්තන්තෙ “එකං සමය”න්ති උපයොගවචනෙන නිද්දෙසො කතො? අභිධම්මෙ ච “යස්මිං සමයෙ කාමාවචර”න්ති භුම්මවචනෙන, තථා අකත්වා ඉධ “තෙන සමයෙනා”ති කරණවචනෙන නිද්දෙසො, කතොති? තත්ථ තථා ඉධ ච අඤ්ඤථා අත්ථසම්භවතො. කථං සුත්තන්තෙ තාව අච්චන්තසංයොගත්ථො සම්භවති? යං හි සමයං භගවා බ්‍රහ්මජාලාදීනි සුත්තන්තානි දෙසෙසි, අච්චන්තමෙව තං සමයං කරුණාවිහාරෙන විහාසි, තස්මා තදත්ථජොතනත්ථං තත්ථ උපයොගනිද්දෙසො කතො. අභිධම්මෙ ච අධිකරණත්ථො භාවෙන භාවලක්ඛණත්ථො ච සම්භවති. අධිකරණං හි කාලත්ථො සමූහත්ථො ච සමයො, තත්ථ වුත්තානං ඵස්සාදිධම්මානං ඛණසමවායහෙතුසඞ්ඛාතස්ස ච සමයස්ස භාවෙන තෙසං භාවො ලක්ඛියති. තස්මා තදත්ථජොතනත්ථං තත්ථ භුම්මවචනෙන නිද්දෙසො කතො. ඉධ පන හෙතු අත්ථො කරණත්ථො ච සම්භවති. යො හි සො සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිසමයො සාරිපුත්තාදීහිපි දුබ්බිඤ්ඤෙය්‍යො, තෙන සමයෙන හෙතුභූතෙන කරණභූතෙන ච සික්ඛාපදානි පඤ්ඤාපයන්තො සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිහෙතුඤ්ච අපෙක්ඛමානො භගවා තත්ථ තත්ථ විහාසි, තස්මා තදත්ථජොතනත්ථං ඉධ කරණවචනෙන නිද්දෙසො කතොති වෙදිතබ්බො.

---

a. දීඝනිකාය-සුභසුත්ත.
b. චතුක්කඞ්ගුත්තර.
c. පාචිත්තියපාළි-133පි.
d සංයුත්ත-මහාසමයසුත්ත.
e. මජ්ඣිමනිකාය-භද්දාලිසුත්ත.
f. ම. නි. සමණමණ්ඩිකාසුත්ත.
g. කොසලසංයුත්ත.
h. තිකඞ්ගුත්තර. I. පටිසම්භිදාමග්ග.

හොති චෙත්ථ:-

උපයොගෙන භුම්මෙන-තං තං අත්ථමපෙක්ඛිය,
අඤ්ඤත්‍ර සමයො වුත්තො-කරණෙනෙව සො ඉධාති.

පොරාණා පන වණ්ණයන්ති "එකං[1] සමය"න්ති වා "යස්මිං සමයෙ"ති වා "තෙන සමයෙනා"ති වා අභිලාපමත්තභෙදො එස, සබ්බත්ථ භුම්මමෙව අත්ථොති. තස්මා තෙසං ලද්ධියා "තෙන සමයෙනා"ති වුත්තෙපි තස්මිං සමයෙති අත්ථො වෙදිතබ්බො. **බුද්ධො භගවා**ති ඉමෙසං පදානං පරතො අත්ථං වණ්ණයිස්සාම. **වෙරඤ්ජායං විහරතීති** එත්ථ පන. වෙරඤ්ජාති අඤ්ඤතරස්ස නගරස්සෙතං අධිවචනං, තස්සං වෙරඤ්ජායං; සමීපත්ථෙ භුම්මවචනං. **විහරතීති** අවිසෙසෙන ඉරියාපථදිබ්බබ්‍රහ්මඅරියවිහාරෙසු අඤ්ඤතරවිහාරසමඞ්ගිපරිදීපනමෙතං, ඉධ පන ඨානගමනනිසජ්ජාසයනප්පභෙදෙසු ඉරියාපථෙසු අඤ්ඤතර ඉරියාපථසමායොගපරිදීපනං, තෙන ඨිතොපි ගච්ඡන්තොපි නිසින්නොපි සයානොපි භගවා විහරතිච්චෙව වෙදිතබ්බො, සො හි එකං ඉරියාපථබාධනං අඤ්ඤෙන ඉරියාපථෙන විච්ඡින්දිත්වා අපරිපතන්තං අත්තභාවං හරති පවත්තෙති තස්මා විහරතීති වුච්චති. **නළෙරුපුචිමන්දමූලෙති** එත්ථ නළෙරු නාම යක්ඛො, පුචිමන්දොති නිම්බරුක්ඛො, මූලන්ති සමීපං. අයං හි මූලසද්දො "මූලානි උද්ධරෙය්‍ය අන්තමසො උසීරනාළමත්තානිපි"ති[a] ආදීසු මූලමූලෙ දිස්සති, "ලොභො අකුසලමූල"න්ති[b] ආදිසු අසාධාරණහෙතුම්හි, "යාව මජ්ඣන්තිකෙ කාලෙ ඡායා ඵරති නිවාතෙ පණ්ණානි පතන්ති එත්තාවතා රුක්ඛමූල"න්ති ආදිසු සමීපෙ, ඉධ පන සමීපෙ අධිප්පෙතො, තස්මා නළෙරුයක්ඛෙන අධිග්ගහිතස්ස පුචිමන්දස්ස සමීපෙති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. සො කිර පුචිමන්දො රමණීයො පාසාදිකො අනෙකෙසං රුක්ඛානං ආධිපච්චං විය කුරුමානො තස්ස නගරස්ස අවිදූරෙ ගමනාගමනසම්පන්නෙ ඨානෙ අහොසි. අථ භගවා වෙරඤ්ජං ගන්ත්වා පතිරූපෙ ඨානෙ විහරන්තො තස්ස රුක්ඛස්ස සමීපෙ හෙට්ඨාභාගෙ විහාසි. තෙන වුත්තං: **වෙරඤ්ජායං විහරති නළෙරුපුචිමන්දමූලෙ**ති. තත්ථ සියා- යදි තාව භගවා වෙරඤ්ජායං විහරති, නළෙරුපුචිමන්දමූලෙති න වත්තබ්බං, අථ තත්ථ විහරති වෙරඤ්ජායන්ති න වත්තබ්බං, න හි සක්කා උභයත්ථ තෙනෙව සමයෙන අපුබ්බං අචරිමං විහරිතුන්ති? න ඛො පනෙතං එවං දට්ඨබ්බං, නනු අවොචුම්හ සමීපත්ථෙ භුම්මවචනන්ති, තස්මා යථා ගඞ්ගායමුනාදීනං සමීපෙ ගොයූථානි චරන්තානි ගඞ්ගාය චරන්ති යමුනාය චරන්තීති වුච්චන්ති, එවමිධාපි යදිදං වෙරඤ්ජාය සමීපෙ නළෙරුපුචිමන්දමූලං, තත්ථ විහරන්තො වුච්චති "වෙරඤ්ජායං විහරති නළෙරුපුචිමන්දමූලෙ"ති. ගොචරගාමනිදස්සනත්ථං හිස්ස වෙරඤ්ජාවචනං. පබ්බජිතානුරූපනිවාසනට්ඨානනිදස්සනත්ථං නළෙරු

1. ස්‍යා. සං. a. අභිසමයසංයුත්ත-දුක්ඛවග්ග. b. තිකඞ්ගුත්තර.

පුචිමන්දමූලවචනං. තත්ථ වෙරඤ්ජාකිත්තනෙන ආයස්මා උපාලි ථෙරො භගවතො ගහට්ඨානුග්ගහකරණං දස්සෙති, නළෙරුපුචිමන්දමූලකිත්තනෙන පබ්බජිතානුග්ගහකරණං, තථා පුරිමෙන පච්චයග්ගහණතො අත්තකිලමථානුයොගවිවජ්ජනං, පච්ඡිමෙන වත්ථුකාමප්පහාණතො කාමසුඛල්ලිකානුයොගවිවජ්ජනුපායදස්සනං, පුරිමෙන ච ධම්මදෙසනාභියොගං, පච්ඡිමෙන විවෙකාධිමුත්තිං, පුරිමෙන කරුණාය උපගමනං, පච්ඡිමෙන පඤ්ඤාය අපගමනං, පුරිමෙන සත්තානං හිතසුඛනිප්ඵාදනාධිමුත්තතං, පච්ඡිමෙන පරහිතසුඛකරණෙ නිරුපලෙපතං, පුරිමෙන ධම්මිකසුඛපරිච්චාගනිමිත්තං ඵාසුවිහාරං, පච්ඡිමෙන උත්තරිමනුස්සධම්මානුයොගනිමිත්තං, පුරිමෙන මනුස්සානං උපකාරබහුලතං, පච්ඡිමෙන දෙවතානං, පුරිමෙන ලොකෙ ජාතස්ස ලොකෙ සංවද්ධභාවං, පච්ඡිමෙන ලොකෙ අනුපලිත්තතං, පුරිමෙන "එකපුග්ගලො භික්ඛවෙ ලොකෙ උප්පජ්ජමානො උප්පජ්ජති බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං; කතමො එකපුග්ගලො? තථාගතො අරහං සම්මාසම්බුද්ධො"ති[a] වචනතො යදත්ථං භගවා උප්පන්නො තදත්ථපරිනිප්ඵාදනං, පච්ඡිමෙන යත්ථ උප්පන්නො තදනුරූපවිහාරං, භගවා හි පඨමං ලුම්බිනීවනෙ දුතියං බොධිමණ්ඩෙති ලොකියලොකුත්තරාය උප්පත්තියා වනෙ යෙව උප්පන්නො, තෙනස්ස වනෙ යෙව විහාරං දස්සෙතීති. එවමාදිනා නයෙනෙත්ථ අත්ථයොජනා වෙදිතබ්බා.

මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධින්ති එත්ථ "මහතා"ති ගුණමහත්තෙනපි මහතා සඞ්ඛ්‍යාමහත්තෙනපි[1], සො හි භික්ඛුසඞ්ඝො ගුණෙහිපි මහා අහොසි, යස්මා යො තත්ථ පච්ඡිමකො සො සොතාපන්නො; සඞ්ඛ්‍යායපි මහා පඤ්චසතසඞ්ඛ්‍යත්තා, භික්ඛූනං සඞ්ඝො=භික්ඛුසඞ්ඝො, තෙන **භික්ඛුසඞ්ඝෙන**; දිට්ඨිසීලසාමඤ්ඤසඞ්ඛාතසඞ්ඝාතෙන සමණගණෙනාති අත්ථො. **සද්ධින්ති** එකතො; **පඤ්චමත්තෙහි භික්ඛුසතෙහීති** පඤ්ච මත්තා එතෙසන්ති=පඤ්චමත්තානි, මත්තාති පමාණං වුච්චති, තස්මා යථා "භොජනෙ මත්තඤ්ඤූ"ති වුත්තෙ භොජනෙ මත්තං ජානාති පමාණං ජානාතීති අත්ථො හොති, එවමිධාපි තෙසං භික්ඛුසතානං පඤ්චමත්තා පඤ්චපමාණන්ති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. භික්ඛූනං සතානි=භික්ඛුසතානි, තෙහි පඤ්චමත්තෙහි භික්ඛුසතෙහි. එතෙන යං වුත්තං "මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධි"න්ති එත්ථ තස්ස මහතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සඞ්ඛ්‍යාමහත්තං දස්සිතං හොති, පරතො පනස්ස "නිරබ්බුදො හි සාරිපුත්ත භික්ඛුසඞ්ඝො නිරාදීනවො අපගතකාළකො සුද්ධො සාරෙ පතිට්ඨිතො, ඉමෙසං හි සාරිපුත්ත පඤ්චන්නං භික්ඛුසතානං යො පච්ඡිමකො සො සොතාපන්නො"ති[b] වචනෙන ගුණමහත්තං ආවිභවිස්සති.

---

a. අඞ්ගුත්තර-එකකනිපාත b. පාරාජිකපාළි-වෙරඤ්ජභාණවාර. 1. ගතා: මහතා.

අස්සොසි ඛො වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණොති "අස්සොසී"ති සුණි උපලභි, සොතද්වාරසම්පත්තවචනනිග්ඝොසානුසාරෙන අඤ්ඤාසි. ඛොති පදපූරණමත්තෙ අවධාරණත්ථෙ වා නිපාතො, තත්ථ අවධාරණත්ථෙන අස්සොසි එව නාස්ස කොචි සවනන්තරායො අහොසීති අයමත්ථො වෙදිතබ්බො, පදපූරණෙන පන ව්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතාමත්තමෙව. වෙරඤ්ජායං ජාතො වෙරඤ්ජායං භවො වෙරඤ්ජා වා අස්ස නිවාසොති=වෙරඤ්ජො, මාතාපිතූහි කතනාමවසෙන පනායං "උදයො"ති වුච්චති. බ්‍රහ්මං අණතීති=බ්‍රාහ්මණො; මන්තෙ සජ්ඣායතීති අත්ථො; ඉදමෙව හි ජාතිබ්‍රාහ්මණානං නිරුත්තිවචනං, අරියා පන බාහිතපාපත්තා බ්‍රාහ්මණාති වුච්චන්ති. ඉදානි යමත්ථං වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණො අස්සොසි, තං පකාසෙන්තො "සමණො ඛලු භො ගොතමො"ති ආදිමාහ. තත්ථ සමිතපාපත්තා සමණොති වෙදිතබ්බො. වුත්තං හෙතං:-"බාහිතපාපොති බ්‍රාහ්මණො"[a] "සමිතපාපත්තා[1] සමණොති වුච්චතී"ති. භගවා ච අනුත්තරෙන අරියමග්ගෙන සමිතපාපො, තෙනස්ස යථාභුච්චගුණාධිගතමෙතං නාමං යදිදං සමණොති. ඛලූති අනුස්සවණත්ථෙ නිපාතො; භොති බ්‍රාහ්මණජාතිකානං ජාතිසමුදාගතං ආලපනමත්තං, වුත්තම්පි හෙතං:- "භොවාදි නාම සො හොති සචෙ හොති සකිඤ්චනො"ති[a]. ගොතමොති භගවන්තං ගොත්තවසෙන පරිකිත්තෙති, තස්මා "සමණො ඛලු භො ගොතමො"ති එත්ථ සමණො කිර භො ගොතමගොත්තොති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. සක්‍යපුත්තොති ඉදං පන භගවතො උච්චාකුලපරිදීපනං; සක්‍යකුලා පබ්බජිතොති සද්ධාපබ්බජිතභාවපරිදීපනං, කෙනචි පාරිජුඤ්ඤෙන අනභිභූතො අපරික්ඛීණං යෙව තං කුලං පහාය සද්ධාය පබ්බජිතොති වුත්තං හොති. තතො පරං වුත්තත්ථමෙව. තං ඛො පනාති ඉත්ථම්භූතක්ඛානත්ථෙ උපයොගවචනං, තස්ස ඛො පන භොතො ගොතමස්සාති අත්ථො. කල්‍යාණොති කල්‍යාණගුණසමන්නාගතො; සෙට්ඨොති වුත්තං හොති. කිත්තිසද්දොති කිත්ති යෙව, ථුතිඝොසො වා; "ඉති පිසො භගවා"ති ආදිසු පන අයං තාව යොජනා:-සො භගවා ඉතිපි අරහං, ඉතිපි සම්මාසම්බුද්ධො-පෙ-ඉතිපි භගවාති. ඉමිනා ච ඉමිනා ච කාරණෙනාති වුත්තං හොති.

ඉදානි විනයධරානං සුත්තන්තනයකොසල්ලත්ථං විනයසංවණ්ණනාරම්භෙ බුද්ධගුණපටිසංයුත්තාය ධම්මියා කථාය චිත්තසම්පහංසනත්ථඤ්ච එතෙසං පදානං විත්ථාරනයෙන සංවණ්ණනං කරිස්සාම. තස්මා යං වුත්තං "සො භගවා ඉතිපි අරහ"න්ති ආදි, තත්ථ ආරකත්තා අරීනං අරානඤ්ච හතත්තා පච්චයාදීනං අරහත්තා පාපකරණෙ රහාභාවාති ඉමෙහි තාව කාරණෙහි සො භගවා අරහන්ති වෙදිතබ්බො. ආරකා හි සො සබ්බකිලෙසෙහි සුවිදූරවිදූරෙ ඨිතො මග්ගෙන සවාසනානං කිලෙසානං විද්ධංසිතත්තාති ආරකත්තා

a. ධම්මපද-බ්‍රාහ්මණවග්ග. 1. සභා. සමිතත්තා.

අරහං; තෙ චානෙන කිලෙසාරයො මග්ගෙන හතාති අරීනං හතත්තාපි **අරහං**. යඤ්චෙතං අවිජ්ජාභවතණ්හාමයනාභි පුඤ්ඤාදි අභිසඞ්ඛාරාරං ජරාමරණනෙමි ආසවසමුදයමයෙන අක්ඛෙන විජ්ඣිත්වා තිභවරථෙ සමායොජිතං අනාදිකාලප්පවත්තං සංසාරචක්කං, තස්සානෙන බොධිමණ්ඩෙ විරියපාදෙහි සීලපථවියං පතිට්ඨාය සද්ධාහත්ථෙන කම්මක්ඛයකරඤාණඵරසුං ගහෙත්වා සබ්බෙ අරා හතාති අරානං හතත්තාපි **අරහං**.

අථවා සංසාරචක්කන්ති අනමතග්ගසංසාරවට්ටං වුච්චති, තස්ස ච අවිජ්ජා නාභි මූලත්තා, ජරාමරණං නෙමි පරියොසානත්තා, සෙසා දස ධම්මා අරා අවිජ්ජාමූලකත්තා ජරාමරණපරියන්තත්තා ච. තත්ථ දුක්ඛාදීසු අඤ්ඤාණං අවිජ්ජා, කාමභවෙ ච අවිජ්ජා කාමභවෙ සඞ්ඛාරානං පච්චයො හොති, රූපභවෙ[1] අවිජ්ජා රූපභවෙ සඞ්ඛාරානං පච්චයො හොති, අරූපභවෙ අවිජ්ජා අරූපභවෙ සඞ්ඛාරානං පච්චයො හොති, කාමභවෙ සඞ්ඛාරා කාමභවෙ පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණස්ස පච්චයා හොන්ති, එස නයො ඉතරෙසු. කාමභවෙ පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණං කාමභවෙ නාමරූපස්ස පච්චයො හොති, තථා රූපභවෙ, අරූපභවෙ නාමස්සෙව පච්චයො හොති. කාමභවෙ නාමරූපං කාමභවෙ සළායතනස්ස පච්චයො හොති, රූපභවෙ නාමරූපං රූපභවෙ තිණ්ණං ආයතනානං පච්චයො හොති. අරූපභවෙ නාමං අරූපභවෙ එකස්සායතනස්ස පච්චයො හොති. කාමභවෙ සළායතනං කාමභවෙ ඡබ්බිධස්ස ඵස්සස්ස පච්චයො හොති. රූපභවෙ තීණි ආයතනානි රූපභවෙ තිණ්ණං ඵස්සානං, අරූපභවෙ එකමායතනං[2] අරූපභවෙ එකස්ස ඵස්සස්ස පච්චයො හොති, කාමභවෙ ඡ ඵස්සා කාමභවෙ ඡන්නං වෙදනානං පච්චයා හොන්ති, රූපභවෙ තයො තත්ථෙව තිස්සන්නං, අරූපභවෙ එකො තත්ථෙව එකිස්සා වෙදනාය පච්චයො හොති, කාමභවෙ ඡ වෙදනා කාමභවෙ ඡන්නං තණ්හාකායානං පච්චයා හොන්ති, රූපභවෙ තිස්සො තත්ථෙව තිණ්ණං; අරූපභවෙ එකා වෙදනා අරූපභවෙ එකස්ස තණ්හාකායස්ස පච්චයො හොති, තත්ථ තත්ථ සා සා තණ්හා තස්ස තස්ස උපාදානස්ස, උපාදානාදයො භවාදීනං.[3] කථං? ඉධෙකච්චො කාමෙ පරිභුඤ්ජිස්සාමීති කාමූපාදානපච්චයා කායෙන දුච්චරිතං චරති වාචාය දුච්චරිතං චරති මනසා දුච්චරිතං චරති, දුච්චරිතපාරිපූරියා අපායෙ උපපජ්ජති. තත්ථස්ස උපපත්තිහෙතුභූතං කම්මං කම්මභවො, කම්මනිබ්බත්තා ඛන්ධා උපපත්තිභවො, ඛන්ධානං නිබ්බත්ති ජාති, පරිපාකො ජරා, භෙදො මරණං. අපරො සග්ගසම්පත්තිං අනුභවිස්සාමීති තථෙව සුචරිතං චරති, සුචරිතපාරිපූරියා සග්ගෙ උපපජ්ජති තත්ථස්ස උපපත්තිහෙතුභූතං කම්මං කම්මභවොති සො එව නයො. අපරො පන බ්‍රහ්මලොකසම්පත්තිං අනුභවිස්සාමීති කාමූපා

1. සී. I තථා රූපභවෙ. 2. එක. මායතනං. - විසුද්ධිමග්ග.
3. සී. I. භවාදීනං පච්චයා හොන්ති.

දනපච්චයා එව මෙත්තං භාවෙති, කරුණං මුදිතං උපෙක්ඛං භාවෙති. භාවනාපාරිපූරියා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තති, තත්‍රස්ස නිබ්බත්තිහෙතුභූතං කම්මං කම්මභවොති සො යෙව නයො. අපරො අරූපභවෙ සම්පත්තිං අනුභවිස්සාමීති තථෙව ආකාසානඤ්චායතනාදිසමාපත්තියො භාවෙති, භාවනාපාරිපූරියා තත්ථ තත්ථ නිබ්බත්තති, තත්‍රස්ස නිබ්බත්තිහෙතුභූතං කම්මං කම්මභවො, කම්මනිබ්බත්තා ඛන්ධා උපපත්තිභවො, ඛන්ධානං නිබ්බත්ති ජාති, පරිපාකො ජරා, භෙදො මරණන්ති එස නයො සෙසුපාදානමූලිකාසුපි යොජනාසු.

එවමයං අවිජ්ජා හෙතු, සඞ්ඛාරා හෙතුසමුප්පන්නා, උභොපෙතෙ හෙතුසමුප්පන්නාති පච්චයපරිග්ගහෙ පඤ්ඤා, ධම්මට්ඨිතිඤාණං, අතීතම්පි අද්ධානං අනාගතම්පි අද්ධානං අවිජ්ජා හෙතු, සඞ්ඛාරා හෙතුසමුප්පන්නා, උභොපෙතෙ හෙතුසමුප්පන්නාති පච්චයපරිග්ගහෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨිතිඤාණන්ති එතෙන නයෙන සබ්බපදානි විත්ථාරෙතබ්බානි.

තත්ථ අවිජ්ජා සඞ්ඛාරා එකො සඞ්ඛෙපො, විඤ්ඤාණනාමරූපසළායතනඵස්සවෙදනා එකො, තණ්හුපාදානභවා එකො, ජාතිජරාමරණං එකො. පුරිමසඞ්ඛෙපො චෙත්ථ අතීතො අද්ධා, ද්වෙ මජ්ඣිමා පච්චුප්පන්නො, ජාතිජරාමරණං අනාගතො. අවිජ්ජාසඞ්ඛාරග්ගහණෙන චෙත්ථ තණ්හුපාදානභවා ගහිතාව හොන්තීති ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා අතීතෙ කම්මවට්ටං, විඤ්ඤාණාදයො පඤ්ච[1] එතරහි විපාකවට්ටං, තණ්හුපාදානභවග්ගහණෙන අවිජ්ජාසඞ්ඛාරා ගහිතාව හොන්තීති ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා එතරහි කම්මවට්ටං, ජාතිජරාමරණාපදෙසෙන විඤ්ඤාණාදීනං නිද්දිට්ඨත්තා ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා ආයතිං විපාකවට්ටං, තෙ ආකාරතො වීසතිවිධා හොන්ති. සඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණානං චෙත්ථ අන්තරා එකො සන්ධි, වෙදනාතණ්හානමන්තරා එකො, භවජාතීනමන්තරා එකොති.

ඉති භගවා එතං චතුසඞ්ඛෙපං තියද්ධං වීසතාකාරං තිසන්ධිං පටිච්චසමුප්පාදං සබ්බාකාරතො ජානාති පස්සති අඤ්ඤාති පටිවිජ්ඣති. තං ඤාතට්ඨෙන ඤාණං පජානනට්ඨෙන පඤ්ඤා. තෙන වුච්චති: “පච්චයපරිග්ගහෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨිතිඤාණ”න්ති.[a] ඉමිනා ධම්මට්ඨිතිඤාණෙන භගවා තෙ ධම්මෙ යථාභූතං ඤත්වා තෙසු නිබ්බින්දන්තො විරජ්ජන්තො විමුච්චන්තො වුත්තප්පකාරස්ස ඉමස්ස සංසාරචක්කස්ස අරෙ හනි විහනි විද්ධංසෙසි. එවම්පි අරානං හතත්තා අරහං.

අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යත්තාව චීවරාදිපච්චයෙ අරහති පූජාවිසෙසඤ්ච; තෙනෙව ච උප්පන්නෙ තථාගතෙ යෙ කෙචි මහෙසක්ඛා දෙවමනුස්සා න තෙ අඤ්ඤත්ථ පූජං කරොන්ති. තථා හි බ්‍රහ්මා සහම්පති සිනෙරුමත්තෙන රතනදාමෙන තථාගතං පූජෙසි, යථාබලඤ්ච අඤ්ඤෙ දෙවා

---

1. සී. I & ම. පඤ්චධම්මං. 2. සී 1. අඤ්ඤාසි. a. පටිසම්භිදාමග්ග.

මනුස්සා ච බිම්බිසාරකොසලරාජාදයො. පරිනිබ්බුතම්පි ච භගවන්තං උද්දිස්ස ඡන්නවුතිකොටිධනං විස්සජ්ජෙත්වා අසොකමහාරාජා සකලජම්බුදීපෙ චතුරාසීති විහාරසහස්සානි පතිට්ඨාපෙසි. කො පන වාදො අඤ්ඤෙසං පූජාවිසෙසානන්ති.?

පච්චයාදීනං අරහත්තාපි **අරහං**. යථා ච ලොකෙ යෙ කෙචි පණ්ඩිතමානිනො බාලා අසිලොකභයෙන රහො පාපං කරොන්ති, එවමෙස න කදාචි කරොතීති පාපකරණෙ රහාභාවතොපි **අරහං**. හොති චෙත්ථ :-

"ආරකත්තා හතත්තා ච-කිලෙසාරීන සො මුනි,
හතසංසාරචක්කාරො-පච්චයාදීන චාරහො;
න රහො කරොති පාපානි-අරහං තෙන වුච්චතී"ති.

සම්මා සාමඤ්ච සබ්බධම්මානං බුද්ධත්තා පන **සම්මාසම්බුද්ධො**; තථාහෙස සබ්බධම්මෙ සම්මා සාමඤ්ච බුද්ධො[1], අභිඤ්ඤෙය්‍යෙ ධම්මෙ අභිඤ්ඤෙය්‍යතො බුද්ධො, පරිඤ්ඤෙය්‍යෙ (ධම්මෙ) පරිඤ්ඤෙය්‍යතො, පහාතබ්බෙ (ධම්මෙ) පහාතබ්බතො, සච්ඡිකාතබ්බෙ (ධම්මෙ) සච්ඡිකාතබ්බතො, භාවෙතබ්බෙ (ධම්මෙ) භාවෙතබ්බතො. තෙනෙව චාහ :-

"අභිඤ්ඤෙය්‍යං අභිඤ්ඤාතං-භාවෙතබ්බඤ්ච භාවිතං,
පහාතබ්බං පහීණං මෙ-තස්මා බුද්ධොස්මි බ්‍රාහ්මණා"ති[*].

අපි ච-චක්ඛු දුක්ඛසච්චං, තස්ස මූලකාරණභාවෙන සමුට්ඨාපිකා පුරිමතණ්හා සමුදයසච්චං, උභින්නමප්පවත්ති නිරොධසච්චං, නිරොධපජානනා පටිපදා මග්ගසච්චන්ති එවං එකෙකපදුද්ධාරෙනාපි සබ්බධම්මෙ සම්මා සාමඤ්ච බුද්ධො. එස නයො සොතඝානජිව්හාකායමනෙසු, එතෙනෙව නයෙන රූපාදීනි ඡ ආයතනානි චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදයො ඡ විඤ්ඤාණකායා චක්ඛුසම්ඵස්සාදයො ඡ ඵස්සා චක්ඛුසම්ඵස්සජාදයො ඡ වෙදනා රූපසඤ්ඤාදයො ඡ සඤ්ඤා රූපසඤ්චෙතනාදයො ඡ චෙතනා රූපතණ්හාදයො ඡ තණ්හාකායා රූපවිතක්කාදයො ඡ විතක්කා රූපවිචාරාදයො ඡ විචාරා රූපක්ඛන්ධාදයො පඤ්චක්ඛන්ධා දස කසිණානි[2] දස අනුස්සතියො උද්ධුමාතකසඤ්ඤාදිවසෙන දසසඤ්ඤා කෙසාදයො ද්වත්තිංසාකාරා ද්වාදසායතනානි අට්ඨාරස ධාතුයො කාමභවාදයො නව භවා පඨමාදීනි චත්තාරි ඣානානි මෙත්තාභාවනාදයො චතස්සො අප්පමඤ්ඤා චතස්සො අරූපසමාපත්තියො පටිලොමතො ජරාමරණාදීනි අනුලොමතො අවිජ්ජාදීනි පටිච්චසමුප්පාදඞ්ගානි ච යොජෙතබ්බානි. තත්‍රායං එකපදයොජනා:-ජරාමරණං දුක්ඛසච්චං, ජාති සමුදයසච්චං, උභින්නම්පි නිස්සරණං නිරොධසච්චං, නිරොධපජානනා පටිපදා මග්ගසච්චන්ති එවං එකෙකපදුද්ධාරෙන සබ්බධම්මෙ සම්මා සාමඤ්ච බුද්ධො අනුබුද්ධො පටිවිද්ධො. තෙන වුත්තං "සම්මා සාමඤ්ච සබ්බධම්මානං බුද්ධත්තා පන සම්මාසම්බුද්ධො"ති.

---

*. සුත්තනිපාත-සෙලසුත්ත. 1. සී. & විසුද්ධිමග්ග-සම්මාසම්බුද්ධො
2. සී. දසඅසුභා.

විජ්ජාහි පන චරණෙන ච සම්පන්නත්තා **විජ්ජාචරණසම්පන්නො**; තත්ථ විජ්ජාති තිස්සොපි විජ්ජා අට්ඨපි විජ්ජා, තිස්සො භයභෙරවසුත්තෙ වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බා, අට්ඨ අම්බට්ඨසුත්තෙ, තත්‍ර හි විපස්සනාඤාණෙන මනොමයිද්ධියා ච සහ ඡ අභිඤ්ඤා පරිග්ගහෙත්වා අට්ඨ විජ්ජා වුත්තා. **චරණන්ති** සීලසංවරො ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතා භොජනෙ මත්තඤ්ඤුතා ජාගරියානුයොගො සත්ත සද්ධම්මා චත්තාරි ජ්ඣානානී'ති ඉමෙ පණ්ණරස ධම්මා වෙදිතබ්බා, ඉමෙ යෙව හි පණ්ණරස ධම්මා- යස්මා එතෙහි චරති අරියසාවකො ගච්ඡති අමතං දිසං තස්මා චරණන්ති වුත්තා. යථාහ "ඉධ මහානාම අරියසාවකො සීලවා හොතී"ති[a] විත්ථාරො. භගවා ඉමාහි විජ්ජාහි ඉමිනා ච චරණෙන සමන්නාගතො, තෙන වුච්චති **විජ්ජාචරණසම්පන්නො**ති. තත්ථ විජ්ජාසම්පදා භගවතො සබ්බඤ්ඤුතං පූරෙත්වා ඨිතා, චරණසම්පදා මහාකාරුණිකතං. සො සබ්බඤ්ඤුතාය සබ්බසත්තානං අත්ථානත්ථං ඤත්වා මහාකාරුණිකතාය අනත්ථං පරිවජ්ජෙත්වා අත්ථෙ නියොජෙති, යථා තං විජ්ජාචරණසම්පන්නො. තෙනස්ස සාවකා සුප්පටිපන්නා හොන්ති නො දුප්පටිපන්නා; විජ්ජාචරණවිපන්නානං හි සාවකා අත්තන්තපාදයො විය.

සොභනගමනත්තා සුන්දරං ඨානං ගතත්තා සම්මාගතත්තා සම්මා ච ගදත්තා **සුගතො**. ගමනම්පි හි ගතන්ති වුච්චති, තඤ්ච භගවතො සොභනං පරිසුද්ධමනවජ්ජං. කිං පන තන්ති? අරියමග්ගො. තෙන හෙස ගමනෙන ඛෙමං දිසං අසජ්ජමානො ගතොති සොභනගමනත්තා සුගතො. සුන්දරං චෙස ඨානං ගතො අමතං නිබ්බානන්ති සුන්දරං ඨානං ගතත්තාපි සුගතො. සම්මා ච ගතො තෙන තෙන මග්ගෙන පහීනෙ කිලෙසෙ පුන අපච්චාගච්ඡන්තො. වුත්තඤ්චෙතං:- "සොතාපත්තිමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පහීනා, තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති න පච්චෙති න පච්චාගච්ඡතීති සුගතො-පෙ-අරහත්තමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පහීනා, තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති න පච්චෙති න පච්චාගච්ඡතීති සුගතො"ති.[b] සම්මා වා ගතො දීපඞ්කරපාදමූලතො පභුති යාව බොධිමණ්ඩා තාව සමතිංසපාරමිපූරිතාය[2] සම්මාපටිපත්තියා සබ්බලොකස්ස හිතසුඛමෙව කරොන්තො සස්සතං උච්ඡෙදං කාමසුඛං අත්තකිලමථන්ති ඉමෙ ච අන්තෙ අනුපගච්ඡන්තො ගතොති සම්මා චෙස ගදති යුත්තට්ඨානෙ යුත්තමෙව වාචං භාසතීති සම්මා ගදත්තාපි **සුගතො**. තත්‍රිදං සාධකසුත්තං:- "යං තථාගතො වාචං ජානාති අභූතං අතච්ඡං අනත්ථසංහිතං, සා ච පරෙසං අප්පියා අමනාපා, තම්පි තථාගතො වාචං න භාසති. යඤ්ච බො තථාගතො වාචං ජානාති භූතං තච්ඡං අනත්ථසංහිතං, සා ච පරෙසං අප්පියා අමනාපා, තම්පි තථාගතො වාචං න භාසති. යඤ්ච බො

a. මජ්ඣිම-පණ්ණාස-සෙඛසුත්ත.
b. පටිසම්භිදාමග්ග.
1. සී. I.II & ම. රූපාවචර.
2. පූරිකාය-විසුද්ධිමග්ග.

තථාගතො වාචං ජානාති භූතං තච්ඡං අත්ථසංහිතං, සා ච පරෙසං අප්පියා අමනාපා, තත්‍ර කාලඤ්ඤූ තථාගතො හොති තස්සා වාචාය වෙය්‍යාකරණාය. යං තථාගතො වාචං ජානාති අභූතං අතච්ඡං අනත්ථසංහිතං; සා ච පරෙසං පියා මනාපා, න තං තථාගතො වාචං භාසති. යම්පි තථාගතො වාචං ජානාති භූතං තච්ඡං අනත්ථ සංහිතං, සා ච පරෙසං පියා මනාපා, තම්පි තථාගතො වාචං න භාසති. යඤ්ච ඛො තථාගතො වාචං ජානාති භූතං තච්ඡං අත්ථ සංහිතං, සා ච පරෙසං පියා මනාපා, තත්‍ර කාලඤ්ඤූ තථාගතො හොති තස්සා වාචාය වෙය්‍යාකරණායා''ති.[a] එවං සම්මා ගදත්තාපි සුගතොති වෙදිතබ්බො.

සබ්බථා විදිතලොකත්තා පන **ලොකවිදූ**; සො හි භගවා සභා වතො සමුදයතො නිරොධතො නිරොධූපායතොති සබ්බථා ලොකං අවෙදි අභිඤ්ඤාසි පටිවිජ්ඣි. යථාහ :- ''යත්ථ ඛො ආවුසො න ජායති න ජීයති න මීයති න චවති න උපපජ්ජති නාහං තං ගමනෙන ලොකස්සන්තං ඤාතෙය්‍යං දට්ඨෙය්‍යං[1] පත්තෙය්‍යන්ති වදාමි, න චාහං ආවුසො අප්පත්වා ලොකස්සන්තං දුක්ඛස්ස අන්තකිරියං වදාමි. අපි චාහං ආවුසො ඉමස්මිංයෙව ව්‍යාමමත්තෙ කලෙබරෙ සසඤ්ඤිම්හි සමනකෙ ලොකඤ්ච පඤ්ඤපෙමි ලොකසමුදයඤ්ච ලොකනිරොධඤ්ච ලොකනිරොධගාමිනිඤ්ච පටිපදං.

ගමනෙන න පත්තබ්බො-ලොකස්සන්තො කුදාචනං,
න ච අප්පත්වා ලොකන්තං-දුක්ඛා අත්ථි පමොචනං.

''තස්මා හවෙ ලොකවිදූ සුමෙධො-ලොකන්තගූ වුසිතබ්‍රහ්මචරියො,
ලොකස්ස අන්තං සමිතාවී ඤත්වා-නාසිංසතී ලොකමිමං පරඤ්චා'ති[b]

අපි ච තයො ලොකා-සඞ්ඛාරලොකො සත්තලොකො ඔකාස ලොකොති. තත්‍ර ''එකො ලොකො සබ්බෙ සත්තා ආහාරට්ඨිතිකා''ති[c] ආගතට්ඨානෙ සඞ්ඛාරලොකො වෙදිතබ්බො, ''සස්සතො ලොකොති වා අසස්සතො ලොකොති වා''ති[d] ආගතට්ඨානෙ සත්තලොකො.

''යාවතා චන්දිමසූරියා-පරිහරන්ති දිසා භන්ති විරොචනා,
තාව සහස්සධා ලොකො-එත්ථ තෙ වත්තතී වසො''ති[e]

ආගතට්ඨානෙ ඔකාසලොකො, තම්පි භගවා සබ්බථා අවෙදි. තථා හිස්ස-එකො ලොකො සබ්බෙ සත්තා ආහාරට්ඨිතිකා, ද්වෙ ලොකා නාමඤ්ච රූපඤ්ච, තයො ලොකා තිස්සො වෙදනා, චත්තාරො ලොකා චත්තාරො ආහාරා, පඤ්ච ලොකා පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා, ඡ ලොකා ඡ අජ්ඣත්තිකානි ආයතනානි, සත්ත ලොකා සත්තවිඤ්ඤාණට්ඨිතියො, අට්ඨ ලොකා අට්ඨ ලොකධම්මා, නව ලොකා නව

---

a. ම. නි. අභයරාජකුමාරසුත්ත.
b. දෙවපුත්ත සං-යුත්ත.
c. පටිසම්භිදාමග්ග.
d. චූලමාලුඞ්ක්‍යපුත්තසුත්ත.
e. මජ්ඣිමනිකාය-බ්‍රහ්මනිමන්තණිකසුත්ත.
1. ස්‍යා. & ම. දිට්ඨෙය්‍යං.

සත්තාවාසා, දස ලොකා දසායතනානි, ද්වාදස ලොකා ද්වාදසායතනානි, අට්ඨාරස ලොකා අට්ඨාරස ධාතුයොති[a]. අයං සඞ්ඛාරලොකොපි සබ්බථා විදිතො. යස්මා පනෙස සබ්බෙසම්පි සත්තානං ආසයං ජානාති අනුසයං ජානාති චරිතං ජානාති අධිමුත්තිං ජානාති අප්පරජක්ඛෙ මහාරජක්ඛෙ තික්ඛින්ද්‍රියෙ මුදින්ද්‍රියෙ ස්වාකාරෙ ද්වාකාරෙ සුවිඤ්ඤාපයෙ දුවිඤ්ඤාපයෙ භබ්බෙ අභබ්බෙ සත්තෙ ජානාති, තස්මාස්ස සත්තලොකොපි සබ්බථා විදිතො, යථා ච සත්තලොකො එවං ඔකාසලොකොපි. තථාහෙස එකං චක්කවාළං ආයාමතො ච විත්ථාරතො ච යොජනානං ද්වාදසසහස්සානි තීණි සහස්සානි චත්තාරි සතානි පඤ්ඤාසඤ්ච යොජනානි. පරික්ඛෙපතො පන–

සබ්බං සතසහස්සානි–ඡත්තිංස පරිමණ්ඩලං,
දස චෙව සහස්සානි–අඩ්ඪුඩ්ඪානි සතානි ච.

තත්ථ–

දුවෙ සතසහස්සානි–චත්තාරි නහුතානි ච,
එත්තකං බහලත්තෙන–සඞ්ඛාතායං වසුන්ධරා.

තස්සා එව සන්ධාරකං–

චත්තාරි සතසහස්සානි–අට්ඨෙව නහුතානි ච,
එත්තකං බහලත්තෙන–ජලං වාතෙ පතිට්ඨිතං.

තස්සාපි සන්ධාරකො–

නව සතසහස්සානි–මාලුතො නභමුග්ගතො,
සට්ඨී චෙව සහස්සානි–එසා ලොකස්ස සණ්ඨිති.

එවං සණ්ඨිතෙ චෙත්ථ යොජනානං–

චතුරාසීති සහස්සානි–අජ්ඣොගාළ්හො මහණ්ණවෙ,
අච්චුග්ගතො තාවදෙව–සිනෙරු පබ්බතුත්තමො.

තතො උපඩ්ඪුපඩ්ඪෙන–පමාණෙන යථාක්කමං,
අජ්ඣොගාළ්හුග්ගතා දිබ්බා– නානාරතනචිත්තිතා.

යුගන්ධරො ඊසධරො–කරවීකො සුදස්සනො,
නෙමින්ධරො විනතකො[1]–අස්සකණ්ණො ගිරිබ්‍රහා.

එතෙ සත්ත මහාසෙලා–සිනෙරුස්ස සමන්තතො,
මහාරාජානමාවාසා–දෙවයක්ඛනිසෙවිතා.

යොජනානං සතානුච්චො–හිමවා පඤ්ච පබ්බතො,
යොජනානං සහස්සානි–තීණි ආයතවිත්ථතො.

චතුරාසීති සහස්සෙහි–කූටෙහි පතිමණ්ඩිතො,
තිපඤ්චයොජනක්ඛන්ධා–පරික්ඛෙපා නගව්හයා.

පඤ්ඤාසයොජනක්ඛන්ධ–සාඛායාමා සමන්තතො,
සතයොජනවිත්ථිණ්ණා–තාවදෙව ච උග්ගතා.

---

a. පටිසම්භිදාමග්ග. 1. සයා. විනත්තකො.

ජම්බු යස්සානුභාවෙන-ජම්බුදීපො පකාසිතො,
මෙ අසීතිසහස්සානි-අජ්ඣොගාළ්හා මහණ්ණවෙ.

අච්චුග්ගතො තාවදෙව-චක්කවාළසිලුච්චයො,
පරික්ඛිපිත්වා තං සබ්බං-ලොකධාතුමයං ඨිතො.

තත්ථ චන්දමණ්ඩලං එකූනපඤ්ඤාසයොජනං, සුරියමණ්ඩලං පඤ්ඤාසයොජනං, තාවතිංසභවනං දසසහස්සයොජනං, තථා අසුරභවනං අවීචිමහානිරයො ජම්බුදීපො ච. අපරගොයානං සත්තසහස්සයොජනං, තථා පුබ්බවිදෙහො. උත්තරකුරු අට්ඨසහස්සයොජනං, එකමෙකො චෙත්ථ මහාදීපො පඤ්චසතපඤ්චසතපරිත්තදීපපරිවාරො, තං සබ්බම්පි එකං චක්කවාළං එකා ලොකධාතු, තදන්තරෙසු[1] ලොකන්තරිකනිරයා.[2] එවං අනන්තානි චක්කවාළානි අනන්තා ලොකධාතුයො භගවා අනන්තෙන බුද්ධඤාණෙන අවෙදි අඤ්ඤාසි පටිවිජ්ඣි. එවමස්ස ඔකාසලොකොපි සබ්බථා විදිතො. එවම්පි සබ්බථා විදිතලොකත්තා **ලොකවිදූ**.

අත්තනො පන ගුණෙහි විසිට්ඨතරස්ස කස්සචි අභාවා නත්ථි එතස්ස උත්තරොති=අනුත්තරො. තථාහෙස සීලගුණෙනාපි සබ්බලොකමභිභවති, සමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤාණදස්සනගුණෙනාපි, සීලගුණෙනාපි අසමො අසමසමො අප්පටිමො අප්පටිභාගො අප්පටිපුග්ගලො-පෙ-විමුත්තිඤාණදස්සනගුණෙනාපි.[3] යථාහ:- "න ඛො පනාහං භික්ඛවෙ සමනුපස්සාමි සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ-පෙ-සදෙවමනුස්සාය[4] අත්තනා සීලසම්පන්නතර"න්තිa විත්ථාරො. එවං අග්ගප්පසාදසුත්තාදීනි. "න මෙ ආචරියො අත්ථී"තිb ආදිකා ගාථායො ච විත්ථාරෙතබ්බා. පුරිසදම්මෙ සාරෙතීති=**පුරිසදම්මසාරථී**; දමෙති විනෙතීති වුත්තං හොති. තත්ථ පුරිසදම්මාති අදන්තා දමෙතුං යුත්තා තිරච්ඡානපුරිසාපි මනුස්සපුරිසාපි අමනුස්සපුරිසාපි, තථාහි භගවතා තිරච්ඡානපුරිසාපි අපලාලො නාගරාජා මහොදරො චූළොදරො අග්ගිසිඛො ධූමසිඛො ධනපාලකො හත්ථීති එවමාදයො දමිතා නිබ්බිසා කතා සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාපිතා. මනුස්සපුරිසාපි සච්චක නිගණ්ඨපුත්ත අම්බට්ඨමාණව පොක්ඛරසාති සොණදණ්ඩ කූටදන්තාදයො, අමනුස්සපුරිසාපි ආලවක සූචිලොම ඛරලොමයක්ඛ සක්කදෙවරාජාදයො දමිතා විනීතා විචිත්තෙහි විනයනූපායෙහි. "අහං ඛො කෙසි පුරිසදම්මෙ සණ්හෙනපි විනෙමි, ඵරුසෙනපි විනෙමි, සණ්හඵරුසෙනපි විනෙමී"තිc ඉදං චෙත්ථ සුත්තං විත්ථාරෙතබ්බං. අථවා අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථීති එකමෙවිදං අත්ථපදං. භගවා හි තථා පුරිසදම්මෙ සාරෙති යථා එකපල්ලඞ්කෙනෙව නිසින්නා අට්ඨ දිසා අසජ්ජමානා ධාවන්ති.

a බ්‍රහ්මසංයුත්ත.
b මජ්ඣිමනිකාය-අරියපරියෙසනසුත්ත.
c චතුක්කඞ්ගුත්තර-කෙසිවග්ග.

1. සී. I & III තදන්තරෙසු.
2. ස්‍යා. නිරයා.
3. සී. I විමුත්තිඤාණදස්සනෙන.
4. සී. I & මු. පජාය.

තස්මා අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථීති වුච්චති. "හත්ථිදමකෙන භික්ඛවෙ හත්ථිදම්මො සාරිතො එකංයෙව දිසං ධාවතී"ති[a] ඉදඤ්චෙත්ථ සුත්තං විත්ථාරෙතබ්බං.

දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථෙහි යථාරහං අනුසාසතීති=**සත්ථා.** අපි ච සත්ථා වියාති= සත්ථා; භගවා සත්ථවාහො. "යථා සත්ථවාහො සත්තෙ කන්තාරං තාරෙති-චොරකන්තාරං[1] වාළකන්තාරං', දුබ්භික්ඛකන්තාරං නිරුදකකන්තාරං තාරෙති උත්තාරෙති නිත්තාරෙති පතාරෙති ඛෙමන්තං භූමිං සම්පාපෙති, එවමෙවං භගවා සත්ථා සත්ථවාහො සත්තෙ කන්තාරං තාරෙති ජාතිකන්තාරං තාරෙතී"ති ආදිනා නිද්දෙසනයෙනපෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. **දෙවමනුස්සානන්ති** දෙවානං ච මනුස්සානං ච; උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදවසෙනෙතං වුත්තං, භබ්බපුග්ගලපරිච්ඡෙදවසෙන ච. භගවා පන තිරච්ඡානගතානම්පි අනුසාසනිප්පදානෙන සත්ථායෙව. තෙපි හි භගවතො ධම්මස්සවනෙන උපනිස්සයසම්පත්තිං පත්වා තාය එව උපනිස්සයසම්පත්තියා දුතියෙ තතියෙ වා අත්තභාවෙ මග්ගඵලභාගිනො හොන්ති. මණ්ඩූකදෙවපුත්තාදයො චෙත්ථ නිදස්සනං.

භගවති කිර ගග්ගරාය පොක්ඛරණියා තීරෙ චම්පානගරවාසීනං ධම්මං දෙසයමානෙ එකො මණ්ඩූකො භගවතො සරෙ නිමිත්තං අග්ගහෙසි. තං එකො වච්ඡපාලකො දණ්ඩමොලුබ්භ තිට්ඨන්තො සීසෙ සන්නිරුම්භිත්වා අට්ඨාසි. සො තාවදෙව කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ ද්වාදසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ නිබ්බත්ති සුත්තප්පබුද්ධො විය ච. තත්ථ අච්ඡරාසඞ්ඝපරිවුතං අත්තානං දිස්වා අරෙ අහම්පි නාම ඉධ නිබ්බත්තො කිං නු ඛො කම්මං අකාසින්ති ආවජ්ජෙන්තො නාඤ්ඤං කිඤ්චි අද්දස, අඤ්ඤත්‍ර භගවතො සරෙ නිමිත්තග්ගාහා. සො තාවදෙව සහ විමානෙන ආගන්ත්වා භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දි. භගවා ජානන්තොව පුච්ඡි:-

"කො මෙ වන්දති පාදානි-ඉද්ධියා යසසා ජලං,
අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන-සබ්බා ඔභාසයං දිසා"ති?

"මණ්ඩූකොහං පුරෙ ආසිං-උදකෙ වාරිගොචරො,
තව ධම්මං සුණන්තස්ස-අවධි වච්ඡපාලකො"ති.[b]

භගවා තස්ස ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනාවසානෙ චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. දෙවපුත්තොපි සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය සිතං කත්වා පක්කාමීති.

යං පන කිඤ්චි අත්ථි ඤෙය්‍යං නාම, තස්ස සබ්බස්ස බුද්ධත්තා විමොක්ඛන්තිකඤාණවසෙන **බුද්ධො.** යස්මා වා චත්තාරි සච්චානි අත්තනාපි බුජ්ඣි, අඤ්ඤෙපි සත්තෙ බොධෙසි, තස්මා එවමාදීහිපි කාරණෙහි බුද්ධො. ඉමස්ස චත්ථස්ස විඤ්ඤාපනත්ථං "බුජ්ඣිතා සච්චානීති බුද්ධො බොධෙතා පජායාති බුද්ධො"ති[c] එවං පවත්තො සබ්බොපි නිද්දෙසනයො පටිසම්භිදානයො වා විත්ථාරෙතබ්බො.

a. මජ්ඣිම-පණ්ණාසක.
b. මණ්ඩූකදෙවපුත්තවිමාන.
c. සාරිපුත්තසුත්තනිද්දෙස.
1. ම. ස්‍යා. & තාරෙති.

භගවාති ඉදං පනස්ස ගුණවිසිට්ඨසත්තුත්තම ගරුගාරවාධිවචනං; තෙනාහු පොරාණා:-

"භගවාති වචනං සෙට්ඨං-භගවාති වචනමුත්තමං,
ගරුගාරවයුත්තො සො-භගවා තෙන වුච්චතී"ති.

චතුබ්බිධං හි නාමං: ආවත්ථිකං ලිඞ්ගිකං නෙමිත්තිකං අධිච්චසමුප්පන්නන්ති. අධිච්චසමුප්පන්නං නාම-ලොකියවොහාරෙන 'යදිච්ඡක'න්ති වුත්තං හොති. තත්ථ වච්ඡො දම්මො බලිවද්දොති එවමාදි ආවත්ථිකං, දණ්ඩී ඡත්තී සිඛී කරීති එවමාදි ලිඞ්ගිකං, තෙවිජ්ජො ඡළභිඤ්ඤොති එවමාදි නෙමිත්තිකං, සිරිවඩ්ඪකො ධනවඩ්ඪකොති එවමාදි වචනත්ථමනපෙක්ඛිත්වා පවත්තං අධිච්චසමුප්පන්නං. ඉදං පන "භගවා"ති නාමං නෙමිත්තිකං, න මහාමායාය න සුද්ධොදනමහාරාජෙන න අසීතියා ඤාතිසහස්සෙහි කතං, න සක්කසන්තුසිතාදීහි දෙවතාවිසෙසෙහි. වුත්තං චෙතං ධම්මසෙනාපතිනා:-"භගවාති නෙතං නාමං මාතරා කතං-පෙ-විමොක්ඛන්තිකමෙතං බුද්ධානං භගවන්තානං බොධියා මූලෙ සහ සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස පටිලාභා සච්ඡිකා පඤ්ඤත්ති, යදිදං භගවා"ති[a]. යංගුණනෙමිත්තිකං චෙතං නාමං තෙසං ගුණානං පකාසනත්ථං ඉමං ගාථං වදන්ති:-

"භගී භජී භාගී විභත්තවා ඉති
අකාසි භග්ගන්ති ගරූති භාග්‍යවා,
බහූහි ඤායෙහි සුභාවිතත්තනො
භවන්තගො සො භගවාති වුච්චතී"ති.

නිද්දෙසෙ වුත්තනයෙනෙව චෙත්ථ තෙසං තෙසං පදානමත්ථො දට්ඨබ්බො. අයං පන අපරො නයො:-

"භාග්‍යවා භග්ගවා යුත්තො-භගෙහි ච විභත්තවා,
භත්තවා වන්තගමනො-භවෙසු භගවා තතො"ති.

තත්ථ "වණ්ණාගමො වණ්ණවිපරියයො"ති එතං නිරුත්තිලක්ඛණං ගහෙත්වා සද්දනයෙන වා පිසොදරාදිපක්ඛෙපලක්ඛණං ගහෙත්වා යස්මා ලොකියලොකුත්තරසුඛාභිනිබ්බත්තකං දානසීලාදිපාරප්පත්තං භාග්‍යමස්ස අත්ථි, තස්මා භාග්‍යවාති[1] වත්තබ්බෙ භගවාති වුච්චතීති ඤාතබ්බං. යස්මා පන ලොභදොසමොහ විපරීතමනසිකාර අහිරිකානොත්තප්ප කොධූපනාහ මක්ඛ පළාස ඉස්සා මච්ඡරිය මායා සාඨෙය්‍ය ථම්භ සාරම්භ මානාතිමාන මදප්පමාද තණ්හාවිජ්ජා තිවිධාකුසලමූල දුච්චරිතසංකිලෙසමල විසම සඤ්ඤා විතක්ක පපඤ්ච චතුබ්බිධවිපරියෙස ආසව ගන්ථ ඔඝ යොගාගති තණ්හුප්පාදු[2]පාදාන පඤ්චචෙතොඛිල විනිබන්ධනීවරණාභිනන්දනා ඡවිවාදමූල තණ්හාකාය

a. තිස්සමෙත්තෙය්‍යසුත්තනිද්දෙස. 1. සී. 1. භග්ගවාති 2. ම: මු ස්‍යා: තණ්හුප්පාදන.

සත්තානුසය අට්ඨමිච්ඡත්ත නවතණ්හාමූලක දසාකුසලකම්මපථ ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිගත අට්ඨසත තණ්හාවිචරිතප්පභෙද සබ්බදරථපරිළාහ කිලෙස සතසහස්සානි සඞ්ඛෙපතො වා පඤ්ච කිලෙස ඛන්ධ අභිසඞ්ඛාර මච්චු දෙවපුත්ත මාරෙ අභඤ්ජි, තස්මා භග්ගත්තා එතෙසං පරිස්සයානං භග්ගවාති වත්තබ්බෙ භගවාති වුච්චති. ආහ චෙත්ථ:-

“භග්ගරාගො භග්ගදොසො-භග්ගමොහො අනාසවො,
භග්ගාස්ස පාපකා ධම්මා-භගවා තෙන වුච්චතී”ති.

භාග්‍යවතාය චස්ස සතපුඤ්ඤලක්ඛණධරස්ස රූපකායසම්පත්ති දීපිතා හොති, භග්ගදොසතාය ධම්මකායසම්පත්ති, තථා ලොකියපරික්ඛකානං[1] බහුමතභාවො, ගහට්ඨපබ්බජිතෙහි අභිගමනීයතා, අභිගතානඤ්ච තෙසං කායචිත්තදුක්ඛාපනයනෙ පටිබලභාවො, ආමිසදානධම්මදානෙහි උපකාරිතා, ලොකියලොකුත්තරසුඛෙහි ච සංයොජනසමත්ථතා දීපිතා හොති. යස්මා ච ලොකෙ ඉස්සරිය ධම්ම යස සිරි කාමප්පයත්තෙසු[2] ඡසු ධම්මෙසු භගසද්දො වත්තති, පරමඤ්චස්ස සකචිත්තෙ ඉස්සරියං අණිමලඝිමාදිකං[3] වා ලොකිය සම්මතං සබ්බාකාරපරිපූරං අත්ථි, තථා ලොකුත්තරො ධම්මො, ලොකත්තයව්‍යාපකො යථාභුච්චගුණාධිගතො අතිවිය පරිසුද්ධො යසො, රූපකායදස්සනව්‍යාවටජනනයනප්පසාදජනනසමත්ථා සබ්බාකාර පරිපූරා සබ්බඞ්ගපච්චඞ්ගසිරී, යං යං එතෙන ඉච්ඡිතං පත්ථිතං අත්තහිතං පරහිතං වා තස්ස තස්ස තථෙව අභිනිප්ඵන්නත්තා ඉච්ඡිතත්ථ නිප්ඵත්තිසඤ්ඤිතො කාමො, සබ්බලොකගරුභාවප්පත්ති හෙතුභූතො සම්මාවායාමසඞ්ඛාතො පයත්තො ච අත්ථි, තස්මා ඉමෙහි භගෙහි යුත්තත්තාපි භගා අස්ස සන්තීති ඉමිනා අත්ථෙන භගවාති වුච්චති. යස්මා පන කුසලාදීහි භෙදෙහි සබ්බධම්මෙ ඛන්ධායතන ධාතුසච්ච ඉන්ද්‍රියපටිච්චසමුප්පාදාදීහි වා කුසලාදිධම්මෙ පීළන-සඞ්ඛත-සන්තාප-විපරිණාමට්ඨෙන වා දුක්ඛමරියසච්චං, ආයූහන-නිදාන-සංයොග-පළිබොධට්ඨෙන සමුදයං, නිස්සරණ-විවෙකා ‘සඞ්ඛත-අමතට්ඨෙන නිරොධං, නිය්‍යානික-හෙතු-දස්සනා‘ධිපතෙය්‍යට්ඨෙන මග්ගං විභත්තවා; විභජිත්වා විවරිත්වා දෙසිතවාති වුත්තං හොති. තස්මා විභත්තවාති වත්තබ්බෙ භගවාති වුච්චති. යස්මා ච එස දිබ්බබ්‍රහ්මඅරියවිහාරෙ කාය චිත්තඋපධිවිවෙකෙ සුඤ්ඤතාප්පණිහිතානිමිත්තවිමොක්ඛෙ අඤ්ඤෙ ච ලොකියලොකුත්තරෙ උත්තරිමනුස්සධම්මෙ භජි සෙවි බහුලමකාසි, තස්මා භත්තවාති වත්තබ්බෙ භගවාති වුච්චති. යස්මා පන තීසු භවෙසු තණ්හාසඞ්ඛාතං ගමනමනෙන වන්තං, තස්මා භවෙසු වන්තගමනොති වත්තබ්බෙ භවසද්දතො භකාරං ගමනසද්දතො ගකාරං වන්තසද්දතො වකාරඤ්ච දීඝං කත්වා ආදාය භගවාති වුච්චති, යථා ලොකෙ ‘මෙහනස්ස ඛස්ස මාලා’ති වත්තබ්බෙ මෙඛලාති වුච්චති.

1. ම. පරික්ඛකානං 2. මු කාමප්පයතනෙසු. 3. ම & ස්‍යා. අණිමාලඝිමාදිකං.

සො ඉමං ලොකන්ති සො භගවා ඉමං ලොකං; ඉදානි වත්තබ්බං නිදස්සෙති. **සදෙවක**න්ති සහ දෙවෙහි සදෙවකං, එවං සහ මාරෙන **සමාරකං;** සහ බ්‍රහ්මුනා **සබ්‍රහ්මකං;** සහ සමණබ්‍රාහ්මණෙහි **සස්සමණ බ්‍රාහ්මණිං**[1]; පජාතත්තා පජා, තං **පජං;** සහ දෙවමනුස්සෙහි **සදෙවමනුස්සං;** තත්ථ සදෙවකවචනෙන පඤ්චකාමාවචරදෙවගහණං වෙදිතබ්බං, සමාරකවචනෙන ඡට්ඨකාමාවචරදෙවගහණං, සබ්‍රහ්මවචනෙන බ්‍රහ්මකායිකාදි බ්‍රහ්මගහණං, සස්සමණබ්‍රාහ්මණිවචනෙන සාසනස්ස පච්චත්ථිකපච්චාමිත්ත සමණබ්‍රාහ්මණගහණං, සමිතපාප සමණබ්‍රාහ්මණගහණඤ්ච, පජාවචනෙන සත්ත ලොකගහණං, සදෙවමනුස්සවචනෙන සම්මුතිදෙවඅවසෙසමනුස්සගහණං. එවමෙත්ථ තීහි පදෙහි ඔකාසලොකො ද්වීහි පජාවසෙන සත්තලොකො ගහිතොති වෙදිතබ්බො. අපරො නයො:- සදෙවකගහණෙන අරූපාවචර ලොකො ගහිතො, සමාරකගහණෙන ඡ කාමාවචරදෙවලොකා, සබ්‍රහ්මකගහණෙන රූපීබ්‍රහ්මලොකො, සස්සමණබ්‍රාහ්මණාදිගහණෙන චතුපරිසවසෙන සම්මුතිදෙවෙහි වා සහ මනුස්සලොකො, අවසෙස සබ්බසත්තලොකො වා. අපිචෙත්ථ සදෙවකවචනෙන උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදතො සබ්බස්සාපි ලොකස්ස සච්ඡිකතභාවං සාවෙන්තො[2] තස්ස භගවතො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගතො. තතො යෙසං සියා:- මාරො මහානුභාවො ඡ කාමාවචරිස්සරො වසවත්තී; කිං සොපි එතෙන සච්ඡිකතොති? තෙසං විමතිං විධමන්තො[3] සමාරකන්ති අබ්භුග්ගතො. යෙසං පන සියා:- බ්‍රහ්මා මහානුභාවො එකඞ්ගුලියා එකස්මිං චක්කවාළසහස්සෙ ආලොකං ඵරති, ද්වීහි-පෙ-දසහි අඞ්ගුලීහි දසසු චක්කවාළසහස්සෙසු ආලොකං ඵරති, අනුත්තරඤ්ච ඣානසමාපත්තිසුඛං පටිසංවෙදෙති, කිං සොපි සච්ඡිකතොති? තෙසං විමතිං විධමන්තො[3] සබ්‍රහ්මකන්ති අබ්භුග්ගතො. තතො යෙසං සියා:- පුථුසමණබ්‍රාහ්මණා සාසනපච්චත්ථිකා, කිං තෙපි සච්ඡිකතාති? තෙසං විමතිං විධමන්තො සස්සමණබ්‍රාහ්මණිං පජන්ති අබ්භුග්ගතො. එවං උක්කට්ඨුක්කට්ඨානං සච්ඡිකතභාවං පකාසෙත්වා අථ සම්මුතිදෙවෙ අවසෙසමනුස්සෙ ච උපාදය උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදවසෙන සෙසසත්තලොකස්ස සච්ඡිකතභාවං පකාසෙන්තො සදෙවමනුස්සන්ති අබ්භුග්ගතො. අයමෙත්ථ අනුසන්ධික්කමො.

සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා පවෙදෙතීති එත්ථ පන **සය**න්ති සාමං අපරනෙය්‍යො හුත්වා; **අභිඤ්ඤා**ති අභිඤ්ඤාය; අධිකෙන ඤාණෙන ඤත්වාති අත්ථො. **සච්ඡිකත්වා**ති පච්චක්ඛං කත්වා; එතෙන අනුමානාදිපටික්ඛෙපො කතො හොති. **පවෙදෙතී**ති බොධෙති ඤාපෙති පකාසෙති; **සො ධම්මං දෙසෙති ආදි-පෙ-පරියොසාන කල්‍යාණ**න්ති සො භගවා සත්තෙසු කාරුඤ්ඤතං පටිච්ච හිත්වාපි අනුත්තරං විවෙකසුඛං ධම්මං දෙසෙති, තඤ්ච ඛො අප්පං වා බහුං වා

1. ම. බ්‍රාහ්මණෙ. 2. ම & මු. සාධෙන්තො. 3. ස්‍යා. විධමෙන්තො.

දෙසෙන්තො ආදිකල්‍යාණාදිප්පකාරමෙව දෙසෙති. කථං? එකගාථාපි හි සමන්තභද්‍රකත්තා ධම්මස්ස පඨමපාදෙන ආදිකල්‍යාණා, දුතියතතියපාදෙහි මජ්ඣෙකල්‍යාණා, පච්ඡිමපාදෙන පරියොසානකල්‍යාණා. එකානුසන්ධිකං සුත්තං නිදානෙන ආදිකල්‍යාණං, නිගමනෙන පරියොසානකල්‍යාණං, සෙසෙන මජ්ඣෙකල්‍යාණං, නානානුසන්ධිකං සුත්තං පඨමානුසන්ධිනා ආදිකල්‍යාණං, පච්ඡිමෙන පරියොසානකල්‍යාණං, සෙසෙහි මජ්ඣෙකල්‍යාණං. සකලොපි සාසනධම්මො අත්තනො අත්ථභූතෙන සීලෙන ආදිකල්‍යාණො, සමථවිපස්සනාමග්ගඵලෙහි මජ්ඣෙකල්‍යාණො, නිබ්බාණෙන පරියොසානකල්‍යාණො. සීලසමාධීහි වා ආදිකල්‍යාණො, විපස්සනාමග්ගෙහි මජ්ඣෙකල්‍යාණො, ඵලනිබ්බාණෙහි පරියොසානකල්‍යාණො. බුද්ධසුබොධිතාය වා ආදිකල්‍යාණො, ධම්මසුධම්මතාය මජ්ඣෙකල්‍යාණො, සඞ්ඝසුප්පටිපත්තියා පරියොසානකල්‍යාණො. තං සුත්වා තථත්තාය පටිපන්නෙන අධිගන්තබ්බාය අභිසම්බොධියා වා ආදිකල්‍යාණො. පච්චෙකබොධියා මජ්ඣෙකල්‍යාණො, සාවකබොධියා පරියොසානකල්‍යාණො. සුය්‍යමානො චෙස නීවරණවික්ඛම්භනතො[1] සවණෙනපි කල්‍යාණමෙව ආවහතීති ආදිකල්‍යාණො, පටිපජ්ජියමානො සමථවිපස්සනාසුඛාවහනතො පටිපත්තියාපි කල්‍යාණමෙව ආවහතීති මජ්ඣෙකල්‍යාණො, තථා පටිපන්නො ච පටිපත්තිඵලෙ නිට්ඨිතෙ තාදිභාවාවහනතො පටිපත්තිඵලෙනපි කල්‍යාණමෙව ආවහතීති පරියොසානකල්‍යාණො. නාථප්පභවත්තා ච පභවසුද්ධියා ආදිකල්‍යාණො. අත්ථසුද්ධියා මජ්ඣෙකල්‍යාණො, කිච්චසුද්ධියා පරියොසානකල්‍යාණො. තස්මා එසො භගවා අප්පං වා බහුං වා දෙසෙන්තො ආදිකල්‍යාණාදිප්පකාරමෙව දෙසෙතීති වෙදිතබ්බො.

සාත්ථං සබ්‍යඤ්ජනන්ති එවමාදීසු පන යස්මා ඉමං ධම්මං දෙසෙන්තො සාසනබ්‍රහ්මචරියං මග්ගබ්‍රහ්මචරියඤ්ච පකාසෙති, නානානයෙහි දීපෙති, තඤ්ච යථානුරූපං අත්ථසම්පත්තියා සාත්ථං, බ්‍යඤ්ජනසම්පත්තියා සබ්‍යඤ්ජනං. සඞ්කාසන පකාසන විවරණ විභජන උත්තානීකරණ පඤ්ඤත්ති අත්ථපදසමායොගතො සාත්ථං, අක්ඛරපදබ්‍යඤ්ජනාකාර නිරුත්ති නිද්දෙසසම්පත්තියා සබ්‍යඤ්ජනං, අත්ථගම්භීරතා පටිවෙධගම්භීරතාහි සාත්ථං, ධම්මගම්භීරතා දෙසනාගම්භීරතාහි සබ්‍යඤ්ජනං, අත්ථපටිභාණපටිසම්භිදාවිසයතො සාත්ථං, ධම්මනිරුත්ති පටිසම්භිදාවිසයතො සබ්‍යඤ්ජනං, පණ්ඩිතවෙදනීයතො පරික්ඛකජනප්පසාදකන්ති සාත්ථං, සද්ධෙය්‍යතො ලොකියජනප්පසාදකන්ති සබ්‍යඤ්ජනං, ගම්භීරාධිප්පායතො සාත්ථං, උත්තානපදතො සබ්‍යඤ්ජනං. උපනෙතබ්බස්ස අභාවතො සකලපරිපුණ්ණභාවෙන **කෙවලපරිපුණ්ණං**; අපනෙතබ්බස්ස අභාවතො නිද්දොසභාවෙන **පරිසුද්ධං**; සික්ඛාත්තයපරිග්ගහිතත්තා බ්‍රහ්මභූතෙහි සෙට්ඨෙහි චරිතබ්බතො තෙසං චරියභාවතො **බ්‍රහ්මචරියං**; තස්මා "සාත්ථං සබ්‍යඤ්ජනං කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං

1. ම. I. නීවරණානි වික්ඛම්භනතො.

බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙතී’’ති වුච්චති. අපිච:- යස්මා සනිදානං සඋප්පත්තිකඤ්ච දෙසෙන්තො ආදිකල්‍යාණං දෙසෙති, වෙනෙය්‍යානං අනුරූපතො අත්ථස්ස අවිපරීතතාය ච හෙතුදාහරණයුත්තතො ච මජ්ඣෙකල්‍යාණං, සොතූනං සද්ධාපටිලාභජනනෙන නිගමනෙන ච පරියොසානකල්‍යාණං දෙසෙති. එවං දෙසෙන්තො ච පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙති. තඤ්ච පටිපත්තියා අධිගමබ්‍යත්තිතො සාත්ථං, පරියත්තියා ආගමබ්‍යත්තිතො සබ්‍යඤ්ජනං, සීලාදිපඤ්චධම්මක්ඛන්ධයුත්තතො කෙවලපරිපුණ්ණං, නිරුපක්කිලෙසතො නිත්ථරණත්ථාය පවත්තිතො ලොකාමිසනිරපෙක්ඛතො ච පරිසුද්ධං. සෙට්ඨට්ඨෙන බ්‍රහ්මභූතානං බුද්ධපච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාවකානං චරියං ‘බ්‍රහ්මචරියන්ති වුච්චති. තස්මාපි “සො ධම්මං දෙසෙති ආදිකල්‍යාණං-පෙ-බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙතී’’ති වුච්චති. **සාධු ඛො පනා**ති සුන්දරං ඛො පන; අත්ථාවහං සුඛාවහන්ති වුත්තං හොති. **තථාරූපානං අරහත**න්ති යථාරූපො සො භවං ගොතමො, එවරූපානං යථාභුච්චගුණාධිගමෙන ලොකෙ අරහන්තොති ලද්ධසද්ධානං අරහතං. **දස්සනං හොතී**ති පසාදසොම්මානි අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා දස්සනමත්තම්පි සාධු හොතීති එවං අජ්ඣාසයං කත්වා **අථ ඛො වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමී**ති

යෙනාති භුම්මත්ථෙ කරණවචනං; තස්මා යත්ථ භගවා තත්ථ උපසඞ්කමීති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. යෙන වා කාරණෙන භගවා දෙවමනුස්සෙහි උපසඞ්කමිතබ්බො, තෙන කාරණෙන උපසඞ්කමීති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. කෙන ච කාරණෙන භගවා උපසඞ්කමිතබ්බො? නානප්පකාරගුණවිසෙසාධිගමාධිප්පායෙන සාදුඵලූපභොගාධිප්පායෙන දිජගණෙහි නිච්චඵලිතමහාරුක්ඛො විය. උපසඞ්කමීති ච ගතොති වුත්තං හොති. **උපසඞ්කමිත්වා**ති උපසඞ්කමනපරියොසානදීපනං, අථ වා එවං ගතො තතො ආසන්නතරං ඨානං භගවතො සමීපසඞ්ඛාතං ගන්ත්වාතිපි වුත්තං හොති. **භගවතා සද්ධිං සම්මොදී**ති යථා ඛමනීයාදීනි පුච්ඡන්තො භගවා තෙන, එවං සොපි භගවතා සද්ධිං සමප්පවත්තමොදො අහොසි, සීතොදකං විය උණ්හොදකෙන සම්මොදිතං එකීභාවං අගමාසි. යාය ච “කච්චි භො ගොතම ඛමනීයං කච්චි යාපනීයං කච්චි භොතො ච ගොතමස්ස ගොතමසාවකානඤ්ච අප්පාබාධං අප්පාතඞ්කං ලහුට්ඨානං බලං ඵාසුවිහාරො’’ති ආදිකාය කථාය සම්මොදි. තං පීතිපාමොජ්ජසඞ්ඛාතසම්මොදජනනතො සම්මොදිතුං යුත්තභාවතො ච **සම්මොදනීයං**; අත්ථබ්‍යඤ්ජනමධුරතාය සුචිරම්පි කාලං සාරෙතුං නිරන්තරං පවත්තෙතුං අරහරූපතො සරිතබ්බභාවතො ච **සාරාණීයං**.[3]; සුය්‍යමානසුඛතො ච සම්මොදනීයං; අනුස්සරීයමානසුඛතො සාරාණීයං. තථා බ්‍යඤ්ජනපරිසුද්ධතාය සම්මොදනීයං, අත්ථපරිසුද්ධතාය සාරාණීයන්ති එවං අනෙකෙහි පරියායෙහි සම්මොදනීයං **කථං** සාරාණීයං, **වීතිසාරෙත්වා** පරි

1. සහා. & ම. චරියතො. 2. ඕ. I ලද්ධසද්දකං. 3. ම. සරණීයං.

ToC

ඝොසාපෙත්වා නිවත්තාපෙත්වා, යෙනත්ථෙන ආගතො තං පුච්ඡිතුකාමො එකමන්තං නිසීදි. **එකමන්තන්ති** භාවනපුංසකනිද්දෙසො "විසමං චන්දිමසූරියා පරිවත්තන්තී[1]"ති[a]ආදිසු විය. තස්මා යථා නිසින්නො පන එකමන්තො නිසින්නො හොති, තථා නිසීදීති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. භුම්මත්ථෙ වා එතං උපයොගවචනං. **නිසීදීති** උපාවිසි; පණ්ඩිතා හි පුරිසා ගරුට්ඨානියං උපසඞ්කමිත්වා ආසනකුසලතාය එකමන්තං නිසීදන්ති, අයඤ්ච නෙසං අඤ්ඤතරො, තස්මා එකමන්තං නිසීදි. කථං නිසින්නො පන එකමන්තං නිසින්නො හොතීති? ඡ නිසජ්ජදොසෙ වජ්ජෙත්වා. සෙය්‍යථිදං? අතිදූරමච්චාසන්නං උපරිවාතමුන්නතප්පදෙසං අතිසම්මුඛමතිපච්ඡාති. අතිදූරෙ නිසින්නො හි සචෙ කථෙතුකාමො හොති උච්චාසද්දෙන කථෙතබ්බං හොති. අච්චාසන්නෙ නිසින්නො සඞ්ඝට්ටනං කරොති. උපරිවාතෙ නිසින්නො සරීරගන්ධෙන බාධති. උන්නතප්පදෙසෙ නිසින්නො අගාරවං පකාසෙති. අතිසම්මුඛා[2] නිසින්නො සචෙ දට්ඨුකාමො හොති, චක්ඛුනා චක්ඛුං ආහච්ච දට්ඨබ්බං හොති. අතිපච්ඡා නිසින්නො සචෙ දට්ඨුකාමො හොති, ගීවං පසාරෙත්වා දට්ඨබ්බං හොති. තස්මා අයම්පි එතෙ ඡ නිසජ්ජදොසෙ වජ්ජෙත්වා නිසීදි. තෙන වුත්තං "එකමන්තං නිසීදී"ති. **එකමන්තං නිසින්නො ඛො වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං එතදවොචාති** එතන්ති ඉදානි වත්තබ්බමත්ථං දස්සෙති, දකාරො පදසන්ධිකරො. **අවොචාති** අභාසි.

සුතං මෙතන්ති සුතං මෙ එතං; එතං මයා සුතන්ති ඉදානි වත්තබ්බමත්ථං දස්සෙති. **භො ගොතමාති** භගවන්තං ගොත්තෙන ආලපති; ඉදානි යං තෙන සුතං තං දස්සෙන්තො **න සමණො ගොතමොති** එවමාදිමාහ. තත්‍රායං අනුත්තානපදවණ්ණනා:- **බ්‍රාහ්මණෙති** ජාති බ්‍රාහ්මණෙ; **ජිණ්ණෙති** ජජ්ජරීභූතෙ ජරාය ඛණ්ඩිච්චාදිභාවං ආපාදිතෙ; **වුද්ධෙති** අඞ්ගපච්චඞ්ගානං වුද්ධිමරියාදප්පත්තෙ; **මහල්ලකෙති** ජාතිමහල්ලකතාය සමන්නාගතෙ; චිරකාලප්පසුතෙති වුත්තං හොති; **අද්ධගතෙති** අද්ධානං ගතෙ; ද්වෙ තයො රාජපරිවට්ටෙ අතීතෙති අධිප්පායො. **වයො අනුප්පත්තෙති** පච්ඡිමවයං සම්පත්තෙ, පච්ඡිම වයො නාම වස්සසතස්ස පච්ඡිමො තතියභාගො. අපිච **ජිණ්ණෙති** පොරාණෙ චිරකාලප්පවත්තකුලන්වයෙති වුත්තං හොති, වුද්ධෙති සීලාචාරාදිගුණවුද්ධියුත්තෙ, මහල්ලකෙති විභවමහන්තතාය සමන්නාගතෙ මහද්ධනෙ මහාභොගෙ, අද්ධගතෙති මග්ගපටිපන්නෙ බ්‍රාහ්මණානං වතචරියාදිමරියාදං අවීතික්කම්ම චරමානෙ, වයොඅනුප්පත්තෙති ජාතිවුද්ධභාවං අන්තිමවයං අනුප්පත්තෙති, එවමෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා. ඉදානි **අභිවාදෙතීති** එවමාදීනි "න සමණො ගොතමො"ති[b] එත්ථ වුත්තනකාරෙන යොජෙත්වා එවමත්ථතො වෙදිතබ්බානි:

---

a. චතුක්කඞ්ගුත්තර-පත්තකම්මවග්ග.
b. මජ්ඣිමනි:-උපරි-මහාපුණ්ණමසුත්ත.

1. සී. I & මු. පවත්තන්ති.
2. මු. අතිසම්මුඛෙ.

න වන්දති වා[1] නා'සනා වුට්ඨහති වා[1] නාපි 'ඉධ භොන්තො නිසීදන්තූ'ති එවං ආසනෙන වා උපනිමන්තෙතීති. එත්ථ හි වාසද්දො විභාවනෙ නාම අත්ථෙ; "රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා"ති[a] ආදීසු විය. එවං වත්වා අථ අත්තනො අභිවාදනාදීනි අකරොන්තං භගවන්තං දිස්වා ආහ:-**තයිදං භො ගොතම තථෙවා**ති යං තං මයා සුතං තං තථෙව, තං සවණඤ්ච මෙ දස්සනඤ්ච සංසන්දති සමෙති, අත්ථතො එකීභාවං ගච්ඡති; "න හි භවං ගොතමො-පෙ-ආසනෙන වා නිමන්තෙතී"ති. එවං අත්තනා සුතං දිට්ඨෙන නිගමෙත්වා නින්දන්තො ආහ:-**තයිදං භො ගොතම න සම්පන්නමෙවා**ති. තං අභිවාදනාදීනං අකරණං න යුත්තමෙව.[2]

අථස්ස භගවා අත්තුක්කංසනපරවම්භනදොසං අනුපගම්ම කරුණාසීතලහදයෙන තං අඤ්ඤාණං විධමිත්වා යුත්තභාවං දස්සෙතුකාමො ආහ: **නාහං තං බ්‍රාහ්මණ -පෙ- මුද්ධාපි තස්ස විපතෙය්‍යා**ති. තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො:- අහං බ්‍රාහ්මණ අප්පටිහතෙන සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණචක්ඛුනා ඔලොකෙන්තොපි තං පුග්ගලං එතස්මිං සදෙවකාදිභෙදෙ ලොකෙ න පස්සාමි, යමහං අභිවාදෙය්‍යං වා, පච්චුට්ඨෙය්‍යං වා, ආසනෙන වා නිමන්තෙය්‍යං. අනච්ඡරියං ච[3] එතං, ස්වාහං අජ්ජ සබ්බඤ්ඤුතං පත්තො එවරූපං නිපච්ච[4]කාරාරහං පුග්ගලං න පස්සාමි. අපි ච ඛො යදාපාහං සම්පතිජාතොව උත්තරෙන[5] මුඛො සත්තපදවීතිහාරෙන[6] ගන්ත්වා සකලං දසසහස්සිං[7] ලොකධාතුං ඔලොකෙසිං, තදාපි එතස්මිං සදෙවකාදිභෙදෙ ලොකෙ තං පුග්ගලං න පස්සාමි, යමහං අභිවාදෙය්‍යං වා පච්චුට්ඨෙය්‍යං වා ආසනෙන වා නිමන්තෙය්‍යං. අථ ඛො මං සොළසකප්පසහස්සායුකො ඛීණාසව මහාබ්‍රහ්මාපි අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා "ත්වං ලොකෙ මහාපුරිසො, ත්වං සදෙවකස්ස ලොකස්ස අග්ගො ච ජෙට්ඨො ච සෙට්ඨො ච, නත්ථි තයා උත්තරිතරො"ති සඤ්ජාතසොමනස්සො පතිමානෙසි. තදාපි වාහං අත්තනා උත්තරිතරං අපස්සන්තො ආසභිං වාචං නිච්ඡාරෙසිං:-"අග්ගොහමස්මි ලොකස්ස ජෙට්ඨොහමස්මි ලොකස්ස සෙට්ඨොහමස්මි ලොකස්සා"ති.[b] එවං සම්පතිජාතස්සාපි මය්හං අභිවාදනාදිරහො පුග්ගලො නත්ථි, ස්වාහං ඉදානි සබ්බඤ්ඤුතං පත්තො කං අභිවාදෙය්‍යං වා -පෙ-ආසනෙන වා නිමන්තෙය්‍යං. තස්මා ත්වං බ්‍රාහ්මණ මා තථාගතෙ එවරූපං නිපච්ච[4]කාරං පත්ථයිත්ථ, යං හි බ්‍රාහ්මණ තථාගතො අභිවාදෙය්‍ය වා-පෙ-ආසනෙන වා නිමන්තෙය්‍ය, මුද්ධාපි තස්ස පුග්ගලස්ස රත්තිපරියොසානෙ පරිපාකසිථිලබන්ධනං වණ්ටා පමුත්තතාලඵලම්ව ගීවතො පච්ඡිජ්ජිත්වා සහසෙව භූමියං විපතෙය්‍යාති.

---

a. මජ්ඣිමනිකාය-සච්චකසුත්ත.
b. දීඝනිකාය-මහාපදානසුත්තං.
1. සී. නවන්දති-වුට්ඨාති.
2. සී. I II & මු. අයුත්තමෙව.
3. ස්‍යා. ම & සී I වා-සී II චෙ.
4. සී III. නිපච්චා.
5. ම & මු. උත්තරාභිමුඛො.
6. සී. I & ම. වීතිහාරෙ.
7. ම දසසහස්සි-ස්‍යා. දසසහස්ස.

එවං වුත්තෙපි බ්‍රාහ්මණො දුප්පඤ්ඤතාය තථාගතස්ස ලොකජෙට්ඨභාවං අසල්ලක්ඛෙන්තො කෙවලං තං වචනං අසහමානො ආහ:- **අරසරූපො භවං ගොතමොති.** අයං කිරස්ස අධිප්පායො:- යං ලොකෙ අභිවාදනපච්චුට්ඨානඅඤ්ජලිකම්මසාමීචිකම්මං සාමග්ගරසොති වුච්චති, තං භොතො ගොතමස්ස නත්ථි, තස්මා අරසරූපො භවං ගොතමො අරසජාතිකො අරසසභාවොති.

අථස්ස භගවා චිත්තමුදුභාවජනනත්ථං උජුවිපච්චනීකභාවං පරිහරන්තො අඤ්ඤථා තස්ස වචනස්සත්ථං අත්තනි සන්දස්සෙන්තො "**අත්ථි ඛ්වෙස බ්‍රාහ්මණ පරියායො**"ති ආදිමාහ. තත්ථ **පරියායොති** කාරණං; අයං හි පරියායසද්දො දෙසනාවාරකාරණෙසු වත්තති. "මධුපිණ්ඩිකපරියායොත්වෙව නං ධාරෙහී"ති[a] ආදීසු හි එස දෙසනායං වත්තති. "කස්ස නුඛො ආනන්ද අජ්ජ පරියායො භික්ඛුනියො ඔවදිතු"න්ති[b] ආදීසු වාරෙ. "සාධු භන්තෙ භගවා අඤ්ඤං පරියායං ආචික්ඛතු, යථායං භික්ඛුසඞ්ඝො අඤ්ඤාය සණ්ඨහෙය්‍යා"ති ආදීසු කාරණෙ. ස්වායං ඉධ කාරණෙ වත්තති. තස්මා එත්ථ එවමත්ථො දට්ඨබ්බො:- අත්ථි ඛො බ්‍රාහ්මණ එතං කාරණං, යෙන කාරණෙන මං අරසරූපො භවං ගොතමොති වදමානො පුග්ගලො සම්මා වදෙය්‍ය, අවිතථවාදීති සඞ්ඛං ගච්ඡෙය්‍ය; කතමො පන සොති? **යෙ තෙ බ්‍රාහ්මණ රූපරසා-පෙ-ඵොට්ඨබ්බරසා; තෙ තථාගතස්ස පහීණාති,** කිං වුත්තං හොති? යෙ තෙ ජාතිවසෙන වා උප්පත්තිවසෙන වා සෙට්ඨසම්මතානම්පි පුථුජ්ජනානං රූපාරම්මණාදීනි අස්සාදෙන්තානං අභිනන්දන්තානං රජ්ජන්තානං උප්පජ්ජන්ති කාමසුඛස්සාදසඞ්ඛාතා රූපරසා සද්දරසා ගන්ධරසා රසරසා ඵොට්ඨබ්බරසා, යෙ ඉමං ලොකං ගීවාය බන්ධිත්වා විය ආවිඤ්ජන්ති, වත්ථාරම්මණාදිසාමග්ගියඤ්ච උප්පන්නත්තා සාමග්ගිරසාති වුච්චන්ති, තෙ සබ්බෙපි තථාගතස්ස පහීණා. මය්හං පහීණාති වත්තබ්බෙපි මමංකාරෙන අත්තානං අනුක්ඛිපන්තො ධම්මං දෙසෙති. දෙසනාවිලාසො වා එස භගවතො. තත්ථ **පහීණාති** චිත්තසන්තානතො විගතා ජහිතා වා; එතස්මිං පනත්ථෙ කරණෙ සාමිවචනං දට්ඨබ්බං. අරියමග්ගසත්ථෙන උච්ඡින්නං තණ්හාවිජ්ජාමයං මූලමෙතෙසන්ති=**උච්ඡින්නමූලා.** තාලවත්ථු විය නෙසං වත්ථු කතන්ති=**තාලාවත්ථුකතා.** යථා හි තාලරුක්ඛං සමූලං උද්ධරිත්වා තස්ස වත්ථුමත්තෙ තස්මිං පදෙසෙ කතෙ න පුන තස්ස තාලස්ස උප්පත්ති පඤ්ඤායති, එවං අරියමග්ගසත්ථෙන සමූලෙ රූපාදිරසෙ උද්ධරිත්වා තෙසං පුබ්බෙ උප්පන්නපුබ්බභාවෙන වත්ථුමත්තෙ චිත්තසන්තානෙ කතෙ සබ්බෙපි තෙ තාලාවත්ථුකතාති වුච්චන්ති. අවිරූළ්හිධම්මත්තා වා මත්ථකච්ඡින්නතාලො විය කතාති=තාලාවත්ථුකතා. යස්මා පන එවං තාලාවත්ථුකතා අනභාවං[1] කතා හොන්ති, යථා නෙසං පච්ඡාභාවො න හොති,

a. මජ්ඣිමනි-මධුපිණ්ඩිකසුත්ත. b. තතියපාරාජිකකණ්ඩක. 1. ම. 1 අනභාවං.

තථා කතා හොන්ති. තස්මා ආහ- අනභාව[1]ඞ්කතාති; අයං හෙත්ථ පදච්ඡෙදො: අනු අභාවං කතා=අනභාවකතා. "අනභාව'ගතා"තිපි පාඨො, තස්ස අනු අභාවං ගතාති අත්ථො. තත්ථ පදච්ඡෙදො අනු අභාවං ගතා=අනභාවගතාති, යථා අනු අච්ඡරියා=අනච්ඡරියාති. **ආයතිං අනුප්පාදධම්මාති** අනාගතෙ අනුප්පජ්ජනකසභාවා. යෙ හි අභාවඞ්ගතා, තෙ පුන කථං උප්පජ්ජිස්සන්ති? තෙනාහ:-"අනභාවගතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා"ති. **අයං ඛො බ්‍රාහ්මණ පරියායොති** ඉදං ඛො බ්‍රාහ්මණ කාරණං යෙන මං සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය "අරසරූපො සමණො ගොතමො"ති. **නො ච ඛො යං ත්වං සන්ධාය වදෙසීති** යඤ්ච ඛො ත්වං සන්ධාය වදෙසි, සො පරියායො න හොති. කස්මා පන භගවා එවමාහ.? නනු එවං වුත්තෙ යො බ්‍රාහ්මණෙන වුත්තො සාමග්ගිරසො තස්ස අත්තනි විජ්ජමානතා අනුඤ්ඤාතා හොතීති?, වුච්චතෙ: න හොති. යො හි තං සාමග්ගිරසං කාතුං භබ්බො හුත්වා න කරොති, සො තදභාවෙන අරසරූපොති වත්තබ්බො භවෙය්‍ය. භගවා පන අභබ්බොව තං කාතුං,තෙනස්ස කරණෙ අභබ්බතං පකාසෙන්තො ආහ "නො ච ඛො යං ත්වං සන්ධාය වදෙසී"ති. යං පරියායං සන්ධාය ත්වං මං අරසරූපොති වදෙසි, සො අම්හෙසු නෙව වත්තබ්බොති.

එවං බ්‍රාහ්මණො අත්තනා අධිප්පෙතං අරසරූපතං ආරොපෙතුං අසක්කොන්තො අථාපරං **නිබ්භොගො භවං ගොතමොති** ආදිමාහ. සබ්බපරියායෙසු චෙත්ථ වුත්තනයෙනෙව යොජනාක්කමං විදිත්වා සන්ධාය භාසිතමත්ථං එවං වෙදිතබ්බං. බ්‍රාහ්මණො තමෙව වයොවුඩ්ඪානං අභිවාදනකම්මාදිං ලොකෙ සාමග්ගිපරිභොගොති මඤ්ඤමානො තදභාවෙන භගවන්තං **නිබ්භොගොති** ආහ. භගවා පනායං රූපාදිසු සත්තානං ඡන්දරාගපරිභොගො තදභාවං අත්තනි සම්පස්සමානො අපරං පරියායං අනුජානාති.

පුන බ්‍රාහ්මණො යං ලොකෙ වයොවුඩ්ඪානං අභිවාදනාදිකුලසමුදාචාරකම්මං ලොකියා කරොන්ති, තස්ස අකිරියං සම්පස්සමානො භගවන්තං **අකිරියවාදොති** ආහ. භගවා පන යස්මා කායදුච්චරිතාදීනං අකිරියං වදති, තස්මා තං අකිරියවාදං අත්තනි සම්පස්සමානො අපරං පරියායං අනුජානාති. තත්ථ ච **කායදුච්චරිතන්ති** පාණාතිපාතඅදින්නාදානමිච්ඡාචාරචෙතනා වෙදිතබ්බා. **වචීදුච්චරිතන්ති** මුසාවාදපිසුණවාච[2]ඵරුසාවාච[3]සම්ඵප්පලාපචෙතනා වෙදිතබ්බා. **මනොදුච්චරිතන්ති** අභිජ්ඣාබ්‍යාපාදමිච්ඡාදිට්ඨියො වෙදිතබ්බා. ඨපෙත්වා තෙ ධම්මෙ අවසෙසා අකුසලධම්මා **අනෙකවිහිතා පාපකා අකුසලා ධම්මාති** වෙදිතබ්බා.

පුන බ්‍රාහ්මණො තමෙව අභිවාදනාදිකම්මං භගවති අපස්සන්තො ඉමං ආගම්ම අයං ලොකතන්ති ලොකපවෙණී උච්ඡිජ්ජතීති මඤ්ඤමානො භගවන්තං **උච්ඡෙදවාදොති** ආහ. භගවා පන යස්මා අවස්සු

1. සෑ. & ම. අනභාවං. 2. ම. පිසුණාවාච. 3. .සි. I III & ම. ඵරුසාවාචා.

ලොභසහගතචිත්තෙසු උප්පජ්ජමානස්ස පඤ්චකාමගුණිකරාගස්ස විසු අකුසලචිත්තෙසු උප්පජ්ජමානකදොසස්ස ච අනාගාමිමග්ගෙන උච්ඡෙදං වදති, සබ්බාකුසලසම්භවස්ස පන නිරවසෙසස්ස මොහස්ස අරහත්තමග්ගෙන උච්ඡෙදං වදති, ඨපෙත්වා තෙ තයො අවසෙසානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං යථානුරූපං චතූහි මග්ගෙහි උච්ඡෙදං වදති, තස්මා තං උච්ඡෙදවාදං අත්තනි සම්පස්සමානො අපරං පරියායං අනුජානාති.

පුන බ්‍රාහ්මණො ජිගුච්ඡති මඤ්ඤෙ සමණො ගොතමො ඉදං වයොවුඩ්ඪානං අභිවාදනාදිකුලසමුදාචාරකම්මං, තෙන තං න කරොතීති මඤ්ඤමානො භගවන්තං ජෙගුච්ඡීති ආහ. භගවා පන යස්මා ජිගුච්ඡති කායදුච්චරිතාදීනි, කිං වුත්තං හොති? යං තිවිධං කායදුච්චරිතං යං චතුබ්බිධං වචීදුච්චරිතං යං තිවිධං මනොදුච්චරිතං යා ච ඨපෙත්වා තානි දුච්චරිතානි අවසෙසානං ලාමකට්ඨෙන පාපකානං අකොසල්ලසම්භූතට්ඨෙන අකුසලානං ධම්මානං සමාපත්ති සමාපජ්ජනා සමඞ්ගිභාවො, තං සබ්බම්පි ගූථං විය මණ්ඩනකජාතියො පුරිසො ජිගුච්ඡති හිරියති, තස්මා තං ජෙගුච්ඡිතං අත්තනි සම්පස්සමානො අපරං පරියායං අනුජානාති. තත්ථ කායදුච්චරිතෙනාති උපයොගත්ථෙ කරණවචනං දට්ඨබ්බං.

පුන බ්‍රාහ්මණො තමෙව අභිවාදනාදිකම්මං භගවති අපස්සන්තො අයං ඉමං ලොකජෙට්ඨකකම්මං විනෙති විනාසෙති, අථවා යස්මා එතං සාමීචිකම්මං න කරොති, තස්මා අයං විනෙතබ්බො නිග්ගණ්හිතබ්බොති මඤ්ඤමානො භගවන්තං වෙනයිකොති ආහ. තත්‍රායං පදත්ථො:- විනයතීති-විනයො, විනාසෙතීති වුත්තං හොති. විනයො එව=වෙනයිකො, විනයං වා අරහතීති=වෙනයිකො, නිග්ගහං අරහතීති වුත්තං හොති. භගවා පන යස්මා රාගාදීනං විනයාය වූපසමාය ධම්මං දෙසෙති, තස්මා වෙනයිකො හොති. අයමෙව චෙත්ථ පදත්ථො. විනයාය ධම්මං දෙසෙතීති=වෙනයිකො. විචිත්‍රා හි තද්ධිතවුත්ති. ස්වායං තං වෙනයිකභාවං අත්තනි සම්පස්සමානො අපරං පරියායං අනුජානාති.

පුන බ්‍රාහ්මණො යස්මා අභිවාදනාදීනි සාමීචිකම්මානි කරොන්තා වයොවුඩ්ඪෙ තොසෙන්ති හාසෙන්ති, අකරොන්තා පන තාපෙන්ති විහෙසෙන්ති දොමනස්සං නෙසං උප්පාදෙන්ති, භගවා ච තානි න කරොති, තස්මා අයං වයොවුඩ්ඪෙ තපතීති මඤ්ඤමානො සප්පුරිසාචාරවිරහිතත්තා වා කපණපුරිසො අයන්ති මඤ්ඤමානො භගවන්තං තපස්සීති ආහ. තත්‍රායං පදත්ථො:- තපතීති=තපො, රොසෙති විහෙසෙතීති වුත්තං හොති. සාමීචිකම්මාකරණස්සෙතං නාමං; තපො අස්ස අත්ථීති=තපස්සී. දුතියෙ අත්ථවිකප්පෙ ව්‍යඤ්ජනානි අවිචාරෙත්වා ලොකෙ කපණපුරිසො තපස්සීති වුච්චති. භගවා පන යෙ අකුසලා ධම්මා ලොකං තපනතො තපනීයාති වුච්චන්ති, තෙසං හි පහීනත්තා යස්මා තපස්සීති සඞ්ඛං

ගතො, තස්මා තං තපස්සිතං අත්තනි සම්පස්සමානො අපරං පරියායං අනුජානාති. තත්‍රායං පදත්ථො:- තපන්තීති=තපා, අකුසලානං ධම්මානමෙතං අධිවචනං වුත්තම්පි හෙතං: "ඉධ තපති පෙච්ච තපතී"ති[a] තථායං තෙ තපෙ අස්සි නිරස්සි පහාසි විද්ධංසෙසීති=තපස්සී.

පුන බ්‍රාහ්මණො තං අභිවාදනාදිකම්මං දෙවලොකගබ්භ සම්පත්තියා දෙවලොකපටිසන්ධිපටිලාභාය සංවත්තතීති මඤ්ඤමානො භගවති තස්ස අභාවං දිස්වා භගවන්තං අපගබ්භොති ආහ. කොධවසෙන වා භගවතො මාතුකුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිග්ගහණෙ දොසං දස්සෙන්තොපි එවමාහ. තත්‍රායං පදත්ථො:- ගබ්භතො අපගතොති= අපගබ්භො, අභබ්බො දෙවලොකූපපත්තිං පාපුණිතුන්ති අධිප්පායො. හීනො වා ගබ්භො අස්සාති=අපගබ්භො, දෙවලොකගබ්භපරිබාහිරත්තා ආයතිං හීනගබ්භපටිලාභභාගීති, හීනො වාස්ස මාතුකුච්ඡිම්හි ගබ්භවාසො අහොසීති අධිප්පායො. භගවතො පන යස්මා ආයතිං ගබ්භසෙය්‍යා අපගතා, තස්මා සො තං අපගබ්භතං අත්තනි සම්පස්සමානො අපරං පරියායං අනුජානාති. තත්‍ර ච **"යස්ස ඛො බ්‍රාහ්මණ ආයතිං ගබ්භසෙය්‍යා පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති පහීනා"**ති එතස්ස පදස්ස එවමත්ථො දට්ඨබ්බො:- බ්‍රාහ්මණ යස්ස පුග්ගලස්ස අනාගතෙ ගබ්භසෙය්‍යා පුනබ්භවෙ ච අභිනිබ්බත්ති අනුත්තරෙන මග්ගෙන විහතකාරණත්තා පහීනා. ගබ්භසෙය්‍යාගහණෙන චෙත්ථ ජලාබුජයොනි ගහිතා. පුනබ්භවාභිනිබ්බත්තිගහණෙන ඉතරා තිස්සොපි. අපිච ගබ්භස්ස සෙය්‍යා=ගබ්භසෙය්‍යා, පුනබ්භවො එව අභිනිබ්බත්ති= පුනබ්භවාභිනිබ්බත්තීති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. යථා ච විඤ්ඤාණට්ඨිතීති වුත්තෙපි න විඤ්ඤාණතො අඤ්ඤා ඨිති අත්ථි, එවමිධාපි න ගබ්භතො අඤ්ඤා සෙය්‍යා වෙදිතබ්බා. අභිනිබ්බත්ති ච නාම යස්මා පුනබ්භවභූතාපි අපුනබ්භවභූතාපි අත්ථි, ඉධ ච පුනබ්භවභූතා අධිප්පෙතා. තස්මා වුත්තං "පුනබ්භවො එව අභිනිබ්බත්ති=පුනබ්භවාභිනිබ්බත්තී"ති.

එවං ආගතකාලතො පට්ඨාය අරසරූපආදීහි අට්ඨහි අක්කොසවත්ථූහි අක්කොසන්තම්පි බ්‍රාහ්මණං භගවා ධම්මිස්සරො ධම්මරාජා ධම්මස්සාමී තථාගතො අනුකම්පා[2] සීතලෙනෙව චක්ඛුනා ඔලොකෙන්තො යං ධම්මධාතුං පටිවිජ්ඣිත්වා දෙසනාවිලාසප්පත්තො හොති, තස්සා ධම්මධාතුයා සුප්පටිවිද්ධත්තා විගතවලාහකෙ අනන්තලික්ඛෙ සමබ්භුග්ගතො පුණ්ණචන්දො විය සරදකාලෙ සූරියො විය ච බ්‍රාහ්මණස්ස හදයන්ධකාරං විධමන්තො තානියෙව අක්කොසවත්ථූනි තෙන තෙන පරියායෙන අඤ්ඤථා දස්සෙත්වා පුනපි අත්තනො කරුණාවිප්ඵාරං අට්ඨහි ලොකධම්මෙහි අකම්පියභාවෙන පටිලද්ධං තාදිගුණලක්ඛණං පඨවිසමචිත්තතං අකුප්පධම්මතඤ්ච පකාසෙන්තො—අයං බ්‍රාහ්මණො කෙවලං පලිතසිරඛණ්ඩදන්තවලිත්තචතාදීහි අත්තනො

a. ධම්මපද-යමකවග්ග. 1. සී. II & ස්‍යා. ආරූපා 2. ස්‍යා & ම. අනුකම්පාය

වුද්ධභාවං සඤ්ජානාති, නො ච ඛො ජානාති අත්තානං ජාතියා අනුගතං ජරාය අනුසටං ව්‍යාධිනා අභිභූතං මරණෙන අබ්භාහතං වට්ටඛාණුභූතං අජ්ජ මරිත්වා පුන සෙව්ව උත්තානසයදාරකභාව ගමනීයං, මහන්තෙන ඛො පන උස්සාහෙන මම සන්තිකං ආගතො, තදස්ස ආගමනං සාත්ථකං හොතූති චින්තෙත්වා ඉමස්මිං ලොකෙ අත්තනො අප්පටිසමං පුරෙජාතභාවං දස්සෙන්තො **සෙය්‍යථාපි බ්‍රාහ්මණාති** ආදිනා නයෙන බ්‍රාහ්මණස්ස ධම්මදෙසනං වඩ්ඪෙසි.

තත්ථ **සෙය්‍යථාති** ඔපම්මත්ථෙ නිපාතො; **අපීති** සම්භාවනත්ථෙ; උභයෙනාපි යථා නාම බ්‍රාහ්මණාති දස්සෙති. **කුක්කුටියා අණ්ඩානි අට්ඨ වා දස වා ද්වාදස වාති** එත්ථ පන කිඤ්චාපි කුක්කුටියා වුත්තප්පකාරතො ඌනාධිකානිපි අණ්ඩානි හොන්ති, අථ ඛො වචනසිලිට්ඨතාය එවං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. එවං හි ලොකෙ සිලිට්ඨං වචනං හොති. **තානස්සූති** තානි අස්සු; භවෙය්‍යුන්ති වුත්තං හොති. **කුක්කුටියා සම්මා අධිසයිතානීති** තාය ජනෙත්තියා කුක්කුටියා පක්ඛෙ පසාරෙත්වා තෙසං උපරි සයන්තියා සම්මා අධිසයිතානි; **සම්මා පරිසෙදිතානීති** කාලෙන කාලං උතුං ගාහාපෙන්තියා සුට්ඨු සමන්තතො සෙදිතානි; උස්මීකතානීති වුත්තං හොති. **සම්මා පරිභාවිතානීති** කාලෙන කාලං සුට්ඨු සමන්තතො භාවිතානි; කුක්කුට[1]ගන්ධං ගාහාපිතානීති වුත්තං හොති. ඉදානි යස්මා තාය කුක්කුටියා එවං තීහි පකාරෙහි තානි අණ්ඩානි පරිපාලියමානානි න පූතීනි හොන්ති, යොපි නෙසං අල්ලසිනෙහො, සො පරියාදානං ගච්ඡති, කපාලං තනුකං හොති, පාදනඛසිඛා ච මුඛතුණ්ඩකඤ්ච ඛරං හොති, කුක්කුටපොතකා පරිණාමං ගච්ඡන්ති, කපාලස්ස තනුකත්තා බහිද්ධා ආලොකො අන්තො පඤ්ඤායති, අථ තෙ කුක්කුටපොතකා "චිරං වත මයං සංකුචිතහත්ථපාදා සම්බාධෙ සයිම්හ, අයං ච බහි ආලොකො දිස්සති, එත්ථදානි නො සුඛවිහාරො භවිස්සතී"ති නික්ඛමිතුකාමා හුත්වා කපාලං පාදෙන පහරන්ති, ගීවං පසාරෙන්ති, තතො තං කපාලං ද්වෙධා භිජ්ජති, කුක්කුටපොතකා පක්ඛෙ විධුනන්තා තංඛණානුරූපං විරවන්තා නික්ඛමන්ති. එවං නික්ඛමන්තානඤ්ච නෙසං යො පඨමතරං නික්ඛමති, සො ජෙට්ඨොති වුච්චති. තස්මා භගවා තාය උපමාය අත්තනො ජෙට්ඨභාවං සාධෙතුකාමො බ්‍රාහ්මණං පුච්ඡති:- "**යො නු ඛො තෙසං කුක්කුටච්ඡාපකානං -පෙ- කින්ති ස්වාස්ස වචනීයො?**"ති. තත්‍ර **කුක්කුටච්ඡාපකානන්ති** කුක්කුටපොතකානං; **කින්ති ස්වාස්ස වචනීයොති** සො කින්ති වචනීයො අස්ස, කින්ති වත්තබ්බො භවෙය්‍ය ජෙට්ඨො වා කනිට්ඨො වාති; සෙසං උත්තානත්ථමෙව. තතො බ්‍රාහ්මණො ආහ:- **ජෙට්ඨොතිස්ස භො ගොතම වචනීයොති.** භො ගොතම සො ජෙට්ඨො ඉති අස්ස වචනීයො. කස්මා ඉති චෙ? **සො හි නෙසං ජෙට්ඨොති.** යස්මා සො නෙසං වුද්ධතරොති අත්ථො:

---

1 සෑං කුක්කුටි

අථස්ස භගවා ඔපම්මං සම්පටිපාදෙන්තො ආහ:- **එවමෙව ඛො අහං බ්‍රාහ්මණාති** ආදි. යථා සො කුක්කුටච්ඡාපකො ජෙට්ඨොති සඞ්ඛං ගච්ඡති එවං අහම්පි **අවිජ්ජාගතාය පජාය,**[1] තත්‍ථ **අවිජ්ජාගතායාති** අවිජ්ජා වුච්චති අඤ්ඤාණං, තත්‍ථ ගතාය; **පජායාති** සත්තාධිවචනමෙතං; තස්මා එත්‍ථ අවිජ්ජණ්ඩකොසස්ස අන්තො පවිට්ඨෙසු සත්තෙසූති එවං අත්‍ථො දට්ඨබ්බො. **අණ්ඩභූතායාති** අණ්ඩෙ භූතාය ජාතාය සඤ්ජාතාය; යථා හි අණ්ඩෙ නිබ්බත්තා එකච්චෙ සත්තා අණ්ඩභූතාති වුච්චන්ති, එවමයං සබ්බාපි පජා අවිජ්ජණ්ඩකොසෙ නිබ්බත්තත්තා අණ්ඩභූතාති වුච්චති. **පරියොනද්ධායාති** තෙන අවිජ්ජණ්ඩකොසෙන සමන්තතො ඔනද්ධාය බද්ධාය වෙඨිතාය. **අවිජ්ජණ්ඩකොසං පදාලෙත්වාති** තං අවිජ්ජාමයං අණ්ඩකොසං භින්දිත්වා; **එකොව ලොකෙති** සකලෙපි ලොකසන්නිවාසෙ අහමෙව එකො අදුතියො; **අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති**- අනුත්තරන්ති උත්තරවිරහිතං සබ්බසෙට්ඨං; **සම්මාසම්බොධින්ති** සම්මා සාමඤ්ච බොධිං, අථ වා පසත්‍ථං සුන්දරඤ්ච බොධිං; බොධීති රුක්ඛොපි මග්ගොපි සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණම්පි නිබ්බාණම්පි වුච්චති. "බොධිරුක්ඛමූලෙ පඨමාභිසම්බුද්ධො"ති[a] ච "අන්තරා ච බොධිං අන්තරා ච ගය"න්ති[b] ච ආගතට්ඨානෙසු හි රුක්ඛො බොධීති වුච්චති "බොධි[2] වුච්චති චතූසු මග්ගෙසු ඤාණ"න්ති ආගතට්ඨානෙ මග්ගො. "පප්පොති බොධිං[c] වරභූරිමෙධසො"ති ආගතට්ඨානෙ සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං. "පත්වාන බොධිං අමතං අසඞ්ඛත"න්ති ආගතට්ඨානෙ නිබ්බාණං. ඉධ පන භගවතො අරහත්තමග්ගඤාණං අධිප්පෙතං, සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණන්තිපි වදන්ති. අඤ්ඤෙසං අරහත්තමග්ගො අනුත්තරා බොධි හොති න හොතීති? න හොති. කස්මා? අසබ්බගුණදායකත්තා. තෙසං හි කස්සචි අරහත්තමග්ගො අරහත්තඵලමෙව දෙති, කස්සචි තිස්සො විජ්ජා, කස්සචි ඡ අභිඤ්ඤා, කස්සචි චතස්සො පටිසම්භිදා, කස්සචි සාවකපාරමීඤාණං. පච්චෙකබුද්ධානම්පි පච්චෙකබොධිඤාණමෙව දෙති, බුද්ධානං පන සබ්බගුණසම්පත්තිං දෙති, අභිසෙකො විය රඤ්ඤො සබ්බලොකිස්සරියභාවං. තස්මා අඤ්ඤස්ස කස්සචිපි අනුත්තරා බොධි න හොතීති. **අභිසම්බුද්ධොති** අබ්භඤ්ඤාසිං පටිවිජ්ඣිං; පත්තොම්හි අධිගතොම්හීති වුත්තං හොති.

ඉදානි යදෙතං භගවා "**එවමෙව ඛො අහං බ්‍රාහ්මණා**"ති ආදිනා නයෙන වුත්තං ඔපම්මසම්පටිපාදනං, තං එවං අත්‍ථෙන සංසන්දෙත්වා වෙදිතබ්බං:- යථා හි තස්සා කුක්කුටියා අත්තනො අණ්ඩෙසු අධිසයනාදිතිවිධකිරියාකරණං, එවං බොධිපල්ලඞ්කෙ නිසින්නස්ස බොධිසත්තභූතස්ස භගවතො අත්තනො සන්තානෙ අනිච්චං දුක්ඛමනත්තාති තිවිධානුපස්සනාකරණං, කුක්කුටියා තිවිධකිරියා සම්පාද

1. මූ. පජායාති ආදි
2. සෳා & මූ බොධීති

a. මහාඛන්ධකබොධිකථා.
b. මජ්ඣිමනි- පාසරාසිසුත්ත d.

තෙන අණ්ඩානං අපූතිභාවො විය බොධිසත්තභූතස්ස භගවතො තිවිධානුපස්සනාසම්පාදනෙන විපස්සනාඤාණස්ස අපරිහානි, කුක්කුටියා තිවිධකිරියාකරණෙන අණ්ඩානං අල්ලසිනෙහපරියාදානං විය බොධිසත්තභූතස්ස භගවතො තිවිධානුපස්සනාසම්පාදනෙන භවත්තයානුගතනිකන්තිසිනෙහපරියාදානං. කුක්කුටියා තිවිධකිරියාකරණෙන අණ්ඩකපාලානං තනුභාවො විය බොධිසත්තභූතස්ස භගවතො තිවිධානුපස්සනාසම්පාදනෙන අවිජ්ජණ්ඩකොසස්ස තනුභාවො, කුක්කුටියා තිවිධකිරියාකරණෙන කුක්කුටච්ඡාපකස්ස පාදනඛතුණ්ඩකානං ථද්ධඛරභාවො විය බොධිසත්තභූතස්ස භගවතො තිවිධානුපස්සනාසම්පාදනෙන විපස්සනාඤාණස්ස තික්ඛඛරවිප්පසන්නසූරභාවො, කුක්කුටියා තිවිධකිරියාකරණෙන කුක්කුටච්ඡාපකස්ස පරිණාමකාලො විය බොධිසත්තභූතස්ස භගවතො තිවිධානුපස්සනාසම්පාදනෙන විපස්සනාඤාණස්ස පරිණාම[1] කාලො වඩ්ඪිතකාලො ගබ්භග්ගහණකාලො වෙදිතබ්බො. තතො කුක්කුටියා තිවිධකිරියාකරණෙන කුක්කුටච්ඡාපකස්ස පාදනඛසිඛාය වා මුඛතුණ්ඩකෙන වා අණ්ඩකොසං පදාලෙත්වා පක්ඛෙ පප්ඵොටෙත්වා සොත්ථිනා අභිනිබ්භිද[2] කාලො විය බොධිසත්තභූතස්ස[3] භගවතො තිවිධානුපස්සනාසම්පාදනෙන විපස්සනාඤාණං[4] ගබ්භං ගණ්හාපෙත්වා අනුපුබ්බාධිගතෙන අරහත්තමග්ගෙන අවිජ්ජණ්ඩකොසං පදාලෙත්වා අභිඤ්ඤාපක්ඛෙ පප්ඵොටෙත්වා සොත්ථිනා සකලබුද්ධගුණසච්ඡිකතකාලො වෙදිතබ්බො. **ස්වාහං බ්‍රාහ්මණ ජෙට්ඨො සෙට්ඨො ලොකස්සා**ති සො අහං බ්‍රාහ්මණ යථා තෙසං කුක්කුටපොතකානං පඨමතරං අණ්ඩකොසං පදාලෙත්වා අභිනික්ඛන්තො[5] කුක්කුටපොතකො ජෙට්ඨො හොති, එවං අවිජ්ජාගතාය පජාය තං අවිජ්ජණ්ඩකොසං පදාලෙත්වා පඨමතරං අරියාය ජාතියා ජාතත්තා ජෙට්ඨො වුද්ධතරොති සඞ්ඛං ගතො, සබ්බගුණෙහි පන අප්පටිසමත්තා සෙට්ඨොති.

එවං භගවා අත්තනො අනුත්තරං ජෙට්ඨසෙට්ඨභාවං බ්‍රාහ්මණස්ස පකාසෙත්වා ඉදානි යාය පටිපදාය තං අධිගතො තං පටිපදං පුබ්බභාගතොපපභුති දස්සෙන්තො:- **ආරද්ධං ඛො පන මෙ බ්‍රාහ්මණා**ති ආදිමාහ. ඉමං වා භගවතො අනුත්තරං ජෙට්ඨසෙට්ඨභාවං සුත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස චිත්තමෙවමුප්පන්නං:- කාය නු ඛො පටිපදාය ඉමං පත්තොති? තස්ස චිත්තමඤ්ඤාය ඉමායාහං පටිපදාය ඉමං අනුත්තරං ජෙට්ඨසෙට්ඨභාවං පත්තොති දස්සෙන්තො එවමාහ. තත්ථ **ආරද්ධං ඛො පන මෙ බ්‍රාහ්මණ විරියං අහොසී**ති බ්‍රාහ්මණ න මයා අයං අනුත්තරො ජෙට්ඨසෙට්ඨභාවො කුසීතෙන මුට්ඨස්සතිනා සාරද්ධකායෙන වික්ඛිත්තචිත්තෙන අධිගතො, අපිච ඛො තදධිගමාය

1. ම: පරිපාක.
2. මු: අභිනිබ්භිජ්ජන-ස්‍යා. ම. අභිනිබ්භිද.
3. මු: සී. 1. III & ස්‍යා. නත්ථි.
4. මු: ඤාණස්ස-ම. ඤාණ.
5. මු: අභිනික්ඛන්තො-ම. අභිනිබ්භිදෙ.

ආරද්ධං ඛො පන මෙ විරියං අහොසි, බොධිමණ්ඩෙ[1] නිසින්නෙන මයා චතුරඞ්ගසමන්නාගතං විරියං ආරද්ධං අහොසි, පග්ගහිතං අසිථිලප්පවත්තිතන්ති වුත්තං හොති. ආරද්ධත්තායෙව ච මෙ තං **අසල්ලීනං** අහොසි. න කෙවලඤ්ච විරියමෙව, සතිපි මෙ ආරම්මණාභිමුඛීභාවෙන **උපට්ඨිතා** අහොසි. උපට්ඨිතත්තා එව ච **අසම්මුට්ඨා;**[2] **පස්සද්ධො කායොති**[3] කායචිත්තපස්සද්ධිවසෙන කායොපි මෙ පස්සද්ධො අහොසි; තත්ථ යස්මා නාමකායෙ පස්සද්ධෙ රූපකායොපි පස්සද්ධොයෙව හොති, තස්මා නාමකායො රූපකායොති අවිසෙසෙත්වාව පස්සද්ධො කායොති වුත්තං. **අසාරද්ධොති** සො ච ඛො පස්සද්ධත්තායෙව අසාරද්ධො; විගතදරථොති වුත්තං හොති. **සමාහිතං චිත්තං එකග්ගන්ති** චිත්තම්පි මෙ සම්මා ආහිතං සුට්ඨපිතං[4] අප්පිතං විය අහොසි; සමාහිතත්තා එව ච එකග්ගං අචලං නිප්ඵන්දනන්ති.[5] එත්තාවතා ඣානස්ස පුබ්බභාගපටිපදා කථිතා හොති.

ඉදානි ඉමාය පටිපදාය අධිගතං පඨමං ඣානං ආදිං කත්වා විජ්ජාත්තයපරියොසානං විසෙසං දස්සෙන්තො **සො ඛො අහන්ති** ආදිමාහ. තත්ථ **විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහීති** ආදීනං කිඤ්චාපි "තත්ථ කතමෙ කාමා?- ඡන්දො කාමො, රාගො කාමො, ඡන්දරාගො කාමො, සඞ්කප්පො කාමො, රාගො කාමො, සඞ්කප්පරාගො කාමො, ඉමෙ වුච්චන්ති කාමා. තත්ථ කතමෙ අකුසලා ධම්මා?- කාමච්ඡන්දො-පෙ-විචිකිච්ඡා, ඉමෙ වුච්චන්ති අකුසලා ධම්මා. ඉති ඉමෙහි ච කාමෙහි ඉමෙහි ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි විවිත්තො හොති පවිවිත්තො, තෙන වුච්චති: විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහී"ති ආදිනා නයෙන විභඞ්ගෙයෙව අත්ථො වුත්තො. තථාපි අට්ඨකථානයං විනා න සුට්ඨු පාකටො හොති. අට්ඨකථානයෙනෙව නං පකාසයිස්සාමි. සෙය්‍යථීදං?:- **විවිච්චෙව කාමෙහීති** කාමෙහි විවිච්චිත්වා විනා හුත්වා අපසක්කිත්වා; යො පනායමෙත්ථ එවකාරො, සො නියමත්ථොති වෙදිතබ්බො. යස්මා ච නියමත්ථො, තස්මා තස්මිං පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරණසමයෙ අවිජ්ජමානානම්පි කාමානං තස්ස පඨමජ්ඣානස්ස පටිපක්ඛභාවං කාමපරිච්චාගෙනෙව චස්ස අධිගමං දීපෙති. කථං? "විවිච්චෙව කාමෙහී"ති එවං හි නියමෙ කයිරමානෙ[6] ඉදං පඤ්ඤායති: නූනමස්ස[7] ඣානස්ස කාමා පටිපක්ඛභූතා, යෙසු සති ඉදං නප්පවත්තති, අන්ධකාරෙ සති පදීපො විය, තෙසං පරිච්චාගෙනෙව චස්ස අධිගමො හොති, ඔරිමතීරපරිච්චාගෙන පාරිමතීරස්සෙව, තස්මා නියමං කරොතීති. තත්ථ සියා:- කස්මා පනෙස පුබ්බපදෙයෙව වුත්තො න උත්තරපදෙ?, කිං අකුසලෙහි ධම්මෙහි

1. ස්‍යා. මණ්ඩෙ.
2. ස්‍යා. අප්පමුට්ඨා. සී. I.II.III.& මු අපම්මුට්ඨා.
3. ම. සී. I.II.III. & මු. කායො අසාරද්ධො.
4. ස්‍යා. & ම. සුඨපිතං.
5. සී. නිපඵන්දනන්ති.
6. ස්‍යා. & ම. කරීයමානෙ.
7. ස්‍යා. නූනිමස්ස, ම. නනුඉමස්ස.

අවිවිච්චාපි ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරෙය්‍යාති?. න ඛො පනෙතං එවං දට්ඨබ්බං. තන්නිස්සරණතො හි පුබ්බපදෙ එස[1] වුත්තො. කාමධාතුසමතික්කමනතො හි කාමරාගපටිපක්ඛතො ච ඉදං ඣානං කාමානමෙව නිස්සරණං. යථාහ:- "කාමානමෙතං නිස්සරණං යදිදං නෙක්ඛම්ම"න්ති.[a] උත්තරපදෙපි පන යථා[2] "ඉධෙව භික්ඛවෙ(පඨමො) සමණො ඉධ දුතියො සමණො"ති[b], එත්ථ එවකාරො ආනෙත්වා වුච්චති එවං වත්තබ්බො. න හි සක්කා ඉතො අඤ්ඤෙහිපි නීවරණ සඞ්ඛාතෙහි අකුසලධම්මෙහි අවිවිච්ච ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරිතුං, තස්මා "විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්චෙව අකුසලෙහි ධම්මෙහී"ති එවං පදද්වයෙපි එස දට්ඨබ්බො. පදද්වයෙපි ච කිඤ්චාපි "විවිච්චා"ති ඉමිනා සාධාරණවචනෙන තදඞ්ගවිවෙකාදයො කාය[3]විවෙකාදයො ච සබ්බෙපි විවෙකා සඞ්ගහං ගච්ඡන්ති, තථාපි කායවිවෙකො චිත්තවිවෙකො වික්ඛම්භනවිවෙකොති තයො එව ඉධ දට්ඨබ්බා. "කාමෙහී"ති ඉමිනා පන පදෙන යෙ ච නිද්දෙසෙ "කතමෙ වත්ථුකාමා?-මනාපියා රූපා"ති[c] ආදිනා නයෙන වත්ථුකාමා වුත්තා, යෙ ච තත්ථෙව විභඞ්ගෙ ච "ඡන්දො කාමො"ති ආදිනා නයෙන කිලෙසකාමා වුත්තා, තෙ සබ්බෙපි සඞ්ගහිතා ඉච්චෙව දට්ඨබ්බා. එවං හි සති "විවිච්චෙව කාමෙහී"ති වත්ථුකාමෙහිපි විවිච්චෙවාති අත්ථො යුජ්ජති. තෙන කායවිවෙකො වුත්තො හොති.

විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහීති කිලෙසකාමෙහි සබ්බාකුසලෙහි[4] වා විවිච්චාති අත්ථො යුජ්ජති. තෙන චිත්තවිවෙකො වුත්තො හොති. පුරිමෙන චෙත්ථ වත්ථුකාමෙහි විවෙකවචනතො යෙව කාමසුඛපරිච්චාගො, දුතියෙන කිලෙසකාමෙහි විවෙකවචනතො නෙක්ඛම්මසුඛපරිග්ගහො විභාවිතො හොති. එවං වත්ථුකාමකිලෙස කාමවිවෙකවචනතො යෙව ච එතෙසං පඨමෙන සංකිලෙසවත්ථුප්පහානං, දුතියෙන සංකිලෙසප්පහානං, පඨමෙන ලොලභාවස්ස හෙතුපරිච්චාගො, දුතියෙන බාලභාවස්ස, පඨමෙන ච පයොගසුද්ධි, දුතියෙන ආසයපොසනං විභාවිතං හොතීති විඤ්ඤාතබ්බං. එස තාව නයො 'කාමෙහී'ති එත්ථ වුත්තකාමෙසු වත්ථුකාමපක්ඛෙ. කිලෙසකාමපක්ඛෙ පන "ඡන්දො"ති ච "රාගො"ති ච එවමාදීහි අනෙකභෙදො කාමච්ඡන්දොයෙව කාමොති අධිප්පෙතො. සො ච අකුසලපරියාපන්නොපි සමානො "තත්ථ කතමො කාමච්ඡන්දො?, කාමො"ති ආදිනා නයෙන විභඞ්ගෙ ඣානපටිපක්ඛතො විසුං වුත්තො, කිලෙසකාමත්තා වා පුරිමපදෙ වුත්තො, අකුසලපරියාපන්නත්තා දුතියපදෙ. අනෙකභෙදතො චස්ස "කාමතො"ති අවත්වා "කාමෙහී"ති වුත්තං. අඤ්ඤෙසම්පි ච ධම්මානං අකුසලභාවෙ විජ්ජමානෙ "තත්ථ කතමෙ

1. ම. & මු එව එස.
2. ස්‍යා. පනස.
3. චිත්ත-විසුද්ධිමග්ගෙ.
4. මු. & ම. සබ්බාකුසලෙහි ධම්මෙහි.

a. සංයුත්තනිකාය-මහාවග්ග.
b. මජ්ඣිමනිකාය-චූළසීහනාදසුත්ත.
c. කාමසුත්ත-නිද්දෙස.

අකුසලා ධම්මා? කාමච්ඡන්දො"ති ආදිනා නයෙන විභඞ්ගෙ උපරිජ්ඣානඞ්ගානං පච්චනීකපටිපක්ඛභාවදස්සනතො නීවරණානෙව වුත්තානි. නීවරණානි හි ඣානඞ්ගපච්චනීකානි, තෙසං ඣානඞ්ගානෙව[1] පටිපක්ඛානි, විද්ධංසකානි විඝාතකානීති[2] වුත්තං හොති. තථා[3] "සමාධි කාමච්ඡන්දස්ස පටිපක්ඛො, පීති බ්‍යාපාදස්ස, විතක්කො ථිනමිද්ධස්ස, සුඛං උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස, විචාරො විචිකිච්ඡායා"ති පෙටකෙ වුත්තං. එවමෙත්ථ 'විවිච්චෙව කාමෙහී'ති ඉමිනා කාමච්ඡන්දස්ස වික්ඛම්භනවිවෙකො වුත්තො හොති. "විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහී"ති ඉමිනා පඤ්චන්නම්පි නීවරණානං. අග්ගහිතග්ගහණෙන පන පඨමෙන කාමච්ඡන්දස්ස, දුතියෙන සෙසනීවරණානං, තථා පඨමෙන තීසු අකුසලමූලෙසු පඤ්චකාමගුණභෙදවිසයස්ස ලොභස්ස, දුතියෙන ආඝාතවත්ථුභෙදාදිවිසයානං දොසමොහානං, ඔඝාදිසු වා ධම්මෙසු-පඨමෙන කාමොඝ-කාමයොග-කාමාසව-කාමුපාදාන-අභිජ්ඣාකායගන්ථ-කාමරාග සංයොජනානං, දුතියෙන අවසෙස ඔඝ-යොගා'සව-උපාදාන-ගන්ථ-සංයොජනානං, පඨමෙන ච තණ්හාය තංසම්පයුත්තකානඤ්ච, දුතියෙන අවිජ්ජාය තංසම්පයුත්තකානඤ්ච. අපි ච පඨමෙන ලොභසම්පයුත්තඅට්ඨචිත්තුප්පාදානං, දුතියෙන සෙසානං චතුන්නං අකුසලචිත්තුප්පාදානං වික්ඛම්භනවිවෙකො වුත්තො හොතීති වෙදිතබ්බො. අයං තාව "විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහී"ති එත්ථ අත්ථප්පකාසනා.

එත්තාවතා ච පඨමස්ස ඣානස්ස පහානඞ්ගං දස්සෙත්වා ඉදානි සම්පයොගඞ්ගං දස්සෙතුං සවිතක්කං සවිචාරන්ති ආදිමාහ. තත්ථ විතක්කනං=විතක්කො; ඌහනන්ති වුත්තං හොති. ස්වායං ආරම්මණෙ චිත්තස්ස අභිනිරොපණලක්ඛණො, ආහනනපරියාහනනරසො, තථාහි-තෙන යොගාවචරො ආරම්මණං විතක්කාහතං විතක්කපරියාහතං කරොතීති වුච්චති. ආරම්මණෙ චිත්තස්ස ආනයනපච්චුපට්ඨානො. විචරණං=විචාරො; අනුසඤ්චරණන්ති වුත්තං හොති. ස්වායං ආරම්මණානුමජ්ජනලක්ඛණො, තත්ථ සහජාතානුයොජනරසො, චිත්තස්ස අනුප්පබන්ධනපච්චුපට්ඨානො. සන්තෙපි ච නෙසං කත්ථචි අවිප්පයොගෙ ඔළාරිකට්ඨෙන පුබ්බඞ්ගමට්ඨෙන ච ඝණ්ටාභිඝාතසද්දො විය චෙතසො පඨමාභිනිපාතො විතක්කො, සුඛුමට්ඨෙන අනුරවො විය අනුප්පබන්ධො විචාරො, විප්ඵාරවා චෙත්ථ විතක්කො පරිප්ඵන්දනභාවො චිත්තස්ස, ආකාසෙ උප්පතිතුකාමස්ස පක්ඛිනො පක්ඛවික්ඛෙපො විය පදුමාභිමුඛපාතො විය ච ගන්ධානුබද්ධචෙතසො භමරස්ස,සන්තවුත්ති විචාරො නාතිපරිප්ඵන්දනභාවො චිත්තස්ස,ආකාසෙ උප්පතිතස්ස පක්ඛිනො පක්ඛප්පසාරණං විය පරිබ්භමනං විය ච පදුමාභිමුඛපතිතස්ස භමරස්ස පදුමස්ස උපරිභාගෙ,සො පන නෙසං විසෙසො

1. ස්‍යා. ඣානඞ්ගානමෙව. 2. විඝාතකානීති "ම & ස්‍යා" පොත්ථකෙසු න දිස්සති.
3. ස්‍යා. & ම තථාහි.

පඨමදුතියජ්ඣානෙසු පාකටො හොති. ඉති ඉමිනා ච විතක්කෙන ඉමිනා ච විචාරෙන සහ වත්තති රුක්ඛො විය පුප්ඵෙන ච ඵලෙන චාති ඉදං ඣානං සවිතක්කං සවිචාරන්ති වුච්චති. විභඞ්ගෙ පන "ඉමිනා ච විතක්කෙන ඉමිනා ච විචාරෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො"ති ආදිනා නයෙන පුග්ගලාධිට්ඨානා දෙසනා කතා. අත්ථො පන තත්‍රාපි එවමෙව දට්ඨබ්බො.

විවෙකජන්ති එත්ථ විවිත්ති=විවෙකො, නීවරණානං විගමොති[1] අත්ථො, විවිත්තොති වා විවෙකො නීවරණවිවිත්තො ඣානසම්පයුත්තධම්මරාසීති අත්ථො. තස්මා විවෙකා තස්මිං වා විවෙකෙ ජාතන්ති විවෙකජං.

පීතිසුඛන්ති එත්ථ පීණයතීති=පීති, සා සම්පියායනලක්ඛණා, කායචිත්තපීණනරසා ඵරණරසා වා, ඔදග්‍යපච්චුපට්ඨානා. සුඛනං=සුඛං, සුට්ඨු වා ඛාදති ඛනති ච කායචිත්තාබාධන්ති=සුඛං, තං සාතලක්ඛණං, සම්පයුත්තානං උපබ්‍රූහණරසං, අනුග්ගහපච්චුපට්ඨානං. සතිපි ච නෙසං කත්ථචි අවිප්පයොගෙ ඉට්ඨාරම්මණපටිලාභතුට්ඨි පීති, පටිලද්ධරසානුභවනං සුඛං, යත්ථ පීති තත්ථ සුඛං, යත්ථ සුඛං තත්ථ න නියමතො පීති, සඞ්ඛාරක්ඛන්ධසඞ්ගහිතා පීති, වෙදනාක්ඛන්ධසඞ්ගහිතං සුඛං, කන්තාරඛින්නස්ස වනන්තුදකදස්සනසවණෙසු විය පීති, වනච්ඡායාපවෙසඋදකපරිභොගෙසු විය සුඛං. තස්මිං තස්මිං සමයෙ පාකටභාවතො චෙතං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. අයඤ්ච පීති ඉදඤ්ච සුඛං අස්ස ඣානස්ස අස්මිං වා ඣානෙ අත්ථීති ඉදං ඣානං "පීතිසුඛ"න්ති වුච්චති. අථවා පීති ච සුඛඤ්ච=පීතිසුඛං, ධම්මවිනයාදයො විය; විවෙකජං පීතිසුඛමස්ස ඣානස්ස අස්මිං වා ඣානෙ අත්ථීති එවම්පි විවෙකජංපීතිසුඛං. යථෙව හි ඣානං, එවං පීතිසුඛම්පෙත්ථ විවෙකජමෙව හොති, තඤ්චස්ස අත්ථීති, තස්මා එකපදෙනෙව "විවෙකජංපීතිසුඛ"න්තිපි වත්තුං[2] යුජ්ජති. විභඞ්ගෙ පන "ඉදං සුඛං ඉමාය පීතියා සහගත"න්ති ආදිනා නයෙනෙතං වුත්තං. අත්ථො පන තත්‍රාපි එවමෙව දට්ඨබ්බො.

පඨමන්ති ගණනානුපුබ්බතො පඨමං, ඉදං පඨමං සමාපජ්ජතීතිපි පඨමං; පච්චනීකධම්මෙ ඣාපෙතීති=ඣානං, ඉමිනා යොගිනො ඣායන්තීතිපි=ඣානං, පච්චනීකධම්මෙ දහන්ති ගොචරං වා චින්තෙන්තීති අත්ථො. සයං වා තං ඣායති උපනිජ්ඣායතීති=ඣානං, තෙනෙව තං උපනිජ්ඣායනලක්ඛණන්ති වුච්චති. තදෙතං ආරම්මණූපනිජ්ඣානං ලක්ඛණූපනිජ්ඣානන්ති දුවිධං හොති. තත්ථ ආරම්මණූපනිජ්ඣානන්ති සහ උපචාරෙන අට්ඨ සමාපත්තියො වුච්චන්ති. කස්මා? කසිණාදිආරම්මණූපනිජ්ඣායනතො. ලක්ඛණූපනිජ්ඣානන්ති විපස්සනාමග්ගඵලානි වුච්චන්ති. කස්මා? ලක්ඛණූපනිජ්ඣායනතො. එත්ථ හි විපස්සනා අනිච්චලක්ඛණාදීනි උපනිජ්ඣායති, විපස්සනාය

1. සෝ. ම. & විසුද්ධිමග්ග. නීවරණවිගමො. 2. සෝ. & ම. වුත්තං.

උපනිජ්ඣායනකිච්චං පන මග්ගෙන සිජ්ඣතීති මග්ගො ලක්ඛණූපනිජ්ඣානන්ති වුච්චති. ඵලං පන නිරොධස්ස තථලක්ඛණං උපනිජ්ඣායතීති ලක්ඛණූපනිජ්ඣානන්ති වුච්චති. ඉමස්මිං පනත්ථෙ ආරම්මණූපනිජ්ඣානමෙව ඣානන්ති අධිප්පෙතං. එත්ථාහ:- කතමං පන තං ඣානං නාම, යං සවිතක්කං සවිචාරං-පෙ-පීතිසුඛන්ති එවං අපදෙසං අරහතීති?, වුච්චතෙ: යථා "සධනො සපරිජනො"ති ආදීසු ඨපෙත්වා ධනඤ්ච පරිජනඤ්ච අඤ්ඤස්ස අපදෙසාරහො න හොති[1], එවං ඨපෙත්වා විතක්කාදිධම්මෙ අඤ්ඤං අපදෙසාරහං නත්ථි. යථා පන සරථා සපත්තිකා සෙනාති වුත්තෙ සෙනඞ්ගෙසු එව සෙනාසම්මුති[2], එවමිධ පඤ්චසු අඞ්ගෙසුයෙව ඣානසම්මුති වෙදිතබ්බා. කතමෙසු පඤ්චසු? විතක්කො විචාරො පීති සුඛං චිත්තෙකග්ගතාති එතෙසු. එතානෙව හිස්ස "සවිතක්කං සවිචාර"න්ති ආදිනා නයෙන අඞ්ගභාවෙන වුත්තානි. අවුත්තත්තා එකග්ගතා අඞ්ගං න හොතීති චෙ? තඤ්ච න. කස්මා? වුත්තත්තා එව. සාපි හි විභඞ්ගෙ "ඣානන්ති විතක්කො විචාරො පීති සුඛං චිත්තස්සෙකග්ගතා"ති එවං වුත්තා යෙව. යථා "සවිතක්කං සවිචාර"න්ති, එවං "සචිත්තෙකග්ගත"න්ති ඉධ අවුත්තෙපි ඉමිනා විභඞ්ගවචනෙන චිත්තෙකග්ගතාපි අඞ්ගමෙවාති වෙදිතබ්බා. යෙන හි අධිප්පායෙන භගවතා උද්දෙසො කතො, සො එව තෙන විභඞ්ගෙපි පකාසිතොති.

උපසම්පජ්ජාති උපගන්ත්වා; පාපුණිත්වාති වුත්තං හොති. උපසම්පාදයිත්වා වා, නිප්ඵාදෙත්වාති වුත්තං හොති. විභඞ්ගෙ පන "උපසම්පජ්ජාති පඨමස්ස ඣානස්ස ලාභො පටිලාභො පත්ති සම්පත්ති ඵුසනා සච්ඡිකිරියා උපසම්පදා"ති වුත්තං. තස්සාපි එවමෙවත්ථො වෙදිතබ්බො.

විහාසීති බොධිමණ්ඩෙ නිසජ්ජාසඞ්ඛාතෙන ඉරියාපථවිහාරෙන ඉති වුත්තප්පකාරඣානසමඞ්ගී හුත්වා අත්තභාවස්ස ඉරියනං වුත්තිං පාලනං යපනං යාපනං චාරං විහාරං අභිනිප්ඵාදෙසීති අත්ථො. වුත්තඤ්හෙතං විභඞ්ගෙ:- "විහරතීති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති චරති විහරති, තෙන වුච්චති විහරතී"ති. කිං පන කත්වා භගවා ඉමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහාසි? කම්මට්ඨානං භාවෙත්වා. කතරං? ආනාපානසතිකම්මට්ඨානං. අඤ්ඤෙන තදත්ථිකෙන කිං කාතබ්බන්ති? අඤ්ඤෙනාපි එතං වා කම්මට්ඨානං පඨවීකසිණාදීනං වා අඤ්ඤතරං භාවෙතබ්බං. තෙසං භාවනානයො විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. ඉධ පන වුච්චමානෙ අතිභාරියං විනයනිදානං හොති, තස්මා පාළියා අත්ථප්පකාසනමත්තමෙව කරොමාති.

පඨමජ්ඣානකථා නිට්ඨිතා.

---

1. සී. I. II ම & සාරත්ථදීපනී-පොත්, 2. සා. සම්මති.

විතක්කවිචාරානං වූපසමාති විතක්කස්ස ච විචාරස්ස චාති ඉමෙසං ද්වින්නං වූපසමා සමතික්කමා; දුතියජ්ඣානක්ඛණෙ අපාතුභාවාති වුත්තං හොති. තත්ථ කිඤ්චාපි දුතියජ්ඣානෙ සබ්බෙපි පඨමජ්ඣානධම්මා න සන්ති, අඤ්ඤෙයෙව හි පඨමජ්ඣානෙ ඵස්සාදයො අඤ්ඤෙ ඉධ, ඔළාරිකස්ස පන ඔළාරිකස්ස අඞ්ගස්ස සමතික්කමා පඨමජ්ඣානතො පරෙසං දුතියජ්ඣානාදීනං අධිගමො හොතීති දීපනත්ථං "විතක්කවිචාරානං වූපසමා"ති එවං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

අජ්ඣත්තන්ති ඉධ නියකජ්ඣත්තමධිප්පෙතං; විභඞ්ගෙ පන "අජ්ඣත්තං පච්චත්ත"න්ති එත්තකමෙව වුත්තං. යස්මා පන නියකජ්ඣත්තං අධිප්පෙතං, තස්මා අත්තනි ජාතං අත්තනො සන්තානෙ[1] නිබ්බත්තන්ති අයමෙත්ථ අත්ථො. **සම්පසාදන**න්ති සම්පසාදනං වුච්චති සද්ධා; සම්පසාදනයොගතො ඣානම්පි සම්පසාදනං, නීලවණ්ණයොගතො නීලං වත්ථං[2] විය. යස්මා වා තං ඣානං සම්පසාදනසමන්නාගතත්තා විතක්කවිචාරක්ඛොභවූපසමනෙන චෙතො සම්පසාදයති, තස්මාපි සම්පසාදනන්ති වුත්තං. ඉමස්මිඤ්ච අත්ථවිකප්පෙ "සම්පසාදනං චෙතසො"ති එවං පදසම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. පුරිමස්මිං පන අත්ථවිකප්පෙ "චෙතසො"ති එතං එකොදිභාවෙන සද්ධිං යොජෙතබ්බං. තත්‍රායං අත්ථයොජනා:- එකො උදෙතීති=එකොදි, විතක්කවිචාරෙහි අනජ්ඣාරූළ්හත්තා[3] අග්ගො සෙට්ඨො හුත්වා උදෙතීති අත්ථො. සෙට්ඨොපි හි ලොකෙ එකොති වුච්චති. විතක්කවිචාරවිරහතො[4] වා එකො අසහායො හුත්වා ඉතිපි වත්තුං වට්ටති. අථ වා සම්පයුත්තධම්මෙ උදයතීති[5]=උදි, උට්ඨාපෙතීති අත්ථො, සෙට්ඨට්ඨෙන එකො ච සො උදි චාති=එකොදි, සමාධිස්සෙතං අධිවචනං. ඉති ඉමං එකොදිං භාවෙති වඩ්ඪෙතීති ඉදං දුතියජ්ඣානං එකොදිභාවං. සො පනායං එකොදි යස්මා චෙතසො, න සත්තස්ස න ජීවස්ස, තස්මා එතං **චෙතසො එකොදිභාව**න්ති වුත්තං.

නනු චායං සද්ධා පඨමජ්ඣානෙපි අත්ථි, අයඤ්ච එකොදිනාමකො සමාධි, අථ කස්මා ඉදමෙව සම්පසාදනං චෙතසො එකොදිභාවඤ්චාති වුත්තන්ති?, වුච්චතෙ:-අදුඤ්හි පඨමජ්ඣානං විතක්කවිචාරක්ඛොභෙන වීචිතරඞ්ගසමාකුලමිව ජලං න සුප්පසන්නං හොති, තස්මා සතියාපි සද්ධාය සම්පසාදනන්ති න වුත්තං. න සුප්පසන්නත්තායෙව චෙත්ථ සමාධිපි න සුට්ඨු පාකටො, තස්මා එකොදිභාවන්තිපි න වුත්තං. ඉමස්මිං පන ඣානෙ විතක්කවිචාරපලිබොධාභාවෙන ලද්ධොකාසා බලවතී සද්ධා, බලවසද්ධාසහායපටිලාභෙනෙව ච සමාධිපි පාකටො, තස්මා ඉදමෙව එවං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. විභඞ්ගෙ පන "සම්පසාදනන්ති යා සද්ධා සද්දහනා ඔකප්පනා අභිප්පසාදො, චෙතසො

1. ම. අත්තනො. 3. මු. අනජ්ඣාවරූළ්හත්තා.
2. ම. නීලවත්ථං. 4. විරහිතො-විසුද්ධිමග්ග. 5. ස්‍යා. උදයති.

එකොදිභාවන්ති යා චිත්තස්ස ඨිති-පෙ-සම්මාසමාධී"ති එත්තකමෙව වුත්තං. එවං වුත්තෙන පනෙතෙන සද්ධිං අයං අත්ථවණ්ණනා යථා න විරුජ්ඣති අඤ්ඤදත්ථු සංසන්දති චෙව සමෙති ච එවං වෙදිතබ්බා.[1]

අවිතක්කං අවිචාරන්ති භාවනාය පහීනත්තා එතස්මිං එතස්ස වා විතක්කො නත්ථීති=අවිතක්කං, ඉමිනාව නයෙන අවිචාරං; විභඞ්ගෙපි වුත්තං "ඉති අයඤ්ච විතක්කො අයඤ්ච විචාරො සන්තා හොන්ති සමිතා වූපසන්තා අත්ථඞ්ගතා අබ්භත්ථඞ්ගතා අප්පිතා ව්‍යප්පිතා සොසිතා විසොසිතා ව්‍යන්තීකතා, තෙන වුච්චති: අවිතක්කං අවිචාර"න්ති. එත්ථාහ:- නනු ච "විතක්කවිචාරානං වූපසමා"ති ඉමිනාපි අයමත්ථො සිද්ධො, අථ කස්මා පුන වුත්තං 'අවිතක්කං අවිචාර'න්ති? වුච්චතෙ: එවමෙතං[2] සිද්ධො වායමත්ථො, න පනෙතං තදත්ථදීපකං, නනු අවොචුම්හ "ඔළාරිකස්ස පන ඔළාරිකස්ස අඞ්ගස්ස සමතික්කමා පඨමජ්ඣානතො පරෙසං දුතියජ්ඣානාදීනං අධිගමො[3] හොතීති දීපනත්ථං විතක්කවිචාරානං වූපසමාති එවං වුත්ත"න්ති. අපි ච විතක්කවිචාරානං වූපසමා ඉදං සම්පසාදනං න කිලෙසකාලුසියස්ස[4], විතක්කවිචාරානඤ්ච වූපසමා එකොදිභාවං න උපචාරජ්ඣානමිව නීවරණප්පහාණා[5], න පඨමජ්ඣානමිව ච අඞ්ගපාතුභාවාති. එවං සම්පසාදනඑකොදිභාවානං හෙතුපරිදීපකමිදං වචනං. තථා විතක්කවිචාරානං වූපසමා ඉදං අවිතක්කං අවිචාරං, න තතියචතුත්ථජ්ඣානානි විය චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදීනි විය ච අභාවාති. එවං අවිතක්කඅවිචාරභාවස්ස හෙතුපරිදීපකඤ්ච න විතක්කවිචාරාභාවමත්තපරිදීපකං, විතක්කවිචාරාභාවමත්තපරිදීපකමෙව පන අවිතක්කං අවිචාරන්ති ඉදං වචනං, තස්මා පුරිමං වත්වාපි වත්තබ්බමෙවාති.

සමාධිජන්ති පඨමජ්ඣානසමාධිතො සම්පයුත්තසමාධිතො වා ජාතන්ති අත්ථො තත්ථ කිඤ්චාපි පඨමම්පි සම්පයුත්තසමාධිතො ජාතං, අථ ඛො අයමෙව සමාධීති වත්තබ්බතං අරහති, විතක්කවිචාරක්ඛොභවිරහෙන අතිවිය අචලත්තා සුප්පසන්නත්තා ච. තස්මා ඉමස්ස වණ්ණභණනත්ථං ඉදමෙව "සමාධිජ"න්ති වුත්තං. **පීතිසුඛන්ති** ඉදං වුත්තනයමෙව.

දුතියන්ති ගණනානුපුබ්බතො[6] දුතියං, ඉදං දුතියං සමාපජ්ජතීතිපි දුතියං; **ඣානන්ති** එත්ථ පන යථා පඨමජ්ඣානං විතක්කාදීහි පඤ්චඞ්ගිකං හොති, එවමිදං සම්පසාදාදීහි චතුරඞ්ගිකන්ති වෙදිතබ්බං. යථාහ: "ඣානන්ති සම්පසාදො පීති සුඛං චිත්තස්ස එකග්ගතා"ති. පරියායොයෙව චෙසො, සම්පසාදනං[7] පන ඨපෙත්වා නිප්පරියායෙන

1. මූ. වෙදිතබ්බො.
2. සයා. එවමෙව.
3. සයා. ම. සී. & විසුද්ධිමග්ග-සමධිගමො.
4. කාලුස්සියස්ස-සබ්බත්ථ
5. "සයා. මූ. සී." පොත්ථකෙසු "න"කාරො'යං න දිස්සති.
6. ම. & විසුද්ධිමග්ග-පුබ්බතො.
7. සී. & මූ. සම්පසාදං.

තිවඞ්ගිකමෙවෙතං හොති. යථාහ:-"කතමං තස්මිං සමයෙ තිවඞ්ගිකං ඣානං හොති? පීති සුඛං චිත්තස්ස එකග්ගතා"ති. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

දුතියජ්ඣානකථා නිට්ඨිතා.

පීතියා ච විරාගාති එත්ථ වුත්තත්ථො යෙව පීති, විරාගොති තස්සා ජිගුච්ඡනං වා සමතික්කමො වා; උභින්නමන්තරා "ච" සද්දො සම්පිණ්ඩනත්ථො, සො හි වූපසමං වා සම්පිණ්ඩෙති විතක්කවිචාරවූපසමං වා. තත්ථ යදා වූපසමමෙව සම්පිණ්ඩෙති, තදා පීතියා විරාගා ච, කිඤ්ච භිය්‍යො? වූපසමා චාති එවං යොජනා වෙදිතබ්බා. ඉමිස්සා ච යොජනාය විරාගො ජිගුච්ඡනත්ථො හොති. තස්මා පීතියා ජිගුච්ඡනා ච වූපසමා චාති අයමත්ථො දට්ඨබ්බො. යදා පන විතක්කවිචාරවූපසමං සම්පිණ්ඩෙති, තදා පීතියා ච විරාගා[1], කිඤ්ච භිය්‍යො? විතක්කවිචාරානඤ්ච වූපසමාති එවං යොජනා වෙදිතබ්බා. ඉමිස්සා ච යොජනාය විරාගො සමතික්කමනත්ථො හොති. තස්මා පීතියා ච සමතික්කමා විතක්කවිචාරානඤ්ච වූපසමාති අයමත්ථො දට්ඨබ්බො. කාමඤ්චෙතෙ විතක්කවිචාරා දුතියජ්ඣානෙ යෙව වූපසන්තා. ඉමස්ස පන ඣානස්ස මග්ගපරිදීපනත්ථං වණ්ණභණනත්ථඤ්චෙතං වුත්තං. විතක්කවිචාරානඤ්ච වූපසමාති හි වුත්තෙ ඉදං පඤ්ඤායති: නූන විතක්කවිචාරානං වූපසමො මග්ගො ඉමස්ස ඣානස්සාති. යථා ච තතියෙ අරියමග්ගෙ අප්පහීනානම්පි සක්කායදිට්ඨාදීනං පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පහාණාති එවං පහාණං[2] වුච්චමානං වණ්ණභණනං හොති තදධිගමාය උස්සුක්කානං උස්සාහජනනත්ථං.[3] එවමෙව ඉධ අවූපසන්තානම්පි විතක්කවිචාරානං වූපසමො වුච්චමානො වණ්ණභණනං හොති. තෙනායමත්ථො වුත්තො: "පීතියා ච සමතික්කමා විතක්කවිචාරානඤ්ච වූපසමා"ති.

උපෙක්ඛකො ච විහරතීති එත්ථ උපපත්තිතො ඉක්ඛතීති උපෙක්ඛා, සමං පස්සති අපක්ඛපතිතා ව[4] හුත්වා පස්සතීති අත්ථො. තාය විසදාය විපුලාය ථාමගතාය සමන්නාගතත්තා තතියජ්ඣානසමඞ්ගී උපෙක්ඛකොති වුච්චති. උපෙක්ඛා පන දසවිධා හොති: ඡළඞ්ගුපෙක්ඛා, බ්‍රහ්මවිහාරුපෙක්ඛා, බොජ්ඣඞ්ගුපෙක්ඛා, විරියුපෙක්ඛා, සඞ්ඛාරුපෙක්ඛා, වෙදනුපෙක්ඛා, විපස්සනුපෙක්ඛා, තත්‍රමජ්ඣත්තුපෙක්ඛා, ඣානුපෙක්ඛා, පාරිසුද්ධිඋපෙක්ඛාති. එවමයං දසවිධාපි තත්ථ තත්ථ ආගතනයතො භූමිපුග්ගලචිත්තාරම්මණතො ඛන්ධසඞ්ගහ-එකක්ඛණ-කුසලත්තික-සඞ්ඛෙපවසෙන ච **අට්ඨසාලිනියා ධම්මසඞ්ගහට්ඨකථාය** වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බා. ඉධ පන වුච්චමානා විනයනිදානං අතිභාරියං

---

1. ම. [illegible]
2. පහාණන්ති පදං මුද්දිතපොත්ථකෙ න දිස්සති,
3. සී ම & විසුද්ධිමග්ග-ජනකං,
4. මු පාති තාව,

කරොන්තීති න වුත්තං. ලක්ඛණාදිතො පන ඉධ අධිප්පෙතුපෙක්ඛා මජ්ඣත්තලක්ඛණා, අනාභොගරසා, අබ්‍යාපාරපච්චුපට්ඨානා, පීතිවිරාගපදට්ඨානාති. එත්ථාහ:- නනු චායං අත්ථතො තත්‍රමජ්ඣත්තුපෙක්ඛාව හොති, සා ච පඨමදුතියජ්ඣානෙසුපි අත්ථි, තස්මා තත්‍රාපි "උපෙක්ඛකො ච විහාසී"ති එවමයං වත්තබ්බා සියා, සා කස්මා න වුත්තාති? අපරිව්‍යත්තකිච්චතො. අපරිව්‍යත්තං හි තස්සා තත්ථ කිච්චං, විතක්කාදීහි අභිභූතත්තා. ඉධ පනා'යං විතක්කවිචාරපීතීහි අනභිභූතත්තා උක්ඛිත්තසිරා විය හුත්වා පරිව්‍යත්තකිච්චා ජාතා, තස්මා වුත්තාති.

නිට්ඨිතා උපෙක්ඛකො ච විහාසීති එතස්ස සබ්බසො
අත්ථවණ්ණනා.

ඉදානි **සතො ච සම්පජානොති** එත්ථ සරතීති=සතො, සම්පජානාතීති=**සම්පජානො**, පුග්ගලෙන සති ච සම්පජඤ්ඤඤ්ච වුත්තං. තත්ථ සරණලක්ඛණා සති, අසම්මුස්සන[1]රසා, ආරක්ඛපච්චුපට්ඨානා. අසම්මොහලක්ඛණං සම්පජඤ්ඤං, තීරණරසං, පවිචයපච්චුපට්ඨානං.

තත්ථ කිඤ්චාපි ඉදං සතිසම්පජඤ්ඤං පුරිමජ්ඣානෙසු පි අත්ථි, මුට්ඨස්සතිස්ස හි අසම්පජානස්ස උපචාරමත්තම්පි[2] න සම්පජ්ජති, පගෙව අප්පනා, ඔළාරිකත්තා පන තෙසං ඣානානං භූමියං විය පුරිසස්ස චිත්තස්ස ගති සුඛා හොති, අව්‍යත්තං[3] තත්ථ සතිසම්පජඤ්ඤකිච්චං, ඔළාරිකඞ්ගප්පහානෙන පන සුඛුමත්තා ඉමස්ස ඣානස්ස පුරිසස්ස ඛුරධාරායං විය සතිසම්පජඤ්ඤකිච්චපරිග්ගහිතායෙව චිත්තස්ස ගති ඉච්ඡිතබ්බාති ඉධෙව වුත්තං. කිඤ්ච භිය්‍යො? යථාපි ධෙනුපකො[4] වච්ඡො ධෙනුතො අපනීතො අරක්ඛියමානො පුනදෙව ධෙනුං උපගච්ඡති, එවමිදං තතියජ්ඣානසුඛං පීතිතො අපනීතං සතිසම්පජඤ්ඤාරක්ඛෙන අරක්ඛියමානං පුනදෙව පීතිං උපගච්ඡෙය්‍ය පීතිසම්පයුත්තමෙව සියා. සුඛෙ චාපි සත්තා රජ්ජන්ති, ඉදං ච අතිමධුරං සුඛං තතො පරං සුඛාභාවා, සතිසම්පජඤ්ඤානුභාවෙන පනෙත්ථ සුඛෙ අසාරජ්ජනා හොති, නො අඤ්ඤථාති ඉමම්පි අත්ථවිසෙසං දස්සෙතුං ඉදං ඉධෙව වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

ඉදානි **සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙසීති** එත්ථ කිඤ්චාපි තතියජ්ඣානසමඞ්ගිනො සුඛපටිසංවෙදනාභොගො නත්ථි, එවං සන්තෙපි යස්මා තස්ස නාමකායෙන සම්පයුත්තං සුඛං යං වා තං නාමකාය සම්පයුත්තං සුඛං, තංසමුට්ඨානෙනස්ස යස්මා අතිපණීතෙන රූපෙන රූපකායො ඵුටො, යස්ස ඵුටත්තා ඣානා වුට්ඨිතොපි සුඛං පටිසංවෙදෙය්‍ය, තස්මා එතමත්ථං දස්සෙන්තො "සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙසී"ති ආහ.

---

1. සී. මු. I. II & පීකා. අපම්මුස්සන. සෳා. අප්පමුස්සන. 3. සී. මු. අපරිව්‍යත්තං.
2. සී. මු. උපචාරජ්ඣානමත්තම්පි. 4. සී. මු. & ම. ධෙනුපගො

ඉදානි යං තං අරියා ආචික්ඛන්ති උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරීති එත්ථ යංහෙතු යංකාරණා තං තතියජ්ඣානසමඞ්ගිපුග්ගලං බුද්ධාදයො අරියා ආචික්ඛන්ති දෙසෙන්ති පඤ්ඤපෙන්ති පට්ඨපෙන්ති විවරන්ති විභජන්ති උත්තානීකරොන්ති පකාසෙන්ති, පසංසන්තීති අධිප්පායො. කින්ති? "උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරී"ති. **තං තතියජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරතීති** එවමෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා.

කස්මා පන තං තෙ එවං පසංසන්තීති? පසංසාරහතො. අයං හි යස්මා අතිමධුරසුඛෙ සුඛපාරමි[1]ප්පත්තෙපි තතියජ්ඣානෙ උපෙක්ඛකො න තත්ථ සුඛාභිසඞ්ගෙන ආකඩ්ඪියති, යථා ච පීති න උප්පජ්ජති, එවං උපට්ඨිතසතිතාය සතිමා, යස්මා ච අරියකන්තං අරියජනසෙවිතමෙව ච අසංකිලිට්ඨං සුඛං නාමකායෙන පටිසංවෙදෙති, තස්මා පසංසාරහො. ඉති පසංසාරහතො නං අරියා තෙ එවං පසංසා[2]හෙතුභූතෙ ගුණෙ පකාසෙන්තා "උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරී"ති එවං පසංසන්තීති වෙදිතබ්බං.

තතියන්ති ගණනානුපුබ්බතො[3] තතියං, ඉදං තතියං සමාපජ්ජතීතිපි තතියං; **ඣානන්ති** එත්ථ ච යථා දුතියං සම්පසාදාදීහි චතුරඞ්ගිකං, එවමිදං උපෙක්ඛාදීහි පඤ්චඞ්ගිකං; යථාහ– "ඣානන්ති උපෙක්ඛාසතිසම්පජඤ්ඤං සුඛං චිත්තස්ස එකග්ගතා"ති. පරියායොයෙව චෙසො,[4] උපෙක්ඛාසතිසම්පජඤ්ඤානි පන ඨපෙත්වා නිප්පරියායෙන දුවඞ්ගිකමෙව තං හොති. යථාහ :– "කතමං තස්මිං සමයෙ දුවඞ්ගිකං ඣානං හොති? සුඛං චිත්තස්සෙකග්ගතා"ති[a] සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

තතියජ්ඣානකථා නිට්ඨිතා.

සුඛස්ස ච පහාණා දුක්ඛස්ස ච පහාණාති කායිකසුඛස්ස ච කායිකදුක්ඛස්ස ච පහාණා; **පුබ්බෙවාති** තඤ්ච ඛො පුබ්බෙව, න චතුත්ථජ්ඣානක්ඛණෙ; **සොමනස්සදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමාති**[5] චෙතසිකසුඛස්ස ච චෙතසිකදුක්ඛස්ස චාති ඉමෙසම්පි ද්වින්නං පුබ්බෙයෙව අත්ථඞ්ගමා පහාණා ඉච්චෙව වුත්තං හොති. කදා පන නෙසං පහාණං හොති? චතුන්නං ඣානානං උපචාරක්ඛණෙ. සොමනස්සං හි චතුත්ථස්ස ඣානස්ස උපචාරක්ඛණෙයෙව පහීයති, දුක්ඛදොමනස්සසුඛානි පඨමදුතියතතියානං උපචාරක්ඛණෙසු. එවමෙතෙසං පහාණක්කමෙන අවුත්තානං ඉන්ද්‍රියවිභඞ්ගෙ පන ඉන්ද්‍රියානං උද්දෙසක්කමෙනෙව ඉධාපි වුත්තානං සුඛදුක්ඛසොමනස්සදොමනස්සානං පහාණං වෙදිතබ්බං.

---

1. සී. මු. සුඛපාර
2. සා. පසංසාරහා.
3. ම. ගණනානුපුබ්බතා.
4. සී. මු. චෙසොච
5. සී I II & මු. අත්ථගමා.

a. ඣානවිභඞ්ග.

යදි පනෙතානි තස්ස තස්ස ඣානස්සුපචාරක්ඛණෙයෙව පහීයන්ති, අථ කස්මා "කත්ථ චුප්පන්නං දුක්ඛින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති? ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු විවිච්චෙව කාමෙහි-පෙ-පඨමජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති, එත්ථුප්පන්නං දුක්ඛින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති. කත්ථ චුප්පන්නං දොමනස්සින්ද්‍රියං-සුඛින්ද්‍රියං-සොමනස්සින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති? ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු සුඛස්ස ච පහාණා-පෙ-චතුත්ථජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති, එත්ථුප්පන්නං සොමනස්සින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣතී"ති[a] එවං ඣානෙසෙව නිරොධො වුත්තොති? අතිසයනිරොධත්තා. අතිසයනිරොධො හි නෙසං පඨමජ්ඣානාදීසු, න නිරොධොයෙව, නිරොධොයෙව පන උපචාරක්ඛණෙ නාතිසයනිරොධො, තථා හි නානාවජ්ජනෙ පඨමජ්ඣානුපචාරෙ නිරුද්ධස්සාපි දුක්ඛින්ද්‍රියස්ස ඩංසමකසාදිසම්ඵස්සෙන වා විසමාසනුපතාපෙන වා සියා උප්පත්ති, නත්වෙව අන්තොඅප්පණායං උපචාරෙ වා නිරුද්ධමෙතං න සුට්ඨු නිරුද්ධං හොති, පටිපක්ඛෙන අවිහතත්තා. අන්තොඅප්පණායං පන පීතිඵරණෙන සබ්බො කායො සුඛොක්කන්තො හොති. සුඛොක්කන්තකායස්ස ච සුට්ඨු නිරුද්ධං හොති දුක්ඛින්ද්‍රියං, පටිපක්ඛෙන විහතත්තා. නානාවජ්ජනෙ එව ච දුතියජ්ඣානුපචාරෙ පහීණස්ස දොමනස්සින්ද්‍රියස්ස යස්මා එතං විතක්කවිචාරප්පච්චයෙපි කායකිලමථෙ චිත්තූපඝාතෙ ච සති උප්පජ්ජති, විතක්කවිචාරාභාවෙ ච නෙව උප්පජ්ජති. යත්ථ පන උප්පජ්ජති, තත්ථ විතක්කවිචාරභාවෙ[2] අප්පහීණා එව ච දුතියජ්ඣානුපචාරෙ විතක්කවිචාරාති. තත්ථස්ස සියා උප්පත්ති අප්පහීණපච්චයත්තා, නත්වෙව දුතියජ්ඣානෙ පහීණපච්චයත්තා. තථා තතියජ්ඣානුපචාරෙ පහීණස්සාපි සුඛින්ද්‍රියස්ස පීතිසමුට්ඨානපණීතරූපඵුට්ඨකායස්ස සියා උප්පත්ති, නත්වෙව තතියජ්ඣානෙ. තතියජ්ඣානෙ හි සුඛස්ස පච්චයභූතා පීති සබ්බසො නිරුද්ධාති. තථා චතුත්ථජ්ඣානුපචාරෙ පහීණස්සාපි සොමනස්සින්ද්‍රියස්ස ආසන්නත්තා අප්පණාප්පත්තාය උපෙක්ඛාය අභාවෙන සම්මා අනතික්කන්තත්තා ච සියා උප්පත්ති, නත්වෙව චතුත්ථජ්ඣානෙ. තස්මා එව ච "එත්ථුප්පන්නං දුක්ඛින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣතී"ති[a] තත්ථ තත්ථ අපරිසෙසග්ගහණං කතන්ති.

එත්ථාහ :- අථෙවං තස්ස තස්ස ඣානස්සුපචාරෙ පහීණාපි එතා වෙදනා ඉධ කස්මා සමාහරීති?, සුඛග්ගහණත්ථං. යා හි අයං අදුක්ඛමසුඛන්ති එත්ථ අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා වුත්තා, සා සුඛුමා අතිදුබ්බිඤ්ඤෙය්‍යා න සක්කා සුඛෙන ගහෙතුං, තස්මා යථා නාම දුට්ඨස්ස යථා වා තථා වා උපසඞ්කමිත්වා ගහෙතුං අසක්කුණෙය්‍යස්ස ගොණස්ස ගහණත්ථං ගොපො එකස්මිං වජෙ සබ්බා ගාවො සමාහරති, අථෙකෙකං නීහරන්තො පටිපාටියා ආගතං 'අයං සො, ගණ්හථ න'න්ති තම්පි ගාහා

a. දීඝනිකාය-මහාසතිපට්ඨානසුත්ත. 1. සී. මු. පහීණෙපි.
2. සී. මු. විතක්කවිචාරාභාවෙ.

පයති, එවමෙවං භගවා සුඛග්ගහණත්ථං සබ්බා එතා සමාහරි. එවං හි සමාහටා එතා දස්සෙත්වා යං නෙව සුඛං න දුක්ඛං න සොමනස්සං න දොමනස්සං, අයං "අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා"ති සක්කා හොති එසා ගාහයිතුං. අපිච අදුක්ඛමසුඛාය චෙතොවිමුත්තියා පච්චයදස්සනත්ථං චාපි එතා වුත්තාති වෙදිතබ්බා. සුඛප්පහානාදයො හි තස්සා පච්චයා. යථාහ:- "චත්තාරො ඛො ආවුසො පච්චයා අදුක්ඛමසුඛාය චෙතොවිමුත්තියා සමාපත්තියා, ඉධාවුසො භික්ඛු සුඛස්ස ච පහානා-පෙ-චතුත්ථජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති, ඉමෙ ඛො ආවුසො චත්තාරො පච්චයා අදුක්ඛමසුඛාය චෙතොවිමුත්තියා සමාපත්තියා"ති[a]. යථා වා අඤ්ඤත්ථ පහීනාපි සක්කායදිට්ඨිආදයො තතියමග්ගස්ස වණ්ණභණනත්ථං තත්ථ පහීනාති වුත්තා, එවං වණ්ණභණනත්ථමෙතස්ස ඣානස්සෙතා ඉධ වුත්තාති වෙදිතබ්බා. පච්චයඝාතෙන වා එත්ථ රාගදොසානං අතිදූරභාවං දස්සෙතුම්පෙතා වුත්තාති වෙදිතබ්බා. එතාසු හි සුඛං සොමනස්සස්ස පච්චයො, සොමනස්සං රාගස්ස, දුක්ඛං දොමනස්සස්ස පච්චයො, දොමනස්සං දොසස්ස, සුඛාදිඝාතෙන ච තෙ සප්පච්චයා රාගදොසා හතාති අතිදූරෙ හොන්තීති.

අදුක්ඛමසුඛන්ති දුක්ඛාභාවෙන අදුක්ඛං, සුඛාභාවෙන අසුඛං; එතෙනෙත්ථ දුක්ඛසුඛපටිපක්ඛභූතං තතියවෙදනං දීපෙති, න දුක්ඛසුඛාභාවමත්තං, තතියවෙදනා නාම-අදුක්ඛමසුඛා[1] උපෙක්ඛාතිපි වුච්චති. සා ඉට්ඨානිට්ඨවිපරීතානුභවනලක්ඛණා, මජ්ඣත්තරසා, අවිභූතපච්චුපට්ඨානා, සුඛනිරොධපදට්ඨානාති වෙදිතබ්බා.

උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධින්ති උපෙක්ඛාය ජනිතසතිපාරිසුද්ධිං; ඉමස්මිං හි ඣානෙ සුපරිසුද්ධා සති, යා ච තස්සා සතියා පාරිසුද්ධි, සා උපෙක්ඛාය කතා න අඤ්ඤෙන, තස්මා එතං උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධීති[2] වුච්චති. විභඞ්ගෙපි වුත්තං:- "අයං සති ඉමාය උපෙක්ඛාය විසදා හොති පරිසුද්ධා පරියොදාතා, තෙන වුච්චති උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධී"ති[b]. යාය ච උපෙක්ඛාය එත්ථ සතියා පාරිසුද්ධි හොති, සා අත්ථතො තත්‍රමජ්ඣත්තතාති වෙදිතබ්බා. න කෙවලඤ්චෙත්ථ තාය සතියෙව පරිසුද්ධා, අපිච ඛො සබ්බෙපි සම්පයුත්තධම්මා. සතිසීසෙන පන දෙසනා වුත්තා.

තත්ථ කිඤ්චාපි අයං උපෙක්ඛා හෙට්ඨාපි තීසු ඣානෙසු විජ්ජති, යථා පන දිවා සූරියප්පභාභිභවා සොම්ම[3]භාවෙන ච අත්තනො උපකාරකත්තෙන වා සභාගාය රත්තියා අලාභා දිවා විජ්ජමානාපි චන්දලෙඛා අපරිසුද්ධා හොති අපරියොදාතා, එවමයම්පි තත්‍රමජ්ඣත්තුපෙක්ඛාචන්දලෙඛා විතක්කාදිපච්චනීකධම්මතෙජාභිභවා සභාගාය ච උපෙක්ඛාවෙදනාරත්තියා අලාභා විජ්ජමානාපි පඨමාදිජ්ඣානභෙදෙ අපරිසුද්ධා හොති. තස්සා ච අපරිසුද්ධාය දිවා අපරිසුද්ධචන්දලෙඛාය පභා විය

a. මජ්ඣිමනිකායෙ-මහාවෙදල්ලසුත්ත. 1. සී II & III මු k සයා. අදුක්ඛං අසුඛා
b. ඣානවිභඞ්ග. 2. මු. සී. I. II & සයා. පාරිසුද්ධීති. 3. සයා. සොම්ම

සහජාතාපි සතිආදයො අපරිසුද්ධාව හොන්ති, තස්මා තෙසු එකම්පි උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධීති න වුත්තං. ඉධ පන විතක්කාදිපච්චනීකධම්මතෙජාභිභවාභාවා සභාගාය ච උපෙක්ඛාවෙදනාරත්තියා පටිලාභා අයං තත්‍රමජ්ඣත්තුපෙක්ඛාචන්දලෙඛා අතිවිය පරිසුද්ධා, තස්සා පරිසුද්ධත්තා පරිසුද්ධචන්දලෙඛාය පභා විය සහජාතාපි සතිආදයො පරිසුද්ධා හොන්ති පරියොදාතා, තස්මා ඉදමෙව උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධින්ති වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

චතුත්ථන්ති ගණනානුපුබ්බතො චතුත්ථං, ඉදං චතුත්ථං සමාපජ්ජතීති පි චතුත්ථං; ඣානන්ති එත්ථ යථා තතියං උපෙක්ඛාදීහි පඤ්චඞ්ගිකං, එවමිදං උපෙක්ඛාදීහි තිවඞ්ගිකං; යථාහ:- "ඣානන්ති උපෙක්ඛා සති චිත්තස්සෙකග්ගතා"ති. පරියායො එව චෙසො, ඨපෙත්වා පන සතිං උපෙක්ඛාවෙදනමෙව ගහෙත්වා නිප්පරියායෙන දුවඞ්ගිකමෙවෙතං හොති. යථාහ:- "කතමං තස්මිං සමයෙ දුවඞ්ගිකං ඣානං හොති? උපෙක්ඛා චිත්තස්සෙකග්ගතා"ති[1]. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

චතුත්ථජ්ඣානකථා නිට්ඨිතා.

ඉති ඉමානි චත්තාරි ඣානානි කෙසඤ්චි චිත්තෙකග්ගතත්ථානි හොන්ති, කෙසඤ්චි විපස්සනාපාදකානි, කෙසඤ්චි අභිඤ්ඤාපාදකානි, කෙසඤ්චි නිරොධපාදකානි, කෙසඤ්චි භවොක්කමනත්ථානි.

තත්ථ ඛීණාසවානං චිත්තෙකග්ගතත්ථානි හොන්ති, තෙ හි සමාපජ්ජිත්වා එකග්ගචිත්තා සුඛං දිවසං විහරිස්සාමා ඉච්චෙවං කසිණපරිකම්මං කත්වා අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙන්ති.

සෙඛපුථුජ්ජනානං සමාපත්තිතො වුට්ඨාය සමාහිතෙන චිත්තෙන විපස්සිස්සාමාති නිබ්බත්තෙන්තානං විපස්සනාපාදකානි හොන්ති.

යෙ පන අට්ඨසමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා අභිඤ්ඤාපාදකං ඣානං සමාපජ්ජිත්වා සමාපත්තිතො වුට්ඨාය "එකොපි හුත්වා බහුධා හොතී"ති වුත්තනයා අභිඤ්ඤායො පත්ථෙන්තා නිබ්බත්තෙන්ති, තෙසං අභිඤ්ඤාපාදකානි හොන්ති.

යෙ පන අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා සත්තාහං අචිත්තකා හුත්වා දිට්ඨෙව ධම්මෙ නිරොධං නිබ්බාණං පත්වා සුඛං විහරිස්සාමාති නිබ්බත්තෙන්ති, තෙසං නිරොධපාදකානි හොන්ති.

යෙ පන අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා අපරිහීනජ්ඣානා හුත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ උප්පජ්ජිස්සාමාති නිබ්බත්තෙන්ති, තෙසං භවොක්කමනත්ථානි හොන්ති.

---

1. ඣානවිභඞ්ග.

භගවතො පනිදං චතුත්ථජ්ඣානං බොධිරුක්ඛමූලෙ නිබ්බත්තිතං. තං තස්ස විපස්සනාපාදකඤ්චෙව අහොසි, අභිඤ්ඤාපාදකඤ්ච, නිරොධපාදකඤ්ච. සබ්බකිච්චසාධකඤ්ච, සබ්බලොකියලොකුත්තරගුණදායකන්ති වෙදිතබ්බං.

යෙසඤ්ච ගුණානං දායකං අහොසි, තෙසං එකදෙසං දස්සෙන්තො **සො එවං සමාහිතෙ චිත්තෙ**ති ආදිමාහ. තත්ථ **සො**ති සො අහං; **එව**න්ති චතුත්ථජ්ඣානක්කමනිදස්සනමෙතං; ඉමිනා කමෙන චතුත්ථජ්ඣානං පටිලභිත්වාති වුත්තං හොති. **සමාහිතෙ**ති ඉමිනා චතුත්ථජ්ඣානසමාධිනා සමාහිතෙ; **පරිසුද්ධෙ**ති ආදීසු පන උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිභාවෙන පරිසුද්ධෙ; පරිසුද්ධත්තායෙව **පරියොදාතෙ**; පභස්සරෙති වුත්තං හොති. සුඛාදීනං පච්චයානං ඝාතෙන විහතරාගාදිඅඞ්ගණත්තා **අනඞ්ගණෙ**; අනඞ්ගණත්තායෙව ච **විගතූපක්කිලෙසෙ**; අඞ්ගණෙන හි චිත්තං උපක්කිලිස්සති. සුභාවිතත්තා **මුදුභූතෙ**; වසීභාවප්පත්තෙති වුත්තං හොති. වසෙ වත්තමානං හි චිත්තං මුදුන්ති වුච්චති. මුදුත්තා එව ච **කම්මනියෙ**; කම්මක්ඛමෙ කම්මයොග්ගෙති වුත්තං හොති. මුදු හි චිත්තං කම්මනියං හොති සුද්ධන්තමිව සුවණ්ණං, තදුභයම්පි ච සුභාවිතත්තා එව. යථාහ:– “නාහං භික්ඛවෙ අඤ්ඤං එකධම්මම්පි සමනුපස්සාමි, යං එවං භාවිතං බහුලීකතං මුදුඤ්ච හොති කම්මනියඤ්ච, යථයිදං භික්ඛවෙ චිත්ත”න්ති[a]. එතෙසු පරිසුද්ධභාවාදීසු[1] ඨිතත්තා **ඨිතෙ**; ඨිතත්තායෙව **ආනෙඤ්ජප්පත්තෙ**, අචලෙ නිරිඤ්ජනෙති වුත්තං හොති. මුදුකම්මඤ්ඤභාවෙන වා අත්තනො වසෙ ඨිතත්තා ඨිතෙ, සද්ධාදීහි පරිග්ගහිතත්තා ආනෙඤ්ජප්පත්තෙ.

සද්ධාපරිග්ගහිතං හි චිත්තං අස්සද්ධියෙන න ඉඤ්ජති, විරියපරිග්ගහිතං කොසජ්ජෙන න ඉඤ්ජති, සතිපරිග්ගහිතං පමාදෙන න ඉඤ්ජති, සමාධිපරිග්ගහිතං උද්ධච්චෙන න ඉඤ්ජති, පඤ්ඤාපරිග්ගහිතං අවිජ්ජාය න ඉඤ්ජති, ඔභාසගතං කිලෙසන්ධකාරෙන න ඉඤ්ජති, ඉමෙහි ඡහි ධම්මෙහි පරිග්ගහිතං ආනෙඤ්ජ[2]ප්පත්තං හොති,[3] එවං අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතං චිත්තං අභිනීහාරක්ඛමං හොති අභිඤ්ඤාසච්ඡිකරණීයානං ධම්මානං අභිඤ්ඤාසච්ඡිකිරියාය.

අපරො නයො:– චතුත්ථජ්ඣානසමාධිනා සමාහිතෙ, නීවරණදූරීභාවෙන පරිසුද්ධෙ, විතක්කාදිසමතික්කමෙන පරියොදාතෙ, ඣානපටිලාභපච්චයානං[4] පාපකානං ඉච්ඡාවචරානං අභාවෙන අනඞ්ගණෙ, අභිජ්ඣාදීනං චිත්තූපක්කිලෙසානං විගමෙන විගතූපක්කිලෙසෙ, උභයම්පි චෙතං අනඞ්ගණ- වත්ථ[5]සුත්තානුසාරෙන වෙදිතබ්බං. වසිප්පත්තියා මුදුභූතෙ, ඉද්ධිපාදභාවූපගමෙන කම්මනියෙ, භාවනා

a. එකඞ්ගුත්තර.
1. සී. මු. පරිසුද්ධතාදීසු.
2. මජ්ඣිමයාම & සා. ආනෙඤ්ජ.
3. සී. මු. & ම. චිත්තං හොති.
4. පටිලාභපච්චත්ථිකානං–කත්ථචි.
5. සී. මු. සා. & ම. වත්ථු.

පාරිපූරියා පණීතභාවූපගමෙන ඨිතෙ ආනෙජ්ජ[1]ප්පත්තෙ, යථා අනෙජභාවං ආනෙජ්ජං පත්තං[2] හොති, එවං ඨිතෙති අත්ථො. එවමපි අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතං චිත්තං අභිනීහාරක්ඛමං හොති අභිඤ්ඤාසච්ඡිකරණීයානං ධම්මානං අභිඤ්ඤාසච්ඡිකිරියාය, පාදකං පදට්ඨානං භූතන්ති අත්ථො.

පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණායාති එවං අභිඤ්ඤාපාදකෙ ඣානෙ එතස්මිං චිත්තෙ පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිම්හි යං ඤාණං තදත්ථාය; තත්ථ "පුබ්බෙ නිවාසො"ති පුබ්බෙ අතීතජාතීසු නිවුත්ථක්ඛන්ධා, "නිවුත්ථා"ති අජ්ඣාවුත්ථා අනුභූතා, අත්තනො සන්තානෙ උප්පජ්ජිත්වා නිරුද්ධා, නිවුත්ථධම්මා වා; නිවුත්ථාති. ගොචරනිවාසෙන නිවුත්ථා, අත්තනො විඤ්ඤාණෙන විඤ්ඤාතා පරිච්ඡින්නා, පරවිඤ්ඤාණවිඤ්ඤාතාපි වා ඡින්නවටුමකානුස්සරණාදිසු, **පුබ්බෙනිවාසානුස්සතීති** යාය සතියා පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති, සා පුබ්බෙනිවාසානුස්සති. **ඤාණන්ති** තාය සතියා සම්පයුත්තං ඤාණං, එවමිමස්ස පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණස්ස අත්ථාය පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණාය, එතස්ස ඤාණස්ස අධිගමාය පත්තියාති වුත්තං හොති. **අභිනින්නාමෙසින්ති** අභිනීහරිං.

සොති සො අහං; **අනෙකවිහිතන්ති** අනෙකවිධං; අනෙකෙහි වා පකාරෙහි පවත්තිතං සංවණ්ණිතන්ති අත්ථො. **පුබ්බෙනිවාසන්ති** සමනන්තරාතීතං භවං ආදිං කත්වා තත්ථ තත්ථ නිවුත්ථසන්තානං; **අනුස්සරාමීති** එකම්පි ජාතිං ද්වෙපි ජාතියොති එවං ජාතිපටිපාටියා අනුගන්ත්වා අනුගන්ත්වා සරාමි; අනුදෙව වා සරාමි, චිත්තෙ අභිනින්නාමිතමත්තෙන එව සරාමීති දස්සෙති. පූරිතපාරමීනං හි මහාපුරිසානං පරිකම්මකරණං නත්ථි, තෙන තෙ චිත්තං අභිනින්නාමෙත්වාව සරන්ති. ආදිකම්මිකකුලපුත්තා පන පරිකම්මං කත්වාව සරන්ති. තස්මා තෙසං වසෙන පරිකම්මං වත්තබ්බං සියා. තම්පන වුච්චමානං අතිභාරියං විනයනිදානං කරොති. තස්මා තං න වදාම. අත්ථිකෙහි පන විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තනයෙන ගහෙතබ්බං. ඉධ පන පාළිමෙව වණ්ණයිස්සාම.

සෙය්‍යථීදන්ති ආරද්ධප්පකාරදස්සනත්ථෙ නිපාතො; තෙනෙව ය්වායං පුබ්බෙනිවාසො ආරද්ධො, තස්ස පකාරප්පභෙදං දස්සෙන්තො **එකම්පි ජාතින්ති** ආදිමාහ. තත්ථ **එකම්පි ජාතින්ති** එකම්පි පටිසන්ධිමූලං චුතිපරියොසානං එකභවපරියාපන්නං ඛන්ධසන්තානං; එස නයො **ද්වෙපි ජාතියොති** ආදිසු.

අනෙකෙපි සංවට්ටකප්පෙති ආදිසු පන පරිහායමානො කප්පො සංවට්ටකප්පො, වඩ්ඪමානො කප්පො **විවට්ටකප්පොති** වෙදිතබ්බො. තත්ථ ච සංවට්ටෙන සංවට්ටට්ඨායී ගහිතො හොති තම්මූලකත්තා.

1. විසුද්ධිමග්ගෙ & සයා. ආනෙඤ්ජ.
2. සී. I. මු. [illegible] & සයා. ආනෙඤ්ජභාවං ආනෙඤ්ජප්පත්තං.

විවට්ටෙන ච විවට්ටට්ඨායී. එවං හි සති යානි තානි "චත්තාරිමානි භික්ඛවෙ කප්පස්ස අසඞ්ඛෙය්‍යානි, කතමානි චත්තාරි? සංවට්ටො සංවට්ටට්ඨායී විවට්ටො විවට්ටට්ඨායී"ති[a] වුත්තානි තානි සබ්බානි පරිග්ගහිතානි හොන්ති.

තත්ථ තයො සංවට්ටා: තෙජොසංවට්ටො ආපොසංවට්ටො වායොසංවට්ටොති. තිස්සො සංවට්ටසීමා: ආභස්සරා සුභකිණ්හා වෙහප්ඵලාති.

යදා කප්පො තෙජෙන සංවට්ටති, ආභස්සරතො හෙට්ඨා අග්ගිනා ඩය්හති. යදා උදකෙන සංවට්ටති, සුභකිණ්හතො හෙට්ඨා උදකෙන විලීයති. යදා වාතෙන සංවට්ටති, වෙහප්ඵලතො හෙට්ඨා වාතෙන විද්ධංසියති. විත්ථාරතො පන සදාපි එකං බුද්ධක්ඛෙත්තං විනස්සති.

බුද්ධක්ඛෙත්තං නාම තිවිධං හොති: ජාතික්ඛෙත්තං ආණාක්ඛෙත්තං විසයක්ඛෙත්තඤ්ච. තත්ථ ජාතික්ඛෙත්තං දසසහස්සචක්කවාළපරියන්තං හොති, යං තථාගතස්ස පටිසන්ධිආදීසු කම්පති. ආණාක්ඛෙත්තං කොටිසතසහස්සචක්කවාළපරියන්තං හොති, යත්ථ රතනපරිත්තං[1] ඛන්ධපරිත්තං ධජග්ගපරිත්තං ආටානාටියපරිත්තං මොරපරිත්තන්ති ඉමෙසං පරිත්තානං ආනුභාවො පවත්තති. විසයක්ඛෙත්තං පන අනන්තමපරිමාණං, යං "යාවතා වා පන ආකඞ්ඛෙය්‍යා"ති වුත්තං, යත්ථ යං යං ආකඞ්ඛති තං තං අනුස්සරති.

එවමෙතෙසු තීසු බුද්ධක්ඛෙත්තෙසු එකං ආණාක්ඛෙත්තං විනස්සති. තස්මිං පන විනස්සන්තෙ ජාතික්ඛෙත්තං විනට්ඨමෙව හොති. විනස්සන්තඤ්ච එකතොව විනස්සති. සණ්ඨහන්තඤ්ච එකතොව සණ්ඨහති. තස්ස විනාසො ච සණ්ඨහනඤ්ච විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තං. අත්ථිකෙහි තතො ගහෙතබ්බං. යෙ පන තෙ සංවට්ටවිවට්ටා වුත්තා, එතෙසු භගවා බොධිමණ්ඩෙ සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣනත්ථාය නිසින්නො අනෙකෙපි සංවට්ටකප්පෙ අනෙකෙපි විවට්ටකප්පෙ අනෙකෙපි සංවට්ටවිවට්ටකප්පෙ සරි. කථං? අමුත්‍රාසින්ති ආදිනා නයෙන.

තත්ථ **අමුත්‍රාසින්ති** අමුම්හි සංවට්ටකප්පෙ අහං අමුම්හි භවෙ වා යොනියා වා ගතියා වා විඤ්ඤාණට්ඨිතියා වා සත්තාවාසෙ වා සත්තනිකායෙ වා අහොසිං; **එවංනාමොති** වෙස්සන්තරො වා ජොතිපාලො වා; **එවංගොත්තොති** භග්ගවො[2] වා ගොතමො වා; **එවංවණ්ණොති** ඔදාතො වා සාමො වා; **එවමාහාරොති** සාලිමංසොදනාහාරො වා පවත්තඵලභොජනො වා; **එවංසුඛදුක්ඛපටිසංවෙදීති** අනෙකප්පකාරෙන කායිකචෙතසිකානං සාමිසනිරාමිසාදිප්පභෙදානං වා සුඛදුක්ඛානං පටිසංවෙදී; **එවමායුපරියන්තොති** එවං වස්සසතපරමායුපරියන්තො වා චතුරාසීතිකප්පසහස්සපරමායුපරියන්තො වා.

---

a. චතුත්ථඞ්ගුත්තර.

1. මජ්ඣිමභාණ-රතනසුත්තං. 2. සං. භගවා.

සො තතො චුතො අමුත්‍ර උදපාදි[1]න්ති සො'හං තතො භවතො යොනිතො ගතිතො විඤ්ඤාණට්ඨිතිතො සත්තාවාසතො වා සත්තනිකායතො වා චුතො, පුන අමුකස්මිං නාම භවෙ යොනියා ගතියා විඤ්ඤාණට්ඨිතියා සත්තාවාසෙ සත්තනිකායෙ වා උප්පාදිං;[1] **තත්‍රාපාසි**න්ති අථ තත්‍රාපි භවෙ යොනියා ගතියා විඤ්ඤාණට්ඨිතියා සත්තාවාසෙ සත්තනිකායෙ වා පුන අහොසිං; **එවන්නාමොති** ආදි වුත්තනයමෙව.

අථවා යස්මා **අමුත්‍රාසි**න්ති ඉදං අනුපුබ්බෙන ආරොහන්තස්ස යාවදිච්ඡකං සරණං[2]; **සො තතො චුතොති** පටිනිවත්තන්තස්ස පච්චවෙක්ඛණං; තස්මා **ඉධූපපන්නොති** ඉමිස්සා[3] ඉධූපපත්තියා අනන්තරං **අමුත්‍ර උදපාදි**න්ති තුසිතභවනං සන්ධායාති වෙදිතබ්බං[4]. **තත්‍රාපාසිං එවන්නාමොති** තත්‍රාපි තුසිතභවනෙ සෙතකෙතු[5] නාම දෙවපුත්තො අහොසිං; **එවංගොත්තොති** තාහි දෙවතාහි සද්ධිං එකගොත්තො; **එවංවණ්ණොති** සුවණ්ණවණ්ණො; **එවමාහාරොති** දිබ්බසුධාහාරො; **එවංසුඛදුක්ඛපටිසංවෙදීති** එවං දිබ්බසුඛ[6] පටිසංවෙදී; දුක්ඛං පන සඞ්ඛාරදුක්ඛමත්තමෙව. **එවමායුපරියන්තොති** එවං සත්තපඤ්ඤාසවස්සකොටිසට්ඨිවස්සසතසහස්සායුපරියන්තො; **සො තතො චුතොති** සො අහං තතො තුසිතභවනතො චුතො; **ඉධූපපන්නොති** ඉධ මහාමායාය දෙවියා කුච්ඡිස්මිං නිබ්බත්තො; **ඉතීති** එවං; **සාකාරං සඋද්දෙස**න්ති නාමගොත්තවසෙන සඋද්දෙසං[7], වණ්ණාදිවසෙන සාකාරං; නාමගොත්තෙන හි සත්තො[7] 'දත්තො තිස්සො ගොතමො'ති උද්දිසීයති, වණ්ණාදීහි 'ඔදාතො සාමො'ති නානත්තතො පඤ්ඤායති, තස්මා නාමගොත්තං උද්දෙසො, ඉතරෙ ආකාරා.

කිං පන බුද්ධා එව පුබ්බෙනිවාසං සරන්තීති?[8] වුච්චතෙ:- න බුද්ධායෙව, පච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාවකතිත්ථියාපි. නො ච ඛො අවිසෙසෙන. තිත්ථියා හි චත්තාළීසංයෙව කප්පෙ සරන්ති, න තතො පරං. කස්මා? දුබ්බලපඤ්ඤත්තා. තෙසං හි නාමරූපපරිච්ඡෙදවිරහතො දුබ්බලා පඤ්ඤා හොති. සාවකෙසු පන අසීතිමහාසාවකා කප්පසතසහස්සං[9]සරන්ති. ද්වෙ අග්ගසාවකා එකමසඞ්ඛෙය්‍යං කප්පසතසහස්සඤ්ච, පච්චෙකබුද්ධා ද්වෙ අසඞ්ඛෙය්‍යානි සතසහස්සඤ්ච. එත්තකො හි තෙසං අභිනීහාරො. බුද්ධානං පන පරිච්ඡෙදො නත්ථි, යාව ඉච්ඡන්ති තාව සරන්ති. තිත්ථියා ච ඛන්ධපටිපාටිමෙව සරන්ති. පටිපාටිං මුඤ්චිත්වා චුතිපටිසන්ධිවසෙන සරිතුං න සක්කොන්ති. තෙසං හි අන්ධානං විය ඉච්ඡිතපදෙසොක්කමණං නත්ථි. සාවකා උභයථාපි සරන්ති. තථා

1. සයා. & ම උදපාදිං.
2. සයා & විසුද්ධිමග්ග-අනුස්සරණං.
3 සී. මු. ඉමස්මා
4. සී. I III & මු. වෙදිතබ්බො.
5. සී. I & II සෙතකෙතු.
6. සයා & ම දිබ්බසුඛං.
7. සී. මු. නාමගොත්තවසෙන.
8 විසුද්ධිමග්ග-අනුස්සරන්තීති.
9 සී. I & මු. සතසහස්සං. විසුද්ධිමග්ග-සතසහස්සකප්පෙ

පච්චෙකබුද්ධා. බුද්ධා පන ඛන්ධපටිපාටියාපි චුතිපටිසන්ධිවසෙනාපි සීහොක්කන්තවසෙනාපි අනෙකාසු කප්පකොටීසු හෙට්ඨා වා උපරි වා යං යං ඨානං ආකඞ්ඛන්ති, තං තං සබ්බං සරන්ති යෙව.

අයං ඛො මෙ බ්‍රාහ්මණාති ආදීසු-**මෙ**ති මයා; **විජ්ජා**ති විදිතකරණට්ඨෙන විජ්ජා; කිං විදිතං කරොති? පුබ්බෙනිවාසං. **අවිජ්ජා**ති තස්සෙව පුබ්බෙනිවාසස්ස අවිදිතකරණට්ඨෙන තප්පටිච්ඡාදකමොහො වුච්චති; **තමො**ති සොව මොහො තප්පටිච්ඡාදකට්ඨෙන තමොති වුච්චති; **ආලොකො**ති සායෙව විජ්ජා ඔභාසකරණට්ඨෙන ආලොකොති වුච්චති; එත්ථ ච **විජ්ජා අධිගතා**ති අයං අත්ථො. සෙසං පසංසාවචනං. යොජනා පනෙත්ථ-අයං ඛො මෙ බ්‍රාහ්මණ විජ්ජා අධිගතා, තස්ස මෙ අධිගතවිජ්ජස්ස අවිජ්ජා විහතා විනට්ඨාති අත්ථො. කස්මා? යස්මා විජ්ජා උප්පන්නා. එස නයො ඉතරස්මිම්පි පදද්වයෙ. **යථා තන්ති** එත්ථ **යථා**ති ඔපම්මෙ; **තන්ති** නිපාතො; සතියා අවිප්පවාසෙන **අප්පමත්තස්ස**; විරියාතාපෙන **ආතාපිනො**, කායෙ ච ජීවිතෙ ච අනපෙක්ඛතාය **පහිතත්තස්ස**; පෙසිතචිත්තස්සාති[2] අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති:- යථා අප්පමත්තස්ස ආතාපිනො පහිතත්තස්ස විහරතො අවිජ්ජා විහඤ්ඤෙය්‍ය, විජ්ජා උප්පජ්ජෙය්‍ය, තමො විහඤ්ඤෙය්‍ය, ආලොකො උප්පජ්ජෙය්‍ය, එවමෙව[3] මම අවිජ්ජා විහතා, විජ්ජා උප්පන්නා, තමො විහතො, ආලොකො උප්පන්නො, එතස්ස මෙ පධානානුයොගස්ස අනුරූපමෙව ඵලං ලද්ධන්ති. **අයං ඛො මෙ බ්‍රාහ්මණ පඨමා අභිනිබ්භිදා අහොසි කුක්කුටච්ඡාපකස්සෙව අණ්ඩකොසම්හා**ති අයං ඛො මම බ්‍රාහ්මණ පුබ්බෙ නිවාසානුස්සතිඤාණමුඛතුණ්ඩකෙන පුබ්බෙ නිවුත්ථක්ඛන්ධපටිච්ඡාදකං අවිජ්ජණ්ඩකොසං පදාලෙත්වා පඨමා අභිනිබ්භිදා පඨමා නික්ඛන්ති පඨමා අරියා ජාති අහොසි, කුක්කුටච්ඡාපකස්සෙව මුඛතුණ්ඩකෙන වා පාදනඛසිඛාය වා අණ්ඩකොසං පදාලෙත්වා තම්හා අණ්ඩකොසම්හා අභිනිබ්භිදා නික්ඛන්ති කුක්කුටනිකායෙ පච්චාජාතීති.

පුබ්බෙනිවාස[4]කථා නිට්ඨිතා.

සො එවං -පෙ- චුතූපපාතඤාණායාති චුතියා ච උපපාතෙ ච ඤාණාය; යෙන ඤාණෙන සත්තානං චුති ච උපපාතො ච ඤායති, තදත්ථන්ති වුත්තං හොති. **චිත්තං අභිනින්නාමෙසි**න්ති පරිකම්මචිත්තං නීහරිං; **සො දිබ්බෙන -පෙ- පස්සාමී**ති එත්ථ පන පූරිතපාරමීනං මහාසත්තානං පරිකම්මකරණං නත්ථි. තෙ හි චිත්තෙන අභිනින්නාමිතමත්තෙනෙව දිබ්බෙන චක්ඛුනා සත්තෙ පස්සන්ති, ආදිකම්මිකකුලපුත්තා පන පරිකම්මං කත්වා. තස්මා තෙසං වසෙන

---

1 සී. I & මු. විරියාතාපෙන.
2. සී. I. II. ම & මු. පෙසිතත්තස්ස.
3. සී. I & මු. එවමෙව.
4. මු. පුබ්බෙනිවාසඤාණ.

පරිකම්මං වත්තබ්බං සියා. තං පන වුච්චමානං අතිභාරියං විනයනිදානං කරොති. තස්මා තං න වදාම. අත්ථිකෙහි පන විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තනයෙන ගහෙතබ්බං. ඉධ පන පාළිමෙව වණ්ණයිස්සාම.

සොති සො අහං; **දිබ්බෙනා**ති ආදීසු දිබ්බසදිසත්තා දිබ්බං, දෙවතානං හි සුචරිතකම්මනිබ්බත්තං පිත්තසෙම්හරුහිරාදීහි අපලිබුද්ධං උපක්කිලෙසවිමුත්තතාය දූරෙපි ආරම්මණ සම්පටිච්ඡනසමත්ථං දිබ්බං පසාදචක්ඛු හොති. ඉදඤ්චාපි විරියභාවනාබලනිබ්බත්තං ඤාණචක්ඛු තාදිසමෙවාති දිබ්බසදිසත්තා දිබ්බං, දිබ්බවිහාරවසෙන පටිලද්ධත්තා අත්තනා ච දිබ්බවිහාරසන්නිස්සිතත්තාපි දිබ්බං, ආලොකපරිග්ගහෙන මහාජුතිකත්තාපි දිබ්බං, තිරොකුට්ටාදිගතරූපදස්සනෙන මහාගතිකත්තාපි දිබ්බං. තං සබ්බං සද්දසත්ථානුසාරෙන වෙදිතබ්බං. දස්සනට්ඨෙන **චක්ඛු**; චක්ඛුකිච්චකරණෙන චක්ඛුමිවාතිපි **චක්ඛු**; චුතූපපාතදස්සනෙන දිට්ඨිවිසුද්ධිහෙතුත්තා **විසුද්ධං**.

යො හි චුතිමත්තමෙව පස්සති න උපපාතං, සො උච්ඡෙදදිට්ඨිං ගණ්හාති. යො උපපාතමත්තමෙව පස්සති න චුතිං, සො නවසත්තපාතුභාවදිට්ඨිං ගණ්හාති. යො පන තදුභයං පස්සති, සො යස්මා දුවිධම්පි තං දිට්ඨිගතං අතිවත්තති, තස්මාස්ස තං දස්සනං දිට්ඨිවිසුද්ධිහෙතු හොති. තදුභයඤ්ච භගවා අද්දස. තෙනෙතං වුත්තං:- "චුතූපපාතදස්සනෙන දිට්ඨිවිසුද්ධිහෙතුත්තා විසුද්ධ"න්ති. එකාදස උපක්කිලෙසවිරහතො වා විසුද්ධං, භගවතො හි එකාදසූපක්කිලෙසවිරහිතං දිබ්බචක්ඛු. යථාහ:- "සො ඛො අහං අනුරුද්ධා[3] විචිකිච්ඡා චිත්තස්ස උපක්කිලෙසොති ඉති විදිත්වා විචිකිච්ඡං චිත්තස්ස උපක්කිලෙසං පජහිං. අමනසිකාරො චිත්තස්ස, ථිනමිද්ධං චිත්තස්ස, ඡම්භිතත්තං චිත්තස්ස, උබ්බිල්ලාවිතං[2] චිත්තස්ස, දුට්ඨුල්ලං චිත්තස්ස, අච්චාරද්ධවිරියං චිත්තස්ස, අතිලීනවිරියං චිත්තස්ස, අභිජප්පා චිත්තස්ස, නානත්තසඤ්ඤා චිත්තස්ස, අතිනිජ්ඣායිතත්තං රූපානං චිත්තස්ස උපක්කිලෙසොති ඉති විදිත්වා අතිනිජ්ඣායිතත්තං රූපානං චිත්තස්ස උපක්කිලෙසං පජහිං. සො ඛො අහං අනුරුද්ධා[3] අප්පමත්තො ආතාපී පහිතත්තො විහරන්තො ඔභාසං හි ඛො සඤ්ජානාමි, න ච රූපානි පස්සාමි. රූපානි හි ඛො පස්සාමි, න ච ඔභාසං සඤ්ජානාමී"ති[a] එවමාදි. තදෙවං එකාදසූපක්කිලෙසවිරහතො වා විසුද්ධං; මනුස්සූපචාරං අතික්කමිත්වා රූපදස්සනෙන **අතික්කන්තමානුසකං**; මානුසකං වා මංසචක්ඛුං අතික්කන්තත්තා අතික්කන්තමානුසකන්ති වෙදිතබ්බං. තෙන **දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන.**

සත්තෙ පස්සාමීති මනුස්සො[4] මංසචක්ඛුනා විය සත්තෙ පස්සාමි දක්ඛාමි ඔලොකෙමි; **චවමානෙ උපපජ්ජමානෙ**ති එත්ථ චුතික්ඛණෙ වා උපපත්තික්ඛණෙ වා දිබ්බචක්ඛුනාපි දට්ඨුං න සක්කා, යෙ පන ආසන්න

1. ම. ආරම්මණං.
2. සී. I. මු & ස්යා. උබ්බිල්ලං. ම. උප්පිලවං.
a. මජ්ඣිමනිකාය-උපක්කිලෙසසුත්ත.
3. සී. I. II මු. & ම. අනුරුද්ධ
4. සී. I & III. මනුස්සො. සී. මු. මනුස්ස.

චුතිකා ඉදානි චවිස්සන්ති තෙ චවමානා, යෙ ච[1] ගහිතපටිසන්ධිකා සම්පති නිබ්බත්තා වා, තෙ උපපජ්ජමානාති අධිප්පෙතා. තෙ එවරූපෙ චවමානෙ උපපජ්ජමානෙ ච පස්සාමීති දස්සෙති. **හීනෙති** මොහනිස්සන්දයුත්තත්තා හීනානං ජාතිකුලභොගාදීනං වසෙන හි හීළිතෙ ඔහීළිතෙ උඤ්ඤාතෙ[2] අවඤ්ඤාතෙ; **පණීතෙති** අමොහනිස්සන්දයුත්තත්තා තබ්බිපරීතෙ; **සුවණ්ණෙති** අදොසනිස්සන්දයුත්තත්තා ඉට්ඨකන්තමනාපවණ්ණයුත්තෙ; **දුබ්බණ්ණෙති** දොසනිස්සන්දයුත්තත්තා අනිට්ඨාකන්තඅමනාපවණ්ණයුත්තෙ. අභිරූපෙ විරූපෙතිපි අත්ථො. **සුගතෙති** සුගතිගතෙ; අලොභනිස්සන්දයුත්තත්තා වා අඩ්ඪෙ මහද්ධනෙ; **දුග්ගතෙති** දුග්ගතිගතෙ, ලොභනිස්සන්දයුත්තත්තා වා දලිද්දෙ අප්පන්නපානෙ; **යථාකම්මූපගෙති** යං යං කම්මං උපචිතං තෙන තෙන උපගතෙ;

තත්ථ පුරිමෙහි "චවමානෙ"ති ආදීහි දිබ්බචක්ඛුකිච්චං වුත්තං. ඉමිනා පන පදෙන යථාකම්මූපගඤාණකිච්චං. තස්ස ච ඤාණස්ස අයමුප්පත්තික්කමො:- සො හෙට්ඨා නිරයාභිමුඛං ආලොකං වඩ්ඪෙත්වා නෙරයිකසත්තෙ පස්සති මහන්තං දුක්ඛමනුභවමානෙ, තං දස්සනං දිබ්බචක්ඛුකිච්චමෙව. සො එවං මනසි කරොති:- කින්නු ඛො කම්මං කත්වා ඉමෙ සත්තා එතං දුක්ඛමනුභවන්තීති? අථස්ස ඉදං නාම කත්වාති තං කම්මාරම්මණං ඤාණං උප්පජ්ජති. තථා උපරි දෙවලොකාභිමුඛං ආලොකං වඩ්ඪෙත්වා නන්දනවනමිස්සකවනඵාරුසකවනාදීසු සත්තෙ පස්සති මහාසම්පත්තිං අනුභවමානෙ. තම්පි දස්සනං දිබ්බචක්ඛුකිච්චමෙව. සො එවං මනසි කරොති:- කින්නුඛො කම්මං කත්වා ඉමෙ සත්තා එතං සම්පත්තිං අනුභවන්තීති? අථස්ස ඉදං නාම කම්මං කත්වාති තං කම්මාරම්මණං ඤාණං උප්පජ්ජති. ඉදං යථාකම්මූපගඤාණං නාම. ඉමස්ස විසුං පරිකම්මං නාම නත්ථි. යථා චිමස්ස එවං අනාගතංසඤාණස්සපි. දිබ්බචක්ඛුපාදකානෙව හි ඉමානි, දිබ්බචක්ඛුනා සහෙව ඉජ්ඣන්ති.

කායදුච්චරිතෙනාති ආදීසු දුට්ඨු චරිතං දුට්ඨං වා චරිතං කිලෙසපූතිකත්තාති=දුච්චරිතං, කායෙන දුච්චරිතං කායතො වා උප්පන්නං දුච්චරිතන්ති=කායදුච්චරිතං; එවං වචීමනොදුච්චරිතානිපි දට්ඨබ්බානි. **සමන්නාගතාති** සමඞ්ගීභූතා; **අරියානං උපවාදකාති** බුද්ධපච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාවකානං අරියානං අන්තමසො ගිහිසොතාපන්නානම්පි අනත්ථකාමා හුත්වා අන්තිමවත්ථුනා වා ගුණපරිධංසනෙන වා උපවාදකා අක්කොසකා; ගරහකාති වුත්තං හොති.

තත්ථ "නත්ථි ඉමෙසං සමණධම්මො අස්සමණා එතෙ"ති වදන්තා අන්තිමවත්ථුනා උපවදන්ති. "නත්ථි ඉමෙසං ඣානං වා විමොක්ඛො[3] වා මග්ගො වා ඵලං වා"ති වදන්තා ගුණපරිධංසනෙන උපවදන්තීති වෙදිතබ්බා. සො ච ජානං වා උපවදෙය්‍ය අජානං වා, උභයථාපි අරියූපවාදොව හොති. අතිභාරියං කම්මං සග්ගාවරණං මග්ගාවරණඤ්ච. තස්ස ච ආවිභාවත්ථං ඉදං වත්ථුමුදාහරන්ති:-

1. සී. I & මු. යෙච. 2. ම. ඔඤ්ඤාතෙ. 3. සයා. විමොක්ඛං.

අඤ්ඤතරස්මිං කිර ගාමෙ එකො ථෙරො ච දහරභික්ඛු ච පිණ්ඩාය චරන්ති. තෙ පඨමඝරෙයෙව උළුඞ්කමත්තං උණ්හයාගුං ලභිංසු. ථෙරස්ස ච කුච්ඡිවාතො අත්‍ථි. සො චින්තෙසි:- අයං යාගු මය්හං සප්පායා යාව න සීතලා හොති, තාව නං පිවාමීති. සො මනුස්සෙහි උම්මාරත්‍ථාය ආහටෙ දාරුඛණ්ඩෙ නිසීදිත්‍වා තං පිවි. ඉතරො තං ජිගුච්ඡි:- අතිච්ඡාතො වතායං මහල්ලකො අම්හාකං ලජ්ජිතබ්බකං අකාසීති. ථෙරො ගාමෙ චරිත්‍වා විහාරං ගන්ත්‍වා දහරභික්ඛුං ආහ:- අත්‍ථි තෙ ආවුසො ඉමස්මිං සාසනෙ පතිට්ඨාති? ආම භන්තෙ, සොතාපන්නො අහන්ති. තෙන හා'වුසො උපරි මග්ගත්‍ථාය වායාමං මා අකාසි, ඛීණාසවො තයා උපවදිතොති. සො තං ඛමාපෙසි. තෙනස්ස තං පාකතිකං අහොසි.

තස්මා යො අඤ්ඤොපි අරියං උපවදති, තෙන ගන්ත්‍වා සචෙ අත්තනා වුඩ්ඪතරො හොති, අහං ආයස්මන්තං ඉදඤ්චිදඤ්ච අවචං, තං මෙ ඛමාහීති ඛමාපෙතබ්බො. සචෙ නවකතරො හොති වන්දිත්‍වා උක්කුටිකං නිසීදිත්‍වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්‍වා අහං භන්තෙ තුම්හාකං ඉදඤ්චිදඤ්ච අවචං, තං මෙ ඛමථාති ඛමාපෙතබ්බො. සචෙ සො නක්ඛමති, දිසාපක්කන්තො වා හොති, යෙ තස්මිං විහාරෙ භික්ඛූ වසන්ති, තෙසං සන්තිකං ගන්ත්‍වා-සචෙ අත්තනා වුඩ්ඪතරො හොති ඨිතකෙනෙව, සචෙ නවකතරො උක්කුටිකං නිසීදිත්‍වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්‍වා අහං භන්තෙ අසුකං නාම ආයස්මන්තං ඉදඤ්චිදඤ්ච අවචං, ඛමතු මෙ සො ආයස්මාති එවං වදන්තෙන ඛමාපෙතබ්බො. සචෙ සො පරිනිබ්බුතො හොති, පරිනිබ්බුතමඤ්චට්ඨානං ගන්ත්‍වා යාව සිවථිකං ගන්ත්‍වාපි ඛමාපෙතබ්බො. එවං කතෙ සග්ගාවරණඤ්ච මග්ගාවරණඤ්ච න හොති, පාකතිකමෙව හොති.

මිච්ඡාදිට්ඨිකාති විපරීතදස්සනා; **මිච්ඡාදිට්ඨිකම්මසමාදානාති** මිච්ඡාදිට්ඨිවසෙන සමාදින්නනානාවිධකම්මා; යෙ ච මිච්ඡාදිට්ඨිමූලකෙසු කායකම්මාදීසු අඤ්ඤෙපි සමාදපෙන්ති, තත්‍ථ වචීදුච්චරිතගහණෙනෙව අරියූපවාදෙ මනොදුච්චරිතගහණෙන ච මිච්ඡාදිට්ඨියා සඞ්ගහිතායපි ඉමෙසං ද්වින්නං පුන වචනං මහාසාවජ්ජභාවදස්සනත්‍ථන්ති වෙදිතබ්බං. මහාසාවජ්ජො හි අරියූපවාදො ආනන්තරියසදිසො. යථාහ:- "සෙය්‍යථාපි සාරිපුත්ත භික්ඛු සීලසම්පන්නො සමාධිසම්පන්නො පඤ්ඤාසම්පන්නො දිට්ඨෙව ධම්මෙ අඤ්ඤං ආරාධෙය්‍ය, එවං සම්පදමිදං සාරිපුත්ත වදාමි, තං වාචං අප්පහාය තං චිත්තං අප්පහාය තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජිත්‍වා යථාභතං නික්ඛිත්තො එවං නිරයෙ"ති[a]. මිච්ඡාදිට්ඨිතො ච මහාසාවජ්ජතරං නාම අඤ්ඤං නත්‍ථි. යථාහ:- "නාහං භික්ඛවෙ අඤ්ඤං එකධම්මම්පි සමනුපස්සාමි යං එවං මහාසාවජ්ජතරං, යථයිදං භික්ඛවෙ මිච්ඡාදිට්ඨි; මිච්ඡාදිට්ඨිපරමානි භික්ඛවෙ වජ්ජානී"ති[b]. **කායස්ස භෙදාති** උපාදින්නක්ඛන්ධපරිච්චාගා;

---

a. මජ්ඣිමනිකාය-මහාසීහනාදසුත්තං. b. එකකඞ්ගුත්තර.

පරම්මරණාති තදනන්තරං අභිනිබ්බත්තඛන්ධගහණෙ;[1] අථවා **කායස්ස භෙදාති** ජීවිතින්ද්‍රියස්සුපච්ඡෙදා; **පරම්මරණාති** චුතිචිත්තතො උද්ධං. **අපායන්ති** එවමාදිසබ්බං නිරයවෙවචනං. නිරයො හි සග්ගමොක්ඛහෙතුභූතා පුඤ්ඤසම්මතා අයා අපෙතත්තා සුඛානං වා ආයස්ස අභාවා අපායො; දුක්ඛස්ස ගති පටිසරණන්ති=**දුග්ගති**; දොසබහුලතාය වා දුට්ඨෙන කම්මුනා නිබ්බත්තා ගතීති=දුග්ගති; විවසා නිපතන්ති තත්ථ දුක්කටකාරිනොති=**විනිපාතො**; විනස්සන්තා වා එත්ථ නිපතන්ති සම්භිජ්ජමානඞ්ගපච්චඞ්ගාති=විනිපාතො; නත්ථි එත්ථ අස්සාදසඤ්ඤිතො අයොති=**නිරයො**.

අථවා අපායගහණෙන තිරච්ඡානයොනිං දීපෙති; තිරච්ඡානයොනි හි අපායො සුගතිතො අපෙතත්තා. න දුග්ගති මහෙසක්ඛානං නාගරාජාදීනං සම්භවතො. දුග්ගතිගහණෙන පෙත්තිවිසයං දීපෙති. සො හි අපායො චෙව දුග්ගති ච, සුගතිතො අපෙතත්තා දුක්ඛස්ස ච ගතිභූතත්තා. න තු විනිපාතො අසුරසදිසං අවිනිපතිතත්තා. පෙතමහිද්ධිකානං හි විමානානිපි නිබ්බත්තන්ති. විනිපාතගහණෙන අසුරකායං දීපෙති. සො හි යථාවුත්තෙනත්ථෙන අපායො චෙව දුග්ගති ච. සබ්බසමුස්සයෙහි ච විනිපතිතත්තා විනිපාතොති වුච්චති. නිරයගහණෙන අවීචි ආදිමනෙකප්පකාරං නිරයමෙව දීපෙති. **උපපන්නාති** උපගතා, තත්ථ අභිනිබ්බත්තාති අධිප්පායො. වුත්තවිපරියයෙන සුක්කපක්ඛො වෙදිතබ්බො. අයං පන විසෙසො:- එත්ථ සුගතිගහණෙන මනුස්සගතිපි සඞ්ගය්හති. සග්ගගහණෙන දෙවගතියෙව. තත්ථ සුන්දරා ගතීති=සුගති, රූපාදීහි විසයෙහි සුට්ඨු අග්ගොති=සග්ගො. සො සබ්බොපි ලුජ්ජනපලුජ්ජනට්ඨෙන ලොකොති අයං වචනත්ථො. **විජ්ජාති** දිබ්බචක්ඛුඤාණවිජ්ජා; **අවිජ්ජාති** සත්තානං චුතිපටිසන්ධිපටිච්ඡාදිකා[2] අවිජ්ජා; සෙසං වුත්තනයමෙවාති.* අයමෙව හෙත්ථ විසෙසො:- යථා පුබ්බෙනිවාසකථායං පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණමුඛතුණ්ඩකෙන පුබ්බෙ නිවුත්ථඛන්ධපටිච්ඡාදකං අවිජ්ජණ්ඩකොසං පදාලෙත්වාති වුත්තං, එවමිධ චුතූපපාතඤාණමුඛතුණ්ඩකෙන චුතූපපාතපටිච්ඡාදකං අවිජ්ජණ්ඩකොසං පදාලෙත්වාති වත්තබ්බන්ති.[3]*

දිබ්බචක්ඛුඤාණකථා නිට්ඨිතා.

සො එවං සමාහිතෙ චිත්තෙති ඉධ විපස්සනාපාදකං චතුත්ථජ්ඣානචිත්තං වෙදිතබ්බං. **ආසවානං ඛයඤාණායාති** අරහත්තමග්ගඤාණත්ථාය; අරහත්තමග්ගොපි හි ආසවවිනාසනතො ආසවානං ඛයොති වුච්චති; තත්‍ර චෙතං ඤාණං තප්පරියාපන්නත්තා[4]ති. **චිත්තං අභිනින්නාමෙසීති** විපස්සනාචිත්තං අභිනීහරිං; සො **ඉදං දුක්ඛන්ති** එව

1. සී. I & III. ඛන්ධගහණං.
2. සී. I & මු. පටිසන්ධිච්ඡාදිකා.
3. *ඵදිංසෙසි පුපප්ලක්ඛණෙසි අනන්තරිත පාඨො මරම්මපොත්ථකතොච සීහලමුද්දිතපොත්ථකතො [ච අනුකූලො න දිස්සති.
4. සී. I සා. තත්ථ පරියාපන්නත්තා.

මාදීසු එත්තකං දුක්ඛං න ඉතො භිය්‍යොති සබ්බම්පි දුක්ඛසච්චං සරසලක්ඛණපටිවෙධෙන යථාභූතං අබ්භඤ්ඤාසිං ජානිං පටිවිජ්ඣිං; තස්ස ච දුක්ඛස්ස නිබ්බත්තිකං තණ්හං අයං දුක්ඛසමුදයොති, තදුභයම්පි යං ඨානං පත්වා නිරුජ්ඣන්ති තං තෙසං අප්පවත්තිං නිබ්බානං අයං දුක්ඛනිරොධොති, තස්ස ච සම්පාපකං අරියමග්ගං අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදාති සරසලක්ඛණපටිවෙධෙන යථාභූතං අබ්භඤ්ඤාසිං ජානිං පටිවිජ්ඣින්ති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො.

එවං සරූපතො සච්චානි දස්සෙත්වා ඉදානි කිලෙසවසෙන පරියායතො දස්සෙන්තො **ඉමෙ ආසවාති** ආදිමාහ. **තස්ස මෙ එවං ජානතො එවං පස්සතොති** තස්ස මය්හං එවං ජානන්තස්ස එවං පස්සන්තස්ස; සහ විපස්සනාය කොටිප්පත්තං මග්ගං කථෙති. **කාමාසවාති** කාමාසවතො; **විමුච්චිත්ථාති** ඉමිනා ඵලක්ඛණං දස්සෙති; මග්ගක්ඛණෙ හි චිත්තං විමුච්චති, ඵලක්ඛණෙ විමුත්තං හොති. **විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඤාණන්ති** ඉමිනා පච්චවෙක්ඛණඤාණං දස්සෙති; **ඛීණා ජාතීති** ආදීහි තස්ස භූමිං; තෙන හි ඤාණෙන භගවා පච්චවෙක්ඛන්තො ඛීණා ජාතීති ආදීනි අබ්භඤ්ඤාසි. කතමා පන භගවතො ජාති ඛීණා? කථඤ්ච නං අබ්භඤ්ඤාසීති? වුච්චතෙ :–න තාවස්ස අතීතා ජාති ඛීණා, පුබ්බෙව ඛීණත්තා. න අනාගතා, අනාගතෙ වායාමාභාවතො. න පච්චුප්පන්නා, විජ්ජමානත්තා. යා පන මග්ගස්ස අභාවිතත්තා උප්පජ්ජෙය්‍ය එකචතුපඤ්චවොකාරභවෙසු එකචතුපඤ්චක්ඛන්ධප්පභෙදා ජාති, සා මග්ගස්ස භාවිතත්තා අනුප්පාදධම්මතං ආපජ්ජනෙන ඛීණා තං සො මග්ගභාවනාය පහීණකිලෙසෙ පච්චවෙක්ඛිත්වා කිලෙසාභාවෙ විජ්ජමානම්පි කම්මං ආයතිං අප්පටිසන්ධිකං හොතීති ජානන්තො අබ්භඤ්ඤාසි. **වුසිතන්ති** වුත්ථං පරිවුත්ථං කතං චරිතං නිට්ඨිතන්ති අත්ථො.

බ්‍රහ්මචරියන්ති මග්ගබ්‍රහ්මචරියං; පුථුජ්ජනකල්‍යාණකෙන හි සද්ධිං සත්ත සෙඛා බ්‍රහ්මචරියවාසං වසන්ති නාම. ඛීණාසවො වුත්ථවාසො. තස්මා භගවා අත්තනො බ්‍රහ්මචරියවාසං පච්චවෙක්ඛන්තො වුසිතං බ්‍රහ්මචරියන්ති අබ්භඤ්ඤාසි. **කතං කරණීයන්ති** චතූසු සච්චෙසු චතූහි මග්ගෙහි පරිඤ්ඤාපහාණසච්ඡිකිරියාභාවනාවසෙන සොළසවිධම්පි කිච්චං නිට්ඨාපිතන්ති අත්ථො; පුථුජ්ජනකල්‍යාණකාදයො හි එතං කිච්චං කරොන්ති. ඛීණාසවො කතකරණීයො. තස්මා භගවා අත්තනො කරණීයං පච්චවෙක්ඛන්තො කතං කරණීයන්ති අබ්භඤ්ඤාසි. **නාපරං ඉත්ථත්තායාති** ඉදානි පුන ඉත්ථභාවාය; එවං සොළසකිච්චභාවාය කිලෙසක්ඛයාය වා මග්ගභාවනාකිච්චං මෙ නත්ථීති අබ්භඤ්ඤාසි.

ඉදානි එවං පච්චවෙක්ඛණඤාණපරිග්ගහිතං තං ආසවානං ඛයඤාණාධිගමං බ්‍රාහ්මණස්ස දස්සෙන්තො **අයං ඛො මෙ බ්‍රාහ්මණාති** ආදිමාහ. තත්ථ **විජ්ජාති** අරහත්තමග්ගඤාණවිජ්ජා; **අවිජ්ජාති**

චතුසච්චපටිච්ඡාදිකා අවිජ්ජා; සෙසං වුත්තනයමෙව. අයං පන විසෙසො:– **අයං ඛො මෙ බ්‍රාහ්මණ තතියා අභිනිබ්භිදා[1] අහොසීති** එත්ථ අයං ඛො මම බ්‍රාහ්මණ ආසවානං ඛයඤාණමුඛතුණ්ඩකෙන චතුසච්චපටිච්ඡාදකං අවිජ්ජණ්ඩකොසං පදාලෙත්වා තතියා අභිනිබ්භිදා තතියා අරියජාති අහොසි, කුක්කුටච්ඡාපකස්සෙව මුඛතුණ්ඩකෙන වා පාදනඛසිඛාය වා අණ්ඩකොසං පදාලෙත්වා තම්හා අණ්ඩකොසම්හා අභිනිබ්භිදා නික්ඛන්ති කුක්කුටනිකායෙ පච්චාජාතීති. එත්තාවතා කිං දස්සෙතීති? සො හි බ්‍රාහ්මණ කුක්කුටච්ඡාපකො අණ්ඩකොසං පදාලෙත්වා තතො නික්ඛමන්තො සකිදෙව ජායති. අහං පන පුබ්බෙ නිවුත්ථක්ඛන්ධපටිච්ඡාදකං අවිජ්ජණ්ඩකොසං භින්දිත්වා පඨමං තාව පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණවිජ්ජාය ජාතො, තතො සත්තානං චුතිපටිසන්ධිපටිච්ඡාදකං අවිජ්ජණ්ඩකොසං පදාලෙත්වා දුතියං දිබ්බචක්ඛුඤාණවිජ්ජාය ජාතො, පුන චතුසච්චපටිච්ඡාදකං අවිජ්ජණ්ඩකොසං පදාලෙත්වා තතියං ආසවානං ඛයඤාණවිජ්ජාය ජාතො, එවං තීහි විජ්ජාහි තික්ඛත්තුං ජාතොම්හි. සා ච මෙ ජාති අරියා සුපරිසුද්ධාති ඉදං දස්සෙසි. එවං දස්සෙන්තො ච පුබ්බෙනිවාසඤාණෙන අතීතංසඤාණං දිබ්බචක්ඛුනා පච්චුප්පන්නානාගතංසඤාණං ආසවක්ඛයෙන සකලලොකියලොකුත්තරගුණන්ති එවං තීහි විජ්ජාහි සබ්බෙපි සබ්බඤ්ඤුගුණෙ පකාසෙත්වා අත්තනො අරියාය ජාතියා ජෙට්ඨසෙට්ඨභාවං බ්‍රාහ්මණස්ස දස්සෙසි.

ආසවක්ඛයඤාණකථා නිට්ඨිතා.

එවං වුත්තෙ වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණොති එවං භගවතා ලොකානුකම්පකෙන බ්‍රාහ්මණං අනුකම්පමානෙන විනිගූහිතබ්බෙපි අත්තනො අරියාය ජාතියා ජෙට්ඨසෙට්ඨභාවෙ විජ්ජාත්තයපකාසිකාය ධම්මදෙසනාය වුත්තෙ පීතිවිප්ඵාරපරිපුණ්ණගත්තචිත්තො වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණො තං භගවතො අරියාය ජාතියා ජෙට්ඨසෙට්ඨභාවං විදිත්වා ඊදිසං නාමාහං සබ්බලොකජෙට්ඨසෙට්ඨං සබ්බගුණසමන්නාගතං සබ්බඤ්ඤුං අඤ්ඤෙසං අභිවාදනාදිකම්මං න කරොසීති අවචං, 'ධිරත්ථු වත රෙ අඤ්ඤාණ'න්ති අත්තානං ගරහිත්වා අයං දානි ලොකෙ අරියාය ජාතියා පුරෙ ජාතට්ඨෙන ජෙට්ඨො සබ්බගුණෙහි අප්පටිසමට්ඨෙන සෙට්ඨොති නිට්ඨං ගන්ත්වා භගවන්තං එතදවොච :– **ජෙට්ඨො භවං ගොතමො සෙට්ඨො භවං ගොතමොති.** එවඤ්ච පන වත්වා පුන තං භගවතො ධම්මදෙසනං අබ්භනුමොදමානො **අභික්කන්තං භො ගොතම අභික්කන්තං භො ගොතමාති** ආදිමාහ. තත්‍රායං අභික්කන්තසද්දො ඛයසුන්දරාභිරූපඅබ්භනුමොදනෙසු දිස්සති. "අභික්කන්තා භන්තෙ රත්ති, නික්ඛන්තො පඨමො යාමො, චිරනිසින්නො භික්ඛුසඞ්ඝො"ති[a] ආදීසු හි ඛයෙ දිස්සති. "අයං ඉමෙසං චතුන්නං පුග්ගලානං අභික්කන්තතරො ච පණීතතරො චා"ති[b] ආදීසු සුන්දරෙ.

---

1. සේ‍යා. නිබ්භිදා   a චූළවග්ගපාතිමොක්ඛට්ඨපනක්ඛන්ධක.   b චතුක්කඅඞ්ගුත්තර.

"කො මෙ වන්දති පාදානි-ඉද්ධියා යසසා ජලං,
අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන-සබ්බා ඔභාසයං දිසා"ති[a]

ආදීසු අභිරූපෙ. "අභික්කන්තං භන්තෙ"ති[b] ආදීසු අබ්භනුමොදනෙ. ඉධාපි අබ්භනුමොදනෙයෙව. යස්මා ච අබ්භනුමොදනෙ, තස්මා සාධු සාධු භො ගොතමාති වුත්තං හොතීති වෙදිතබ්බං.

භයෙ කොධෙ පසංසායං-තුරිතෙ කොතුහලච්ඡරෙ,
හාසෙ සොකෙ පසාදෙ ච-කරෙ ආමෙණ්ඩිතං[1] බුධොති

ඉමිනා ච ලක්ඛණෙන ඉධ පසාදවසෙන පසංසාවසෙන චායං ද්වික්ඛත්තුං වුත්තොති වෙදිතබ්බො. අථ වා "අභික්කන්ත"න්ති අතික්කන්තං අතිඉට්ඨං අතිමනාපං අතිසුන්දරන්ති වුත්තං හොති.

තත්ථ එකෙන අභික්කන්තසද්දෙන දෙසනං ථොමෙති, එකෙන අත්තනො පසාදං. අයං හි එත්ථ අධිප්පායො:-අභික්කන්තං භො ගොතම යදිදං භොතො ගොතමස්ස ධම්මදෙසනා, අභික්කන්තං යදිදං භොතො ගොතමස්ස ධම්මදෙසනං ආගම්ම මම පසාදොති. භගවතොයෙව වා වචනං[2] ද්වෙ ද්වෙ අත්ථෙ සන්ධාය ථොමෙති: භොතො ගොතමස්ස වචනං අභික්කන්තං දොසනාසනතො, අභික්කන්තං ගුණාධිගමනතො, තථා සද්ධාජනනතො පඤ්ඤාජනනතො සාත්ථතො සබ්‍යඤ්ජනතො උත්තානපදතො ගම්භීරත්ථතො කණ්ණසුඛතො හදයඞ්ගමතො අනත්තුක්කංසනතො අපරවම්භනතො කරුණාසීතලතො පඤ්ඤාවදාතතො ආපාථරමණීයතො[3] විමද්දක්ඛමතො සුය්‍යමානසුඛතො වීමංසියමානහිතතොති එවමාදීහි යොජෙතබ්බං. තතො පරම්පි චතූහි උපමාහි දෙසනංයෙව ථොමෙති.

තත්ථ **නික්කුජ්ජිත**න්ති අධොමුඛට්ඨපිතං, හෙට්ඨාමුඛජාතං වා; **උක්කුජ්ජෙය්‍යා**ති උපරි මුඛං කරෙය්‍ය; **පටිච්ඡන්න**න්ති තිණපණ්ණාදිපටිච්ඡාදිතං; **විවරෙය්‍යා**ති උග්ඝාටෙය්‍ය; **මූළ්හස්සා**ති දිසාමූළ්හස්ස; **මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍යා**ති හත්ථෙ ගහෙත්වා එස මග්ගොති වදෙය්‍ය; **අන්ධකාරෙ**ති කාළපක්ඛචාතුද්දසී-අඩ්ඪරත්ත[4]-ඝනවනසණ්ඩ මෙඝපටලෙහි චතුරඞ්ගෙ තමසි: අයං තාව අනුත්තානපදත්ථො. අයං පන අධිප්පායයොජනා:- යථා කොචි නික්කුජ්ජිතං උක්කුජ්ජෙය්‍ය, එවං සද්ධම්මවිමුඛං අසද්ධම්මෙ පතිට්ඨිතං මං අසද්ධම්මා වුට්ඨාපෙන්තෙන, යථා පටිච්ඡන්නං විවරෙය්‍ය, එවං කස්සපස්ස භගවතො සාසනන්තරධානා පභුති මිච්ඡාදිට්ඨිගහනපටිච්ඡන්නං සාසනං විවරන්තෙන, යථා මූළ්හස්ස මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍ය, එවං කුම්මග්ගමිච්ඡාමග්ගපටිපන්නස්ස මෙ සග්ගමොක්ඛමග්ගං ආචික්ඛන්තෙන, යථා අන්ධකාරෙ[5] තෙලපජ්ජොතං ධාරෙය්‍ය, එවං මොහන්ධකාරෙ නිමුග්ගස්ස

a. විමානවත්ථු
b. කොසලසංයුත්ත.
1. ස්‍යා. & ම. ආමෙඩිතං.
2. ස්‍යා. භගවතොයෙව පාවචනං.
3. ස්‍යා. & ම. රමණීයතො.
4. සී. මු. අඩ්ඪරත්තී. 5. සී. මු. අන්ධකාරෙන.

මෙ බුද්ධාදිරතන[1]රූපානි අපස්සතො තප්පටිච්ඡාදකමොහන්ධකාරවිද්ධංසකදෙසනාපජ්ජොතං ධාරෙන්තෙන,[2] මය්හං භොතා ගොතමෙන එතෙහි පරියායෙහි පකාසිතත්තා අනෙකපරියායෙන ධම්මො පකාසිතො.

එවං දෙසනං[3] ථොමෙත්වා ඉමාය දෙසනාය රතනත්තයෙ පසන්නචිත්තො පසන්නාකාරං කරොන්තො **එසාහන්ති** ආදිමාහ. තත්ථ **එසාහන්ති** එසො අහං; **භවන්තං ගොතමං සරණං ගච්ඡාමීති** භවන්තං ගොතමං සරණන්ති ගච්ඡාමි; භවං මෙ ගොතමො සරණං පරායණං අඝස්ස තාතා හිතස්ස ච විධාතාති ඉමිනා අධිප්පායෙන භවන්තං ගොතමං ගච්ඡාමි භජාමි සෙවාමි පයිරුපාසාමි එවං ජානාමි බුජ්ඣාමීති. යෙසං හි ධාතූනං ගති අත්ථො, බුද්ධිපි තෙසං අත්ථො. තස්මා ගච්ඡාමීති ඉමස්ස ජානාමි බුජ්ඣාමීති අයම්පි අත්ථො වුත්තො. **ධම්මඤ්ච භික්ඛුසඞ්ඝඤ්චාති** එත්ථ පන අධිගතමග්ගෙ සච්ඡිකතනිරොධෙ යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජමානෙ ච[4] අපායෙසු අපතමානෙ කත්වා ධාරෙතීති ධම්මො; සො අත්ථතො අරියමග්ගො චෙව නිබ්බානඤ්ච. වුත්තං හෙතං:- "යාවතා භික්ඛවෙ ධම්මා සඞ්ඛතා,[5] අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො තෙසං අග්ගමක්ඛායතී"ති[a] විත්ථාරො. න කෙවලං අරියමග්ගො චෙව නිබ්බානඤ්ච, අපිච ඛො අරියඵලෙහි සද්ධිං පරියත්තිධම්මොපි. වුත්තම්පි හෙතං **ඡත්තමාණවක** විමානෙ:-

"රාගවිරාගමනෙජමසොකං-ධම්මමසඞ්ඛතමප්පටිකූලං,
මධුරමිමං[6] පගුණං සුවිභත්තං-ධම්මමිමං සරණත්ථ[7]මුපෙහී"ති[b].

එත්ථ හි "රාගවිරාගො"ති මග්ගො කථිතො; "අනෙජමසොක"න්ති ඵලං; "ධම්මමසඞ්ඛත"න්ති නිබ්බානං; "අප්පටිකූලං මධුරමිමං පගුණං සුවිභත්ත"න්ති පිටකත්තයෙන විභත්තසබ්බධම්මක්ඛන්ධාති. දිට්ඨිසීලසඞ්ඝාතෙන සංහතොති සඞ්ඝො, සො අත්ථතො අට්ඨඅරියපුග්ගලසමූහො. වුත්තං හෙතං තස්මිංයෙව විමානෙ:-

"යත්ථ ච දින්න[8] මහප්ඵලමාහු-චතූසු සුචීසු පුරිසයුගෙසු,
අට්ඨ ච පුග්ගලධම්මදසා තෙ-සඞ්ඝමිමං සරණත්ථ[7]මුපෙහී"ති[b].

භික්ඛූනං සඞ්ඝො=භික්ඛුසඞ්ඝො. එත්තාවතා ච බ්‍රාහ්මණො තීණි සරණගමනානි පටිවෙදෙසි.

ඉදානි තෙස්වෙව තීසු සරණගමනෙසු කොසල්ලත්ථං සරණං, සරණගමනං, යො සරණං ගච්ඡති, සරණගමනප්පභෙදො, සරණගමනඵලං, සඞ්කිලෙසො, භෙදොති අයං විධි වෙදිතබ්බො. සො පන

1. සී. මු. & ම. රතනත්තය.
2. සී. I, II. මු. & ම. පජ්ජොතධාරණෙන
3. සයා. ධම්මදෙසනං.
4. සී. මු. චතූසු-ඉච්චධිකං.
5. සයා. සඞ්ඛතා වා අසඞ්ඛතා වා.
6. සයා. ධුරමිමං.
7. ම. සරණත්ථ.
8. සයා. දින්නං.
a. චතුක්කඞ්ගුත්තර-එකාදසවග්ග.
b. විමානවත්ථු.

ඉධ වුච්චමානො අතිභාරියං විනයනිදානං කරොතීති න වුත්තො. අත්ථිකෙහි පන පපඤ්චසූදනියං වා මජ්ඣිමට්ඨකථායං භයභෙරව සුත්තවණ්ණනාතො* සුමඞ්ගලවිලාසිනියං වා දීඝනිකායට්ඨකථායං සරණවණ්ණනාතො ගහෙතබ්බොති.

උපාසකං මං භවං ගොතමො ධාරෙතූති මං භවං ගොතමො උපාසකො අයන්ති එවං ධාරෙතූති අත්ථො. උපාසකවිධිකොසල්ලත්ථං පනෙත්ථ-කො උපාසකො? කස්මා උපාසකොති වුච්චති? කිමස්ස සීලං? කො ආජීවො? කා විපත්ති? කා සම්පත්තීති? ඉදං පකිණ්ණකං වෙදිතබ්බං. තං අතිභාරිය'කරණතො ඉධ න විභත්තං. අත්ථිකෙහි පන **පපඤ්චසූදනියං** මජ්ඣිමට්ඨකථායං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. **අජ්ජතග්ගෙති** එත්ථ අයං අග්ගසද්දො ආදිකොටිකොට්ඨාසසෙට්ඨෙසු දිස්සති. "අජ්ජතග්ගෙ සම්ම දොවාරික ආවරාමි ද්වාරං නිගණ්ඨානං නිගණ්ඨීන"න්ති[a] ආදීසු හි ආදිම්හි දිස්සති. "තෙනෙව අඞ්ගුලග්ගෙන තං අඞ්ගුලග්ගං පරාමසෙය්‍ය" "උච්ඡග්ගං වෙළුග්ග"න්ති[2] ආදීසු කොටියං. "අම්බිලං මධුරග්ගං ච තිත්තකග්ගං"[b] "අනුජානාමි භික්ඛවෙ විහාරග්ගෙන (වා)-පරිවෙණග්ගෙන (වා ගාහෙතු"න්ති[c]† ආදීසු කොට්ඨාසෙ, "යාවතා භික්ඛවෙ සත්තා අපදා වා ද්විපදා වා -පෙ- තථාගතො තෙසං අග්ගමක්ඛායතී"ති[d] ආදීසු සෙට්ඨෙ. ඉධ පනායං ආදිම්හි දට්ඨබ්බො. තස්මා අජ්ජතග්ගෙති අජ්ජතං[3] ආදිං කත්වාති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. අජ්ජතන්ති අජ්ජභාවන්ති වුත්තං හොති. "අජ්ජදග්ගෙ" ඉච්චෙව වා පාඨො. දකාරො පදසන්ධිකරො. අජ්ජ අග්ගං[4] කත්වාති වුත්තං හොති. **පාණුපෙතන්ති** පාණෙහි උපෙතං; යාව මෙ ජීවිතං පවත්තති තාව උපෙතං අනඤ්ඤසත්ථුකං තීහි සරණගමනෙහි සරණං ගතං මං භවං ගොතමො ධාරෙතු ජානාතු. අහං හි සචෙපි මෙ තිඛිණෙන අසිනා සීසං ඡින්දෙය්‍යුං, නෙව බුද්ධං න බුද්ධොති වා ධම්මං න ධම්මොති වා සඞ්ඝං න සඞ්ඝොති වා වදෙය්‍යන්ති. එත්ථ ච බ්‍රාහ්මණො පාණුපෙතං සරණං ගතන්ති පුන සරණගමනං වදන්තො අත්තසන්නිය්‍යාතනං පකාසෙතීති වෙදිතබ්බො.

එවං අත්තානං නිය්‍යාතෙත්වා භගවන්තං සපරිසං උපට්ඨාතුකාමො ආහ: **අධිවාසෙතු ච මෙ භවං ගොතමො වෙරඤ්ජායං වස්සාවාසං සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙනාති.** කිං වුත්තං හොති? උපාසකඤ්ච මං භවං ගොතමො ධාරෙතු, අධිවාසෙතු ච මෙ වෙරඤ්ජායං වස්සාවාසං, තයො මාසෙ

---

a මජ්ඣිමනිකාය-උපාලිසුත්ත.
b පාරාපරියත්ථෙරගාථා.
c චූලවග්ග සෙනාසනක්ඛන්ධක.
d චතුක්කඞ්ගුත්තර-චක්කවග්ග.
1. සී II & ස්‍යා. අතිභාර
2. ස්‍යා. උච්ඡග්ගං වෙළග්ගං.
3. ස්‍යා. අජ්ජග්ගං. 4. සී. මු. අජ්ජදග්ගං.

ස්‍යා. පරමත්ථජොතිකායං වා ඛුද්දකට්ඨකථායං-ඉච්චධිකං.
†. භාජෙතුන්ති-සබ්බත්ථ "අනුජානාමි භික්ඛවෙ අම්බිලග්ගං වා-මධුරග්ගං වා-පෙ-භාජෙතු"න්ති පාඨො මුද්දිත පපඤ්චසූදනී මනොරථපූරණීසු තීකණ්ඩුසූචියං ච දිස්සති.

වෙරඤ්ජං උපනිස්සාය මම අනුග්ගහත්ථං වස්සාවාසං සම්පටිච්ඡතූති. **අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙනාති** අථස්ස වචනං සුත්වා භගවා කායඞ්ගං වා වාචඞ්ගං වා අචොපෙත්වා අබ්භන්තරෙයෙව ඛන්තිං ධාරෙත්වා තුණ්හීභාවෙන අධිවාසෙසි; බ්‍රාහ්මණස්ස අනුග්ගහත්ථං මනසාව සම්පටිච්ඡීති වුත්තං හොති.

අථ ඛො වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණො භගවතො අධිවාසනං විදිත්වාති අථ ඛො වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණො සචෙ මෙ සමණො ගොතමො නාධිවාසෙය්‍ය, කායෙන වා වාචාය වා පටික්ඛිපෙය්‍ය. යස්මා පන අපටික්ඛිපිත්වා අබ්භන්තරෙ ඛන්තිං ධාරෙසි, තස්මා මෙ මනසාව අධිවාසෙසීති එවං ආකාරසල්ලක්ඛණකුසලතාය භගවතො අධිවාසනං විදිත්වා, අත්තනො නිසින්නාසනතො වුට්ඨාය චතූසු දිසාසු භගවන්තං සක්කච්චං අභිවාදෙත්වා තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා ආගතකාලතොපපභුති ජිණ්ණමහල්ලකබ්‍රාහ්මණානං අභිවාදනාදීනි න කරොතීති විගරහිත්වාපි ඉදානි විඤ්ඤාතබුද්ධගුණො කායෙන වාචාය මනසා ච අනෙකක්ඛත්තුං වන්දන්තොපි අතිත්තොයෙව හුත්වා දසනඛසමොධානසමුජ්ජලං අඤ්ජලිං පග්ගය්හ සිරස්මිං පතිට්ඨාපෙත්වා යාව දස්සනවිසයො[1] තාව පටිමුඛොයෙව අපක්කමිත්වා දස්සනවිසයං විජහනට්ඨානෙ වන්දිත්වා පක්කාමි[2].

තෙන ඛො පන සමයෙන වෙරඤ්ජා දුබ්භික්ඛා හොතීති යස්මිං සමයෙ වෙරඤ්ජෙන බ්‍රාහ්මණෙන භගවා වෙරඤ්ජං උපනිස්සාය වස්සාවාසං යාචිතො,. තෙන සමයෙන වෙරඤ්ජා දුබ්භික්ඛා හොති. **දුබ්භික්ඛාති** දුල්ලභභික්ඛා; සා පන දුල්ලභභික්ඛතා යත්ථ මනුස්සා අස්සද්ධා හොන්ති අප්පසන්නා, තත්ථ සුසස්සකාලෙපි අතිසමග්ගෙපි[3] පුබ්බණ්ණාපරණ්ණෙ හොති. වෙරඤ්ජායං පන යස්මා න තථා අහොසි. අපිච ඛො දුස්සස්සතාය ඡාතකදොසෙන අහොසි. තස්මා තමත්ථං දස්සෙන්තො **ද්වීහිතිකාති** ආදිමාහ.

තත්ථ **ද්වීහිතිකාති** ද්විධා පවත්තඊහිතිකා; ඊහිතං[4] නාම ඉරියා, ද්විධා පවත්තා චිත්තඉරියා චිත්තඊහා; 'එත්ථ ලච්ඡාම නු ඛො කිඤ්චි භික්ඛමානා න ලච්ඡාමා'ති 'ජීවිතුං වා සක්ඛිස්සාම නු ඛො නො'ති අයමෙත්ථ අධිප්පායො. අථවා ද්වීහිතිකාති දුජ්ජීවිකා; ඊහිතං[5]ඊහා ඉරියනං වත්තනං ජීවිතන්ති ආදීනි හි පදානි එකත්ථානි. තස්මා දුක්ඛෙන ඊහිතං එත්ථ පවත්තතීති ද්වීහිතිකාති අයමෙත්ථ පදත්ථො. සෙතකානි අට්ඨීනි එත්ථාති= **සෙතට්ඨිකා**; දිවසම්පි යාචිත්වා කිඤ්චි අලද්ධා මතානං කපණමනුස්සානං අහිච්ඡත්තකවණ්ණෙහි අට්ඨිකෙහි තත්‍ර තත්‍ර පරිකිණ්ණාති වුත්තං හොති. **සෙතට්ටිකාතිපි** පාඨො. **තස්සත්ථො:-** සෙතා අට්ටි එත්ථාති=සෙතට්ටිකා; අට්ටීති ආතුරතා ව්‍යාධි රොගො.

1. සී. මු. & ම. දස්සනවිසයා, 3. සී. මු. අතිසමග්ගෙපි. 5. සී. මු. ඊහනං.
2. සී. I. II. මු. & සා. පක්කාමි. 4. සී. මු. ඊහිතිකා.

තත්‍ථ ච සස්සානං ගබ්භගහණකාලෙ සෙතකරොගෙන උපහතමෙව පච්ඡින්නඛීරං අග්ගහිතතණ්ඩුලං පණ්ඩරපණ්ඩරං සාලිසීසං වා යවගොධුමසීසං වා නික්ඛමති තස්මා සෙතට්ටිකාති වුච්චති. වප්පකාලෙ සුවුට්ඨු අභිසඞ්ඛරිත්‍වාපි වුත්තසස්සං තත්‍ථ සලාකායෙව සම්පජ්ජතීති **සලාකාවුත්තා**; සලාකාය වා තත්‍ථ ජීවිතං[1] පවත්තෙන්තීති සලාකාවුත්තා. කිං වුත්තං හොති? තත්‍ථ කිර ධඤ්ඤවික්කයකානං සන්තිකං කයකෙසු ගතෙසු දුබ්බලමනුස්සෙ අභිභවිත්‍වා බලවමනුස්සාව ධඤ්ඤං කිණිත්‍වා ගච්ඡන්ති. දුබ්බලමනුස්සා අලභමානා මහාසද්දං කරොන්ති. ධඤ්ඤවික්කයකා සබ්බෙසං සඞ්ගහං කරිස්සාමාති ධඤ්ඤකරණට්ඨානෙ ධඤ්ඤමාපකං නිසීදාපෙත්‍වා එකපස්සෙ වණ්ණජ්ඣක්ඛං නිසීදාපෙසුං. ධඤ්ඤත්‍ථිකා වණ්ණජ්ඣක්ඛස්ස සන්තිකං ගච්ඡන්ති. සො ආගතපටිපාටියා මූලං ගහෙත්‍වා ඉත්‍ථන්නාමස්ස එත්තකං දාතබ්බන්ති සලාකං ලිඛිත්‍වා දෙති. තෙ තං ගහෙත්‍වා ධඤ්ඤමාපකස්ස සන්තිකං ගන්ත්‍වා දින්නපටිපාටියා ධඤ්ඤං ගණ්හන්ති. එවං සලාකාය තත්‍ථ ජීවිතං වත්තෙන්තීති සලාකා වුත්තා. **න සුකරා උඤ්ඡෙන පග්ගහෙන** යාපෙතුන්ති පග්ගහෙන යො උඤ්ඡො, තෙන යාපෙතුං න සුකරා; පත්තං ගහෙත්‍වා යං අරියා උඤ්ඡං කරොන්ති භික්ඛාචරියං චරන්ති, තෙන උඤ්ඡෙන යාපෙතුං න සුකරාති වුත්තං හොති. තදා කිර තත්‍ථ සත්තට්ඨගාමෙ පිණ්ඩාය චරිත්‍වා එකදිවසම්පි යාපනමත්තං න ලභන්ති.

තෙන ඛො පන සමයෙන උත්තරාපථකා අස්සවාණිජා-පෙ-**අස්සොසි ඛො භගවා උදුක්ඛලසද්ද**න්ති- **තෙනා**ති යස්මිං සමයෙ භගවා වෙරඤ්ජං උපනිස්සාය වස්සාවාසං උපගතො තෙන සමයෙන; උත්තරාපථවාසිකා උත්තරාපථතො වා ආගතත්තා එවං ලද්ධවොහාරා අස්සවාණිජා උත්තරාපථෙ අස්සානං උට්ඨානට්ඨානෙ පඤ්ච අස්සසතානි ගහෙත්‍වා දිගුණං තිගුණං ලාභං පත්‍ථයමානා දෙසන්තරං ගච්ඡන්තා තෙහි අත්තනො වික්කායිකභණ්ඩභූතෙහි පඤ්චමත්තෙහි අස්සසතෙහි වෙරඤ්ජං වස්සාවාසං උපගතා හොන්ති. කස්මා? න හි සක්කා තස්මිං දෙසෙ වස්සිකෙ චත්තාරො මාසෙ අද්ධානං පටිපජ්ජිතුං. උපගච්ඡන්තා ච බහිනගරෙ උදකෙන අනජ්ඣොත්‍ථරණීයෙ ඨානෙ අත්තනො ච වාසාගාරානි අස්සානඤ්ච මන්දිරං කාරාපෙත්‍වා වතියා පරික්ඛිපිංසු. තානි තෙසං වසනට්ඨානානි 'අස්සමණ්ඩලිකායො'ති පඤ්ඤායිංසු තෙනාහ:- **තෙසු අස්සමණ්ඩලිකාසු භික්ඛූනං පත්‍ථපත්‍ථපුලකං පඤ්ඤත්තං හොතී**ති.

පත්‍ථපත්‍ථපුලකන්ති එකමෙකස්ස භික්ඛුනො පත්‍ථපත්‍ථපමාණං පුලකං;[2] පත්‍ථො නාම නාළිමත්තං හොති, එකස්ස පුරිසස්ස අලං යාපනාය. වුත්තම්පි හෙතං:-"පත්‍ථොදනො නාලමයං[3] දුවින්න"න්ති.ඝ පුලකං නාම නිත්තුසං කත්‍වා උස්සෙදෙත්‍වා ගහිතයවතණ්ඩුලා වුච්චන්ති.

1. සී. මු. ජීවිකං. 2. ම. මූලකං. 3. සී. මු. නාළිමයං. .ඝ ජාතකපාළි.

යදි හි සහුසා හොන්ති, පාණිකා විජ්ඣන්ති අද්ධානක්ඛමා න හොන්ති. තස්මා තෙ වාණිජා අද්ධානක්ඛමං කත්වා යවතණ්ඩුලං ආදාය අද්ධානං පටිපජ්ජන්ති, යත්ථ අස්සානං ඛාදනීයතිණං දුල්ලභං භවිස්සති, තත්ථෙතං අස්සභත්තං භවිස්සතීති. කස්මා පන තෙහි තං භික්ඛූනං පඤ්ඤත්තන්ති?. වුච්චතෙ:- න හි තෙ දක්ඛිණාපථමනුස්සා විය අස්සද්ධා අප්පසන්නා. තෙ පන සද්ධා පසන්නා බුද්ධමාමකා ධම්මමාමකා සඞ්ඝමාමකා. තෙ පුබ්බණ්හසමයං කෙනචිදෙව කරණීයෙන නගරං පවිසන්තා ද්වෙ තයො දිවසෙ අද්දසංසු සත්තට්ඨ භික්ඛූ සුනිවත්ථෙ සුපාරුතෙ ඉරියාපථසම්පන්නෙ සකලම්පි නගරං පිණ්ඩාය චරිත්වා කිඤ්චි අලභමානෙ. දිස්වාන තෙසං එතදහොසි:- අය්‍යා ඉමං නගරං උපනිස්සාය වස්සං උපගතා. ඡාතකඤ්ච වත්තති. න ච කිඤ්චි ලභන්ති. අතිවිය කිලමන්ති. මයඤ්චම්හා ආගන්තුකා. න සක්කොම තෙසං දෙවසිකං යාගුඤ්ච භත්තඤ්ච පටියාදෙතුං. අම්හාකං පන අස්සා සායඤ්ච පාතො ච විකබන්තුං භත්තං ලභන්ති. යන්නූන මයං එකමෙකස්ස අස්සස්ස පාතරාසභත්තතො එකමෙකස්ස භික්ඛුනො පත්ථපත්ථපුලකං දදෙය්‍යාම. එවං අය්‍යා ච න කිලමිස්සන්ති, අස්සා ච යාපෙස්සන්තීති. තෙ භික්ඛූනං සන්තිකං ගන්ත්වා එතමත්ථං ආරොචෙත්වා "භන්තෙ තුම්හෙ පත්ථපත්ථපුලකං පටිග්ගහෙත්වා යං වා තං වා කත්වා පරිභුඤ්ජථා"ති යාචිත්වා දෙවසිකං පත්ථපත්ථපුලකං පඤ්ඤපෙසුං. තෙන වුත්තං:- "තෙහි අස්සමණ්ඩලිකාසු භික්ඛූනං පත්ථපත්ථපුලකං පඤ්ඤත්තං හොතී"ති. **පඤ්ඤත්තන්ති** නිච්චභත්තසඞ්ඛෙපෙන ඨපිතං.

ඉදානි **භික්ඛූ පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වාති** ආදීසු **පුබ්බණ්හසමයන්ති** දිවසස්ස පුබ්බභාගසමයං: පුබ්බණ්හසමයෙති අත්ථො. පුබ්බෙණ්හ වා සමයං පුබ්බණ්හසමයං: පුබ්බෙණ්හ එකං ඛණන්ති වුත්තං හොති. එවං අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං ලබ්භති. **නිවාසෙත්වාති** පරිදහිත්වා:[1] විහාරනිවාසනපරිවත්තනවසෙනෙතං වෙදිතබ්බං. න හි තෙ තතො පුබ්බෙ අනිවත්ථා අහෙසුං. **පත්තචීවරං ආදායාති** පත්තං හත්ථෙහි චීවරං කායෙන ආදියිත්වා සම්පටිච්ඡිත්වා[2]; ධාරෙත්වාති අත්ථො. යෙන තෙන වා හි පකාරෙන ගණ්හන්තා ආදාය ඉච්චෙව වුච්චන්ති, යථා "සමාදායෙව පක්කමතී"ති.[a] **පිණ්ඩං අලභමානාති** සකලම්පි වෙරඤ්ජං චරිත්වා-තිට්ඨතු පිණ්ඩො, අන්තමසො අතිච්ඡථාති වාචම්පි අලභමානා; **පත්ථපත්ථපුලකං ආරාමං හරිත්වාති**[3] ගතගතට්ඨානෙ ලද්ධං එකමෙකං පත්ථපත්ථපුලකං ගහෙත්වා ආරාමං නෙත්වා; **උදුක්ඛලෙ කොට්ටෙත්වා කොට්ටෙත්වා පරිභුඤ්ජන්තීති** ථෙරානං කොචි කප්පියකාරකො නත්ථි, යො තෙසං තං ගහෙත්වා යාගුං වා භත්තං වා පචෙය්‍ය. සාමම්පි පචනං සමණ

1. සී මු. පරිදහෙත්වා 2. ම. සම්පටිච්ඡාදෙත්වා 3. සී මු ආහරිත්වා.

a. මජ්ඣිමනිකාය-චූළහත්ථිපදොපමසුත්ත.

සාරුප්පං න හොති න ච වට්ටති. තෙ එවං නො සල්ලහුකවුත්තිතා ච භවිස්සති, සාමපාකපරිමොචනඤ්චාති අට්ඨට්ඨ ජනා වා දස දස ජනා වා එකතො හුත්වා උදුක්ඛලෙ කොට්ටෙත්වා කොට්ටෙත්වා සකං සකං පටිවිංසං උදකෙන තෙමෙත්වා පරිභුඤ්ජන්ති. එවං පරිභුඤ්ජිත්වා අප්පොස්සුක්කා සමණධම්මං කරොන්ති.

භගවතො පන තෙ අස්සවාණිජා පත්ථපුලකඤ්ච දෙන්ති තදුපියං ච සප්පිමධුසක්කරං[1] තං ආයස්මා ආනන්දො ආහරිත්වා සිලායං පිංසති[2]. පුඤ්ඤවතා පණ්ඩිතපුරිසෙන කතං මනාපමෙව හොති. අථ තං පිංසිත්වා සප්පිආදීහි සමායොජෙත්වා[3] භගවතො උපනාමෙති. අථෙත්ථ දෙවතා දිබ්බොජං පක්ඛිපන්ති. තං භගවා පරිභුඤ්ජති.[4] පරිභුඤ්ජිත්වා ඵලසමාපත්තියා කාලං අති[5]නාමෙති. න තතො පට්ඨාය පිණ්ඩාය චරති.

කිම්පනානන්දත්ථෙරො තදා භගවතො උපට්ඨාකො හොතීති? න හොති, නො ච ඛො[6] උපට්ඨාකට්ඨානං ලද්ධො. භගවතො හි පඨමබොධියං වීසතිවස්සන්තරෙ[7] නිබද්ධුපට්ඨාකො නාම නත්ථි. කදාචි නාගසමාලත්ථෙරො භගවන්තං උපට්ඨාසි, කදාචි නාගිතත්ථෙරො, කදාචි මෙඝියත්ථෙරො, කදාචි උපවාණත්ථෙරො, කදාචි සාගතත්ථෙරො, කදාචි සුනක්ඛත්තො[8] ලිච්ඡවිපුත්තො. තෙ අත්තනො රුචියා උපට්ඨහිත්වා යදා ඉච්ඡන්ති, තදා පක්කමන්ති. ආනන්දත්ථෙරො තෙසු[9] උපට්ඨහන්තෙසු අප්පොස්සුක්කො හොති. පක්කන්තෙසු සයමෙව වත්තපටිවත්තං[10] කරොති. භගවාපි කිඤ්චාපි මෙ ඤාතිසෙට්ඨො උපට්ඨාකට්ඨානං න තාව ලභති[11], අථ ඛො එවරූපෙසු ඨානෙසු අයමෙව පතිරූපොති අධිවාසෙසි. තෙන වුත්තං:-"ආයස්මා ආනන්දො පත්ථපුලකං සිලායං පිංසිත්වා භගවතො උපනාමෙති, තං භගවා පරිභුඤ්ජතී"ති.

නනු ච මනුස්සා දුබ්භික්ඛකාලෙ අතිවිය උස්සාහජාතා පුඤ්ඤානි කරොන්ති, අත්තනා අභුඤ්ජිත්වාපි භික්ඛූනං දාතබ්බං මඤ්ඤන්ති. තෙ තදා කස්මා කටච්ඡුභික්ඛම්පි න අදංසු? අයඤ්ච වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණො මහතා උස්සාහෙන භගවන්තං වස්සාවාසං යාචි. සො කස්මා භගවතො අත්ථිභාවම්පි න ජානාතීති?. වුච්චතෙ:- මාරාවට්ටනාය. වෙරඤ්ජං හි බ්‍රාහ්මණං භගවතො සන්තිකා[12] පක්කන්තමත්තමෙව සකලඤ්ච නගරං සමන්තා ච යොජනමත්තං යත්ථ සක්කා පුරෙභත්තං පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්චාගන්තුං, තං සබ්බං මාරො ආවට්ටෙත්වා මොහෙත්වා සබ්බෙසං අසල්ලක්ඛණභාවං කත්වා පක්කාමි[13] තස්මා න කොචි අත්තමනො සාමීචිකම්මම්පි කත්තබ්බං මඤ්ඤිත්ථ.

---

1. ම සක්කාරං. ස්‍යා. සක්ඛරං.
2. ම. පිසති.
3. ස්‍යා. & ම. සම්මායොජෙත්වා.
4. ස්‍යා. පරිභුංජි.
5. ස්‍යා. විති.
6, සී. මු. නො ච ඛො නොති.
7. ස්‍යා. වස්සබ්භන්තරෙ.
8. සී. මු & ම. සුනක්ඛත්තත්ථෙරො.
9. සී. මු. & ම. තෙසු තෙසු.
10. ස්‍යා. & ම වත්තපටිපත්ති.
11. සී. මු. & ම ලභෙජ්ජි.
12. සී. මු. සන්තිකං.
13. ම. I. & ස්‍යා. පක්කාමි.

කිං පන භගවාපි මාරාවට්ටනං අජානිත්වා තත්‍ථ වස්සං උපගතොති? නො අජානිත්වා. අථ කස්මා චම්පා-සාවත්‍ථි-රාජගහාදීනං අඤ්ඤතරස්මිං න උපගතොති?. තිට්ඨන්තු චම්පාසාවත්‍ථිරාජගහාදීනි, සචෙපි භගවා තස්මිං සංවච්ඡරෙ උත්තරකුරුං වා තිදසපුරං වා ගන්ත්වා වස්සං උපගච්ඡෙය්‍ය, තම්පි මාරො ආවට්ටෙය්‍ය. සො කිර තං සංවච්ඡරං අතිවිය ආඝාතෙන පරියුට්ඨිතචිත්තො අහොසි. ඉධ පන භගවා ඉමං අතිරෙකකාරණං අද්දස:- අස්සවාණිජා භික්ඛූනං සඞ්ගහං කරිස්සන්තීති. තස්මා වෙරඤ්ජායමෙව වස්සං උපගච්ඡි. කිං පන මාරො වාණිජකෙ ආවට්ටෙතුං න සක්කොතීති?. නො න සක්කොති තෙ පන ආවට්ටිතපරියොසානෙ ආගමිංසු. පටිනිවත්තිත්වා කස්මා න ආවට්ටෙසීති?. අවිසය්හතාය. න හි සො තථාගතස්ස අභිහටභික්ඛාය නිබද්ධදානස්ස අප්පිතවත්තස්ස අන්තරායං කාතුං විසහති.

චතුන්නං හි න සක්කා අන්තරායො කාතුං. කතමෙසං චතුන්නං?. තථාගතස්ස අභිහටභික්ඛාසඞ්ඛෙපෙන වා නිබද්ධදානස්ස[1] අප්පිතවත්තසඞ්ඛෙපෙන වා පරිච්චත්තානං චතුන්නං පච්චයානං න සක්කා කෙනචි අන්තරායො කාතුං. බුද්ධානං ජීවිතස්ස න සක්කා කෙනචි අන්තරායො කාතුං. අසීතියානුබ්‍යඤ්ජනානං ව්‍යාමප්පභාය වා න සක්කා කෙනචි අන්තරායො කාතුං. චන්දිමසූරියදෙවබ්‍රහ්මානම්පි හි පභා තථාගතස්ස අනුබ්‍යඤ්ජනව්‍යාමප්පභාපදෙසං පත්වා විහතානුභාවා හොන්ති. බුද්ධානං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස න සක්කා කෙනචි අන්තරායො කාතුන්ති. ඉමෙසං චතුන්නං න සක්කා කෙනචි අන්තරායො කාතුං. තස්මා මාරෙන අකතන්තරායං භික්ඛං භගවා සසාවකසඞ්ඝො තදා පරිභුඤ්ජීති වෙදිතබ්බො.

එවං පරිභුඤ්ජන්තො ච එකදිවසං **අස්සොසි ඛො භගවා උදුක්ඛලසද්දන්ති** භගවා පත්‍ථපත්‍ථපුලකං කොට්ටෙන්තානං භික්ඛූනං මුසලසඞ්ඝට්ටජනිතං උදුක්ඛලසද්දං සුණි. තතො පරං **ජානන්තාපි තථාගතා**ති එවමාදි-යං පරතො **කින්නු ඛො සො ආනන්ද උදුක්ඛලසද්දො**ති පුච්ඡි, තස්ස පරිහාරදස්සනත්‍ථං වුත්තං.

තත්‍රායං සඞ්ඛෙපවණ්ණනා:- තථාගතා නාම ජානන්තාපි සචෙ තාදිසං පුච්ඡාකාරණං හොති, පුච්ඡන්ති. සචෙ පන තාදිසං පුච්ඡාකාරණං නත්‍ථි, ජානන්තාපි න පුච්ඡන්ති. යස්මා පන බුද්ධානං අජානනං නාම නත්‍ථි, තස්මා අජානන්තාපීති න වුත්තං. **කාලං විදිත්වා පුච්ඡන්තීති** සචෙ තස්සා පුච්ඡාය සො කාලො හොති, එවං තං කාලං විදිත්වා පුච්ඡන්ති. සචෙ න හොති, එවම්පි කාලං විදිත්වාව න පුච්ඡන්ති. එවං පුච්ඡන්තාපි ච **අත්‍ථසංහිතං තථාගතා පුච්ඡන්ති**, යං අත්‍ථනිස්සිතං කාරණනිස්සිතං තදෙව පුච්ඡන්ති, **නො අනත්‍ථසංහිතං**. කස්මා? යස්මා **අනත්‍ථසංහිතෙ සෙතුඝාතො තථාගතානං**.

1. සී. I & මු. නිබද්ධදානසඞ්ඛෙපෙන වා.

සෙතු වුච්චති මග්ගො; මග්ගෙනෙව තාදිසස්ස වචනස්ස ඝාතො; සමුච්ඡෙදොති වුත්තං හොති. ඉදානි අත්ථසංහිතන්ති එත්ථ යං අත්ථනිස්සිතං වචනං තථාගතා පුච්ඡන්ති, තං දස්සෙන්තො ද්වීහාකාරෙහීති ආදිමාහ.

තත්ථ ආකාරෙහීති කාරණෙහි; ධම්මං වා දෙසෙස්සාමාති අට්ඨුප්පත්තියුත්තං සුත්තං වා පුබ්බචරිතකාරණයුත්තං ජාතකං වා කථෙස්සාම; සාවකානං වා සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙස්සාමාති සාවකානං වා තාය පුච්ඡාය වීතික්කමං පාකටං කත්වා ගරුකං වා ලහුකං වා සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙස්සාම ආණං ඨපෙස්සාමාති; අථ ඛො භගවා -පෙ- එතමත්ථං ආරොචෙසීති එත්ථ නත්ථි කිඤ්චි වත්තබ්බං. පුබ්බෙ වුත්තමෙව හි භික්ඛූනං පත්ථපත්ථපුලකපටිලාභං සල්ලහුකවුත්තිතං සාමපාකපරිමොචනඤ්ච ආරොචෙන්තො එතමත්ථං ආරොචෙසීති වුච්චති. සාධු සාධු ආනන්දාති ඉදං පන භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං සම්පහංසෙන්තො ආහ. සාධුකාරං පන දත්වා තීසු ආකාරෙසු එකං ගහෙත්වා ධම්මං දෙසෙන්තො ආහ:- තුම්හෙහි ආනන්ද සප්පුරිසෙහි විජිතං, පච්ඡිමා ජනතා සාලිමංසොදනං අතිමඤ්ඤිස්සතීති.

තත්‍රායමධිප්පායො:- තුම්හෙහි ආනන්ද සප්පුරිසෙහි එවං දුබ්භික්ඛෙ දුල්ලභපිණ්ඩෙ ඉමාය සල්ලහුකවුත්තිතාය ඉමිනා ච සල්ලෙඛෙන විජිතං. කිං විජිතන්ති? දුබ්භික්ඛං විජිතං, ලොභො විජිතො, ඉච්ඡාචාරො විජිතො. කථං? අයං වෙරඤ්ජා දුබ්භික්ඛා, සමන්තතො පන අනන්තරා ගාමනිගමා ඵලභාරනමිතසස්සා සුභික්ඛා සුලභපිණ්ඩා. එවං සන්තෙපි භගවා ඉධෙව අම්හෙ නිග්ගණ්හිත්වා[1] වසතීති එකභික්ඛුස්සපි චින්තා වා විඝාතො වා නත්ථි. එවං තාව දුබ්භික්ඛං විජිතං අභිභූතං අත්තනො වසෙ වත්තිතං. කථං ලොභො විජිතො? අයං වෙරඤ්ජා දුබ්භික්ඛා සමන්තතො පන අනන්තරා ගාමනිගමා ඵලභාරනමිතසස්සා සුභික්ඛා සුලභපිණ්ඩා. හන්ද මයං තත්ථ ගන්ත්වා පරිභුඤ්ජිස්සාමාති ලොභවසෙන එකභික්ඛුනාපි රත්තිච්ඡෙදො වා පච්ඡිමිකාය තත්ථ වස්සං උපගච්ඡාමාති[2] වස්සච්ඡෙදො[3] වා න කතො. එවං ලොභො විජිතො. කථං ඉච්ඡාචාරො විජිතො? අයං වෙරඤ්ජා දුබ්භික්ඛා, ඉමෙ ච මනුස්සා අම්හෙ ද්වෙ තයො මාසෙ වසන්තෙපි න කිඤ්චි මඤ්ඤන්ති. යන්නූන මයං ගුණවණිජ්ජං කත්වා අසුකො භික්ඛු පඨමස්ස ඣානස්ස ලාභී -පෙ- අසුකො ඡළභිඤ්ඤොති එවං මනුස්සානං අඤ්ඤමඤ්ඤං පකාසෙත්වා කුච්ඡිං පටිජග්ගිත්වා පච්ඡා සීලං අධිට්ඨහෙය්‍යාමාති එකභික්ඛුනාපි එවරූපා ඉච්ඡා න උප්පාදිතා. එවං ඉච්ඡාචාරො විජිතො අභිභූතො අත්තනො වසෙ වත්තිතොති.

---

1. සී I & ස්‍යා. ගණ්හිත්වා. 2. සී. මු. උපගච්ඡාම.
3. සී. මු. උපකට්ඨාය වස්සච්ඡෙදෙ.

අනාගතෙ පන පච්ඡිමා ජනතා විහාරෙ නිසින්නා අප්පකසිරෙනෙව ලභිත්වාපි– කිං ඉදං උත්තණ්ඩුලං අතිකිලින්නං අලොණං අතිලොණං අනම්බිලං? කො ඉමිනා අත්ථොති? ආදිනා නයෙන සාලිමංසොදනං අතිමඤ්ඤිස්සති, ඔඤ්ඤාතං අවඤ්ඤාතං කරිස්සති. අථවා ජනපදෙ නාම න සබ්බකාලං දුබ්භික්ඛො හොති. එකදා දුබ්භික්ඛො හොති, එකදා සුභික්ඛො හොති. ස්වායං යදා සුභික්ඛො භවිස්සති, තදා තුම්හාකං සප්පුරිසානං ඉමාය පටිපත්තියා පසන්නා මනුස්සා භික්ඛූනං යාගුඛජ්ජකාදිප්පභෙදෙන අනෙකප්පකාරං සාලිවිකතිං මංසොදනඤ්ච දාතබ්බං මඤ්ඤිස්සන්ති. තං තුම්හෙ නිස්සාය උප්පන්නං සක්කාරං තුම්හාකං සබ්‍රහ්මචාරිසඞ්ඛාතා පච්ඡිමා ජනතා තුම්හාකං අන්තරෙ නිසීදිත්වා අනුභවමානාව අතිමඤ්ඤිස්සති, තප්පච්චයං මානඤ්ච ඔමානඤ්ච කරිස්සති. කථං? කස්මා එත්තකං පක්කං? කිං තුම්හාකං භාජනානි නත්ථි, යත්ථ අත්තනො සන්තකං පක්ඛිපිත්වා ඨපෙය්‍යාථ? ඉති.

අථ ඛො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානොති ආදීසු **ආයස්මාති** පියවචනමෙතං ගරුගාරවසප්පතිස්සාධිවචනමෙතං; **මහාමොග්ගල්ලානොති** මහා ච සො ගුණමහන්තතාය[1] මොග්ගල්ලානො ච ගොත්තෙනාති=මහාමොග්ගල්ලානො; **එතදවොචාති** එතං අවොච ඉදානි වත්තබ්බං “එතරහි භන්තෙ”ති ආදිවචනං දස්සෙති; කස්මා අවොච? ථෙරො කිර පබ්බජිත්වා සත්තමෙ දිවසෙ සාවකපාරමිඤාණස්ස මත්ථකං පත්තො. සත්ථාරාපි මහිද්ධිකතාය එතදග්ගෙ ඨපිතො. සො තං අත්තනො මහිද්ධිකතං නිස්සාය චින්තෙසි :- අයං වෙරඤ්ජා දුබ්භික්ඛා, භික්ඛූ ච කිලමන්ති. යන්නූනාහං පථවිං පරිවත්තෙත්වා භික්ඛූ පප්පටකොජං භොජෙය්‍යන්ති. අථස්ස එතදහොසි :- සචෙ පනාහං භගවතො සන්තිකෙ විහරන්තො භගවන්තං අයාචිත්වා එවං කරෙය්‍යං න මෙතං අස්ස පතිරූපං, යුගග්ගාහො විය භගවතා සද්ධිං කතො භවෙය්‍යාති. තස්මා යාචිතුකාමො ආගන්ත්වා භගවන්තං එතදවොච. **හෙට්ඨිමං තලං සම්පන්නන්ති** පථවියා කිර හෙට්ඨිමතලෙ පථවිමණ්ඩො පථවොජො පථවිපප්පටකො අත්ථි, තං සන්ධාය වදති. තත්ථ **සම්පන්නන්ති** මධුරං; සාදු[2]රසන්ති අත්ථො. යථෙව හි “තත්‍රස්ස රුක්ඛො සම්පන්නඵලො ච උපපන්නඵලො චා”ති[a] එත්ථ මධුරඵලොති අත්ථො. එවමිධාපි සම්පන්නන්ති මධුරං සාදුරසන්ති වෙදිතබ්බං. **සෙය්‍යථාපි ඛුද්දමධුං අනීලකන්ති** ඉදං පනස්ස මධුරතාය ඔපම්මනිදස්සනත්ථං වුත්තං. ඛුද්දමධුන්ති ඛුද්දකමක්ඛිකාහි කතමධුං; **අනීලකන්ති** නිම්මක්ඛිකං නිම්මක්ඛිකණ්ඩකං පරිසුද්ධං; එතං කිර මධුං සබ්බමධූහි අග්ගඤ්ච සෙට්ඨඤ්ච සුරසඤ්ච ඔජවන්තඤ්ච. තෙනාහ :- **සෙය්‍යථාපි ඛුද්දමධුං අනීලකං එවමස්සාදන්ති. සාධාහං භන්තෙති** සාධු අහං භන්තෙ; එත්ථ ච සාධූති ආයාචනවචනමෙතං;

---

1. සෑ., ගුණමහන්තෙන. 2. සෑ. සාධු. a. මජ්ඣිමනිකාය-පොතලියසුත්ත.

පථවීපරිවත්තනං ආයාචන්තො හි ථෙරො භගවන්තං එවමාහ. **පරිවත්තෙය්‍යන්ති** උක්කුජ්ජෙය්‍යං හෙට්ඨිමං තලං උපරිමං කරෙය්‍යං; කස්මා? එවං හි කතෙ සුඛෙන භික්ඛූ පප්පටකොජං පථවිමණ්ඩං පරිභුඤ්ජිස්සන්තීති.

අථ භගවා අනනුඤ්ඤාතුකාමොපි ථෙරං සීහනාදං නදාපෙතුං පුච්ඡි:- **යෙ පන තෙ මොග්ගල්ලාන පථවිනිස්සිතා පාණා තෙ කථං කරිස්සසීති.** යෙ පථවිනිස්සිතා ගාමනිගමාදිසු පාණා, තෙ පථවියා පරිවත්තියමානාය ආකාසෙ සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තෙ කථං කරිස්සසි? කත්ථ ඨපෙස්සසීති?. අථ ථෙරො භගවතා එතදග්ගෙ ඨපිත භාවානුරූපං අත්තනො ඉද්ධානුභාවං පකාසෙන්තො **එකාහං භන්තෙ**ති ආදිමාහ. තස්සත්ථො: එකං අහං භන්තෙ හත්ථං යථා අයං මහාපථවී එවං අභිනිම්මිනිස්සාමි. පථවිසදිසං කරිස්සාමි. එවං කත්වා යෙ පථවිනිස්සිතා පාණා තෙ එකස්මිං හත්ථතලෙ ඨිතෙ පාණෙ දුතියහත්ථතලෙ සඞ්කාමෙන්තො විය තත්ථ සඞ්කාමෙස්සාමීති.

අථස්ස භගවා ආයාචනං පටික්ඛිපන්තො **අලං මොග්ගල්ලානා**ති ආදිමාහ. තත්ථ අලන්ති පටික්ඛෙපවචනං; **විපල්ලාසම්පි සත්තා පටිලභෙය්‍යු**න්ති විපරීතගාහම්පි සත්තා සම්පාපුණෙය්‍යුං; කථං? 'අයං නු ඛො පථවී උදාහු න අය'න්ති. අථවා 'අම්හාකං නු ඛො අයං ගාමො උදාහු අඤ්ඤස්ස'න්ති. එවං නිගමජනපදඛෙත්තාරාමාදීසු. න වා එස විපල්ලාසො, අචින්තෙය්‍යො හි ඉද්ධිමතො ඉද්ධිවිසයො. එවං පන විපල්ලාසං පටිලභෙය්‍යුං:- ඉදං දුබ්භික්ඛං නාම න ඉදානි යෙව හොති, අනාගතෙපි භවිස්සති. තදා භික්ඛූ තාදිසං ඉද්ධිමන්තං සබ්‍රහ්මචාරිං කුතො ලභිස්සන්ති? තෙ සොතාපන්න-සකදාගාමි-අනාගාමි-සුක්ඛවිපස්සක-ඣානලාභි-පටිසම්භිදප්පත්තා ඛීණාසවාපි සමානා ඉද්ධිබලාභාවා පරකුලානි පිණ්ඩාය උපසඞ්කමිස්සන්ති. තත්‍ර ච මනුස්සානං එවං භවිස්සති:- බුද්ධකාලෙ භික්ඛූ සික්ඛාසු පරිපූරකාරිනො අහෙසුං. තෙ ගුණෙ නිබ්බත්තෙත්වා දුබ්භික්ඛකාලෙ පථවිං පරිවත්තෙත්වා පප්පටකොජං පරිභුඤ්ජිංසු. ඉදානි පන සික්ඛාය පරිපූරකාරිනො නත්ථි. යදි සියුං, තථෙව කරෙය්‍යුං. අම්හාකං යං කිඤ්චි පක්කං වා ආමං වා ඛාදිතුං න දදෙය්‍යුන්ති. එවං තෙ සන්තෙසුයෙව අරියපුග්ගලෙසු නත්ථි අරියපුග්ගලාති ඉමං විපල්ලාසං පටිලභෙය්‍යුං. විපල්ලාසවසෙන ච අරියෙ ගරහන්තා උපවදන්තා අපායූපගා භවෙය්‍යුං. තස්මා **මා තෙ රුච්චි පථවිං පරිවත්තෙතු**න්ති.

අථ ථෙරො ඉමං යාචනං අලභමානො අඤ්ඤං යාචන්තො **සාධු භන්තෙ**ති ආදිමාහ. තම්පිස්ස භගවා පටික්ඛිපන්තො **අලං මොග්ගල්ලානා**ති ආදිමාහ. තත්ථ කිඤ්චාපි න වුත්තං "විපල්ලාසම්පි සත්තා පටිලභෙය්‍යු"න්ති, අථ ඛො පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව ගහෙතබ්බං. අත්ථොපි චස්ස වුත්තසදිසොයෙව[1] වෙදිතබ්බො. යදි පන භගවා

1. ම. සී. මු. & සී. I සදිසමෙව.

අනුජානෙය්‍ය, ථෙරො කිං කරෙය්‍යාති? මහාසමුද්දං එකෙන පදවීතිහාරෙන අතික්කමිතබ්බං මාතිකාමත්තං අධිට්ඨහිත්වා නළෙරුපුචිමන්දතො උත්තරකුරුඅභිමුඛං මග්ගං නීහරිත්වා උත්තරකුරුං ගමනාගමනසම්පන්නං ඨානෙ කත්වා දස්සෙය්‍ය, යථාපි භික්ඛූ ගොචරගාමං විය යථාසුඛං පිණ්ඩාය පවිසිත්වා නික්ඛමෙය්‍යුන්ති.

නිට්ඨිතා මහාමොග්ගල්ලානස්ස සීහනාදකථා.

ඉදානි ආයස්මා **උපාලි** විනයපඤ්ඤත්තියා මූලතොපභුති නිදානං දස්සෙතුං සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස සික්ඛාපදපටිසංයුත්තං විතක්කුප්පාදං දස්සෙන්තො **අථ ඛො ආයස්මතො සාරිපුත්තස්සාති** ආදිමාහ. තත්ථ **රහොගතස්සාති** රහසි ගතස්ස; **පටිසල්ලීනස්සාති** ලීනස්ස සල්ලීනස්ස එකීභාවං ගතස්ස; **කතමෙසානන්ති** අතීතෙසු විපස්සිආදීසු බුද්ධෙසු කතමෙසං; චිරං අස්ස ඨිති චිරා වා අස්ස ඨිතීති=**චිරට්ඨිතිකං**; සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.[1]

කිං පන ථෙරො ඉමං අත්තනො පරිවිතක්කං සයං විනිච්ඡිතුං[2] න සක්කොතීති? වුච්චතෙ:- සක්කොති ච න සක්කොති ච. අයං හි ඉමෙසං නාම බුද්ධානං සාසනං න චිරට්ඨිතිකං අහොසි, ඉමෙසං චිරට්ඨිතිකන්ති එත්තකං සක්කොති විනිච්ඡිතුං[2] ඉමිනා පන කාරණෙන න චිරට්ඨිතිකං අහොසි, ඉමිනා චිරට්ඨිතිකන්ති එතං න සක්කොති. **මහාපදුමත්ථෙරො** පනාහ:- "එතම්පි සොළසවිධාය පඤ්ඤාය මත්ථකං පත්තස්ස අග්ගසාවකස්ස න භාරියං, සම්මාසම්බුද්ධෙන පන සද්ධිං එකට්ඨානෙ වසන්තස්ස සයං විනිච්ඡයකරණං තුලං ඡඩ්ඩෙත්වා හත්ථෙන තුලනසදිසං හොතීති භගවන්තංයෙව උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡී"ති. අථස්ස භගවා පුච්ඡං විස්සජ්ජෙන්තො **භගවතො ච සාරිපුත්ත විපස්සිස්සාති** ආදිමාහ. තං උත්තානත්ථමෙව.

පුන ථෙරො කාරණං පුච්ඡන්තො **කො නු ඛො භන්තෙ හෙතූති** ආදිමාහ. තත්ථ **කො නු ඛො භන්තෙති** කාරණපුච්ඡා; තස්ස 'කතමො නු ඛො භන්තෙ'ති අත්ථො. **හෙතු, පච්චයොති** උභයමෙතං කාරණාධිවචනං; කාරණං හි යස්මා තෙන තස්ස ඵලං හිනොති පවත්තති, තස්මා හෙතූති වුච්චති. යස්මා තං පටිච්ච එති පවත්තති, තස්මා පච්චයොති වුච්චති. එවං අත්ථතො එකම්පි වොහාරවසෙන වචනසිලිට්ඨතාය ච තත්‍ර තත්‍ර එතං උභයම්පි වුච්චති. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

ඉදානි තං හෙතුඤ්ච පච්චයඤ්ච දස්සෙතුං භගවා **භගවා ච සාරිපුත්ත විපස්සීති** ආදිමාහ. තත්ථ **කිලාසුනො අහෙසුන්ති** න ආලසියකිලාසුනො අහෙසුං. න හි බුද්ධානං ආලසියං වා ඔසන්න

---

1. ස්‍යා. සෙසමෙත්ථ උත්තානපදත්ථොයෙව. 2. සී. මු. විනිච්ඡිතුං.

චරියතා වා අත්ථි. බුද්ධා හි එකස්ස වා ද්වින්නං වා සකලචක්කවාළස්ස වා ධම්මං දෙසෙන්තා සමකෙනෙව උස්සාහෙන දෙසෙන්ති. න පරිසාය අප්පභාවං දිස්වා ඔසන්නවිරියා හොන්ති. නාපි මහන්තභාවං දිස්වා උස්සන්නවිරියා. යථා හි සීහො මිගරාජා සත්තන්නං දිවසානං අච්චයෙන ගොචරාය පක්කමන්තො ඛුද්දකෙ වා මහන්තෙ වා පාණෙ දිස්වා එක[1]සදිසෙනෙව වෙගෙන පතති[2]. තං කිස්ස හෙතු? මා මෙ ජවො පරිහායීති. එවං බුද්ධා අප්පිකාය[3] වා මහතියා වා පරිසාය සමකෙනෙව උස්සාහෙන ධම්මං දෙසෙන්ති. තං කිස්ස හෙතු? මා නො ධම්මගරුතා පරිහායීති. ධම්මගරුනො හි බුද්ධා ධම්මගාරවාති. යථා පන අම්හාකං භගවා මහාසමුද්දං පූරයමානො විය විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි, එවං තෙ න දෙසෙසුං. කස්මා? සත්තානං අප්පරජක්ඛතාය. තෙසං කිර කාලෙ දීඝායුකා සත්තා අප්පරජක්ඛා අහෙසුං. තෙ චතුසච්චපටිසංයුත්තං එකගාථම්පි සුත්වා ධම්මං අභිසමෙන්ති. තස්මා න විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසුං. තෙනෙව කාරණෙන අප්පකඤ්ච නෙසං අහොසි සුත්තං-පෙ-වෙදල්ලන්ති.

තත්ථ සුත්තාදීනං නානත්තං පඨමසඞ්ගීතිවණ්ණනාය වුත්තමෙව. **අප්පඤ්ඤත්තං සාවකානං සික්ඛාපදන්ති** සාවකානං නිද්දොසත්තාය දෙසානුරූපතො පඤ්ඤපෙතබ්බං සත්තාපත්තික්ඛන්ධවසෙන ආණාසික්ඛාපදං අප්පඤ්ඤත්තං; **අනුද්දිට්ඨං පාතිමොක්ඛන්ති** අන්වද්ධමාසං ආණාපාතිමොක්ඛං අනුද්දිට්ඨං අහොසි; ඔවාදපාතිමොක්ඛමෙව තෙ උද්දිසිංසු. තම්පි ච නො අන්වද්ධමාසං. තථා හි විපස්සී භගවා ඡන්නං ඡන්නං වස්සානං සකිං සකිං ඔවාදපාතිමොක්ඛං උද්දිසි. තඤ්ච ඛො සාමංයෙව. සාවකා පන අත්තනො අත්තනො වසනට්ඨානෙසු න උද්දිසිංසු. සකලජම්බුදීපෙ එකස්මිංයෙව ඨානෙ බන්ධුමතියා රාජධානියා ඛෙමෙ මිගදායෙ විපස්සිස්ස භගවතො වසනට්ඨානෙ සබ්බෙපි භික්ඛුසඞ්ඝා උපොසථං අකාසි. තඤ්ච ඛො සඞ්ඝුපොසථමෙව, න ගණුපොසථං න පුග්ගලූපොසථං න පාරිසුද්ධිඋපොසථං න අධිට්ඨානුපොසථං.

තදා කිර ජම්බුදීපෙ චතුරාසීති විහාරසහස්සානි හොන්ති. එකමෙකස්මිං විහාරෙ අකිණ්ණකිණ්ණානි දසපි වීසතිපි භික්ඛුසහස්සානි වසන්ති. භියොපි වසන්ති. උපොසථාරොචිකා දෙවතා තත්ථ තත්ථ ගන්ත්වා ආරොචෙන්ති "මාරිසා එකං වස්සං අතික්කන්තං, ද්වෙ, තීණි, චත්තාරි, පඤ්ච වස්සානි අතික්කන්තානි. ඉදං ඡට්ඨං වස්සං. ආගාමිනියා පුණ්ණමාසියා[4] බුද්ධදස්සනත්ථං උපොසථකරණත්ථඤ්ච ගන්තබ්බං. සම්පත්තො වො සන්නිපාතකාලො"ති. තතො සානුභාවා භික්ඛූ අත්තනො අත්තනො ආනුභාවෙන ගච්ඡන්ති. ඉතරෙ දෙවතානුභාවෙන. කථං? තෙ කිර භික්ඛූ පාචීනසමුද්දන්තෙ පච්ඡිම

1. සී. I & මු. පාණෙඑක.
2. ම. පක්ඛන්දති.
3. සී. I මු. ම. & සආ. අප්පකාය.
4. සී I. මු. & සආ. පුණ්ණමාසිනියා.

උත්තරදක්ඛිණසමුද්දන්තෙන වා සීතා ගමියවත්තං පූරෙත්වා පත්තචීවරමාදාය ගච්ඡාමාති චිත්තං උප්පාදෙන්ති. සහ චිත්තුප්පාදා උපොසථග්ගං ගතාව හොන්ති. තෙ විපස්සිසම්මාසම්බුද්ධං අභිවාදෙත්වා නිසීදන්ති. භගවාපි සන්නිසින්නාය පරිසාය ඉමං ඔවාදපාතිමොක්ඛං උද්දිසති :-

“ඛන්ති පරමං තපො තිතික්ඛා
නිබ්බාණං පරමං වදන්ති බුද්ධා,
න හි පබ්බජිතො පරූපඝාතී
සමණො[1] හොති පරං විහෙඨයන්තො.

සබ්බපාපස්ස අකරණං-කුසලස්ස උපසම්පදා,
සචිත්තපරියොදපනං-එතං බුද්ධාන සාසනං.

අනූපවාදො අනූපඝාතො-පාතිමොක්ඛෙ ච සංවරො,
මත්තඤ්ඤුතා ච භත්තස්මිං-පන්තඤ්ච[2] සයනාසනං;
අධිචිත්තෙ ච ආයොගො-එතං බුද්ධානසාසන”න්ති.[a]

එතෙනෙව උපායෙන ඉතරෙසම්පි බුද්ධානං පාතිමොක්ඛුද්දෙසො වෙදිතබ්බො. සබ්බබුද්ධානං හි ඉමා තිස්සොව ඔවාදපාතිමොක්ඛගාථායො හොන්ති. තා දීඝායුකබුද්ධානං යාව සාසනපරියන්තා උද්දෙසමාගච්ඡන්ති. අප්පායුකබුද්ධානං පඨමබොධියංයෙව. සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිකාලතො පන පභුති ආණාපාතිමොක්ඛමෙව උද්දිසියති. තඤ්ච ඛො භික්ඛූයෙව උද්දිසන්ති, න බුද්ධා. තස්මා අම්හාකම්පි භගවා පඨමබොධියං වීසතිවස්සමත්තමෙව ඉදං ඔවාදපාතිමොක්ඛං උද්දිසි. අථෙකදිවසං පුබ්බාරාමෙ මිගාරමාතුපාසාදෙ නිසින්නො භික්ඛූ ආමන්තෙසි :-“නදානාහං භික්ඛවෙ ඉතො පරං උපොසථං කරිස්සාමි පාතිමොක්ඛං උද්දිසිස්සාමි. තුම්හෙවදානි භික්ඛවෙ ඉතො පරං උපොසථං කරෙය්‍යාථ, පාතිමොක්ඛං උද්දිසෙය්‍යාථ. අට්ඨානමෙතං භික්ඛවෙ අනවකාසො යං තථාගතො අපරිසුද්ධාය පරිසාය උපොසථං කරෙය්‍ය පාතිමොක්ඛං උද්දිසෙය්‍යා”ති[b]. තතො පට්ඨාය භික්ඛූ ආණාපාතිමොක්ඛං උද්දිසන්ති. ඉදං ආණාපාතිමොක්ඛං තෙසං අනුද්දිට්ඨං අහොසි. තෙන වුත්තං:- “අනුද්දිට්ඨං පාතිමොක්ඛ”න්ති.

තෙසං බුද්ධානන්ති තෙසං විපස්සිආදීනං තිණ්ණං බුද්ධානං; **අන්තරධානෙනාති** ඛන්ධන්තරධානෙන; පරිනිබ්බාණෙනාති වුත්තං හොති. **බුද්ධානුබුද්ධානන්ති** යෙ තෙසං බුද්ධානං අනුබුද්ධා සම්මුඛසාවකා තෙසඤ්ච ඛන්ධන්තරධානෙන; **යෙ තෙ පච්ඡිමා සාවකාති** යෙ තෙසං සම්මුඛසාවකානං සන්තිකෙ පබ්බජිතා පච්ඡිමා සාවකා; **නානානාමාති** බුද්ධරක්ඛිතො ධම්මරක්ඛිතොති ආදිනාමවසෙන විවිධ[3]නාමා; **නානාගොත්තාති** ගොතමො මොග්ගල්ලානොති ආදිගොත්තවසෙන විවිධ[3]ගොත්තා; **නානාජච්චාති** ඛත්තියො බ්‍රාහ්මණොති ආදිජාතිවසෙන නානාජච්චා; **නානාකුලා පබ්බජිතාති**

1. ම. න සමණො. 2. සී. මු. පන්ථං. 3. සී. මු. විවිධං.
a. ධම්මපද-බුද්ධවග්ග. b. චූලවග්ග-පාතිමොක්ඛට්ඨපනක්ඛන්ධක.

ඛත්තියකුලාදිවසෙන[1] වා උච්චනීචළාරාළාර[2]භොගාදිකුලවසෙන වා විවිධකුලා නික්ඛම්ම පබ්බජිතා; **තෙ තං බ්‍රහ්මචරියන්ති** තෙ පච්ඡිමසාවකා; යස්මා එකනාමා එකගොත්තා එකජාතිකා එකකුලා පබ්බජිතා අම්හාකං සාසනං තන්ති පවෙණීති අත්තනො භාරං කත්වා බ්‍රහ්මචරියං රක්ඛන්ති, චිරං පරියත්තිධම්මං පරිහරන්ති. ඉමෙ ච තාදිසා න හොන්ති. තස්මා අඤ්ඤමඤ්ඤං විහෙඨෙන්තා විලොමං ගණ්හන්තා අසුකො ථෙරො ජානිස්සති, අසුකො ථෙරො ජානිස්සතීති සිථිලං කරොන්තා තං බ්‍රහ්මචරියං ඛිප්පංයෙව අන්තරධාපෙසුං, සඞ්ගහං ආරොපෙත්වා න රක්ඛිංසු. **සෙය්‍යථාපීති** තස්සත්ථස්ස ඔපම්මනිදස්සනං; **විකිරතීති** වික්ඛිපති; **විධමතීති** ඨානන්තරං නෙති; **විද්ධංසෙතීති** සිතට්ඨානතො අපනෙති; **යථා තං සුත්තෙන අසඞ්ගහිතත්තාති** යථා සුත්තෙන අගන්ථිතත්තා අබද්ධත්තා එවං විකිරති, යථා සුත්තෙන අසඞ්ගහිතානි විකිරියන්ති, එවං විකිරතීති වුත්තං හොති. **එවමෙව ඛොති** ඔපම්මසම්පටිපාදනං; **අන්තරධාපෙසුන්ති** වග්ගසඞ්ගහපණ්ණාසසඞ්ගහාදීහි අසඞ්ගණ්හන්තා යං යං අත්තනො රුච්චති තං තදෙව ගහෙත්වා[3] සෙසං විනාසෙසුං අදස්සනං නසිංසු.

අකිලාසුනො[4] **ච තෙ භගවන්තො අහෙසුං සාවකෙ**[5] **චෙතසා චෙතො පරිච්ච ඔවදිතුන්ති** අපි ච සාරිපුත්ත තෙ බුද්ධා අත්තනො චෙතසා සාවකානං චෙතො පරිච්ච පරිච්ඡින්දිත්වා ඔවදිතුං අකිලාසුනො[4] අහෙසුං, පරචිත්තං ඤත්වා අනුසාසනිං න භාරියතො න පපඤ්චතො අද්දසංසු. **භූතපුබ්බං සාරිපුත්තාති** ආදි තෙසං අකිලාසුභාව[6]ප්පකාසනත්ථං වුත්තං. **භිංසනකෙති** භයානකෙ භයජනකෙ; **එවං විතක්කෙථාති** නෙක්ඛම්මවිතක්කාදයො තයො විතක්කෙ විතක්කෙථ; **මා එවං විතක්කයිත්ථාති** කාමවිතක්කාදයො තයො අකුසලවිතක්කෙ මා විතක්කයිත්ථ; **එවං මනසිකරොථාති** අනිච්චං දුක්ඛමනත්තා අසුභන්ති මනසි කරොථ; **මා එවං මනසාකත්ථාති** නිච්චං සුඛං අත්තා සුභන්ති මා මනසි කරිත්ථ; **ඉදං පජහථාති** අකුසලං පජහථ; **ඉදං උපසම්පජ්ජ විහරථාති** කුසලං උපසම්පජ්ජ පටිලභිත්වා නිප්ඵාදෙත්වා විහරථ; **අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තානි විමුච්චිංසූති** අගහෙත්වා[7] විමුච්චිංසු; තෙසං හි චිත්තානි යෙහි ආසවෙහි විමුච්චිංසු, න[8] තෙ තානි ගහෙත්වා විමුච්චිංසු. අනුප්පාදනිරොධෙන පන නිරුජ්ඣමානා[9] අගහෙත්වා විමුච්චිංසු. තෙන වුත්තං:-"අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තානි විමුච්චිංසූ"ති. සබ්බෙපි තෙ අරහත්තං පත්තා සුරියරංසි[10]සම්ඵුට්ඨමිව පදුමවනං විකසිතචිත්තා අහෙසුං.

---

1. මු. වසෙනෙව
2. ස්‍යා. උළාරානුළාර.
3. සී. මු. & ම. ගහෙත්වා දස්සෙසුං.
4. ස්‍යා. කිලාසුනො.
5. ස්‍යා. සාවකානං.
6. ස්‍යා. කිලාසුභාව.
7. සී. මු. සබ්බෙ තෙ අගහෙත්වා
8. සී. මු & ටීකා. නච.
9. සී. I & මු. නිරුජ්ඣමානාන්.
10. සී. I මු. & ම. රංසී.

තත්‍ර සුදං සාරිපුත්ත හිංසනකස්ස වනසණ්ඩස්ස හිංසනකතස්මිං හොතීති-තත්‍රාති පුරිමවචනාපෙක්ඛං; **සුදන්ති** පදපූරණමත්තෙ නිපාතො; **සාරිපුත්තාති** ආලපනං; අයං පනෙත්ථ අත්ථයොජනා:-තත්‍රාති යං වුත්තං "අඤ්ඤතරස්මිං හිංසනකෙ වනසණ්ඩෙ"ති, තත්‍ර යො සො හිංසනකොති වනසණ්ඩො වුත්තො, තස්ස හිංසනකස්ස වනසණ්ඩස්ස[1] හිංසනකතස්මිං හොති, හිංසනකිරියාය හොතීති අත්ථො. කිං හොති? ඉදං හොති:-යො කොචි අවීතරාගො-පෙ-ලොමානි හංසන්තීති. අථවා "තත්‍රා"ති සාමිඅත්ථෙ භුම්මං; "සු"ති නිපාතො; "කිං සු නාම තෙ භොන්තො සමණබ්‍රාහ්මණා"ති[a] ආදීසු විය. "ඉද"න්ති අධිප්පෙතමත්ථං පච්චක්ඛං විය කත්වා දස්සෙන්තවචනං සු ඉදන්ති සුදං, සන්ධිවසෙන ඉකාරලොපො වෙදිතබ්බො. "චක්ඛුන්ද්‍රියං ඉත්ථින්ද්‍රියං, අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රියං" "කිංසූධ විත්ත"න්ති[b] ආදීසු විය. අයං පනෙත්ථ අත්ථයොජනා:-තස්ස සාරිපුත්ත හිංසනකස්ස වනසණ්ඩස්ස හිංසනකතස්මිං ඉදං සු හොති. **හිංසනකතස්මින්ති** හිංසනකභාවෙති අත්ථො. එකස්ස තකාරස්ස ලොපො දට්ඨබ්බො. **හිංසනකතායන්ති** යෙව වා පාඨො. හිංසනකතාය ඉති වා වත්තබ්බෙ ලිඞ්ගවිපල්ලාසො කතො. නිමිත්තත්ථෙ චෙතං[2] භුම්මවචනං. තස්මා එවං සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො:- හිංසනකභාවෙ ඉදං සු හොති, හිංසනකභාවනිමිත්තං හිංසනකභාවහෙතු හිංසනකභාවපච්චයා ඉදං සු හොති. **යො කොචි අවීතරාගො තං වනසණ්ඩං පවිසති, යෙභුය්‍යෙන ලොමානි හංසන්තීති** බහුතරානි ලොමානි හංසන්ති උද්ධග්ගානි සූචිසදිසානි කණ්ටකසදිසානි ච හුත්වා තිට්ඨන්ති, අප්පානි න හංසන්ති. බහුතරානං වා සත්තානං හංසන්ති. අප්පකානං අතිසූරපුරිසානං න හංසන්ති.

ඉදන්ති **අයං ඛො සාරිපුත්ත හෙතූති** ආදි නිගමනං. යං පනෙත්ථ අන්තරන්තරා න වුත්තං, තං උත්තානත්ථමෙව. තස්මා පාළිවසෙනෙව වෙදිතබ්බං. යං පන වුත්තං **න චිරට්ඨිතිකං අහොසීති**, තං පුරිසයුගවසෙන වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

වස්සගණනාය හි **විපස්සිස්ස** භගවතො අසීතිවස්සසහස්සානි ආයු, සම්මුඛසාවකානම්පිස්ස තත්තකමෙව. එවං යවාස්ස[3] සබ්බපච්ඡිමකො සාවකො, තෙන සහ ඝටෙත්වා සතසහස්සං සට්ඨිමත්තානි ච වස්සසහස්සානි බ්‍රහ්මචරියං අට්ඨාසි. පුරිසයුගවසෙන පන යුගපරම්පරාය ආගතත්වා ද්වෙ යෙව පුරිසයුගානි අට්ඨාසි. තස්මා න චිරට්ඨිතිකන්ති වුත්තං.

සිඛිස්ස පන භගවතො සත්තතිවස්සසහස්සානි ආයු. සම්මුඛසාවකානම්පිස්ස තත්තකමෙව.

වෙස්සභුස්ස භගවතො සට්ඨිවස්සසහස්සානි ආයු. සම්මුඛසාවකානම්පිස්ස තත්තකමෙව.

---

1. සා. හිංසනකභාවෙ හිංසනකතා-ඉච්චපිකං.
2. සී. චෙතං.
3. සී. මු. එවං පනස්ස යවායං.

a. මජ්ඣිමනිකාය.
b. සගාථසංයුත්ත.

එවං තෙසම්පි යෙ සබ්බපච්ඡිමකා සාවකා, තෙහි සහ ඝටෙත්වා සතසහස්සතො උද්ධං චත්තාළීසමත්තානි වීසතිමත්තානි ච වස්සසහස්සානි බ්‍රහ්මචරියං අට්ඨාසි. පුරිසයුගවසෙන පන යුගපරම්පරාය ආගතත්තා ඡ ඡ යෙව පුරිසයුගානි අට්ඨාසි. තස්මා "න චිරට්ඨිතික"න්ති වුත්තං.

එවං ආයස්මා සාරිපුත්තො තිණ්ණං බුද්ධානං බ්‍රහ්මචරියස්ස න චිරට්ඨිතිකාරණං සුත්වා ඉතරෙසං තිණ්ණං බ්‍රහ්මචරියස්ස චිරට්ඨිති කාරණං සොතුකාමො පුන භගවන්තං **කො පන භන්තෙ හෙතූ**ති ආදිනා නයෙන පුච්ඡි. භගවාපිස්ස ව්‍යාකාසි. තං සබ්බං වුත්තපටිපක්ඛවසෙන වෙදිතබ්බං. චිරට්ඨිතිකභාවෙපි චෙත්ථ තෙසං බුද්ධානං ආයුපරිමාණතොපි පුරිසයුගතොපි උභයථා චිරට්ඨිතිකතා වෙදිතබ්බා.

කකුසන්ධස්ස හි භගවතො චත්තාළීසං වස්සසහස්සානි ආයු. **කොණාගමනස්ස** භගවතො තිංසවස්සසහස්සානි. **කස්සපස්ස** භගවතො වීසතිවස්සසහස්සානි. සම්මුඛසාවකානම්පි තෙසං තත්තකමෙව. බහූනි ච තෙසං සාවකයුගානි පරම්පරාය බ්‍රහ්මචරියං පවත්තෙසුං. එවං තෙසං ආයුපරිමාණතොපි සාවකයුගතොපි උභයථා බ්‍රහ්මචරියං චිරට්ඨිතිකමහොසි.

අම්හාකං පන භගවතො කස්සපස්ස භගවතො උපඩ්ඪායුප්පමාණෙ දසවස්සසහස්සායුකකාලෙ උප්පජ්ජිතබ්බං සියා. තං අසම්පුණ්ණෙනාන පඤ්චවස්සසහස්සායුකකාලෙ, එකවස්සසහස්සායුකකාලෙ, පඤ්චවස්සසතායුකකාලෙපි වා උප්පජ්ජිතබ්බං සියා. යස්මා පනස්ස බුද්ධත්තකාරකෙ ධම්මෙ එසන්තස්ස පරියෙසන්තස්ස ඤාණං පරිපාචෙන්තස්ස ගබ්භං ගණ්හාපෙන්තස්ස වස්සසතායුකකාලෙ ඤාණං පරිපාකමගමාසි. තස්මා අතිපරිත්තායුකකාලෙ උප්පන්නො. තෙනස්ස සාවකපරම්පරාවසෙන චිරට්ඨිතිකම්පි බ්‍රහ්මචරියං ආයුපරිමාණවසෙන වස්සගණනාය අචිරට්ඨිතිකමෙවාති වත්තුං වට්ටති.

අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තොති කො අනුසන්ධි? එවං තිණ්ණං බුද්ධානං බ්‍රහ්මචරියස්ස චිරට්ඨිතිකාරණං සුත්වා සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියෙව චිරට්ඨිතිකභාවහෙතූති නිට්ඨං ගන්ත්වා භගවතොපි බ්‍රහ්මචරියස්ස චිරට්ඨිතිකභාවං ඉච්ඡන්තො ආයස්මා සාරිපුත්තො භගවන්තං සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිං යාචි. තස්සා යාචනවිධිදස්සනත්ථමෙතං වුත්තං:- **අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො උට්ඨායාසනා-පෙ-චිරට්ඨිතික**න්ති. තත්ථ **අද්ධනිය**න්ති අද්ධානක්ඛමං; දීඝකාලිකන්ති වුත්තං හොති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

අථස්ස භගවා න තාවායං සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිකාලොති පකාසෙන්තො **ආගමෙහි ත්වං සාරිපුත්තා**ති ආදිමාහ. තත්ථ **ආගමෙහි ත්ව**න්ති තිට්ඨ තාව ත්වං; අධිවාසෙහි තාව ත්වන්ති වුත්තං හොති. ආදරවසෙන චෙතං ද්වික්ඛත්තුං වුත්තං. එතෙන භගවා සික්ඛාපද

පඤ්ඤත්තියා සාවකානං විසයභාවං පටික්ඛිපිත්වා බුද්ධවිසයො සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තීති ආවිකරොන්තො **තථාගතොවාති** ආදිමාහ; **එත්ථ ච තත්ථාති** සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියාවචනාපෙක්ඛං භුම්මවචනං; තත්‍රායං යොජනා:- යං වුත්තං තථා සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙය්‍යාති, තත්ථ තස්සා සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා තථාගතොයෙව කාලං ජානිස්සතීති. එවං වත්වා අකාලං තාව දස්සෙතුං **න තාව සාරිපුත්තාති** ආදිමාහ.

තත්ථ ආසවා තිට්ඨන්ති එතෙසූති **=ආසවට්ඨානීයා;** යෙසු දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකා (දුක්ඛාසවා කිලෙසාසවා ච)[2] පරූපවාද විප්පටිසාර වධබන්ධනාදයො චෙව අපායදුක්ඛවිසෙසභූතා ච ආසවා තිට්ඨන්ති යෙව, යස්මා නෙසං තෙ කාරණං[3] හොන්තීති අත්ථො. තෙ ආසවට්ඨානීයා වීතික්කමධම්මා යාව න සඞ්ඝෙ පාතුභවන්ති, න තාව සත්ථා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙතීති අයමෙත්ථ යොජනා. යදි හි පඤ්ඤපෙය්‍ය, පරූපවාද පරූපාරම්භ ගරහදොසා න පරිමුච්චෙය්‍ය. කථං? පඤ්ඤපෙන්තෙන හි "යො පන භික්ඛු මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍යා"ති ආදි සබ්බං පඤ්ඤපෙතබ්බං භවෙය්‍ය. අදිස්වා ච වීතික්කමදොසං ඉමං පඤ්ඤත්තිං ඤත්වා පරෙ එවං උපවාදඤ්ච උපාරම්භඤ්ච ගරහඤ්ච පවත්තෙය්‍යුං:-"කථං හි නාම සමණො ගොතමො භික්ඛුසඞ්ඝො මෙ අඤ්ඤාසිකො වචනකරොති එත්තාවතා ච සික්ඛාපදෙහි පලිවෙඨෙස්සති? පාරාජිකං පඤ්ඤපෙස්සති? නනු ඉමෙ කුලපුත්තා මහන්තං භොගක්ඛන්ධං මහන්තඤ්ච ඤාතිපරිවට්ටං හත්ථගතානි රජ්ජානිපි පහාය පබ්බජිතා, ඝාසච්ඡාදනපරමතාය සන්තුට්ඨා, සික්ඛාය තිබ්බගාරවා, කායෙ ච ජීවිතෙ ච නිරපෙක්ඛා විහරන්ති. තෙසු නාම කො ලොකාමිසභූතං මෙථුනං වා පටිසෙවිස්සති? පරභණ්ඩං හරිස්සති? පරස්ස වා ඉට්ඨං කන්තං අතිමධුරං ජීවිතං උපච්ඡින්දිස්සති'[4]? අභූතගුණකථාය වා ජීවිකං කප්පෙස්සති? නනු පාරාජිකෙ අපඤ්ඤත්තෙපි පබ්බජ්ජා සඞ්ඛෙපෙනෙව තං පාකටං කත"න්ති. තථාගතස්ස ච ථාමඤ්ච බලඤ්ච සත්තා න ජානෙය්‍යුං. පඤ්ඤත්තම්පි සික්ඛාපදං කුප්පෙය්‍ය න යථාඨානෙ තිට්ඨෙය්‍ය. සෙය්‍යථාපි නාම අකුසලො වෙජ්ජො කඤ්චි අනුප්පන්න ගණ්ඩං පුරිසං පක්කොසිත්වා "එහම්භො පුරිස ඉමස්මිං තෙ සරීරප්පදෙසෙ මහාගණ්ඩො උප්පජ්ජිත්වා අනයබ්‍යසනං පාපෙස්සති, පටිගච්චෙව නං තිකිච්ඡාපෙහී"ති වත්වා "සාධාචරිය ත්වංයෙව නං තිකිච්ඡස්සූ"ති වුත්තො තස්ස අරොගං සරීරප්පදෙසං ඵාලෙත්වා ලොහිතං නීහරිත්වා ආලෙපනබන්ධනධොවනාදීහි තං පදෙසං සච්ඡවිං කත්වා තං පුරිසං වදෙය්‍ය:- "මහාරොගො තෙ මයා තිකිච්ඡිතො, දෙහි මෙ දෙය්‍යධම්ම"න්ති. සො තං "කිමයං බාලො වෙජ්ජො

1. සයා. ආසවෙහි ඨාතබ්බා න වොක්කමිතබ්බාති වා ඉච්චිකං.
2. අන්තරිතො භාගො සීහලපොත්ථකෙසු න දිස්සති.
3. සී. I මු. & ම. කාරණා.
4. සී. මු. උපච්ඡිජ්ජිස්සති.

වදති? කතරො කිර මෙ ඉමිනා රොගො තිකිච්ඡිතො? නනු මෙ අඞ්ගං දුක්ඛඤ්ච ජනෙසි, ලොහිතක්ඛයඤ්ච මං පාපෙසී"ති එවං උපවදෙය්‍ය චෙව උපාරම්භෙය්‍ය ච ගරහෙය්‍ය ච, න චස්ස ගුණං ජානෙය්‍ය. එවමෙවං යදි අනුප්පන්නෙ වීතික්කමදොසෙ සත්ථා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙය්‍ය, පරූපවාදාදීහි ච න පරිමුච්චෙය්‍ය. න චස්ස ථාමං වා බලං වා සත්තා ජානෙය්‍යුං, පඤ්ඤත්තම්පි සික්ඛාපදං කුප්පෙය්‍ය, න යථාට්ඨානෙ තිට්ඨෙය්‍ය. තස්මා වුත්තං:- "න තාව සාරිපුත්ත සත්ථා සාවකානං -පෙ- පාතුභවන්තී"ති.

එවං අකාලං දස්සෙත්වා පුන කාලං දස්සෙතුං[1] යදා ච ඛො සාරිපුත්තාති ආදිමාහ: තත්ථ යදාති යදා; යස්මිං කාලෙති වුත්තං හොති. සෙසං වුත්තානුසාරෙනෙව වෙදිතබ්බං. අයං වා එත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථො:- යස්මිං නාම කාලෙ ආසවට්ඨානීයා ධම්මාති සඞ්ඛං ගතා වීතික්කමදොසා සඞ්ඝෙ පාතුභවන්ති, තදා සත්ථා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙති, උද්දිසති[2] පාතිමොක්ඛං. කස්මා? තෙසංයෙව ආසවට්ඨානීයා ධම්මාති සඞ්ඛං ගතානං වීතික්කමදොසානං පටිඝාතාය. එවං පඤ්ඤපෙන්තො යථා නාම කුසලො වෙජ්ජො උප්පන්නං ගණ්ඩං ඵාලනාලෙපනබන්ධනධොවනාදීහි තිකිච්ඡන්තො රොපෙත්වා[3] සච්ඡවිං කත්වා නහෙව උපවාදාදිරහො හොති. සකෙ ච ආචරියකෙ විදිතානුභාවො හුත්වා සක්කාරං පාපුණාති. එවං න ච උපවාදාරහො හොති. සකෙ ච සබ්බඤ්ඤුවිසයෙ විදිතානුභාවො හුත්වා සක්කාරං පාපුණාති. තඤ්චස්ස සික්ඛාපදං අකුප්පං හොති. යථාට්ඨානෙ තිට්ඨතීති. එවං ආසවට්ඨානීයානං ධම්මානං අනුප්පත්තිං සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා අකාලං උප්පත්තිං ච කාලන්ති වත්වා ඉදානි තෙසං ධම්මානං අනුප්පත්තිකාලඤ්ච උප්පත්තිකාලඤ්ච දස්සෙතුං න තාව සාරිපුත්ත ඉධෙකච්චෙති ආදිමාහ. තත්ථ උත්තානත්ථානි පදානි පාළිවසෙනෙව වෙදිතබ්බානි.

අයං පන අනුත්තානපදවණ්ණනා:- රත්තියො ජානන්තීති= රත්තඤ්ඤූ, අත්තනො පබ්බජිතදිවසතො පට්ඨාය බහුකා රත්තියො ජානන්ති, චිරපබ්බජිතාති වුත්තං හොති. රත්තඤ්ඤූහි මහත්තං= රත්තඤ්ඤුමහත්තං; චිරපබ්බජිතෙහි මහන්තභාවන්ති අත්ථො. තත්‍ර රත්තඤ්ඤුමහත්තං පත්තෙ සඞ්ඝෙ උපසෙනං වඞ්ගන්තපුත්තං ආරබ්භ සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තන්ති වෙදිතබ්බං. සො හායස්මා ඌනදසවස්සො භික්ඛූ උපසම්පාදෙන්තෙ දිස්වා එකවස්සො සද්ධිවිහාරිකං[4] උපසම්පාදෙසි. අථ ඛො භගවා සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙසි:- "න භික්ඛවෙ ඌනදසවස්සෙන උපසම්පාදෙතබ්බො, යො උපසම්පාදෙය්‍ය ආපත්ති දුක්කටස්සා"ති[5]. එවං පඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙ පුන භික්ඛූ දසවස්සම්හාති

1. සී. මු. පුන දස්සෙතුං.
2. සී. මු. උද්දිස්සති.
3. සී. මු. & ම. රොගං වූපසමෙත්වා.
4. සී. I & සා. සද්ධිවිහාරිකං.
5. මහාවග්ග-මහාඛන්ධක.

බාලා අබ්‍යත්තා උපසම්පාදෙන්ති. අථ භගවා අපරම්පි සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙසි:-"න භික්ඛවෙ බාලෙන අබ්‍යත්තෙන දසවස්සෙන උපසම්පාදෙතබ්බො. යො උපසම්පාදෙය්‍ය ආපත්ති දුක්කටස්ස. අනුජානාමි භික්ඛවෙ ව්‍යත්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙන දසවස්සෙන වා අතිරෙකදසවස්සෙන වා උපසම්පාදෙතු"න්ති[a] රත්තඤ්ඤුමහත්තං පත්තකාලෙ ච සික්ඛාපදානි පඤ්ඤත්තානි.

වෙපුල්ලමහත්තන්ති විපුලභාවෙන මහත්තං; සඞ්ඝො හි යාව න ථෙරනවමජ්ඣිමානං වසෙන වෙපුල්ලමහත්තං පත්තො හොති, තාව සෙනාසනානි පහොන්ති. සාසනෙ එකච්චෙ ආසවට්ඨානීයා ධම්මා න උප්පජ්ජන්ති. වෙපුල්ලමහත්තං පත්තෙ පන තෙ උප්පජ්ජන්ති. අථ සත්ථා සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙති. තත්ථ වෙපුල්ලමහත්තං පත්තෙ සඞ්ඝෙ පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදානි "යො පන භික්ඛු අනුපසම්පන්නෙන උත්තරිං ද්විරත්තතිරත්තං සහසෙය්‍යං කප්පෙය්‍ය පාචිත්තියං[b]" "යා පන භික්ඛුනී අනුවස්සං වුට්ඨාපෙය්‍ය පාචිත්තියං"[c] "යා පන භික්ඛුනී එකං වස්සං ද්වෙ වුට්ඨාපෙය්‍ය පාචිත්තිය"න්ති[c] ඉමිනා නයෙන වෙදිතබ්බානි.

ලාභග්ගමහත්තන්ති ලාභස්ස අග්ගමහත්තං; යො ලාභස්ස අග්ගො උත්තමො මහන්තභාවො, තං පත්තො හොතීති අත්ථො. ලාභෙන වා අග්ගමහත්තම්පි, ලාභෙන සෙට්ඨත්තඤ්ච මහන්තත්තඤ්ච පත්තොති අත්ථො. සඞ්ඝො හි යාව න ලාභග්ගමහත්තං පත්තො හොති, තාව ලාභං පටිච්ච ආසවට්ඨානියා ධම්මා න උප්පජ්ජන්ති. පත්තෙ පන උප්පජ්ජන්ති. අථ සත්ථා සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙති. "යො පන භික්ඛු අචෙලකස්ස වා පරිබ්බාජකස්ස වා පරිබ්බාජිකාය වා සහත්ථා ඛාදනීයං වා භොජනීයං වා දදෙය්‍ය පාචිත්තිය"න්ති[d] ඉදං හි ලාභග්ගමහත්තං පත්තෙ සඞ්ඝෙ සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං.

බාහුසච්චමහත්තන්ති බාහුසච්චස්ස මහන්තභාවං; සඞ්ඝො හි යාව න බාහුසච්චමහත්තං පත්තො හොති, තාව න ආසවට්ඨානීයා ධම්මා උප්පජ්ජන්ති. බාහුසච්චමහත්තං පත්තෙ පන යස්මා එකම්පි නිකායං ද්වෙපි-පෙ-පඤ්චපි නිකායෙ උග්ගහෙත්වා අයොනිසො උම්මුජ්ජමානා පුග්ගලා රසෙන රසං සංසන්දිත්වා උද්ධම්මං උබ්බිනයං සත්ථුසාසනං දීපෙන්ති. අථ සත්ථා "යො පන භික්ඛු එවං වදෙය්‍ය: තථාහං භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාමි-පෙ-සමණුද්දෙසොපි චෙ එවං වදෙය්‍යා"ති[e] ආදිනා නයෙන සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙතීති.

එවං භගවා ආසවට්ඨානීයානං ධම්මානං අනුප්පත්තිකාලඤ්ච උප්පත්තිකාලං ච දස්සෙත්වා තස්මිං සමයෙ සබ්බසොපි තෙසං අභාවං දස්සෙන්තො නිරබ්බුදො හි සාරිපුත්තාති ආදිමාහ. තත්ථ නිරබ්බුදොති

---

a. මහාවග්ග-මහාඛන්ධක.
b. පාචිත්තියපාළි-මුසාවාදවග්ග.
c. විනය-භික්ඛුනීවිභඞ්ග-කුමාරිභූතවග්ග.
d. පාචිත්තියපාළි-අචෙලකවග්ග.
e පාචිත්තියපාළි-සප්පාණකවග්ග.

අබ්බුදවිරහිතො; අබ්බුදා වුච්චන්ති චොරා, නිච්චොරොති අත්ථො. චොරාති ච ඉමස්මිං අත්ථෙ දුස්සීලා අධිප්පෙතා. තෙ හි අස්සමණාව හුත්වා සමණපටිඤ්ඤාය පරෙසං පච්චයෙ චොරෙන්ති. තස්මා නිරබ්බුදොති නිච්චොරො නිද්දුස්සීලොති වුත්තං හොති. **නිරාදීනවොති** නිරුපද්දවො නිරුපස්සග්ගො; දුස්සීලාදීනවවිරහිතො යෙවාති වුත්තං හොති. **අපගතකාළකොති** කාළකා වුච්චන්ති දුස්සීලායෙව; තෙ හි සුවණ්ණවණ්ණාපි සමානා කාළකධම්මයොගා කාළකාත්වෙව වෙදිතබ්බා. තෙසං අභාවා අපගතකාළකො; **අපහතකාළකොතිපි** පාඨො. **සුද්ධොති** අපගතකාළකත්තා යෙව සුද්ධො පරියොදාතො පභස්සරො; **සාරෙ පතිට්ඨිතොති** සාරොති[1] වුච්චන්ති සීලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤාණදස්සනගුණා, තස්මිං සාරෙ පතිට්ඨිතත්තා සාරෙ පතිට්ඨිතො; එවං සාරෙ පතිට්ඨිතභාවං වත්වා පුන සො යස්ස සාරෙ පතිට්ඨිතභාවො එවං වෙදිතබ්බොති දස්සෙන්තො **ඉමෙසං හි සාරිපුත්තාති** ආදිමාහ.

තත්‍රායං සඞ්ඛෙපවණ්ණනා:- යානිමානි වෙරඤ්ජායං වස්සාවාසං උපගතානි පඤ්චභික්ඛුසතානි, ඉමෙසං යො ගුණවසෙන පච්ඡිමකො සබ්බපරිත්තගුණො භික්ඛු, සො සොතාපන්නො. **සොතාපන්නොති** සොතං ආපන්නො; සොතොති ච මග්ගස්සෙතං අධිවචනං; සොතාපන්නොති තෙන සමන්නාගතස්ස පුග්ගලස්ස; යථාහ:- "සොතො සොතොති හිදං සාරිපුත්ත වුච්චති, කතමො නු ඛො සාරිපුත්ත සොතොති? අයමෙව හි භන්තෙ අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථිදං:- සම්මාදිට්ඨි -පෙ- සම්මාසමාධීති. සොතාපන්නො සොතාපන්නොති හිදං සාරිපුත්ත වුච්චති, කතමො නු ඛො සාරිපුත්ත සොතාපන්නොති? යො හි භන්තෙ ඉමිනා අරියෙන අට්ඨඞ්ගිකෙන මග්ගෙන සමන්නාගතො, අයං වුච්චති සොතාපන්නො. සොයමායස්මා එවංනාමො එවංගොත්තො"ති[2]. ඉධ පන මග්ගෙන ඵලස්ස නාමං දින්නං. තස්මා ඵලට්ඨො සොතාපන්නොති වෙදිතබ්බො. **අවිනිපාතධම්මොති** විනිපාතෙතීති=විනිපාතො, නාස්ස විනිපාතො ධම්මොති=අවිනිපාතධම්මො, න අත්තානං අපායෙසු විනිපාතනසභාවොති වුත්තං හොති. කස්මා? යෙ ධම්මා අපායගමනීයා, තෙසං පරික්ඛයා. විනිපාතනං වා විනිපාතො, නාස්ස විනිපාතො ධම්මොති=අවිනිපාතධම්මො, අපායෙසු විනිපාතනසභාවො අස්ස නත්ථීති වුත්තං හොති. සම්මත්තනියාමෙන මග්ගෙන නියතත්තා **නියතො**; සම්බොධි පරං අයනං පරා ගති අස්සාති=**සම්බොධිපරායණො**; උපරිමග්ගත්තයං අවස්සං සම්පාපකොති අත්ථො. කස්මා? පටිලද්ධපඨමමග්ගත්තාති.

එවං ධම්මසෙනාපතිං සඤ්ඤාපෙත්වා වෙරඤ්ජායං තං වස්සාවාසං වීතිනාමෙත්වා වුත්ථවස්සො මහාපවාරණාය පවාරෙත්වා **අථ ඛො භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි. ආමන්තෙසීති** ආලපි අභාසි

1. සී. මු. සාරං. 2. සංයුත්තනිකායෙ.

සම්බාධෙසි· කින්ති? **ආචිණ්ණං ඛො පනෙතන්ති** එවමාදිං. **ආචිණ්ණන්ති** චරිතං වත්තං අනුධම්මතා; තං ඛො පනෙතං ආචිණ්ණං දුවිධං හොති: බුද්ධාචිණ්ණං සාවකාචිණ්ණන්ති.

කතමං බුද්ධාචිණ්ණං? ඉදං තාව එකං :- යෙහි නිමන්තිතා වස්සං වසන්ති, න තෙ අනපලොකෙත්වා අනාපුච්ඡිත්වා ජනපදචාරිකං පක්කමන්ති. සාවකා පන අපලොකෙත්වා වා අනපලොකෙත්වා වා යථාසුඛං පක්කමන්ති.

අපරම්පි බුද්ධාචිණ්ණං :- වුත්ථවස්සා පවාරෙත්වා ජනසඞ්ගහත්ථාය ජනපදචාරිකං පක්කමන්ති යෙව. ජනපදචාරිකං චරන්තා ච මහාමණ්ඩලං මජ්ඣිමමණ්ඩලං අන්තිමමණ්ඩලන්ති ඉමෙසං තිණ්ණං මණ්ඩලානං අඤ්ඤතරස්මිං මණ්ඩලෙ චරන්ති. තත්ථ **මහාමණ්ඩලං** නවයොජනසතිකං, **මජ්ඣිමමණ්ඩලං** ඡයොජනසතිකං, **අන්තිමමණ්ඩලං** තියොජනසතිකං.

යදා මහාමණ්ඩලෙ චාරිකං චරිතුකාමා හොන්ති, තදා මහාපවාරණාය පවාරෙත්වා පාටිපදදිවසෙ මහාභික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරා නික්ඛමිත්වා ගාමනිගමාදීසු මහාජනං ආමිසපටිග්ගහෙන අනුග්ගණ්හන්තා ධම්මදානෙන චස්ස විවට්ටූපනිස්සිතං කුසලං වඩ්ඪෙන්තා නවහි මාසෙහි ජනපදචාරිකං පරියොසාපෙන්ති.

සචෙ පන අන්තොවස්සෙ භික්ඛූනං සමථවිපස්සනා තරුණා හොන්ති, මහාපවාරණාය අපවාරෙත්වා පවාරණාසඞ්ගහං දත්වා **කත්තිකපුණ්ණමාය** පවාරෙත්වා **මාගසිරස්ස**[1] පඨමදිවසෙ මහාභික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරා නික්ඛමිත්වා වුත්තනයෙනෙව මජ්ඣිමමණ්ඩලෙ අට්ඨහි මාසෙහි චාරිකං පරියොසාපෙන්ති.

සචෙ පන තෙසං වුත්ථවස්සානං අපරිපාකින්ද්‍රියා වෙනෙය්‍යසත්තා හොන්ති, තෙසං ඉන්ද්‍රියපරිපාකං ආගමෙන්තා මාගසිරමාසම්පි තත්ථෙව වසිත්වා **ඵුස්සමාසස්ස** පඨමදිවසෙ මහාභික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරා නික්ඛමිත්වා වුත්තනයෙනෙව අන්තිමමණ්ඩලෙ සත්තහි මාසෙහි චාරිකං පරියොසාපෙන්ති. තෙසු ච මණ්ඩලෙසු යත්ථ කත්ථචි විචරන්තාපි තෙ තෙ සත්තෙ කිලෙසෙහි වියොජෙන්තා සොතාපත්තිඵලාදීහි සංයොජෙන්තා වෙනෙය්‍යවසෙනෙව නානාවණ්ණානි පුප්ඵානි ඔචිනන්තා විය චරන්ති.

අපරම්පි බුද්ධානං ආචිණ්ණං :- දෙවසිකං පච්චූසසමයෙ සන්තං සුඛං නිබ්බාණං ආරම්මණං කත්වා ඵලසමාපත්තිසමාපජ්ජනං, ඵලසමාපත්තියා වුට්ඨහිත්වා මහාකරුණාසමාපත්තියා සමාපජ්ජනං, තතො[2] දසසහස්සචක්කවාළෙ බොධනෙය්‍යසත්තසමොලොකනං.

1. ස්‍යා. මිගසිරස්ස. වීකා & සී. I. මිගසිරස්ස. 2. සී. මු. තතොවුට්ඨහිත්වා.

අපරම්පි බුද්ධානං ආචිණ්ණං:- ආගන්තුකෙහි සද්ධිං පඨමතරං පටිසන්ථාරකරණං, අට්ඨුප්පත්තිවසෙන ධම්මදෙසනා, ඔතිණ්ණෙ දොසෙ සික්ඛාපදපඤ්ඤාපනන්ති ඉදං බුද්ධාචිණ්ණං.

කතමං සාවකාචිණ්ණං? බුද්ධස්ස භගවතො කාලෙ භික්ඛූනං සන්නිපාතො-පුරෙ වස්සූපනායිකාය ච කම්මට්ඨානගහණත්ථං, වුත්ථවස්සානඤ්ච අධිගතගුණාරොචනත්ථං උපරිකම්මට්ඨානගහණත්ථඤ්ච. ඉදං සාවකාචිණ්ණං.

ඉධ පන බුද්ධාචිණ්ණං දස්සෙන්තො ආහ:- "ආචිණ්ණං ඛො පනෙතං ආනන්ද තථාගතාන"න්ති. **ආයාමාති** ආගච්ඡ යාම[1]; **අපලොකෙස්සාමාති** චාරිකං චරණත්ථාය ආපුච්ඡිස්සාම; **එවන්ති** සම්පටිච්ඡනත්ථෙ නිපාතො; **භන්තෙති** ගාරවාධිවචනමෙතං; සත්ථුනො පටිවචනදානන්තිපි වට්ටති. **භගවතො පච්චස්සොසීති** භගවතො වචනං පතිඅස්සොසි, අභිමුඛො හුත්වා සුණි සම්පටිච්ඡි; එවන්ති ඉමිනා වචනෙන පටිග්ගහෙසීති වුත්තං හොති. **අථ ඛො භගවා නිවාසෙත්වාති** ඉධ පුබ්බණ්හසමයන්ති වා සායන්හසමයන්ති වා න වුත්තං. එවං සන්තෙපි භගවා කතභත්තකිච්චො මජ්ඣන්තිකං වීතිනාමෙත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං පච්ඡාසමණං කත්වා නගරද්වාරතො පට්ඨාය නගරවීථියො සුවණ්ණරසපිඤ්ජරාහි බුද්ධරංසීහි[2] සමුජ්ජොතයමානො යෙන වෙරඤ්ජස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස නිවෙසනං තෙනුපසඞ්කමි. ඝරද්වාරෙ ඨිතමත්තමෙව චස්ස භගවන්තං දිස්වා පරිජනො ආරොචෙසි. බ්‍රාහ්මණො සතිං පටිලභිත්වා සංවෙගජාතො සහසා වුට්ඨාය මහාරහං ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා භගවන්තං පච්චුග්ගම්ම "ඉතො භගවා උපසඞ්කමතූ"ති ආහ. භගවා උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. අථ ඛො වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං උපනිසීදිතුකාමො අත්තනා ඨිතපදෙසතො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි. ඉතො පරං උත්තානත්ථමෙව.

යං පන බ්‍රාහ්මණො ආහ:- **අපිච යො දෙය්‍යධම්මො, සො න දීයතීති.** තත්‍රායමධිප්පායො:- මයා නිමන්තිතානං වස්සං වුත්ථානං තුම්හාකං තෙමාසං දිවසෙ පාතො යාගුඛජ්ජකං මජ්ඣන්තිකෙ ඛාදනීයං භොජනීයං සායන්හෙ අනෙකවිධපානවිකතිගන්ධපුප්ඵාදීහි පූජාසක්කාරොති එවමාදිකො යො දෙය්‍යධම්මො දාතබ්බො අස්ස, සො න දින්නොති. **තඤ්ච ඛො නො අසන්තන්ති** එත්ථ පන ලිඞ්ගවිපල්ලාසො වෙදිතබ්බො, සො ච ඛො දෙය්‍යධම්මො අම්හාකං නො අසන්තොති අයං හෙත්ථ අත්ථො. අථවා යං යං මයං[3] තුම්හාකං දදෙය්‍යාම, තඤ්ච ඛො නො අසන්තන්ති එවමෙපෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. **නොපි අදාතුකම්‍යතාති** අදාතුකාමතාපි නො නත්ථි[4] යථා පහූතවිත්තූපකරණානං මච්ඡරීනං. **තං කුතෙත්ථ ලබ්භා බහුකිච්චා**

1. සී. මු. ආගච්ඡෙය්‍යාම.
2. සී. 1. මු & ම. රස්මීහි.
3. සී. මු & ම. දාතබ්බං මයං.
4. සී. මු. අත්ථි.

ඝරාවාසාති තත්‍රායං යොජනා:- යස්මා බහුකිච්චා ඝරාවාසා තස්මා හෙත්ථ සන්තෙපි දෙය්‍යධම්මෙ දාතුකම්‍යතාය ච තං කුතො ලබ්භා කුතො තං සක්කා ලද්ධුං, යං මයං තුම්හාකං දෙය්‍යධම්මං දදෙය්‍යාමාති ඝරාවාසං ගරහන්තො ආහ. සො කිර මාරෙන ආවට්ටිතභාවං න ජානාති. ඝරාවාසපළිබොධෙන මෙ සති සම්මොසො ජාතොති මඤ්ඤති. තස්මා එවමාහ:- "අපිච තං කුතෙත්ථ ලබ්භා"ති. ඉමස්මිං තෙමාසබ්භන්තරෙ යමහං තුම්හාකං දදෙය්‍යං, තං කුතො ලබ්භා? බහුකිච්චා හි ඝරාවාසාති එවමෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා.

අථ බ්‍රාහ්මණො යන්නූනාහං යං මෙ තීහි මාසෙහි දාතබ්බං සියා, තං සබ්බං එකදිවසෙනෙව දදෙය්‍යන්ති චින්තෙත්වා **අධිවාසෙතු මෙ භවං ගොතමො**ති ආදිමාහ. තත්ථ **ස්වාතනාය**ති යං මෙ තුම්හෙසු සක්කාරෙ[1] කතෙ සෙව භවිස්සති පුඤ්ඤඤ්ච පීතිපාමොජ්ජඤ්ච තදත්ථාය. අථ තථාගතො "සචෙහං නාධිවාසෙය්‍යං, අයං තෙමාසං කිඤ්චි අලද්ධා කුපිතො මඤ්ඤෙ, තෙන මෙ යාචියමානො එකභත්තම්පි න පතිගණ්හාති, නත්ථි ඉමස්මිං අධිවාසනඛන්ති, අසබ්බඤ්ඤු අය"න්ති එවං බ්‍රාහ්මණො ච වෙරඤ්ජාවාසිනො ච ගරහිත්වා බහුං අපුඤ්ඤං පසවෙය්‍යුං, තං තෙසං මා අහොසීති තෙසං අනුකම්පාය අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙන. අධිවාසෙත්වා ච අථ ඛො භගවා වෙරඤ්ජං බ්‍රාහ්මණං අලං ඝරාවාසපළිබොධචින්තායාති සඤ්ඤාපෙත්වා තඞ්ඛණානුරූපාය **ධම්මියා කථාය** දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකං අත්ථං **සන්දස්සෙත්වා** කුසලෙ ධම්මෙ **සමාදපෙත්වා** ගණ්හාපෙත්වා තත්ථ ච නං **සමුත්තෙජෙත්වා** සඋස්සාහං කත්වා තාය සඋස්සාහතාය අඤ්ඤෙහි ච විජ්ජමානගුණෙහි **සම්පහංසෙත්වා** ධම්මරතනවස්සං වස්සෙත්වා **උට්ඨායාසනා පක්කාමි.**

පක්කන්තෙ ච පන භගවති වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණො පුත්තදාරං ආමන්තෙසි:- මයං භන්තෙ භගවන්තං තෙමාසං නිමන්තෙත්වා එකදිවසං එකභත්තම්පි නාදම්හා. හන්ද දානි තථා දානං පටියාදෙථ, යථා තෙමාසිකොපි දෙය්‍යධම්මො සෙව එකදිවසෙනෙව දාතුං සක්කා හොතීති. තතො පණීතං දානං පටියාදාපෙත්වා යං දිවසං භගවා නිමන්තිතො **තස්සා රත්තියා අච්චයෙන** ආසනට්ඨානං අලඞ්කාරපෙත්වා මහාරහානි ආසනානි පඤ්ඤාපෙත්වා ගන්ධධූම[2]වාසකුසුමවිචිත්‍රං මහාපූජං සජ්ජෙත්වා භගවතො කාලං ආරොචාපෙසි. තෙන වුත්තං:-**අථ ඛො වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණො තස්සා රත්තියා අච්චයෙන** -පෙ-**නිට්ඨිතං භත්ත**න්ති. භගවා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො තත්ථ අගමාසි. තෙන වුත්තං:-"අථ ඛො භගවා-පෙ-නිසීදි සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙනා"ති. **අථ ඛො වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණො බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝ**න්ති **බුද්ධපමුඛ**න්ති බුද්ධපරිනායකං; බුද්ධං සඞ්ඝත්ථෙරං කත්වා නිසින්නන්ති වුත්තං හොති. **පණීතෙනා**ති උත්තමෙන; **සහත්ථා**ති සහත්ථෙන;

1. සී. මු & ම. සක්කාරං කරොන්තො. 2. සො. ධූප.

සන්තප්පෙත්වාති සුට්ඨු තප්පෙත්වා, පරිපුණ්ණං සුහිතං යාවදත්ථං කත්වා; **සම්පවාරෙත්වාති** සුට්ඨු පවාරෙත්වා අලං අලන්ති හත්ථසඤ්ඤාය මුඛසඤ්ඤාය වචීභෙදෙන ච පටික්ඛිපාපෙත්වා; **භුත්තාවින්ති** භුත්තවන්තං; **ඔනීතපත්තපාණින්ති** පත්තතො ඔනීතපාණිං; අපනීතහත්ථන්ති වුත්තං හොති. **තිචීවරෙන අච්ඡාදෙසීති** තිචීවරං භගවතො අදාසි; ඉදං පන වොහාරවචනමත්තං හොති "තිචීවරෙන අච්ඡාදෙසී"ති. තස්මිඤ්ච තිචීවරෙ එකමෙකො සාටකො සහස්සං අග්ඝති. ඉති බ්‍රාහ්මණො භගවතො තිසහස්සග්ඝනකං තිචීවරමදාසි උත්තමං කාසිකවත්ථසදිසං. **එකමෙකඤ්ච භික්ඛුං එකමෙකෙන දුස්සයුගෙනාති** එකමෙකෙන දුස්සයුගලෙන; තත්‍ර එකසාටකො පඤ්චසතානි අග්ඝති. එවං පඤ්චන්නං භික්ඛුසතානං පඤ්චසතසහස්සග්ඝනකානි දුස්සානි අදාසි. බ්‍රාහ්මණො එත්තකම්පි දත්වා අතුට්ඨො පුන සත්තට්ඨසහස්සග්ඝනකෙ අනෙකරත්තකම්බලෙ ච පත්තුණ්ණපට්ටපටෙ ච ඵාලෙත්වා ඵාලෙත්වා ආයොගඅංසවද්ධක[1] කායබන්ධනපරිස්සාවනාදීනං අත්ථාය අදාසි. සතපාකසහස්සපාකානඤ්ච භෙසජ්ජතෙලානං තුම්බානි පූරෙත්වා එකමෙකස්ස භික්ඛුනො අබ්භඤ්ජනත්ථාය සහස්සග්ඝනකං තෙලමදාසි. කිං බහුනා? චතූසු පච්චයෙසු න කොචි පරික්ඛාරො සමණපරිභොගො අදින්නො නාම අහොසි. පාළියම්පන චීවරමත්තමෙව වුත්තං.

එවං මහායාගං යජිත්වා සපුත්තදාරං වන්දිත්වා නිසින්නං අථ ඛො භගවා වෙරඤ්ජං බ්‍රාහ්මණං තෙමාසං මාරාවට්ටනෙන ධම්මසවණාමතරසපරිභොගා පරිහීනං එකදිවසෙනෙව ධම්මාමතවස්සං වස්සෙත්වා පරිපුණ්ණසඞ්කප්පං කුරුමානො ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙත්වා-පෙ-උට්ඨායාසනා පක්කාමි. බ්‍රාහ්මණොපි සපුත්තදාරො භගවන්තඤ්ච භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච වන්දිත්වා "පුනපි භන්තෙ අම්හාකං අනුග්ගහං කරෙය්‍යාථා"ති එවමාදීනි වදන්තො අනුවජිත්වා[2] අස්සූනි පවත්තයමානො නිවත්ති.

අථ ඛො භගවා වෙරඤ්ජායං යථාභිරන්තං[3] **විහරිත්වාති** යථාජ්ඣාසයං යථාරුචිතං වාසං වසිත්වා වෙරඤ්ජාය නික්ඛමිත්වා මහාමණ්ඩලචාරිකාය චරණකාලෙ ගන්තබ්බං බුද්ධවීථිං පහාය දුබ්භික්ඛදොසෙන කිලන්තං භික්ඛුසඞ්ඝං උජුනාව මග්ගෙන ගහෙත්වා ගන්තුකාමො **සොරෙය්‍යාදීනි** අනුපගම්ම **පයාගපතිට්ඨානං** ගන්ත්වා තත්ථ ගඞ්ගං නදිං උත්තරිත්වා යෙන **බාරාණසී** තදවසරි. තෙන අවසරි **තදවසරි.** තත්‍රාපි යථාජ්ඣාසයං යථාරුචිතං වා විහරිත්වා **වෙසාලිං** අගමාසි. තෙන වුත්තං:- **අනුපගම්ම සොරෙය්‍යං-පෙ-වෙසාලියං විහරති මහාවනෙ කූටාගාරසාලාය**න්ති.

සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය
වෙරඤ්ජකණ්ඩවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

1. සී. මු. අංසවද්ධක. 2. සී. මු. අනුපජ්ජිත්වා. ම. අනුබන්ධිත්වා. 3. සී. මු. යථාභිරන්තං.

තත්‍රිදං සමන්තපාසාදිකාය සමන්තපාසාදිකත්තස්මිං :-

ආචරියපරම්පරතො-නිදානවත්ථුප්පභෙදදීපනතො,
පරසමයවිවජ්ජනතො-සකසමය විසුද්ධිතො චෙව.

ව්‍යඤ්ජනපරිසොධනතො-පදත්ථතො පාළියොජනක්කමතො,
සික්ඛාපදනිච්ඡයතො[1]-විභඞ්ගනයභෙදදස්සනතො.

සම්පස්සතං න දිස්සති-කිඤ්චි අපාසාදිකං යතො එත්ථ,
විඤ්ඤූනමයං තස්මා-සමන්තපාසාදිකාත්වෙව.

සංවණ්ණනා පවත්තා-විනයස්ස විනෙය්‍ය[2]දමනකුසලෙන,
වුත්තස්ස ලොකනාථෙන-ලොකමනුකම්පමානෙනාති.

ඉතො පරං තෙන ඛො පන සමයෙන වෙසාලියා අවිදූරෙති ආදි යෙභුය්‍යෙන උත්තානත්ථං. තස්මා අනුපදවණ්ණනං පහාය යත්ථ යත්ථ වත්තබ්බං අත්ථි, තං තදෙව වණ්ණයිස්සාම. **කලන්දගාමොති** කලන්දකා වුච්චන්ති කාළකා, තෙසං වසෙන ලද්ධනාමො ගාමො; **කලන්දපුත්තොති** ගාමවසෙන ලද්ධනාමස්ස රාජසම්මතස්ස චත්තාලීස කොටිවිභවස්ස කලන්දසෙට්ඨිනො පුත්තො; යස්මා පන තස්මිං ගාමෙ අඤ්ඤෙපි කලන්දනාමකා මනුස්සා අත්ථි, තස්මා කලන්දපුත්තොති වත්වා පුන සෙට්ඨිපුත්තොති වුත්තං. **සම්බහුලෙහීති** බහුකෙහි;[3] **සහායකෙහීති** සුඛදුක්ඛානි සහ අයන්ති උපගච්ඡන්තීති=සහායා, සහායා එව=සහායකා, තෙහි සහායකෙහි; **සද්ධින්ති** එකතො; **කෙනචි දෙව කරණීයෙනාති** කෙනචිදෙව භණ්ඩපයොජනඋද්ධාරසාරණාදිනා කිච්චෙන; **කත්තිකනක්ඛත්තකීළාකිච්චෙනාතිපි** වදන්ති. භගවා හි කත්තිකජුණ්හපක්ඛෙ වෙසාලිං සම්පාපුණි. කත්තිකනක්ඛත්තකීළා චෙත්ථ උළාරා හොති. තදත්ථං ගතොති වෙදිතබ්බො.

අද්දසා ඛොති කථං අද්දස? සො කිර නගරතො භුත්තපාතරාසං සුද්ධුත්තරාසඞ්ගං මාලාගන්ධවිලෙපනහත්ථං බුද්ධදස්සනත්ථං ධම්මසවණත්ථඤ්ච නික්ඛමන්තං මහාජනං දිස්වා "කුහිං ගච්ඡථා"ති පුච්ඡි. බුද්ධදස්සනත්ථං ධම්මසවණත්ථඤ්චාති. තෙන හි අහම්පි ගච්ඡාමීති[4] ගන්ත්වා චතුබ්බිධාය පරිසාය පරිවුතං බ්‍රහ්මස්සරෙන ධම්මං දෙසෙන්තං භගවන්තං අද්දස. තෙන වුත්තං :-"අද්දසා ඛො-පෙ-දෙසෙන්ත"න්ති. **දිස්වානස්සාති** දිස්වාන අස්ස; **එතදහොසීති** පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤතාය චොදියමානස්ස භබ්බකුලපුත්තස්ස එතං අහොසි; කිං අහොසි? **යන්නූනාහම්පි ධම්මං සුණෙය්‍යන්ති.** තත්ථ **යන්නූනාති** පරිවිතක්කදස්සනමෙතං; එවං කිරස්ස පරිවිතක්කො උප්පන්නො : යමයං පරිසා එකග්ගචිත්තා ධම්මං සුණාති, අහො වතාහම්පි තං සුණෙය්‍යන්ති.

---

1. සී. I. III. & ස්‍යා. විනිච්ඡයතො.
2. ස්‍යා. වෙනෙය්‍ය.
3. සී. I. II. මු. & ම. බහුලෙකහි.
4. සී. I & මු. ආගච්ඡාමි.

අථ ඛො සුදින්නො කලන්දපුත්තො යෙන සා පරිසාති ඉධ කස්මා 'යෙන භගවා'ති අවත්වා 'යෙන සා පරිසා'ති වුත්තන්ති චෙ? භගවන්තං හි පරිවාරෙත්වා උළාරුළාරජනා මහතී පරිසා නිසින්නා. තත්‍ර න සක්කා ඉමිනා පච්ඡා ආගතෙන භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා නිසීදිතුං. පරිසාය පන එකස්මිං පදෙසෙ සක්කාති සො තං පරිසංයෙව උපසඞ්කන්තො[1]. තෙන වුත්තං:- "අථ ඛො සුදින්නො කලන්දපුත්තො යෙන සා පරිසා"ති.

එකමන්තං නිසින්නස්ස ඛො සුදින්නස්ස කලන්දපුත්තස්ස එතද හොසීති න නිසින්නමත්තස්සෙව අහොසි, අථ ඛො භගවතො සික්ඛාත්තයූපසංහිතං ථොකං ධම්මකථං සුත්වා. තං පනස්ස යස්මා එකමන්තං නිසින්නස්සෙව අහොසි, තෙන වුත්තං:- "එකමන්තං නිසින්නස්ස ඛො සුදින්නස්ස කලන්දපුත්තස්ස එතදහොසී"ති. කිං අහොසීති? **යථා යථා ඛොති** ආදි. තත්‍රායං සඞ්ඛෙපකථා:- අහං ඛො යෙන යෙන ආකාරෙන භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාමි, තෙන තෙන මෙ උපපරික්ඛතො එවං හොති, යදෙතං සික්ඛාත්තය බ්‍රහ්මචරියං එකම්පි දිවසං[2] අඛණ්ඩං කත්වා චරිමකචිත්තං පාපෙතබ්බතාය **එකන්තපරිපුණ්ණං** චරිතබ්බං, එකදිවසම්පි ච කිලෙසමලෙන අමලිනං කත්වා චරිමකචිත්තං පාපෙතබ්බතාය **එකන්තපරිසුද්ධං, සඞ්ඛලිඛිතං** ලිඛිතසඞ්ඛසදිසං ධොතසඞ්ඛසප්පටිභාගං චරිතබ්බං, **ඉදං න සුකරං අගාරං අජ්ඣාවසතා** අගාරමජ්ඣෙ වසන්තෙන එකන්තපරිපුණ්ණං-පෙ-චරිතුං. යන්නූනාහං **කෙසෙ ච මස්සුඤ්ච ඔහාරෙත්වා** කසායරසපීතතාය **කාසායානි** බ්‍රහ්මචරියං චරන්තානං අනුච්ඡවිකානි **වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා** පරිදහිත්වා **අගාරස්මා නික්ඛමිත්වා අනගාරියං පබ්බජෙය්‍යං,** යස්මා අගාරස්ස හිතං කසිවණිජ්ජාදිකම්මං අගාරියන්ති වුච්චති, තඤ්ච පබ්බජ්ජාය නත්ථි, තස්මා පබ්බජ්ජා අනගාරියාති ඤාතබ්බා. තං අනගාරියං පබ්බජ්ජං **පබ්බජෙය්‍යන්ති** පරිබ්බජෙය්‍යං[3].

අචිරවුට්ඨිතාය පරිසාය යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමීති සුදින්නො අවුට්ඨිතාය[4] පරිසාය න භගවන්තං පබ්බජ්ජං යාචි, කස්මා? තත්‍රස්ස බහූ ඤාතිසාලොහිතා මිත්තාමච්චා සන්ති, තෙ ත්වං මාතාපිතූනං එකපුත්තකො, න ලබ්භා තයා පබ්බජිතුන්ති බාහායම්පි ගහෙත්වා ආකඩ්ඪෙය්‍යුං, තතො පබ්බජ්ජාය අන්තරායො භවිස්සතීති සහෙව පරිසාය වුට්ඨහිත්වා ථොකං ගන්ත්වා පුන කෙනචි සරීරකිච්චලෙසෙන නිවත්තිත්වා භගවන්තං උපසඞ්කම්ම පබ්බජ්ජං යාචි. තෙන වුත්තං: "අථඛො සුදින්නො කලන්දපුත්තො අචිරවුට්ඨිතාය පරිසාය-පෙ-පබ්බාජෙතු මං භගවා"ති. භගවා පන යස්මා රාහුල

1. සී. I. ස්‍යා & ම. උපසංකමිතො.
2. ස්‍යා, එකදිවසම්පි.
3. ස්‍යා. පරිපජෙජ්‍යං. සී මු පරිවජෙය්‍යං.
4. සී I. III. ම & මු. අචිරවුට්ඨිතාය.

කුමාරස්ස පබ්බජ්ජතො[1] පභුති මාතාපිතූහි අනනුඤ්ඤාතං පුත්තං න පබ්බාජෙති, තස්මා තං පුච්ඡි අනුඤ්ඤාතොසි පන ත්වං සුදින්න මාතාපිතූහි-පෙ-පබ්බජ්ජායාති.

ඉතො පරං පාඨානුසාරෙනෙව ගන්ත්වා තං කරණීයං තීරෙත්වාති එත්ථ එවමත්ථො වෙදිතබ්බො:- ධුරනික්ඛෙපෙනෙව තං කරණීයං නිට්ඨාපෙත්වා; න හි පබ්බජ්ජාය තිබ්බච්ඡන්දස්ස භණ්ඩපටියොජනඋද්ධාරසාරණාදීසු වා නක්ඛත්තකීළාය වා චිත්තං නමති. අම්ම තාතාති එත්ථ පන අම්මාති මාතරං ආලපති; තාතාති පිතරං; ත්වං ඛොසීති ත්වං ඛො අසි; එකපුත්තකොති එකොව පුත්තකො; අඤ්ඤො තෙ ජෙට්ඨො වා කනිට්ඨො වා නත්ථි, එත්ථ ච "එකපුත්තො"ති වත්තබ්බෙ අනුකම්පාවසෙන "එකපුත්තකො"ති වුත්තං. පියොති පීතිජනකො[2]; මනාපොති මනවඩ්ඪනකො; සුඛෙධිතොති සුඛෙන එධිතො; සුඛසංවඩ්ඪිතොති අත්ථො. සුඛපරිහතොති සුඛෙන පරිහතො[3]; ජාතකාලතො පභුති ධාතීහි අඞ්කතො අඞ්කං හරිත්වා ධාරියමානො අස්සකරථකාදීහි බාලකීළනකෙහි කීළමානො සාදු[4]රසභොජනං භොජියමානො[5] සුඛෙන පරිහතො[3]. න ත්වං තාත සුදින්න කිඤ්චි දුක්ඛස්ස ජානාසීති ත්වං තාත සුදින්න කිඤ්චි අප්පමත්තකම්පි කලභාගං දුක්ඛස්ස න ජානාසි; අථවා කිඤ්චි දුක්ඛෙන නානුභොසීති අත්ථො. කරණත්ථෙ සාමිවචනං. අනුභවනත්ථෙ ච ජානනා. අථවා කිඤ්චි දුක්ඛං න සරසීති අත්ථො. උපයොගත්ථෙ සාමිවචනං. සරණත්ථෙ ච ජානනා. විකප්පද්වයෙපි පුරිමපදස්ස උත්තරපදෙන සමානවිභත්තිලොපො දට්ඨබ්බො. තං සබ්බං සද්දසත්ථානුසාරෙන ඤාතබ්බං. මරණෙනපි මයං තෙ අකාමකා විනා භවිස්සාමාති සචෙපි තව අම්හෙසු ජීවමානෙසු මරණං භවෙය්‍ය, තෙන තෙ මරණෙනපි මයං අකාමකා අනිච්ඡකා, න අත්තනො රුචියා විනා භවිස්සාම; තයා වියොගං වා පාපුණිස්සාමාති අත්ථො. කිං පන මයං තන්ති එවං සන්තෙ කිං පන කිං නාම තං කාරණං යෙන මයං තං ජීවන්තං අනුජානිස්සාම; අථවා කිං පන මයං තන්ති කෙන පන කාරණෙන මයං තං ජීවන්තං අනුජානිස්සාමාති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

තත්ථෙවාති යත්ථ නං ඨිතං මාතාපිතරො නානුජානිංසු, තත්ථෙව ඨානෙ; අනන්තරහිතායාති කෙනචි අත්ථරණෙන අනත්ථතාය; පරිචාරෙහීති ගන්ධබ්බනටනාටකාදීනි පච්චුපට්ඨාපෙත්වා තත්ථ සහායකෙහි සද්ධිං යථාසුඛං ඉන්ද්‍රියානි චාරෙහි සඤ්චාරෙහි; ඉතොචිතො ච උපනෙහීති වුත්තං හොති. අථවා පරිචාරෙහීති ගන්ධබ්බනටනාටකාදීනි පච්චුපට්ඨාපෙත්වා සහායකෙහි[6] සද්ධිං ලළ උපලළ රම කීළස්සූතිපි වුත්තං හොති. කාමෙ පරිභුඤ්ජන්තොති අත්තනො

1. සී මු & ම. පබ්බජිතතො.
2. ම. ජනකතො.
3. සී. I & III. පරිහටො.
4. සාතු, සාධු.
5. සී. මු. භොජයමානො.
6. සී. මු & ම. තත්ථ සහායකෙහි.

පුත්තදාරෙහි සද්ධිං භොගෙ භුඤ්ජන්තො; පුඤ්ඤානි කරොහීති. බුද්ධඤ්ච ධම්මඤ්ච සඞ්ඝඤ්ච ආරබ්භ දානපදානාදීනි සුගතිමග්ගසංසොධකානි කුසලකම්මානි කරොන්තො; තුණ්හී අහොසීති කථානුප්පබන්ධවිච්ඡෙදනත්ථං නිරාලාපසල්ලාපො අහොසි.

අථස්ස මාතාපිතරො නික්ඛන්තුං වත්වා පච්චවත්ථම්පි අලභමානා සහායකෙ පක්කොසාපෙත්වා "එස වො සහායකො පබ්බජිතුකාමො, නිවාරෙථ න"න්ති ආහංසු. තෙපි තං උපසඞ්කමිත්වා තික්ඛත්තුං අවොචුං. තෙසම්පි තුණ්හී අහොසි. තෙන වුත්තං:–අථ ඛො සුදින්නස්ස කලන්දපුත්තස්ස සහායකා–පෙ–තුණ්හී අහොසීති අථස්ස සහායකානං එතදහොසි:–සචෙ අයං පබ්බජ්ජං අලභමානො මරිස්සති, න කොචි ගුණො භවිස්සති. පබ්බජිතං පන නං මාතාපිතරොපි කාලෙන කාලං පස්සිස්සන්ති. මයම්පි පස්සිස්සාම. පබ්බජ්ජාපි ච නාමෙසා භාරියා, දිවසෙ දිවසෙ මත්තිකාපත්තං ගහෙත්වා පිණ්ඩාය චරිතබ්බං. එකසෙය්‍යං එකභත්තං බ්‍රහ්මචරියං අතිදුක්කරං. අයඤ්ච සුඛුමාලො නාගරිකජාතියො, සො තං චරිතුං අසක්කොන්තො [1]පුන ඉධෙව ආගමිස්සති. හන්දස්ස මාතාපිතරො අනුජානාපෙස්සාමාති. තෙ තථා අකංසු. මාතාපිතරොපි නං අනුජානිංසු. තෙන වුත්තං:– "අථ ඛො සුදින්නස්ස කලන්දපුත්තස්ස සහායකා යෙන සුදින්නස්ස කලන්දපුත්තස්ස මාතාපිතරො–පෙ–අනුඤ්ඤාතොසි මාතාපිතූහි අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජ්ජායා"ති.

හට්ඨොති තුට්ඨො; උදග්ගොති පීතිවසෙන අබ්භුන්නතකායචිත්තො; කතිපාහන්ති කතිපයානි දිවසානි; බලං ගාහෙත්වාති සප්පායභොජනානි භුඤ්ජන්තො උච්ඡාදනන්හාපනාදීහි ච කායං පරිහරන්තො කායබලං ජනෙත්වා; මාතාපිතරො වන්දිත්වා අස්සුමුඛං ඤාතිපරිවට්ටං පහාය යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි–පෙ–පබ්බාජෙතු මං භන්තෙ භගවාති. භගවා සමීපෙ ඨිතං අඤ්ඤතරං පිණ්ඩචාරිකං භික්ඛුං ආමන්තෙසි:–තෙන හි භික්ඛු සුදින්නං පබ්බාජෙහි චෙව උපසම්පාදෙහි චාති. සාධු භන්තෙති ඛො සො භික්ඛු භගවතො පටිස්සුණිත්වා සුදින්නං කලන්දපුත්තං ජිනදත්තියං සද්ධිවිහාරිකං ලද්ධා පබ්බාජෙසි චෙව උපසම්පාදෙසි ච. තෙන වුත්තං:– අලත්ථ ඛො සුදින්නො කලන්දපුත්තො භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං. අලත්ථ උපසම්පදන්ති.

එත්ථ පන ඨත්වා සබ්බඅට්ඨකථාසු පබ්බජ්ජා ච උපසම්පදා ච කථිතා. මයං පන යථාඨිතපාළිවසෙනෙව ඛන්ධකෙ කථයිස්සාම. න කෙවලඤ්චෙතං, අඤ්ඤම්පි යං ඛන්ධකෙ වා පරිවාරෙ වා කත්තබ්බං අට්ඨකථාචරියෙහි විභඞ්ගෙ කථිතං, තං සබ්බං තත්ථ තත්ථෙව කථයිස්සාම. එවං හි කථියමානෙ පාළික්කමෙනෙව වණ්ණනා කතා හොති.

1. සී. මු. න චරන්තො-ඉච්චෙතිකං. 2. සී. I. අඤ්ඤං.

ඤාතො තෙන තෙන විනිච්ඡයෙන අත්ථිකානං පාළික්කමෙනෙව ඉමං විනයසංවණ්ණනං ඔලොකෙත්වා සො සො විනිච්ඡයො සුවිඤ්ඤෙය්‍යො භවිස්සතීති.

අචිරූපසම්පන්නොති අචිරං උපසම්පන්නො හුත්වා; උපසම්පදතො න චිරකාලෙනෙවාති වුත්තං හොති. **එවරූපෙනාති** එවංවිධෙ එවංජාතිකෙ; **ධුතගුණෙති** කිලෙසනිද්ධුනනකෙ ගුණෙ; **සමාදාය වත්තතීති** සමාදියිත්වා[1] ගණ්හිත්වා වත්තති චරති විහරති; **ආරඤ්ඤිකො හොතීති** ගාමන්තසෙනාසනං පටික්ඛිපිත්වා ආරඤ්ඤිකධුතඞ්ගවසෙන අරඤ්ඤවාසිකො හොති; **පිණ්ඩපාතිකොති** අතිරෙකලාභපටික්ඛෙපෙන චුද්දස භත්තානි පටික්ඛිපිත්වා පිණ්ඩපාතිකධුතඞ්ගවසෙන පිණ්ඩපාතිකො හොති; **පංසුකූලිකොති** ගහපතිචීවරං පටික්ඛිපිත්වා පංසුකූලිකධුතඞ්ගවසෙන පංසුකූලිකො හොති; **සපදානචාරිකොති** ලොලුප්පචාරං පටික්ඛිපිත්වා සපදානචාරියධුතඞ්ගවසෙන සපදානචාරිකො හොති; ඝරපටිපාටියා භික්ඛාය පවිසති. **වජ්ජිගාමන්ති** වජ්ජීනං වා ගාමං වජ්ජීසු වා ගාමං.

අඩ්ඪා මහද්ධනාති ආදීසු උපභොගපරිභොගූපකරණමහන්තතාය අඩ්ඪා; යෙ හි තෙසං උපභොගා යානි ච උපභොගූපකරණානි, තානි මහන්තානි බහුලානි[3] සාරකානීති වුත්තං හොති. නිධෙත්වා ඨපිතධනමහන්තතාය මහද්ධනා; **මහාභොගාති** දිවසපරිබ්බයසඞ්ඛාතභොගමහන්තතාය මහාභොගා; අඤ්ඤෙහි උපභොගෙහි ජාතරූපරජතස්සෙව පහූතතාය **පහූතජාතරූපරජතා**; අලඞ්කාරභූතස්ස විත්තූපකරණස්ස පීතිපාමුජ්ජකරණස්ස පහූතතාය **පහූතවිත්තූපකරණා**; වොහාරවසෙන පරිවත්තෙන්තස්ස ධනධඤ්ඤස්ස පහූතතාය **පහූතධනධඤ්ඤාති** වෙදිතබ්බා. **සෙනාසනං සංසාමෙත්වාති** සෙනාසනං පටිසාමෙත්වා; යථා න විනස්සති, තථා නං සුට්ඨු ඨපෙත්වාති අත්ථො. **සට්ඨිමත්තෙහි ථාලිපාකෙහීති** ගණනපරිච්ඡෙදතො සට්ඨිං[4] ථාලිපාකෙ; එකමෙකො චෙත්ථ ථාලිපාකො දසන්නං භික්ඛූනං භත්තං ගණ්හාති. තං සබ්බම්පි ඡන්නං භික්ඛුසතානං භත්තං හොති. **භත්තාභිහාරං අභිහරිංසූති** එත්ථ අභිහරියතීති=අභිහාරො, කිං අභිහරියති? භත්තං, භත්තමෙව අභිහාරො=භත්තාභිහාරො, තං භත්තාභිහාරං; **අභිහරිංසූති** අභිමුඛං[5] හරිංසු; තස්ස සන්තිකං ගහෙත්වා ආගමිංසූති අත්ථො. තස්ස[6] කිම්පමාණන්ති? සට්ඨි ථාලිපාකා. තෙන වුත්තං:- **සට්ඨිමත්තෙහි ථාලිපාකෙහි භත්තාභිහාරං අභිහරිංසූති. භික්ඛූනං විස්සජ්ජෙත්වාති** සයං උක්කට්ඨපිණ්ඩපාතිකත්තා සපදානචාරිකං[7] චරිතුකාමො භික්ඛූනං පරිභොගත්ථාය පරිච්චජිත්වා දත්වා; අයං හි

---

1. ස්‍යා. සමාදියිත්වා
2. සී. I & II. ආරඤ්ඤකො.
3. ස්‍යා. & සී. I. බහලානි.
4. සී. මු. & ම. සට්ඨි.
5. සී. I & ස්‍යා. අභිමුඛා.
6. ස්‍යා. & ම. එතස්ස.
7. සී. I. මු & ම. සපදානචාරං.

ආයස්මා භික්ඛූ ච ලාභං ලච්ඡන්ති අහඤ්ච පිණ්ඩකෙන න කිලමිස්සාමීති එතදත්ථමෙව ආගතො. තස්මා අත්තනො ආගමනානුරූපං කරොන්තො භික්ඛූනං විස්සජ්ජෙත්වා සයං පිණ්ඩාය පාවිසි.

ඤාතිදාසීති ඤාතකානං දාසී; **ආභිදොසිකන්ති** පාරිවාසිකං එකරත්තාතික්කන්තං පූතිභූතං; තත්‍රායං පදත්ථො:- පූතිභාවදොසෙන අභිභූතොති=අභිදොසො, අභිදොසොව=ආභිදොසිකො, එකරත්තාතික්කන්තස්ස වා නාම[1] සඤ්ඤා එසා යදිදං-ආභිදොසිකොති, තං ආභිදොසිකං; **කුම්මාසන්ති** යවකුම්මාසං; **ඡඩ්ඩෙතුකාමා හොතීති** යස්මා අන්තමසො දාසකම්මකරානම්පි ගොරූපානම්පි අපරිභොගාරහො, තස්මා තං කචවරං විය බහි ඡඩ්ඩෙතුකාමා හොති; **සචෙතන්ති** සචෙ එතං; **භගිනීති** අරියවොහාරෙන ඤාතිදාසිං ආලපති; **ඡඩ්ඩනීයධම්මන්ති** ඡඩ්ඩෙතබ්බසභාවං; ඉදං වුත්තං හොති:- භගිනි සචෙ එතං බහි ඡඩ්ඩනීයධම්මං නිස්සට්ඨපරිග්ගහං, ඉධ මෙ පත්තෙ ආකිරාති. කිං පන එවං වත්තුං ලබ්භති විඤ්ඤත්ති වා පයුත්තවාචා වා න හොතීති? න හොති. කස්මා? නිස්සට්ඨපරිග්ගහත්තා. යං හි ඡඩ්ඩනීයධම්මං නිස්සට්ඨපරිග්ගහං යත්ථ සාමිකා අනාලයා හොන්ති තං සබ්බං "දෙථ ආහරථ ඉධ ආකිරථා"ති වත්තුං වට්ටති. තථා හි අග්ගඅරියවංසිකො ආයස්මා **රට්ඨපාලොපි** ඡඩ්ඩනීයධම්මං කුම්මාසං ඉධ මෙ පත්තෙ ආකිරාති අවච. තස්මා යං එවරූපං ඡඩ්ඩනීයධම්මං අඤ්ඤං වා අපරිග්ගහිතං වනමූලඵලභෙසජ්ජාදිකං තං සබ්බං යථාසුඛං ආහරාපෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං. න කුක්කුච්චායිතබ්බං.

හත්ථානන්ති භික්ඛාගහණත්ථං පත්තං උපනාමයතො මණිබන්ධතො පභුති ඕනාහමපි හත්ථානං; **පාදානන්ති** නිවාසනන්තතො පට්ඨාය ඕනාහමපි පාදානං; **සරස්සාති** සචෙ තං භගිනීති වාචං නිච්ඡාරයතො සරස්ස ච, **නිමිත්තං අග්ගහෙසීති** ගිහිකාලෙ සල්ලක්ඛිතපුබ්බං ආකාරං අග්ගහෙසි සඤ්ජානි සල්ලක්ඛෙසි; සුදින්නො හි භගවතො ද්වාදසමෙ වස්සෙ පබ්බජිතො වීසතිමෙ වස්සෙ ඤාතිකුලං පිණ්ඩාය පවිට්ඨො සයං පබ්බජ්ජාය අට්ඨවස්සිකො හුත්වා. තෙන නං සා ඤාතිදාසී දිස්වා ච[2] න සඤ්ජානි, නිමිත්තං පන අග්ගහෙසීති. **සුදින්නස්ස මාතරං එතදවොචාති** අතිගරුනා[3] පබ්බජ්ජූපගතෙන සාමිපුත්තෙන සද්ධිං 'ත්වං නු ඛො මෙ භන්තෙ අය්‍යා සුදින්නො'ති ආදිවචනං වත්තුං අවිසහන්තී වෙගෙන ඝරං පවිසිත්වා සුදින්නස්ස මාතරං එතං අවොච; **යග්ඝෙති** ආරොචනත්ථෙ නිපාතො; **සචෙ ජෙ සච්චන්ති** එත්ථ 'ජෙ'ති ආලපනෙ නිපාතො; එවං හි තස්මිං දෙසෙ දාසිජනං ආලපන්ති, තස්මා ත්වං හො දාසි සචෙ සච්චං භණසීති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

---

1. සී. මු. නාම.
2. සී. II. ● & ස්‍යා. දිස්වාව.
3. සී. මු. අතිගරුකා.

අඤ්ඤතරං කුඩ්ඩමූලන්ති තස්මිං කිර දෙසෙ[1] දානපතීනං ඝරෙසු සාලා හොන්ති ආසනානි චෙත්ථ පඤ්ඤත්තානි හොන්ති උපට්ඨාපිතං උදකකඤ්ජියං, තත්ථ පබ්බජිතා පිණ්ඩාය චරිත්වා නිසීදිත්වා භුඤ්ජන්ති. සචෙ ඉච්ඡන්ති, දානපතීනම්පි සන්තකං ගණ්හන්ති. තස්මා[2] තම්පි අඤ්ඤතරස්ස කුලස්ස ඊදිසාය සාලාය අඤ්ඤතරං කුඩ්ඩමූලන්ති වෙදිතබ්බං. න හි පබ්බජිතා කපණමනුස්සා විය අසාරුප්පෙ ඨානෙ නිසීදිත්වා භුඤ්ජන්තීති.

අත්ථි නාම තාතාති එත්ථ 'අත්ථී'ති විජ්ජමානත්ථෙ; 'නාමා'ති පුච්ඡනත්ථෙ මඤ්ඤනත්ථෙ ච නිපාතො; ඉදං[3] වුත්තං හොති: අත්ථි නු ඛො තාත සුදින්න අම්හාකං ධනං, න මයං නිද්ධනාති වත්තබ්බා, යෙසං නො ත්වං ඊදිසෙ ඨානෙ නිසීදිත්වා ආභිදොසිකං කුම්මාසං භුඤ්ජිස්සසි. තථා අත්ථි නු ඛො තාත සුදින්න අම්හාකං ජීවිතං, න මයං මතාති වත්තබ්බා, යෙසං නො ත්වං ඊදිසෙ ඨානෙ නිසීදිත්වා ආභිදොසිකං කුම්මාසං පරිභුඤ්ජිස්සසි. තථා අත්ථි මඤ්ඤෙ තාත සුදින්න තව අබ්භන්තරෙ සාසනං නිස්සාය පටිලද්ධො සමණගුණො, යං ත්වං සුභොජනරසසංවඩ්ඪිතොපි ඉමං ජිගුච්ඡනීයං ආභිදොසිකං කුම්මාසං අමතමිව නිබ්බිකාරො පරිභුඤ්ජිස්සසීති. සො පන ගහපති දුක්ඛාභිතුන්නතාය එතමත්ථං පරිපුණ්ණං කත්වා වත්තුමසක්කොන්තො "අත්ථි නාම තාත සුදින්න ආභිදොසිකං කුම්මාසං පරිභුඤ්ජිස්සසී"ති එත්තකමෙව අවොච. අක්ඛරචින්තකා පනෙත්ථ ඉමං ලක්ඛණං වදන්ති:- අනොකප්පනාමරිසනත්ථවසෙන එතං 'අත්ථිනාම'සද්දෙ[5] උපපදෙ පරිභුඤ්ජිස්සසීති අනාගතවචනං කතං. තස්සායමත්ථො:-අත්ථි නාම-පෙ-පරිභුඤ්ජිස්සසීති ඉදං පච්චක්ඛම්පි අහං න සද්දහාමි න මරිසයාමීති. කුතායං ආභිදොසිකොති තතො තව ගෙහතො අයං ආභිදොසිකො කුම්මාසො ලද්ධොති අත්ථො; කුතොනායන්තිපි පාඨො. කුදූසන්තිපි පඨන්ති. තං න සුන්දරං.

යෙන සකපිතුනිවෙසනන්ති යෙන සකස්ස පිතු අත්තනො පිතු නිවෙසනන්ති අත්ථො; ථෙරො පිතරි පෙමෙනෙව සුවචො[6] හුත්වා අගමාසි. අධිවාසෙසීති ථෙරො උක්කට්ඨපිණ්ඩපාතිකොපි සමානො සචෙ එකභත්තම්පි න ගණ්හිස්සාමි, අතිවිය නෙසං දොමනස්සං භවිස්සතීති ඤත්වා අනුකම්පාය අධිවාසෙසි; ඔපුඤ්ජාපෙත්වාති[7] උපලිම්පාපෙත්වා; එකං හිරඤ්ඤස්සාති එත්ථ හිරඤ්ඤන්ති කහාපණො වෙදිතබ්බො. පුඤ්ජොති නාතිදීඝො නාතිරස්සො මජ්ඣිමප්පමාණො වෙදිතබ්බො. තිරොකරණීයන්ති කරණත්ථෙ භුම්මං; සාණිපාකාරෙන පරික්ඛිපිත්වාති අත්ථො. අථවා තිරො කරොන්ති එතෙනාති

1. සයා. පදෙසෙ.
2. සී. මු. 'තස්මා'ති න දිස්සති.
3. සයා. & ම. ඉදං හි.
4. සී. I & සයා. කුතො
5. සී. I & සයා. අත්ථිසද්දෙ.
6. සී. I. මු & ම. සුබ්බචො.
7. සී. I & මු. පා. ඔපුඤ්ජාපෙත්වා.

තිරොකරණීයං, තං පරික්ඛිපිත්වා, සමන්තතො කත්වාති අත්ථො.[1] තෙන හීති යස්මා අජ්ජ සුදින්නො ආගමිස්සති තෙන කාරණෙන; "හි"ඉති පදපූරණමත්තෙ[2] නිපාතො; "තෙනා"ති අයම්පි වා උපයොගත්ථෙ නිපාතොයෙව; පුබ්බණ්හසමයන්ති එත්ථ කිඤ්චාපි පාළියං කාලාරොචනං න වුත්තං, අථ ඛො ආරොචිතෙයෙව කාලෙ අගමාසීති වෙදිතබ්බං.

ඉදං තෙ තාතාති වෙ[3] පුඤ්ජං දස්සෙන්තො ආහ; මාතු ඉති ජනෙත්තියා; මත්තිකන්ති මාතිතො ආගතං; ඉදං තෙ මාතාමහියා මාතු ඉමං ගෙහං ආගච්ඡන්තියා දින්නධනන්ති අත්ථො. ඉත්ථිකාය ඉත්ථිධනන්ති හීළෙන්තො ආහ, ඉත්ථිකාය නාම ඉත්ථිපරිභොගානංයෙව න්හානචුණ්ණාදීනං අත්ථාය ලද්ධං ධනං කිත්තකං භවෙය්‍ය? තස්සාපි තාව පරිමාණං පස්ස. අථවා ඉදං තෙ තාත සුදින්න මාතු ධනං, තඤ්ච ඛො මත්තිකං, න මයා දින්නං, තව මාතුයෙව සන්තකන්ති වුත්තං හොති. තං පනෙතං න කසියා න වණිජ්ජාය සම්භතං.[4] අපිච ඛො ඉත්ථිකාය ඉත්ථිධනං, යං ඉත්ථිකාය ඤාතිකුලතො සාමිකුලං ගච්ඡන්තියා ලද්ධබ්බං න්හානචුණ්ණාදීනං අත්ථාය ඉත්ථිධනං, තං තාව එත්තකන්ති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. අඤ්ඤං පෙත්තිකං අඤ්ඤං පිතාමහන්ති යං පන තෙ පිතු ච පිතාමහානඤ්ච සන්තකං තං අඤ්ඤංයෙව නිහිතඤ්ච පයුත්තඤ්ච අතිවිය බහු; එත්ථ ච "පිතාමහ"න්ති තද්ධිතලොපං කත්වා වෙදිතබ්බං; පෙතාමහන්ති වා පාඨො.

ලබ්භා තාත සුදින්න හීනායාවත්තිත්වාති තාත සුදින්න උත්තමං අරියද්ධජං පබ්බජිතලිඞ්ගං පහාය හීනාය ගිහිභාවාය ආවත්තිත්වා ලබ්භා භොගා භුඤ්ජිතුං, නාලබ්භා[5] භුඤ්ජිතුං, න ත්වං රාජභීතො පබ්බජිතො න ඉණායිකෙහි පලිබුද්ධො හුත්වාති; තාත න උස්සහාමීති එත්ථ පන තාතාති වචනං ගෙහසිතපෙමෙන ආහ, න සමණතෙජෙන; න උස්සහාමීති න සක්කොමි; න විසහාමීති නප්පහොමි න සමත්ථොම්හි; වදෙය්‍යාම ඛො තං ගහපතීති ඉදං පන වචනං සමණතෙජෙනාහ; නාතිකඩ්ඪෙය්‍යාසීති යං තෙ මයි පෙමං පතිට්ඨිතං තං කොධවසෙන න අතිකඩ්ඪෙය්‍යාසි; සචෙ න කුජ්ඣෙය්‍යාසීති වුත්තං හොති.

තතො සෙට්ඨී 'පුත්තො මෙ සඞ්ගහං මඤ්ඤෙ කත්තුකාමො'ති උදග්ගචිත්තො ආහ:- වදෙහි තාත සුදින්නාති. තෙනහීති උපයොගත්ථෙ විභත්තිපතිරූපකො නිපාතො; තතොනිදානන්ති තං නිදානං තංහෙතුකන්ති; පච්චත්තවචනස්ස තොආදෙසො වෙදිතබ්බො; සමාසෙ[6] චස්ස ලොපාභාවො. භයං වාති "කින්ති මෙ භොගෙ නෙව රාජානො හරෙය්‍යු"න්ති[a] ආදිනා නයෙන වුත්තං

1. "එකං-පෙ-මජ්ඣිමප්පමාණෙන වෙදිතබ්බා" ඉති "තිරොකරණීයන්ති-පෙ-කත්වාති අත්ථො"ති ච ද්වෙ පාඨා ස්‍යා. සී. I & II පොත්ථකෙසු හෙට්ඨුපරියවසෙන දිස්සන්ති.
2. සී. මු. පදපූරණෙ.
3. සී. මු. තෙ ච.
4. සී. මු. සම්භූතං.
5. ස්‍යා. & සී. I. ලබ්භන්ති.
6. සී. මු. සමාසො.
a. මජ්ඣිමනිකාය-මහාදුක්ඛක්ඛන්ධ

[පුත්ත.

රාජාදිභයං; චිත්තුත්‍රාසොති අත්‍ථො. **ඡම්භිතත්තන්ති** රාජූහි වා චොරෙහි වා ධනං දෙහීති කම්මකාරණං[1] කාරියමානස්ස කායිඤ්ජනං කායකම්පො හදයමංසචලනං; **ලොමහංසොති** උප්පන්නෙ භයෙ ලොමානං හංසනං උද්ධග්ගභාවො; **ආරක්ඛොති** අන්තො ච බහි ච රත්තිඤ්ච දිවා ච ආරක්ඛණං.

තෙනහි වධූති සෙට්ඨී ගහපති ධනං දස්සෙත්වා පුත්තං අත්තනො[2] ගිහිභාවත්‍ථාය පලොභෙතුං අසක්කොන්තො ‘මාතුගාමසදිසං නත්‍ථි පුරිසානං බන්ධනං නත්‍ථී’ති මඤ්ඤිත්වා තස්ස පුරාණදුතියිකං ආමන්තෙසි “තෙනහි වධූ”ති; **පුරාණදුතියිකන්ති** පුරාණං දුතියිකං පුබ්බෙ ගිහිකාලෙ දුතියිකං ගෙහසිතසුඛුපභොගසහායිකං; භූතපුබ්බභරියන්ති අත්‍ථො. **තෙනහීති** යෙන කාරණෙන මාතුගාමසදිසං බන්ධනං නත්‍ථි; **පාදෙසු ගහෙත්වාති** පාදෙ ගහෙත්වා; උපයොගත්‍ථෙ භුම්මවචනං, පාදෙසු වා නං ගහෙත්වා. **කීදිසා නාම තා අය්‍යපුත්ත අච්ඡරායොති** කස්මා එවමාහ? තදා කිර සම්බහුලෙ ඛත්තියකුමාරෙපි බ්‍රාහ්මණකුමාරෙපි සෙට්ඨිපුත්තෙපි මහාසම්පත්තියො පහාය පබ්බජන්තෙ දිස්වා පබ්බජ්ජාගුණං අජානන්තා කථං සමුට්ඨාපෙන්ති: “කස්මා එතෙ පබ්බජන්තී”ති. අථඤ්ඤෙ වදන්ති: “දෙවච්ඡරානං දෙවනාටකානං කාරණා”ති. සා කථා විත්‍ථාරිකා අහොසි. තං ගහෙත්වා අයං එවමාහාති.

ථෙරො තං පටික්ඛිපන්තො **න ඛො අහං භගිනීති** ආහ. **සමුදාචරතීති** වොහරති වදති;[3] **තත්‍ථෙව මුච්ඡිතා පපතාති** තං භගිනිවාදෙන සමුදාචරන්තං දිස්වා අනත්‍ථිකො දානි මයා අයං යො මං පජාපතිං සමානං අත්තනා සද්ධිං එකමාතුකුච්ඡියා සයිතදාරිකං විය මඤ්ඤතීති සමුප්පන්නබලවසොකා හුත්වා තස්මිංයෙව පදෙසෙ මුච්ඡිතා පපතා; පතිතාති අත්‍ථො. **මා නො විහෙඨයිත්‍ථාති** මා අම්හෙ ධනං දස්සෙත්වා මාතුගාමඤ්ච උය්‍යොජෙත්වා විහෙඨයිත්‍ථ; විහෙසා හෙසා පබ්බජිතානන්ති.

තෙනහි තාත සුදින්න බීජකම්පි දෙහීති එත්‍ථ “තෙනහී”ති අභිරතියං උය්‍යොජෙති; සචෙ ත්වං අභිරතො බ්‍රහ්මචරියං චරසි, චර. චරිත්වා[4] ආකාසෙ නිසීදිත්වා පරිනිබ්බායිතා හොහි.[5] අම්හාකං පන කුලවංසබීජකං එකං පුත්තං දෙහි. **මා නො අපුත්තකං සාපතෙය්‍යං ලිච්ඡවයො[6] අතිහරාපෙසුන්ති** මයං හි ලිච්ඡවීනං ගණරාජූනං රජ්ජෙ වසාම, තෙ නො පිතුනො අච්චයෙන ඉමං සාපතෙය්‍යං එවං මහන්තං අම්හාකං විභවං අපුත්තකං කුලධනං රක්ඛණකෙන[7] පුත්තෙන විරහිතං අත්තනො රාජන්තෙපුරං අතිහරාපෙස්සන්ති,[8] තං තෙ

1. සභා. කම්මකරණං.
2. සී. මු. අත්තනො.
3. සී. I & මු. වදෙති.
4. සභා & සී. I. චරිත්වාති නත්‍ථි.
5. ම & සීI. හොසි.
6. සී. I & මු. ලිච්ඡවීයො.
7. සභා. & ම. කුලධනරක්ඛකෙන
8. සී. මු. & ම. අතිහරාපෙස්සන්ති. සභා. අතිහරාපෙසුන්ති.

මා අතිහරාපෙසුං, මා අතිහරාපෙන්තූති; එතං ඛො මෙ අම්ම ගහනා ඛාතුන්ති කස්මා එවමාහ? සො කිර චින්තෙසි:- එතෙසං සාපතෙය්‍යස්ස අහමෙව සාමී, අඤ්ඤො නත්ථි. තෙ මං සාපතෙය්‍ය[1]රක්ඛණත්ථාය නිච්චං අනුබන්ධිස්සන්ති, තෙනාහං න ලච්ඡාමි අප්පොස්සුක්කො සමණධම්මං කාතුං, පුත්තකං පන ලභිත්වා ඔරමිස්සන්ති, තතො අහං යථාසුඛං සමණධම්මං කරිස්සාමීති ඉමං[2] නයං පස්සන්තො එවමාහාති.

පුප්ඵන්ති උතුකාලෙ උප්පන්නලොහිතස්ස නාමං; මාතුගාමස්ස හි උතුකාලෙ ගබ්භපතිට්ඨානට්ඨානෙ ලොහිතවණ්ණා පිළකා සණ්ඨහිත්වා සත්ත දිවසානි වඩ්ඪිත්වා භිජ්ජන්ති, තතො ලොහිතං පග්ඝරති, තස්සෙතං නාමං "පුප්ඵ"න්ති. තම්පන යාව බලවං හොති, බහුං පග්ඝරති, තාව දින්නාපි පටිසන්ධි න තිට්ඨති, දොසෙනෙව සද්ධිං පග්ඝරති, දොසෙ පන පග්ඝරිතෙ සුද්ධෙ වත්ථුම්හි දින්නා පටිසන්ධි ඛිප්පං පතිට්ඨාති. පුප්ඵංසා උප්පජ්ජීති පුප්ඵං අස්සා උප්පජ්ජි; අකාරලොපෙන සද්ධිං සංයොගලොපො. පුරාණදුතියිකාය බාහායං ගහෙත්වාති පුරාණදුතියිකාය යා බාහා, තත්‍ර නං ගහෙත්වාති අත්ථො; අප්පඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙති පඨමපාරාජිකසික්ඛාපදෙ අට්ඨපිතෙ; භගවතො කිර පඨමබොධියං වීසතිවස්සානි භික්ඛූ චිත්තං ආරාධයිංසු, න එවරූපං අජ්ඣාචාරමකංසු. තං සන්ධායෙව ඉදං සුත්තමාහ: "ආරාධයිංසු වත මෙ භික්ඛවෙ භික්ඛූ එකං සමයං චිත්ත"න්ති.[4] අථ භගවා අජ්ඣාචාරං අපස්සන්තො පාරාජිකං වා සඞ්ඝාදිසෙසං වා න පඤ්ඤපෙසි. තස්මිං තස්මිං පන වත්ථුස්මිං අවසෙසෙ පඤ්චඛුද්දකාපත්තික්ඛන්ධෙව පඤ්ඤපෙසි. තෙන වුත්තං: "අප්පඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙ"ති. අනාදීනවදස්සොති යං භගවා ඉදානි සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙන්තො ආදීනවං දස්සෙස්සති, තං අපස්සන්තො අනවජ්ජසඤ්ඤී හුත්වා; සචෙ හි අයං ඉදං න කරණීයන්ති වා මූලච්ඡෙජ්ජාය වා සංවත්තතීති ජානෙය්‍ය, සද්ධාපබ්බජිතො කුලපුත්තො තතොනිදානං ජීවිතක්ඛයං පාපුණන්තොපි න කරෙය්‍ය. එත්ථ පන ආදීනවං අපස්සන්තො නිද්දොසසඤ්ඤී අහොසි. තෙන වුත්තං "අනාදීනවදස්සො"ති. පුරාණදුතියිකායාති භූතපුබ්බවචනං; අභිවිඤ්ඤාපෙසීති පවත්තෙසි; පවත්තනාපි හි කායවිඤ්ඤත්තිචොපනතො 'විඤ්ඤාපනා'ති වුච්චති. තික්ඛත්තුං අභිවිඤ්ඤාපනං චෙත්ථ ගබ්භසණ්ඨානසන්නිට්ඨානත්ථමෙකාසීති වෙදිතබ්බා. සා තෙන ගබ්භං ගණ්හීති සා ච තෙනෙව අජ්ඣාචාරෙන ගබ්භං ගණ්හි, න අඤ්ඤථා.

කිම්පන අඤ්ඤථාපි ගබ්භග්ගහණං හොතීති? හොති. කථං? කායසංසග්ගෙන චොළග්ගහණෙන අසුචිපානෙන නාභිපරාමසනෙන රූපදස්සනෙන[3] සද්දෙන ගන්ධෙන.

1. සා. සෙපිමං-සාපතෙය්‍යං.
2. සී. I & මු. ඉත් ඉමං.
3. සී I & සා. දස්සනෙන.
4. මජ්ඣිමනිකාය-කකචූපමසුත්ත.

ඉත්ථියො හි එකච්චා උතුසමයෙ ඡන්දරාගරත්තා පුරිසානං ගත්තගාහවෙණිගාහඅඞ්ගපච්චඞ්ගපරාමසනං සාදියන්තියොපි ගබ්භං ගණ්හන්ති. එවං කායසංසග්ගෙන ගබ්භග්ගහණං හොති.

උදායිත්ථෙරස්ස පන පුරාණදුතියිකා භික්ඛුනී තං අසුචිං එකදෙසං මුඛෙන අග්ගහෙසි, එකදෙසං චොළකෙනෙව සද්ධිං අඞ්ගජාතෙ පක්ඛිපි. සා තෙන ගබ්භං ගණ්හි. එවං චොළග්ගහණෙන ගබ්භග්ගහණං හොති.

මිගසිඞ්ගතාපසස්ස මාතා මිගී උතුසමයෙ තාපසස්ස පස්සාවට්ඨානං ආගන්ත්වා සසම්භවං පස්සාවං පිවි. සා තෙන ගබ්භං ගණ්හිත්වා මිගසිඞ්ගං විජායි. එවං අසුචිපානෙන ගබ්භග්ගහණං හොති.

සාමස්ස පන බොධිසත්තස්ස මාතාපිතූනං චක්ඛුපරිහානිං ඤත්වා සක්කො පුත්තං දාතුකාමො දුකූල[1] පණ්ඩිතං ආහ: "වට්ටති තුම්හාකං මෙථුනධම්මො"ති. අනත්ථිකා මයං එතෙන, ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිතම්හාති. තෙන හි ඉමිස්සා උතුසමයෙ අඞ්ගුට්ඨෙන නාභිං පරාමසෙය්‍යාථාති. සො තථා අකාසි. සා තෙන ගබ්භං ගණ්හිත්වා සාමං තාපසදාරකං විජායි. එවං නාභිපරාමසනෙන ගබ්භග්ගහණං හොති. එතෙනෙව නයෙන මණ්ඩබ්‍යස්ස ච චණ්ඩපජ්ජොතස්ස ච වත්ථු වෙදිතබ්බං.

කථං රූපදස්සනෙන හොති? ඉධෙකච්චා ඉත්ථී උතුසමයෙ පුරිසසංසග්ගං අලභමානා ඡන්දරාගවසෙන අඤ්ඤතරාගෙහගතාව පුරිසං උපනිජ්ඣායති රාජොරොධා විය. සා තෙන ගබ්භං ගණ්හාති, එවං රූපදස්සනෙන ගබ්භග්ගහණං හොති.

බලාකාසු පන පුරිසො නාම නත්ථි, තා උතුසමයෙ මෙඝසද්දං සුත්වා ගබ්භං ගණ්හන්ති. කුක්කුටියොපි කදාචි එකස්ස කුක්කුටස්ස සද්දං සුත්වා බහුකාපි ගබ්භං ගණ්හන්ති. තථා ගාවි[2] උසභස්ස. එවං සද්දෙන ගබ්භග්ගහණං හොති.

ගාවි[2] එව ච කදාචි උසභගන්ධෙන ගබ්භං ගණ්හන්ති. එවං ගන්ධෙන ගබ්භග්ගහණං හොති.

ඉධ පනායං අජ්ඣාචාරෙන ගබ්භං ගණ්හි. යං සන්ධාය වුත්තං:- "මාතාපිතරො ච සන්නිපතිතා හොන්ති, මාතා ච උතුනී හොති, ගන්ධබ්බො ච පච්චුපට්ඨිතො හොති, එවං තිණ්ණං සන්නිපාතා ගබ්භස්සාවක්කන්ති හොතී"ති.[a]

භුම්මා දෙවා සද්දමනුස්සාවෙසුන්ති යස්මා "නත්ථි ලොකෙ රහො නාම පාපකම්මං පකුබ්බතො" සබ්බපඨමං හිස්ස තං පාපං අත්තා[3] ජානාති, තතො ආරක්ඛදෙවතා, අථඤ්ඤාපි පරචිත්තවිදුනියො

1. සී. I දුකූලකං. 2. සී. I. ගාවො. 3. සී. මු. අත්තනා.

[a] මජ්ඣිමනිකාය-මහාතණ්හාසඞ්ඛයසුත්ත.

දෙවතා. තස්මාස්ස පරිචිතවිද්ධ සකලවනසණ්ඩනිස්සිතා භුම්මා දෙවා තං අජ්ඣාචාරං දිස්වා සද්දං අනුස්සාවෙසුං, යථා අඤ්ඤෙපි දෙවා සුණන්ති තථා නිච්ඡාරෙසුං. කින්ති? **නිරබ්බුදො වත භො-පෙ-ආදීනවො උප්පාදිතොති.** තස්සත්ථො වෙරඤ්ජකණ්ඩෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. **භුම්මානං දෙවානං සද්දං සුත්වා චාතුම්මහාරාජිකාති** එත්ථ පන භුම්මානං දෙවානං සද්දං ආකාසට්ඨා දෙවතා අස්සොසුං, ආකාසට්ඨානං චාතුම්මහාරාජිකාති අයමනුක්කමො වෙදිතබ්බො. **බ්‍රහ්මකායිකාති** අසඤ්ඤසත්තෙ ච අරූපාවචරෙ ච ඨපෙත්වා සබ්බෙපි බ්‍රහ්මානො අස්සොසුං; සුත්වා ච සද්දමනුස්සාවෙසුන්ති වෙදිතබ්බො.[1] **ඉතිහ තෙන ඛණෙනාති** එවං තෙන සුදින්නස්ස අජ්ඣාචාරක්ඛණෙන; **තෙන මුහුත්තෙනාති** අජ්ඣාචාරමුහුත්තෙනෙව; **යාව බ්‍රහ්මලොකාති** යාව අකනිට්ඨබ්‍රහ්මලොකා; **අබ්භුග්ගච්ඡීති** අභිඋග්ගච්ඡි අබ්භුට්ඨාසි එකකොලාහලමහොසීති.

පුත්තං විජායීති සුවණ්ණබිම්බසදිසං පච්ඡිමභවිකසත්තං ජනෙසි; **බීජකොති නාමං අකංසූති** න අඤ්ඤං නාමං කාතුමදංසු, "බීජකම්පි දෙහී"ති පිතාමහියා[2] වුත්තභාවස්ස පාකටත්තා බීජකොත්වෙවස්ස නාමං හොතූති බීජකොති නාමමකංසු; පුත්තස්ස පන නාමවසෙනෙව ච මාතාපිතූනම්පිස්ස නාමමකංසු. **තෙ අපරෙන සමයෙනාති** බීජකඤ්ච බීජකමාතරඤ්ච සන්ධාය වුත්තං. බීජකස්ස කිර සත්තට්ඨවස්සකාලෙ තස්ස මාතා භික්ඛුනීසු සො ච භික්ඛූසු පබ්බජිත්වා කල්‍යාණමිත්තෙ උපනිස්සාය අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසු. තෙන වුත්තං:- **උභො අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිත්වා අරහත්තං සච්ඡාකංසූති.** එවං මාතාපුත්තානං පබ්බජ්ජා සඵලා අහොසි. පිතා පන විප්පටිසාරාභිභූතො විහාසි. තෙන වුත්තං:- **අථ ඛො ආයස්මතො සුදින්නස්ස අහුදෙව කුක්කුච්චන්ති** ආදි.

තත්ථ **අහුදෙවාති** අහු එව; දකාරො පදසන්ධිකරො. අහොසි එවාති අත්ථො. **කුක්කුච්චන්ති** අජ්ඣාචාරහෙතුකො පච්ඡානුතාපො; **විප්පටිසාරොතිපි** තස්සෙව නාමං; සො හි විඤ්ඤූහි අකත්තබ්බතාය කුච්ඡිතකිරියභාවතො කුක්කුච්චං; කතං අජ්ඣාචාරං නිවත්තෙතුං අසමත්ථතාය තං පටිච්ච විරූපං සරණභාවතො විප්පටිසාරොති වුච්චති. **අලාභා වත මෙති** මය්හං වත අලාභා; යෙ ඣානාදීනං ගුණානං අලාභා නාම, තෙ මය්හං න අඤ්ඤස්සාති අධිප්පායො. **න වත මෙ ලාභාති** යෙපි මෙ පටිලද්ධා පබ්බජ්ජාසරණගමනසික්ඛාසමාදානගුණා, තෙපි නෙව මය්හං ලාභා අජ්ඣාචාරමලිනත්තා. **දුල්ලද්ධං වත මෙති** ඉදං සාසනං ලද්ධම්පි මෙ දුල්ලද්ධං; **න වත මෙ සුලද්ධන්ති** යථා අඤ්ඤෙසං කුලපුත්තානං, එවං න වත මෙ සුලද්ධං; කස්මා? **යොහං එවං ස්වාක්ඛාතෙ ධම්මවිනයෙ-පෙ-බ්‍රහ්මචරියං චරිතුන්ති.** **බ්‍රහ්මචරියන්ති** සික්ඛත්තයසඞ්ගහිතං මග්ගබ්‍රහ්මචරියං;

1. සී. I & ස්‍යා. වෙදිතබ්බා. 2. සී. මු. & ම. පිතාමහියා.

කිසො අහොසීති ඛාදිතුං වා භුඤ්ජිතුං වා අසක්කොන්තො තනුකො අහොසි අප්පමංසලොහිතො; **උප්පණ්ඩුප්පණ්ඩුකජාතොති** සඤ්ජාතුප්පණ්ඩුප්පණ්ඩුකභාවො පණ්ඩුපලාසපටිභාගො; **ධමනිසන්ථතගත්තොති** පරියාදින්නමංසලොහිතත්තා සිරාජාලෙනෙව සන්ථරිතගත්තො; **අන්තොමනොති** අනුසොචනවසෙන අබ්භන්තරෙයෙව ඨිතචිත්තො; හදයවත්ථුං නිස්සාය වත්තනවසෙන පන සබ්බෙපි අන්තොමනායෙව. **ලීනමනොති** උද්දෙසෙ පරිපුච්ඡාය කම්මට්ඨානෙ අධිසීලෙ අධිචිත්තෙ අධිපඤ්ඤාය වත්තපටිවත්තපූරණෙ ච නික්ඛිත්තධුරො අවිප්ඵාරිකො අඤ්ඤදත්ථු කොසජ්ජවසෙනෙව ලීනො සඞ්කුචිතො මනො අස්සාති ලීනමනො; **දුක්ඛීති** චෙතොදුක්ඛෙන දුක්ඛී; **දුම්මනොති** දොසෙන දුට්ඨමනො, විරූපමනො වා දොමනස්සාභිභූතතාය; **පජ්ඣායීති** විප්පටිසාරවසෙන වහච්ඡින්නො විය ගද්‍රභො තං තං චින්තයි.

සහායකා භික්ඛූති තං එවම්භූතං ගණසඞ්ගණිකාපපඤ්චෙන වීතිනාමෙන්තං දිස්වා ය'ස්ස විස්සාසිකා කථාඵාසුකා භික්ඛූ තෙ නං එතදවොචුං; **පීණින්ද්‍රියොති**[1] පසාදපතිට්ඨානොකාසස්ස සම්පුණ්ණත්තා පරිපුණ්ණචක්ඛාදිඉන්ද්‍රියො; **සො දානි ත්වන්ති** එත්ථ "දානී"ති නිපාතො, සො පන ත්වන්ති වුත්තං හොති. **කච්චි නො ත්වන්ති** කච්චි නු ත්වං; **අනභිරතොති** උක්කණ්ඨිතො; ගිහිභාවං පත්ථයමානොති අත්ථො. තස්මා තමෙව අනභිරතිං පටික්ඛිපන්තො ආහ:- **න ඛො අහං ආවුසො අනභිරතොති.** අධිකුසලානං පන ධම්මානං භාවනාය අභිරතො වා'හන්ති; **අත්ථි මෙ පාපං කම්මං කතන්ති** මයා කතං එකං පාපකම්මං අත්ථි උපලබ්භති සංවිජ්ජති නිච්චකාලං අභිමුඛං විය මෙ තිට්ඨති; අථ නං පකාසෙන්තො **"පුරාණදුතියිකායා"**ති ආදිමාහ. **අලං හි තෙ ආවුසො සුදින්න කුක්කුච්චායාති** ආවුසො සුදින්න තුය්හෙතං පාපකම්මං අලං සමත්ථං කුක්කුච්චාය; පටිබලං කුක්කුච්චමුප්පාදෙතුන්ති වුත්තං හොති. **යං ත්වන්ති** ආදිම්හි යෙන පාපෙන ත්වං න සක්ඛිස්සසි බ්‍රහ්මචරියං චරිතුං, තං තෙ පාපං අලං කුක්කුච්චායාති එවං සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො.

අථ නං අනුසාසන්තා **නනු ආවුසො භගවතාති** ආදිමාහංසු. තත්ථ **නනු** ඉති අනුමතිගහණත්ථෙ නිපාතො; **අනෙකපරියායෙනාති** අනෙකකාරණෙන; **විරාගායාති** විරාගත්ථාය; **නො සරාගායාති** නො රාගෙන රඤ්ජනත්ථාය; භගවතා හි ඉමං මෙ ධම්මං සුත්වා සත්තා සබ්බභවභොගෙසු විරජ්ජිස්සන්ති නො රජ්ජිස්සන්තීති එතදත්ථාය ධම්මො දෙසිතොති අධිප්පායො. එස නයො සබ්බපදෙසු. ඉදං පනෙත්ථ පරියායවචනමත්තං. **විසංයොගායාති** කිලෙසෙහි විසංයුජ්ජනත්ථාය; **නො සංයොගායාති** න සංයුජ්ජනත්ථාය; **අනුපාදානායාති** අග්ගහණත්ථාය; **නො සඋපාදානායාති** න සග්ගහණත්ථාය.

---

1. සී. මු. පීණින්ද්‍රියොති. සී. I & ම. පීණින්ද්‍රියොති. 2 ම. අනභිරතො අහන්ති.

තත්ථ නාම ත්වන්ති තස්මිං නාම ත්වං; **සරාගාය චෙතෙස්සසීති** සහ රාගෙන වත්තමානාය මෙථුනධම්මාය චෙතෙස්සසි කප්පෙස්සසි පකප්පෙස්සසි; එතදත්ථං වායමිස්සසීති අත්ථො. එස නයො සබ්බත්ථ. පුන රාගවිරාගාදීනි නව පදානි නිබ්බත්තිතලොකුත්තරනිබ්බාණමෙව සන්ධාය වුත්තානි. තස්මා **රාගවිරාගායාති** වා **මදනිම්මදනායාති** වා වුත්තෙපි නිබ්බාණත්ථායාති එවමෙව අත්ථො දට්ඨබ්බො. නිබ්බාණං හි යස්මා තං ආගම්ම ආරබ්භ පටිච්ච රාගො විරජ්ජති න හොති, තස්මා **රාගවිරාගොති** වුච්චති. යස්මා පන තං ආගම්ම මානමදපුරිසමදාදයො මදා නිම්මදා අමදා හොන්ති විනස්සන්ති, තස්මා **මදනිම්මදනන්ති** වුච්චති. යස්මා වා[1] තං ආගම්ම සබ්බාපි කාමපිපාසා විනයං අබ්භත්ථං යාති, තස්මා **පිපාසවිනයොති** වුච්චති. යස්මා පන තං[2] ආගම්ම පඤ්චකාමගුණාලයා සමුග්ඝාතං ගච්ඡන්ති, තස්මා **ආලයසමුග්ඝාතොති** වුච්චති. යස්මා ච තං ආගම්ම තෙභූමකවට්ටං උපච්ඡිජ්ජති, තස්මා **වට්ටූපච්ඡෙදොති** වුච්චති. යස්මා පන තං ආගම්ම සබ්බසො තණ්හා ඛයං ගච්ඡති විරජ්ජති නිරුජ්ඣති ච, තස්මා **තණ්හක්ඛයො, විරාගො, නිරොධොති** වුච්චති. යස්මා පනෙතං චතස්සො යොනියො පඤ්ච ගතියො සත්ත විඤ්ඤාණට්ඨිතියො නව සත්තාවාසෙ අපරාපරභාවාය විනනතො ආබන්ධනතො සංසිබ්බනතො වානන්ති ලද්ධවොහාරාය තණ්හාය නික්ඛන්තං නිස්සටං විසංයුත්තං, තස්මා **නිබ්බාණන්ති** වුච්චතීති.

කාමානං පහාණං අක්ඛාතන්ති වත්ථුකාමානං කිලෙසකාමානඤ්ච පහාණං වුත්තං; **කාමසඤ්ඤානං පරිඤ්ඤාති** සබ්බාසම්පි කාමසඤ්ඤානං ඤාතතීරණපහාණවසෙන තිවිධා පරිඤ්ඤා අක්ඛාතා; **කාමපිපාසානන්ති** කාමෙසු පාතබ්‍යතානං කාමෙ වා පාතුමිච්ඡානං;[3] **කාමවිතක්කානන්ති** කාමූපසංහිතානං විතක්කානං; **කාමපරිළාහානන්ති** පඤ්චකාමගුණිකරාගවසෙන උප්පන්නපරිළාහානං අන්තොදාහානං; ඉමෙසු පඤ්චසු ඨානෙසු කිලෙසක්ඛයකරො ලොකුත්තරමග්ගොව කථිතො; සබ්බපඨමෙසු පන තීසු ඨානෙසු ලොකියලොකුත්තර මිස්සකො මග්ගො කථිතොති වෙදිතබ්බො.

නෙතං ආවුසොති න එතං ආවුසො තව පාපකම්මං **අප්පසන්නානං වා පසාදාය** එවරූපානං[4] පසාදත්ථාය න හොති; **අථ ඛ්වෙතන්ති** අථ ඛො එතං; **අථ ඛො තන්තිපි** පාඨො. **අඤ්ඤථත්තායාති** පසාදඤ්ඤථාභාවාය විප්පටිසාරාය හොති; යෙ මග්ගෙන අනාගතසද්ධා, තෙසං විප්පටිසාරං කරොති:–“ඊදිසෙපි නාම ධම්මවිනයෙ මයං පසන්නා, යත්ථෙවං දුප්පටිපන්නා භික්ඛූ”ති. යෙ පන මග්ගෙනාගතසද්ධා, තෙසං සිනෙරු විය වාතෙහි අචලො පසාදො ඊදිසෙහි වත්ථූහි ඉතො වා දුරුණ්ණතරෙහි. තෙන වුත්තං:– **එකච්චානං අඤ්ඤථත්තායාති.**

1. ස්‍යා & ම. යස්මා ච.
2. සී. මු. යස්මා තං පන.
3. සී. මු. පාතුමිච්ඡනං.
4. ස්‍යා. එවරූපානි.

භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුන්ති භගවතො එතං අත්ථං ආවිකරිංසු පටිවෙදයිංසු; ආරොචයමානා ච නෙව පියකම්‍යතාය, න භෙදපුරෙක්ඛාරතාය, න තස්සායස්මතො අවණ්ණ[1]ප්පකාසනත්ථාය, න කලිසාසනාරොපනත්ථාය, නාපි ඉදං සුත්වා භගවා ඉමස්ස සාසනෙ පතිට්ඨානං න දස්සති නික්කඩ්ඪාපෙස්සතීති මඤ්ඤමානා ආරොචෙසුං. අථ ඛො ඉමං සාසනෙ උප්පන්නං අබ්බුදං ඤත්වා භගවා සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙස්සති, වෙලං මරියාදං ආණං ඨපෙස්සතීති ආරොචෙසුං. **එතස්මිං නිදානෙ එතස්මිං පකරණෙති** එත්ථ සුදින්නස්ස අජ්ඣාචාරවීතික්කමො සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා **කාරණත්තා** නිදානඤ්චෙව පකරණඤ්චාති වුත්තොති වෙදිතබ්බො. **කාරණං හි** යස්මා නිදෙති අත්තනො ඵලං ගණ්හථ නන්ති දස්සෙන්තං විය අප්පෙති, පකරොති ච නං කත්තුං ආරභති කරොති යෙව වා, තස්මා නිදානඤ්චෙව පකරණඤ්චාති වුච්චති. **විගරහි බුද්ධො භගවාති** බුද්ධො භගවා විගරහි නින්දි; යථා තං වණ්ණාවණ්ණාරහානං වණ්ණඤ්ච අවණ්ණඤ්ච භණන්තෙසු අග්ගපුග්ගලො. න හි භගවතො සීලවීතික්කමකාරකං පුග්ගලං දිස්වා අයං ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා ගන්ථෙන වා ධුතඞ්ගෙන වා ඤාතො යසස්සී ඊදිසං පුග්ගලං රක්ඛිතුං වට්ටතීති චිත්තං උප්පජ්ජති. නාපි පෙසලං ගුණවන්තං දිස්වා තස්ස ගුණං පටිච්ඡාදෙතුං චිත්තං උප්පජ්ජති. අථ ඛො ගරහිතබ්බං ගරහති එව පසංසිතබ්බඤ්ච පසංසති එව. අයඤ්ච ගරහිතබ්බො. තස්මා නං තාදිලක්ඛණෙ ඨිතො අවිකම්පමානෙන චිත්තෙන විගරහි බුද්ධො භගවා **අනනුච්ඡවියන්ති** ආදීහි වචනෙහි.

තත්ථායං අත්ථවණ්ණනා:- යදිදං තයා මොඝපුරිස තුච්ඡමනුස්ස කම්මං කතං, තං සමණකරණානං ධම්මානං මග්ගඵලනිබ්බානසාසනානං වා න අනුච්ඡවිකං, තෙසං ඡවිං ඡායං සුන්දරභාවං න අන්වෙති නානුගච්ඡති, අථ ඛො ආරකාව තෙහි ධම්මෙහි. අනනුච්ඡවිකත්තා එව ච **අනනුලොමිකං** තෙසං න අනුලොමෙති, අථ ඛො විලොමං[2] පච්චනීකභාවෙ ඨිතං; අනනුලොමිකත්තා එව ච **අප්පතිරූපං** පතිරූපං සදිසං පටිභාගං න හොති, අථ ඛො අසදිසමප්පටිභාගමෙව; අප්පතිරූපත්තා එව ච **අස්සාමණකං** සමණානං කම්මං න හොති අස්සාමණකත්තා **අකප්පියං** යං හි සමණකම්මං න හොති, තං තෙසං න කප්පති; අකප්පියත්තා **අකරණීයං** න හි සමණා යං න කප්පති තං කරොන්ති; තයිදං තයා කතං තස්මා "අනනුච්ඡවිකං තෙ. මොඝපුරිස කතං-පෙ අකරණීය"න්ති. **කථං හි නාමාති** කෙන නාම කාරණෙන කිං නාම කාරණං පස්සන්තොති වුත්තං හොති; තතො කාරණාභාවං දස්සෙන්තො පරතො **නනු මයා මොඝපුරිසාති** ආදිමාහ. තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙව.

---

1. සී. I. මු & ස්‍යා. අවණ්ණං.   2. සී. මු. විලොම.

ඉදානි යස්මා යං තෙන පාපං කම්මං කතං, තං විපච්චමානං අතිවිය දුක්ඛවිපාකං හොති, තස්මාස්ස තං විපාකං දස්සෙතුං කතාපරාධං විය පුත්තං අනුකම්පකා මාතාපිතරො දයාලුකෙන චිත්තෙන සුදින්නං පරිභාසන්තො **වරං තෙ මොඝපුරිසාති** ආදිමාහ. තත්‍ථ ආසු[1] සීඝං එතස්ස විසං ආගච්ඡතීති=ආසීවිසො, ඝොරං චණ්ඩමස්ස විසන්ති=ඝොරවිසො, තස්ස **ආසීවිසස්ස ඝොරවිසස්ස; පක්ඛිත්තන්ති** එතස්ස වරන්ති ඉමිනා සම්බන්ධො, ඊදිසස්ස ආසීවිසස්ස ඝොරවිසස්ස මුඛෙ අඞ්ගජාතං වරං පක්ඛිත්තං; සචෙ පක්ඛිත්තං භවෙය්‍ය, වරං සියා; සුන්දරං සාධු සුට්ඨු සියාති අත්‍ථො. **නත්වෙවාති** නත්වෙව වරං න සුන්දරමෙව න සාධුමෙව න සුට්ඨුමෙව; එස නයො සබ්බත්‍ථ. **කණ්හසප්පස්සාති** කාළසප්පස්ස. **අඞ්ගාරකාසුයාති** අඞ්ගාරපුණ්ණකූපෙ අඞ්ගාරරාසිම්හි වා; **ආදිත්තායාති** පදිත්තාය ගහිතඅග්ගිවණ්ණාය;[2] **සම්පජ්ජලිතායාති** සමන්තතො පජ්ජලිතාය අච්චියො මුච්චන්තියා; **සජොතිභූතායාති** සප්පභාය; සමන්තතො වුට්ඨිතාහි ජාලාහි එකප්පභා[3]සමුදයභූතායාති වුත්තං හොති. **තං කිස්ස හෙතූති** යං මයා වුත්තං වරන්ති තං කිස්සහෙතු කතරෙන කාරණෙනාති චෙ; **මරණං වා නිගච්ඡෙය්‍යාති** යො තත්‍ථ අඞ්ගජාතං පක්ඛිපෙය්‍ය සො මරණං වා නිගච්ඡෙය්‍ය[4]; **ඉතො නිදානඤ්ච ඛො-පෙ-උපපජ්ජෙය්‍යාති** යං ඉදං මාතුගාමස්ස අඞ්ගජාතෙ අඞ්ගජාතපක්ඛිපනං[5], ඉතො නිදානං තස්ස කාරකො පුග්ගලො නිරයං උපපජ්ජෙය්‍ය; එවං කම්මස්ස මහාසාවජ්ජතං පස්සන්තො තං ගරහි, න තස්ස දුක්ඛාගමං ඉච්ඡමානො.

තත්‍ථ නාම ත්වන්ති තස්මිං නාම එවරූපෙ කම්මෙ එවං මහාසාවජ්ජෙ සමානෙපි ත්වං; **යං ත්වන්ති** එත්‍ථ යන්ති නිලඤ්ජනත්‍ථෙ නිපාතො; **ත්වන්ති** තංසද්දස්ස වෙවචනං; ඞිකිපි යං වා තං වා හීළිතමවඤ්ඤාතන්ති වුත්තං හොති. **අසද්ධම්මන්ති** අසතං නීචජනානං ධම්මං; තෙහි සෙවිතබ්බන්ති අත්‍ථො. **ගාමධම්මන්ති** ගාමානං ධම්මං; ගාමවාසිකමනුස්සානං ධම්මන්ති වුත්තං හොති. **වසලධම්මන්ති** පාපධම්මෙ වස්සන්ති[6] පග්ඝරන්තීති=වසලා, තෙසං වසලානං හීනපුරිසානං ධම්මං, වසලං වා කිලෙසපග්ඝරණකධම්මං; **දුට්ඨුල්ලන්ති** දුට්ඨඤ්ච කිලෙසසංදූසිතං ථූලඤ්ච අසුඛුමං අනිපුණන්ති වුත්තං හොති; **ඔදකන්තිකන්ති** උදකකිච්චං අන්තිකමවසානං අස්සාති=ඔදකන්තිකො, තං ඔදකන්තිකං; **රහස්සන්ති** රහොභවං[7] පටිච්ඡන්නෙ ඔකාසෙ උප්පජ්ජනකං; අයං හි ධම්මො ජිගුච්ඡනීයත්තා න සක්කා ආවි[8] අඤ්ඤඤ්ඤස්සං

1. සයා. ආසුං.
2. සයා. ගහිත අග්ගිවණ්ණතාය.
3. සයා එකප්පභාය.
4. සී. මු & ම. මරණමත්තං වා දුක්ඛං ඉච්ඡසිකං.
5. අඞ්ගජාතං පක්ඛිපනං.
6. ම. වසන්ති.
7. සී. මු & සයා. රහොභාවං.
8. සයා. ආවිකාතුං.

දස්සනවිසයෙ කාතුං තෙන වුත්තං: "රහස්ස"න්ති. **ද්වයංද්වය සමාපත්තින්ති** ද්වීහි ද්වීහි සමාපජ්ජිතබ්බං, **ද්වයංද්වයංසමාපත්තින්තිපි** පාඨො. **ද්වයංද්වයසමාපත්තින්තිපි** පඨන්ති. තං න සුන්දරං. **සමාපජ්ජිස්සසීති** එතං නත්ථි නාම ඨානන්ති එත්ථ වුත්තනාමසද්දෙන යොජෙතබ්බං 'සමාපජ්ජිස්සසි නාමා'ති.

බහුනං ඛො -පෙ- ආදිකත්තා පුබ්බඞ්ගමොති සාසනං සන්ධාය වදති. ඉමස්මිං සාසනෙ ත්වං බහූනං පුග්ගලානං අකුසලානං ධම්මානං ආදිකත්තා, සබ්බපඨමං කරණතො පුබ්බඞ්ගමො; සබ්බපඨමං එතං මග්ගං පටිපන්නත්තා ද්වාරන්දදො; උපායදස්සකොති වුත්තං හොති. ඉමං හි ලෙසං ලද්ධා තව අනුසික්ඛමානා බහූ පුග්ගලා නානප්පකාරකෙ මක්කටියා මෙථුනපටිසෙවනාදිකෙ අකුසලධම්මෙ කරිස්සන්තීති අයමෙත්ථ අධිප්පායො. **අනෙකපරියායෙනාති** ඉමෙහි අනනුච්ඡවියන්ති ආදිනා නයෙන වුත්තෙහි බහූහි කාරණෙහි.

දුබ්භරතාය -පෙ- කොසජ්ජස්ස අවණ්ණං භාසිත්වාති දුබ්භරතාදීනං වත්ථුභූතස්ස අසංවරස්ස අවණ්ණං නින්දං ගරහං භාසිත්වාති අත්ථො. යස්මා හි අසංවරෙ ඨිතස්ස පුග්ගලස්ස අත්තා දුබ්භරතඤ්චෙව දුප්පොසතඤ්ච ආපජ්ජති, තස්මා අසංවරො **දුබ්භරතා, දුප්පොසතාති** ච වුච්චති. යස්මා පන අසංවරෙ ඨිතස්ස අත්තා චතූසු පච්චයෙසු මහිච්ඡතං සිනෙරුප්පමාණෙපි ච පච්චයෙ ලද්ධා අසන්තුට්ඨිතං ආපජ්ජති, තස්මා අසංවරො **මහිච්ඡතා, අසන්තුට්ඨිතාති** ච වුච්චති. යස්මා ච අසංවරෙ ඨිතස්ස අත්තා ගණසඞ්ගණිකාය චෙව කිලෙසසඞ්ගණිකාය ච සංවත්තති, කොසජ්ජානුගතො ච හොති, අට්ඨකුසීතවත්ථුපාරිපූරියා සංවත්තති, තස්මා අසංවරො **සඞ්ගණිකා** චෙව **කොසජ්ජඤ්චාති** වුච්චති.

සුභරතාය -පෙ- වීරියාරම්භස්ස වණ්ණං භාසිත්වාති සුභරතාදීනං වත්ථුභූතස්ස සංවරස්ස ච වණ්ණං භාසිත්වාති අත්ථො. යස්මා හි අසංවරං පහාය සංවරෙ ඨිතස්ස අත්තා සුභරො හොති සුපොසො, චතූසු පච්චයෙසු අප්පිච්ඡතං නිත්තණ්හාභාවං ආපජ්ජති, එකමෙකස්මිඤ්ච පච්චයෙ යථාලාභ- යථාබල- යථාසාරුප්පවසෙන තිප්පභෙදාය සන්තුට්ඨියා සංවත්තති, තස්මා සංවරො සුභරතා චෙව සුපොසතා ච **අප්පිච්ඡො ච සන්තුට්ඨො** චාති වුච්චති. යස්මා පන අසංවරං පහාය සංවරෙ ඨිතස්ස අත්තා කිලෙසානං සල්ලෙඛනාය චෙව නිද්ධුනනතාය ච සංවත්තති, තස්මා සංවරො **සල්ලෙඛො ච ධුතො** චාති වුච්චති. යස්මා ච අසංවරං පහාය සංවරෙ ඨිතස්ස අත්තා කායවාචානං අප්පාසාදිකං අප්පසාදනීයං අසන්තමසාරුප්පං කායවචීදුච්චරිතං චිත්තස්ස අප්පාසාදිකමප්පසාදනීයං අසන්තමසාරුප්පං අකුසලවිතක්කත්තයඤ්ච අනුපගම්ම තබ්බිපරීතස්ස කායවචීසුචරිතස්ස කුසලවිතක්කත්තයස්සෙව ච **පාසාදිකස්ස** පසාදනීයස්ස සන්තස්ස සාරුප්පස්ස පාරිපූරියා සංවත්තති, තස්මා සංවරො **පාසාදිකොති**

වුච්චති. යස්මා පන අසංවරං පහාය සංවරෙ ඨිතස්ස අත්තනො සබ්බකිලෙසාපචයභූතාය විවට්ටාය අවට්ඨිවිරියාරම්භවත්ථුපාරිපූරියා ච සංවත්තති, තස්මා සංවරො අපචයො චෙව විරියාරම්භො චාති වුච්චති.

භික්ඛූනං තදනුච්ඡවිකං තදනුලොමිකන්ති තත්ථ සන්නිපතිතානං භික්ඛූනං යං ඉදානි සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙස්සති තස්ස අනුච්ඡවිකඤ්චෙව අනුලොමිකඤ්ච; යො වායං සුභරතාදීහි සංවරො වුත්තො, තස්ස අනුච්ඡවිකඤ්චෙව අනුලොමිකඤ්ච සංවරපහානපටිසංයුත්තං අසුත්තන්තවිනිබද්ධං පාළිවිනිමුත්තං ඔක්කන්තිකධම්මදෙසනං කත්වාති අත්ථො. භගවා කිර ඊදිසෙසු ඨානෙසු පඤ්චවණ්ණකුසුමමාලං කරොන්තො විය රතනදාමං සජ්ජෙන්තො විය යෙ පටික්ඛිපනාධිප්පායා අසංවරාභිරතා තෙ සම්පරායිකෙන වට්ටභයෙන තජ්ජෙන්තො අනෙකප්පකාරං ආදීනවං දස්සෙන්තො යෙ සික්ඛාකාමා සංවරෙ ඨිතා තෙ අප්පෙකච්චෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙන්තො අප්පෙකච්චෙ අනාගාමි- සකදාගාමි- සොතාපත්තිඵලෙසු උපනිස්සයවිරහිතෙපි සග්ගමග්ගෙ පතිට්ඨාපෙන්තො දීඝනිකායප්පමාණම්පි මජ්ඣිමනිකායප්පමාණම්පි ධම්මදෙසනං කරොති. තං සන්ධායෙතං වුත්තං:- භික්ඛූනං තදනුච්ඡවිකං තදනුලොමිකං ධම්මිං කථං කත්වාති.

තෙන හීති තෙන සුදින්නස්ස අජ්ඣාචාරෙන කාරණභූතෙන; සික්ඛාපදන්ති එත්ථ සික්ඛිතබ්බාති=සික්ඛා, පජ්ජතෙ ඉමිනාති=පදං, සික්ඛාය පදං=සික්ඛාපදං; සික්ඛාය අධිගමූපායොති අත්ථො. අථවා මූලං නිස්සයො පතිට්ඨාති වුත්තං හොති. මෙථුනවිරතියා මෙථුනසංවරස්සෙතං අධිවචනං. මෙථුනසංවරො හි තදඤ්ඤෙසං සික්ඛාසඞ්ඛාතානං සීලවිපස්සනාඣානමග්ගධම්මානං වුත්තත්ථවසෙන පදත්තා ඉධ සික්ඛාපදන්ති අධිප්පෙතො. අයඤ්ච අත්ථො සික්ඛාපදවිභඞ්ගෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. අපිච තස්සත්ථස්ස[1] දීපකං වචනම්පි සික්ඛාපදන්ති වෙදිතබ්බං. වුත්තම්පි චෙතං:- "සික්ඛාපදන්ති යො තත්ථ නාමකායො පදකායො නිරුත්තිකායො ව්‍යඤ්ජනකායො"ති. අථවා යථා "අනභිජ්ඣා ධම්මපද"න්ති වුත්තෙ අනභිජ්ඣා එකො ධම්මකොට්ඨාසොති අත්ථො හොති, එවමිධාපි සික්ඛාපදන්ති සික්ඛාකොට්ඨාසො සික්ඛාය එකො පදෙසොතිපි අත්ථො වෙදිතබ්බො.

දස අත්ථවසෙ පටිච්චාති දස කාරණවසෙ සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිහෙතු අධිගමනීයෙ හිතවිසෙසෙ පටිච්ච ආගම්ම ආරබ්භ; දසන්නං හිතවිසෙසානං නිප්ඵත්තිං සම්පස්සමානොති වුත්තං හොති. ඉදානි තෙ දස අත්ථවසෙ දස්සෙන්තො සඞ්ඝසුට්ඨුතායාති ආදිමාහ.

තත්ථ සඞ්ඝසුට්ඨුතා නාම සඞ්ඝස්ස සුට්ඨුභාවො, "සුට්ඨු දෙවා"ති ආගතට්ඨානෙ විය 'සුට්ඨු භන්තෙ'ති වචනසම්පටිච්ඡනභාවො; යො ච තථාගතස්ස වචනං සම්පටිච්ඡති, තස්ස තං දීඝරත්තං හිතාය

1. සයා., තදත්ථ.

සුඛාය හොති, තස්මා සඞ්ඝස්ස ‘සුට්ඨු භන්තෙ’ති මම වචනසම්පටිච්ඡනත්ථං පඤ්ඤපෙස්සාමි, අසම්පටිච්ඡනෙ ආදීනවං සම්පටිච්ඡනෙ ච ආනිසංසං දස්සෙත්වා, න බලක්කාරෙන අභිභවිත්වාති එතමත්ථං ආවිකරොන්තො ආහ: “සඞ්ඝසුට්ඨුතායා”ති. සඞ්ඝඵාසුතායාති සඞ්ඝස්ස ඵාසුභාවාය; සහජීවිතාය සුඛවිහාරත්ථායාති අත්ථො.

දුම්මඞ්කූනං පුග්ගලානං නිග්ගහායාති දුම්මඞ්කූ නාම දුස්සීලපුග්ගලා; යෙ මඞ්කුතං ආපාදියමානාපි දුක්ඛෙන ආපජ්ජන්ති වීතික්කමං කරොන්තා වා කත්වා වා න ලජ්ජන්ති, තෙසං නිග්ගහත්ථාය; තෙ හි සික්ඛාපදෙ අසති ‘කිං තුම්හෙහි දිට්ඨං? කිං සුතං? කිං අම්හෙහි කතං? කතමස්මිං වත්ථුස්මිං කතමං ආපත්තිං ආරොපෙත්වා අම්හෙ නිග්ගණ්හථා’ති සඞ්ඝං විහෙඨෙස්සන්ති, සික්ඛාපදෙ පන සති තෙ සඞ්ඝො සික්ඛාපදං දස්සෙත්වා ධම්මෙන විනයෙන සත්ථුසාසනෙන නිග්ගහෙස්සති. තෙන වුත්තං:- “දුම්මඞ්කූනං පුග්ගලානං නිග්ගහායා”ති.

පෙසලානං භික්ඛූනං ඵාසුවිහාරායාති පෙසලානං පියසීලානං භික්ඛූනං ඵාසුවිහාරත්ථාය. පියසීලා හි භික්ඛූ කත්තබ්බාකත්තබ්බං සාවජ්ජානවජ්ජං වෙලං මරියාදං අජානන්තා සික්ඛාත්තයපාරිපූරියා ඝටමානා කිලමන්ති, සන්දිට්ඨමානා උබ්බාළ්හා හොන්ති.[2] කත්තබ්බාකත්තබ්බං පන සාවජ්ජානවජ්ජං වෙලං මරියාදඤ්ච ඤත්වා සික්ඛාත්තයපාරිපූරියා ඝටන්තා න කිලමන්ති, සන්දිට්ඨමානා න උබ්බාළ්හා හොන්ති. තෙන තෙසං සික්ඛාපදපඤ්ඤාපනං ඵාසුවිහාරාය සංවත්තති. යො වා දුම්මඞ්කූනං පුග්ගලානං නිග්ගහො ස්වෙව එතෙසං ඵාසුවිහාරො. දුස්සීලපුග්ගලෙ නිස්සාය හි උපොසථො න තිට්ඨති, පවාරණා න තිට්ඨති, සඞ්ඝකම්මානි නප්පවත්තන්ති, සාමග්ගී න හොති, භික්ඛූ අනෙකග්ගා උද්දෙසපරිපුච්ඡාකම්මට්ඨානාදීනි අනුයුඤ්ජිතුං න සක්කොන්ති. දුස්සීලෙසු පන නිග්ගහිතෙසු සබ්බොපි අයං උපද්දවො න හොති. තතො පෙසලා භික්ඛූ ඵාසුං විහරන්ති. එවං පෙසලානං භික්ඛූනං ඵාසුවිහාරායාති එත්ථ ද්විධා අත්ථො වෙදිතබ්බො.

දිට්ඨධම්මිකානං ආසවානං සංවරායාති දිට්ඨධම්මිකා ආසවා නාම අසංවරෙ ඨිතෙන තස්මිංයෙව අත්තභාවෙ පත්තබ්බා පාණිප්පහාරදණ්ඩප්පහාරහත්ථච්ඡෙදපාදච්ඡෙද අකිත්තිඅයසවිප්පටිසාරාදයො දුක්ඛවිසෙසා, ඉති ඉමෙසං දිට්ඨධම්මිකානං ආසවානං සංවරාය පිධානාය ආගමනමග්ගථකනායාති අත්ථො.

සම්පරායිකානං ආසවානං පටිඝාතායාති සම්පරායිකා ආසවා නාම අසංවරෙ ඨිතෙන කතපාපකම්මමූලකා සම්පරායෙ නරකාදීසු පත්තබ්බා දුක්ඛවිසෙසා, තෙසං පටිඝාතත්ථාය, පටිප්පස්සම්භනත්ථාය වූපසමනත්ථායාති වුත්තං හොති.

---

1. සී. I. මු. තෙසං යෙ.
2. සී. I & සයා. ඝටමානා සන්දිට්ඨමානා කිලමන්ති උබ්බාළ්හා හොන්ති.

අප්පසන්නානං වා පසාදායාති සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා හි සති සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිං ඤත්වා වා යථාපඤ්ඤත්තං පටිපජ්ජමානෙ භික්ඛූ දිස්වා වා යෙපි අප්පසන්නා පණ්ඩිතමනුස්සා, තෙ ‘යානි වත ලොකෙ මහාජනස්ස රජ්ජනදුස්සනමුය්හනට්ඨානානි, තෙහි ඉමෙ සමණා සක්‍යපුත්තියා ආරකා විරතා විහරන්ති, දුක්කරං වත කරොන්ති, භාරියං වත කරොන්තී’ති පසාදං ආපජ්ජන්ති, විනයපිටකෙ පොත්ථකං දිස්වා මිච්ඡාදිට්ඨිකතිවෙදී[1] බ්‍රාහ්මණො විය. තෙන වුත්තං: “අප්පසන්නානං පසාදායා”ති.

පසන්නානං භිය්‍යොභාවායාති යෙපි සාසනෙ පසන්නා කුලපුත්තා තෙපි සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිං[2] වා ඤත්වා යථාපඤ්ඤත්තං පටිපජ්ජමානෙ භික්ඛූ වා දිස්වා ‘අහො අය්‍යා දුක්කරකාරිනො යෙ යාවජීවං එකභත්තං බ්‍රහ්මචරියං විනයසංවරං අනුපාලෙන්තී’ති භිය්‍යො භිය්‍යො පසීදන්ති. තෙන වුත්තං: “පසන්නානං භිය්‍යොභාවායා”ති.

සද්ධම්මට්ඨිතියාති තිවිධො සද්ධම්මො: පරියත්තිසද්ධම්මො පටිපත්තිසද්ධම්මො අධිගමසද්ධම්මොති. තත්ථ පිටකත්තයසඞ්ගහිතං සබ්බම්පි බුද්ධවචනං පරියත්තිසද්ධම්මො නාම, තෙරස ධුතගුණා චුද්දස ඛන්ධකවත්තානි වෙ අසීති මහාවත්තානි සීලසමාධිවිපස්සනාති අයං පටිපත්තිසද්ධම්මො නාම. චත්තාරො අරියමග්ගා චත්තාරි ච සාමඤ්ඤඵලානි නිබ්බානඤ්චාති අයං අධිගමසද්ධම්මො නාම. සො සබ්බොපි-යස්මා සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා සති භික්ඛූ සික්ඛාපදඤ්ච තස්ස විභඞ්ගඤ්ච තදත්ථජොතනත්ථං අඤ්ඤඤ්ච බුද්ධවචනං පරියාපුණන්ති, යථාපඤ්ඤත්තඤ්ච පටිපජ්ජමානා පටිපත්තිං පූරෙත්වා පටිපත්තියා අධිගන්තබ්බං ලොකුත්තරධම්මං අධිගච්ඡන්ති, තස්මා සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා චිරට්ඨිතිකො හොති. තෙන වුත්තං: “සද්ධම්මට්ඨිතියා”ති.

විනයානුග්ගහායාති සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා හි සති සංවරවිනයො ච පහාණවිනයො ච සමථවිනයො ච පඤ්ඤත්තිවිනයො චාති චතුබ්බිධොපි විනයො අනුග්ගහිතො හොති උපත්ථම්භිතො සූපත්ථම්භිතො. තෙන වුත්තං: “විනයානුග්ගහායා”ති.

සබ්බානෙව චෙතානි පදානි සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙස්සාමීති ඉමිනා වචනෙන සද්ධිං යොජෙතබ්බානි. තත්‍රායං පඨමපච්ඡිමපදයොජනා: “සඞ්ඝසුට්ඨුතාය සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙස්සාමි, විනයානුග්ගහාය සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙස්සාමී”ති. අපිචෙත්ථ යං සඞ්ඝසුට්ඨු තං සඞ්ඝඵාසු, යං සඞ්ඝඵාසු තං දුම්මඞ්කූනං පුග්ගලානං නිග්ගහායාති එවං සඞ්ඛලිකනයං, යං සඞ්ඝසුට්ඨු තං සඞ්ඝඵාසු, යං සඞ්ඝසුට්ඨු තං දුම්මඞ්කූනං පුග්ගලානං නිග්ගහායාති එවඤ්ච එකෙකපදමූලිකං දසක්ඛත්තුං යොජනං කත්වා යං වුත්තං පරිවාරෙ :-

1. ම. මු. මිච්ඡාදිට්ඨිකකුලවෙදී, ම. මිච්ඡාදිට්ඨිකා කුලවෙදී. 2. ම. මු. පඤ්ඤත්තං.

"අත්ථසතං ධම්මසතං - ද්වෙ ච නිරුත්තිසතානි,
චත්තාරි ච ඤාණසතානි - අත්ථවසෙ පකරණෙ"ති

තං සබ්බං වෙදිතබ්බං. තං පනෙතං යස්මා පරිවාරෙයෙව ආවි භවිස්සති, තස්මා ඉධ න වණ්ණිතන්ති.

එවං සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා ආනිසංසං දස්සෙත්වා තස්මිං සික්ඛාපදෙ භික්ඛූහි කත්තබ්බකිච්චං දීපෙන්තො **එවඤ්ච පන භික්ඛවෙ ඉමං සික්ඛාපදං උද්දිසෙය්‍යාථාති** ආහ. කිං වුත්තං හොති? භික්ඛවෙ ඉමං පන මයා ඉති සන්දස්සිතානිසංසං සික්ඛාපදං එවං පාතිමොක්ඛුද්දෙසෙ උද්දිසෙය්‍යාථ ච පරියාපුණෙය්‍යාථ ච ධාරෙය්‍යාථ ච අඤ්ඤෙසඤ්ච වාචෙය්‍යාථාති. අතිරෙකානයනත්ථො හි එත්ථ චසද්දො, තෙනායමත්ථො ආනීතො හොතීති.

ඉදානි යං වුත්තං "ඉමං සික්ඛාපද"න්ති, තං දස්සෙන්තො **යො පන භික්ඛු මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍ය පාරාජිකො හොති අසංවාසොති** ආහ. එවං මූලච්ඡෙජ්ජවසෙන දළ්හං කත්වා පඨමපාරාජිකෙ පඤ්ඤත්තෙ අපරම්පි අනුපඤ්ඤත්තත්ථාය මක්කටිවත්ථු උදපාදි. තස්සුප්පත්තිදීපනත්ථමෙතං වුත්තං:- **එවඤ්චිදං භගවතා භික්ඛූනං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං හොතීති.** තස්සත්ථො: භගවතා භික්ඛූනං ඉදං සික්ඛාපදං එවං පඤ්ඤත්තං හොති ච, ඉදඤ්ච අඤ්ඤං වත්ථු උදපාදීති.

පඨමපඤ්ඤත්තිකථා
නිට්ඨිතා.

ඉදානි යං තං අඤ්ඤං වත්ථුං උප්පන්නං, තං දස්සෙතුං **තෙන ඛො පන සමයෙනාති** ආදිමාහ. තත්‍රායං අනුත්තානපදවණ්ණනා:- **මක්කටිං ආමිසෙනාති** මහාවනෙ භික්ඛූනං ඛන්තිමෙත්තාදිගුණානුභාවෙන නිරාසඞ්කචිත්තා බහූ මිගමොරකුක්කුටමක්කටාදයො තිරච්ඡානා පධානාගාරට්ඨානෙසු විචරන්ති. තත්ථ එකං මක්කටිං ආමිසෙන යාගුභත්තඛජ්ජකාදිනා **උපලාපෙත්වා** සඞ්ගණ්හිත්වාති වුත්තං හොති. **තස්සාති** භුම්මවචනං; **පටිසෙවතීති** පචුරපටිසෙවනො හොති; පචුරත්ථෙ වත්තමානවචනං. **සො භික්ඛූති** සො මෙථුනධම්මපටිසෙවනකො භික්ඛු; **සෙනාසනචාරිකං ආහිණ්ඩන්තාති** තෙ භික්ඛූ ආගන්තුකා බුද්ධදස්සනාය ආගතා පාතොව ආගන්තුකභත්තානි ලභිත්වා කතභත්තකිච්චා භික්ඛූනං නිවාසනට්ඨානානි පස්සිස්සාමාති විචරිංසු. තෙන වුත්තං: "සෙනාසනචාරිකං ආහිණ්ඩන්තා"ති. **යෙන තෙ භික්ඛූ තෙනුපසඞ්කමීති** තිරච්ඡානගතා නාම එකභික්ඛුනා සද්ධිං විස්සාසං කත්වා අඤ්ඤෙසු'පි තාදිසෙස්වෙව චිත්තං උප්පාදෙන්ති. තස්මා සා මක්කටී යෙන තෙ භික්ඛූ තෙනුපසඞ්කමි. උපසඞ්කමිත්වා ච

අත්තනො විස්සාසිකභික්ඛූසෙව[1] තෙසම්පි තං විකාරං දස්සෙසි. ජඝනන්ති නඞ්ගුට්ඨං; ඔඩ්ඩීති[2] අභිමුඛං ඨපෙසි; නිමිත්තම්පි අකාසීති යෙන නියාමෙන යාය කිරියාය මෙථුනාධිප්පායං තෙ ජානන්ති, තං අකාසීති අත්ථො; සො භික්ඛූති යස්සා'යං විහාරො; එකමන්තං නිලීයිංසූති එකස්මිං ඔකාසෙ පටිච්ඡන්නා අච්ඡිංසු; සච්චං ආවුසොති සහොඩ්ඪො[3] ගහිතො චොරො විය පච්චක්ඛං දිස්වා චොදියමානො "කිං වා මයා කත"න්ති ආදීනි වත්තුං අසක්කොන්තො "සච්චං ආවුසො"ති ආහ. නනු ආවුසො තථෙව තං හොතීති ආවුසො යථා මනුස්සිත්ථියා, නනු තිරච්ඡානගතිත්ථියාපි තං සික්ඛාපදං තථෙව හොති; මනුස්සිත්ථියාපි හි දස්සනම්පි ගහණම්පි ආමසනම්පි ඵුසනම්පි ඝට්ටනම්පි දුට්ඨුල්ලමෙව. තිරච්ඡානගතිත්ථියාපි තං සබ්බං දුට්ඨුල්ලමෙව. කො එත්ථ විසෙසො? අලෙසට්ඨානෙ ත්වං ලෙසං ඔඩ්ඩෙසීති.

අන්තමසො තිරච්ඡානගතායපි පාරාජිකො හොති අසංවාසොති තිරච්ඡානගතායපි මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිත්වා පාරාජිකො එව හොතීති දළ්හතරං සික්ඛාපදමකාසි.

දුවිධං හි සික්ඛාපදං: ලොකවජ්ජං පණ්ණත්තිවජ්ජඤ්ච. තත්ථ යස්ස සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව හොති, තං ලොකවජ්ජං නාම. සෙසං පණ්ණත්තිවජ්ජං. තත්ථ ලොකවජ්ජෙ අනුපඤ්ඤත්ති උප්පජ්ජමානා රුන්ධන්තී වාරං පිදහන්තී සොතං පච්ඡින්දමානා ගාළ්හතරං කරොන්තී උප්පජ්ජති, "අඤ්ඤත්‍ර අධිමානා, අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තා"ති අයං පන වීතික්කමාභාවා අබ්බොහාරිකත්තා ච වුත්තා. පණ්ණත්තිවජ්ජෙ අකතෙ වීතික්කමෙ උප්පජ්ජමානා සිථිලං කරොන්තී මොචෙන්තී වාරං දදමානා අපරාපරම්පි[4] අනාපත්තිං කුරුමානා උප්පජ්ජති, ගණභොජන පරම්පරභොජනාදීසු අනුපඤ්ඤත්තියො විය. "අන්තමසො තිරච්ඡානගතායපී"ති එවරූපා[5] පන කතෙ වීතික්කමෙ උප්පන්නත්තා පඤ්ඤත්තිගතිකාව හොති.

ඉදං පන පඨමසික්ඛාපදං යස්මා ලොකවජ්ජං න පණ්ණත්තිවජ්ජං, තස්මා අයමනුපඤ්ඤත්ති රුන්ධන්තී වාරං පිදහන්තී සොතං පච්ඡින්දමානා ගාළ්හතරං කරොන්තී උප්පජ්ජි. එවං වෙ'පි වත්ථූනි සම්පිණ්ඩෙත්වා මූලච්ඡෙජ්ජවසෙන දළ්හතරං කත්වා පඨමපාරාජිකෙ පඤ්ඤත්තෙ අපරම්පි අනුපඤ්ඤත්තත්ථාය වජ්ජිපුත්තකවත්ථු උදපාදි. තස්සුප්පත්තිදස්සනත්ථමෙතං වුත්තං:- එවඤ්චිදං භගවතා භික්ඛූනං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං හොතීති. තස්සත්ථො:- භගවතා භික්ඛූනං ඉදං සික්ඛාපදං එවං පඤ්ඤත්තං හොති ච ඉදඤ්ච අඤ්ඤං වත්ථුං උදපාදීති.

මක්කටීවත්ථුකථා
නිට්ඨිතා.

1. සී. මු. භික්ඛූනං විය. 2 ස්‍යා. ඔද්දීසි. 3. සී. I. & ස්‍යා. සහොඩ්ඪෙ ම. සහොඩ්ඪ.
4. ස්‍යා. අපරාපරං සී. I. අපරාපරා. 5. සී. මු & ම. එවරූපෙ.

ඉදානි යං තං අඤ්ඤම්පි ච වත්ථුං උප්පන්නං තං දස්සෙතුං **තෙන ඛො පන සමයෙනාති** ආදිමාහ. තත්‍රාපි අයමනුත්තානපදවණ්ණනා:- **වෙසාලිකාති** වෙසාලිවාසිනො; **වජ්ජිපුත්තකාති** වජ්ජිරට්ඨෙ වෙසාලියං කුලානං පුත්තා; සාසනෙ කිර යො යො[1] උපද්දවො ආදීනවො අබ්බුදමුප්පජ්ජි, සබ්බං තං වජ්ජිපුත්තකෙ නිස්සාය. තථා හි දෙවදත්තොපි වජ්ජිපුත්තකෙ පක්ඛෙ ලභිත්වා සඞ්ඝං භින්දි. වජ්ජිපුත්තකා එව ච වස්සසතපරිනිබ්බුතෙ භගවති උද්ධම්මං උබ්බිනයං සත්ථුසාසනං දීපෙසුං. ඉමෙපි තෙසං යෙව එකච්චෙ[2].

එවං පඤ්ඤත්තෙපි සික්ඛාපදෙ **යාවදත්ථං. නහායිංසු-පෙ-මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිංසූති. ඤාතිබ්‍යසනෙනපීති** එත්ථ[3] අසනං ව්‍යසනං විකෙඛපො විද්ධංසනං විනාසොති සබ්බමෙතං එකත්ථං, ඤාතීනං බ්‍යසනං=ඤාතිබ්‍යසනං, තෙන ඤාතිබ්‍යසනෙන; රාජදණ්ඩබ්‍යාධිමරණවිප්පවාසනිමිත්තෙන ඤාතිවිනාසෙනාති අත්ථො. එස නයො දුතියපදෙපි. තතියපදෙ පන ආරොග්‍යවිනාසකො රොගො එව රොගබ්‍යසනං, සො හි ආරොග්‍යං ව්‍යසති වික්ඛිපති විනාසෙතීති=බ්‍යසනං, රොගොව බ්‍යසනං=රොගබ්‍යසනං, තෙන **රොගබ්‍යසනෙන; ඵුට්ඨාති** අධිපන්නා අභිභූතා සමන්නාගතාති අත්ථො.

න මයං භන්තෙ ආනන්ද බුද්ධගරහිනොති භන්තෙ ආනන්ද මයං බුද්ධං න ගරහාම න බුද්ධස්ස දොසං වදෙම; **න ධම්මගරහිනො න සඞ්ඝගරහිනො, අත්තගරහිනො මයන්ති** අත්තානමෙව මයං ගරහාම අත්තනො දොසං වදෙම; **අලක්ඛිකාති** නිස්සිරිකා; **අප්පුඤ්ඤාති** පරිත්තපුඤ්ඤා; **විපස්සකා කුසලානං ධම්මානන්ති** යෙ අට්ඨතිංසාරම්මණෙසු විභත්තා කුසලා ධම්මා, තෙසං විපස්සකා; තතො තතො ආරම්මණතො වුට්ඨාය තෙව ධම්මෙ විපස්සමානාති අත්ථො. **පුබ්බරත්තාපරරත්තන්ති** රත්තියා පුබ්බං=පුබ්බරත්තං, රත්තියා අපරං=අපරරත්තං, පඨමයාමඤ්ච පච්ඡිමයාමඤ්චාති වුත්තං හොති; **බොධිපක්ඛිකානන්ති** බොධිස්ස පක්ඛෙ භවානං; අරහත්තමග්ගඤාණස්ස උපකාරකානන්ති අත්ථො. **භාවනානුයොගන්ති** වඩ්ඪනානුයොගං; **අනුයුත්තා විහරෙය්‍යාමාති** ගිහිපළිබොධං ආවාසපළිබොධඤ්ච පහාය විවිත්තෙසු සෙනාසනෙසු යුත්තා පයුත්තා අනඤ්ඤකිච්චා විහරෙය්‍යාම; **එවමාවුසොති** ථෙරො එතෙසං ආසයං අජානන්තො ඉදං තෙසං මහාගජ්ජිතං සුත්වා සචෙ ඉමෙ ඊදිසා භවිස්සන්ති සාධූති මඤ්ඤමානො "එවමාවුසො"ති සම්පටිච්ඡි.

අට්ඨානං[4] අනවකාසොති උභයමෙතං කාරණපටික්ඛෙපවචනං; කාරණං හි යස්මා තත්ථ තදායත්තවුත්තිභාවෙන ඵලං තිට්ඨති යස්මා චස්ස තං ඔකාසො හොති තදායත්තවුත්තිභාවෙන, තස්මා

---

1. ස්‍යා. යොසො.
2. ම. I & ස්‍යා. එකච්චා.
3. ස්‍යා. විඥසත.
4. සී. මු & ම. අඨානමෙතං.

ඨානඤ්ච අවකාසො වාති වුච්චති, තං පටික්ඛිපන්තො ආහ:-"අට්ඨානමෙතං ආනන්ද අනවකාසො"ති. එතං ඨානං වා ඔකාසො වා නත්ථි. යං තථාගතොති යෙන තථාගතො වජ්ජීනං වා-පෙ-සමූහනෙය්‍ය, තං කාරණං නත්ථීති අත්ථො. යදි හි භගවා එතෙසං "ලභෙය්‍යාම උපසම්පද"න්ති යාචන්තානං උපසම්පදං දදෙය්‍ය, එවං සන්තෙ "පාරාජිකො හොති අසංවාසො"ති පඤ්ඤත්තං සමූහනෙය්‍ය, යස්මා පන තං[1] න සමූහනති, තස්මා අට්ඨානමෙතන්ති ආදිමාහ.

සො ආගතො න උපසම්පාදෙතබ්බොති යදි හි එවං ආගතො උපසම්පදං ලභෙය්‍ය, සාසනෙ අගාරවො භවෙය්‍ය, සාමණෙරභූමියං පන ඨිතො සගාරවො භවිස්සති, අත්තත්ථඤ්ච කරිස්සතීති ඤත්වා අනුකම්පමානොව භගවා ආහ:- "සො ආගතො න උපසම්පාදෙතබ්බො"ති. සො ආගතො උපසම්පාදෙතබ්බොති එවං[2] ආගතො භික්ඛුභාවෙ ඨත්වා අවිප්පන්නසීලතාය සාසනෙ සගාරවො භවිස්සති; සො සති උපනිස්සයෙ න චිරස්සෙව උත්තමත්ථං පාපුණිස්සතීති ඤත්වා[3] උපසම්පාදෙතබ්බොති ආහ.

එවං මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිත්වා ආගතෙසු අනුපසම්පාදෙතබ්බඤ්ච උපසම්පාදෙතබ්බඤ්ච දස්සෙත්වා තීණිපි වත්ථූනි සමොධානෙත්වා පරිපුණ්ණං කත්වා සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙතුකාමො එවඤ්ච පන භික්ඛවෙ ඉමං සික්ඛාපදං උද්දිසෙය්‍යාථාති වත්වා යො පන භික්ඛු-පෙ-අසංවාසොති පරිපුණ්ණං සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙසි.

ඉදානිස්ස[4] අත්ථං විභජන්තො යො පනාති යො යාදිසො ති ආදිමාහ. තස්මිං පන සික්ඛාපදෙ ච සික්ඛාපදවිභඞ්ගෙ ච සකලෙ ච විනයවිනිච්ඡයෙ කොසල්ලං පත්ථයන්තෙන චතුබ්බිධො විනයො ජානිතබ්බො.

චතුබ්බිධං හි විනයං මහාථෙරා මහිද්ධිකා,
නීහරිත්වා පකාසෙසුං-ධම්මසඞ්ගාහකා පුරා.

කතමං චතුබ්බිධං? සුත්තං, සුත්තානුලොමං, ආචරියවාදො, අත්තනොමතීති[5]. යං සන්ධාය වුත්තං:- "ආහච්චපදෙන ඛො මහාරාජ රසෙන ආචරියවංසෙන අධිප්පායො"ති. එත්ථ හි 'ආහච්චපද'න්ති සුත්තං අධිප්පෙතං; 'රසො'ති සුත්තානුලොමං; 'ආචරියවංසො'ති ආචරියවාදො; 'අධිප්පායො'ති අත්තනොමති.

තත්ථ 'සුත්තං' නාම සකලවිනයපිටකෙ පාළි; 'සුත්තානුලොමං' නාම චත්තාරො මහාපදෙසා; යෙ භගවතා එවං වුත්තා "යං භික්ඛවෙ මයා ඉදං න කප්පතීති අප්පටික්ඛිත්තං, තඤ්චෙ අකප්පියං අනුලොමෙති කප්පියං පටිබාහති, තං වො න කප්පති. යං භික්ඛවෙ මයා ඉදං න

1. ම. මු & ම. පනෙතං.
2. ම. මු & සී. I. යදි හි එවං.
3. සී. I. ඤත්වාති උපසං.
4. ස්‍යා. ඉදානි තස්ස.
5. සී. මතීති.

කප්පතීති අප්පටික්ඛිත්තං, තඤ්චෙ කප්පියං අනුලොමෙති අකප්පියං පටිබාහති, තං වො කප්පති. යං භික්ඛවෙ මයා ඉදං කප්පතීති අනනුඤ්ඤාතං, තඤ්චෙ අකප්පියං අනුලොමෙති කප්පියං පටිබාහති, තං වො න කප්පති. යං භික්ඛවෙ මයා ඉදං කප්පතීති අනනුඤ්ඤාතං, තඤ්චෙ කප්පියං අනුලොමෙති අකප්පියං පටිබාහති, තං වො කප්පතී’’ති ; ‘ආචරියවාදො’ නාම ධම්මසඞ්ගාහකෙහි පඤ්චහි අරහන්තසතෙහි ඨපිතා පාළිවිනිමුත්තා ඔක්කන්තවිනිච්ඡයප්පවත්තා අට්ඨකථාතන්ති; ‘අත්තනොමති’ නාම සුත්ත සුත්තානුලොම-ආචරියවාදෙ මුඤ්චිත්වා අනුමානෙන අත්තනො අනුබුද්ධියා නයග්ගාහෙන උපට්ඨිතාකාරකථනං.

අපිච සුත්තන්තාභිධම්මවිනයට්ඨකථාසු ආගතො සබ්බොපි ථෙරවාදො අත්තනොමති නාම. තං පන අත්තනො මතිං ගහෙත්වා කථෙන්තෙන න දළ්හග්ගාහං ගහෙත්වා වොහරිතබ්බං. කාරණං සල්ලක්ඛෙත්වා අත්ථෙන පාළිං පාළියා ච අත්ථං සංසන්දෙත්වා කථෙතබ්බං. අත්තනො මති ආචරියවාදෙ ඔතාරෙතබ්බා. සචෙ තත්ථ ඔතරති චෙව සමෙති ච, ගහෙතබ්බං. සචෙ නෙව ඔතරති න සමෙති, න ගහෙතබ්බං. අයං හි අත්තනො මති නාම සබ්බදුබ්බලා, අත්තනො මතිතො ආචරියවාදො බලවතරො.

ආචරියවාදොපි සුත්තානුලොමෙ ඔතාරෙතබ්බො. තත්ථ ඔතරන්තො එව ගහෙතබ්බො. ඉතරො න ගහෙතබ්බො. ආචරියවාදතො හි සුත්තානුලොමං බලවතරං.

සුත්තානුලොමම්පි සුත්තෙ ඔතාරෙතබ්බං, තත්ථ ඔතරන්තං සමෙන්තමෙව ගහෙතබ්බං, ඉතරං න ගහෙතබ්බං. සුත්තානුලොමතො හි සුත්තමෙව බලවතරං. සුත්තං හි අප්පටිවත්තියං කාරකසඞ්ඝසදිසං බුද්ධානං ඨිතකාලසදිසං.

තස්මා යදා ද්වෙ භික්ඛූ සාකච්ඡන්ති, සකවාදී සුත්තං ගහෙත්වා කථෙති පරවාදී සුත්තානුලොමං, තෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤං ඛෙපං වා ගරහං වා අකත්වා සුත්තානුලොමං සුත්තෙ ඔතාරෙතබ්බං. සචෙ ඔතරති සමෙති, ගහෙතබ්බං. නො චෙ, න ගහෙතබ්බං. සුත්තස්මිංයෙව ඨාතබ්බං.

අථායං සුත්තං ගහෙත්වා කථෙති, පරො ආචරියවාදං, තෙහිපි අඤ්ඤමඤ්ඤං ඛෙපං වා ගරහං වා අකත්වා ආචරියවාදො සුත්තෙ ඔතාරෙතබ්බො. සචෙ ඔතරති සමෙති, ගහෙතබ්බො. අනොතරන්තො අසමෙන්තො ච ගාරය්හාචරියවාදො න ගහෙතබ්බො. සුත්තස්මිංයෙව ඨාතබ්බං.

අථායං සුත්තං ගහෙත්වා කථෙති පරො අත්තනො මතිං, තෙහිපි අඤ්ඤමඤ්ඤං ඛෙපං වා ගරහං වා අකත්වා අත්තනො මති සුත්තෙ ඔතාරෙතබ්බා. සචෙ ඔතරති සමෙති, ගහෙතබ්බා. නො චෙ; න ගහෙතබ්බා. සුත්තස්මිංයෙව ඨාතබ්බං.

අථායං සුත්තානුලොමං ගහෙත්වා කථෙති පරො සුත්තං, සුත්තං සුත්තානුලොමෙ ඔතාරෙතබ්බං. සචෙ ඔතරති සමෙති තිස්සො සඞ්ගීතියො ආරූළ්හං පාළිආගතං පඤ්ඤායති, ගහෙතබ්බං. නො චෙ තථා පඤ්ඤායති න ඔතරති න සමෙති බාහිරකසුත්තං වා හොති සිලොකො වා අඤ්ඤං වා ගාරය්හසුත්තං ගුළ්හවෙස්සන්තරගුළ්හවිනයවෙදල්ලාදීනං අඤ්ඤතරතො ආගතං, න ගහෙතබ්බං. සුත්තානුලොමස්මිංයෙව ඨාතබ්බං.

අථායං සුත්තානුලොමං ගහෙත්වා කථෙති පරො ආචරියවාදං, ආචරියවාදො සුත්තානුලොමෙ ඔතාරෙතබ්බො. සචෙ ඔතරති සමෙති, ගහෙතබ්බො. නො චෙ, න ගහෙතබ්බො. සුත්තානුලොමෙ යෙව ඨාතබ්බං.

අථායං සුත්තානුලොමං ගහෙත්වා කථෙති, පරො අත්තනොමතිං, අත්තනොමති සුත්තානුලොමෙ ඔතාරෙතබ්බා සචෙ ඔතරති සමෙති, ගහෙතබ්බා. නො චෙ, න ගහෙතබ්බා. සුත්තානුලොමෙ යෙව ඨාතබ්බං.

අථ පනායං ආචරියවාදං ගහෙත්වා කථෙති පරො සුත්තං, සුත්තං ආචරියවාදෙ ඔතාරෙතබ්බං. සචෙ ඔතරති සමෙති, ගහෙතබ්බං. ඉතරං ගාරය්හසුත්තං න ගහෙතබ්බං. ආචරියවාදෙ යෙව ඨාතබ්බං.

අථායං ආචරියවාදං ගහෙත්වා කථෙති පරො සුත්තානුලොමං, සුත්තානුලොමං ආචරියවාදෙ ඔතාරෙතබ්බං. ඔතරන්තං සමෙන්තමෙව ගහෙතබ්බං. ඉතරං න ගහෙතබ්බං. ආචරියවාදෙ යෙව ඨාතබ්බං.

අථායං ආචරියවාදං ගහෙත්වා කථෙති පරො අත්තනොමතිං, අත්තනොමති ආචරියවාදෙ ඔතාරෙතබ්බා. සචෙ ඔතරති සමෙති, ගහෙතබ්බා. නො චෙ, න ගහෙතබ්බා. ආචරියවාදෙ යෙව ඨාතබ්බං[1],

අථ පනායං අත්තනො මතිං ගහෙත්වා කථෙති, පරො සුත්තං, සුත්තං අත්තනො මතියං ඔතාරෙතබ්බං. සචෙ ඔතරති සමෙති, ගහෙතබ්බං. ඉතරං ගාරය්හසුත්තං න ගහෙතබ්බං. අත්තනො මතිය මෙව ඨාතබ්බං.

අථායං අත්තනො මතිං ගහෙත්වා කථෙති පරො සුත්තානුලොමං, සුත්තානුලොමං අත්තනො මතියං ඔතාරෙතබ්බං. ඔතරන්තං සමෙන්තමෙව[2] ගහෙතබ්බං. ඉතරං න ගහෙතබ්බං. අත්තනොමතිය මෙව ඨාතබ්බං.

අථායං අත්තනොමතිං ගහෙත්වා කථෙති පරො ආචරියවාදං, ආචරියවාදො අත්තනොමතියං ඔතාරෙතබ්බො. සචෙ ඔතරති සමෙති, ගහෙතබ්බො. ඉතරො ගාරය්හාචරියවාදො න ගහෙතබ්බො. අත්තනො මතියමෙව ඨාතබ්බං අත්තනො ගහණමෙව බලියං කාතබ්බං. සබ්බට්ඨානෙසු ච ඛෙපො වා ගරහා වා න කාතබ්බාති.

1. ස්‍යා. අත්තනො ගහණමෙව බලියං කාතබ්බන්ති අධිකං.
2. සී. මු. සචෙ ඔතරති සමෙති.

අථ පනායං කප්පියන්ති ගහෙත්වා කථෙති පරො අකප්පියන්ති, සුත්තෙ ච සුත්තානුලොමෙ ච ඔතාරෙතබ්බං. සචෙ කප්පියං හොති, කප්පියෙ ඨාතබ්බං. සචෙ අකප්පියං, අකප්පියෙ ඨාතබ්බං.

අථායං තස්ස කප්පියභාවසාධකං සුත්තතො බහුං කාරණඤ්ච විනිච්ඡයඤ්ච දස්සෙති, පරො කාරණං න වින්දති, කප්පියෙයෙව ඨාතබ්බං.

අථ පරො තස්ස අකප්පියභාවසාධකං සුත්තතො බහුං කාරණඤ්ච විනිච්ඡයඤ්ච දස්සෙති, අනෙන අත්තනො ගහණන්ති කත්වා දළ්හං ආදාය න ඨාතබ්බං. සාධූති සම්පටිච්ඡිත්වා අකප්පියෙ එව ඨාතබ්බං.

අථ ද්වින්නම්පි කාරණච්ඡායා දිස්සති, පටික්ඛිත්තභාවො යෙව සාධු, අකප්පියෙ ඨාතබ්බං. විනයං හි පත්වා කප්පියාකප්පියවිචාරණමාගම්ම රුන්ධිතබ්බං ගාළ්හං කාතබ්බං සොතං පච්ඡින්දිතබ්බං ගරුකභාවෙයෙව ඨාතබ්බං.

අථ පනායං අකප්පියන්ති ගහෙත්වා කථෙති පරො කප්පියන්ති, සුත්තෙ ච සුත්තානුලොමෙ ච ඔතාරෙතබ්බං. සචෙ කප්පියං හොති, කප්පියෙ ඨාතබ්බං. සචෙ අකප්පියං, අකප්පියෙ ඨාතබ්බං.

අථායං බහූහි සුත්තවිනිච්ඡයකාරණෙහි අකප්පියභාවං දස්සෙති, පරො කාරණං න වින්දති. අකප්පියෙ ඨාතබ්බං.

අථ පරො බහූහි සුත්තවිනිච්ඡයකාරණෙහි කප්පියභාවං දස්සෙති අයං කාරණං න වින්දති, කප්පියෙ ඨාතබ්බං.

අථ ද්වින්නම්පි කාරණච්ඡායා දිස්සති, අත්තනො ගහණං න විස්සජ්ජෙතබ්බං. යථා චායං කප්පියාකප්පියෙ අකප්පියකප්පියෙ ච[1] විනිච්ඡයො වුත්තො, එවං අනාපත්තිආපත්තිවාදෙ ආපත්තානාපත්තිවාදෙ ච ලහුකගරුකාපත්තිවාදෙ ගරුකලහුකාපත්තිවාදෙ චාපි විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. නාමමත්තතො[2] යෙව හි එත්ථ නානං, යොජනානයෙ නානං නත්ථි. තස්මා න විත්ථාරිතං.

එවං කප්පියාකප්පියාදිවිනිච්ඡයෙ උප්පන්නෙ යො සුත්ත-සුත්තානුලොම-ආචරියවාද-අත්තනොමතීසු අතිරෙකකාරණං ලභති, තස්ස වාදෙ ඨාතබ්බං. සබ්බසො පන කාරණ[3]විනිච්ඡයං අලභන්තෙන සුත්තං න ජහිතබ්බං සුත්තස්මිං යෙව ඨාතබ්බන්ති.

එවං තස්මිං සික්ඛාපදෙ ච සික්ඛාපදවිභඞ්ගෙ ච සකලෙ ච විනයවිනිච්ඡයෙ කොසල්ලං පත්ථයන්තෙන අයං චතුබ්බිධො විනයො ජානිතබ්බො.

ඉමඤ්ච පන චතුබ්බිධං විනයං ඤත්වාපි විනයධරෙන පුග්ගලෙන තිලක්ඛණසමන්නාගතෙන භවිතබ්බ තීණි හි විනයධරස්ස ලක්ඛණානි ඉච්ඡිතබ්බානි. කතමානි තීණි? සුත්තඤ්චස්ස ස්වාගතං

1. සී. මු. අකප්පියාකප්පියෙ. 2. ම. නාමමත්තං. ස්‍යා. නාමමත්තතො.
3. සී. මු. කාරණං,

හොති සුප්පවත්ති[1] සුවිනිච්ඡිතං සුත්තසො අනුව්‍යඤ්ජනසොති[2] ඉද මෙකං ලක්ඛණං. විනයෙ ඛො පන ඨිතො හොති අසංහීරොති[3] ඉදං දුතියං. ආචරියපරම්පරා ඛො පනස්ස සුග්ගහිතා හොති සුමනසිකතා සූපධාරිතාති ඉදං තතියං.

තත්ථ 'සුත්තං' නාම සකලං විනයපිටකං; තදස්ස[4] ස්වාගතං හොති සුට්ඨු ආගතං; 'සුප්පවත්ති'ති සුට්ඨු පවත්තං පගුණං වාචුග්ගතං සුවිනිච්ඡිතං; 'සුත්තසො අනුව්‍යඤ්ජනසො'ති පාළිතො ච පරිපුච්ඡාතො ච අට්ඨකථාතො ච සුවිනිච්ඡිතං හොති, කඞ්ඛාඡෙදං කත්වා උග්ගහිතං, 'විනයෙ ඛො පන ඨිතො හොතී'ති විනයෙ ලජ්ජීභාවෙන පතිට්ඨිතො හොති; අලජ්ජී හි බහුස්සුතොපි සමානො ලාභගරුකතාය තන්තිං විසංවාදෙත්වා උද්ධම්මං උබ්බිනයං සත්ථුසාසනං දීපෙත්වා සාසනෙ මහන්තං උපද්දවං කරොති. සඞ්ඝභෙදම්පි සඞ්ඝරාජිම්පි උප්පාදෙති. ලජ්ජී පන කුක්කුච්චකො සික්ඛාකාමො ජීවිතහෙතුපි තන්තිං අවිසංවාදෙත්වා ධම්මමෙව විනයමෙව ච දීපෙති. සත්ථුසාසනං ගරුං කත්වා ඨපෙති. තථා හි පුබ්බෙ මහාථෙරා තික්ඛත්තුං වාචං නිච්ඡාරෙසුං :- "අනාගතෙ ලජ්ජී රක්ඛිස්සති, ලජ්ජී රක්ඛිස්සති, ලජ්ජී රක්ඛිස්සතී"ති. එවං යො ලජ්ජී, සො විනයං අවිජහන්තො අවොක්කමන්තො ලජ්ජීභාවෙන විනයෙ ඨිතො හොති සුප්පතිට්ඨිතොති. 'අසංහීරො'ති සංහීරො නාම පාළියා හෙට්ඨතො වා උපරිතො[5] වා පදපටිපාටියා වා අට්ඨකථාය වා පුච්ඡියමානො විත්ථුනාති[6] විප්ඵන්දති සන්තිට්ඨිතුං න සක්කොති. යං යං පරෙන වුච්චති, තං තං අනුජානාති. සකවාදං ඡඩ්ඩෙත්වා පරවාදං ගණ්හාති. යො[8] පන පාළියං වා අට්ඨකථාය වා හෙට්ඨුපරියෙන වා පදපටිපාටියා වා පුච්ඡියමානො න විත්ථුනාති[6] න විප්ඵන්දති, එකෙකලොමං සණ්ඩාසෙන ගණ්හන්තො විය "එවං මයං වදාම; එවං නො ආචරියා වදන්තී"ති විස්සජ්ජෙති. යම්හි පාළි ච පාළිවිනිච්ඡයො ච සුවණ්ණභාජනෙ පක්ඛිත්තසීහවසා විය පරික්ඛයං පරියාදානං අගච්ඡන්තො තිට්ඨති, අයං වුච්චති 'අසංහීරො'ති.

'ආචරියපරම්පරා[9] ඛො පනස්ස සුග්ගහිතා හොතී'ති ථෙරපරම්පරා වංසපරම්පරා අස්ස සුට්ඨු ගහිතා හොති; 'සුමනසිකතා'ති සුට්ඨු මනසි කතා; ආවජ්ජිතමත්තෙ උජ්ජලිතපදීපො විය හොති. 'සූපධාරිතා'ති සුට්ඨු උපධාරිතා පුබ්බාපරානුසන්ධිතො අත්ථතො කාරණතො ච උපධාරිතා; අත්තනො මතිං පහාය ආචරියසුද්ධියා වත්තා හොති මය්හං ආචරියො අසුකාචරියස්ස සන්තිකෙ උග්ගණ්හි. සො අසුකස්සාති. එවං සබ්බං ආචරියපරම්පරං ථෙරවාදඞ්ගං හරිත්වා[10]

1. සෑ. සුප්පවත්ති.
2. සී. මු & ම. අනුව්‍යඤ්ජනසො.
3. සෑ. & ම. අසංහීරෙති.
4. සී. මු & ම. තදස්ස.
5 සී. මු. උපරි.
6. සී. මු & සී. I. විත්ථනාති. ම. විත්ථුනාති.
7 සී. මු. සන්තිට්ඨාතුං.
8. සී. I & මු. යො ච.
9. සී. මු. පරම්පරා.
10. සී. මු & I. ආහරිත්වා.

යාව උපාලිත්ථෙරො සම්මාසම්බුද්ධස්ස සන්තිකෙ උග්ගණ්හීති පාපෙත්වා ඨපෙති. තතොපි ආහරිත්වා උපාලිත්ථෙරො සම්මාසම්බුද්ධස්ස සන්තිකෙ උග්ගණ්හි. දාසකත්ථෙරො අත්තනො උපජ්ඣායස්ස උපාලිත්ථෙරස්ස, සොණකත්ථෙරො අත්තනො උපජ්ඣායස්ස දාසකත්ථෙරස්ස, සිග්ගවත්ථෙරො අත්තනො උපජ්ඣායස්ස සොණකත්ථෙරස්ස, මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරො අත්තනො උපජ්ඣායස්ස සිග්ගවත්ථෙරස්ස, චණ්ඩවජ්ජිත්ථෙරස්ස චාති එවං සබ්බං ආචරියපරම්පරං ථෙරවාදඞ්ගං ආහරිත්වා අත්තනො ආචරියං පාපෙත්වා ඨපෙති. එවං උග්ගහිතා හි ආචරියපරම්පරා සුග්ගහිතා හොති. එවං අසක්කොන්තෙන පන අවස්සං ද්වෙ තයො පරිවට්ටා උග්ගහෙතබ්බා. සබ්බපච්ඡිමෙන හි නයෙන යථා ආචරියො ච ආචරියාචරියො ච පාළිඤ්ච පරිපුච්ඡඤ්ච වදන්ති, තථා ඤාතුං වට්ටති.

ඉමෙහි ච පන තීහි ලක්ඛණෙහි සමන්නාගතෙන විනයධරෙන වත්ථුවිනිච්ඡයත්ථං සන්නිපතිතෙ සඞ්ඝෙ ඔතිණ්ණෙ වත්ථුස්මිං චොදකෙන ච චුදිතකෙන ච වුත්තෙ වත්තබ්බෙ සහසා අවිනිච්ඡිනිත්වාව ඡ ඨානානි ඔලොකෙතබ්බානි. කතමානි ඡ? වත්ථු ඔලොකෙතබ්බං, මාතිකා ඔලොකෙතබ්බා, පදභාජනීයං ඔලොකෙතබ්බං, තිකපරිච්ඡෙදො ඔලොකෙතබ්බො, අන්තරාපත්ති ඔලොකෙතබ්බා, අනාපත්ති ඔලොකෙතබ්බාති.

වත්ථුං ඔලොකෙන්තොපි හි "තිණෙන වා පණ්ණෙන වා පටිච්ඡාදෙත්වා ආගන්තබ්බං, නත්වෙව නග්ගෙන ආගන්තබ්බං, යො ආගච්ඡෙය්‍ය ආපත්ති දුක්කටස්සා"ති[a] එවං එකච්චං ආපත්තිං පස්සති. සො තං සුත්තං ආනෙත්වා තං අධිකරණං වූපසමෙස්සති.

මාතිකං ඔලොකෙන්තොපි "සම්පජානමුසාවාදෙ පාචිත්තිය"න්ති[b] ආදිනා නයෙන පඤ්චන්නං ආපත්තීනං අඤ්ඤතරං ආපත්තිං පස්සති, සො තං සුත්තං ආනෙත්වා තං අධිකරණං වූපසමෙස්සති.

පදභාජනීයං ඔලොකෙන්තොපි "අක්ඛයිතෙ සරීරෙ මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස. යෙභුය්‍යෙන ඛයිතෙ සරීරෙ මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවති, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා"ති ආදිනා නයෙන සත්තන්නං ආපත්තීනං අඤ්ඤතරං ආපත්තිං පස්සති, සො පදභාජනීයතො සුත්තං ආනෙත්වා තං අධිකරණං වූපසමෙස්සති.

තිකපරිච්ඡෙදං ඔලොකෙන්තොපි තිකසඞ්ඝාදිසෙසං වා තිකපාචිත්තියං වා තිකදුක්කටං වා අඤ්ඤතරං වා ආපත්තිං තිකපරිච්ඡෙදෙ පස්සති, සො තතො සුත්තං ආනෙත්වා තං අධිකරණං වූපසමෙස්සති.

a. පාරාජිකපාළි-අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසි. b. පාචිත්තියපාළි-මුසාවාදවග්ග.

අන්තරාපත්තිං ඔලොකෙන්තෙනාපි "පටිලාතං උක්ඛිපති, ආපත්ති දුක්කටස්සා"ති[2] එවං යා සික්ඛාපදන්තරෙසු අන්තරාපත්ති හොති, තං පස්සති. සො තං සුත්තං ආනෙත්වා තං අධිකරණං වූපසමෙස්සති.

අනාපත්තිං ඔලොකෙන්තෙනාපි "අනාපත්ති භික්ඛු අසාදියන්තස්ස, අථෙය්‍යචිත්තස්ස, න මරණාධිප්පායස්ස, අනුල්ලපනාධිප්පායස්ස, න මොචනාධිප්පායස්ස, අසඤ්චිච්ච, අසතියා, අජානන්තස්සා"ති එවං තස්මිං තස්මිං සික්ඛාපදෙ නිද්දිට්ඨං අනාපත්තිං පස්සති, සො තං සුත්තං ආනෙත්වා තං අධිකරණං වූපසමෙස්සති.

යො හි භික්ඛු චතුබ්බිධවිනයකොවිදො තිලක්ඛණසම්පන්නො ඉමානි ඡ ඨානානි ඔලොකෙත්වා අධිකරණං වූපසමෙස්සති, තස්ස විනිච්ඡයො අප්පටිවත්තියො, බුද්ධෙන සයං නිසීදිත්වා විනිච්ඡිතසදිසො හොති.

තඤ්චෙ එවං විනිච්ඡයකුසලං භික්ඛුං කොචි කතසික්ඛාපදවීතික්කමො භික්ඛු උපසඞ්කමිත්වා අත්තනො කුක්කුච්චං පුච්ඡෙය්‍ය; තෙන සාධුකං සල්ලක්ඛෙත්වා සචෙ අනාපත්ති හොති, අනාපත්තීති වත්තබ්බං. සචෙ පන ආපත්ති හොති, ආපත්තීති වත්තබ්බං. සා දෙසනාගාමිනී චෙ, දෙසනාගාමිනීති වත්තබ්බං. වුට්ඨානගාමිනී චෙ, වුට්ඨානගාමිනීති වත්තබ්බං.

අථස්ස පාරාජිකච්ඡායා දිස්සති, පාරාජිකාපත්තීති න තාව වත්තබ්බං. කස්මා? මෙථුනධම්මවීතික්කමො ච උත්තරිමනුස්සධම්මවීතික්කමො ච ඔළාරිකො, අදින්නාදානමනුස්සවිග්ගහවීතික්කමා පන සුඛුමා චිත්තලහුකා. තෙ සුඛුමෙනෙව ආපජ්ජති, සුඛුමෙන රක්ඛති. තස්මා විසෙසෙන තංවත්ථුකං කුක්කුච්චං පුච්ඡියමානො ආපත්තීති අවත්වා සචස්ස ආචරියො ධරති, තතො තෙන සො භික්ඛු "අම්හාකං ආචරියං පුච්ඡා"ති පෙසෙතබ්බො. සචෙ සො පුන ආගන්ත්වා "තුම්හාකං ආචරියො සුත්තතො නයතො ඔලොකෙත්වා සතෙකිච්ඡොති මං ආහා"ති වදති, තතො තෙන සො "සාධු සුට්ඨු යං ආචරියො භණති තං කරොහී"ති වත්තබ්බො.

අථ පනස්ස ආචරියො නත්ථි, සද්ධිං උග්ගහිතථෙරො පන අත්ථි, තස්ස සන්තිකං පෙසෙතබ්බො "අම්හෙහි සද්ධිං උග්ගහිතථෙරො ගණපාමොක්ඛො තං ගන්ත්වා පුච්ඡා"ති. තෙනාපි සතෙකිච්ඡොති විනිච්ඡිතෙ "සාධු සුට්ඨු තස්සෙව වචනං කරොහී"ති වත්තබ්බො.

අථ[1] සද්ධිං උග්ගහිතථෙරොපි නත්ථි, අන්තෙවාසිකො පණ්ඩිතො අත්ථි, තස්ස සන්තිකං පෙසෙතබ්බො "අසුකදහරං ගන්ත්වා පුච්ඡා"ති. තෙනාපි සතෙකිච්ඡොති විනිච්ඡිතෙ "සාධු සුට්ඨු තස්සෙව වචනං කරොහී"ති වත්තබ්බො. අථ දහරස්සාපි පාරාජිකච්ඡායාව උපට්ඨාති,

---

2. පාචිත්තියපාළි-සුරාපානවග්ග. 1. ස්‍යා. අථස්ස.

තෙනාපි "පාරාජිකොසී"ති න වත්තබ්බො. දුල්ලභො හි බුද්ධුප්පාදො, තතො දුල්ලභතරා පබ්බජ්ජා ච උපසම්පදා ච. එවං පන වත්තබ්බො. "විවිත්තං ඔකාසං සම්මජ්ජිත්වා දිවාවිහාරං නිසීදිත්වා සීලානි සොධෙත්වා ද්වත්තිංසාකාරං තාව මනසිකරොහී"ති. සචෙ තස්ස අරොගං සීලං කම්මට්ඨානං ඝටියති, සඞ්ඛාරා පාකටා හුත්වා උපට්ඨහන්ති, උපචාරප්පනාප්පත්තං විය චිත්තං එකග්ගං හොති, දිවසං අතික්කන්තම්පි න ජානාති. සො දිවසාතික්කමෙ උපට්ඨානං ආගතො එවං වත්තබ්බො "කීදිසා තෙ චිත්තප්පවත්තී"ති. ආරොචිතාය චිත්තප්පවත්තියා වත්තබ්බො :-"පබ්බජ්ජා නාම චිත්තවිසුද්ධත්ථාය[1] අප්පමත්තො සමණධම්මං කරොහී"ති. යස්ස පන සීලං භින්නං හොති, තස්ස කම්මට්ඨානං න ඝටියති, පතොදභිතුන්නං විය චිත්තං විකම්පති විප්පටිසාරග්ගිනා ඩය්හති, තත්තපාසාණෙ නිසින්නො විය තඞ්ඛණංයෙව වුට්ඨාති, සො ආගතො "කා තෙ චිත්තප්පවත්තී"ති[2] පුච්ඡිතබ්බො. ආරොචිතාය ච චිත්තප්පවත්තියා "නත්ථි ලොකෙ රහො නාම පාපකම්මං පකුබ්බතො"ති සබ්බපඨමං හි පාපං කරොන්තො අත්තනා ජානාති, අථස්ස ආරක්ඛදෙවතා පරචිත්තවිදූ සමණබ්‍රාහ්මණා අඤ්ඤා ච දෙවා[3] ජානන්ති ත්වංයෙවදානි තව සොත්ථිං පරියෙසාහීති වත්තබ්බො.

චතුබ්බිධවිනයකථා විනයධරස්ස ච ලක්ඛණාදිකථා නිට්ඨිතා.

ඉදානි සික්ඛාපදවිභඞ්ගස්ස අත්ථං වණ්ණයිස්සාම. යං වුත්තං **යො පනාති යො යාදිසොති** ආදි, එත්ථ **යො පනාති** විභජිතබ්බං පදං; **යො යාදිසොති** ආදීනි තස්ස විභජනපදානි; එත්ථ ච යස්මා **පනාති** නිපාතමත්තං; **යොති** අත්ථපදං; තඤ්ච අනියමෙන පුග්ගලං දීපෙති, තස්මා තස්ස අත්ථං දස්සෙන්තො අනියමෙන පුග්ගලදීපකං යොසද්දමෙව ආහ. තස්මා එත්ථ එවමත්ථො වෙදිතබ්බො :- **යො පනාති** යො කොචීති වුත්තං හොති; යස්මා පන යො සො යො කොචි නාම සො[4] අවස්සං ලිඞ්ග-යුත්ත-ජාති-නාම-ගොත්ත-සීල-විහාර-ගොචරවයෙසු එකෙනාකාරෙන පඤ්ඤායති, තස්මා තං තථා ඤාපෙතුං තං පභෙදං[5] පකාසෙන්තො යාදිසොති ආදිමාහ.

තත්ථ **යාදිසොති** ලිඞ්ගවසෙන යාදිසො වා තාදිසො වා හොතු; දීඝො වා රස්සො වා කාළො වා ඔදාතො වා මඞ්ගුරච්ඡවි වා කිසො වා ථූලො වාති අත්ථො. **යථායුත්තොති** යොගවසෙන යෙන වා තෙන වා යුත්තො හොතු; නවකම්මයුත්තො වා උද්දෙසයුත්තො වා වාසධුරයුත්තො වාති අත්ථො. **යථාජච්චොති** ජාතිවසෙන යංජච්චො වා තංජච්චො වා හොතු; ඛත්තියො වා බ්‍රාහ්මණො වා වෙස්සො

---

1. සයා. විසුද්ධත්ථං.
2. සී. I & පවත්තීති.
3. සී I & සයා. දෙවතා.
4. සී. මු. යොපකොචි නාම සො යො යො කොචි [නාමසො.
5. සී. මු. තං තං පභෙදං.

වා සුද්දො[1] වාති අත්ථො. **යථානාමොති** නාමවසෙන යථානාමො වා තථානාමො වා හොතු; බුද්ධරක්ඛිතො වා ධම්මරක්ඛිතො වා සඞ්ඝරක්ඛිතො වාති අත්ථො. **යථාගොත්තොති** ගොත්තවසෙන යථාගොත්තො වා තථාගොත්තො වා යෙන වා තෙන වා ගොත්තෙන හොතු, කච්චායනො වා වාසිට්ඨො[2] වා කොසියො වාති අත්ථො. **යථාසීලොති** සීලෙසු යථාසීලො වා තථාසීලො වා හොතු; නවකම්මසීලො වා උද්දෙසසීලො වා වාසධුරසීලො වාති අත්ථො. **යථාවිහාරීති** විහාරෙසුපි යථාවිහාරී වා තථාවිහාරී වා හොතු; නවකම්මවිහාරී වා උද්දෙසවිහාරී වා වාසධුරවිහාරී වාති අත්ථො. **යථාගොචරොති** ගොචරෙසුපි යථාගොචරො වා තථාගොචරො වා හොතු; නවකම්මගොචරො වා උද්දෙසගොචරො වා වාසධුරගොචරො වාති අත්ථො. **ථෙරො වාති** ආදීසු වයොවුඩ්ඪාදීසු යො වා සො වා හොතු; පරිපුණ්ණදසවස්සතාය ථෙරො වා ඌනපඤ්චවස්සතාය **නවො වා** අතිරෙකපඤ්චවස්සතාය **මජ්ඣිමො වාති** අත්ථො. අථ ඛො සබ්බොව ඉමස්මිං අත්ථෙ **එසො** වුච්චති **යො පජානාති.**

භික්ඛුනිද්දෙසෙ **භික්ඛතීති**[3]-**භික්ඛකො;** ලභන්තො වා අලභන්තො වා අරියාය යාචනාය යාචතීති අත්ථො. බුද්ධාදීහි අජ්ඣුපගතං භික්ඛාචරියං අජ්ඣුපගතත්තා **භික්ඛාචරියං අජ්ඣුපගතො** නාම. යො හි කොචි අප්පං වා මහන්තං වා භොගක්ඛන්ධං පහාය අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතො සො කසිගොරක්ඛාදීහි ජීවික[4] කප්පනං හිත්වා ලිඞ්ගසම්පටිච්ඡනෙනෙව **භික්ඛාචරියං අජ්ඣුපගතොති භික්ඛු;** පරපටිබද්ධජීවිකත්තා වා විහාරමජ්ඣෙ කාජභත්තං භුඤ්ජමානොපි භික්ඛාචරියං අජ්ඣුපගතොති භික්ඛු. පිණ්ඩියාලොපභොජනං නිස්සාය පබ්බජ්ජාය උස්සාහජාතත්තා වා භික්ඛාචරියං අජ්ඣුපගතොති භික්ඛු. අග්ඝඵස්සවණ්ණභෙදෙන භින්නං පටං ධාරෙතීති=**භින්නපටධරො;** තත්ථ සත්ථකච්ඡෙදනෙන අග්ඝභෙදො වෙදිතබ්බො. සහස්සග්ඝනකොපි හි පටො සත්ථකෙන ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං ඡින්නො භින්නග්ඝො හොති. පුරිමග්ඝතො උපඩ්ඪම්පි න අග්ඝති. සුත්තසංසිබ්බනෙන ඵස්සභෙදො වෙදිතබ්බො. සුඛ[5]සම්ඵස්සොපි හි පටො සුත්තෙහි සංසිබ්බිතො භින්නඵස්සො හොති. ඛරසම්ඵස්සතං පාපුණාති. සූචිමලාදීහි වණ්ණභෙදො වෙදිතබ්බො. සුපරිසුද්ධොපි හි පටො සූචිකම්මතො පට්ඨාය සූචිමලෙන හත්ථසෙදමලජල්ලිකාහි අවසානෙ රජනකප්පකරණෙහි ච භින්නවණ්ණො හොති. පකතිවණ්ණං විජහති. එවං තීහාකාරෙහි භින්නපටධාරණතො **භින්නපටධරොති භික්ඛු.** ගිහිවත්ථවිසභාගානං වා කාසාවානං ධාරණමත්තෙනෙව **භින්නපටධරොති භික්ඛු.**

---

1. ස්‍යා. සුදෙ.
2. සී. මු. I & ස්‍යා වාසෙට්ඨො.
3. සී. මු. භික්ඛූති.
4. ස්‍යා & ම. ජීවිත
5. ම. අතිසුඛුම
6. සී. මු. I. ස්‍යා. භින්නං පටං.

සමඤ්ඤායාති පඤ්ඤත්තියා; වොහාරෙනාති අත්ථො. සමඤ්ඤාය එව හි එකච්චො භික්ඛූති පඤ්ඤායති. තථා හි නිමන්තනාදිම්හි භික්ඛූසු ගණියමානෙසු සාමණෙරෙපි ගහෙත්වා සතං භික්ඛූ සහස්සං භික්ඛූති වදන්ති.

පටිඤ්ඤායාති අත්තනො පටිජානනෙන වා; පටිඤ්ඤායපි හි එකච්චො භික්ඛූති පඤ්ඤායති, තස්ස "කො එත්ථාති? අහං ආවුසො භික්ඛූ"ති එවමාදීසු සම්භවො දට්ඨබ්බො. අයං පන ආනන්දත්ථෙරෙන වුත්තත්තා ධම්මිකා පටිඤ්ඤා, රත්තිභාගෙ පන දුස්සීලාපි පටිපථං ආගච්ඡන්තා 'කො එත්ථා'ති වුත්තෙ අධම්මිකාය පටිඤ්ඤාය අභූතත්ථාය[2] 'මයං භික්ඛූ'ති වදන්ති.

එහි භික්ඛූති එහිභික්ඛු[3] නාම භගවතො 'එහි භික්ඛූ'ති වචනමත්තෙන භික්ඛුභාවං එහිභික්ඛූපසම්පදං පත්තො; භගවා හි එහිභික්ඛුභාවාය උපනිස්සයසම්පන්නං පුග්ගලං දිස්වා රත්තපංසුකූලන්තරතො සුවණ්ණවණ්ණං දක්ඛිණහත්ථං නීහරිත්වා බ්‍රහ්මඝොසං නිච්ඡාරෙන්තො "එහි භික්ඛු, චර බ්‍රහ්මචරියං සම්මා දුක්ඛස්ස අන්තකිරියායා"ති වදති. තස්ස සහෙව භගවතො වචනෙන ගිහිලිඞ්ගං අන්තරධායති, පබ්බජ්ජා උපසම්පදා ච රූහති. භණ්ඩු කාසාවවසනො හොති. එකං නිවාසෙත්වා එකං පාරුපිත්වා එකං අංසෙ ඨපෙත්වා වාමංසකූටෙ ආසත්ත[4] නීලුප්පලවණ්ණමත්තිකාපත්තො-

"තිචීවරඤ්ච පත්තො ච-වාසි සූචි ච බන්ධනං,
පරිස්සාවනෙන අට්ඨෙතෙ-යුත්තයොගස්ස භික්ඛුනො"ති

එවං වුත්තෙහි අට්ඨහි පරික්ඛාරෙහි සරීරෙ පටිමුක්කෙහි යෙව වස්සසතිකත්ථෙරො[5] විය ඉරියාපථසම්පන්නො බුද්ධාචරියකො බුද්ධුපජ්ඣායකො සම්මාසම්බුද්ධං වන්දමානො යෙව තිට්ඨති.

භගවා හි පඨමබොධියං එකස්මිං කාලෙ එහිභික්ඛූපසම්පදාය එව උපසම්පාදෙසි. එවං උපසම්පන්නානි ච සහස්සුපරි එකචත්තාළීසුත්තරානි තීණි භික්ඛුසතානි අහෙසුං. සෙය්‍යථිදං:- පඤ්ච පඤ්චවග්ගියා ථෙරා, යසො කුලපුත්තො, තස්ස පරිවාරා චතුපණ්ණාස සහායකා, තිංස භද්දවග්ගියා, සහස්සං පුරාණජටිලා, සද්ධිං ද්වීහි අග්ගසාවකෙහි අඩ්ඪතෙය්‍යසතා පරිබ්බාජකා, එකො අඞ්ගුලිමාලත්ථෙරොති. වුත්තඤ්චෙතං අට්ඨකථායං:-

"තීණි සතං සහස්සඤ්ච-චත්තාළීසං පුනාපරෙ[6],
එකො ච ථෙරො සප්පඤ්ඤො-සබ්බෙ තෙ එහි භික්ඛුකා"ති.

1. ස්‍යා. වුත්තා
2. සී. මු. අභූතත්ථාය-ම. අභූතාය.
3. සී. මු. එහිභික්ඛූති-එහිභික්ඛු.
4. ස්‍යා. ආලග්ග.
5. සී. මු. ඃ. ම. වස්සසට්ඨිකත්ථෙරෙ.
6. සී. මු. ඃ ස්‍යා. පුනාපරො.

න කෙවලඤ්ච එතෙ,[1] අඤ්ඤෙපි බහූ සන්ති. සෙය්‍යථීදං? තිසත පරිවාරො සෙලො බ්‍රාහ්මණො, සහස්සපරිවාරො මහාකප්පිනො, දසසහස්සා කපිලවත්ථුවාසිනො කුලපුත්තා, සොළසසහස්සා පාරායනිකබ්‍රාහ්මණාති එවමාදයො. තෙ පන විනයපිටකෙ පාළියං න නිද්දිට්ඨත්තා න වුත්තා. ඉමෙ තත්ථ නිද්දිට්ඨත්තා වුත්තාති.

"සත්තවීස සහස්සානි-තීණි යෙව සතානි ච,
එතෙ හි සබ්බෙ සඞ්ඛාතා-සබ්බෙ තෙ එහිභික්ඛුකා"ති.

තීහි සරණගමනෙහි උපසම්පන්නාති "බුද්ධං සරණං ගච්ඡාමී"ති ආදිනා නයෙන තික්ඛත්තුං වාචං භින්දිත්වා වුත්තෙහි තීහි සරණගමනෙහි උපසම්පන්නා.

අයං හි උපසම්පදා නාම අට්ඨවිධා :- එහිභික්ඛූපසම්පදා, සරණගමනූපසම්පදා, ඔවාදපටිග්ගහණූපසම්පදා; පඤ්හව්‍යාකරණූපසම්පදා, ගරුධම්මපටිග්ගහණූපසම්පදා, දූතෙන උපසම්පදා, අට්ඨවාචිකා උපසම්පදා, ඤත්තිචතුත්ථකම්මූපසම්පදාති.

තත්ථ එහිභික්ඛූපසම්පදා සරණගමනූපසම්පදා ච වුත්තා එව. 'ඔවාදපටිග්ගහණූපසම්පදා' නාම "තස්මාතිහ තෙ කස්සප එවං සික්ඛිතබ්බං: තිබ්බං මෙ හිරොත්තප්පං පච්චුපට්ඨිතං භවිස්සති ථෙරෙසු නවෙසු මජ්ඣිමෙසු චාති, එවං හි තෙ කස්සප සික්ඛිතබ්බං. තස්මාතිහ තෙ කස්සප එවං සික්ඛිතබ්බං: යං කිඤ්චි ධම්මං සොස්සාමි කුසලූපසංහිතං, සබ්බං තං අට්ඨිකත්වා මනසිකත්වා සබ්බං චෙතසා සමන්නාහරිත්වා ඔහිතසොතො ධම්මං සොස්සාමීති. එවං හි තෙ කස්සප සික්ඛිතබ්බං. තස්මාතිහ තෙ කස්සප එවං සික්ඛිතබ්බං: සාත සහගතා ච මෙ කායගතා සති න විජහිස්සතීති. එවං හි තෙ කස්සප සික්ඛිතබ්බ"න්ති[a] ඉමිනා ඔවාදපටිග්ගහණෙන මහාකස්සපත්ථෙරස්ස අනුඤ්ඤාතඋපසම්පදා.

'පඤ්හව්‍යාකරණූපසම්පදා' නාම සොපාකස්ස අනුඤ්ඤාතඋපසම්පදා. භගවා කිර පුබ්බාරාමෙ අනුචඞ්කමන්තං සොපාකං සාමණෙරං "උද්ධුමාතකසඤ්ඤාති වා සොපාක රූපසඤ්ඤාති වා ඉමෙ ධම්මා නානත්ථා[2] නානාව්‍යඤ්ජනා, උදාහු එකත්ථා ව්‍යඤ්ජනමෙව නාන"න්ති[b] දස අසුභනිස්සිතෙ පඤ්හෙ පුච්ඡි. සො තෙ ව්‍යාකාසි භගවා තස්ස සාධුකාරං දත්වා "කතිවස්සොසි ත්වං සොපාකා"ති පුච්ඡි "සත්තවස්සොහං භගවා"ති. "සොපාක ත්වං මම සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන සද්ධිං සංසන්දිත්වා පඤ්හෙ ව්‍යාකාසී"ති ආරද්ධචිත්තො උපසම්පදං අනුජානි.[3] අයං පඤ්හව්‍යාකරණූපසම්පදා.

'ගරුධම්මපටිග්ගහණූපසම්පදා' නාම මහාපජාපතියා අට්ඨ ගරුධම්ම[4] පටිග්ගහණෙ අනුඤ්ඤාතඋපසම්පදා.

1. සී. මු. & ම. එතෙව. 3. සං. අනුජානාති. a. කස්සපසංයුත්ත.
2. සී. මු. නානත්තා. 4. මු. & ම. ගරුධම්මස්ස. b. සංයුත්ත.

'දූතෙන උපසම්පදා' නාම අඩ්ඪකාසියා ගණිකාය අනුඤ්ඤාත උපසම්පදා.

'අට්ඨවාචිකා උපසම්පදා' නාම භික්ඛුනියා භික්ඛුනිසඞ්ඝතො ඤත්තිචතුත්ථෙන භික්ඛුසඞ්ඝතො ඤත්තිචතුත්ථෙනාති ඉමෙහි ද්වීහි කම්මෙහි උපසම්පදා.

'ඤත්තිචතුත්ථකම්මූපසම්පදා' නාම භික්ඛූනං එතරහි උපසම්පදා.

ඉමාසු අට්ඨසු උපසම්පදාසු යා අයං "අනුජානාමි භික්ඛවෙ ඉමෙහි තීහි සරණගමනෙහි පබ්බජ්ජං උපසම්පදන්"ති[a] එවං අනුඤ්ඤාතා,[1] ඉමාය උපසම්පදාය උපසම්පන්නොති වුත්තං හොති.

භද්‍රොති අපාපකො; කල්‍යාණපුථුජ්ජනාදයො හි යාව අරහා, තාව භද්‍රෙන සීලෙන සමාධිනා පඤ්ඤාය විමුත්තියා විමුත්තිඤාණදස්සනෙන ච සමන්නාගතත්තා භද්‍රා භික්ඛූති සඞ්ඛං ගච්ඡන්ති. සාරොති තෙහියෙව සීලසාරාදීහි සමන්නාගතත්තා නීලසමන්නාගමෙන නීලො පටො විය සාරො භික්ඛූති වෙදිතබ්බො. විගතකිලෙසඵෙග්ගුභාවතො වා ඛීණාසවොව සාරොති වෙදිතබ්බො. සෙඛොති පුථුජ්ජනකල්‍යාණකෙන සද්ධිං සත්ත අරියා-තිස්සො සික්ඛා සික්ඛන්තීති=සෙඛා. තෙසු යො කොචි සෙඛො භික්ඛූති වෙදිතබ්බො. න සික්ඛන්තීති=අසෙඛා, සෙඛධම්මෙ අතික්කම්ම අග්ගඵලෙ ඨිතො තතො උත්තරිං සික්ඛිතබ්බාභාවතො ඛීණාසවො අසෙඛොති වුච්චති. සමග්ගෙන සඞ්ඝෙනාති සබ්බන්තිමෙන පරියායෙන පඤ්චවග්ගකරණීයෙ කම්මෙ යාවතිකා භික්ඛූ කම්මප්පත්තා, තෙසං ආගතත්තා ඡන්දාරහානං ඡන්දස්ස ආහටත්තා සම්මුඛීභූතානඤ්ච අප්පටික්කොසනතො එකස්මිං කම්මෙ සමග්ගභාවං උපගතෙන සඞ්ඝෙන[2]; ඤත්තිචතුත්ථෙනාති තීහි අනුසාවනාහි එකාය ච ඤත්තියා කාතබ්බෙන; කම්මෙනාති ධම්මිකෙන විනයකම්මෙන; අකුප්පෙනාති වත්ථු-ඤත්ති-අනුසාවන-සීමා-පරිසසම්පත්තිසම්පන්නත්තා අකොපෙතබ්බතං අප්පටික්කොසිතබ්බතං උපගතෙන; ඨානාරහෙනාති කාරණාරහෙන සත්ථුසාසනාරහෙන; උපසම්පන්නො නාම උපරිභාවං සමාපන්නො; පත්තොති අත්ථො. භික්ඛුභාවො හි උපරිභාවො, තඤ්චෙස යථාවුත්තෙන කම්මෙන සමාපන්නත්තා උපසම්පන්නොති වුච්චති.

එත්ථ ච ඤත්තිචතුත්ථකම්මං එකමෙව ආගතං. ඉමස්මිං පන ඨානෙ ඨත්වා චත්තාරි සඞ්ඝකම්මානි නීහරිත්වා විත්ථාරතො කථෙතබ්බානීති සබ්බඅට්ඨකථාසු[3] වුත්තං. තානි ච අපලොකනකම්මං ඤත්තිකම්මං ඤත්තිදුතියකම්මං ඤත්තිචතුත්ථකම්මන්ති පටිපාටියා ඨපෙත්වා විත්ථාරෙන ඛන්ධකතො පරිවාරාවසානෙ කම්මවිභඞ්ගතො ච පාළිං ආහරිත්වා කථිතානි. තානි මයං පරිවාරාවසානෙ කම්මවිභඞ්ගෙයෙව වණ්ණයිස්සාම. එවඤ්හි සති පඨමපාරාජිකවණ්ණනා ච න භාරියා

a. මහාවග්ග-මහාඛන්ධක.

1. සී. මු. අනුඤ්ඤාතාය. 2. සයා ඊ ම. සඞ්ඝෙනාති උපගතං. 3. සයා සබ්බං අට්ඨකථාසු.

භවිස්සති, යථානීතාය ච පාළියා වණ්ණනා සුවිඤ්ඤෙය්‍යා භවිස්සති. තානි ච ඨානානි අප්පඤ්ඤාතානි භවිස්සන්ති. තස්මා අනුපදවණ්ණනමෙව කරොම.

යත්‍රාති "තෙසු භික්ඛකො"ති ආදිනා නයෙන වුත්තෙසු භික්ඛූසු; යො යං භික්ඛූති යො අයං භික්ඛු; සමග්ගෙන සඞ්ඝෙන-පෙ-උපසම්පන්නොති අවත්ථු උපසම්පදස්ස ඤත්තිචතුත්ථෙනෙව කම්මෙන උපසම්පන්නො; අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිප්පෙතො භික්ඛූති අයං ඉමස්මිං "මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිත්වා පාරාජිකො හොති"ති අත්ථෙ භික්ඛූති අධිප්පෙතො; ඉතරෙ පන "භික්ඛකො"ති ආදයො අත්ථුද්ධාරවසෙන වුත්තා. තෙසු ච භික්ඛකොති ආදයො නිරුත්තිවසෙන වුත්තා, 'සමඤ්ඤාය භික්ඛු පටිඤ්ඤාය භික්ඛූ'ති ඉමෙ ද්වෙ අභිලාපවසෙන වුත්තා. "එහි භික්ඛූ"ති බුද්ධෙන උපජ්ඣායෙන පටිලද්ධඋපසම්පදාවසෙන වුත්තො. සරණගමනභික්ඛු අනුප්පන්නාය කම්මවාචාය උපසම්පදාවසෙන වුත්තො, "භද්‍රො"ති ආදයො ගුණවසෙන වුත්තාති වෙදිතබ්බා.

ඉදානි භික්ඛූනන්ති ඉමං පදං විසෙසත්ථාභාවතො අවිභජිත්වාව යං සික්ඛඤ්ච සාජීවඤ්ච සමාපන්නත්තා භික්ඛූනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො හොති, තං දස්සෙන්තො සික්ඛාති ආදිමාහ. තත්ථ සික්ඛිතබ්බාති=සික්ඛා; තිස්සොති ගණනපරිච්ඡෙදො; අධිසීලසික්ඛාති අධිකං උත්තමං සීලන්ති=අධිසීලං, අධිසීලඤ්ච තං සික්ඛිතබ්බතො සික්ඛා චාති=අධිසීලසික්ඛා; එස නයො අධිචිත්තඅධිපඤ්ඤාසික්ඛාසු.

කතමං පනෙත්ථ සීලං? කතමං අධිසීලං? කතමං චිත්තං? කතමං අධිචිත්තං? කතමා පඤ්ඤා? කතමා අධිපඤ්ඤාති. වුච්චතෙ :-පඤ්චඞ්ගදසඞ්ගසීලං තාව සීලමෙව. තං හි බුද්ධෙ උප්පන්නෙපි අනුප්පන්නෙපි ලොකෙ පවත්තති. උප්පන්නෙ බුද්ධෙ තස්මිං සීලෙ බුද්ධාපි සාවකාපි මහාජනං සමාදපෙන්ති. අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ පච්චෙකබුද්ධා ච කම්මවාදිනො ධම්මිකා සමණබ්‍රාහ්මණා චක්කවත්තී ච මහාරාජානො මහාබොධිසත්තා ච සමාදපෙන්ති. සාමම්පි පණ්ඩිතා සමණබ්‍රාහ්මණා සමාදියන්ති. තෙ තං කුසලං ධම්මං පරිපූරෙත්වා දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච සම්පත්තිං අනුභොන්ති.

පාතිමොක්ඛසංවරසීලං පන අධිසීලන්ති වුච්චති තං හි සූරියො විය පජ්ජොතානං සිනෙරු විය පබ්බතානං සබ්බලොකියසීලානං අධිකඤ්චෙව උත්තමඤ්ච බුද්ධුප්පාදෙ එව ච පවත්තති, න විනා බුද්ධුප්පාදා. න හි තං පඤ්ඤත්තිං උද්ධරිත්වා අඤ්ඤො සත්තො ඨපෙතුං සක්කොති. බුද්ධා එව පන සබ්බසො කායවචීද්වාරජ්ඣාචාරසොතං ඡින්දිත්වා තස්ස තස්ස වීතික්කමස්ස අනුච්ඡවිකං තං සීලසංවරං පඤ්ඤපෙන්ති, පාතිමොක්ඛසංවරතොපි ච මග්ගඵලසම්පයුත්තමෙව සීලං අධිසීලං. තං පන ඉධ අනධිප්පෙතං. න හි තං සමාපන්නො භික්ඛු මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවති.

---

1. සී. මු. සා.

කාමාවචරානි පන අට්ඨ කුසලචිත්තානි ලොකියඅට්ඨසමාපත්තිචිත්තානි ච එකජ්ඣං කත්වා චිත්තමෙවාති වෙදිතබ්බානි. බුද්ධුප්පාදානුප්පාදෙ චස්ස පවත්ති සමාදපනං සමාදානඤ්ච සීලෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

විපස්සනාපාදකං අට්ඨසමාපත්තිචිත්තං පන අධිචිත්තන්ති වුච්චති. තං හි අධිසීලං විය සීලානං සබ්බලොකියචිත්තානං අධිකඤ්චෙව උත්තමඤ්ච බුද්ධුප්පාදෙ එව ච හොති, න විනා බුද්ධුප්පාදා. තතොපි ච මග්ගඵලචිත්තමෙව අධිචිත්තං. තං පන ඉධ අනධිප්පෙතං, න හි තං සමාපන්නො භික්ඛු මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවති.

“අත්ථි දින්නං අත්ථි යිට්ඨ”න්ති ආදිනයප්පවත්තං පන කම්මස්සකතාඤාණං පඤ්ඤා. සා හි බුද්ධෙ උප්පන්නෙපි අනුප්පන්නෙපි ලොකෙ පවත්තති. උප්පන්නෙ බුද්ධෙ තස්සා පඤ්ඤාය බුද්ධාපි සාවකාපි මහාජනං සමාදපෙන්ති. අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ පච්චෙකබුද්ධා කම්මවාදිනො ච ධම්මිකා සමණබ්‍රාහ්මණා චක්කවත්තී ච මහාරාජානො මහාබොධිසත්තා ච සමාදපෙන්ති. සාමම්පි පණ්ඩිතසත්තා සමාදියන්ති. තථා හි අඞ්කුරො දසවස්සසහස්සානි මහාදානං අදාසි. වෙලාමො බ්‍රාහ්මණො අඤ්ඤෙ ච බහූ පණ්ඩිතමනුස්සා මහාදානානි අදංසු. තෙ තං කුසලං ධම්මං පරිපූරෙත්වා දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච සම්පත්තිං අනුභවිංසු.

තිලක්ඛණාකාරපරිච්ඡෙදකං පන විපස්සනාඤාණං අධිපඤ්ඤාති වුච්චති. සා හි අධිසීලඅධිචිත්තානි විය සීලචිත්තානං සබ්බලොකියපඤ්ඤානං අධිකා චෙව උත්තමා ච. න ච විනා බුද්ධුප්පාදා ලොකෙ පවත්තති. තතොපි ච මග්ගඵලපඤ්ඤාව අධිපඤ්ඤා. සා පන ඉධ අනධිප්පෙතා. න හි තං සමාපන්නො භික්ඛු මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවතීති.

තත්‍රාති තාසු තීසු සික්ඛාසු; යායං අධිසීලසික්ඛාති යා අයං පාතිමොක්ඛසීලසඞ්ඛාතා අධිසීලසික්ඛා; එතං සාජීවං නාමාති එතං සබ්බම්පි භගවතා විනයෙ ඨපිතං සික්ඛාපදං, යස්මා එත්ථ නානාදෙසජාතිගොත්තාදිභෙදා භින්නා භික්ඛූ සහ ජීවන්ති එකජීවිකා සභාගවුත්තිනො හොන්ති, තස්මා සාජීවන්ති වුච්චති; තස්මිං සික්ඛතීති කිඤ්චාපි තං සික්ඛාපදං චිත්තස්ස අධිකරණං කත්වා යථා සික්ඛාපදං නු ඛො සික්ඛාමි න සික්ඛාමීති චිත්තෙන ඔලොකෙන්තො සික්ඛති, න කෙවලඤ්චායමෙව තස්මිං සාජීවසඞ්ඛාතෙ සික්ඛාපදෙ යෙව සික්ඛති, සික්ඛායපි සික්ඛති, එතං සාජීවං නාමාති ඉමස්ස පන අනන්තරස්ස පදස්ස වසෙන තස්මිං සික්ඛතීති වුත්තං. කිඤ්චාපි තං එවං වුත්තං, අථ ඛො එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො:- තස්සා ච සික්ඛාය සික්ඛං පරිපූරෙන්තො සික්ඛති, තස්මිඤ්ච සික්ඛාපදෙ අවීතික්කමන්තො සික්ඛතීති. තෙන වුච්චති සාජීවසමාපන්නොති ඉදම්පි

අනන්තරස්ස සාජීවපදස්සේව වසෙන වුත්තං, යස්මා පන යො සික්ඛම්පි සමාපන්නො, තස්මා සික්ඛාසමාපන්නොතිපි අත්ථො වෙදිතබ්බො. එවං හි සති සික්ඛාසාජීවසමාපන්නොති එතස්ස පදස්ස පදභාජනම්පි පරිපුණ්ණං හොති.[1]

සික්ඛං අපච්චක්ඛාය දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වාති සික්ඛඤ්ච අපච්චක්ඛිත්වා දුබ්බලභාවඤ්ච අප්පකාසෙත්වා, යස්මා ච දුබ්බල්‍යෙ ආවිකතෙපි සික්ඛා අපච්චක්ඛාතාව හොති, සික්ඛාය පන පච්චක්ඛාතාය දුබ්බල්‍යං ආවීකතමෙව හොති, තස්මා "දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා"ති ඉමිනා පදෙන න කොචි විසෙසත්ථො ලබ්භති, යථා පන "ද්විරත්තතිරත්තං සහසෙය්‍යං කප්පෙය්‍යා"ති වුත්තෙන ද්විරත්තවචනෙන න කොචි විසෙසත්ථො ලබ්භති, කෙවලං ලොකවොහාරවසෙන ව්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතාය මුඛාරූළ්හතාය එතං වුත්තං. එවමිදම්පි වොහාරසුඛතාය ව්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතාය මුඛාරූළ්හතාය වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. යස්මා වා භගවා සාත්ථං සබ්‍යඤ්ජනං ධම්මං දෙසෙති, තස්මා "සික්ඛං අපච්චක්ඛායා"ති ඉමිනා අත්ථං සම්පාදෙත්වා "දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා"ති ඉමිනා බ්‍යඤ්ජනං සම්පාදෙති, පරිවාරකපදවිරහිතං හි එකමෙව අත්ථපදං වුච්චමානං පරිවාරවිරහිතො රාජා විය වත්ථාලඞ්කාරවිරහිතො විය ච පුරිසො න සොභති. පරිවාරකෙන පන අත්ථානුලොමෙන සහායපදෙන සද්ධිං තං සොභතීති. යස්මා වා සික්ඛාපච්චක්ඛානස්ස එකච්චං දුබ්බල්‍යාවිකම්මං අත්ථො හොති, තස්මා තං සන්ධාය සික්ඛං අපච්චක්ඛායාති පදස්ස අත්ථං විවරන්තො දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වාති ආහ. තත්ථ සියා යස්මා න සබ්බං දුබ්බල්‍යාවිකම්මං සික්ඛාපච්චක්ඛානං, තස්මා "දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා"ති පඨමං වත්වා තස්ස අත්ථනියමනත්ථං "සික්ඛං අපච්චක්ඛායා"ති වත්තබ්බන්ති. තඤ්ච න. කස්මා? අත්ථානුක්කමාභාවතො. "සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො"ති හි වුත්තත්තා යං සික්ඛං සමාපන්නො තං අපච්චක්ඛායාති වුච්චමානො අනුක්කමෙන අත්ථො වුත්තො හොති, න අඤ්ඤථා. තස්මා ඉදමෙව පඨමං වුත්තන්ති. අපිච අනුපටිපාටියාපි එත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. කථං සික්ඛාසාජීව සමාපන්නොති එත්ථ යං සික්ඛං සමාපන්නො තං අපච්චක්ඛාය යඤ්ච සාජීවං සමාපන්නො තත්ථ දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වාති.

ඉදානි සික්ඛාපච්චක්ඛානදුබ්බල්‍යාවිකම්මානං විසෙසාවිසෙසං සික්ඛාපච්චක්ඛානලක්ඛණඤ්ච දස්සෙන්තො **අත්ථි භික්ඛවෙති** ආදිමාහ. තත්ථ අත්ථි භික්ඛවෙති ආදීනි ද්වෙ මාතිකාපදානි; තානි විභජන්තො **කථඤ්ච භික්ඛවෙති** ආදිමාහ. තත්‍රායං අනුත්තානපදවණ්ණනා :- **කථන්ති** කෙන ආකාරෙන; **දුබ්බල්‍යාවිකම්මඤ්චාති** දුබ්බල්‍යස්ස ආවිකම්මඤ්ච; **ඉධාති** ඉමස්මිං සාසනෙ; **උක්කණ්ඨිතොති** අනභිරතියා ඉමස්මිං සාසනෙ කිච්ඡජීවිකං පත්තො; අථවා අජ්ජ යාමි,

1. ම. සාජීවපදභාජනියං කිඤ්චිතං ඉමම්ඞිකං.

යෙන ගාමි, ඉතො ගාමි, එත්ථ ගාමීති උද්ධං කණ්ඩං කත්වා විසරමානො වික්ඛිපන්තො අනෙකග්ගොති වුත්තං හොති. **අනභිරතොති** සාසනෙ අභිරතිවිරහිතො; **සාමඤ්ඤා චවිතුකාමොති** සමණභාවතො අපගන්තුකාමො; **භික්ඛුභාවන්ති** භික්ඛුභාවෙන; කරණත්ථෙ උපයොගවචනං. "කණ්ණෙ ආසත්තෙන අට්ටියෙය්‍යා"ති[1] ආදීසු පන යථාලක්ඛණං කරණවචනෙනෙව වුත්තං. **අට්ටියමානොති** අට්ටං පීළිතං දුක්ඛිතං විය අත්තානං ආචරමානො; තෙන වා භික්ඛුභාවෙන අට්ටො කයිරමානො පීළියමානොති අත්ථො. **හරායමානොති** ලජ්ජමානො; **ජිගුච්ඡමානොති** අසුචිං විය තං ජිගුච්ඡන්තො; **ගිහිභාවං පත්ථයමානොති** ආදීනි උත්තානත්ථානි යෙව. **යන්නූනාහං බුද්ධං පච්චක්ඛෙය්‍යන්ති**; එත්ථ යන්නූනාති පරිවිතක්කදස්සනෙ නිපාතො ඉදං වුත්තං හොති:– සචාහං බුද්ධං පච්චක්ඛෙය්‍යං, සාධු වත මෙ සියාති. **වදති විඤ්ඤාපෙතීති** ඉමමත්ථං එතෙහි අක්ඛරෙහි වා ව්‍යඤ්ජනෙහි වචීභෙදං කත්වා වදතියෙව, යස්ස ච වදති, තං විඤ්ඤාපෙති ජානාපෙති; **එවම්පීති** උපරි අත්ථසම්පිණ්ඩනත්ථො පිකාරො; එවම්පි දුබ්බල්‍යාවිකම්මඤ්චෙව හොති සික්ඛා ච අපච්චක්ඛාතා අඤ්ඤදත්ථාපි.

ඉදානි තං අඤ්ඤදත්ථාපි දුබ්බල්‍යාවිකම්මං සික්ඛාය ච අපච්චක්ඛානං දස්සෙන්තො **අථ වා පනාති** ආදිමාහ. තං සබ්බං අත්ථතො උත්තානමෙව. පදතො පනෙත්ථ ආදිතො පට්ඨාය බුද්ධං පච්චක්ඛෙය්‍යං, ධම්මං, සඞ්ඝං, සික්ඛං, විනයං, පාතිමොක්ඛං, උද්දෙසං, උපජ්ඣායං, ආචරියං, සද්ධිවිහාරිකං, අන්තෙවාසිකං, සමානුපජ්ඣායකං, සමානාචරියකං, සබ්‍රහ්මචාරිං පච්චක්ඛෙය්‍යන්ති ඉමානි චුද්දස පදානි පච්චක්ඛානාකාරෙන වුත්තානි. **ගිහී අස්සන්ති** ආදීනි ගිහී, උපාසකො, ආරාමිකො, සාමණෙරො, තිත්ථියො, තිත්ථියසාවකො, අස්සමණො, අසක්‍යපුත්තියො අස්සන්ති ඉමානි අට්ඨ පදානි "අස්ස"න්ති ඉමිනා භාවවිකප්පාකාරෙන වුත්තානි. එවං යන්නූනාහන්ති ඉමිනා පටිසංයුත්තානි චාවීසති පදානි, යථා ච එතානි, එවං "යදි පනාහං, අපාහං, හන්දාහං, හොතිමෙ"ති ඉමෙසු එකමෙකෙන පටිසංයුත්තානි චාවීසතීති සබ්බානෙව සතඤ්ච දස ච පදානි හොන්ති.

තතො පරං සරිතබ්බවත්ථුදස්සනනයෙන පවත්තානි **මාතරං සරාමීති** ආදීනි සත්තරස පදානි. තත්ථ **ඛෙත්තන්ති** සාලික්ඛෙත්තාදි; **වත්ථුන්ති** තිණපණ්ණසාකඵලාඵලසමුට්ඨානට්ඨානං; **සිප්පන්ති** කුම්භකාරපෙසකාරසිප්පාදිකං.

තතො පරං සකිඤ්චනසපලිබොධභාවදස්සනවසෙන පවත්තානි **මාතා මෙ අත්ථි, සා මයා පොසෙතබ්බාති** ආදීනි නව පදානි.

තතො පරං සනිස්සයසප්පතිට්ඨභාවදස්සනවසෙන පවත්තානි **මාතා මෙ අත්ථි, සා මං පොසෙස්සතීති** ආදීනි සොළස පදානි.

1. මජ්ඣිමනිකාය.

තතො පරං එකභත්තඑකසෙය්‍යාබ්‍රහ්මචරියානං දුක්කරභාවදස්සනවසෙන පවත්තානි දුක්කරන්ති ආදීනි අට්ඨ පදානි.

තත්ථ දුක්කරන්ති එකභත්තාදීනං කරණෙ දුක්කරතං දස්සෙති; න සුකරන්ති සුකරභාවං පටික්ඛිපති. එවං දුච්චරං න සුචරන්ති. එත්ථ න උස්සහාමීති තත්ථ උස්සාහාභාවං අසක්කුණෙය්‍යතං දස්සෙති; න විසහාමීති අසය්හතං දස්සෙති; න රමාමීති රතියා අභාවං දස්සෙති; නාභිරමාමීති අභිරතියා අභාවං දස්සෙති; එවං ඉමානි ච පඤ්ඤාස පුරිමානි ච දසුත්තරසතන්ති සට්ඨිසතං පදානි දුබ්බල්‍යාවිකම්මවාරෙ වුත්තානීති වෙදිතබ්බානි.

සික්ඛාපච්චක්ඛානවාරෙපි කථඤ්ච භික්ඛවෙති ආදි සබ්බං[1] අත්ථතො උත්තානමෙව. පදතො පනෙත්ථාපි බුද්ධං පච්චක්ඛාමි, ධම්මං, සඞ්ඝං, සික්ඛං, විනයං, පාතිමොක්ඛං, උද්දෙසං, උපජ්ඣායං, ආචරියං, සද්ධිවිහාරිකං, අන්තෙවාසිකං, සමානුපජ්ඣායකං, සමානාචරියකං, සබ්‍රහ්මචාරිං පච්චක්ඛාමීති ඉමානි චුද්දස පදානි සික්ඛාපච්චක්ඛානවචනසම්බන්ධෙන පවත්තානි. සබ්බපදෙසු ච වදති විඤ්ඤාපෙතීති වචනස්ස අයමත්ථො: වචීභෙදං කත්වාව වදති, යස්ස ච වදති තං තෙනෙව වචීභෙදෙන අයං සාසනං ජහිතුකාමො සාසනතො මුච්චිතුකාමො භික්ඛුභාවං ජහිතුකාමො ඉමං වාක්‍යභෙදං කරොතීති විඤ්ඤාපෙති සාවෙති ජානාපෙති, සචෙ පනායං "බුද්ධං පච්චක්ඛාමී"ති වත්තුකාමො පදපච්චාභට්ඨං කත්වා "පච්චක්ඛාමි බුද්ධ"න්ති වා වදෙය්‍ය, මිලක්ඛභාසාසු වා අඤ්ඤතරභාසාය තමත්ථං වදෙය්‍ය, "බුද්ධංපච්චක්ඛාමී"ති වත්තුකාමො උප්පටිපාටියා "ධම්මං පච්චක්ඛාමී"ති වා "සබ්‍රහ්මචාරිං පච්චක්ඛාමී"ති වා වදෙය්‍ය, සෙය්‍යථාපි උත්තරිමනුස්සධම්මවිභඞ්ගෙ "පඨමජ්ඣානං සමාපජ්ජාමී"ති වත්තුකාමො "දුතියජ්ඣාන"න්ති වදති, සචෙ යස්ස වදති සො අයං භික්ඛුභාවං චජිතුකාමො එතමත්ථං වදතීති එත්තකමත්තම්පි ජානාති විරද්ධං නාම නත්ථි, ඛෙත්තමෙව ඔතිණ්ණං, පච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා, සක්කත්තා වා බ්‍රහ්මත්තා වා චුතසත්තො විය චුතොව හොති සාසනා. සචෙ පන "බුද්ධං පච්චක්ඛි"න්ති වා "බුද්ධං පච්චක්ඛිස්සාමී"ති වා බුද්ධං "පච්චක්ඛෙය්‍ය"න්ති වාති අතීතානාගතපරිකප්පවචනෙහි වදති, දූතං වා පහිණාති, සාසනං වා පෙසෙති, අක්ඛරං වා ඡින්දති, හත්ථමුද්දාය වා තමත්ථං ආරොචෙති, අපච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. උත්තරිමනුස්සධම්මාරොචනම්පන හත්ථමුද්දායපි සීසං එති. සික්ඛාපච්චක්ඛානං මනුස්සජාතිකසත්තස්ස සන්තිකෙ චිත්තසම්පයුත්තං වචීභෙදං කරොන්තස්සෙව සීසං එති. වචීභෙදං කත්වා විඤ්ඤාපෙන්තොපි ච යදි අයමෙව ජානාතූති එකං නියමෙත්වා ආරොචෙති, තඤ්ච සො එව ජානාති පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා. අථ සො න ජානාති, අඤ්ඤො සමීපෙ ඨිතො ජානාති, අපච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. අථ ද්වින්නං ඨිතට්ඨානෙ ද්වින්නම්පි නියමෙත්වා එතෙසං

1. සී. මු ආදිමාහසබ්බං.

ආරොචෙමීති වදති, තෙසු එකස්මිං ජානන්තෙපි වීසු ජානන්තෙසුපි පච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. එවං සම්බහුලෙසුපි වෙදිතබ්බං.[1] සචෙ පන අනභිරතියා පීළිතො සභාගෙ භික්ඛූ පරිසඞ්කමානො යො කොචි ජානාතූති උච්චාසද්දං කරොන්තො බුද්ධං පච්චක්ඛාමීති වදති, තඤ්ච අවිදූරෙ ඨිතො වනකම්මිකො[2] වා අඤ්ඤො වා සමයඤ්ඤූ පුරිසො සුත්වා උක්කණ්ඨිතො අයං සමණො ගිහිභාවං පත්ථයති, සාසනතො චුතොති ජානාති, පච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. තඞ්ඛණඤ්ඤෙව පන අපුබ්බං අචරිමං දුජ්ජානං, සචෙ ආවජ්ජනසමයෙ ජානාති, යථා පකතියා ලොකෙ මනුස්සා වචනං සුත්වා ජානන්ති, පච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. අථාපරභාගෙ කිං ඉමිනා වුත්තන්ති කඞ්ඛන්තො චිරෙන ජානාති, අපච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. ඉදඤ්හි සික්ඛාපච්චක්ඛානඤ්ච උපරි අභූතාරොචන-දුට්ඨුල්ලවාචා-අත්තකාම-දුට්ඨදොසභූතාරොචනසික්ඛාපදානි ච එකපරිච්ඡෙදානි, ආවජ්ජනසමයෙ ඤාතෙ එව සීසං එන්ති. "කිං අය භණතී"ති කඞ්ඛන්තා චිරෙන ඤාතෙ සීසං න එන්ති. යථා චායං "බුද්ධං පච්චක්ඛාමී"ති පදෙ විනිච්ඡයො වුත්තො, එවං සබ්බපදෙසු වෙදිතබ්බො. යස්මා ච යදා සික්ඛා පච්චක්ඛාතා හොති, තදා යථානූනාහං "බුද්ධං පච්චක්ඛෙය්‍ය"න්ති ආදීනි අවදතාපි දුබ්බල්‍යං ආවීකතමෙව හොති, තස්මා සබ්බෙසං පදානං අවසානෙ වුත්තං "එවම්පි භික්ඛවෙ දුබ්බල්‍යාවිකම්මඤ්චෙව හොති සික්ඛා ච පච්චක්ඛාතා"ති.

තතො පරං **ගිහීති මං ධාරෙහීති** එත්ථ සචෙපි ගිහී භවිස්සාමීති වා ගිහී හොමීති වා ගිහී ජාතොම්හීති වා ගිහිම්හීති වා වදති, අපච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. සචෙ පන "අජ්ජ පට්ඨාය ගිහීති මං ධාරෙහීති වා ජානාහීති වා සඤ්ජානාහීති වා මනසිකරොහීති වා වදති, අරියකෙන වා වදති, මිලක්ඛකෙන වා, එවමෙව තස්මිං අත්ථෙ වුත්තෙන යස්ස වදති සචෙ සො ජානාති, පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා. එස නයො සෙසෙසුපි උපාසකොති ආදීසු සත්තසු පදෙසු. එවං ඉමානි ච අට්ඨ පුරිමානි ච චුද්දසාති වාවීසති පදානි හොන්ති. ඉතො පරං පුරිමානෙව චුද්දස පදානි "අලං මෙ, කින්නු මෙ, න මමත්ථො, සුමුත්තාහ"න්ති ඉමෙහි චතූහි යොජෙත්වා වුත්තානි ඡප්පඤ්ඤාස හොන්ති. තත්ථ **අලන්ති** හොතු පරියත්තන්ති අත්ථො; **කින්නු මෙති** කිං මය්හං කිච්චං කිං කරණීයං සාධෙතබ්බන්ති අත්ථො; **න මමත්ථොති** නත්ථි මම අත්ථො; **සුමුත්තාහන්ති** සුමුත්තො අහං; සෙසමෙත්ථ වුත්තනයමෙව. එවං ඉමානි ච ඡප්පඤ්ඤාස පුරිමානි ච වාවීසතීති අට්ඨසත්තති පදානි සරූපෙනෙව වුත්තානි. යස්මා පන තෙසං වෙවචනෙහිපි සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති, තස්මා **යානි වා පනඤ්ඤානිපීති** ආදිමාහ. තත්ථ **යානි වා පනඤ්ඤානිපීති** පාළියා බුද්ධන්ති ආදීනි ආගතපදානි ඨපෙත්වා යානි අඤ්ඤානි අත්ථි බුද්ධ

1 ම. වෙදිතබ්බා. 2 ම. නවකම්මිකො.

වෙවචනානි වාති බුද්ධස්ස වා පරියායනාමානි-පෙ-අසක්‍යපුත්තියස්ස වා. තත්‍ථ **වණ්ණපට්ඨානෙ** ආගතං නාමසහස්සං **උපාලිගාථාසු** නාමසතං අඤ්ඤානි ච ගුණතො ලබ්භමානානි නාමානි බුද්ධවෙවචනානීති වෙදිතබ්බානි. සබ්බානිපි ධම්මස්ස නාමානි ධම්මවෙවචනානීති වෙදිතබ්බානි. එස නයො සබ්බත්‍ථ.

අයං පනෙත්‍ථ යොජනා:- **බුද්ධං පච්චක්ඛාමීති** න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං යථාරුතමෙව. සම්මාසම්බුද්ධං පච්චක්ඛාමි, අනන්තබුද්ධිං අනොමබුද්ධිං බොධිපඤ්ඤාණං ධීරං විගතමොහං පභින්නඛිලං විජිතවිජයං පච්චක්ඛාමීති එවමාදි බුද්ධවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. **ධම්මං පච්චක්ඛාමීති** න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං යථාරුතමෙව. ස්වාක්ඛාතං ධම්මං පච්චක්ඛාමි, සන්දිට්ඨිකං අකාලිකං එහිපස්සිකං ඔපනයිකං පච්චත්තං වෙදිතබ්බං විඤ්ඤූහි ධම්මං පච්චක්ඛාමි, අසඞ්ඛතං ධම්මං පච්චක්ඛාමි, විරාගං නිරොධං අමතං ධම්මං පච්චක්ඛාමි, **දීඝනිකායං** පච්චක්ඛාමි, **බ්‍රහ්මජාලං** පච්චක්ඛාමි, **මජ්ඣිමනිකායං මූලපරියායං සංයුත්තනිකායං**[1] **අඞ්ගුත්තරනිකායං ජාතකනිකායං.** අභිධම්මං කුසලං ධම්මං අකුසලං ධම්මං අබ්‍යාකතං ධම්මං සතිපට්ඨානං සම්මප්පධානං ඉද්ධිපාදං ඉන්ද්‍රියං බලං බොජ්ඣඞ්ගං මග්ගං ඵලං නිබ්බාණං පච්චක්ඛාමි, චතුරාසීතිධම්මක්ඛන්ධසහස්සෙසු එකධම්මක්ඛන්ධස්සාපි නාමං ධම්මවෙවචනමෙව. එවං ධම්මවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. **සඞ්ඝං පච්චක්ඛාමීති** න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. සුපටිපන්නං සඞ්ඝං පච්චක්ඛාමි උජුපටිපන්නං ඤායපටිපන්නං සාමීචිපටිපන්නං සඞ්ඝං චතුපුරිසයුගං සඞ්ඝං අට්ඨපුරිසපුග්ගලං සඞ්ඝං ආහුනෙය්‍යං පාහුනෙය්‍යං දක්ඛිණෙය්‍යං අඤ්ජලිකරණීයං අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං සඞ්ඝං පච්චක්ඛාමීති, එවං සඞ්ඝවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. **සික්ඛං පච්චක්ඛාමීති** න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. භික්ඛුසික්ඛං පච්චක්ඛාමි, භික්ඛුනීසික්ඛං පච්චක්ඛාමි, අධිසීලසික්ඛං අධිචිත්තසික්ඛං අධිපඤ්ඤාසික්ඛං පච්චක්ඛාමීති එවං සික්ඛාවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. **විනයං පච්චක්ඛාමීති** න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. භික්ඛුවිනයං පච්චක්ඛාමි, භික්ඛුනීවිනයං පච්චක්ඛාමි, පඨමපාරාජිකං දුතියං තතියං චතුත්‍ථං පාරාජිකං සඞ්ඝාදිසෙසං ථුල්ලච්චයං පාචිත්තියං පාටිදෙසනීයං දුක්කටං දුබ්භාසිතං පච්චක්ඛාමීති එවමාදිනා විනයවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. **පාතිමොක්ඛං පච්චක්ඛාමීති** න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. භික්ඛුපාතිමොක්ඛං භික්ඛුනීපාතිමොක්ඛං පච්චක්ඛාමීති එවං පාතිමොක්ඛවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. **උද්දෙසං පච්චක්ඛාමීති** න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. භික්ඛුපාතිමොක්ඛුද්දෙසං භික්ඛුනීපාතිමොක්ඛුද්දෙසං පඨමං පාතිමොක්ඛුද්දෙසං දුතියං තතියං චතුත්‍ථං පඤ්චමං පාතිමොක්ඛුද්දෙසං සම්මාසම්බුද්ධුද්දෙසං අනන්ත

1. ම: “ඔඝතරණං.” ඉච්චධිකං.

බුද්ධිඋද්දෙසං අනොමබුද්ධිඋද්දෙසං බොධිපඤ්ඤාණුද්දෙසං ධීරුද්දෙසං විගතමොහුද්දෙසං පභින්නඛිලුද්දෙසං විජිතවිජයුද්දෙසං පච්චක්ඛාමීති එවමාදි උද්දෙසවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. **උපජ්ඣායං පච්චක්ඛාමීති** න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං, යො මං පබ්බාජෙසි යො මං උපසම්පාදෙසි යස්ස මූලෙනාහං පබ්බජිතො යස්ස මූලෙනාහං උපසම්පන්නො යස්ස මූලිකා මය්හං පබ්බජ්ජා යස්ස මූලිකා මය්හං උපසම්පදා, තාහං පච්චක්ඛාමීති එවං උපජ්ඣායවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. **ආචරියං පච්චක්ඛාමීති** න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං, යො මං පබ්බාජෙසි යො මං අනුසාවෙසි යාහං නිස්සාය වසාමි යාහං උද්දිසාපෙමි යාහං පරිපුච්ඡාමි යො මං උද්දිසති යො මං පරිපුච්ඡාපෙති, තාහං පච්චක්ඛාමීති එවං ආචරියවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. **සද්ධිවිහාරිකං පච්චක්ඛාමීති** න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං, යාහං පබ්බාජෙසිං යාහං උපසම්පාදෙසිං මය්හං මූලෙන යො පබ්බජිතො මය්හං මූලෙන යො උපසම්පන්නො මය්හං මූලිකා යස්ස පබ්බජ්ජා මය්හං මූලිකා යස්ස උපසම්පදා, තාහං පච්චක්ඛාමීති එවං සද්ධිවිහාරිකවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. **අන්තෙවාසිකං පච්චක්ඛාමීති** න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං, යාහං පබ්බාජෙසිං යාහං අනුසාවෙසිං යො මං නිස්සාය වසති යො මං උද්දිසාපෙති යො මං පරිපුච්ඡති යස්සාහං උද්දිසාමි යාහං පරිපුච්ඡාපෙමි, තං පච්චක්ඛාමීති එවං අන්තෙවාසිකවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. **සමානුපජ්ඣායකං පච්චක්ඛාමීති** න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං, මය්හං උපජ්ඣායො යං පබ්බාජෙසි යං උපසම්පාදෙසි යො තස්ස මූලෙන පබ්බජිතො යො තස්ස මූලෙන උපසම්පන්නො යස්ස තම්මූලිකා පබ්බජ්ජා යස්ස තම්මූලිකා උපසම්පදා, තං පච්චක්ඛාමීති එවං සමානුපජ්ඣායකවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. **සමානාචරියකං පච්චක්ඛාමීති** න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං, මය්හං ආචරියො යං පබ්බාජෙසි යං උපසම්පාදෙසි යං අනුසාවෙසි යො තං නිස්සාය වසති යො තං උද්දිසාපෙති පරිපුච්ඡති යස්ස මෙ ආචරියො උද්දිසති යං පරිපුච්ඡාපෙති, තං පච්චක්ඛාමීති එවං සමානාචරියකවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. **සබ්‍රහ්මචාරිං පච්චක්ඛාමීති** න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං, යෙනාහං සද්ධිං අධිසීලං සික්ඛාමි අධිචිත්තං අධිපඤ්ඤං සික්ඛාමි, තං පච්චක්ඛාමීති එවං සබ්‍රහ්මචාරිවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. **ගිහීති මං ධාරෙහීති** න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං, අගාරිකොති මං ධාරෙහි කස්සකො වාණිජො ගොරක්ඛො ඔතල්ලකො මොලිබද්ධො කාමගුණිකොති මං ධාරෙහීති එවං ගිහිවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. **උපාසකොති මං ධාරෙහීති** න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං, වෙවාචිකො උපාසකොති මං ධාරෙහි තෙවාචිකො උපාසකො බුද්ධං සරණගමනිකො ධම්මං-සඞ්ඝං සරණගමනිකො පඤ්චසික්ඛාපදිකො

දසසික්ඛාපදිකො උපාසකොති මං ධාරෙහීති එවං උපාසකවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. **ආරාමිකොති මං ධාරෙහීති** න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං, කප්පියකාරකොති මං ධාරෙහි වෙය්‍යාවච්චකරො අප්පහරිතකාරකො යාගුභාජකො ඵලභාජකො ඛජ්ජකභාජකොති මං ධාරෙහීති එවං ආරාමිකවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. **සාමණෙරොති මං ධාරෙහීති** න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං, කුමාරකොති මං ධාරෙහි චෙල්ලකො චෙටකො මොළිගල්ලො සමණුද්දෙසොති මං ධාරෙහීති එවං සාමණෙරවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. **තිත්ථියොති මං ධාරෙහීති** න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං, නිගණ්ඨොති මං ධාරෙහි ආජීවකො තාපසො පරිබ්බාජකො පණ්ඩරඞ්ගොති මං ධාරෙහීති එවං තිත්ථියවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. **තිත්ථියසාවකොති මං ධාරෙහීති** න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං, නිගණ්ඨසාවකොති මං ධාරෙහි ආජීවකතාපසපරිබ්බාජකපණ්ඩරඞ්ගසාවකොති මං ධාරෙහීති එවං තිත්ථියසාවකවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. **අස්සමණොති මං ධාරෙහීති** න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං, දුස්සීලොති මං ධාරෙහි පාපධම්මො අසුචිසඞ්කස්සරසමාචාරො පටිච්ඡන්නකම්මන්තො අස්සමණො සමණපටිඤ්ඤො අබ්‍රහ්මචාරී බ්‍රහ්මචාරිපටිඤ්ඤො අන්තොපූති අවස්සුතො කසම්බුජාතො කොණ්ඩොති මං ධාරෙහීති එවං අස්සමණවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. **අසක්‍යපුත්තියොති මං ධාරෙහීති** න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං, න සම්මාසම්බුද්ධපුත්තොති මං ධාරෙහි න අනන්තබුද්ධිපුත්තො න අනොමබුද්ධිපුත්තො න බොධිපඤ්ඤාණපුත්තො න ධීරපුත්තො න විගතමොහපුත්තො න පභින්නඛිලපුත්තො න විජිතවිජයපුත්තොති මං ධාරෙහීති එවමාදි අසක්‍යපුත්තියවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. **යෙහි ආකාරෙහි යෙහි ලිඞ්ගෙහි යෙහි නිමිත්තෙහීති** යෙහි "බුද්ධවෙවචනානි වා"ති ආදිනා නයෙන වුත්තෙහි බුද්ධාදීනං වෙවචනෙහි. වෙවචනානි හි සික්ඛාපච්චක්ඛානස්ස එව කාරණත්තා ආකාරා, බුද්ධාදීනං සණ්ඨානදීපනත්තා සික්ඛාපච්චක්ඛානසණ්ඨානත්තා එව වා ලිඞ්ගානි, සික්ඛාපච්චක්ඛානස්ස සඤ්ජානනහෙතුතො මනුස්සානං තිලකාදීනි විය නිමිත්තානීති වුච්චන්ති. **එවං ඛො භික්ඛවෙති** ඉතො පරං අඤ්ඤස්ස සික්ඛාපච්චක්ඛානකාරණස්ස අභාවතො නියමෙන්තො ආහ. අයං හෙත්ථ අත්ථො· එවමෙව දුබ්බල්‍යාවිකම්මඤ්චෙව හොති සික්ඛාපච්චක්ඛානඤ්ච, න ඉතො ජරං කාරණමත්ථීති.

එවං සික්ඛාපච්චක්ඛානලක්ඛණං දස්සෙත්වා අපච්චක්ඛානෙන අසම්මොහත්ථං තස්සෙව ච සික්ඛාපච්චක්ඛානලක්ඛණස්ස පුග්ගලාදිවසෙන විපත්තිදස්සනත්ථං **කථඤ්ච භික්ඛවෙ අපච්චක්ඛාතාති** ආදිමාහ. තත්ථ **යෙහි ආකාරෙහීති** ආදි වුත්තනයමෙව. **උම්මත්තකොති** යක්ඛුම්මත්තකො වා පිත්තුම්මත්තකො වා යො කොචි විපරීත

සඤ්ඤී; සො සචෙ පච්චක්ඛාති අපච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා. **උම්මත්තකස්සාති** තාදිසස්සෙව උම්මත්තකස්ස; තාදිසස්ස හි සන්තිකෙ සචෙ පකතත්තො සික්ඛං පච්චක්ඛාති, උම්මත්තකො න ජානාති, අපච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා. **ඛිත්තචිත්තොති** යක්ඛුම්මත්තකො වුච්චති; පුරිමපදෙ පන උම්මත්තක සාමඤ්ඤෙන වුත්තං යක්ඛුම්මත්තකො වා පිත්තුම්මත්තකො වාති. උභින්නම්පි විසෙසො අනාපත්තිවාරෙ ආවි භවිස්සති. එවං ඛිත්තචිත්තො සික්ඛං පච්චක්ඛාති, අපච්චක්ඛාතා හොති. තස්ස සන්තිකෙ පච්චක්ඛාතාපි තම්හි අජානන්තෙ අපච්චක්ඛාතා හොති. **වෙදනට්ටොති** බලවතියා දුක්ඛවෙදනාය ඵුට්ඨො මුච්ඡාපරෙතො; තෙන විප්පලපන්තෙන පච්චක්ඛාතාපි අපච්චක්ඛාතාව හොති. තස්ස සන්තිකෙ පච්චක්ඛාතාපි තම්හි අජානන්තෙ අපච්චක්ඛාතා හොති. **දෙවතාය සන්තිකෙති** භුම්මදෙවතං ආදිං කත්වා යාව අකනිට්ඨදෙවතායපි සන්තිකෙ පච්චක්ඛාතාපි අපච්චක්ඛාතාව හොති. **තිරච්ඡානගතස්සාති** නාගමාණවකස්ස වා සුපණ්ණමාණවකස්ස වා කින්නරහත්ථිමක්කටාදීනං වා යස්ස කස්සචි සන්තිකෙ පච්චක්ඛාතාපි අපච්චක්ඛාතාව හොති.

තත්‍ර උම්මත්තකාදීනං සන්තිකෙ අජානනභාවෙන අපච්චක්ඛාතාති ආහ. දෙවතාය සන්තිකෙ අතිඛිප්පං ජානනභාවෙන. දෙවතා නාම මහාපඤ්ඤා, තිහෙතුකපටිසන්ධිකා අතිඛිප්පං ජානන්ති. චිත්තච නාමෙතං ලහුපරිවත්තං තස්මා චිත්තලහුකස්ස පුග්ගලස්ස චිත්තවසෙනෙව මා අතිඛිප්පං විනාසො අහොසීති දෙවතාය සන්තිකෙ සික්ඛාපච්චක්ඛානං පටික්ඛිපි. මනුස්සෙසු පන නියමො නත්ථි. යස්ස කස්සචි සභාගස්ස වා විසභාගස්ස වා ගහට්ඨස්ස වා පබ්බජිතස්ස වා විඤ්ඤුස්ස සන්තිකෙ පච්චක්ඛාතා පච්චක්ඛාතාව හොති. සචෙ පන සො න ජානාති අපච්චක්ඛාතාව හොතීති එතමත්ථං දස්සෙන්තො **අරියකෙනාති** ආදිමාහ.

තත්ථ අරියකං නාම අරියවොහාරො: මගධභාසා **මිලක්ඛකං** නාම යො කොචි අනරියකො අන්ධදමිළාදි. **සො ච න පටිවිජානාතීති** භාසන්තරෙ වා අනභිඤ්ඤතාය බුද්ධසමයෙ වා අකොවිදතාය ඉමං නාම අත්ථං එස භණතීති න පටිජානාති; **දවායාති** සහසා අඤ්ඤං භණිතුකාමො සහසා බුද්ධං පච්චක්ඛාමීති භණති; **රවායාති** රවා භඤ්ඤෙන, අඤ්ඤං භණිස්සාමීති අඤ්ඤං භණන්තො; පුරිමෙන කො විසෙසොති චෙ? පුරිමං පණ්ඩිතස්සාපි සහසා වසෙන අඤ්ඤං භණනං, ඉදං පන මන්දත්තා මොමූහත්තා අපකතඤ්ඤුතා පක්ඛලන්තස්ස අඤ්ඤං භණිස්සාමීති අඤ්ඤං භණනං. **අසාවෙතුකාමො සාවෙතීති** ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස පාළිං වාචෙති පරිපුච්ඡති උග්ගණ්හාති සජ්ඣායං කරොති වණ්ණෙති, අයං වුච්චති "අසාවෙතුකාමො සාවෙතී"ති; **සාවෙතුකාමො න සාවෙතීති** දුබ්බලභාවං ආවිකත්වා සික්ඛං පච්චක්ඛන්තො වචීභෙදං න කරොති, අයං වුච්චති "සාවෙතු

කාමො න සාවෙතී''ති; **අවිඤ්ඤුස්ස සාවෙතීති** මහල්ලකස්ස වා පොත්ථකරූපසදිසස්ස වා ගරුමෙධස්ස වා සමයෙ අකොවිදස්ස ගාමදාරකානං වා අවිඤ්ඤූනං පත්තානං සාවෙති; **විඤ්ඤුස්ස න සාවෙතීති** පණ්ඩිතස්ස ඤාතුං සමත්ථස්ස න සාවෙති; **සබ්බසො වා පනාති** බුද්ධං පච්චක්ඛාමීති ආදිසු යෙන යෙන පරියායෙන සික්ඛා පච්චක්ඛාතා හොති, තතො එකම්පි වචීභෙදං කත්වා න සාවෙති; **එවං ඛොති** අපච්චක්ඛානලක්ඛණං නියමෙති. අයං හි එත්ථ අත්ථො:-එවමෙව සික්ඛා අපච්චක්ඛාතා හොති, න අඤ්ඤෙන කාරණෙනාති.

ඉදානි "මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍යා''ති ආදීනං අත්ථදස්සනත්ථං **මෙථුනධම්මො නාමාති** ආදිමාහ. **තත්ථ මෙථුනධම්මො නාමාති** ඉදං නිද්දිසිතබ්බස්ස මෙථුනධම්මස්ස උද්දෙසපදං; **අසද්ධම්මොති** අසතං නීචජනානං ධම්මො; **ගාමධම්මොති** ගාමවාසීනං සෙවනධම්මො; **වසලධම්මොති** වසලානං ධම්මො; කිලෙසවස්සනතො වා සයමෙව වසලො ධම්මොති=වසලධම්මො; **දුට්ඨුල්ලන්ති** දුට්ඨඤ්ච කිලෙසෙහි දුට්ඨත්තා ථූලඤ්ච අනිපුණභාවතොති දුට්ඨුල්ලං; ඉතො පට්ඨාය ච තීසු පදෙසු **සො සොති** ඉදං පරිවත්තෙත්වා "යං ත''න්ති කත්වා යොජෙතබ්බං; "යං තං දුට්ඨුල්ලං, යං තං ඔදකන්තිකං, යං තං රහස්ස''න්ති. එත්ථ ච යස්මා තස්ස කම්මස්ස පරිවාරභූතං දස්සනම්පි ගහණම්පි ආමසනම්පි ඵුසනම්පි ඝට්ටනම්පි දුට්ඨුල්ලං, තස්මාපි තං කම්මං දුට්ඨුල්ලං. යං තං දුට්ඨුල්ලං සො මෙථුනධම්මො, උදකං අස්ස අන්තෙ සුද්ධත්ථං ආදියන්තීති= උදකන්තං, උදකන්තමෙව =ඔදකන්තිකං; යං තං ඔදකන්තිකං, සො මෙථුනධම්මො. රහො පටිච්ඡන්නෙ ඔකාසෙ කත්තබ්බතාය **රහස්සං**; යං තං රහස්සං, සො මෙථුනධම්මොති එවං යොජනා වෙදිතබ්බා. ද්වයෙන ද්වයෙන සමාපජ්ජිතබ්බතො **ද්වයංද්වයසමාපත්ති**. තත්ථ යොජනා: යා සා ද්වයංද්වයසමාපත්ති සො මෙථුනධම්මො නාමාති. ඉධ පන තං සබ්බං එකජ්ඣං නිගමෙන්තො ආහ:- "එසො මෙථුනධම්මො නාමා''ති. කිං කාරණා වුච්චති මෙථුනධම්මොති? උභින්නං රත්තානං සාරත්තානං අවස්සුතානං පරියුට්ඨිතානං උභින්නං සදිසානං ධම්මොති, තං කාරණා වුච්චති මෙථුනධම්මොති.

පටිසෙවති නාමාති ඉදං පටිසෙවෙය්‍යාති එත්ථ යෙනාකාරෙන පටිසෙවෙය්‍යාති වුච්චති, තස්සාකාරස්ස දස්සනත්ථං මාතිකාපදං; **යො නිමිත්තෙන නිමිත්තන්ති** ආදිසු යො භික්ඛු ඉත්ථියා නිමිත්තෙන අත්තනො නිමිත්තං ඉත්ථියා අඞ්ගජාතෙන අත්තනො අඞ්ගජාතං සබ්බන්තිමෙන පමාණෙන එකතිලබීජමත්තම්පි වාතෙන අසම්ඵුට්ඨෙ අල්ලොකාසෙ පවෙසෙති, එසො පටිසෙවති නාම; එත්තාවතා සීලභෙදං පාපුණාති පාරාජිකො හොති. එත්ථ ච ඉත්ථිනිමිත්තෙ චත්තාරි පස්සානි වෙමජ්ඣඤ්චාති පඤ්ච ඨානානි ලබ්භන්ති. පුරිසනිමිත්තෙ චත්තාරි පස්සානි මජ්ඣං උපරීති ච. තස්මා ඉත්ථිනිමිත්තෙ

හෙට්ඨා පවෙසෙන්තොපි පාරාජිකො හොති. උපරිතො පවෙසෙන්තොපි උභොහි පස්සෙහි පවෙසෙන්තොපි චත්තාරි ඨානානි මුඤ්චිත්වා මජ්ඣෙන පවෙසෙන්තොපි පාරාජිකො හොති. පුරිසනිමිත්තං පන හෙට්ඨාභාගෙන ඡුපන්තං පවෙසෙන්තොපි පාරාජිකො හොති. උපරිභාගෙන ඡුපන්තං පවෙසෙන්තොපි උභොහි පස්සෙහි ඡුපන්තං පවෙසෙන්තොපි මජ්ඣෙනෙව ඡුපන්තං පවෙසෙන්තොපි සම්මිඤ්ජිතඞ්ගුලි විය මජ්ඣිමපබ්බපිට්ඨියා සඞ්කොචෙත්වා උපරිභාගෙන ඡුපන්තං පවෙසෙන්තොපි පාරාජිකො හොති. තත්ථ තුලාදණ්ඩසදිසං පවෙසෙන්තස්සාපි චත්තාරි පස්සානි මජ්ඣඤ්චාති පඤ්චට්ඨානානි. සඞ්කොචෙත්වා පවෙසෙන්තස්සාපි චත්තාරි පස්සානි උපරිභාගං මජ්ඣඤ්චාති පඤ්ච ඨානානි. එවං සබ්බානිපි පුරිසනිමිත්තෙ දස ඨානානි හොන්ති. නිමිත්තෙ ජාතං අනට්ඨකායප්පසාදං චම්මඛිලං වා තිලකං වා පවෙසෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස. නට්ඨකායප්පසාදං මතචම්මං වා සුක්ඛපිළකං වා පවෙසෙති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. මෙථුනස්සාදෙන ලොමං වා අඞ්ගුලි අඞ්ගුට්ඨබීජාදීනි වා පවෙසෙන්තස්සාපි දුක්කටමෙව. අයඤ්ච මෙථුනකථා නාම යස්මා දුට්ඨුල්ලකථා අසබ්භකථා, තස්මා එතං වා අඤ්ඤං වා විනයෙ ඊදිසං ඨානං කථෙන්තෙන පටික්කූලමනසිකාරඤ්ච සමණසඤ්ඤඤ්ච හිරොත්තප්පඤ්ච පච්චුපට්ඨපෙත්වා සම්මාසම්බුද්ධෙ ගාරවං උප්පාදෙත්වා අසමකාරුණිකස්ස[1] ලොකනාථස්ස කරුණාගුණං ආවජ්ජෙත්වා කථෙතබ්බං. සො හි නාම භගවා සබ්බසො කාමෙහි විනිවත්තමානසොපි සත්තානුද්දයාය ලොකානුකම්පාය සංවත්තනකාරුඤ්ඤං පටිච්ච සික්ඛාපදපඤ්ඤාපනත්ථාය ඊදිසං කථං කථෙසි අහො සත්ථු කරුණාගුණොති. එවං ලොකනාථස්ස කරුණාගුණං ආවජ්ජිත්වා කථෙතබ්බං. අපි ච යදි භගවා සබ්බාකාරෙන ඊදිසං කථං න කථෙය්‍ය, කො ජානෙය්‍ය එත්තකෙසු ඨානෙසු පාරාජිකං එත්තකෙසු ථුල්ලච්චයං එත්තකෙසු දුක්කටන්ති. තස්මා සුණන්තෙනාපි කථෙන්තෙනාපි වීජනකෙන මුඛං අපිධාය දන්තවිදංසකං හසමානෙන න නිසීදිතබ්බං. සම්මාසම්බුද්ධෙනාපි ඊදිසං කථිතන්ති පච්චවෙක්ඛිත්වා උස්සාහෙන ගබ්භිතෙන[2] හිරොත්තප්පසම්පන්නෙන සත්ථුපටිභාගෙන හුත්වා කථෙතබ්බන්ති.

මූලපඤ්ඤත්තං නිට්ඨිතං.

අනුපඤ්ඤත්තිවාරෙ අන්තමසොති සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන; තිරච්ඡානගතායපීති පටිසන්ධිවසෙන තිරච්ඡානෙසු ගතායපි; පගෙව මනුස්සිත්ථියාති පඨමතරං මනුස්සජාතිකාය ඉත්ථියා; පාරාජිකවත්ථුභූතා එව චෙත්ථ තිරච්ඡානගතිත්ථී තිරච්ඡානගතාති ගහෙතබ්බා. න සබ්බා. තත්‍රායං පරිච්ඡෙදො.-

1. සී. සයා. අසමකරුණස්ස. 2. සයා. ම. ගබ්භීතෙන.

අපදානං අහි මච්ඡා ද්විපදානඤ්ච කුක්කුටී,
චතුප්පදානං මජ්ජාරී වත්ථු පාරාජිකස්සිමාති.

තත්ථ අහිග්ගහණෙන සබ්බාපි අජගරගොනසාදිභෙදා දීඝජාති සඞ්ගහිතා. තස්මා දීඝජාතීසු යත්ථ තිණ්ණං මග්ගානං අඤ්ඤතරස්මිං සක්කා තිලඵලමත්තං පවෙසෙතුං සා පාරාජිකවත්ථු. අවසෙසා දුක්කටවත්ථූති වෙදිතබ්බා. මච්ඡග්ගහණෙන සබ්බාපි මච්ඡකච්ඡපමණ්ඩූකාදිභෙදා ඔදකජාති සඞ්ගහිතා. තත්‍රාපි දීඝජාතියං වුත්තනයෙනෙව පාරාජිකවත්ථුඤ්ච දුක්කටවත්ථුඤ්ච වෙදිතබ්බං. අයං පන විසෙසො: බරඛකමුඛමණ්ඩූකා[1] නාම හොන්ති. තෙසං මුඛසණ්ඨානං මහන්තං, ඡිද්දං අප්පකං, තත්ථ පවෙසනං නප්පහොති. මුඛසණ්ඨානං පන වණසඞ්ඛෙපං ගච්ඡති. තස්මා තං ථුල්ලච්චයවත්ථූති වෙදිතබ්බං. කුක්කුටිග්ගහණෙන සබ්බාපි කාකකපොතාදිභෙදා පක්ඛිජාති සඞ්ගහිතා. තත්‍රාපි වුත්තනයෙනෙව පාරාජිකවත්ථුඤ්ච දුක්කටවත්ථුඤ්ච වෙදිතබ්බං. මජ්ජාරිග්ගහණෙන සබ්බාපි රුක්ඛසුනඛමුඞ්ගුස[2] ගොධාදිභෙදා චතුප්පදජාති සඞ්ගහිතා. තත්‍රාපි වුත්තනයෙනෙව පාරාජිකවත්ථුඤ්ච දුක්කටවත්ථුඤ්ච වෙදිතබ්බං.

පාරාජිකොති පරාජිතො පරාජයං ආපන්නො; අයං හි පාරාජිකසද්දො සික්ඛාපදාපත්තිපුග්ගලෙසු වත්තති. තත්ථ "අට්ඨානමෙතං ආනන්ද අනවකාසො යං තථාගතො වජ්ජීනං වා වජ්ජිපුත්තකානං වා කාරණා සාවකානං පාරාජිකං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං සමූහනෙය්‍යා"ති[a] එවං සික්ඛාපදෙ වත්තමානො වෙදිතබ්බො "ආපත්තිං ත්වං භික්ඛු ආපන්නො පාරාජික"න්ති[b] එවං ආපත්තියං. "න මයං පාරාජිකා, යො අවහටො, සො පාරාජිකො"ති[c] එවං පුග්ගලෙ වත්තමානො වෙදිතබ්බො. "පාරාජිකෙන ධම්මෙන අනුද්ධංසෙය්‍යා"ති[d] ආදීසු පන ධම්මෙ වත්තතීති වදන්ති. යස්මා පන තත්ථ ධම්මොති කත්ථචි ආපත්ති, කත්ථචි සික්ඛාපදමෙව අධිප්පෙතං, තස්මා සො විසුං න වත්තබ්බො. තත්ථ සික්ඛාපදං යො තං අතික්කමති, තං පරාජෙති, තස්මා පාරාජිකන්ති වුච්චති. ආපත්ති පන යො තං අජ්ඣාපජ්ජති, තං පරාජෙති, තස්මා පාරාජිකාති වුච්චති. පුග්ගලො යස්මා පරාජිතො පරාජයමාපන්නො, තස්මා පාරාජිකොති වුච්චති. එතමෙව හි අත්ථං සන්ධාය පරිවාරෙපි

"පාරාජිකන්ති යං වුත්තං තං සුණොහි යථාතථං,
චුතො පරද්ධො භට්ඨො ච සද්ධම්මාහි නිරඞ්කතො;
සංවාසො ච තහිං නත්ථි තෙනෙතං ඉති වුච්චතී"ති

වුත්තං. අයං හෙත්ථ අත්ථො:- තං සික්ඛාපදං වීතික්කමන්තො ආපත්තිඤ්ච ආපන්නො පුග්ගලො චුතො හොතීති සබ්බං යොජෙතබ්බං. තෙන වුච්චති යෙන කාරණෙන අස්සමණො හොති අසක්‍යපුත්තියො

1. ස්‍යා. බරකමුඛමණ්ඩූකා. ම-පතඞ්කමුඛමණ්ඩූකා. 2. මු & I. මඞ්ගුස.
a. පඨම පාරාජිකා. c. දුතියපාරාජිකා.
b. පාරාජිකපාළි. d පාරාජිකපාළි-අට්ඨමසඞ්ඝාදිසෙස.

පරිභට්ඨො ජීනො පරාජිතො සාසනතො, තෙන වුච්චති කින්ති? පාරාජිකො හොතීති. සහ වසන්ති එත්ථාති=සංවාසො, තං දස්සෙතුං **සංවාසො නාමාති** වත්වා **එකං කම්ම**න්ති ආදිමාහ. තත්‍රායං සද්ධිං යොජනාය සංවණ්ණනා: චතුබ්බිධම්පි සඞ්ඝකම්මං සීමාපරිච්ඡින්නෙහි පකතත්තෙහි භික්ඛූහි එකතො කත්තබ්බත්තා **එකං කම්මං** නාම, තථා පඤ්චවිධොපි පාතිමොක්ඛුද්දෙසො එකතො උද්දිසිතබ්බත්තා **එකුද්දෙසො** නාම, පඤ්ඤත්තං පන සික්ඛාපදං සබ්බෙහිපි ලජ්ජිපුග්ගලෙහි සමං සික්ඛිතබ්බභාවතො **සමසික්ඛාතා** නාම එත්ථ යස්මා සබ්බෙපි ලජ්ජිනො එතෙසු කම්මාදිසු සහ වසන්ති, න එකොපි තතො බහිද්ධා සන්දිස්සති, තස්මා තානි සබ්බානිපි ගහෙත්වා **එසො සංවාසො නාමාති** ආදිමාහ. **සො** ච වුත්තප්පකාරො සංවාසො **තෙන** පුග්ගලෙන **සද්ධිං නත්ථි**, **තෙන** කාරණෙන සො පාරාජිකො පුග්ගලො **අසංවාසොති** වුච්චතීති.

එවං උද්දිට්ඨසික්ඛාපදං පදානුක්කමෙන විභජිත්වා ඉදානි "යං තං පටිසෙවෙය්‍යා"ති එත්ථ යෙනාකාරෙන පටිසෙවෙය්‍යාති වුච්චති, තස්සාකාරස්ස දස්සනත්ථං **පටිසෙවති නාමාති** ඉදං මාතිකාපදං ඨපෙත්වා "නිමිත්තෙන නිමිත්තං අඞ්ගජාතෙන අඞ්ගජාත"න්ති වුත්තං. තත්ථ යස්මා න කෙවලං ඉත්ථියා එව නිමිත්තං පාරාජිකවත්ථු, න ච මනුස්සිත්ථියා එව, සුවණ්ණරජතාදිමයානඤ්ච ඉත්ථිනම්පි නිමිත්තං වත්ථුමෙව න හොති, තස්මා යං යං වත්ථු හොති, තං තං දස්සෙතුං **තිස්සො ඉත්ථියොති** ආදිනා නයෙන යෙසං නිමිත්තානි වත්ථූනි හොන්ති, තෙ සත්තෙ වත්වා **මනුස්සිත්ථියා තයො මග්ගෙති** ආදිනා නයෙන තානි වත්ථූනි ආහ.

තත්ථ තිස්සො ඉත්ථියො තයො උභතොබ්‍යඤ්ජනකා තයො පණ්ඩකා තයො පුරිසාති පාරාජිකවත්ථූනං නිමිත්තානං නිස්සයා ද්වාදස සත්තා හොන්ති. තෙසු ඉත්ථිපුරිසා පාකටා එව. පණ්ඩකඋභතොබ්‍යඤ්ජනකභෙදො පබ්බජ්ජාඛන්ධකවණ්ණනායං පාකටො භවිස්සති.

මනුස්සිත්ථියා තයො මග්ගෙ මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්සාති එත්ථ ච මනුස්සිත්ථියා තීසු මග්ගෙසූති අත්ථො වෙදිතබ්බො. එවං සබ්බත්ථ. සබ්බෙ එව චෙතෙ මනුස්සිත්ථියා තයො මග්ගා, අමනුස්සිත්ථියා තයො, තිරච්ඡානගතිත්ථියා තයොති නව, මනුස්සඋභතොබ්‍යඤ්ජනකාදීනං නව, මනුස්සපණ්ඩකාදීනං ද්වෙ ද්වෙ කත්වා ඡ, තථා මනුස්සපුරිසාදීනන්ති සමතිංසමග්ගා හොන්ති. එතෙසු නිමිත්තසඞ්ඛාතෙසු[1] යත්ථ කත්ථචි අත්තනො අඞ්ගජාතං තිලඵලමත්තම්පි පවෙසෙත්වා මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවන්තො පාරාජිකං ආපජ්ජති, ආපජ්ජන්තො පන යස්මා සෙවනචිත්තෙනෙව ආපජ්ජති. න විනා තෙන. තස්මා තං ලක්ඛණං දස්සෙන්තො භගවා **භික්ඛුස්ස සෙවනචිත්තං උපට්ඨිතෙති** ආදිමාහ.

1. සයා. ම. II. [illegible]

තස්ස භික්ඛුස්සාති මෙථුනසෙවනකස්ස භික්ඛුස්ස; **සෙවනචිත්තං උපට්ඨිතෙති** භුම්මත්ථෙ පච්චත්තවචනං, සෙවනචිත්තෙ පච්චුපට්ඨිතෙති අත්ථො. **වච්චමග්ගං අඞ්ගජාතං පවෙසෙන්තස්සාති** යෙන මග්ගෙන වච්චං නික්ඛමති, තං මග්ගං අත්තනො අඞ්ගජාතං පුරිසනිමිත්තං තිලඵලමත්තම්පි පවෙසෙන්තස්ස; **ආපත්ති පාරාජිකස්සාති** ආපත්ති පාරාජිකා අස්ස හොතීති අත්ථො. අථවා **ආපත්තීති** ආපජ්ජනං හොති; **පාරාජිකස්සාති** පාරාජිකධම්මස්ස; එස නයො සබ්බත්ථ.

එවං සෙවනචිත්තෙනෙව පවෙසෙන්තස්ස ආපත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි යස්මා තං පවෙසනං නාම න කෙවලං අත්තූපක්කමෙන පරූපක්කමෙනාපි හොති. තත්‍රාපි ච සාදියන්තස්සෙව ආපත්ති පටිසෙවනචිත්තසමඞ්ගිස්ස, න ඉතරස්ස. තස්මා යෙ සද්ධාපබ්බජිතා කුලපුත්තා සම්මා පටිපන්නකා පරූපක්කමෙන පවෙසනෙපි සති න සාදියන්ති, තෙසං රක්ඛණත්ථං **භික්ඛුපච්චත්ථිකා මනුස්සිත්ථින්ති** ආදිමාහ. තත්ථ පටිපක්ඛං අත්ථයන්ති ඉච්ඡන්තීති=පච්චත්ථිකා, භික්ඛූ එව පච්චත්ථිකා=භික්ඛුපච්චත්ථිකා; විසභාගානං වෙරීභික්ඛූනමෙතං අධිවචනං. **මනුස්සිත්ථිං භික්ඛුස්ස සන්තිකෙ ආනෙත්වාති** ඉස්සාපකතා තං භික්ඛුං නාසෙතුකාමා ආමිසෙන වා උපලාපෙත්වා මිත්තසන්ථවවසෙන වා ඉදං අම්හාකං කිච්චං කරොහීති වත්වා කඤ්චි මනුස්සිත්ථිං රත්තිභාගෙ තස්ස භික්ඛුස්ස වසනොකාසං ආනෙත්වා; **වච්චමග්ගෙන අඞ්ගජාතං අභිනිසීදෙන්තීති** තං භික්ඛුං හත්ථපාදසීසාදීසු සුග්ගහිතං නිප්පරිපන්දං ගහෙත්වා ඉත්ථියා වච්චමග්ගෙන තස්ස භික්ඛුනො අඞ්ගජාතං අභිනිසීදෙන්ති; සම්පයොජෙන්තීති අත්ථො. **සො චෙති** ආදීසු සො චෙ භික්ඛු වච්චමග්ගබ්භන්තරං අත්තනො අඞ්ගජාතස්ස **පවෙසනං සාදියති** අධිවාසෙති තස්මිං ඛණෙ සෙවනචිත්තං උපට්ඨාපෙති, **පවිට්ඨං සාදියති** අධිවාසෙති, පවිට්ඨකාලෙ සෙවනචිත්තං උපට්ඨාපෙති, **ඨිතං සාදියති** අධිවාසෙති ඨානප්පත්තකාලෙ සුක්කවිසට්ඨිසමයෙ සෙවනචිත්තං උපට්ඨාපෙති, **උද්ධරණං සාදියති** අධිවාසෙති නීහරණකාලෙ පටිසෙවනචිත්තං උපට්ඨාපෙති, එවං චතූසු ඨානෙසු සාදියන්තො මම වෙරීසමණෙහි ඉදං කතන්ති වත්තුං න ලභති. පාරාජිකාපත්තිමෙව ආපජ්ජති. යථා ච ඉමානි චත්තාරි සාදියන්තො ආපජ්ජති, එවං පුරිමං එකං අසාදියිත්වා තීණි සාදියන්තොපි ද්වෙ අසාදියිත්වා ද්වෙ සාදියන්තොපි තීණි අසාදියිත්වා එකං සාදියන්තොපි ආපජ්ජති යෙව. සබ්බසො පන අසාදියන්තො ආසීවිසමුඛං විය අඞ්ගාරකාසුං විය ච පවිට්ඨං අඞ්ගජාතං මඤ්ඤමානො නාපජ්ජති. තෙන වුත්තං:-**පවෙසනං න සාදියති-පෙ-උද්ධරණං න සාදියති අනාපත්තීති.** ඉමං හි එවරූපං ආරද්ධවිපස්සකං කායෙ ච ජීවිතෙ ච අනපෙක්ඛං එකාදසහි අග්ගිහි සම්පජ්ජලිතානිව සබ්බායතනානි [උපට්ඨහන්තං උක්ඛිත්තාසිකෙ විය ච

වධකෙ පඤ්චකාමගුණෙ පස්සන්තං පුග්ගලං රක්ඛන්තො භගවා පච්චත්ථිකානඤ්චස්ස මනොරථවිඝාතං කරොන්තො ඉමං "පවෙසනං න සාදියතී"ති ආදිකං චතුක්කං නීහරිත්වා ඨපෙසීති.

පඨම චතුක්කකථා නිට්ඨිතා.

එවං පඨමචතුක්කං දස්සෙත්වා ඉදානි යස්මා භික්ඛුපච්චත්ථිකා ඉත්ථිං ආනෙත්වා න කෙවලං වච්චමග්ගෙනෙව අභිනිසීදෙන්ති, අථඛො පස්සාවමග්ගෙනපි මුඛෙනපි. ඉත්ථිං ආනෙන්තාපි[1] ච කෙචි ජාගරන්තිං ආනෙන්ති, කෙචි සුත්තං, කෙචි මත්තං, කෙචි උම්මත්තං, කෙචි පමත්තං අඤ්ඤවිහිතං[2] වික්ඛිත්තචිත්තන්ති අත්ථො. කෙචි මතං අක්ඛයිතං, සොණසිගාලාදීහි අක්ඛයිතනිමිත්තන්ති අත්ථො. කෙචි මතං යෙභුය්‍යෙන අක්ඛයිතං, යෙභුය්‍යෙන අක්ඛයිතා නාම යස්සා නිමිත්තෙ වච්චමග්ගෙ පස්සාවමග්ගෙ මුඛෙ වා බහුතරො ඔකාසො අක්ඛයිතො හොති. කෙචි මතං යෙභුය්‍යෙන ඛයිතං, යෙභුය්‍යෙන ඛයිතා නාම යස්සා වච්චමග්ගාදිකෙ නිමිත්තෙ බහුං ඛයිතං හොති, අප්පං අක්ඛයිතං. න කෙවලං ච මනුස්සිත්ථිමෙව ආනෙන්ති, අථඛො අමනුස්සිත්ථිම්පි තිරච්ඡානගතිත්ථිම්පි. න කෙවලඤ්ච වුත්තප්පකාරං ඉත්ථිමෙව, උභතොබ්‍යඤ්ජනකම්පි පණ්ඩකම්පි පුරිසම්පි ආනෙන්ති. තස්මා තෙසං වසෙන අඤ්ඤානිපි චතුක්කානි දස්සෙන්තො භික්ඛුපච්චත්ථිකා මනුස්සිත්ථිං ජාගරන්තින්ති ආදිමාහ.

තත්ථ පාළියා අසම්මොහත්ථං වුත්තචතුක්කානි එවං සඞ්ඛ්‍යාතො[3] වෙදිතබ්බානි: මනුස්සිත්ථියා තිණ්ණං මග්ගානං වසෙන තීණි සුද්ධිකචතුක්කානි, තීණි ජාගරන්තිචතුක්කානි, තීණි සුත්තචතුක්කානි, තීණි මත්තචතුක්කානි, තීණි උම්මත්තචතුක්කානි, තීණි පමත්තචතුක්කානි, තීණි මතඅක්ඛයිතචතුක්කානි, තීණි යෙභුය්‍යෙන අක්ඛයිතචතුක්කානි, තීණි යෙභුය්‍යෙන ඛයිතචතුක්කානීති සත්තවීසති චතුක්කානි, තථා අමනුස්සිත්ථියා, තථා තිරච්ඡානගතිත්ථියාති ඉත්ථිවාරෙ එකාසීති චතුක්කානි. යථා ච ඉත්ථිවාරෙ එවං උභතොබ්‍යඤ්ජනකවාරෙ. පණ්ඩකපුරිසවාරෙසු පන ද්වින්නං මග්ගානං වසෙන චතුපණ්ණාස චතුපණ්ණාස හොන්ති. එවං සබ්බානිපි ද්වෙ සතානි සත්තති ච චතුක්කානි හොන්ති. තානි උත්තානත්ථානියෙව.

සබ්බවාරෙසු පනෙත්ථ මතං යෙභුය්‍යෙන අක්ඛයිතං ඛයිතන්ති එතස්මිං ඨානෙ අයං විනිච්ඡයො:- තම්බපණ්ණිදීපෙ කිර ද්වෙ විනයධරා සමානාචරියකා ථෙරා අහෙසුං උපතිස්සත්ථෙරො ච ඵුස්සදෙවත්ථෙරො ච. තෙ මහාභයෙ උප්පන්නෙ විනයපිටකං[4] පරිහරන්තා රක්ඛිංසු. තෙසු උපතිස්සත්ථෙරො බ්‍යත්තතරො. තස්සාපි ද්වෙ අන්තෙ

---

1. ම ආනෙත්වා.
2. සයා. ම. අඤ්ඤවිහිතං.
3. සී. I. II & මු. සඞ්ඛෙපතො,
4. සයා. ම. සී. I. මහාභයෙවිනයපිටකං

වාසිකා අහෙසුං මහාපදුමථෙරො ච මහාසුම්මථෙරො ච. තෙසු මහාසුම්මථෙරො නවක්ඛත්තුං විනයපිටකං අස්සොසි. මහාපදුමථෙරො තෙන සද්ධිං නවක්ඛත්තුං විසුඤ්ච එකකොව නවක්ඛත්තුන්ති අට්ඨාරසක්ඛත්තුං අස්සොසි. අයමෙතෙසු බ්භන්තරො. තෙසු මහාසුම්මථෙරො නවක්ඛත්තුං විනයපිටකං සුත්වා ආචරියං මුඤ්චිත්වා අපරගඞ්ගං අගමාසි. තතො මහාපදුමථෙරො ආහ: "සූරො වත රෙ එස විනයධරො යො ධරමානකංයෙව ආචරියං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤත්ථ වසිතබ්බං මඤ්ඤති, නනු ආචරියෙ ධරමානෙ විනයපිටකඤ්ච අට්ඨකථා ච අනෙකක්ඛත්තුං ගහෙත්වාපි න විස්සජ්ජෙතබ්බං, නිච්චකාලං සොතබ්බං, අනුසංවච්ඡරං සජ්ඣායිතබ්බ"න්ති. එවං විනයගරුකානං භික්ඛූනං කාලෙ එකදිවසං උපතිස්සථෙරො පන මහාපදුමථෙරපමුඛානං පඤ්චන්නං අන්තෙවාසිකසතානං පඨමපාරාජිකසික්ඛාපදෙ ඉමං පදෙසං වණ්ණෙන්තො නිසින්නො හොති. තං අන්තෙවාසිකා පුච්ඡිංසු "භන්තෙ යෙභුය්‍යෙන අක්ඛායිතෙ පාරාජිකං, යෙභුය්‍යෙන ඛායිතෙ ථුල්ලච්චයං, උපඩ්ඪක්ඛායිතෙ කෙන භවිතබ්බ"න්ති. ථෙරො ආහ: "ආවුසො බුද්ධා නාම පාරාජිකං පඤ්ඤපෙන්තා න සාවසෙසං කත්වා පඤ්ඤපෙන්ති, අනවසෙසං එව කත්වා සබ්බං පරියාදියිත්වා සොතං ඡින්දිත්වා පාරාජිකවත්ථුස්මිං පාරාජිකමෙව පඤ්ඤපෙන්ති. ඉදඤ්හි සික්ඛාපදං ලොකවජ්ජං, න පණ්ණත්තිවජ්ජං. තස්මා යදි උපඩ්ඪක්ඛායිතෙ පාරාජිකං භවෙය්‍ය, පඤ්ඤපෙය්‍ය සම්මාසම්බුද්ධො. පාරාජිකච්ඡායා පනෙත්ථ න දිස්සති. ථුල්ලච්චයමෙව දිස්සතී"ති.

අපි ච මතසරීරෙ පාරාජිකං පඤ්ඤපෙන්තො භගවා යෙභුය්‍යෙන අක්ඛායිතෙ ඨපෙසි තතො පරං පාරාජිකං නත්ථීති දස්සෙතුං. ථුල්ලච්චයං පඤ්ඤපෙන්තො යෙභුය්‍යෙන ඛායිතෙ ඨපෙසි තතො පරං ථුල්ලච්චයං නත්ථීති දස්සෙතුන්තිපි වෙදිතබ්බං.

ඛායිතාඛායිතඤ්ච නාමෙතං මතසරීරස්මිංයෙව වෙදිතබ්බං, න ජීවමානෙ. ජීවමානෙ හි නඛපිට්ඨිප්පමාණෙපි ඡවිමංසෙ වා න්හාරුම්හි වා සති පාරාජිකමෙව හොති. යදිපි නිමිත්තං සබ්බසො ඛායිතං ඡවිචම්මං නත්ථි, නිමිත්තසණ්ඨානං පඤ්ඤායති, පවෙසනං ජායති, පාරාජිකමෙව. නිමිත්තසණ්ඨානං පන අනවසෙසෙත්වා සබ්බස්මිං නිමිත්තෙ ඡින්දිත්වා සමන්තතො තච්ඡෙත්වා උප්පාටිතෙ වණසඞ්ඛෙපවසෙන ථුල්ලච්චයං. නිමිත්තතො පතිතාය මංසපෙසියා උපක්කමන්තස්ස දුක්කටං. මතසරීරෙ පන යදිපි සබ්බං සරීරං ඛායිතං හොති, යදිපි අක්ඛායිතං, තයො පන මග්ගා අක්ඛායිතා, තෙසු උපක්කමන්තස්ස පාරාජිකං. යෙභුය්‍යෙන අක්ඛායිතෙ පාරාජිකමෙව. උපඩ්ඪක්ඛායිතෙ ච යෙභුය්‍යෙන ඛායිතෙ ච ථුල්ලච්චයං.

මනුස්සානං ජීවමානකසරීරෙ අක්ඛිනාසකණ්ණවත්ථිකොසෙසු සත්ථකාදීහි කතවණෙ වා මෙථුනරාගෙන තිලඵලමත්තම්පි අඞ්ගජාතං පවෙසෙන්තස්ස[1] ථුල්ලච්චයමෙව. අවසෙසසරීරෙ උපකච්ඡකාදීසු දුක්කටං.

මතෙ අල්ලසරීරෙ පාරාජිකක්ඛෙත්තෙ පාරාජිකං. ථුල්ලච්චයක්ඛෙත්තෙ ථුල්ලච්චයං. දුක්කටක්ඛෙත්තෙ දුක්කටං. යදා පන සරීරං උද්ධුමාතකං හොති කුථිතං නීලමක්ඛිකසමාකිණ්ණං කිමිකුලසමාකුලං නවහි වණමුඛෙහි පග්ඝරිතපුබ්බං කුණපභාවෙන උපගන්තුම්පි අසක්කුණෙය්‍යං, තදා පාරාජිකවත්ථුඤ්ච ථුල්ලච්චයවත්ථුඤ්ච විජහති. තාදිසෙ සරීරෙ යත්ථ කත්ථචි උපක්කමතො දුක්කටමෙව.

තිරච්ඡානගතානං හත්ථිඅස්සගොණගද්‍රභඔට්ඨමහිංසාදීනං නාසාය ථුල්ලච්චයං. වත්ථිකොසෙ ථුල්ලච්චයමෙව. සබ්බෙසම්පි තිරච්ඡානගතානං අක්ඛිකණ්ණවණෙසු දුක්කටං. අවසෙසසරීරෙපි දුක්කටමෙව.

මතානං අල්ලසරීරෙ පාරාජිකක්ඛෙත්තෙ පාරාජිකං. ථුල්ලච්චයක්ඛෙත්තෙ ථුල්ලච්චයං. දුක්කටක්ඛෙත්තෙ දුක්කටං. කුථිතකුණපෙ පන පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව සබ්බත්ථ දුක්කටං.

කායසංසග්ගරාගෙන වා මෙථුනරාගෙන වා ජීවමානකපුරිසස්ස වත්ථිකොසං අප්පවෙසෙන්තො නිමිත්තෙන නිමිත්තං ඡුපති, දුක්කටං. මෙථුනරාගෙන ඉත්ථියා අප්පවෙසෙන්තො නිමිත්තෙන නිමිත්තං ඡුපති, ථුල්ලච්චයං. මහාඅට්ඨකථායං පන ඉත්ථිනිමිත්තං මෙථුනරාගෙන මුඛෙන ඡුපති ථුල්ලච්චයන්ති වුත්තං. චම්මක්ඛන්ධකෙ "ඡබ්බග්ගියා භික්ඛූ අචිරවතියා නදියා ගාවීනං තරන්තීනං විසාණෙසුපි ගණ්හන්ති, කණ්ණෙසුපි ගණ්හන්ති, ගීවායපි ගණ්හන්ති, ඡෙප්පායපි ගණ්හන්ති, පිට්ඨිම්පි අභිරූහන්ති, රත්තචිත්තාපි අඞ්ගජාතං ඡුපන්ති"ති[2] ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා අවිසෙසෙන වුත්තං—"න ච භික්ඛවෙ රත්තචිත්තෙන අඞ්ගජාතං ඡුපිතබ්බං, යො ඡුපෙය්‍ය ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා"ති.[2] තං සබ්බම්පි සංසන්දිත්වා යථා න විරුජ්ඣති තථා ගහෙතබ්බං. කථඤ්ච න විරුජ්ඣති? යං තාව මහාඅට්ඨකථායං වුත්තං "මෙථුනරාගෙන මුඛෙන ඡුපතී"ති, තත්‍ර කිර නිමිත්තමුඛං මුඛන්ති අධිප්පෙතං. මෙථුනරාගෙනාති ච වුත්තත්තාපි අයමෙව තත්ථ අධිප්පායොති වෙදිතබ්බො. න හි ඉත්ථිනිමිත්තෙන පකතිමුඛෙන මෙථුනුපක්කමො හොති. ඛන්ධකෙපි යෙ පිට්ඨිං අභිරූහන්තා මෙථුනරාගෙන අඞ්ගජාතෙන අඞ්ගජාතං ඡුපිංසු, තෙ සන්ධාය ථුල්ලච්චයං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. ඉතරථා හි දුක්කටං සියා. කෙචි පනාහු "ඛන්ධකෙපි මුඛෙනෙව ඡුපනං සන්ධාය ඔළාරිකත්තා කම්මස්ස ථුල්ලච්චයං වුත්තං. අට්ඨකථායම්පි තං සන්ධාය භාසිතං ගහෙත්වාව මෙථුනරාගෙන මුඛෙන ඡුපති ථුල්ලච්චයන්ති වුත්ත"න්ති. තස්මා සුට්ඨු සල්ලක්ඛෙත්වා උභොසු විනිච්ඡයෙසු යො යුත්තතරො සො ගහෙ

1. සී. මු. පවෙසන්තස්ස. 2. මහාවග්ගපාළි.

නඬ්ඛො. විභඞ්ගඤ්ඤූ පන පුරිමං පසංසන්ති. කායසංසග්ගරාගෙන පන පකතිමුඛෙන නිමිත්තමුඛෙන වා ඉත්ථිනිමිත්තං ඡුපන්තස්ස සඞ්ඝාදිසෙසො. තිරච්ඡානගතිත්ථියා පස්සාවමග්ගං නිමිත්තමුඛෙන ඡුපන්තස්ස වුත්තනයෙනෙව ථුල්ලච්චයං. කාය සංසග්ගරාගෙන දුක්කටන්ති.

අවසෙස එකූනසත්තති මිස්සක චතුක්කකථා
නිට්ඨිතා.

එවං භගවා පටිපන්නකස්ස[1] භික්ඛුනො රක්ඛණත්ථං සත්තති විසෙසචතුක්කානි නීහරිත්වා ඉදානි යෙ අනාගතෙ පාපභික්ඛූ සන්ථතං ඉමං න කිඤ්චි උපාදින්නකං උපාදින්නකෙන ඵුසති, කො එත්ථ දොසොති සඤ්චිච්ච ලෙසං ඔඩ්ඩෙස්සන්ති, තෙසං සාසනෙ පතිට්ඨා එව න භවිස්සතීති දිස්වා තෙසු සත්තතිවිසෙසචතුක්කෙසු එකමෙකං චතුක්කං චතූහි සන්ථතාදිභෙදෙහි භින්දිත්වා දස්සෙන්තො භික්ඛු පච්චත්ථිකා මනුස්සිත්ථිං භික්ඛුස්ස සන්තිකෙ ආනෙත්වා වච්චමග්ගෙන-පස්සාවමග්ගෙන-මුඛෙන අඞ්ගජාතං අභිනිසීදෙන්ති සන්ථතාය අසන්ථතස්සාති ආදිමාහ.

තත්ථ සන්ථතාය අසන්ථතස්සාති ආදීසු සන්ථතාය ඉත්ථියා වච්චමග්ගෙන පස්සාවමග්ගෙන මුඛෙන අසන්ථතස්ස භික්ඛුස්ස අඞ්ගජාතං අභිනිසීදෙන්තීති ඉමිනා නයෙන යොජනා වෙදිතබ්බා. තත්ථ සන්ථතා[2] නාම: යස්සා තීසු මග්ගෙසු යො කොචි මග්ගො පලිවෙඨෙත්වා වා අන්තො වා පවෙසෙත්වා යෙන කෙනචි වත්ථෙන වා පණ්ණෙන වා වාකපට්ටෙන වා චම්මෙන වා තිපුසීසාදීනං පට්ටෙන වා පටිච්ඡන්නො. සන්ථතො නාම: යස්ස අඞ්ගජාතං තෙසංයෙව වත්ථාදීනං යෙන කෙනචි පටිච්ඡන්නං. තත්ථ උපාදින්නකෙන වා අනුපාදින්නකං ඝට්ටියතු, අනුපාදින්නකෙන වා උපාදින්නකං, අනුපාදින්නකෙන වා අනුපාදින්නකං, උපාදින්නකෙන වා උපාදින්නකං, සචෙ යත්තකෙ පවිට්ඨෙ පාරාජිකං හොතීති වුත්තං, තත්තකං පවිසති, සබ්බත්ථ සාදියන්තස්ස පාරාජිකක්ඛෙත්තෙ පාරාජිකං. ථුල්ලච්චයක්ඛෙත්තෙ ථුල්ලච්චයං. දුක්කටක්ඛෙත්තෙ දුක්කටමෙව හොති. සචෙ ඉත්ථිනිමිත්තං ඛාණුං කත්වා සන්ථතං ඛාණුං ඝට්ටෙන්තස්ස දුක්කටං. සචෙ පුරිසනිමිත්තං ඛාණුං කත්වා සන්ථතං ඛාණුං පවෙසෙන්තස්ස දුක්කටං. සචෙ උභයං ඛාණුං කත්වා සන්ථතං ඛාණුනා ඛාණුං ඝට්ටෙන්තස්ස දුක්කටං. සචෙ ඉත්ථිනිමිත්තෙ වෙළුනළපබ්බාදීනං කිඤ්චි පක්ඛිත්තං, තස්ස හෙට්ඨාභාගඤ්චෙපි ඵුසන්තො තිලඵලමත්තං පවෙසෙති, පාරාජිකං. උපරිභාගඤ්චෙපි උභොසු පස්සෙසු එකං පස්සඤ්චෙපි ඵුසන්තො පවෙසෙති පාරාජිකං. චත්තාරිපි පස්සානි අඵුසන්තො පවෙසෙත්වා තස්ස තලඤ්චෙපි ඵුසති පාරාජිකං. යදි පන පස්සෙසු වා

1. සී. මු. විප්පටිපන්නකස්ස. 2. ම සන්ථතා.

තලෙසු වා අඵුසන්තො ආකාසගතමෙව කත්වා පවෙසෙත්වා නීහරති දුක්කටං. බහිද්ධා ඛාණුකෙ ඵුසති, දුක්කටමෙව. යථා ච ඉත්ථිනිමිත්තෙ වුත්තං, එවං සබ්බත්ථ ලක්ඛණං වෙදිතබ්බන්ති.

සන්ථතචතුක්කභෙදකථා
නිට්ඨිතා.

එවං සන්ථතචතුක්කභෙදං වත්වා ඉදානි යස්මා න කෙවලං මනුස්සිත්ථිආදිකෙ භික්ඛුස්ස එව සන්තිකෙ ආනෙන්ති. අථඛො භික්ඛුම්පි තාසං සන්තිකෙ ආනෙන්ති, තස්මා තං පභෙදං දස්සෙන්තො භික්ඛුපච්චත්ථිකා භික්ඛුං මනුස්සිත්ථියා සන්තිකෙති ආදිනා නයෙන සබ්බානි තානි චතුක්කානි පුනපි නීහරිත්වා දස්සෙසි. තෙසු විනිච්ඡයො වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බොති.

භික්ඛුපච්චත්ථිකවසෙන චතුක්කභෙදවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

යස්මා පන න භික්ඛුපච්චත්ථිකා එව එවං කරොන්ති, රාජපච්චත්ථිකාදයොපි කරොන්ති. තස්මා තම්පි භෙදං දස්සෙන්තො රාජපච්චත්ථිකාති ආදිමාහ. තත්ථ රාජානො යෙව පච්චත්ථිකා=රාජපච්චත්ථිකා; තෙ ච සයං ආනෙන්තාපි අඤ්ඤෙහි ආනාපෙන්තාපි ආනෙන්ති යෙවාති වෙදිතබ්බා. චොරා එව පච්චත්ථිකා=චොරපච්චත්ථිකා; ධුත්තාති මෙථුනුපසංහිතඛිඩ්ඩාපසුතා නාගරිකකෙරාටිකපුරිසා, ඉත්ථිධුත්තසුරාධුත්තාදයො වා; ධුත්තා යෙව පච්චත්ථිකා=ධුත්තපච්චත්ථිකා; ගන්ධන්ති හදයං වුච්චති, තං උප්පාටෙන්තීති=උප්පලගන්ධා, උප්පලගන්ධා එව පච්චත්ථිකා උප්පලගන්ධපච්චත්ථිකා; එතෙ කිර න කසිවණිජ්ජාදීහි ජීවන්ති, පන්ථඝාතගාමඝාතාදීනි කත්වා පුත්තදාරං පොසෙන්ති. තෙ කම්මසිද්ධිං පත්ථයමානා දෙවතානං ආයාචිත්වා තාසං බලිකම්මත්ථං මනුස්සානං හදයං උප්පාටෙන්ති. සබ්බකාලඤ්ච මනුස්සා දුල්ලභා. භික්ඛූ පන අරඤ්ඤෙ විහරන්තා සුලභා හොන්ති. තෙ සීලවන්තං භික්ඛුං ගහෙත්වා සීලවතො වධො නාම භාරියො හොතීති මඤ්ඤමානා තස්ස සීලවිනාසනත්ථං මනුස්සිත්ථිආදිකෙ වා ආනෙන්ති තං වා තත්ථ නෙන්ති. අයමෙත්ථ විසෙසො. සෙසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. භික්ඛුපච්චත්ථිකවාරෙ වුත්තනයෙනෙව ච ඉමෙසු චතූසුපි වාරෙසු චතුක්කානි වෙදිතබ්බානි. පාළියං පන සඞ්ඛිත්තෙන වුත්තානීති.

සබ්බාකාරෙන චතුක්කභෙදකථා
නිට්ඨිතා

ඉදානි යං වුත්තං "මනුස්සිත්ථියා තයො මග්ගෙ මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්සා"ති ආදි, එත්ථ අසම්මොහත්ථං මග්ගෙන මග්ගන්ති ආදිමාහ. තත්ථ මග්ගෙන මග්ගන්ති ඉත්ථියා තීසු මග්ගෙසු අඤ්ඤතරෙන මග්ගෙන අත්තනො අඞ්ගජාතං පවෙසෙති; අථවා සම්භින්නෙසු වීසු මග්ගෙසු පස්සාවමග්ගෙන වච්චමග්ගං, වච්චමග්ගෙන වා පස්සාවමග්ගං පවෙසෙති. මග්ගෙන අමග්ගන්ති පස්සාවාදිමග්ගෙන පවෙසෙත්වා තස්ස සාමන්තවණෙන නීහරති. අමග්ගෙන මග්ගන්ති මග්ගසාමන්තවණෙන පවෙසෙත්වා මග්ගෙන නීහරති. අමග්ගෙන අමග්ගන්ති වීසු සම්භින්නවණෙසු එකෙන වණෙන පවෙසෙත්වා දුතියෙන නීහරති. ඉමස්ස සුත්තස්ස අනුලොමවසෙන සබ්බත්ථ වණසඞ්ඛෙපෙ ථුල්ලච්චයං වෙදිතබ්බං.

ඉදානි යං පරතො වක්ඛති "අනාපත්ති අජානන්තස්ස අසාදියන්තස්සා"ති, තත්ථ අසම්මොහත්ථං භික්ඛු සුත්තභික්ඛුම්හීති ආදිමාහ. තත්‍රායං අධිප්පායො:-යො පටිබුද්ධො සාදියති, සො 'සුත්තම්හි මයි එසො විප්පටිපජ්ජි. නාහං ජානාමී'ති න මුච්චති. උභො නාසෙතබ්බාති එත්ථ[1] චෙපි ලිඞ්ගනාසනෙන නාසෙතබ්බා. තත්‍ර දූසකස්ස පටිඤ්ඤාකරණං නත්ථි. දූසිතොති පුච්ඡිත්වා පටිඤ්ඤාය නාසෙතබ්බො. සචෙ න සාදියති, න නාසෙතබ්බො. එස නයො සාමණෙරවාරෙපි.

එවං තත්ථ තත්ථ තං තං ආපත්තිඤ්ච අනාපත්තිඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි අනාපත්තිමෙව දස්සෙන්තො අනාපත්ති අජානන්තස්සාති ආදිමාහ. තත්ථ අජානන්තො නාම යො මහානිද්දං ඔක්කන්තො පරෙන කතං උපක්කමම්පි න ජානාති, වෙසාලියං මහාවනෙ දිවාවිහාරං ගතො භික්ඛු විය. එවරූපස්ස අනාපත්ති. වුත්තම්පි චෙතං "නාහං භගවා ජානාමීති. අනාපත්ති භික්ඛු අජානන්තස්සා"ති. අසාදියන්තො නාම යො ජානිත්වාපි න සාදියති, තත්ථෙව සහසා උට්ඨිතභික්ඛු විය. වුත්තම්පි චෙතං "නාහං භගවා සාදියින්ති. අනාපත්ති භික්ඛු අසාදියන්තස්සා"ති. උම්මත්තකො නාම පිත්තුම්මත්තකො; දුවිධං හි පිත්තං: බද්ධපිත්තං අබද්ධපිත්තඤ්චාති. තත්ථ අබද්ධපිත්තං ලොහිතං විය සබ්බඞ්ගගතං.[2] තම්හි කුපිතෙ සත්තානං කණ්ඩුකච්ඡුසරීරකම්පාදීනි හොන්ති. තානි භෙසජ්ජකිරියාය වූපසමන්ති. බද්ධපිත්තං පන පිත්තකොසකෙ ඨිතං. තම්හි කුපිතෙ සත්තා උම්මත්තකා හොන්ති විපල්ලත්ථ[3]සඤ්ඤා හිරොත්තප්පං ඡඩ්ඩෙත්වා අසාරුප්පාචාරං[4] චරන්ති. ලහුකගරුකානි සික්ඛාපදානි මද්දන්තාපි න ජානන්ති. භෙසජ්ජකිරියායපි අතෙකිච්ඡා හොන්ති. එවරූපස්ස උම්මත්තකස්ස අනාපත්ති. ඛිත්තචිත්තො නාම විස්සට්ඨචිත්තො යක්ඛුම්මත්තකො වුච්චති. යක්ඛා කිර භෙරවානි වා ආරම්මණානි දස්සෙත්වා මුඛෙන හත්ථං පවෙසෙත්වා හදයරූපං වා මද්දන්තා සත්තෙ වික්ඛිත්තචිත්තෙ විපල්ලත්ථ[3] සඤ්ඤෙ කරොන්ති. එවරූපස්ස ඛිත්තචිත්තස්ස අනාපත්ති. තෙසං

1. සයා. චෙත්ථ. 2. සී. I. සබ්බගතං. 3. විපල්ලත්ථ-කත්ථචි. 4. සයා. චාරිං. ම. චරියං.

පන උභින්නං අයං විසෙසො:- පිත්තුම්මත්තකො නිච්චමෙව උම්මත්තකො හොති. පකතිසඤ්ඤං න ලභති. යක්ඛුම්මත්තකො අන්තරන්තරා පකතිසඤ්ඤං පටිලභති. ඉධ පන පිත්තුම්මත්තකො වා හොතු යක්ඛුම්මත්තකො වා, යො සබ්බසො මුට්ඨස්සති කිඤ්චි න ජානාති, අග්ගිම්පි සුවණ්ණම්පි ගූථම්පි චන්දනම්පි එකසදිසං මද්දන්තො විචරති, එවරූපස්ස අනාපත්ති. අන්තරන්තරා සඤ්ඤං පටිලභිත්වා ඤත්වා කරොන්තස්ස පන ආපත්තියෙව. වෙදනාට්ටො නාම යො අධිමත්තාය දුක්ඛවෙදනාය ආතුරො කිඤ්චි න ජානාති, එවරූපස්ස අනාපත්ති. ආදිකම්මිකො නාම යො තස්මිං තස්මිං කම්මෙ ආදිභූතො; ඉධ පන සුදින්නත්ථෙරො ආදිකම්මිකො. තස්ස අනාපත්ති. අවසෙසානං මක්කටිසම්භවජ්ජිපුත්තකාදීනං ආපත්තියෙවාති.

පදභාජනීයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉමස්මිං පන සික්ඛාපදෙ කොසල්ලත්ථං ඉදං පකිණ්ණකං වෙදිතබ්බං:

"සමුට්ඨානඤ්ච කිරියා–අථො සඤ්ඤා, සචිත්තකං,
ලොකවජ්ජඤ්ච කම්මඤ්ච–කුසලං වෙදනාය[1] ච."

තත්ථ 'සමුට්ඨාන'න්ති සබ්බසඞ්ගාහිකවසෙන ඡ සික්ඛාපදසමුට්ඨානානි. තානි පරිවාරෙ ආවිභවිස්සන්ති. සමාසතො පන සික්ඛාපදං නාම අත්ථි ඡසමුට්ඨානං. අත්ථි චතුසමුට්ඨානං. අත්ථි තිසමුට්ඨානං. අත්ථි කඨිනසමුට්ඨානං. අත්ථි එළකලොමසමුට්ඨානං. අත්ථි ධුරනික්ඛෙපාදිසමුට්ඨානන්ති.

තත්‍රාපි කිඤ්චි කිරියතො සමුට්ඨාති. කිඤ්චි අකිරියතො සමුට්ඨාති. කිඤ්චි කිරියාකිරියතො සමුට්ඨාති. කිඤ්චි සියා කිරියතො සියා අකිරියතො සමුට්ඨාති. කිඤ්චි සියා කිරියතො සියා කිරියාකිරියතො සමුට්ඨාති.

තත්‍රාපි අත්ථි සඤ්ඤාවිමොක්ඛං. අත්ථි නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං. තත්ථ යං චිත්තඞ්ගං ලභතියෙව, තං සඤ්ඤාවිමොක්ඛං. ඉතරං නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං.

පුන අත්ථි සචිත්තකං. අත්ථි අචිත්තකං. යං සහෙව චිත්තෙන ආපජ්ජති, තං සචිත්තකං. යං විනාපි චිත්තෙන ආපජ්ජති, තං අචිත්තකං.

තං සබ්බම්පි ලොකවජ්ජං පණ්ණත්තිවජ්ජන්ති දුවිධං. තෙසං ලක්ඛණං වුත්තමෙව.

කම්මකුසලවෙදනාවසෙනාපි චෙත්ථ අත්ථි සික්ඛාපදං කායකම්මං. අත්ථි වචීකම්මං. තත්ථ යං කායද්වාරිකං, තං කායකම්මං. යං වචීද්වාරිකං, තං වචීකම්මන්ති වෙදිතබ්බං.

---

1. සයා. චෙතනාය.

අත්ථි පන සික්ඛාපදං කුසලං. අත්ථි අකුසලං. අත්ථි අබ්‍යාකතං. ද්වත්තිංසෙව හි ආපත්තිසමුට්ඨාපකචිත්තානි: අට්ඨ කාමාවචරකුසලානි, ද්වාදස අකුසලානි, දස කාමාවචරකිරියචිත්තානි, කුසලතො ච කිරියතො ච ද්වෙ අභිඤ්ඤාචිත්තානීති. තෙසු යං කුසලචිත්තෙන ආපජ්ජති, තං කුසලං. ඉතරෙහි ඉතරං.

අත්ථි ච සික්ඛාපදං තිවෙදනං. අත්ථි ද්විවෙදනං. අත්ථි එකවෙදනං. තත්ථ යං ආපජ්ජන්තො තීසු වෙදනාසු අඤ්ඤතරවෙදනාසමඞ්ගී හුත්වා ආපජ්ජති, තං තිවෙදනං. යං ආපජ්ජන්තො සුඛසමඞ්ගී වා උපෙක්ඛාසමඞ්ගී වා ආපජ්ජති, තං ද්විවෙදනං. යං ආපජ්ජන්තො දුක්ඛවෙදනාසමඞ්ගීයෙව ආපජ්ජති, තං එකවෙදනන්ති වෙදිතබ්බං. එවං:-

“සමුට්ඨානඤ්ච කිරියා-අථො සඤ්ඤා සචිත්තකං,
ලොකවජ්ජඤ්ච කම්මඤ්ච-කුසලං වෙදනාය චා”ති

ඉමං පකිණ්ණකං විදිත්වා තෙසු සමුට්ඨානාදීසු ඉමං සික්ඛාපදං සමුට්ඨානතො එකසමුට්ඨානං[1]. අඞ්ගවසෙන දුකසමුට්ඨානං, කායචිත්තතො සමුට්ඨාති. කිරියසමුට්ඨානඤ්ච, කරොන්තො යෙව හි එතං ආපජ්ජති. මෙථුනපටිසංයුත්තාය කාමසඤ්ඤාය අභාවෙන මුච්චනතො[2] සඤ්ඤාවිමොක්ඛං. “අනාපත්ති අජානන්තස්ස අසාදියන්තස්සා”ති හි වුත්තං. මෙථුනචිත්තෙනෙව නං ආපජ්ජති, න විනා චිත්තෙනාති සචිත්තකං. රාගවසෙනෙව ආපජ්ජිතබ්බතො ලොකවජ්ජං. කායද්වාරෙනෙව සමුට්ඨානතො කායකම්මං. චිත්තං පනෙත්ථ අඞ්ගමත්තං හොති. න තස්ස වසෙන කම්මභාවො ලබ්භති. ලොභචිත්තෙන ආපජ්ජිතබ්බතො අකුසලචිත්තං. සුඛසමඞ්ගී වා උපෙක්ඛාසමඞ්ගී වා තං ආපජ්ජතීති ද්විවෙදනන්ති වෙදිතබ්බං. සබ්බඤ්චෙතං ආපත්තියං යුජ්ජති. සික්ඛාපදසීසෙන පන සබ්බඅට්ඨකථාසු දෙසනා ආරූළ්හා. තස්මා එවං වුත්තන්ති.

මක්කටි වජ්ජිපුත්තා ච-පෙ-බුද්ධපබ්බජිතො මිගොති ඉදං කිං? ඉමා විනීතවත්ථූනං භගවතා සයං විනිච්ඡිතානං තෙසං තෙසං වත්ථූනං උද්දානගාථා නාම තානි වත්ථූනි සුඛං විනයධරා උග්ගණ්හිස්සන්තීති ධම්මසඞ්ගාහකත්ථෙරෙහි ඨපිතා. වත්ථුගාථා පන ධරමානෙයෙව භගවති උපාලිත්ථෙරෙන ඨපිතා, ඉමිනා ලක්ඛණෙන ආයතිං විනයධරා විනයං විනිච්ඡිනිස්සන්තීති. තස්මා එත්ථ වුත්තලක්ඛණං සාධුකං සල්ලක්ඛෙත්වා පඨමසික්ඛාපදං විනිච්ඡිනිතබ්බං. දුතියාදීනඤ්ච විනීතවත්ථූසු වුත්තලක්ඛණෙන දුතියාදීනි. විනීතවත්ථූනි හි සිප්පිකානං පටිච්ඡන්දක[3]රූපානි විය විනයධරානං පටිච්ඡන්දක[3] වත්ථූනි හොන්තීති.

---

1. ඉ & මු. එකං සමුට්ඨානං. 2. සෑ. මුච්චන්තො.
3. ම & සෑ. පටිච්ඡන්නක.

තත්ථ පුරිමානි ඡ වත්ථූනි අනුපඤ්ඤත්තියංයෙව වුත්තත්ථානි. සත්තමෙ වත්ථුම්හි ගිහිලිඞ්ගෙනාති ගිහිවෙසෙන[1] ඔදාතවත්ථො හුත්වා; එත්ථ නත්ථි කිඤ්චි වත්තබ්බං. තතො පරෙසු සත්තසු කුසචීරන්ති කුසෙ ගන්ථිත්වා කතචීරං; වාකචීරං නාම තාපසානං වක්කලං; ඵලකචීරං නාම ඵලකසණ්ඨානානි ඵලකානි සිබ්බිත්වා කතචීරං. කෙසකම්බලොති කෙසෙහි තන්තෙ වායිත්වා කතකම්බලො; වාලකම්බලොති චමරවාලෙහි වායිත්වා කතකම්බලො; උලූකපක්ඛන්ති උලූකසකුණස්ස පක්ඛෙහි කතනිවාසනං; අජිනක්ඛිපන්ති සලොමං සඛුරං අජිනමිගචම්මං; ද්වාදසමෙ වත්ථුම්හි සාරත්තොති කාය සංසග්ගරාගෙන සාරත්තො; තං රාගං ඤත්වා භගවා ආපත්ති සඞ්ඝාදිසෙසස්සාති ආහ. තෙරසමෙ වත්ථුම්හි උප්පලවණ්ණාති සා ථෙරී සාවත්ථියං සෙට්ඨිධීතා සතසහස්සකප්ප අභිනීහාරසම්පන්නා. තස්සා පකතියාපි අතිදස්සනීයා නීලුප්පලවණ්ණා කායච්ඡවි අබ්භන්තරෙ පන කිලෙසසන්තාපස්ස අභාවෙන අතිවිය විරොචති. සා තායෙව වණ්ණපොක්ඛරතාය “උප්පලවණ්ණා”ති නාමං ලභි. පටිබද්ධචිත්තොති ගිහිකාලතො පට්ඨාය රත්තචිත්තො; සො කිර තස්සා ඤාතිදාරකො හොති. අථ ඛොති අනන්තරත්ථෙ නිපාතො; මඤ්චකෙ නිසින්නා නන්තරමෙවාති වුත්තං හොති. දිවා බාහිරතො ආගන්ත්වා ද්වාරං පිධාය නිසින්නානං හි පඨමං අන්ධකාරං හොති. සො යාවස්සා තං අන්ධකාරං න නස්සති, තාවදෙව එවමකාසීති අත්ථො. දූසෙසීති පධංසෙසි; ථෙරී පන අනවජ්ජා අත්තනො සමණසඤ්ඤං පච්චුපට්ඨපෙත්වා අසාදියන්තී නිසීදි. අසද්ධම්මාධිප්පායෙන පරාමට්ඨා අග්ගික්ඛන්ධ සිලාථම්භ ඛදිරසාරඛාණුකා විය. සොපි අත්තනො මනොරථං පූරෙත්වා ගතො. තස්ස ථෙරියා දස්සනපථං විජහන්තස්සෙව අයං මහාපථවී සිනෙරුපබ්බතං ධාරෙතුං සමත්ථාපි තං පාපපුරිසං බ්‍යාම මත්තකළෙවරං ධාරෙතුං අසක්කොන්තී විය භිජ්ජිත්වා විවරමදාසි. සො තඞ්ඛණඤ්ඤෙව අවීචිජාලානං ඉන්ධනභාවං අගමාසි. භගවා තං සුත්වා අනාපත්ති භික්ඛවෙ අසාදියන්තියාති වත්වා ථෙරිං සන්ධාය ධම්මපදෙ ඉමං ගාථං අභාසි :-

“වාරි පොක්ඛරපත්තෙව-ආරග්ගෙරිව සාසපො,
යො න ලිම්පති කාමෙසු-තමහං බ්‍රූමි බ්‍රාහ්මණ”න්ති.

චුද්දසමෙ වත්ථුම්හි ඉත්ථිලිඞ්ගං පාතුභූතන්ති රත්තිභාගෙ නිද්දං ඔක්කන්තස්ස පුරිසසණ්ඨානං මස්සුදාඨිකාදි සබ්බං අන්තරහිතං, ඉත්ථිසණ්ඨානං උප්පන්නං. තඤ්ඤෙව උපජ්ඣං තමෙව උපසම්පදන්ති පුබ්බෙ ගහිතඋපජ්ඣමෙව පුබ්බෙ කතඋපසම්පදමෙව ච අනුජානාමි; පුන උපජ්ඣා න ගහෙතබ්බා[2]; උපසම්පදා න කාතබ්බාති අත්ථො. තානි වස්සානීති භික්ඛුපසම්පදතොප්පභුති යා[3] වස්සගණනා, තං

1, ස්‍යා. ගිහිවෙසෙන. 2. ඉ. ම & සී I. උපජ්ඣං න ගහෙතබ්බං. 3. ඉ සී. I & මු යාව.

යෙව වස්සගණනං අනුජානාමි; න ඉතො පට්ඨාය වස්සගණනා කාතබ්බාති අත්ථො. භික්ඛුනීහි සඞ්කමිතුන්ති භික්ඛුනීහි වස්සා සද්ධිං සඞ්කමිතුං සඞ්ගන්තුං සමඞ්ගිභවිතුං අනුජානාමීති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති: අප්පතිරූපං දානිස්සා භික්ඛූනං මජ්ඣෙ වසිතුං, භික්ඛුනුපස්සයං ගන්ත්වා භික්ඛුනීහි සද්ධිං වසතු[1] යා ආපත්තියො භික්ඛූනං භික්ඛුනීහි සාධාරණාති යා දෙසනාගාමිනියො වා වුට්ඨානගාමිනියො වා ආපත්තියො භික්ඛූනං භික්ඛුනීහි සද්ධිං සාධාරණා; තා ආපත්තියො භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ වුට්ඨාතුන්ති තා සබ්බාපි භික්ඛුනීහි කාතබ්බං විනයකම්මං කත්වා භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ වුට්ඨාතුං අනුජානාමීති අත්ථො. තාහි ආපත්තීහි අනාපත්තීති යා පන භික්ඛූනං භික්ඛුනීහි අසාධාරණා සුක්කවිස්සට්ඨිආදිකා ආපත්තියො, තාහි අනාපත්ති. ලිඞ්ගපරිවත්තනෙන[2]තා ආපත්තියො වුට්ඨිතාව හොන්ති. පුන පකතිලිඞ්ගෙ උප්පන්නෙපි තාහි ආපත්තීහි තස්ස අනාපත්තියෙවාති. අයං තාවෙත්ථ පාළිවිනිච්ඡයො.

අයං පන පාළිමුත්තකො ඔක්කන්තිකවිනිච්ඡයො:- ඉමෙසු තාව ද්වීසු ලිඞ්ගෙසු පුරිසලිඞ්ගං උත්තමං, ඉත්ථිලිඞ්ගං හීනං. තස්මා පුරිසලිඞ්ගං බලවඅකුසලෙන අන්තරධායති. ඉත්ථිලිඞ්ගං දුබ්බලකුසලෙන පතිට්ඨාති. ඉත්ථිලිඞ්ගං පන අන්තරධායන්තං දුබ්බලඅකුසලෙන අන්තරධායති. පුරිසලිඞ්ගං බලවකුසලෙන පතිට්ඨාති. එවං උභයම්පි අකුසලෙන අන්තරධායති. කුසලෙන පටිලබ්භති. තත්ථ සචෙ ද්වින්නං භික්ඛූනං එකතො සජ්ඣායං වා ධම්මසාකච්ඡං වා කත්වා එකාගාරෙ නිපජ්ජිත්වා නිද්දං ඔක්කන්තානං එකස්ස ඉත්ථිලිඞ්ගං පාතුභවති, උභින්නම්පි සහසෙය්‍යාපත්ති හොති. සො චෙ[3] පටිබුජ්ඣිත්වා අත්තනො තං විප්පකාරං දිස්වා දුක්ඛී දුම්මනො රත්තිභාගෙ යෙව ඉතරස්ස ආරොචෙය්‍ය, තෙන සමස්සාසෙතබ්බො: “හොතු. මා චින්තයිත්ථ. වට්ටස්සෙවෙසො දොසො. සම්මාසම්බුද්ධෙන ද්වාරං දින්නං භික්ඛු වා හොතු භික්ඛුනී වා, අනාවටො ධම්මො අවාරිතො සග්ගමග්ගො”ති. සමස්සාසෙත්වා ච එවං වත්තබ්බං: “තුම්හෙහි භික්ඛුනුපස්සයං ගන්තුං වට්ටති. අත්ථි වො කාචි සන්දිට්ඨා භික්ඛුනියො”ති. සචස්සා හොන්ති තාදිසා භික්ඛුනියො, අත්ථීති; නො චෙ හොන්ති නත්ථීති වත්වා සො භික්ඛු වත්තබ්බො: ‘මම සඞ්ගහං කරොථ. ඉදානි යෙව මං භික්ඛුනුපස්සයං නෙථා’ති. තෙන භික්ඛුනා තං ගහෙත්වා තස්සා වා සන්දිට්ඨානං අත්තනො වා සන්දිට්ඨානං භික්ඛුනීනං සන්තිකං ගන්තබ්බං. ගච්ඡන්තෙන ච න එකකෙන ගන්තබ්බං. චතූහි පඤ්චහි භික්ඛූහි සද්ධිං ජොතිකඤ්ච කත්තරදණ්ඩඤ්ච ගහෙත්වා සංවිදහනං පරිමොචෙත්වා ‘මයං අමුකං නාම ඨානං ගච්ඡාමා’ති ගන්තබ්බං. සචෙ බහි ගාමෙ දූරෙ විහාරො හොති, අන්තරාමග්ගෙ ගාමන්තර-නදීපාර-රත්තිවිප්පවාස-ගණඔහීයනාපත්තීහි අනාපත්ති. භික්ඛුනු

1. මු & ඉ. වසිතුන්ති. 2. සී 1 & සතා. ලිඞ්ගපරිවත්තෙන. 3. සී 1. සචෙ.

පස්සයං ගන්ත්වා තා භික්ඛුනියො වත්තබ්බා: "අසුකං නාම භික්ඛුං ජානාථා"ති. ආම අය්‍යාති. "තස්ස ඉත්ථිලිඞ්ගං පාතුභූතං, සඞ්ගහඤ්ඤ නිස්සා කරොථා"ති. තා චෙ "සාධු අය්‍යා! ඉදානි මයම්පි සජ්ඣායිස්සාම. ධම්මං සොස්සාම. ගච්ඡථ තුම්හෙ"ති වත්වා සඞ්ගහං කරොන්ති, ආරාධිකා ච හොන්ති සඞ්ගාහිකා ලජ්ජිනියො, තා කොපෙත්වා අඤ්ඤත්ථ න ගන්තබ්බං. ගච්ඡති චෙ ගාමන්තර-නදිපාර-රත්තිවිප්පවාස-ගණඔහීයනාපත්තීහි න මුච්චති. සචෙ පන ලජ්ජිනියො හොන්ති, න සඞ්ගාහිකායො. අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං ලබ්භති. සචෙපි අලජ්ජිනියො හොන්ති, සඞ්ගහං පන කරොන්ති. තාපි පරිච්චජිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං ලබ්භති. සචෙ ලජ්ජිනියො ච සඞ්ගාහිකා ච, ඤාතිකා න හොන්ති, ආසන්නගාමෙ පන අඤ්ඤා ඤාතිකා හොන්ති පටිජග්ගනිකා, තාසම්පි සන්තිකං ගන්තුං වට්ටතීති වදන්ති. ගන්ත්වා සචෙ භික්ඛුභාවෙපි නිස්සයපටිපන්නො පතිරූපාය භික්ඛුනියා සන්තිකෙ නිස්සයො ගහෙතබ්බො. මාතිකා වා විනයො වා උග්ගහිතො, සුග්ගහිතො. පුන උග්ගණ්හනකාරණං නත්ථි. සචෙ භික්ඛුභාවෙපි පරිසාවචරො, තස්ස සන්තිකෙ යෙ උපසම්පන්නා, සූපසම්පන්නා. අඤ්ඤස්ස[1] සන්තිකෙ නිස්සයො ගහෙතබ්බො. පුබ්බෙ තං නිස්සාය වසන්තෙනාපි අඤ්ඤස්ස සන්තිකෙ නිස්සයො ගහෙතබ්බො. පරිපුණ්ණවස්සසාමණෙරෙනාපි අඤ්ඤස්ස සන්තිකෙ උපජ්ඣා ගහෙතබ්බා. යං පනස්ස භික්ඛුභාවෙ අධිට්ඨිතං තිචීවරඤ්ච පත්තො ච, තං අධිට්ඨානං විජහති. පුන අධිට්ඨාතබ්බං. සඞ්කච්චිකා ච උදකසාටිකා ච ගහෙතබ්බා. යං අතිරෙකචීවරං වා අතිරෙකපත්තො වා විනයකම්මං කත්වා ඨපිතො හොති, තම්පි සබ්බං විනයකම්මං විජහති. පුන කාතබ්බං. පටිග්ගහිතතෙලමධුඵාණිතාදීනිපි පටිග්ගහණං විජහන්ති. සචෙ පටිග්ගහණතො සත්තමෙ දිවසෙ ලිඞ්ගං පරිවත්තති, පුන පටිග්ගහෙත්වා සත්තාහං වට්ටති. යං පන භික්ඛුකාලෙ අඤ්ඤස්ස භික්ඛුනො සන්තකං පටිග්ගහිතං, තං පටිග්ගහණං න විජහති. යම්පි උභින්නං සාධාරණං අවිභජිත්වා[2] ඨපිතං, තං පකතත්තො රක්ඛති. යං පන විභත්තං එතස්සෙව සන්තකං, තං පටිග්ගහණං විජහති. වුත්තඤ්චෙතං පරිවාරෙ :-

"තෙලං මධුං ඵාණිතං චාපි සප්පිං
සාමං ගහෙත්වාන නික්ඛිපෙය්‍ය,
අවීතිවත්තෙ සත්තාහෙ
සති පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්තස්ස ආපත්ති,
පඤ්හාමෙසා කුසලෙහි චින්තිතා"ති.

ඉදං හි ලිඞ්ගපරිවත්තනං සන්ධාය වුත්තං. පටිග්ගහණං නාම ලිඞ්ගපරිවත්තනෙන කාලකිරියාය සික්ඛාපච්චක්ඛානෙන හීනායාවත්තනෙන අනුපසම්පන්නස්ස දානෙන අනපෙක්ඛවිස්සජ්ජනෙන අච්ඡින්දිත්වා

1. ඉ. & මූ. අඤ්ඤතරස්ස. 2. සී. I, අවිජහිත්වා.

ගාහෙන ච විජහති. තස්මා සචෙපි හරීටකඛණ්ඩම්පි පටිග්ගහෙත්වා ඨපිතමත්ථි, සබ්බස්ස පටිග්ගහණං විජහති. භික්ඛුවිහාරෙ පන යං කිඤ්චි තස්සා සන්තකං පටිග්ගහෙත්වා වා අප්පටිග්ගහෙත්වා වා ඨපිතං, සබ්බස්ස සාව ඉස්සරා. ආහරාපෙත්වා ගහෙතබ්බං. යං පනෙත්ථ ථාවරං තස්සා සන්තකං සෙනාසනං වා උපරොපකා වා, යත්ථ යස්සිච්ඡති, තස්ස දාතබ්බා. තෙරසසු සම්මුතීසු යා භික්ඛුකාලෙ ලද්ධා සම්මුති, සබ්බා තා පටිප්පස්සම්භන්ති. පුරිමිකාය සෙනාසනග්ගාහො පටිප්පස්සම්භති. සචෙ පච්ඡිමිකාය සෙනාසනෙ ගහිතෙ ලිඞ්ගං පරිවත්තති, භික්ඛුනී සඞ්ඝො වස්සා උප්පන්නං ලාභං දාතුකාමො හොති, අපලොකෙත්වා දාතබ්බො. සචෙ භික්ඛුනීහි සාධාරණාය පටිච්ඡන්නාය ආපත්තියා පරිවසන්තස්ස ලිඞ්ගං පරිවත්තති, පක්ඛමානත්තමෙව දාතබ්බං. සචෙ මානත්තං චරන්තස්ස පරිවත්තති, පුන පක්ඛමානත්තමෙව දාතබ්බං. සචෙ චිණ්ණමානත්තස්ස පරිවත්තති, භික්ඛුනීහි අබ්භානකම්මං කාතබ්බං. සචෙ අකුසලවිපාකෙ පරික්ඛීණෙ පක්ඛමානත්තකාලෙ පුනදෙව ලිඞ්ගං පරිවත්තති, ඡාරත්තමානත්තමෙව දාතබ්බං. සචෙ චිණ්ණෙ පක්ඛමානත්තෙ පරිවත්තති, භික්ඛූහි අබ්භානකම්මං කාතබ්බන්ති.

අනන්තරෙ භික්ඛුනියා ලිඞ්ගපරිවත්තනවත්ථුම්හි ඉධ වුත්තනයෙනෙව සබ්බො විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. අයං පන විසෙසො:- සචෙපි භික්ඛුනිකාලෙ ආපන්නා සඤ්චරිත්තාපත්ති පටිච්ඡන්නා හොති, පරිවාසදානං නත්ථි. ඡාරත්තමානත්තමෙව දාතබ්බං. සචෙ පක්ඛමානත්තං චරන්තියා ලිඞ්ගං පරිවත්තති, න තෙනත්ථො.[1] ඡාරත්තමානත්තමෙව දාතබ්බං. සචෙ චිණ්ණමානත්තාය පරිවත්තති, පුන මානත්තං අදත්වා භික්ඛූහි අබ්භෙතබ්බො. අථ භික්ඛූහි මානත්තෙ අදින්නෙ පුන ලිඞ්ගං පරිවත්තති, භික්ඛුනීහි පක්ඛමානත්තමෙව දාතබ්බං. අථ ඡාරත්තමානත්තං චරන්තස්ස පුන පරිවත්තති, පක්ඛමානත්තමෙව දාතබ්බං. චිණ්ණමානත්තස්ස පන ලිඞ්ගපරිවත්තෙ ජාතෙ භික්ඛුනීහි අබ්භානං කාතබ්බං. පුන පරිවත්තෙ ච ලිඞ්ගෙ භික්ඛුනිභාවෙ ඨිතායපි යා ආපත්තියො පුබ්බෙ පටිප්පස්සද්ධා, තා සුප්පටිප්පස්සද්ධා එවාති.

ඉතො පරානි මාතුයා මෙථුනං ධම්මන්ති ආදීනි චත්තාරි වත්ථූනි උත්තානත්ථානියෙව. මුදුපිට්ඨිකවත්ථුම්හි සො කිර භික්ඛු නටපුබ්බකො. තස්ස සිප්පකොසල්ලත්ථං පරිකම්මකතා පිට්ඨි මුදුකා අහොසි. තස්මා එවං කාතුං අසක්ඛි. ලම්බීවත්ථුම්හි තස්ස භික්ඛුස්ස අඞ්ගජාතං දීඝං හොති, ලම්බති. තස්මා ලම්බීති වුත්තො. ඉතො පරානි ද්වෙ වණවත්ථූනි උත්තානානෙව. ලෙපචිත්තවත්ථුම්හි ලෙපචිත්තං නාම චිත්තකම්මරූපං. දාරුධීතලිකවත්ථුම්හි දාරුධීතලිකා නාම කට්ඨරූපං. යථා ච ඉමෙසු වීසු එවං අඤ්ඤෙසුපි දන්තරූප

1 ඉ. සතො සතෙව.

පොත්ථකරූපලොහරූපාදීසු අනුපාදින්නකෙසු ඉත්ථිරූපෙසු නිමිත්තෙන මෙථුනරාගෙන උපක්කමන්තස්ස අසුචි මුච්චතු වා මා වා, දුක්කටමෙව. කායසංසග්ගරාගෙන උපක්කමන්තස්සාපි තථෙව දුක්කටං. මොචනරාගෙන පන උපක්කමන්තස්ස මුත්තෙ සඞ්ඝාදිසෙසො. අමුත්තෙ ථුල්ලච්චයන්ති.

සුන්දරවත්ථුම්හි අයං සුන්දරො නාම රාජගහෙ කුලදාරකො සද්ධාය පබ්බජිතො. අත්තභාවස්ස අභිරූපතාය සුන්දරොති නාමං ලභි. තං රථිකාය ගච්ඡන්තං දිස්වා සමුප්පන්නඡන්දරාගා සා ඉත්ථී ඉමං විප්පකාරං අකාසි. ථෙරො පන අනාගාමී. තස්මා සො න සාදියි. අසාදියනං පන අවිසයො එසො. ඉතො පරෙසු චතූසු වත්ථූසු තෙ භික්ඛූ ජළා දුම්මෙධා මාතුගාමස්ස වචනං ගහෙත්වා තථා කත්වා පච්ඡා කුක්කුච්චායිංසු. අක්ඛායිතාදීනි තීණි වත්ථූනි උත්තානත්ථානෙව.

ඡින්නසීසවත්ථුස්මිං අයං විනිච්ඡයො:- වත්තකතෙ මුඛෙ විවටෙ අඞ්ගජාතං පවෙසෙන්තො සචෙ හෙට්ඨා වා උපරි වා උභයපස්සෙ වා ඡුපන්තං පවෙසෙති, පාරාජිකං. චතූහි පස්සෙහි අච්ඡුපන්තං පවෙසෙත්වා අබ්භන්තරෙ තාලුකං ඡුපති, පාරාජිකමෙව. චත්තාරි පස්සානි තාලුකඤ්ච අච්ඡුපන්තො ආකාසගතමෙව කත්වා පවෙසෙති ච නීහරති ච, දුක්කටං. යදි පන දන්තා සුඵුසිතා, අන්තො මුඛෙ ඔකාසො නත්ථි, දන්තා ච බහි ඔට්ඨමංසෙන පටිච්ඡන්නා, තත්ථ වාතෙන අසම්ඵුට්ඨං අල්ලොකාසං තිලඵලමත්තම්පි පවෙසෙන්තස්ස පාරාජිකමෙව. උප්පාටිතෙ පන ඔට්ඨමංසෙ දන්තෙසුයෙව උපක්කමන්තස්ස ථුල්ලච්චයං. යොපි දන්තො බහි නික්ඛමිත්වා තිට්ඨන්ති, න සක්කා ඔට්ඨෙහි පිදහිතුං, තත්ථ උපක්කමන්තොපි බහි නික්ඛන්තජිව්හාය උපක්කමන්තොපි ථුල්ලච්චයමෙව. ජීවමානසරීරෙපි බහි නික්ඛන්තජිව්හාය ථුල්ලච්චයමෙව. යදි පන බහි නික්ඛන්තජිව්හාය පලිවෙඨෙත්වා අන්තොමුඛං පවෙසයති, පාරාජිකමෙව. උපරි ගීවාය ඡින්නසීසස්සාපි අධොභාගෙන අඞ්ගජාතං පවෙසෙත්වා තාලුකං ඡුපන්තස්ස පාරාජිකමෙව.

අට්ඨිකවත්ථුම්හි සුසානං ගච්ඡන්තස්සාපි දුක්කටං. අට්ඨිකානි සඞ්කඩ්ඪන්තස්සාපි සඞ්ඝට්ටෙන්තස්සාපි නිමිත්තෙන මෙථුනරාගෙන උපක්කමන්තස්සාපි කායසංසග්ගරාගෙන උපක්කමන්තස්සාපි මුච්චතු වා මා වා, දුක්කටමෙව. මොචනරාගෙන පන උපක්කමන්තස්ස මුච්චන්තෙ සඞ්ඝාදිසෙසො. අමුච්චන්තෙ ථුල්ලච්චයං. නාගිවත්ථුම්හි නාගමාණවිකා වා හොතු, කින්නරීආදීනං වා අඤ්ඤතරා, සබ්බත්ථ පාරාජිකං.

යක්ඛිවත්ථුම්හි සබ්බාපි දෙවතා යක්ඛිණියොව. පෙතිවත්ථුම්හි නිජ්ඣාමතණ්හිකාදිපෙතියො අල්ලීයිතුම්පි න සක්කා, විමානපෙතියො පන අත්ථි, යාසං කාළපක්ඛෙ අකුසලං විපච්චති. ජුණ්හපක්ඛෙ

දෙවතා විය සම්පත්තිං අනුභොන්ති එවරූපාය පෙතියා වා යක්ඛියා වා සචෙ දස්සනගහණආමසනඵුසනඝට්ටනානි පඤ්ඤායන්ති, පාරාජිකං. අථාපි දස්සනං නත්ථි, ඉතරානි පඤ්ඤායන්ති, පාරාජිකමෙව. අථ දස්සනගහණානි න පඤ්ඤායන්ති, ආමසනඵුසනඝට්ටනෙහි පඤ්ඤායමානෙහි තං පුග්ගලං විසඤ්ඤං කත්වා අත්තනො මනොරථං පූරෙත්වා ගච්ඡති, අයං අවිසයො නාම. තස්මා එත්ථ අවිසයත්තා අනාපත්ති.

පණ්ඩකවත්ථු පාකටමෙව. උපහතින්ද්‍රියවත්ථුම්හි උපහතින්ද්‍රියොති උපහතකායප්පසාදො; ඛාණුකණ්ටකම්ව සුඛං වා දුක්ඛං වා න වෙදියති. අවෙදියන්තස්සාපි සෙවනචිත්තවසෙන ආපත්ති. ඡුපිතමත්තවත්ථුස්මිං යො ‘මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිස්සාමී’ති මාතුගාමං ගණ්හිත්වා මෙථුනෙ විරජ්ජිත්වා විප්පටිසාරී හොති, දුක්කටමෙවස්ස හොති. මෙථුනධම්මස්ස හි පුබ්බපයොගා හත්ථග්ගාහාදයො යාව සීසං න පාපුණන්ති; තාව දුක්කටෙ තිට්ඨන්ති. සීසෙ පත්තෙ පාරාජිකං හොති. පඨමපාරාජිකස්ස හි දුක්කටමෙව සාමන්තං. ඉතරෙසං තිණ්ණං ථුල්ලච්චයං. අයං පන භික්ඛු මෙථුනධම්මෙ විරජ්ජිත්වා කායසංසග්ගං සාදියීති වෙදිතබ්බො. තෙනාහ භගවා: ආපත්ති සඞ්ඝාදිසෙසස්සාති.

භද්දියවත්ථුස්මිං භද්දියං නාම තං නගරං; ජාතියාවනං නාම ජාතිපුප්ඵගුම්බානං උස්සන්නත්තාය එවං ලද්ධනාමං; තං තස්ස නගරස්ස උපචාරෙ වනං හොති. සො තත්ථ නිපන්නො. තෙන වාතුපත්ථම්භෙන මහානිද්දං ඔක්කමි. එකරසං භවඞ්ගමෙව පවත්තති. කිලින්නං පස්සිත්වාති අසුචිකිලිට්ඨං පස්සිත්වා; ඉතො පරානි සාදියනපටිසංයුත්තානි චත්තාරි වත්ථූනි අජානනවත්ථු චාති පඤ්ච උත්තානත්ථානෙව. වීසු අසාදියනවත්ථූසු සහසා වුට්ඨාසීති ආසීවිසෙන දට්ඨො විය අග්ගිනා දඩ්ඪො විය ච තුරිතං වුට්ඨාසි; අක්කමිත්වා පවට්ටෙසීති අප්පමත්තො භික්ඛු ආරද්ධවිපස්සකො උපට්ඨිතස්සති ඛිප්පං වුට්ඨහන්තොව අක්කමිත්වා භූමියං වට්ටෙන්තො පරිවට්ටෙන්තො විලොකෙන්තො පාතෙසි; පුථුජ්ජනකල්‍යාණකෙන හි එවරූපෙසු ඨානෙසු චිත්තං රක්ඛිතබ්බං. අග්ගඤ්ච තෙසං අඤ්ඤතරො සඞ්ගාමසීසයොධො භික්ඛු.

ද්වාරං විවරිත්වා නිපන්නවත්ථුම්හි දිවා පටිසල්ලීයන්තෙනාති දිවා නිපජ්ජන්තෙන; ද්වාරං සංවරිත්වා පටිසල්ලීයිතුන්ති ද්වාරං පිදහිත්වා නිපජ්ජිතුං; එත්ථ ච කිඤ්චාපි පාළියං අයං නාම ආපත්තීති න වුත්තා. විවරිත්වා නිපන්නදොසෙන පන උප්පන්නෙ වත්ථුස්මිං “අනුජානාමි භික්ඛවෙ දිවා පටිසල්ලීයන්තෙන ද්වාරං සංවරිත්වා පටිසල්ලීයිතු”න්ති වුත්තත්තා අසංවරිත්වා පටිසල්ලීයන්තස්ස දුක්කටං වුත්තං. භගවතො හි අධිප්පායං ඤත්වා උපාලිත්ථෙරාදීහි අට්ඨකථා ඨපිතා. “අත්ථාපත්ති දිවා ආපජ්ජති නො රත්ති”න්ති[1] ඉමිනාපි චෙතං සිද්ධං.

---

1. පරිවාරපාළි.

කීදිසං පන ද්වාරං සංවරිතබ්බං? කීදිසං න සංවරිතබ්බං? රුක්ඛපදරවෙළුපදරකිලඤ්ජපණ්ණාදීනං යෙන කෙනචි කවාටං කත්වා හෙට්ඨා උදුක්ඛලෙ උපරි උත්තරපාසකෙ ච පවෙසෙත්වා කතං පරිවත්තකද්වාරමෙව සංවරිතබ්බං. අඤ්ඤං ගොරූපානං වජෙසු විය රුක්ඛසූචිකණ්ටකද්වාරං ගාමෙ ගාමත්ථකනකං චක්කලකයුත්තද්වාරං ඵලකෙසු වා කිටිකාසු වා ද්වෙ තීණි චක්කලකානි යොජෙත්වා කතං සංසරණකිටිකද්වාරං ආපණෙසු විය කතං උග්ඝාටනකිටිකද්වාරං ද්වීසු තීසු ඨානෙසු වෙළුසලාකා ගොප්ඵෙත්වා[1] පණ්ණකුටීසු කතං සලාකහත්ථකද්වාරං දුස්සසාණිද්වාරන්ති එවරූපං ද්වාරං න සංවරිතබ්බං. පත්තහත්ථස්ස කවාටපණාමනෙ පන එකං දුස්සසාණිද්වාරමෙව අනාපත්තිකරං. අවසෙසානි පණාමෙන්තස්ස ආපත්ති. දිවා පටිසල්ලීයන්තස්ස පන පරිවත්තකද්වාරමෙව ආපත්තිකරං. සෙසානි සංවරිත්වා වා අසංවරිත්වා වා නිපන්නස්ස[2] ආපත්ති නත්ථි. සංවරිත්වා පන නිපජ්ජිතබ්බං. එතං වත්තං

පරිවත්තකද්වාරං පන කිත්තකෙන සංවුතං හොති? සූචිඝටිකාසු දින්නාසු සුසංවුතමෙව හොති. අපි ච ඛො සූචිමත්තෙපි දින්නෙ වට්ටති. ඝටිකාමත්තෙපි දින්නෙ වට්ටති. ද්වාරබාහං ඵුසෙත්වා[4] පිහිතමත්තෙපි වට්ටති. ඊසකං අඵුසිතෙපි[5] වට්ටති. සබ්බන්තිමෙන විධිනා යාවතා සීසං න පවිසති, තාවතා අඵුසිතෙපි[6] වට්ටති. සචෙ බහූනං වළඤ්ජනට්ඨානං හොති, භික්ඛුං වා සාමණෙරං වා "ද්වාරං ආවුසො ජග්ගාහී"ති වත්වාපි නිපජ්ජිතුං වට්ටති. අථ භික්ඛූ චීවරකම්මං වා අඤ්ඤං වා කිඤ්චි කරොන්තා නිසින්නා හොන්ති, "එතෙ ද්වාරං ජග්ගිස්සන්තී"ති ආභොගං කත්වාපි නිපජ්ජිතුං වට්ටති. කුරුන්දට්ඨකථායං පන "උපාසකම්පි ආපුච්ඡිත්වා වා, 'එස ජග්ගිස්සතී'ති ආභොගං කත්වා වා නිපජ්ජිතුං වට්ටති. කෙවලං භික්ඛුනිං වා මාතුගාමං වා ආපුච්ඡිතුං න වට්ටතී"ති වුත්තං. අථ ද්වාරස්ස උදුක්ඛලං වා උත්තරපාසකො වා භින්නො හොති අට්ඨපිතො වා, සංවරිතුං න සක්කොති, නවකම්මත්ථං වා පන ඉට්ඨකපුඤ්ජො වා මත්තිකාදීනං වා රාසි අන්තොද්වාරෙ කතො හොති, අට්ටං වා බන්ධන්ති, යථා සංවරිතුං න සක්කොති;[7] එවරූපෙ අන්තරායෙ අසංවරිත්වාපි නිපජ්ජිතුං වට්ටති. යදි පන කවාටං නත්ථි, ලද්ධකප්පමෙව. උපරි සයන්තෙන නිස්සෙණිං ආරොපෙත්වා නිපජ්ජිතබ්බං. සචෙ නිස්සෙණිමත්ථකෙ ථකනකං හොති, ථකෙත්වා නිපජ්ජිතබ්බං. ගබ්භෙ නිපජ්ජන්තෙන ගබ්භද්වාරං වා පමුඛද්වාරං වා යං කිඤ්චි සංවරිත්වා නිපජ්ජිතුං වට්ටති. සචෙ එකකුඩ්ඩකෙ ගෙහෙ ද්වීසු පස්සෙසු ද්වාරානි කත්වා වළඤ්ජන්ති. ද්වෙපි ද්වාරානි ජග්ගිතබ්බානි. තිභූමකෙපි පාසාදෙ ද්වාරං ජග්ගිතබ්බමෙව. සචෙ භික්ඛාචාරා පටික්කම්ම ලොහපාසාදසදිසං පාසාදං බහූ භික්ඛූ

1. සයා ගොපෙත්වා.
2. ඉ. මු. සයා. නිපජ්ජන්තස්ස.
3. සී. මු &. ඉ. ඝටිකාදිසු
4. සයා. ඵුසෙත්වා.
5. සයා. & ම. අඵුසිතෙපි.
6. සයා. එතං.
7. සයා. & සී. I. සක්කති.

දිවාවිහාරත්ථං පවිසන්ති, සබ්බපච්ඡිමෙන ද්වාරපාලස්ස 'ද්වාරං ජග්ගාහී'ති වත්වා වා 'ද්වාරජග්ගනං එතස්ස භාරො'ති ආභොගං කත්වා වා පවිසිත්වා නිපජ්ජිතබ්බං. යාව සබ්බනවකෙන එවමෙව කාතබ්බං. පුරෙ පවිසන්තානං ද්වාරජග්ගනං නාම පච්ඡිමානං භාරොති එවං ආභොගං කාතුම්පි වට්ටති. අනාපුච්ඡා වා ආභොගං වා අකත්වා අන්තොගබ්භෙ වා අසංවුතද්වාරෙ වා බහි වා නිපජ්ජන්තානං ආපත්ති. ගබ්භෙ වා බහි වා නිපජ්ජනකාලෙපි ද්වාරජග්ගනං නාම මහාද්වාරෙ ද්වාරපාලස්ස භාරොති ආභොගං කත්වා නිපජ්ජිතුං වට්ටතියෙව. ලොහපාසාදාදිසු ආකාසතලෙ නිපජ්ජන්තෙනාපි ද්වාරං සංවරිතබ්බමෙව. අයං හෙත්ථ සඞ්ඛෙපො.

ඉදං හි දිවා පටිසල්ලීයන්තං යෙන කෙනචි පරික්ඛිත්තෙ සද්වාරබන්ධෙ ඨානෙ කථිතං. තස්මා අබ්භොකාසෙ වා රුක්ඛමූලෙ වා මණ්ඩපෙ වා යත්ථ කත්ථචි සද්වාරබන්ධෙ නිපජ්ජන්තෙන ද්වාරං සංවරිත්වාව නිපජ්ජිතබ්බං. සචෙ මහාපරිවෙණං හොති, මහාබොධිඅඞ්ගණලොහපාසාදඞ්ගණසදිසං බහුජනං ඔසරණට්ඨානං, යත්ථ ද්වාරං සංවුතම්පි සංවුතට්ඨානෙ න තිට්ඨති, ද්වාරං අලභන්තා පාකාරං ආරුහිත්වාපි පවිසන්ති,' තත්ථ සංවරණකිච්චං නත්ථි. රත්තිං ද්වාරං විවරිත්වා නිපන්නො අරුණෙ උග්ගතෙ උට්ඨහති, අනාපත්ති. සචෙ පබුජ්ඣිත්වා පුන සුපති, ආපත්ති. යො පන අරුණෙ උග්ගතෙ උට්ඨහිස්සාමීති පරිච්ඡින්දිත්වාව ද්වාරං අසංවරිත්වා රත්තිං නිපජ්ජති, යථාපරිච්ඡෙදමෙව ච වුට්ඨාති, තස්ස ආපත්තියෙව. මහාපච්චරියං පන "එවං නිපජ්ජන්තො අනාදරියදුක්කටා න මුච්චතී"ති වුත්තං. යො පන බහුදෙව රත්තිං ජග්ගිත්වා[2] අද්ධානං වා ගන්ත්වා දිවා කිලන්තරූපො මඤ්චෙ නිසින්නො පාදෙ භූමිතො අමොචෙත්වාව නිද්දාවසෙන නිපජ්ජති, තස්ස අනාපත්ති. සචෙ ඔක්කන්තනිද්දො අජානන්තොපි පාදෙ මඤ්චකං ආරොපෙති ආපත්තියෙව. නිසීදිත්වා අපස්සාය සුපන්තස්ස අනාපත්ති. යොපි ච නිද්දං විනොදෙස්සාමීති චඞ්කමන්තො පතිත්වා සහසාව වුට්ඨාති, තස්සපි අනාපත්ති. යො පන පතිත්වා තත්ථෙව සයති, න වුට්ඨාති, තස්ස ආපත්ති.

කො මුච්චති? කො න මුච්චතීති? මහාපච්චරියං තාව "එකභඞ්ගෙන නිපන්නකො එව මුච්චති. පාදෙ පන භූමිතො මොචෙත්වා නිපන්නො යක්ඛගහිතකොපි විසඤ්ඤීභූතොපි න මුච්චතී"ති වුත්තං. කුරුන්දට්ඨකථායං පන "බන්ධිත්වා නිපජ්ජාපිතොව මුච්චතී"ති වුත්තං. මහාඅට්ඨකථායං පන "යො චඞ්කමන්තො මුච්ඡිත්වා පතිතො තත්ථෙව සුපති, තස්සාපි අවසන්නා[3] ආපත්ති න දිස්සති. ආචරියා පන එවං න කථයන්ති. තස්මා ආපත්ති යෙවා"ති. මහාපදුමත්ථෙරෙන වුත්තං:- "ද්වෙ පන ජනා ආපත්තිතො මුච්චන්ති යෙව; යො ච යක්ඛගහිතකො යො ච බන්ධිත්වා නිපජ්ජාපිතො"ති.

1. සී, I, ස්‍යා. & ම. විවරන්ති. 2. සී. මු. & ඉ. ජාගරිත්වා. 3. ම. අවිසයත්තා.

භාරුකච්ඡවත්ථුම්හි අනාපත්ති සුපිනන්තෙනාති යස්මා සුපිනන්තෙ අවිසයත්තා[1] එවං හොති. තස්මා උපාලිත්ථෙරො භගවතා අවිනිච්ඡිතපුබ්බම්පි ඉමං වත්ථුං නයග්ගාහෙන විනිච්ඡිනි. භගවාපි ච සුත්වා "සුකථිතං භික්ඛවෙ උපාලිනා අපදෙ පදං කරොන්තෙන විය, ආකාසෙ පදං දස්සෙන්තෙන විය උපාලි ඉමං පඤ්හං කථෙසී"ති වත්වා ථෙරං එතදග්ගෙ ඨපෙසි–"එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං විනයධරානං යදිදං උපාලී"ති[3]. ඉතො පරානි සුපබ්බාදීනි වත්ථූනි උත්තානත්ථානෙව. භික්ඛුනීසම්පයොජනාදීසු තෙ ලිච්ඡවිකුමාරකා ඛිඩ්ඩාපසුතා අත්තනො අනාචාරෙන එවං අකංසු. තතො පට්ඨාය ච ලිච්ඡවීනං විනාසො එව උදපාදි. බුද්ධපබ්බජිතවත්ථුම්හි දස්සනං අගමාසීති අනුකම්පාය තං දක්ඛිස්සාමීති ගෙහං අගමාසි; අථස්ස සා අත්තනො ච දූරකාතඤ්ච නානප්පකාරෙහි අනාථභාවං සංවණ්ණෙසි. අනපෙක්ඛඤ්ච නං ඤත්වා කුපිතා එහි විබ්භමාහීති බලක්කාරෙන අග්ගහෙසි. සො අත්තානං මොචෙතුං පටික්කමන්තො ජරාදුබ්බලතාය උත්තානො පරිපති. තතො සා අත්තනො මනං අකාසි. සො පන භික්ඛු අනාගාමී සමුච්ඡින්නකාමරාගො තස්මා න සාදියීති. මිගපොතකවත්ථු උත්තානත්ථමෙවාති.

සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය
පඨමපාරාජිකවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

තත්‍රිදං සමන්තපාසාදිකාය සමන්තපාසාදිකත්තස්මිං:-

ආචරියපරම්පරතො-නිදානවත්ථුප්පභෙදදීපනතො,
පරසමයවිවජ්ජනතො-සකසමයවිසුද්ධිතො චෙව.

ව්‍යඤ්ජනපරිසොධනතො-පදත්ථතො පාළියොජනක්කමතො,
සික්ඛාපදනිච්ඡයතො[2]-විභඞ්ගනයභෙදදස්සනතො.

සම්පස්සතං න දිස්සති-කිඤ්චි අපාසාදිකං යතො එත්ථ,
විඤ්ඤූනමයං තස්මා-සමන්තපාසාදිකාත්වෙව.

සංවණ්ණනා පවත්තා-විනයස්ස විනෙය්‍යදමනකුසලෙන,
වුත්තස්ස ලොකනාථෙන-ලොකමනුකම්පමානෙනාති.

---

1. සී. I. මු. & ඉ. අවසත්තා. 2. සී. I. මු. ම. සං. & ම. විනිච්ඡයතො.
3. එකකඞ්ගුත්තර-එතදග්ගපාළි.

දුතියං අදුතියෙන-යං ජිනෙන පකාසිතං,
පාරාජිකං තස්ස’දානි-පත්තො සංවණ්ණනාක්කමො.

යස්මා තස්මා සුවිඤ්ඤෙය්‍යං-යං පුබ්බෙ ච පකාසිතං,
තං සබ්බං වජ්ජයිත්වාන-හොති සංවණ්ණනා අයං.

තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා රාජගහෙ විහරති ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙති තත්ථ රාජගහෙති එවංනාමකෙ නගරෙ; තං හි මන්ධාතු-මහාගොවින්දාදීහි පරිග්ගහිතත්තා රාජගහන්ති වුච්චති. අඤ්ඤෙපෙත්ථ පකාරෙ වණ්ණයන්ති. කිං තෙහි? නාමමෙතං තස්ස නගරස්ස. තං පනෙතං බුද්ධකාලෙ ච චක්කවත්තිකාලෙ ච නගරං හොති. සෙස කාලෙ සුඤ්ඤං හොති යක්ඛපරිග්ගහිතං, තෙසං වසන්ත[1]වනං හුත්වා තිට්ඨති. එවං ගොචරගාමං දස්සෙත්වා නිවාසට්ඨානමාහ: **ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙති.** සො ච ගිජ්ඣා වාසස[2] කූටෙ වසිංසු, ගිජ්ඣසදිසානි වා තස්ස කූටානි, තස්මා ගිජ්ඣකූටොති වුච්චතීති වෙදිතබ්බො. **සම්බහුලාති** විනයපරියායෙන තයො ජනා සම්බහුලාති වුච්චන්ති, තතො පරං සඞ්ඝො. සුත්තන්තපරියායෙන තයො තයො එව, තතො පට්ඨාය සම්බහුලා. ඉධ පන සුත්තන්තපරියායෙන සම්බහුලාති වෙදිතබ්බා. **සන්දිට්ඨාති** නාතිවිස්සාසිකා න දළ්හමිත්තා වුච්චන්ති; තත්ථ තත්ථ සඞ්ගම්ම දිට්ඨත්තා හි තෙ සන්දිට්ඨාති වුච්චන්ති. **සම්භත්තාති** අතිවිස්සාසිකා දළ්හමිත්තා වුච්චන්ති; තෙ හි සුට්ඨු භත්තා භජමානා එකසම්භොගපරිභොගාති කත්වා සම්භත්තාති වුච්චන්ති. **ඉසිගිලිපස්සෙති** ඉසිගිලි නාම පබ්බතො, තස්ස පස්සෙ; පුබ්බෙ කිර පඤ්චසතමත්තා පච්චෙකසම්බුද්ධා කාසිකොසලාදීසු ජනපදෙසු පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං තස්මිං පබ්බතෙ සන්නිපතිත්වා සමාපත්තියා වීතිනාමෙන්ති. මනුස්සා තෙ පවිසන්තෙව පස්සන්ති න නික්ඛමන්තෙ. තතො ආහංසු: ‘අයං පබ්බතො ඉමෙ ඉසී ගිලතී’’ති[a]. තදුපාදාය තස්ස ඉසිගිලිත්වෙව සමඤ්ඤා උදපාදි. තස්ස පස්සෙ පබ්බතපාදෙ; **තිණකුටියො කරිත්වාති** තිණච්ඡදනා සද්වාරබන්ධා කුටියො කත්වා; වස්සං උපගච්ඡන්තෙන හි නාලකපටිපදං පටිපන්නෙනාපි පඤ්චන්නං ඡදනානං අඤ්ඤතරෙන ඡන්නෙයෙව සද්වාරබන්ධෙ සෙනාසනෙ උපගන්තබ්බං. වුත්තං හෙතං :-“න භික්ඛවෙ අසෙනාසනිකෙන වස්සං උපගන්තබ්බං. යො උපගච්ඡෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා’’ති[3]. තස්මා වස්සකාලෙ සචෙ සෙනාසනං ලභති, ඉච්චෙතං කුසලං. නො චෙ ලභති, හත්ථකම්මං පරියෙසිත්වා කාතබ්බං. හත්ථකම්මං අලභන්තෙන සාමම්පි කාතබ්බං. නත්වෙව අසෙනාසනිකෙන වස්සං උපගන්තබ්බං. අයමනුධම්මතා. තස්මා තෙ භික්ඛූ තිණකුටියො කරිත්වා රත්තිට්ඨාන

1. සී. I. මු. සා. ස්‍යා. & ම. වසන.
2. සී. මු. & ම. තස්ස.

a. ඉසිගිලිසුත්ත.
3. මහාවග්ග-වස්සූපනායිකක්ඛන්ධක.

දිවාට්ඨානාදීනි පරිච්ඡින්දිත්වා කතිකවත්තානි ච ඛන්ධකවත්තානි ච අධිට්ඨාය තීසු සික්ඛාසු සික්ඛමානා වස්සං උපගච්ඡිංසු. **ආයස්මාපි ධනියොති** න කෙවලං තෙ ථෙරාව ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස ආදිකම්මිකො ආයස්මා ධනියොපි; **කුම්භකාරපුත්තොති** කුම්භකාරස්ස පුත්තො; තස්ස හි නාමං ධනියො, පිතා කුම්භකාරො, තෙන වුත්තං "ධනියො කුම්භකාරපුත්තො"ති. **වස්සං උපගච්ඡීති** තෙහි ථෙරෙහි සද්ධිං එකට්ඨානෙයෙව තිණකුටිකං කරිත්වා වස්සං උපගච්ඡි. **වස්සං වුට්ඨාති** පුරිමිකාය උපගතා මහාපවාරණාය පවාරිතා[1] පාටිපදදිවසතො පට්ඨාය වුට්ඨවස්සාති වුච්චන්ති. එවං වස්සං වුට්ඨා හුත්වා; **තිණකුටියො භින්දිත්වාති** න දණ්ඩමුග්ගරප්පහාරාදීහි චුණ්ණවිචුණ්ණං කත්වා, වත්තසීසෙන පන තිණඤ්ච දාරුවල්ලිආදීනි ච ඔරොපෙත්වාති අත්ථො. යෙන හි විහාරපච්චන්තෙ කුටි කතා හොති, තෙන සචෙ ආවාසිකා භික්ඛූ හොන්ති, තෙ ආපුච්ඡිතබ්බා. සචෙ ඉමං කුටිං පටිජග්ගිත්වා කොචි වසිතුං උස්සහති, තස්ස දෙථාති වත්වා පක්කමිතබ්බං. යෙන අරඤ්ඤෙ වා කතා හොති, පටිජග්ගනකං වා න ලභති, තෙන අඤ්ඤෙසම්පි පරිභොගං භවිස්සතීති පටිසාමෙත්වා ගන්තබ්බං. තෙ පන භික්ඛූ-අරඤ්ඤෙ කුටියො කත්වා පටිජග්ගනකං අලභන්තා තිණඤ්ච කට්ඨඤ්ච පටිසාමෙත්වා සඞ්ගොපෙත්වාති අත්ථො. යථා ච ඨපිතං උපචිකාහි න ඛජ්ජති, අනොවස්සකඤ්ච හොති, තථා ඨපෙත්වා ඉමං ඨානං ආගන්ත්වා· වසිතුකාමානං සබ්‍රහ්මචාරීනං උපකාරාය භවිස්සතීති ගමියවත්තං පූරෙත්වා; **ජනපදචාරිකං පක්කමිංසූති** අත්තනො අත්තනො චිත්තානුකූලං ජනපදං අගමංසු; **ආයස්මා පන ධනියො කුම්භකාරපුත්තො තත්ථෙව වස්සං වසීති** ආදි උත්තානත්ථමෙව. **යාවතතියකන්ති** යාව තතියවාරං; **අනවයොති** අනු අවයො; සන්ධිවසෙන උකාරලොපො. අනු අනු අවයො, යං යං කුම්භකාරෙහි කත්තබ්බං නාම අත්ථි, සබ්බත්ථ අනූනො පරිපුණ්ණසිප්පොති අත්ථො. **සකෙති** අත්තනො සන්තකෙ; **ආචරියකෙති** ආචරියකම්මෙ; **කුම්භකාරකම්මෙති** කුම්භකාරානං කම්මෙ; කුම්භකාරෙහි කත්තබ්බකම්මෙති අත්ථො. එතෙන සකං ආචරියකං සරූපතො දස්සිතං හොති. **පරියොදාතසිප්පොති** පරිසුද්ධසිප්පො; අනවයත්තෙපි සති අඤ්ඤෙහි අසදිසසිප්පොති වුත්තං හොති. **සබ්බමත්තිකාමයන්ති** පිට්ඨසඞ්ඝාටකවාට සූචිඝටිකවාතපානකවාටමත්තං ඨපෙත්වා අවසෙසං භිත්තිච්ඡදනකට්ඨකම්මාදිභෙදං සබ්බං ගෙහසම්භාරං මත්තිකාමය මෙව කත්වාති අත්ථො. **තිණඤ්ච කට්ඨඤ්ච ගොමයඤ්ච සඞ්කඩ්ඪිත්වා තං කුටිකං පචීති** තං සබ්බමත්තිකාමයං කත්වා පාණිකාය ඝංසිත්වා සුක්ඛාපෙත්වා තෙලතම්බමත්තිකාය පරිමජ්ජිත්වා අන්තො ච බහි ච තිණාදීහි පූරෙත්වා යථා පක්කා සුපක්කා හොති, එවං පචි. එවං පක්කා ච පන සා අහොසි කුටිකා **අභිරූපාති** සුරූපා; **පාසාදිකාති** පසාදජනිකා; **ලොහිතිකාති** ලොහිතවණ්ණා; **කිංකිණිකසද්දොති**

1, ම. පවාරෙත්වා.

කිංකිණිකජාලස්සසද්දො; යථා කිර නානාරතනෙහි කතස්ස කිංකිණික ජාලස්ස සද්දො හොති, එවං තස්සා කුටියා වාතපානන්තරිකාදීහි පවිට්ඨෙන වාතෙන සමාහතාය සද්දො අහොසි. එතෙන තස්සා අන්තො ච බහි ච සුපක්කභාවො දස්සිතො හොති. **මහාඅට්ඨකථායං** පන **කිංකිණිකාති** කංසභාජනං, තස්මා යථා අභිහතස්ස කංසභාජනස්ස සද්දො, එවමස්සා වාතාහතාය සද්දො අහොසීති වුත්තං.

කිං එතං භික්ඛවෙති එත්ථ ජානන්තොව භගවා කථාසමුට්ඨාපනත්ථං පුච්ඡි. **භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුන්ති** සබ්බමත්තිකාමයාය කුටිකාය කරණභාවං ආදිතො පට්ඨාය භගවතො ආරොචෙසුං; **කථං හි නාම සො භික්ඛවෙ -පෙ- කුටිකං කරිස්සතීති** ඉදං අතීතත්ථෙ අනාගතවචනං; අකාසීති වුත්තං හොති. තස්ස ලක්ඛණං සද්දසත්ථතො පරියෙසිතබ්බං. **න හි නාම භික්ඛවෙ තස්ස මොඝපුරිසස්ස පාණෙසු අනුද්දයා අනුකම්පා අවිහෙසා භවිස්සතීති** එත්ථ අනුද්දයාති අනුරක්ඛණා; එතෙන මෙත්තාපුබ්බභාගං දස්සෙති. **අනුකම්පාති** පරදුක්ඛෙන චිත්තකම්පනා; **අවිහෙසාති** අවිහිංසනා; එතෙහි කරුණාපුබ්බභාගං දස්සෙති ඉදං වුත්තං හොති: භික්ඛවෙ තස්ස මොඝපුරිසස්ස පඨවිඛණනචික්ඛල්ලමද්දනඅග්ගිදානෙසු බහූ ඛුද්දානුඛුද්දකෙ පාණෙ බ්‍යාබාධෙන්තස්ස විනාසෙන්තස්ස තෙසු පාණෙසු මෙත්තා කරුණානං පුබ්බභාගමත්තකාපි අනුද්දයා අනුකම්පා අවිහෙසා, **න හි නාම භවිස්සතීති** අප්පමත්තිකාපි නාම න භවිස්සතීති. **මා පච්ඡිමා ජනතා පාණෙසු පාතබ්‍යතං ආපජ්ජීති** පච්ඡිමො ජනසමූහො පාණෙසු පාතබ්‍යභාවං මා ආපජ්ජි; "බුද්ධකාලෙපි භික්ඛූහි එවං කතං. ඊදිසෙසු ඨානෙසු පාණාතිපාතං කරොන්තානං නත්ථි දොසො"ති මඤ්ඤිත්වා ඉමස්ස දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජමානා පච්ඡිමා ජනතා මා පාණෙ පාතබ්බෙ සංසිතබ්බෙ එව මඤ්ඤීති වුත්තං හොති. එවං ධනියං ගරහිත්වා **න ච භික්ඛවෙ සබ්බමත්තිකාමයා කුටිකා කාතබ්බාති** ආයතිං තාදිසාය කුටිකාය කරණං පටික්ඛිපි. පටික්ඛිපිත්වා ච **යො කරෙය්‍ය ආපත්ති දුක්කටස්සාති** සබ්බමත්තිකාමයකුටිකාකරණෙ ආපත්තිං ඨපෙසි. තස්මා යොපි පඨවිඛණනාදිනා පාණෙසු පාතබ්‍යතං අනාපජ්ජන්තො තාදිසම්පි කුටිකං කරොති, සොපි දුක්කටං ආපජ්ජති. පඨවිඛණනාදීහි පන පාණෙසු පාතබ්‍යතං ආපජ්ජන්තො යං යං වත්ථුං වීතික්කමති, තත්ථ තත්ථ වුත්තමෙව ආපත්තිං ආපජ්ජති. ධනියත්ථෙරස්ස ආදිකම්මිකත්තා අනාපත්ති. සෙසානං සික්ඛාපදං අතික්කමිත්වා කරොන්තානම්පි කතං ලභිත්වා තත්ථ වසන්තානම්පි දුක්කට මෙව. දබ්බසම්භාරමිස්සකා පන යථා තථා වා මිස්සකා හොතු, වට්ටති. සුද්ධමත්තිකාමයාව න වට්ටති. සාපි ඉට්ඨකාහි ගිඤ්ජකාවසථසඞ්ඛෙපෙන කතා වට්ටති. **එවං භණන්ති භො -පෙ- තං කුටිකං භින්දිංසූති** භගවතො වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා කට්ඨෙහි ච පාසාණෙහි ච තං කුටිකං විකිරන්තා භින්දිංසු.

අථ ඛො ආයස්මා ධනියොති ආදිම්හි අයං සඞ්ඛෙපත්ථො: ධනියො එකපස්සෙ දිවාවිහාරං නිසින්නො තෙන සද්දෙන ආගන්ත්වා තෙ භික්ඛූ "කිස්ස මෙ තුම්හෙ ආවුසො කුටිං භින්දථා?"ති පුච්ඡිත්වා "භගවා භෙදාපෙතී"ති සුත්වා සුවචතාය සම්පටිච්ඡි. කස්මා පන භගවා ඉමිනා අතිමහන්තෙන උස්සාහෙන අත්තනො වසනත්ථං කතං කුටිකං භෙදාපෙසි? නනු එතස්සෙත්ථ වයකම්මම්පි අත්ථීති? කිඤ්චාපි අත්ථි; අථ ඛො තං භගවා අකප්පියාති භින්දාපෙසි. තිත්ථියධජොති භින්දාපෙසි. අයමෙත්ථ විනිච්ඡයො. අට්ඨකථායං පන අඤ්ඤානිපි කාරණානි වුත්තානි සත්තානුද්දයාය පත්තචීවරගුත්තත්ථාය සෙනාසනබාහුල්ලපටිසෙධනායාති ආදීනි. තස්මා ඉදානිපි යො භික්ඛු බහුස්සුතො විනයඤ්ඤූ අඤ්ඤං භික්ඛුං අකප්පියපරික්ඛාරං ගහෙත්වා විචරන්තං දිස්වා තං ඣාපෙය්‍ය වා භින්දාපෙය්‍ය වා, අනුපවජ්ජො සො නෙව චොදෙතබ්බො. න සාරෙතබ්බො. න තං ලබ්භා වත්තුං "මම පරික්ඛාරො තයා නාසිතො තං මෙ දෙහී"ති.

තත්‍රායං පාළිමුත්තකො කප්පියාකප්පියපරික්ඛාරවිනිච්ඡයො:- කෙචි තාලපණ්ණච්ඡත්තං අන්තො වා බහි වා පඤ්චවණ්ණෙන සුත්තෙන සිබ්බෙත්වා වණ්ණමට්ඨං කරොන්ති, තං න වට්ටති. එකවණ්ණෙන පන නීලෙන වා පීතකෙන වා යෙන කෙනචි සුත්තෙන අන්තො වා බහි වා සිබ්බිතුං ඡත්තදණ්ඩග්ගාහකං සලාකපඤ්ජරං වා විනන්ධිතුං වට්ටති. තඤ්ච ඛො ථිරකරණත්ථං, න වණ්ණමට්ඨත්ථාය. ඡත්තපණ්ණෙසු මකරදන්තකං වා අඩ්ඪචන්දකං වා ඡින්දිතුං න වට්ටති. ඡත්තදණ්ඩෙ ගෙහත්ථම්භෙසු විය ඝටකො වා වාළරූපකං වා න වට්ටති. සචෙපි සබ්බත්ථ ආරග්ගෙන ලෙඛා දින්නා හොති, සාපි න වට්ටති. ඝටකම්පි වාළරූපම්පි භින්දිත්වා ධාරෙතබ්බං. ලෙඛාපි ඝංසිත්වා වා අපනෙතබ්බා. සුත්තකෙන වා දණ්ඩො වෙඨෙතබ්බො. දණ්ඩබුන්දෙ පන අහිච්ඡත්තකසණ්ඨානං වට්ටති. වාතප්පහාරෙන අචලනත්ථං ඡත්තමණ්ඩලිකං රජ්ජුකෙහි ගාහෙත්වා දණ්ඩෙ බන්ධන්ති. තස්මිං බන්ධනට්ඨානෙ වලයමිව උක්කිරිත්වා ලෙඛං ඨපෙන්ති, සාව වට්ටති.

චීවරමණ්ඩනත්ථාය නානාසුත්තකෙහි සතපදීසදිසං සිබ්බන්තා ආගන්තුකපත්තං[1] ඨපෙන්ති, අඤ්ඤම්පි යං කිඤ්චි සූචිකම්මවිකාරං කරොන්ති, පත්ත[1]මුඛෙ වා පරියන්තෙ වා වෙණිං වා සඞ්ඛලිකං වා, එවමාදිසබ්බං න වට්ටති. පකතිසූචිකම්මමෙව වට්ටති. ගණ්ඨිකපට්ටකඤ්ච පාසකපට්ටකඤ්ච අට්ඨකොණකම්පි සොළසකොණකම්පි කරොන්ති, තත්ථ අග්ඝිය ගද[2]මුග්ගරාදීනි දස්සෙන්ති, කක්කටක්ඛීනි උක්කිරන්ති, සබ්බං න වට්ටති. චතුකොණමෙව වට්ටති. කොණසුත්තපිළකා ච චීවරෙ රත්තෙන දුවිඤ්ඤෙය්‍යරූපා වට්ටන්ති. කංජිකපිට්ඨඛලිආදීසු චීවරං පක්ඛිපිතුං න වට්ටති. චීවරකම්මකාලෙ පන හත්ථමලසූචිමලාදීනං ධොවනත්ථං කිලිට්ඨකාලෙ ච ධොවනත්ථං වට්ටති.

1. ම. පට්ට. 2. ගය - මුග්ගු.

ගණ්ඨිං වා ලාඛං වා තෙලං වා රජනෙ පක්ඛිපිතුං න වට්ටති. චීවරං රජිත්වා සඞ්ඛෙන වා මණිනා වා යෙන කෙනචි න ඝට්ටෙතබ්බං. භූමියං ජණ්ණුකානි නිහන්ත්වා හත්ථෙහි ගහෙත්වා දොණියම්පි න ඝංසිතබ්බං. දොණියං වා ඵලකෙ වා ඨපෙත්වා අන්තෙ ගාහාපෙත්වා හත්ථෙන[1] පහරිතුං පන වට්ටති. තම්පි මුට්ඨිනා න කාතබ්බං. පොරාණකත්ථෙරා පන දොණියම්පි න ඨපෙසුං. එකො ගහෙත්වා තිට්ඨති; අපරො හත්ථෙ කත්වා හත්ථෙන පහරති. චීවරස්ස කණ්ණසුත්තකං න වට්ටති. රජිතකාලෙ ඡින්දිතබ්බං. යං පන "අනුජානාමි භික්ඛවෙ කණ්ණසුත්තක"න්ති එවං අනුඤ්ඤාතං, තං අනුවාතෙ පාසකං කත්වා බන්ධිතබ්බං රජනකාලෙ ලග්ගනත්ථාය. ගණ්ඨිකෙපි සොභාකරණත්ථං ලෙඛා වා පිළකා වා න වට්ටති. නාසෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං.

පත්තෙ වා ථාලකෙ වා ආරග්ගෙන ලෙඛං කරොන්ති, අන්තො වා බහි වා න වට්ටති. පත්තං භමං ආරොපෙත්වා මජ්ජිත්වා පචන්ති මණිවණ්ණං කරිස්සාමාති, න වට්ටති. තෙලවණ්ණො පන වට්ටති. පත්තමණ්ඩලෙ භිත්තිකම්මං න වට්ටති. මකරදන්තකං පන වට්ටති. ධම්මකරක ඡත්තකස්ස උපරි වා හෙට්ඨා වා ධම්මකරකකුච්ඡියං වා ලෙඛා න වට්ටති. ඡත්තමුඛවට්ටියං පනස්ස ලෙඛා වට්ටති. කායබන්ධනස්ස සොභනත්ථං තහිං තහිං දිගුණං සුත්තං කොට්ටෙන්ති, කක්කටක්ඛීනි උට්ඨාපෙන්ති[3], න වට්ටති. උභොසු පන අන්තෙසු දසාමුඛස්ස ථිරභාවාය දිගුණං කොට්ටෙතුං වට්ටති. දසාමුඛෙ පන ඝටකං වා මකරමුඛං වා දෙඩ්ඩුභසීසං වා යං කිඤ්චි විකාරරූපං කාතුං න වට්ටති. තත්ථ තත්ථ අච්ඡීනි දස්සෙත්වා මාලාකම්මාදීනි[4] වා කත්වා කොට්ටිතකායබන්ධනම්පි න වට්ටති. උජුකමෙව පන මච්ඡකණ්ටකං වා ඛජ්ජූරිපත්තකං වා මට්ඨ[5]පට්ටිකං වා කත්වා කොට්ටිතං[6] වට්ටති. කායබන්ධනස්ස දසා එකා වට්ටති. ද්වෙ තීණි චත්තාරිපි වට්ටන්ති. තතො පරං න වට්ටන්ති. රජ්ජුකකායබන්ධනං එකමෙව වට්ටති. පාමඞ්ගසණ්ඨානං පන එකම්පි න වට්ටති. දසා පන පාමඞ්ගසණ්ඨානාපි වට්ටති. බහුරජ්ජුකෙ එකතො කත්වා එකෙන නිරන්තරං වෙඨෙත්වා කතං බහුරජ්ජුකන්ති න වත්තබ්බං. තං වට්ටති. කායබන්ධනවිධෙ අට්ඨමඞ්ගලාදිකං යං කිඤ්චි විකාරරූපං න වට්ටති. පරිච්ඡෙදලෙඛාමත්තම්පි වට්ටති. විධකස්ස උභොසු අන්තෙසු ථිරකරණත්ථාය ඝටකං කරොන්ති, අයම්පි වට්ටති. අඤ්ජනියං ඉත්ථිපුරිසචතුප්පදසකුණරූපං වා මාලාකම්මලතාකම්මමකරදන්තකගොමුත්තකඅඩ්ඪචන්දකාදිභෙදං වා විකාරරූපං න වට්ටති. ඝංසිත්වා වා ඡින්දිත්වා වා යථා වා න පඤ්ඤායති, තථා සුත්තෙන වෙඨෙත්වා වළඤ්ජෙතබ්බා. උජුකමෙව පන චතුරංසා වා අට්ඨංසා වා සොළසංසා වා අඤ්ජනී වට්ටති. හෙට්ඨතොපිස්සා ද්වෙ වා

1. ම & සි. මු. හත්ථෙහි.
2. ස්‍යා & ම. ධම්මකරක.
3. උක්කිරන්ති-ටීකා.
4. ම & සි. මු මාලාකම්මලතාකම්මාදීනි
5. සි. මු & සි. I. මට්ට.
6. ම & ස්‍යා. කොට්ටිතුං.

තිස්සො වා වට්ටලෙඛායො වට්ටන්ති. ගීවායම්පිස්සා පිධානකබන්ධනත්ථං එකා වට්ටලෙඛා වට්ටති. අඤ්ජනිසලාකායපි වණ්ණමට්ඨකම්මං න වට්ටති. අඤ්ජනිත්ථවිකායපි යං කිඤ්චි නානාවණ්ණෙන සුත්තෙන වණ්ණමට්ඨකම්මං න වට්ටති. එසෙව නයො කුඤ්චිකාකොසකෙපි. කුඤ්චිකාය වණ්ණමට්ඨකම්මං න වට්ටති. තථා සිපාටිකාය. එකවණ්ණසුත්තෙන පන යෙන කෙනචි සිබ්බිතුං වට්ටති. ආරකණ්ටකෙපි වට්ටමණිකං වා අඤ්ඤං වා වණ්ණමට්ඨං න වට්ටති. ගීවාය පන පරිච්ඡෙදලෙඛා වට්ටති. පිප්ඵලකෙපි මණිකං වා පිළකං වා යං කිඤ්චි උට්ඨාපෙතුං[1] න වට්ටති. දණ්ඩකෙ පන පරිච්ඡෙදලෙඛා වට්ටති. නඛච්ඡෙදනං වලිතකංයෙව කරොන්ති. තස්මා තං වට්ටති. උත්තරාරණියං වා අධරාරණියං වා අරණිධනුකෙ වා උපරිපෙල්ලනදණ්ඩකෙ වා මාලාකම්මාදිකං වා යං කිඤ්චි වණ්ණමට්ඨං න වට්ටති. පෙල්ලනදණ්ඩකස්ස පන වෙමජ්ඣෙ මණ්ඩලං හොති, තත්ථ පරිච්ඡෙදලෙඛාමත්තං වට්ටති. සූචිසණ්ඩාසං කරොන්ති, යෙන සූචිං ඩංසාපෙත්වා ඝංසන්ති. තත්ථ මකරමුඛාදිකං යං කිඤ්චි වණ්ණමට්ඨං න වට්ටති. සූචිඩංසනත්ථං පන මුඛමත්තං හොති, තං වට්ටති. දන්තකට්ඨච්ඡෙදනවාසියම්පි යං කිඤ්චි වණ්ණමට්ඨං න වට්ටති. උජුකමෙව කප්පියලොහෙන උභොසු වා පස්සෙසු චතුරස්සං වා අට්ඨංසං වා බන්ධිතුං වට්ටති. කත්තරදණ්ඩෙපි යං කිඤ්චි වණ්ණමට්ඨං න වට්ටති. හෙට්ඨා එකා වා ද්වෙ වා වට්ටලෙඛා වා උපරි අහිච්ඡත්තකමකුලමත්තඤ්ච වට්ටති. තෙලභාජනෙසු විසාණෙ වා නාළියං වා අලාබුකෙ වා ආමණ්ඩසාරකෙ වා ඨපෙත්වා ඉත්ථිරූපං පුරිසරූපඤ්ච අවසෙසං සබ්බම්පි වණ්ණමට්ඨකම්මං වට්ටති. මඤ්චපීඨෙ භිසිබිම්බොහනෙ භූමත්ථරණෙ පාදපුඤ්ඡනෙ චඞ්කමණභිසියා සම්මුඤ්ජනියං කචවරඡඩ්ඩනකෙ රජනදොණිකාය පානීයඋළුඞ්කෙ පානීයඝටෙ පාදකඨලිකාය ඵලකපීඨකෙ වලයාධාරකෙ දණ්ඩාධාරකෙ පත්තපිධානෙ තාලවණ්ටෙ බීජනෙ එතෙසු සබ්බං මාලාකම්මාදිවණ්ණමට්ඨකම්මං වට්ටති. සෙනාසනෙ පන ද්වාරකවාටවාතපානකවාටාදිසු සබ්බරතනමයම්පි වණ්ණමට්ඨකම්මං වට්ටති. සෙනාසනෙ කිඤ්චි පටිසෙධෙතබ්බං නත්ථි, අඤ්ඤත්‍ර විරුද්ධසෙනාසනා. විරුද්ධසෙනාසනං නාම අඤ්ඤෙසං සීමාය රාජවල්ලභෙහි කතසෙනාසනං වුච්චති. තස්මා යෙ තාදිසං සෙනාසනං කරොන්ති, තෙ වත්තබ්බා "මා අම්හාකං සීමාය සෙනාසනං කරොථා"ති. අනාදියිත්වා කරොන්තියෙව, පුනපි වත්තබ්බා "මා එවං අකත්ථ, මා අම්හාකං උපොසථපවාරණානං අන්තරායමකත්ථ. මා සාමග්ගිං භින්දිත්ථ. තුම්හාකං සෙනාසනං කතම්පි කතට්ඨානෙ න ඨස්සතී"ති. සචෙ බලක්කාරෙන කරොන්තියෙව, යදා තෙසං ලජ්ජිපරිසා උස්සන්නා හොති, සක්කා ච හොති ලද්ධුං ධම්මිකො විනිච්ඡයො, තදා තෙසං පෙසෙතබ්බං: "තුම්හාකං ආවාසං හරථා"ති. සචෙ යාවතතියං පෙසිතෙ හරන්ති,

1. ස්‍යා & සි. I. ඨපෙතුං.

සාධු. නො චෙ හරන්ති, ඨපෙත්වා බොධිඤ්ච චෙතියඤ්ච අවසෙසසෙනාසනානි භින්දිතබ්බානි, නො ච තෙහි අපරිභොගං කරොන්තෙහි. පටිපාටියා පන ඡදනගොපානසිඉට්ඨකාදීනි අපනෙත්වා තෙසං පෙසෙතබ්බං: "තුම්හාකං දබ්බසම්භාරෙ හරථා"ති. සචෙ හරන්ති, සාධු. නො චෙ හරන්ති, අථ තෙසු දබ්බසම්භාරෙසු හිමවස්සවාතාතපාදීහි පූතිභූතෙසු වා චොරෙහි වා හටෙසු අග්ගිනා වා දඩ්ඪෙසු සීමාසාමිකා භික්ඛූ අනුපවජ්ජා න ලබ්භා චොදෙතුං "තුම්හෙහි අම්හාකං දබ්බසම්භාරා නාසිතා"ති වා, "තුම්හාකං ගීවා"ති වා. යං පන සීමාසාමිකෙහි භික්ඛූහි කතං, තං සුකතමෙව හොතීති.

පාළිමුත්තකවිනිච්ඡයො නිට්ඨිතො.

එවං භින්නාය පන කුටියා ධනියස්ස පරිචිතකඤ්ච පුන කුටිකරණත්ථාය උස්සාහඤ්ච දස්සෙතුං අථ ඛො ආයස්මතොති ආදි වුත්තං. තත්ථ දාරුගහෙ ගණකොති රඤ්ඤො දාරුභණ්ඩාගාරෙ දාරුගොපකො; දෙවගහදාරූනීති දෙවෙන ගහිතදාරූනි; රාජපරිග්ගහභූතානි[1] දාරූනීති අත්ථො. නගරපටිසඞ්ඛාරිකානීති නගරස්ස පටිසඞ්ඛාරූපකරණානි; ආපදත්ථාය නික්ඛිත්තානීති අග්ගිදාහෙන වා පුරාණභාවෙන වා පටිරාජූපරුන්ධනාදිනා වා ගොපුරට්ටාලකරාජගෙහපුරහත්ථිසාලාදීනං විපත්ති ආපදාති වුච්චති. තදත්ථං නික්ඛිත්තානීති වුත්තං හොති. ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං ඡෙදාපෙත්වාති අත්තනො කුටියා පමාණං සල්ලක්ඛෙත්වා කිඤ්චි අග්ගෙ කිඤ්චි මජ්ඣෙ කිඤ්චි මූලෙ ඛණ්ඩාඛණ්ඩං කාරෙන්තො ඡෙදාපෙසි; වස්සකාරොති තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස නාමං; මගධමහාමත්තොති මගධරට්ඨෙ මහාමත්තො. මහතියා ඉස්සරියමත්තාය සමන්නාගතො, මගධරඤ්ඤො වා මහාමත්තො; මහාඅමච්චොති වුත්තං හොති. අනුසඤ්ඤායමානොති තත්ථ තත්ථ ගන්ත්වා පච්චවෙක්ඛමානො; භණෙති ඉස්සරානං නීචට්ඨානිකපුරිසාලපනං; බන්ධං ආණාපෙසීති බ්‍රාහ්මණො පකතියාපි තස්මිං ඉස්සාපකතොව. සො රඤ්ඤො 'ආණාපෙහී'ති වචනං සුත්වා යස්මා 'පක්කොසාපෙහී'ති රඤ්ඤා න වුත්තං, තස්මා තං හත්ථෙසු පාදෙසු ච බන්ධං කත්වා ආණාපෙස්සාමීති බන්ධං ආණාපෙසි. අද්දසා ඛො ආයස්මා ධනියොති කථං අද්දස? සො කිර අත්තනා ලෙසෙන දාරූනං හටභාවං ඤත්වා නිස්සංසයං එස දාරූනං කාරණා රාජකුලතො වධං වා බන්ධං[2] වා පාපුණිස්සති, තදා තං අහමෙව මොචෙස්සාමීති නිච්චකාලං තස්ස පවත්තිං සුණන්තොයෙව විචරති. තස්මා තං බජ්ඣන්තඤ්ඤෙව ගන්ත්වා අද්දස. තෙන වුත්තං: "අද්දසා ඛො ආයස්මා ධනියො"ති. දාරූනං කිච්චාති දාරූනං කාරණා; පුරාහං හඤ්ඤාමීති අහං පුරා හඤ්ඤාමි; යාව අහං න හඤ්ඤාමි, තාව ත්වං එය්‍යාසීති අත්ථො.

---

1. සී. මු. පරිග්ගහිතානි. 2. සී. මු බන්ධනං.

ඉඞ්ඝ භන්තෙ සරාපෙහීති එත්ථ ඉඞ්ඝාති චොදනත්ථෙ නිපාතො; පඨමාභිසිත්තොති අභිසිත්තො හුත්වා පඨමං; එවරූපිං වාචං භාසිතාති දින්නඤ්ඤෙව සමණබ්‍රාහ්මණානං තිණකට්ඨොදකං පරිභුඤ්ජන්තූති ඉමං එවරූපිං වාචං අභිසිත්තො හුත්වා පඨමමෙව යං ත්වං අභාසි, තං සයමෙව භාසිතං ඉදානි සරසි, න සරසීති වුත්තං හොති. රාජානො කිර අභිසිත්තමත්තායෙව ධම්මභෙරිං චරාපෙන්ති: "දින්නඤ්ඤෙව සමණබ්‍රාහ්මණානං තිණකට්ඨොදකං පරිභුඤ්ජන්තූ"ති. තං සන්ධාය එස වදති. තෙසං මයා සන්ධාය භාසිතන්ති තෙසං අප්පමත්තකෙපි කුක්කුච්චායන්තානං සමිතබාහිතපාපානං සමණබ්‍රාහ්මණානං තිණකට්ඨොදකහරණං සන්ධාය මයා එවං[1] භාසිතං; න තුම්හාදිසානන්ති අධිප්පායො. තඤ්ච ඛො අරඤ්ඤෙ අපරිග්ගහිතන්ති තඤ්ච තිණකට්ඨොදකං යං අරඤ්ඤෙ අපරිග්ගහිතං හොති; එතං සන්ධාය මයා භාසිතන්ති දීපෙති. ලොමෙන ත්වං මුත්තොසීති[2] එත්ථ ලොමමිව ලොමං, කිං පන තං? පබ්බජ්ජාලිඞ්ගං. කිං වුත්තං හොති? යථා නාම ධුත්තා මංසං ඛාදිස්සාමාති මහග්ඝලොමං එළකං ගණ්හෙය්‍යුං. තමෙනං අඤ්ඤො විඤ්ඤූ පුරිසො දිස්වා ඉමස්ස එළකස්ස මංසං කහාපණමත්තං අග්ඝති. ලොමානි පන ලොමවාරෙ ලොමවාරෙ අනෙකෙ කහාපණෙ අග්ඝන්තීති චෙ අලොමකෙ එළකෙ දත්වා ගණ්හෙය්‍ය. එවං සො එළකො විඤ්ඤූපුරිසමාගම්ම ලොමෙන මුච්චෙය්‍ය. එවමෙව ත්වං ඉමස්ස කම්මස්ස කතත්තා වධබන්ධනාරහො. යස්මා පන අරහද්ධජෙ සබ්භි අවජ්ඣරූපො, ත්වඤ්ච සාසනෙ පබ්බජිතත්තා තං පබ්බජ්ජාලිඞ්ගභූතං අරහද්ධජං ධාරෙසි. තස්මා ත්වං ඉමිනා පබ්බජ්ජාලිඞ්ගලොමෙන එළකො විය විඤ්ඤූපුරිසං ආගම්ම මුත්තොසීති.

මනුස්සා උජ්ඣායන්තීති රඤ්ඤො පරිසතිං භාසමානස්ස සම්මුඛා ච පරම්මුඛා ච සුත්වා තත්ථ තත්ථ මනුස්සා උජ්ඣායන්ති, අවජ්ඣායන්ති අවජානන්තා තං ඣායන්ති ඔලොකෙන්ති ලාමකතො වා චින්තෙන්තීති අත්ථො. ඛීයන්තීති තස්ස අවණ්ණං කථෙන්ති පකාසෙන්ති; විපාචෙන්තීති විත්ථාරිකං කරොන්ති, සබ්බත්ථ පත්ථරන්ති; අයඤ්ච අත්ථො සද්දසත්ථානුසාරෙන වෙදිතබ්බො. අයං පනෙත්ථ යොජනා:- අලජ්ජිනො ඉමෙ සමණා සක්‍යපුත්තියාති ආදීනි චින්තෙන්තා උජ්ඣායන්ති. නත්ථි ඉමෙසං සාමඤ්ඤන්ති ආදීනි භණන්තා ඛීයන්ති. අපගතා ඉමෙ සාමඤ්ඤාති ආදීනි තත්ථ තත්ථ විත්ථාරෙන්තා විපාචෙන්තීති. එතෙන නයෙන ඉමෙසං පදානං ඉතො පරම්පි තත්ථ තත්ථ ආගතපදානුරූපෙන යොජනා වෙදිතබ්බා. තත්ථ බ්‍රහ්මචාරිනොති සෙට්ඨචාරිනො; සාමඤ්ඤන්ති සමණභාවො; බ්‍රහ්මඤ්ඤන්ති සෙට්ඨභාවො; සෙසං උත්තානත්ථමෙව. රඤ්ඤො දාරූනීති ආදිම්හි අදින්නං ආදියිස්සතීති අයං

1, සී. මු. එතං, 2. ස්‍යා & ම. මුත්තොසීති,

උජ්ඣායනත්ථං. යං පන අදින්නං ආදියි, තං දස්සෙතුං රඤ්ඤො දාරූනීති වුත්තං. ඉති වචනභෙදෙ අසම්මුය්හන්තෙනපි අත්ථො වෙදිතබ්බො.

පුරාණවොහාරිකො මහාමත්තොති භික්ඛුභාවතො පුරාණෙ ගිහිකාලෙ විනිච්ඡයවොහාරෙ නියුත්තත්තා වොහාරිකොති සඞ්ඛං ගතො මහාඅමච්චො; අථ ඛො භගවා තං භික්ඛුං එතදවොචාති භගවා සාමඤ්ඤෙව ලොකවොහාරම්පි ජානාති. අතීතබුද්ධානං පඤ්ඤත්තිම්පි ජානාති: "පුබ්බෙපි බුද්ධා එත්තකෙන පාරාජිකං පඤ්ඤපෙන්ති, එත්තකෙන ථුල්ලච්චයං, එත්තකෙන දුක්කට"න්ති. එවං සන්තෙපි සචෙ අඤ්ඤෙහි ලොකවොහාරඤ්ඤූහි සද්ධිං අසංසන්දිත්වා පාදමත්තෙන පාරාජිකං පඤ්ඤපෙය්‍ය, තෙනස්ස සියුං වත්තාරො "සීලසංවරො නාම එකභික්ඛුස්සපි අප්පමෙය්‍යො අසඞ්ඛෙය්‍යො මහාපථවිසමුද්දආකාසානි විය අතිවිත්ථිණ්ණො. තං[1] නාම භගවා පාදමත්තකෙන නාසෙසී"ති. තතො තථාගතස්ස ඤාණබලං අජානන්තා සික්ඛාපදං කොපෙය්‍යුං. පඤ්ඤත්තම්පි සික්ඛාපදං යථාඨානෙ න තිට්ඨෙය්‍ය. ලොකවොහාරඤ්ඤූහි පන සද්ධිං සංසන්දිත්වා පඤ්ඤත්තෙ සො උපවාදො න හොති, අඤ්ඤදත්ථු එවං වත්තාරො හොන්ති: "ඉමෙ හි නාම අගාරිකාපි පාදමත්තෙන චොරං හනන්තිපි බන්ධන්තිපි පබ්බාජෙන්තිපි. කස්මා භගවා පබ්බජිතං න නාසෙස්සති. යෙන පරසන්තකං තිණසලාකමත්තම්පි න ගහෙතබ්බ?"න්ති. තථාගතස්ස ච ඤාණබලං ජානිස්සන්ති. පඤ්ඤත්තම්පි ච සික්ඛාපදං අකුප්පං භවිස්සති. යථාඨානෙ ඨස්සති. තස්මා ලොකවොහාරඤ්ඤූහි සද්ධිං සංසන්දිත්වා පඤ්ඤපෙතුකාමො සබ්බාවන්තං පරිසං අනුවිලොකෙන්තො අථ ඛො භගවා අවිදූරෙ නිසින්නං දිස්වා තං භික්ඛුං එතදවොච-එතං අවොච "කිත්තකෙන ඛො භික්ඛු රාජා මාගධො සෙනියො බිම්බිසාරො චොරං ගහෙත්වා හනති වා බන්ධති වා පබ්බාජෙති වා"ති.

තත්ථ මාගධොති මගධානං ඉස්සරො; සෙනියොති සෙනාය සම්පන්නො; බිම්බිසාරොති තස්ස නාමං; පබ්බාජෙති වාති රට්ඨතො නික්ඛාමෙති; සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව. පඤ්චමාසකො පාදොති තදා රාජගහෙ වීසතිමාසකො කහාපණො හොති. තස්මා පඤ්චමාසකො පාදො. එතෙන ලක්ඛණෙන සබ්බජනපදෙසු කහාපණස්ස චතුත්ථො භාගො පාදොති වෙදිතබ්බො. සො ච ඛො පොරාණස්ස නීලකහාපණස්ස වසෙන, න ඉතරෙසං රුද්‍රදාමකාදීනං. තෙන පාදෙන අතීතාපි බුද්ධාපි පාරාජිකං පඤ්ඤපෙසුං. අනාගතාපි පඤ්ඤපෙස්සන්ති. සබ්බබුද්ධානම්පි හි පාරාජිකවත්ථුම්හි වා පාරාජිකෙ වා නානත්තං නත්ථි. ඉමානෙව චත්තාරි පාරාජිකවත්ථූනි. ඉමානෙව

1. ම, & මූ. කථං.

චත්තාරි පාරාජිකානි. ඉතො ඌනං වා අතිරිත්තං වා නත්ථි. තස්මා භගවාපි ධනියං විගරහිත්වා පාදෙනෙව දුතියපාරාජිකං පඤ්ඤපෙන්තො **යො පන භික්ඛු අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාතන්ති** ආදිමාහ.

එවං මූලච්ඡෙජ්ජවසෙන දළ්හං කත්වා දුතියපාරාජිකෙ පඤ්ඤත්තෙ අපරම්පි අනුපඤ්ඤත්තත්ථාය රජකභණ්ඩිකවත්ථුං උදපාදි. තස්සුප්පත්තිදීපනත්ථමෙතං වුත්තං:- “එවඤ්චිදං භගවතා භික්ඛූනං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං හොතී”ති. තස්සත්ථො ච අනුපඤ්ඤත්තිසම්බන්ධො ච පඨමපාරාජිකවණ්ණනාය වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. යථා ච ඉධ, එවං ඉතො පරෙසු සබ්බසික්ඛාපදෙසු යං යං පුබ්බෙ වුත්තං, තං සබ්බං වජ්ජෙත්වා උපරූපරි අපුබ්බමෙව වණ්ණයිස්සාම. යදි හි යං යං වුත්තනයං තං තං පුනපි වණ්ණයිස්සාම, කදා වණ්ණනාය අන්තං ගමිස්සාම? තස්මා යං යං පුබ්බෙ වුත්තං, තං සබ්බං සාධුකං උපසල්ලක්ඛෙත්වා[1] තත්ථ තත්ථ අත්ථො ච යොජනා ච වෙදිතබ්බා.[2] අපුබ්බං පන යං කිඤ්චි අනුත්තානත්ථං සබ්බං මයමෙව වණ්ණයිස්සාම. **රජකත්ථරණං ගන්ත්වාති** රජකතිත්ථං ගන්ත්වා; තඤ්හි යස්මා තත්ථ රජකා වත්ථානි අත්ථරන්ති, තස්මා රජකත්ථරණන්ති වුච්චති. **රජකභණ්ඩිකන්ති** රජකානං භණ්ඩිකං; රජකා සායණ්හසමයෙ නගරං පවිසන්තා බහූනි වත්ථානි එකෙකං භණ්ඩිකං බන්ධන්ති. තතො එකං භණ්ඩිකං තෙසං පමාදෙන අපස්සන්තානං **අවහරිත්වා** ථෙනෙත්වාති අත්ථො.

ගාමො නාමාති එවමාදි “ගාමා වා අරඤ්ඤා වා”ති එත්ථ වුත්තස්ස ගාමස්ස ච අරඤ්ඤස්ස ච පභෙදදස්සනත්ථං වුත්තං. තත්ථ යස්මිං ගාමෙ එකා එව කුටි එකං ගෙහං, සෙය්‍යථාපි මලයජනපදෙ; අයං **එකකුටිකො ගාමො** නාම. එතෙන නයෙන අපරෙපි වෙදිතබ්බා. **අමනුස්සො** නාම යො සබ්බසො වා මනුස්සානං අභාවෙන යක්ඛපරිග්ගහභූතො; යතො වා මනුස්සා කෙනචි කාරණෙන පුනපි ආගන්තුකාමා එව අපක්කන්තා; **පරික්ඛිත්තො** නාම ඉට්ඨකපාකාරං ආදිං කත්වා අන්තමසො කණ්ටකසාඛාහිපි පරික්ඛිත්තො; **ගොනිසාදිනිවිට්ඨො** නාම වීථිසන්නිවෙසාදිවසෙන අනිවිසිත්වා යථා ගාවො තත්ථ තත්ථෙව තිසෙසා නිසීදන්ති, එවං තත්ථ තත්ථෙව තීණි ඝරානි කත්වා නිවිට්ඨො. **සත්ථොති** ජඞ්ඝසත්ථසකටසත්ථාදීසු යො කොචි; ඉමස්මිඤ්ච සික්ඛාපදෙ නිගමොපි නගරම්පි ගාමග්ගහණෙනෙව ගහිතන්ති වෙදිතබ්බං. **ගාමූපචාරොති** ආදි අරඤ්ඤපරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං වුත්තං. **ඉන්දඛීලෙ ඨිතස්සාති** යස්ස ගාමස්ස අනුරාධපුරස්සෙව ද්වෙ ඉන්දඛීලා, තස්ස අබ්භන්තරිමෙ ඉන්දඛීලෙ ඨිතස්ස; තස්ස හි බාහිරො ඉන්දඛීලො ආභිධම්මිකනයෙන අරඤ්ඤසඞ්ඛෙපං ගච්ඡති. යස්ස පන එකො, තස්ස ගාමද්වාරබාහානං වෙමජ්ඣෙ ඨිතස්ස; යත්‍රාපි හි ඉන්දඛීලො නත්ථි, තත්‍ර ගාමද්වාර

1. සී. I & ස්‍යා. උපලක්ඛෙත්වා. 2. සී. I & මු. වෙදිතබ්බා.

බාහානං වෙමජ්ඣමෙව ඉන්දඛීලොති වුච්චති. තෙන වුත්තං "ගාමද්වාරබාහාන වෙමජ්ඣෙ ඨිතස්සා"ති. මජ්ඣිමස්සාති ථාමමජ්ඣිමස්ස, නො පමාණමජ්ඣිමස්ස නෙව අප්පථාමස්ස න මහාථාමස්ස; මජ්ඣිමථාමස්සාති වුත්තං හොති. ලෙඩ්ඩුපාතොති යථා මාතුගාමො කාකෙ උඩ්ඩාපෙන්තො උජුකමෙව හත්ථං උක්ඛිපිත්වා ලෙඩ්ඩුං ඛිපති, යථා ච උදකුක්ඛෙපෙ උදකං ඛිපන්ති, එවං අක්ඛිපිත්වා යථා තරුණමනුස්සා අත්තනො බලං දස්සෙන්තා බාහං පසාරෙත්වා ලෙඩ්ඩුං ඛිපන්ති, එවං ඛිත්තස්ස ලෙඩ්ඩුස්ස පතනට්ඨානං; පතිතො පන ලුඨිත්වා යත්ථ ගච්ඡති, තං න ගහෙතබ්බං. අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස ඝරූපචාරෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතොති එත්ථ පන නිබ්බකොසස්ස උදකපාතට්ඨානෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස සුප්පපාතො වා මුසලපාතො වා ඝරූපචාරො නාම. තස්මිං ඝරූපචාරෙ ඨිතස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො ගාමූපචාරොති කුරුන්දට්ඨකථායං වුත්තං. මහාපච්චරියම්පි තාදිසමෙව. මහාඅට්ඨකථායං පන "ඝරං නාම, ඝරූපචාරො නාම, ගාමො නාම, ගාමූපචාරො නාමා"ති මාතිකං ඨපෙත්වා "නිබ්බකොසස්ස උදකපාතට්ඨානබ්භන්තරං ඝරං නාම; යං පන ද්වාරෙ ඨිතො මාතුගාමො භාජනධොවනඋදකං ඡඩ්ඩෙති, තස්ස පතනට්ඨානඤ්ච, මාතුගාමෙනෙව අන්තොගෙහෙ ඨිතෙන පකතියා බහි ඛිත්තස්ස සුප්පස්ස වා සම්මුඤ්ජනියා වා පතනට්ඨානඤ්ච, ඝරස්ස පුරතො ද්වීසු කොණෙසු සම්බන්ධිත්වා මජ්ඣෙ රුක්ඛසූචිද්වාරං ඨපෙත්වා ගොරූපානං පවෙසනනිවාරණත්ථං කතපරික්ඛෙපො ච, අයං සබ්බොපි ඝරූපචාරො නාම. තස්මිං ඝරූපචාරෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතබ්භන්තරං ගාමො නාම. තතො අඤ්ඤස්ස ලෙඩ්ඩුපාතස්ස අබ්භන්තරං ගාමූපචාරො නාමා"ති වුත්තං. ඉදමෙත්ථ පමාණං. යථා ච එත්ථ, එවං සබ්බත්ථ යො යො අට්ඨකථාවාදො වා ථෙරවාදො වා පච්ඡා වුච්චති, සො පමාණතො දට්ඨබ්බො. යඤ්චෙතං මහාඅට්ඨකථායං වුත්තං, තං පාළියා විරුද්ධමිව දිස්සති. පාළියං හි "ඝරූපචාරෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො"ති එත්තකමෙව වුත්තං. අට්ඨකථායං පන තං ලෙඩ්ඩුපාතං ගාමසඞ්ඛෙපං කත්වා තතො පරං ගාමූපචාරො වුත්තොති. වුච්චතෙ:- සච්චමෙතං පාළියං වුත්තං. අධිප්පායො පනෙත්ථ වෙදිතබ්බො. සො ච අට්ඨකථාචරියානමෙව විදිතො. තස්මා යථා "ඝරූපචාරෙ ඨිතස්සා"ති ඝරූපචාරලක්ඛණං පාළියං අවුත්තම්පි අට්ඨකථාය වුත්තවසෙන ගහිතං. එවං සෙසම්පි ගහෙතබ්බං. තත්‍රායං නයො:- ඉධ ගාමො නාම දුවිධො හොති: පරික්ඛිත්තො ච අපරික්ඛිත්තො ච. තත්‍ර පරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපොයෙව පරිච්ඡෙදො. තස්මා තස්ස විසුං පරිච්ඡෙදං අවත්වා "ගාමූපචාරො නාම පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස ඉන්දඛීලෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො"ති පාළියං වුත්තං. අපරික්ඛිත්තස්ස පන ගාමස්ස ගාමපරිච්ඡෙදො වත්තබ්බො. තස්මා තස්ස ගාමස්ස පරිච්ඡෙද

දස්සනත්ථං "අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස ඝරූපචාරෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො"ති පාළියං වුත්තං. ගාමපරිච්ඡෙදෙ ච දස්සිතෙ ගාමූපචාරලක්ඛණං පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව සක්කා ඤාතුන්ති පුන "තත්ථ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො"ති න වුත්තං. යො පන ඝරූපචාරෙ ඨිතස්ස ලෙඩ්ඩුපාතංයෙව ගාමූපචාරොති වදති, තස්ස ඝරූපචාරො ගාමොති ආපජ්ජති. තතො ඝරං ඝරූපචාරො ගාමො ගාමූපචාරොති එස විභාගො සඞ්කරීයති[1] අසඞ්කරතො චෙත්ථ විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො විකාලෙ ගාමප්පවෙසනෙ. තස්මා පාළිඤ්ච අට්ඨකථඤ්ච සංසන්දිත්වා වුත්තනයෙනෙව ගාමො ච ගාමූපචාරො ච වෙදිතබ්බො. යොපි ච ගාමො පුබ්බෙ මහා හුත්වා පච්ඡා කුලෙසු නට්ඨෙසු අප්පකො හොති, සො ඝරූපචාරතො ලෙඩ්ඩුපාතෙනෙව පරිච්ඡින්දිතබ්බො. පුරිමපරිච්ඡෙදො පනස්ස පරික්ඛිත්තස්සාපි අපරික්ඛිත්තස්සාපි අප්පමාණමෙවාති.

අරඤ්ඤං නාම ඨපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්චාති ඉමං යථාවුත්තලක්ඛණං ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්ච ඨපෙත්වා ඉමස්මිං අදින්නාදානසික්ඛාපදෙ අවසෙසං අරඤ්ඤං නාමාති වෙදිතබ්බං. අභිධම්මෙ පන "අරඤ්ඤන්ති නික්ඛමිත්වා බහි ඉන්දඛීලා සබ්බමෙතං අරඤ්ඤ"න්ති වුත්තං. ආරඤ්ඤකසික්ඛාපදෙ "ආරඤ්ඤකං නාම සෙනාසනං පඤ්චධනුසතිකං පච්ඡිම"න්ති වුත්තං. තං ඉන්දඛීලතො පට්ඨාය ආරොපිතෙන ආචරියධනුනා පඤ්චධනුසතප්පමාණන්ති වෙදිතබ්බං. එවං භගවතා ගාමා වා අරඤ්ඤා වාති එතස්ස අත්ථං විභජන්තෙන "ඝරං ඝරූපචාරො ගාමො ගාමූපචාරො අරඤ්ඤ"න්ති පාපභික්ඛූනං ලෙසොකාසනිසෙධනත්ථං පඤ්චකොට්ඨාසා දස්සිතා. තස්මා ඝරෙ වා ඝරූපචාරෙ වා ගාමෙ වා ගාමූපචාරෙ වා අරඤ්ඤෙ වා පාදග්ඝනකතො පට්ඨාය සස්සාමිකං භණ්ඩං අවහරන්තස්ස පාරාජිකමෙවාති වෙදිතබ්බං.

ඉදානි "අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං ආදියෙය්‍යා"ති ආදීනං අත්ථදස්සනත්ථං **අදින්නං නාමාති** ආදිමාහ. තත්ථ අදින්නන්ති දන්තපොනසික්ඛාපදෙ අත්තනො සන්තකම්පි අප්පටිග්ගහිතකං කප්පියං අජ්ඣොහරණීයං වුච්චති. ඉධ පන යං කිඤ්චි පරපරිග්ගහිතං සස්සාමිකභණ්ඩං. තදෙතං තෙහි සාමිකෙහි කායෙන වා වාචාය වා න දින්නන්ති=**අදින්නං**; අත්තනො හත්ථතො වා යථාඨිතට්ඨානතො වා න නිස්සට්ඨන්ති= **අනිස්සට්ඨං**; යථාඨානෙ ඨිතම්පි අනපෙක්ඛතාය න පරිච්චත්තන්ති=**අපරිච්චත්තං**; ආරක්ඛසංවිධානෙන රක්ඛිතත්තා=**රක්ඛිතං**; මඤ්ජූසාදීසු පක්ඛිපිත්වා ගොපිතත්තා **ගොපිතං**; මම ඉදන්ති තණ්හාමමත්තෙන මමායිතත්තා **මමායිතං**; තාහි අපරිච්චාගරක්ඛණගොපනාහි තෙහි භණ්ඩසාමිකෙහි පරෙහි පරිග්ගහිතන්ති **පරපරිග්ගහිතං**, එතං **අදින්නං** නාම.

1. ඝ. I ම & මු. සඞ්කීයති.

ථෙය්‍යසඞ්ඛාතන්ති එත්ථ ථෙනොති චොරො, ථෙනස්ස භාවො ථෙය්‍යං; අවහරණචිත්තස්සෙතං අධිවචනං සඞ්ඛා, සඞ්ඛාත'න්ති[1] අත්ථතො එකං. කොට්ඨාසස්සෙතං අධිවචනං "සඤ්ඤානිදානා හි පපඤ්චසඞ්ඛා"ති ආදිසු විය. ථෙය්‍යඤ්ච තං සඞ්ඛාතඤ්චාති ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං, ථෙය්‍යචිත්තසඞ්ඛාතො එකො චිත්තකොට්ඨාසොති අත්ථො. කරණත්ථෙ චෙතං පච්චත්තවචනං. තස්මා ථෙය්‍යසඞ්ඛාතෙනාති අත්ථතො දට්ඨබ්බං. යො ච ථෙය්‍යසඞ්ඛාතෙන ආදියති, සො යස්මා ථෙය්‍යචිත්තො හොති. තස්මා ව්‍යඤ්ජනං අනාදියිත්වා අත්ථමෙව දස්සෙතුං **ථෙය්‍යචිත්තො අවහරණචිත්තොති** එවමස්ස පදභාජනං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

ආදියෙය්‍ය -පෙ- සඞ්කෙතං වීතිනාමෙය්‍යාති එත්ථ පන පඨමපදං අභියොගවසෙන වුත්තං. දුතියපදං අඤ්ඤස්ස භණ්ඩං හරන්තස්ස ගච්ඡතො වසෙන. තතියපදං උපනික්ඛිත්තභණ්ඩවසෙන. චතුත්ථං සවිඤ්ඤාණකවසෙන. පඤ්චමං ථලෙ නික්ඛිත්තාදිවසෙන. ඡට්ඨං පරිකප්පවසෙන වා සුඞ්කඝාතවසෙන වා වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. යොජනා පනෙත්ථ එකභණ්ඩවසෙනපි නානාභණ්ඩවසෙනපි හොති. එකභණ්ඩවසෙන ච[2] සවිඤ්ඤාණකෙනෙව ලබ්භති. නානාභණ්ඩවසෙන[3] සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකමිස්සකෙන වා.

තත්ථ නානාභණ්ඩවසෙන තාව එවං වෙදිතබ්බා: **ආදියෙය්‍යාති** ආරාමං අභියුඤ්ජති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. සාමිකස්ස විමතිං උප්පාදෙති, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්ස. සාමිකො න මය්හං භවිස්සතීති ධුරං නික්ඛිපති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස.

හරෙය්‍යාති අඤ්ඤස්ස භණ්ඩං හරන්තො සීසෙ භාරං ථෙය්‍යචිත්තො ආමසති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. ඵන්දාපෙති, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්ස. ඛන්ධං ඔරොපෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස.

අවහරෙය්‍යාති උපනික්ඛිත්තං භණ්ඩං "දෙහි මෙ භණ්ඩ"න්ති වුච්චමානො "නාහං ගණ්හාමී"ති භණති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. සාමිකස්ස විමතිං උප්පාදෙති, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්ස. සාමිකො "න මය්හං දස්සතී"ති ධුරං නික්ඛිපති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස.

ඉරියාපථං විකොපෙය්‍යාති සහභණ්ඩහාරකං නෙස්සාමීති පඨමං පාදං සඞ්කාමෙති, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්ස. දුතියං පාදං සඞ්කාමෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස.

ඨානා චාවෙය්‍යාති ථලට්ඨං භණ්ඩං ථෙය්‍යචිත්තො ආමසති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. ඵන්දාපෙති, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්ස. ඨානා චාවෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස.

---

1. මු. සඞ්ඛාතනති. 3. ම. වසෙනපි.

සඞ්කෙතං වීතිනාමෙය්‍යාති පරිකප්පිතට්ඨානං පඨමං පාදං අතික්කාමෙති, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්ස. දුතියං පාදං අතික්කාමෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස. අථ වා පඨමං පාදං සුඞ්කඝාතං අතික්කාමෙති, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්ස. දුතියං පාදං අතික්කාමෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්සාති. අයමෙත්ථ නානාභණ්ඩවසෙන යොජනා.

එකභණ්ඩවසෙන පන සස්සාමිකං දාසං වා තිරච්ඡානං වා යථාවුත්තෙන අභියොගාදිනා නයෙන ආදියති වා, හරති වා, අවහරති වා, ඉරියාපථං වා විකොපෙති, ඨානා වා චාවෙති වා, පරිච්ඡෙදං වා අතික්කාමෙති. අයමෙත්ථ එකභණ්ඩවසෙන යොජනා.

අපිච ඉමානි ඡප්පදානි වණ්ණයන්තෙන පඤ්ච පඤ්චකෙ සමොධානෙත්වා පඤ්චවීසති අවහාරා දස්සෙතබ්බා. එවං වණ්ණයතා හි[1] ඉදං අදින්නාදානපාරාජිකං සුවණ්ණිතං හොති. ඉමස්මිඤ්ච ඨානෙ සබ්බට්ඨකථා ආකුලා ලුළිතා දුබ්බිඤ්ඤෙය්‍යවිනිච්ඡයා. තථා හි සබ්බඅට්ඨකථාසු යානි තානි පාළියං "පඤ්චහාකාරෙහි අදින්නං ආදියන්තස්ස ආපත්ති පාරාජිකස්ස පරපරිග්ගහිතඤ්ච හොතී"ති ආදිනා නයෙන අවහාරඞ්ගානි වුත්තානි, තානිපි ගහෙත්වා කත්ථචි එකං පඤ්චකං දස්සිතං, කත්ථචි "ඡහාකාරෙහී"ති ආගතෙහි සද්ධිං ද්වෙ පඤ්චකානි දස්සිතානි. එතානි ච පඤ්චකානි න හොන්ති. යත්ථ හි එකෙකෙන පදෙන අවහාරො සිජ්ඣති, තං පඤ්චකං නාම වුච්චති, එත්ථ පන සබ්බෙහිපි පදෙහි එකොයෙව අවහාරො. යානිපි ච තත්ථ ලබ්භමානානි යෙව පඤ්චකානි දස්සිතානි, තෙසම්පි න සබ්බෙසං අත්ථො පකාසිතො. එවමිමස්මිං ඨානෙ සබ්බඅට්ඨකථා ආකුලා ලුළිතා දුබ්බිඤ්ඤෙය්‍යවිනිච්ඡයා. තස්මා පඤ්ච පඤ්චකෙ සමොධානෙත්වා දස්සියමානා ඉමෙ පඤ්චවීසති අවහාරා සාධුකං සල්ලක්ඛෙතබ්බා. පඤ්ච පඤ්චකානි නාම:- නානාභණ්ඩපඤ්චකං, එකභණ්ඩපඤ්චකං. සාහත්ථිකපඤ්චකං, පුබ්බපයොගපඤ්චකං, ථෙය්‍යාවහාරපඤ්චකන්ති. තත්ථ නානාභණ්ඩපඤ්චකඤ්ච එකභණ්ඩපඤ්චකඤ්ච "ආදියෙය්‍ය, හරෙය්‍ය, අවහරෙය්‍ය, ඉරියාපථං විකොපෙය්‍ය, ඨානා චාවෙය්‍යා"ති ඉමෙසං පදානං වසෙන ලබ්භන්ති. තානි පුබ්බෙ යොජෙත්වා දස්සිතනයෙනෙව වෙදිතබ්බානි. යං පනෙතං "සඞ්කෙතං වීතිනාමෙය්‍යා"ති ඡට්ඨං පදං, තං පරිකප්පාවහාරස්ස ච නිස්සග්ගියාවහාරස්ස ච සාධාරණං. තස්මා තං තතියපඤ්චමෙසු පඤ්චකෙසු ලබ්භමානපදවසෙන යොජෙතබ්බං. වුත්තං නානාභණ්ඩපඤ්චකඤ්ච එකභණ්ඩපඤ්චකඤ්ච.

කතමං සාහත්ථිකපඤ්චකං? පඤ්ච අවහාරා :- සාහත්ථිකො, ආණත්තිකො, නිස්සග්ගියො, අත්ථසාධකො, ධුරනික්ඛෙපොති. තත්ථ 'සාහත්ථිකො' නාම පරස්ස භණ්ඩං සහත්ථා අවහරති. 'ආණත්තිකො' නාම "අසුකස්ස භණ්ඩං අවහරා"ති අඤ්ඤං ආණාපෙති. 'නිස්සග්ගියො'

1. මු. වණ්ණිතං. 2. සි. I. තෙසම්පන.

නාම අන්තොසුඞ්කඝාතෙ ඨිතො බහිසුඞ්කඝාතං පාතෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්සාති ඉමිනා සද්ධිං "සුඞ්කඝාතං වීතිනාමෙය්‍යා"ති ඉදං පදං යොජනං ලභති. 'අත්ථසාධකො' නාම "අසුකං නාම භණ්ඩං යදා සක්කොසි, තදා අවහරා"ති ආණාපෙති. තත්ථ සචෙ පරො අනන්තරායිකො හුත්වා තං අවහරති, ආණාපකො ආණත්තික්ඛණෙයෙව පාරාජිකො හොති. අවහාරකො පන අවහටකාලෙ. අයං අත්ථසාධකො. ධුරනික්ඛෙපො පන උපනික්ඛිත්තභණ්ඩවසෙන වෙදිතබ්බොති. ඉදං සාහත්ථිකපඤ්චකං.

කතමං පුබ්බපයොගපඤ්චකං? අපරෙපි පඤ්ච අවහාරා:- පුබ්බපයොගො, සහපයොගො, සංවිදාවහාරො, සඞ්කෙතකම්මං, නිමිත්තකම්මන්ති. තත්ථ ආණත්තිවසෙන පුබ්බපයොගො වෙදිතබ්බො. ඨානා චාවනවසෙන සහපයොගො. ඉතරෙ පන තයො පාළියං ආගතනයෙනෙව වෙදිතබ්බාති. ඉදං පුබ්බපයොගපඤ්චකං.

කතමං ථෙය්‍යාවහාරපඤ්චකං? අපරෙපි පඤ්ච අවහාරා:- ථෙය්‍යාවහාරො, පසය්හාවහාරො, පරිකප්පාවහාරො, පටිච්ඡන්නාවහාරො, කුසාවහාරොති. තෙ පඤ්චපි "අඤ්ඤතරො භික්ඛු සඞ්ඝස්ස චීවරෙ භාජියමානෙ ථෙය්‍යචිත්තො කුසං සඞ්කාමෙත්වා චීවරං අග්ගහෙසී"ති එතස්මිං[1] කුසසඞ්කාමනවත්ථුස්මිං වණ්ණයිස්සාම. ඉදං ථෙය්‍යාවහාරපඤ්චකං.

එවමිමානි පඤ්ච පඤ්චකානි සමොධානෙත්වා ඉමෙ පඤ්චවීසති අවහාරා වෙදිතබ්බා. ඉමෙසු ච පන පඤ්චසු පඤ්චකෙසු කුසලෙන විනයධරෙන ඔතිණ්ණං වත්ථුං සහසා අවිනිච්ඡිනිත්වාව පඤ්ච ඨානානි ඔලොකෙතබ්බානි. යානි සන්ධාය පොරාණා ආහු:-

"වත්ථුං කාලඤ්ච දෙසඤ්ච-අග්ඝං පරිභොගපඤ්චමං,
තුලයිත්වා පඤ්ච ඨානානි-ධාරෙය්‍යත්ථං විචක්ඛණො"ති.

තත්ථ "වත්ථු"න්ති භණ්ඩං; අවහාරකෙන හි "මයා ඉදං නාම අවහට"න්ති වුත්තෙපි ආපත්තිං අනාරොපෙත්වාව "තං භණ්ඩං සසාමිකං වා අසාමිකං වා"ති උපපරික්ඛිතබ්බං. සසාමිකෙපි සාමිකානං සාලයභාවො වා නිරාලයභාවො වා උපපරික්ඛිතබ්බො. සචෙ තෙසං සාලයකාලෙ හටං, භණ්ඩං අග්ඝාපෙත්වා ආපත්ති කාතබ්බා. සචෙ නිරාලයකාලෙ, න පාරාජිකෙන කාරෙතබ්බො. භණ්ඩසාමිකෙසු පන භණ්ඩං ආහරාපෙන්තෙසු භණ්ඩං දාතබ්බං. අයමෙත්ථ සාමිචි.

ඉමස්ස පනත්ථස්ස දීපනත්ථමිදං වත්ථු:- භාතියරාජකාලෙ කිර මහාචෙතියපූජාය දක්ඛිණදිසතො එකො භික්ඛු සත්තහත්ථං පණ්ඩුකාසාවං අංසෙ කරිත්වා චෙතියඞ්ගණං පාවිසි. තඞ්ඛණෙමෙව ච රාජාපි චෙතියවන්දනත්ථං ආගතො. තතො උස්සාරණාය

1. සයා. එකස්මිං.

වත්තමානාය මහාජනසම්මද්දෙ, අහොසි. අථ ඛො සො භික්ඛු ජනසම්මද්දපීළිතො අංසතො පතන්තං කාසාවං අදිස්වාව නික්ඛන්තො. නික්ඛමිත්වා ච කාසාවං අපස්සන්තො "කො'ද්දිසෙ ජනසම්මද්දෙ කාසාවං ලච්ඡති ? නාදුති තං මය්හ"න්ති ධුරනික්ඛෙපං කත්වා ගතො. අථඤ්ඤො භික්ඛු පච්ඡා ආගච්ඡන්තො තං කාසාවං දිස්වා ථෙය්‍යචිත්තෙන ගහෙත්වා පුන විප්පටිසාරී හුත්වා 'අස්සමණොදානිම්හි, විබ්භමිස්සාමී'ති චිත්තෙ උප්පන්නෙ විනයධරෙ පුච්ඡිත්වා ඤස්සාමීති චින්තෙසි. තෙන ච සමයෙන චූළසුමනත්ථෙරො නාම සබ්බපරියත්තිධරො විනයාචරියපාමොක්ඛො මහාවිහාරෙ පටිවසති. සො භික්ඛු ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා ඔකාසං කාරෙත්වා අත්තනො කුක්කුච්චං පුච්ඡි. ථෙරො තෙන භට්ඨෙ ජනකායෙ පච්ඡා ආගතත්වා ගහිතභාවං ඤත්වා 'අත්ථිදානි එත්ථ ඔකාසො'ති චින්තෙත්වා ආහ:- සචෙ කාසාවසාමිකං භික්ඛුං ආනෙය්‍යාසි, සක්කා භවෙය්‍ය තව පතිට්ඨා[2] කාතුන්ති. කථාහං භන්තෙ තං දක්ඛිස්සාමීති? තහිං තහිං ගන්ත්වා ඔලොකෙහීති. සො පඤ්චපි මහාවිහාරෙ ඔලොකෙත්වා නෙව අද්දක්ඛි. තතො තං ථෙරො පුච්ඡි:- කතරාය දිසාය බහූ භික්ඛූ ආගච්ඡන්තීති. දක්ඛිණදිසාය භන්තෙති. තෙන හි කාසාවං දීඝතො ච තිරියඤ්ච මිනිත්වා ඨපෙහි. ඨපෙත්වා දක්ඛිණදිසාය විහාරපටිපාටියා විචිනිත්වා තං භික්ඛුං ආනෙහීති. සො තථා කත්වා තං භික්ඛුං දිස්වා ථෙරස්ස සන්තිකං ආනෙසි. ථෙරො පුච්ඡි? 'තවෙදං කාසාව'න්ති. ආම භන්තෙති. කුහිං තෙ පාතිතන්ති. සො සබ්බං ආචික්ඛි. ථෙරො තෙන කතං ධුරනික්ඛෙපං සුත්වා ඉතරං පුච්ඡි:- තයා ඉදං කුහිං දිස්වා ගහිතන්ති. සොපි සබ්බං ආරොචෙසි. තතො නං ථෙරො ආහ:- සචෙ තෙ සුද්ධචිත්තෙන ගහිතං අභවිස්ස, අනාපත්තියෙව තෙ අස්ස. ථෙය්‍යචිත්තෙන පන ගහිතත්තා දුක්කටං ආපන්නොසි. තං දෙසෙත්වා[3] අනාපත්තිකො හොහි. ඉදඤ්ච කාසාවං අත්තනො සන්තකං කත්වා එතස්සෙව භික්ඛුනො දෙහීති. සො භික්ඛු අමතෙනෙව අභිසිත්තො පරමස්සාසං පත්තො අහොසීති. එවං වත්ථු ඔලොකෙතබ්බං.

"කාලො"ති අවහාරකාලො; තදෙව හි භණ්ඩං කදාචි සමග්ඝං හොති, කදාචි මහග්ඝං. තස්මා තං භණ්ඩං යස්මිං කාලෙ අවහටං, තස්මිං යෙව කාලෙ යො තස්ස අග්ඝො හොති, තෙන අග්ඝෙන ආපත්ති කාරෙතබ්බා. එවං කාලො ඔලොකෙතබ්බො. "දෙසො"ති අවහාරදෙසො; තං හි භණ්ඩං යස්මිං දෙසෙ අවහටං, තස්මිං යෙව දෙසෙ යො තස්ස අග්ඝො හොති, තෙන අග්ඝෙන ආපත්ති කාරෙතබ්බා, භණ්ඩුට්ඨානදෙසෙ හි භණ්ඩං සමග්ඝං හොති. අඤ්ඤත්ථ මහග්ඝං.

ඉමස්සාපිච අත්ථස්ස දීපනත්ථමිදං වත්ථු:- අන්තරසමුද්දෙ කිර එකො භික්ඛු සුසණ්ඨානං නාළිකෙරං ලභිත්වා භමං ආරොපෙත්වා සඞ්ඛථාලකසදිසං මනොරමං පානීයථාලකං කත්වා තත්ථෙව

1. සයා. ලභති. 2. මු. පතිට්ඨං. 3. සයා. දෙසෙත්වා.

ඨපෙත්වා චෙතියගිරිං අගමාසි. අථඤ්ඤො භික්ඛු අනන්තරසමුද්දං ගන්ත්වා තස්මිං විහාරෙ පටිවසන්තො තං ථාලකං දිස්වා ථෙය්‍යචිත්තෙන ගහෙත්වා චෙතියගිරිමෙව ගතො. තස්ස තත්ථ යාගුං පිවන්තස්ස තං ථාලකං දිස්වා ථාලකසාමිකො භික්ඛු ආහ:– කුතො තෙ ඉදං ලද්ධන්ති. අනන්තරසමුද්දතො මෙ ආනීතන්ති. සො තං "නෙතං තව සන්තකං, ථෙය්‍යාය තෙ ගහිත"න්ති සඞ්ඝමජ්ඣං ආකඩ්ඪි. තත්ථ ච විනිච්ඡයං අලභිත්වා මහාවිහාරං අගමිංසු.[1] තත්ථ භෙරිං පහරාපෙත්වා මහාචෙතියසමීපෙ සන්නිපාතං කත්වා විනිච්ඡයං ආරභිංසු. විනයධරත්ථෙරා අවහාරං පඤ්ඤපෙසුං. තස්මිඤ්ච සන්නිපාතෙ ආභිධම්මිකගොදත්තත්ථෙරො නාම විනයකුසලො හොති. සො එවමාහ:– ඉමිනා ඉමං ථාලකං කුහිං අවහටන්ති. අනන්තරසමුද්දෙ අවහටන්ති. තත්‍රිදං කිං අග්ඝතීති. න කිඤ්චි අග්ඝති. තත්‍ර හි නාළිකෙරං භින්දිත්වා මිඤ්ජං ඛාදිත්වා කපාලං ඡඩ්ඩෙන්ති, දාරුඅත්ථං පන ඵරතීති. ඉමස්ස භික්ඛුනො එත්ථ හත්ථකම්මං කිං අග්ඝතීති. මාසකං වා ඌනමාසකං වා ති. අත්ථි පන කත්ථචි සම්මාසම්බුද්ධෙන මාසකෙන වා ඌනමාසකෙන වා පාරාජිකං පඤ්ඤත්තන්ති. එවං වුත්තෙ 'සාධු සාධු සුකථිතං සුවිනිච්ඡිත'න්ති එකසාධුකාරො අහොසි. තෙන ච සමයෙන භාතියරාජාපි චෙතියවන්දනත්ථං නගරතො නික්ඛමන්තො තං සද්දං සුත්වා 'කිං ඉද'න්ති පුච්ඡිත්වා සබ්බං පටිපාටියා සුත්වා නගරෙ භෙරිං චරාපෙසි:– "මයි සන්තෙ භික්ඛූනම්පි භික්ඛුනීනම්පි ගිහීනම්පි අධිකරණං ආභිධම්මිකගොදත්තත්ථෙරෙන විනිච්ඡිතං සුවිනිච්ඡිතං තස්ස විනිච්ඡයෙ අතිට්ඨමානං රාජාණාය ඨපෙමී"ති. එවං දෙසො ඔලොකෙතබ්බො.

"අග්ඝො"ති භණ්ඩග්ඝො. නවභණ්ඩස්ස හි යො අග්ඝො හොති, සො පච්ඡා පරිහායති. යථා නවධොතො පත්තො අට්ඨ වා දස වා අග්ඝති. සො පච්ඡා භින්නො වා ඡිද්දො වා ආණිගණ්ඨිකාහතො වා අප්පග්ඝො හොති. තස්මා න සබ්බදා භණ්ඩං පකතිඅග්ඝෙනෙව කාතබ්බන්ති. එවං අග්ඝො ඔලොකෙතබ්බො.

"පරිභොගො"ති භණ්ඩපරිභොගො; පරිභොගෙනාපි හි වාසිආදිභණ්ඩස්ස අග්ඝො පරිහායති. තස්මා එවං උපපරික්ඛිතබ්බං: සචෙ කොචි කස්සචි පාදග්ඝනකං වාසිං හරති, තත්‍ර වාසිසාමිකො පුච්ඡිතබ්බො: "තයා අයං වාසි කිත්තකෙන කීතා"ති. පාදෙන භන්තෙති. කිම්පන තෙ කිණිත්වාව ඨපිතා? උදාහු තං වලඤ්ජෙසීති. සචෙ වදති "එකදිවසං මෙ දන්තකට්ඨං වා රජනච්ඡල්ලිං වා පත්තපචනකදාරුං වා ඡින්නං, ඝංසිත්වා වා නිසිතා"ති. අථස්සා පොරාණො අග්ඝො භට්ඨොති වෙදිතබ්බො. යථා ච වාසියා, එවං අඤ්ජනියා වා අඤ්ජනිසලාකාය වා කුඤ්චිකාය වා පලාලෙන වා ථුසෙහි වා ඉට්ඨකචුණ්ණෙන වා එකවාරං ඝංසිත්වා ධොවිතමත්තෙන

1. ම. & සී. 1. ආගමිංසු.

නාපි අග්ඝො භස්සති. තිපුමණ්ඩලස්ස මකරදන්තච්ඡෙදනෙනාපි පරිමජ්ජනමත්තෙනාපි උදකසාටිකාය සකිං නිවාසනපාරුපනෙනාපි පරිභොගසීසෙන අංසෙ වා සීසෙ වා ඨපනමත්තෙනාපි තණ්ඩුලාදීනං පප්ඵොටනෙනාපි තතො එකං වා වෙ වා අපනයනෙනාපි අන්තමසො එකං පාසාණසක්ඛරං උද්ධරිත්වා ඡඩ්ඩිත[1]මත්තෙනාපි සප්පිතෙලාදීනං භාජනන්තරපරිවත්තනෙනාපි අන්තමසො තතො මක්ඛිකං වා කිපිල්ලිකං වා උද්ධරිත්වා ඡඩ්ඩනමත්තෙනාපි ගුළපිණ්ඩකස්ස මධුරභාවජානනත්ථං නඛෙන විජ්ඣිත්වා අණුමත්තං ගහිතමත්තෙනාපි අග්ඝො භස්සති. තස්මා යං කිඤ්චි පාදග්ඝනකං වුත්තනයෙනෙව සාමිකෙහි පරිභොගෙන ඌනකං කතං හොති, න තං අවහටො භික්ඛු පාරාජිකෙන කාරෙතබ්බො. එවං පරිභොගො[2] ඔලොකෙතබ්බො. එවං ඉමානි 'තුලයිත්වා පඤ්ච ඨානානි ධාරෙය්‍යත්ථං විචක්ඛණො, ආපත්තිං වා අනාපත්තිං වා ගරුකං වා ලහුකං වා ආපත්තිං යථාඨානෙ ඨපෙය්‍යාති.

නිට්ඨිතො "ආදියෙය්‍ය -පෙ- සඞ්කෙතං වීතිනාමෙය්‍යා"ති ඉමෙසං පදානං විනිච්ඡයො.

ඉදානි යමිදං "යථාරූපෙ අදින්නාදානෙ"ති ආදීනි විභජන්තෙන **යථාරූපං නාමාති** ආදි වුත්තං. තත්ථ **යථාරූපන්ති** යථාජාතිකං; තං පන යස්මා පාදතො පට්ඨාය හොති, තස්මා **පාදං වා පාදාරහං වා අතිරෙකපාදං වාති** ආහ. තත්ථ පාදෙන කහාපණස්ස චතුත්ථභාගං අකප්පියභණ්ඩමෙව දස්සෙති. පාදාරහෙන පාදග්ඝනකං කප්පියභණ්ඩං. අතිරෙකපාදෙන උභයම්පි. එත්තාවතා සබ්බාකාරෙන දුතියපාරාජිකප්පහොනකවත්ථුං දස්සිතං හොති.

පඨබ්‍යා රාජාති සකලපථවියා රාජා, දීපචක්කවත්ති අසොකසදිසො; යො වා පනඤ්ඤොපි එකදීපෙ රාජා, සීහලරාජසදිසො; **පදෙසරාජාති** එකදීපස්ස පදෙසිස්සරො, බිම්බිසාරපසෙනදිආදයො විය; **මණ්ඩලිකා** නාම යෙ දීපපදෙසෙපි එකමෙකං මණ්ඩලං භුඤ්ජන්ති. **අන්තරභොගිකා** නාම ද්වින්නං රාජූනං අන්තරා කතිපයගාමසාමිකා. **අක්ඛදස්සාති** ධම්මවිනිච්ඡනකා; තෙ ධම්මසභායං නිසීදිත්වා අපරාධානුරූපං චොරානං හත්ථපාදච්ඡෙජ්ජාදිං අනුසාසන්ති. යෙ පන ඨානන්තරප්පත්තා අමච්චා වා රාජකුමාරා වා කතාපරාධා හොන්ති, තෙ රඤ්ඤො ආරොචෙන්ති, ගරුකං ඨානං සයං න විනිච්ඡිනන්ති. **මහාමත්තාති** ඨානන්තරප්පත්තා මහාඅමච්චා; තෙපි තත්ථ තත්ථ ගාමෙ වා නිගමෙ වා නිසීදිත්වා රාජකිච්චං කරොන්ති. **යෙ වා පනාති** අඤ්ඤෙපි යෙ රාජකුලනිස්සිතා වා සකිස්සරිය[3]නිස්සිතා වා හුත්වා ඡෙජ්ජභෙජ්ජං අනුසාසන්ති, සබ්බෙපි තෙ ඉමස්මිං අත්ථෙ රාජානොති දස්සෙති. **හනෙය්‍යුන්ති** පොථෙය්‍යුං

---

1. සී. ගඩිත. 2. සී 1 & මු. අග්ඝො. 3. මු. සකකිරිය. සී. 1 & ම. සකවිරිය.

චෙව ච ඡින්දෙය්‍යුං ච; පබ්බාජෙය්‍යුන්ති නීහරෙය්‍යුං; චොරොසීති එවමාදීනි ච වත්වා පරිභාසෙය්‍යුං; තෙනෙවාහ: පරිභාසො එසොති. පුරිමං උපාදායාති මෙථුනධම්මං පටිසෙවිත්වා පාරාජිකං ආපත්තිං ආපන්නං පුග්ගලං උපාදාය සෙසං පුබ්බෙ වුත්තනයත්තා උත්තානපදත්ථත්තා ච පාකටමෙවාති.

එවං උද්දිට්ඨසික්ඛාපදං පදානුක්කමෙන විභජිත්වා ඉදානි යන්තං ආදියෙය්‍යාති ආදීහි ඡහි පදෙහි සඞ්ඛෙපතො ආදානං දස්සෙත්වා සඞ්ඛෙපතො එව පාදං වා පාදාරහං වා අතිරෙකපාදං වාති ආදාතබ්බභණ්ඩං දස්සිතං. තං යත්ථ යත්ථ ඨිතං, යථා යථා ආදානං ගච්ඡති, අනාගතෙ පාපභික්ඛූනං ලෙසොකාසනිරුන්ධනත්ථං තථා තථා විත්ථාරතො දස්සෙතුං භූමට්ඨං ථලට්ඨන්ති ආදිනා නයෙන මාතිකං ඨපෙත්වා භූමට්ඨං නාම භණ්ඩං භූමියං නික්ඛිත්තං හොතීති ආදිනා නයෙන තස්ස විභඞ්ගං ආහ.

තත්‍රායං අනුත්තානපදවණ්ණනාය සද්ධිං විනිච්ඡයකථා:- නික්ඛිත්තන්ති භූමියං ඛනිත්වා ඨපිතං; පටිච්ඡන්නන්ති පංසුඉට්ඨකාදීහි පටිච්ඡන්නං; භූමට්ඨං භණ්ඩං -පෙ- ගච්ඡති වා, ආපත්ති දුක්කටස්සාති තං එවං නිඛණිත්වා වා පටිච්ඡාදෙත්වා වා ඨපිතත්තා භූමියං ඨිතභණ්ඩං යො භික්ඛු කෙනචිදෙව උපායෙන ඤත්වා ආහරිස්සාමීති ථෙය්‍යචිත්තො හුත්වා රත්තිභාගෙ උට්ඨාය ගච්ඡති, සො භණ්ඩට්ඨානං අප්පත්වාපි සබ්බකායවචීවිකාරෙසු දුක්කටං ආපජ්ජති. කථං? සො හි තස්ස ආහරණත්ථාය උට්ඨහන්තො යං යං අඞ්ගපච්චඞ්ගං ඵන්දාපෙති, සබ්බත්ථ දුක්කටමෙව. නිවාසනපාරුපනං සණ්ඨපෙති, හත්ථවාරෙ හත්ථවාරෙ දුක්කටං. මහන්තං නිධානං න සක්කා එකෙන ආහරිතුං, දුතියං පරියෙසිස්සාමීති කස්සචි සහායස්ස සන්තිකං ගන්තුකාමො ද්වාරං විවරති, පදවාරෙ ච හත්ථවාරෙ ච දුක්කටං. ද්වාරපිදහනෙ පන අඤ්ඤස්මිං වා ගමනස්ස අනුපකාරෙ අනාපත්ති. තස්ස නිපන්නොකාසං ගන්ත්වා "ඉත්ථන්නාමා"ති පක්කොසති, තමත්ථං ආරොචෙත්වා "එහි ගච්ඡාමා"ති වදති, වාචාය වාචාය දුක්කටං. සො[1] තස්ස වචනෙන උට්ඨහති, තස්සාපි දුක්කටං. උට්ඨහිත්වා තස්ස සන්තිකං ගන්තුකාමො නිවාසනපාරුපනං සණ්ඨපෙති, ද්වාරං විවරිත්වා තස්ස සමීපං ගච්ඡති, හත්ථවාරපදවාරෙසු සබ්බත්ථ දුක්කටං. සො තං පුච්ඡති "අසුකො ච අසුකො ච කුහිං? අසුකඤ්ච අසුකඤ්ච පක්කොසාහී"ති වාචාය වාචාය දුක්කටං. සබ්බෙ සමාගතෙ දිස්වා "මයා අසුකස්මිං නාම ඨානෙ එවරූපො නිධි උපලද්ධො, ගච්ඡාම තං ගහෙත්වා පුඤ්ඤානි ච කරිස්සාම. සුඛං ච ජීවිස්සාමාති වදති, වාචාය වාචාය දුක්කටමෙව. එවං ලද්ධසහායො කුද්දාලං පරියෙසති, සචෙ පනස්ස අත්තනො කුද්දාලො අත්ථි, තං ආහරිස්සාමීති ගච්ඡන්තො ච ගණ්හන්තො ච ආහරන්තො ච සබ්බත්ථ හත්ථවාරපදවාරෙසු දුක්කටං

1. මු. යො.

ආපජ්ජති. සචෙ නත්ථි, අඤ්ඤං භික්ඛුං වා ගහට්ඨං වා ගන්ත්වා යාචති, යාචන්තො ච සචෙ "කුද්දාලං මෙ දෙහි. කුද්දාලෙන මෙ අත්ථො. කිඤ්චි කාතබ්බමත්ථි. තං කත්වා පච්චාහරිස්සාමී"ති මුසා අභණන්තො[2] යාචති, වාචාය වාචාය දුක්කටං. සචෙ "මාතිකා සොධෙතබ්බා අත්ථි, විහාරෙ භූමිකම්මං කාතබ්බං අත්ථී"ති මුසාපි භණති, යං යං වචනං මුසා, තත්ථ තත්ථ පාචිත්තියං. **මහාඅට්ඨකථායං** පන සච්චෙපි අලිකෙපි දුක්කටමෙව වුත්තං. තං පමාදලිඛිතන්ති වෙදිතබ්බං. න හි අදින්නාදානස්ස පුබ්බපයොගෙ පාචිත්තියට්ඨානෙ දුක්කටං නාම අත්ථි. සචෙ පන කුද්දාලස්ස දණ්ඩො නත්ථි, දණ්ඩං කරිස්සාමීති වාසිං වා ඵරසුං වා නිසෙති,[3] තදත්ථාය ගච්ඡති, ගන්ත්වා සුක්ඛකට්ඨං ඡින්දති, තච්ඡති, ආකොටෙති, සබ්බත්ථ හත්ථවාරපදවාරෙසු දුක්කටං. අල්ලරුක්ඛං ඡින්දති, පාචිත්තියං. තතො පරං සබ්බපයොගෙසු දුක්කටං. **සඞ්ඛෙපට්ඨකථායං** පන **මහාපච්චරියඤ්ච** තත්ථ ජාතකකට්ඨලතාඡෙදනත්ථං වාසිඵරසුං පරියෙසන්තානම්පි දුක්කටං වුත්තං. සචෙ පන තෙසං එවං හොති:- "වාසිඵරසුකුද්දාලෙ යාචන්තා ආසඞ්කිතා භවිස්සාම, ලොහං සමුට්ඨාපෙත්වා කරොමා"ති. තතො ආකරං[4] ගන්ත්වා ලොහබීජත්ථං පථවිං ඛනන්ති, අකප්පිය පථවිං ඛනන්තානං දුක්කටෙහි සද්ධිං පාචිත්තියානීති **මහාපච්චරියං** වුත්තං. යථා ච ඉධ, එවං සබ්බත්ථ පාචිත්තියට්ඨානෙ දුක්කටා න මුච්චති. කප්පියපථවිං ඛනන්තානං දුක්කටානියෙව. බීජං පන ගහෙත්වා තතො පරං සබ්බකිරියාසු පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. පිටකපරියෙසනෙපි හත්ථවාරපදවාරෙසු වුත්තනයෙනෙව දුක්කටං. මුසාවාදෙ පාචිත්තියං. පිටකං කාතුකාමතාය වල්ලිච්ඡෙදනෙ පාචිත්තියන්ති. සබ්බං පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

ගච්ඡති වා ආපත්ති දුක්කටස්සාති එවං පරිසිට්ඨසහායකුද්දාලපිටකො නිධිට්ඨානං ගච්ඡති, පදවාරෙ පදවාරෙ දුක්කටං. සචෙ පන ගච්ඡන්තො ඉමං නිධිං ලද්ධා බුද්ධපූජං වා ධම්මපූජං වා සඞ්ඝභත්තං වා කරිස්සාමීති කුසලං උප්පාදෙති, කුසලචිත්තෙන ගමනෙ අනාපත්ති. කස්මා? "ථෙය්‍යචිත්තො දුතියං වා -පෙ- ගච්ඡති වා, ආපත්ති දුක්කටස්සා"ති වුත්තත්තා. යථා ච ඉධ, එවං සබ්බත්ථ අථෙය්‍යචිත්තස්ස අනාපත්ති. මග්ගතො ඔක්කම්ම නිධානට්ඨානගමනත්ථාය මග්ගං කරොන්තො භූතගාමං ඡින්දති, පාචිත්තියං. සුක්ඛකට්ඨං ඡින්දති, දුක්කටං. තත්ථ **ජාතකන්ති** චිරනිහිතාය කුම්භියා උපරි ජාතකං; **කට්ඨං වා ලතං වා**ති න කෙවලං කට්ඨලතමෙව, යං කිඤ්චි අල්ලං වා සුක්ඛං වා තිණරුක්ඛලතාදිං ඡින්දන්තස්ස සහපයොගත්තා දුක්කටමෙව හොති. අට්ඨවිධඤ්හෙතං දුක්කටං නාම ඉමස්මිං ඨානෙ සමොධානෙත්වා ථෙරෙහි දස්සිතං: පුබ්බපයොගදුක්කටං,

1. මු. & සී. 1 පච්චාහරිස්සාමීති: ආහරන්තො ච.
2. ස්‍යා & මු. භණන්තො.
3. ස්‍යා. නිසංසෙති.
4. මු. & ම. අරඤ්ඤං.

සහපයොගදුක්කටං, අනාමාසදුක්කටං, දුරූප[1]චිණ්ණදුක්කටං, විනයදුක්කටං, ඤාතදුක්කටං, ඤත්තිදුක්කටං, පටිස්සවදුක්කටන්ති. තත්ථ "ථෙය්‍යචිත්තො දුතියං වා පරියෙසති, කුදාලං වා පිටකං වා පරියෙසති, ගච්ඡති වා, ආපත්ති දුක්කටස්සා"ති ඉදං පුබ්බපයොගදුක්කටං නාම. එත්ථ හි දුක්කටට්ඨානෙ දුක්කටං. පාචිත්තියට්ඨානෙ පාචිත්තියමෙව හොති. "තත්ථ ජාතකං කට්ඨං වා ලතං වා ඡින්දති, ආපත්ති දුක්කටස්සා"ති ඉදං සහපයොගදුක්කටං නාම. එත්ථ පන පාචිත්තියවත්ථු ච දුක්කටවත්ථු ච දුක්කටට්ඨානෙයෙව තිට්ඨති. කස්මා? අවහාරස්ස සහපයොගත්තාති. යං පන දසවිධං රතනං සත්තවිධං ධඤ්ඤං සබ්බඤ්ච ආවුධභණ්ඩාදිං ආමසන්තස්ස දුක්කටං වුත්තං, ඉදං අනාමාසදුක්කටං නාම. යං කදලිනාළිකෙරආදීනං තත්ථ ජාතකඵලානි ආමසන්තස්ස දුක්කටං වුත්තං, ඉදං දුරූප[1]චිණ්ණදුක්කටං නාම. යං පන පිණ්ඩාය චරන්තස්ස පත්තෙ රජෙ පතිතෙ පත්තං අප්පටිග්ගහෙත්වා වා අධොවිත්වා වා තත්ථ භික්ඛං ගණ්හන්තස්ස දුක්කටං වුත්තං, ඉදං විනයදුක්කටං නාම. "සුත්වා න වදන්ති, ආපත්ති දුක්කටස්සා"ති ඉදං ඤාතදුක්කටං නාම. යං "එකාදසසු සමනුභාසනාසු ඤත්තියා දුක්කට"න්ති වුත්තං, ඉදං ඤත්තිදුක්කටං නාම. "තස්ස භික්ඛවෙ භික්ඛුනො පුරිමිකා ච න පඤ්ඤායති, පටිස්සවෙ ච ආපත්ති දුක්කටස්සා"ති ඉදං පටිස්සවදුක්කටං නාම. ඉදං පන සහපයොගදුක්කටං. තෙන වුත්තං "යං කිඤ්චි අල්ලං වා සුක්ඛං වා තිණරුක්ඛලතාදිං ඡින්දන්තස්ස සහපයොගත්තා දුක්කටමෙව හොතී"ති.

එවං පනස්ස තත්ථ ජාතකෙ තිණරුක්ඛලතාදිම්හි ඡින්නෙපි ලජ්ජිධම්මො ඔක්කමති, සංවරෙ උප්පජ්ජති, ඡෙදනපච්චයා දුක්කටං දෙසෙත්වා මුච්චති. අථ ධුරනික්ඛෙපං අකත්වා සඋස්සාහොව පංසුං ඛනති, ඡෙදනදුක්කටං පටිප්පස්සම්භති. ඛනනදුක්කටෙ පතිට්ඨාති. අකප්පියපථවිං ඛනන්තෙනාපි හි ඉධ සහපයොගත්තා දුක්කටමෙව ආපජ්ජති. එවං පනස්ස සබ්බදිසාසු ඛනිත්වා කුම්භිමූලං පත්තස්සාපි ලජ්ජිධම්මො ඔක්කමති, ඛනනපච්චයා දුක්කටං දෙසෙත්වා මුච්චති.

වියූහති වාති අථ පන සඋස්සාහොව පංසුං වියූහති, එකපස්සෙ රාසිං කරොති, ඛනනදුක්කටං පටිප්පස්සම්භති. වියූහනදුක්කටෙ පතිට්ඨාති. තස්මා පංසුං තත්ථ තත්ථ පුඤ්ජං කරොන්තො පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං ආපජ්ජති. එවං පන රාසිං කත්වාපි ධුරනික්ඛෙපං කරොති, ලජ්ජිධම්මං ආපජ්ජති, වියූහනදුක්කටං දෙසෙත්වා මුච්චති.

උද්ධරති වාති අථ පන සඋස්සාහොව පංසුං උද්ධරිත්වා බහි පාතෙති, වියූහනදුක්කටං පටිප්පස්සම්භති. උද්ධරණදුක්කටෙ පතිට්ඨාති. පංසුං පන කුදාලෙන වා හත්ථෙහි වා පච්ඡියා වා තහිං තහිං පාතෙන්තො පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං ආපජ්ජති. එවං පන

1. සී. I, මු. & ම. දුරූප.

සබ්බපංසුං නීහරිත්වා කුම්භිං ථලට්ඨං කත්වාපි ලජ්ජිධම්මං ආපජ්ජති, උද්ධරණදුක්කටං දෙසෙත්වා මුච්චති. අථ පන සඋස්සාහොව කුම්භිං ආමසති, උද්ධරණදුක්කටං පටිප්පස්සම්භති. ආමසනදුක්කටෙ පතිට්ඨාති. ආමසිත්වාපි ච ලජ්ජිධම්මං ආපජ්ජන්තො ආමසනදුක්කටං දෙසෙත්වා මුච්චති. අථ සඋස්සාහොව කුම්භිං ඵන්දාපෙති, ආමසනදුක්කටං පටිප්පස්සම්භති. "ඵන්දාපෙති, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා"ති වුත්තථුල්ලච්චයෙ පතිට්ඨාති.

තත්‍රායං දුක්කටථුල්ලච්චයානං විනානම්පි වචනත්ථො:- පඨමං තාවෙත්ථ දුට්ඨු කතං, සත්ථාරා වුත්තකිච්චං විරාධෙත්වා කතන්ති= දුක්කටං. අථවා දුට්ඨං[1] කතං, විරූපා සා කිරියා, භික්ඛුකිරියානං මජ්ඣෙ න සොභතීති එවම්පි දුක්කටං. වුත්තඤ්චෙතං:-

"දුක්කටන්ති ච[2] යං වුත්තං–තං සුණොහි යථා තථං,[3]
අපරද්ධං විරද්ධං ච–ඛලිතං යඤ්ච දුක්කටං.

යං මනුස්සො කරෙ පාපං–ආවි වා යදි වා රහො,
දුක්කටන්ති පවෙදෙන්ති–තෙනෙතං ඉති වුච්චතී"ති.

ඉතරම්පන ථුල්ලත්තා අච්චයත්තා ච ථුල්ලච්චයං. "සම්පරායෙ ච දුග්ගති." "තං හොති කටුකප්ඵල"න්ති ආදීසු විය චෙත්ථ සංයොගභාවො වෙදිතබ්බො. එකස්ස සන්තිකෙ දෙසෙතබ්බෙසු හි අච්චයෙසු තෙන සමො ථුල්ලො අච්චයො නත්ථි. තස්මා වුත්තං "ථුල්ලත්තා අච්චයත්තා ච ථුල්ලච්චය"න්ති. වුත්තඤ්චෙතං:-

"ථුල්ලච්චයන්ති යං වුත්තං–තං සුණොහි යථා තථං,[3]
එකස්ස මූලෙ දෙසෙති–යො ච තං පතිගණ්හති,
අච්චයො තෙන සමො නත්ථි–තෙනෙතං ඉති වුච්චතී"ති.

ඵන්දාපෙන්තස්ස ච පයොගෙ පයොගෙ ථුල්ලච්චයං. ඵන්දාපෙත්වාපි ච ලජ්ජිධම්මං ඔක්කමන්තො ථුල්ලච්චයං දෙසෙත්වා මුච්චති. සහපයොගතො පට්ඨායෙව චෙත්ථ පුරිමා පුරිමා ආපත්ති පටිප්පස්සම්භති. සහපයොගං පන අකත්වා ලජ්ජිධම්මං ඔක්කමන්තෙන යා පුබ්බපයොගෙ දුක්කටපාචිත්තියා[4] ආපන්නා, සබ්බා තා දෙසෙතබ්බා. සහපයොගෙ ච තත්ථ ජාතකච්ඡෙදනෙ බහුකානිපි දුක්කටානි පංසුඛනනං පත්වා පටිප්පස්සම්භන්ති. එකං ඛනනදුක්කටමෙව හොති. ඛනනෙ බහුකානිපි වියූහනං, වියූහනෙ බහුකානිපි උද්ධරණං, උද්ධරණෙ බහුකානිපි ආමසනං; ආමසනෙ බහුකානිපි ඵන්දාපනං පත්වා පටිප්පස්සම්භන්ති. පංසුඛනනාදීසු ච ලජ්ජිධම්මෙ උප්පන්නෙ බහුකාපි ආපත්තියො හොන්තු, එකමෙව දෙසෙත්වා මුච්චතීති කුරුන්දට්ඨකථායං වුත්තං. පුරිමාපත්තිපටිප්පස්සද්ධි ච නාමෙසා ඤත්තියා

1. මු & ම-දුට්ඨු. 2. මු & ම-හි. 3. මු. යථායථං. 4. සී. I. මු & ම-පාචිත්තියං.

දුක්කටං තීහි කම්මවාචාහි ථුල්ලච්චයා පටිප්පස්සම්භන්තීති එවං අනුසාවනාසු යෙව සුත්තෙන ආගතා. ඉධ පන දුතියපාරාජිකෙ අට්ඨකථාචරියප්පමාණෙන ගහෙතබ්බාති.

ඨානා චාවෙති ආපත්ති පාරාජිකස්සාති යො පන එවං උපෙත්වාපි ලජ්ජිධම්මං අනොක්කමිත්වාව තං කුම්භිං ඨානතො අන්තමසො කෙසග්ගමත්තම්පි චාවෙති, පාරාජිකමෙව ආපජ්ජතීති අත්ථො. ඨානාචාවනං පනෙත්ථ ඡහි ආකාරෙහි වෙදිතබ්බං. කථං? කුම්භිමුඛවට්ටියං ගහෙත්වා අත්තනො අභිමුඛං ආකඩ්ඪන්තො ඉමිනා අන්තෙන ඵුට්ඨොකාසං කෙසග්ගමත්තම්පි පාරිමන්තෙන අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. තථෙව ගහෙත්වා පරතො පෙල්ලන්තො පාරිමන්තෙන ඵුට්ඨොකාසං කෙසග්ගමත්තම්පි ඉමිනා අන්තෙන අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. වාමතො වා දක්ඛිණතො වා අපනාමෙන්තො වාමන්තෙන ඵුට්ඨොකාසං කෙසග්ගමත්තම්පි දක්ඛිණන්තෙන අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. දක්ඛිණන්තෙන වා ඵුට්ඨොකාසං කෙසග්ගමත්තම්පි වාමන්තෙන අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. උද්ධං උක්ඛිපන්තො කෙසග්ගමත්තම්පි භූමිතො මොචෙති, පාරාජිකං. ඛණිත්වා හෙට්ඨතො ඔසීදෙන්තො බුන්දෙන ඵුට්ඨොකාසං කෙසග්ගමත්තම්පි මුඛවට්ටියා අතික්කාමෙති, පාරාජිකන්ති. එවං එකට්ඨානෙ ඨිතාය කුම්භියා. යදි පන කුම්භිමුඛවට්ටියා පාසං කත්වා ලොහඛාණුං වා ඛදිරසාරාදිඛාණුං වා පඨවියං ආකොටෙත්වා තත්ථ සඞ්ඛලිකාය බන්ධිත්වා ඨපෙන්ති, එකිස්සා දිසාය එකාය සඞ්ඛලිකාය බද්ධා ද්වෙ ඨානානි ලභන්ති. ද්වීසු තීසු චතූසු දිසාසු චතූහි සඞ්ඛලිකාහි බද්ධා පඤ්ච ඨානානි ලභන්ති. තත්ථ එකඛාණුකෙ බද්ධකුම්භිමුඛවට්ටියා පඨමං ඛාණුකං වා උද්ධරති, සඞ්ඛලිකං වා ඡින්දති, ථුල්ලච්චයං. තතො කුම්භිං යථාවුත්තනයෙන කෙසග්ගමත්තම්පි ඨානා චාවෙති, පාරාජිකං. අථ පඨමං කුම්භිං උද්ධරති, ථුල්ලච්චයං. තතො ඛාණුකං වා කෙසග්ගමත්තම්පි ඨානා චාවෙති, සඞ්ඛලිකං වා ඡින්දති, පාරාජිකං. එතෙන උපායෙන ද්වීසු තීසු චතූසු ඛාණුකෙසු බද්ධකුම්භියාපි පච්ඡිමෙන ඨානා චාවනෙන පාරාජිකං. සෙසෙසු ථුල්ලච්චයං වෙදිතබ්බං. සචෙ ඛාණු නත්ථි, සඞ්ඛලිකාය අග්ගෙ වලයං කත්වා තත්ථ ජාතකෙ මූලෙ පවෙසිතං හොති, පඨමං කුම්භිං උද්ධරිත්වා පච්ඡා මූලං ඡෙත්වාව වලයං නීහරති, පාරාජිකං. අථ මූලං අඡෙත්වා වලයං ඉතො චිතො ච සාරෙති, රක්ඛති. සචෙ පන මූලතො අනීහරිත්වාපි හත්ථෙන ගහෙත්වා ආකාසගතං කරොති, පාරාජිකං. අයමෙත්ථ විසෙසො. සෙසං වුත්තනයමෙව. කෙචි පන නිමිත්තත්ථාය කුම්භිමත්ථකෙ නිග්‍රොධරුක්ඛාදීනි රොපෙන්ති. මූලානි කුම්භිං විනන්ධිත්වා ඨිතානි හොන්ති. මූලානි ඡින්දිත්වා කුම්භිං ගහෙස්සාමීති ඡින්දන්තස්ස පයොගෙ දුක්කටං. ඡින්දිත්වා ඔකාසං කත්වා කුම්භිං කෙසග්ගමත්තම්පි ඨානා චාවෙති, පාරාජිකං. මූලානි ඡින්දතොව ලුඨිත්වා කුම්භී නින්නට්ඨානං ගතා, රක්ඛති තාව. ගතට්ඨානතො උද්ධරතො, පාරාජිකං. සචෙ

ToC

ඡින්නාසු මූලෙසු එකමූලමත්තෙන කුම්භී තිට්ඨති, සො ච තං ඉමස්මිං මූලෙ ඡින්නෙ පතිස්සතීති ඡින්දති, ඡින්නමත්තෙ පාරාජිකං. සචෙ පන එකමූලෙනෙව පාසෙ බද්ධසූකරො විය ඨිතා හොති, අඤ්ඤං කිඤ්චි ලග්ගනකං නත්ථි, තස්මිම්පි මූලෙ ඡින්නමත්තෙ පාරාජිකං. සචෙ කුම්භිමත්ථකෙ මහාපාසාණො ඨපිතො හොති, තං දණ්ඩෙන උක්ඛිපිත්වා අපනෙතුකාමො කුම්භිමත්ථකෙ ජාතරුක්ඛං ඡින්දති, දුක්කටං. තස්සා සමීපෙ ජාතකං ඡෙත්වා ආහරති, අනත්ථ ජාතකත්තා තං ඡින්දතො පාචිත්තියං.

අත්තනො භාජනන්ති සචෙ පන කුම්භිං උද්ධරිතුං අසක්කොන්තො කුම්භිගතභණ්ඩග්ඝනකං අත්තනො භාජනං පවෙසෙත්වා අන්තොකුම්භියං පඤ්චමාසකං වා අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා අග්ඝනකං ථෙය්‍යචිත්තො ආමසති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. පරිච්ඡෙදො චෙත්ථ පාරාජිකනියමනත්ථං වුත්තො. ථෙය්‍යචිත්තෙන පන ඌනපඤ්චමාසකම්පි ආමසන්තො දුක්කටං ආපජ්ජතියෙව.

ඵන්දාපෙතීති එත්ථ යාව එකාබද්ධං කත්වා අත්තනො භාජනං පවෙසෙති, තාව ඵන්දාපෙතීති වුච්චති. අපිච ඉතො චිතො ච අපබ්‍යූහන්තොපි ඵන්දාපෙතියෙව. සො ථුල්ලච්චයං ආපජ්ජති. යදා පන එකාබද්ධභාවො ඡින්නො, කුම්භිගතං කුම්භියමෙව, භාජනගතම්පි භාජනෙයෙව හොති, තදා අත්තනො භාජනගතං නාම හොති. එවං කත්වා කුම්භිතො අනීහටෙපි භාජනෙ පාරාජිකං ආපජ්ජති.

මුට්ඨිං වා ඡින්දතීති එත්ථ යථා අඞ්ගුලන්තරෙහි නික්ඛන්තකහාපණා කුම්භිගතෙ කහාපණෙ න සම්ඵුසන්ති, එවං මුට්ඨිං කරොන්තො මුට්ඨිං ඡින්දති නාම; සොපි පාරාජිකං ආපජ්ජති.

සුත්තාරූළ්හන්ති සුත්තෙන ආරූළ්හං; සුත්තෙන ආවුතස්සාපි සුත්තමයස්සාපි එතං අධිවචනං, පාමඞ්ගාදීනි සොවණ්ණමයානිපි හොන්ති, රූපියමයානිපි සුත්තමයානිපි. මුත්තාවලිආදයොපි එත්ථෙව සඞ්ගහං ගතා.

වෙඨනන්ති සීසවෙඨනපට්ටො වුච්චති; එතෙසු යං කිඤ්චි ථෙය්‍යචිත්තො ආමසති, දුක්කටං. ඵන්දාපෙති, කොටියං ගහෙත්වා ආකාසට්ඨං අකරොන්තො උද්ධාරෙති. ථුල්ලච්චයං.

සංසන්තො නීහරතීති එත්ථ පන පරිපුණ්ණාය කුම්භියා උපරි සමතිත්තිකං කුම්භිං කත්වා ඨපිතං වා එකං කොටිං බුන්දෙ එකං කොටිං මුඛවට්ටියං කත්වා ඨපිතං වා සංසන්තස්ස නීහරතො ථුල්ලච්චයං. කුම්භිමුඛා මොචෙන්තස්ස පාරාජිකං. යං පන උපඩ්ඪකුම්භියං වා රිත්තකුම්භියං වා ඨපිතං, තස්ස අත්තනො ඵුට්ඨොකාසොව ඨානං, න සකලා කුම්භී. තස්මා තං සංසන්තස්සාපි නීහරතො පතිට්ඨිතොකාසතො කෙසග්ගමත්තෙ මුත්තෙ පාරාජිකමෙව. කුම්භියං පන පරිපුණ්ණාය වා ඌනාය වා උජුකමෙව උද්ධරන්තස්ස හෙට්ඨිම

කොටියා පතිට්ඨිතොකාසා මුත්තෙ ච පාරාජිකමෙව. [1]අඤ්ඤාතා කුම්භියං ඨපිතං යං කිඤ්චි පාරාජිකප්පහොනකං භණ්ඩං සකලකුම්භියං චාරෙන්තස්ස පාමඞ්ගාදිං ච සංසිත්වා නීහරන්තස්ස යාව මුඛවට්ටිං නාතික්කමති, තාව ථුල්ලච්චයමෙව. තස්ස හි සබ්බාපි කුම්භී ඨානන්ති සඞ්ඛෙපමහාපච්චරියාදීසු වුත්තං. මහාඅට්ඨකථායං පන "ඨපිතට්ඨානමෙව ඨානං. න සකලා කුම්භී. තස්මා යථාඨිතට්ඨානතො කෙසග්ගමත්තම්පි මොචෙන්තස්ස පාරාජිකමෙවා"ති වුත්තං. තං පමාණං. ඉතරං පන ආකාසගතං අකරොන්තස්ස චීවරවංසෙ ඨපිතචීවරවෙඨනකනයෙන වුත්තං. තං න ගහෙතබ්බං විනයවිනිච්ඡයෙ හි ආගතෙ ගරුකෙ ඨාතබ්බං. එසා විනයධම්මතා. අපිච අත්තනො භාජනගතං වා කරොති මුට්ඨිං වා ඡින්දතීති වචනතොපෙතං වෙදිතබ්බං. යථා අඤ්ඤාතා කුම්භියං ඨිතස්ස න සබ්බා කුම්භී ඨානන්ති සප්පිආදීසු යං කිඤ්චි පිවතො එකපයොගෙන පීතමත්තෙ පාරාජිකන්ති මහාඅට්ඨකථායං වුත්තං. මහාපච්චරියාදීසු පන අයං විභාගො දස්සිතො:-මුඛං අපනෙත්වා ආකඩ්ඪන්තස්ස පිවතො සචෙ පරගලගතං පාදං න අග්ඝති, මුඛගතෙන සද්ධිං අග්ඝති, රක්ඛති තාව. කණ්ඨෙන පන පරිච්ඡින්නකාලෙයෙව පාරාජිකං හොති. සචෙපි ඔට්ඨෙහි පරිච්ඡින්දිත්වා ඔට්ඨෙ පිදහති. පාරාජිකමෙව. උප්පලදණ්ඩවෙළුනාළිනළනාළි ආදීහි පිවන්තස්සාපි සචෙ පරගලගතමෙව පාදං අග්ඝති, පාරාජිකං. සචෙ සහ මුඛගතෙන අග්ඝති, න තාව පාරාජිකං හොති. උප්පලදණ්ඩාදිගතෙන සද්ධිං එකාබද්ධභාවං කොපෙත්වා ඔට්ඨෙහි පරිච්ඡින්නමත්තෙ පාරාජිකං. සචෙ උප්පලදණ්ඩාදිගතෙන සද්ධිං අග්ඝති. උප්පලදණ්ඩාදීනං බුන්දෙ අඞ්ගුලියා පිහිතමත්තෙ පාරාජිකං. පාදග්ඝනකෙ පරගලං අප්පවිට්ඨෙ උප්පලදණ්ඩාදීසු ච මුඛෙ ච අතිරෙකපාදම්පි එකාබද්ධං හුත්වා තිට්ඨති, රක්ඛතියෙවාති. තං සබ්බම්පි යස්මා "අත්තනො භාජනගතං වා කරොති මුට්ඨිං වා ඡින්දතී"ති ඉමං නයං භජති. තස්මා සුදස්සිතමෙව. එස තාව එකාබද්ධෙ නයො. සචෙ පන හත්ථෙන වා පත්තෙන වා ථාලකාදිනා වා කෙනචි භාජනෙන ගහෙත්වා පිවති, යම්හි පයොගෙ පාදග්ඝනකං පූරති, තම්හි කතෙ පාරාජිකං. අථ මහග්ඝං හොති සප්පි කායපි[2] එකපයොගෙනෙව පාදග්ඝනකං ගහෙතුං සක්කා හොති, එකුද්ධාරෙයෙව පාරාජිකං. භාජනං පන නිමුජ්ජාපෙත්වා ගණ්හන්තස්ස යාව එකාබද්ධං හොති, තාව රක්ඛති. මුඛවට්ටිපරිච්ඡෙදෙන වා උද්ධාරෙන වා පාරාජිකං. යදා පන සප්පි වා තෙලං වා අච්ඡං තෙලසදිසමෙව මධුඵාණිතං වා කුම්භිං ආවට්ටෙත්වා[3] අත්තනො භාජනෙ පවෙසෙති, තදා තෙසං අච්ඡතාය එකාබද්ධතා නත්ථි, පාදග්ඝනකෙ මුඛවට්ටිතො ගලිතමත්තෙ පාරාජිකං. යං පන පචිත්වා ඨපිතං මධුඵාණිතං සිලෙසො විය වික්කණ්ණං ආකඩ්ඪනවිකඩ්ඪනයොග්ගං හොති, උප්පන්නෙ

1 ම & ස්‍යා. මුත්තමත්තෙව පාරාජිකං.
2. මු. සප්පිකා යම්පි. ම. සප්පිආදියම්පි. 3. මු & ම. ආවිඤ්ජෙත්වා.

කූටකූටෙව එකාබද්ධමෙව හුත්වා පටිනීහරිතුං සක්කොති, එතං මුඛවට්ටියා නික්ඛමිත්වා භාජනෙ පවිට්ඨම්පි බාහිරෙන සද්ධිං එකාබද්ධත්තා රක්ඛති. මුඛවට්ටිතො ඡින්නමත්තෙ පන පාරාජිකං. යොපි ථෙය්‍යචිත්තෙන පරස්ස කුම්භියා පාදග්ඝනකං සප්පිං වා තෙලං වා අවස්සපිවනකං යං කිඤ්චි දුකූලසාටකං වා චම්මඛණ්ඩාදීනං වා අඤ්ඤතරං පක්ඛිපති, හත්ථතො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං. රිත්තකුම්භියා 'ඉදානි තෙලං ආකිරිස්සන්තී'ති ඤත්වා යං කිඤ්චි භණ්ඩං ථෙය්‍යචිත්තො පක්ඛිපති, තං චෙ තත්ථ තෙලෙ ආකිණ්ණෙ පඤ්චමාසකඅග්ඝනකං පිවති, පීතමත්තෙ පාරාජිකන්ති මහාඅට්ඨකථායං වුත්තං. තං පන තත්ථෙව සුක්ඛතලාකෙ සුක්ඛමාතිකාය උජුකරණවිනිච්ඡයෙන විරුජ්ඣති. අවහාරලක්ඛණං චෙත්ථ න පඤ්ඤායති. තස්මා න ගහෙතබ්බං. මහාපච්චරියාදීසු පන තස්ස උද්ධාරෙ පාරාජිකං වුත්තං, තං යුත්තං. පරස්ස රිත්තකුම්භියා සඞ්ගොපනත්ථාය භණ්ඩං ඨපෙත්වා තත්ථ තෙලෙ ආකිණ්ණෙ 'සචෙ අයං ජානිස්සති, මං පලිබුජ්ඣිස්සතී'ති භීතො පාදග්ඝනකං තෙලං පීතං භණ්ඩං ථෙය්‍යචිත්තෙන උද්ධරති, පාරාජිකං. සුද්ධචිත්තෙන උද්ධරති, පරෙ ආහරාපෙන්තෙ භණ්ඩදෙය්‍යං. භණ්ඩදෙය්‍යං නාම: යං පරස්ස නට්ඨං, තස්ස මූලං වා තදෙව වා භණ්ඩං දාතබ්බන්ති අත්ථො. නො චෙ දෙති, සාමිකස්ස ධුරනික්ඛෙපෙ පාරාජිකං. සචෙ පරස්ස කුම්භියං අඤ්ඤො සප්පිං වා තෙලං වා ආකිරති, තත්‍ර චායං ථෙය්‍යචිත්තෙන තෙලපිවනකං භණ්ඩං පක්ඛිපති, වුත්තනයෙනෙව පාරාජිකං. අත්තනො රිත්තකුම්භියා පරස්ස සප්පිං වා තෙලං වා ආකිරණභාවං ඤත්වා ථෙය්‍යචිත්තෙන භණ්ඩං නික්ඛිපති, පුබ්බනයෙනෙව උද්ධාරෙ පාරාජිකං. සුද්ධචිත්තො නික්ඛිපිත්වා පච්ඡා ථෙය්‍යචිත්තෙන උද්ධරති, පාරාජිකමෙව. සුද්ධචිත්තොව උද්ධරති, නෙව අවහාරො. න ගීවා. මහාපච්චරියං පන අනාපත්තිමත්තමෙව වුත්තං 'කිස්ස මම කුම්භියං තෙලං ආකිරසී?'ති කුපිතො අත්තනො භණ්ඩං උද්ධරිත්වා ඡඩ්ඩෙති, නො භණ්ඩදෙය්‍යන්ති කුරුන්දියං වුත්තං. ථෙය්‍යචිත්තෙන මුඛවට්ටියං ගහෙත්වා කුම්භිං ආවිඤ්ඡති තෙලං ගලෙතුකාමො,[1] පාදග්ඝනකෙ ගලිතෙ පාරාජිකං. ථෙය්‍යචිත්තෙනෙව ජජ්ජරං කරොති 'සවිත්වා ගළිස්සතී'ති, පාදග්ඝනකෙ සවිත්වා ගතෙ පාරාජිකං. ථෙය්‍යචිත්තෙනෙව ඡිද්දං කරොති ඔමට්ඨං වා උම්මට්ඨං වා වෙමට්ඨං වා, ඉදං පන සම්මොහට්ඨානං. තස්මා සුට්ඨු සල්ලක්ඛෙතබ්බං. අයං හෙත්ථ විනිච්ඡයො:-ඔමට්ඨං නාම අධොමුඛඡිද්දං; උම්මට්ඨං නාම උද්ධමුඛඡිද්දං; වෙමට්ඨං නාම උලුඞ්කස්සෙව උජුකතඡිද්දං; තත්ථ ඔමට්ඨස්ස බහි පට්ඨාය කතස්ස අබ්භන්තරන්තතො පාදග්ඝනකෙ තෙලෙ ගලිතෙ බහි අනික්ඛන්තෙපි පාරාජිකං. කස්මා? යස්මා තතො ගලිතමත්තමෙව බහි ගතං නාම හොති, න කුම්භිගතසඞ්ඛ්‍යං ලභති. අන්තො පට්ඨාය කතස්ස බාහිරන්තතො පාදග්ඝනකෙ ගලිතෙ

1. ම. ගළෙතුකාමො.

පාරාජිකං. උම්මට්ඨස්ස යථා තථා වා කතස්ස බාහිරන්තතො පාදග්ඝනකෙ ගලිතෙ පාරාජිකං. තං හි යාව බාහිරන්තතො න ගලති, තාව කුම්භිගතමෙව හොති. ඔමට්ඨස්ස බාහිරමජ්ඣතො ගලිතවසෙන කාරෙතබ්බොති අට්ඨකථාසු වුත්තං. තං පන අන්තො ච බහි ච පට්ඨාය මජ්ඣෙ ඨපෙත්වා කතඡිද්දෙ තලාකස්ස මරියාදභෙදෙන සමෙති. අන්තො පට්ඨාය කතෙ පන බාහිරන්තෙන බහි පට්ඨාය කතෙ අබ්භන්තරන්තෙන කාරෙතබ්බොති ඉදමෙත්ථ යුත්තං. යො පන වට්ටිත්වා[1] ගච්ඡිස්සතීති ථෙය්‍යචිත්තෙන කුම්භියා ආධාරකං වා උපත්ථම්භනලෙඩ්ඩුකෙ වා අපනෙති, වට්ටිත්වා ගතාය පාරාජිකං. තෙලාකිරණභාවං පන ඤත්වා රිත්තකුම්භියා ජජ්ජරභාවෙ වා ඡිද්දෙසු වා කතෙසු පච්ඡා නික්ඛන්තතෙලප්පමාණෙන භණ්ඩදෙය්‍යං හොති. අට්ඨකථාසු පන කත්ථචි පාරාජිකන්තිපි ලිඛිතං. තං පමාදලිඛිතං. පරිපුණ්ණාය කුම්භියා උපරි කඨලං වා පාසාණං වා පතිත්වා භින්දිස්සති, තතො තෙලං පග්ඝරිස්සතීති ථෙය්‍යචිත්තෙන දුබ්බන්ධං වා කරොති, දුට්ඨපිතං වා ඨපෙති අවස්සපතනකං, තථා කරොන්තස්ස කතමත්තෙ පාරාජිකං. රිත්තකුම්භියා උපරි කරොති, තං පච්ඡා පුණ්ණකාලෙ පතිත්වා භින්දති, භණ්ඩදෙය්‍යං. ඊදිසෙසු හි ඨානෙසු භණ්ඩස්ස නත්ථිකාලෙ කතපයොගත්තා ආදිතොව පාරාජිකං න හොති. භණ්ඩවිනාසද්වාරස්ස[2] පන කතත්තා භණ්ඩදෙය්‍යං හොති. ආහරාපෙන්තෙසු අදදතො සාමිකානං ධුරනික්ඛෙපෙන පාරාජිකං. ථෙය්‍යචිත්තෙන මාතිකං උජුකං කරොති, වට්ටිත්වා වා ගමිස්සති, වෙලං[3] වා උත්තරාපෙස්සතීති; වට්ටිත්වා වා ගච්ඡතු, වෙලං[3] වා උත්තරතු, උජුකරණකාලෙ පාරාජිකං. ඊදිසා හි පයොගා පුබ්බපයොගාවහාරෙ සඞ්ගහං ගච්ඡන්ති. සුක්ඛමාතිකාය උජුකතාය පච්ඡා උදකෙ ආගතෙ වට්ටිත්වා වා ගච්ඡතු, වෙලං වා උත්තරතු, භණ්ඩදෙය්‍යං. කස්මා? ඨානාචාවනපයොගස්ස අභාවා. තස්ස ලක්ඛණං නාවට්ඨෙ ආවිභවිස්සති.

“තත්ථෙව භින්දති වා”ති ආදීසු අට්ඨකථායං තාව වුත්තං: **භින්දති වාති** මුග්ගරෙන පොථෙත්වා භින්දති; **ඡඩ්ඩෙති වාති** උදකං වා වාලිකං වා ආකිරිත්වා උත්තරාපෙති; **ඣාපෙති වාති** දාරූනි ආහරිත්වා ඣාපෙති; **අපරිභොගං වා කරොතීති** අඛාදිතබ්බං වා අපාතබ්බං වා කරොති; උච්චාරං වා පස්සාවං වා විසං වා උච්ඡිට්ඨං වා කුණපං වා පාතෙති; **ආපත්ති දුක්කටස්සාති** ඨානාචාවනස්ස නත්ථිතාය දුක්කටං. බුද්ධවිසයො නාමෙසො. කිඤ්චාපි දුක්කටං, ආහරාපෙන්තෙ භණ්ඩදෙය්‍යන්ති. තත්ථ පුරිමවචනං න සමෙති. තං හි කුම්භිජජ්ජරකරණෙන ච මාතිකාඋජුකරණෙන ච සද්ධිං එකලක්ඛණං. පච්ඡිමං පන වචනං ඨානා අචාවෙන්තෙනාපි සක්කා කාතුං. තස්මා එත්ථ එවං විනිච්ඡයං වදන්ති. අට්ඨකථායං කිර ඨානාචාවනස්ස නත්ථිතාය දුක්කටන්ති

1. මු & ස්‍යා. වෙඨෙත්වා. 2. ස්‍යා. භණ්ඩවිනාසනස්ස. 3. සි I & ස්‍යා. තෙලං.

ඉදං පච්ඡිමවයං සන්ධාය වුත්තං. ඨානා චාවනං අකරොන්තො යෙව හි ථෙය්‍යචිත්තෙන වා විනාසෙතුකාමතාය වා තං ඛාදෙය්‍යාපි, අපරිභොගම්පි කරෙය්‍ය, පුරිමවයෙ පන වුත්තනයෙන භින්දන්තස්ස වා ඨානා චාවනං අත්ථි, තස්මා තථා කරොන්තස්ස විනාසෙතුකාමතාය භණ්ඩදෙය්‍යං, ථෙය්‍යචිත්තෙන පාරාජිකන්ති. පාළියං "දුක්කට"න්ති වුත්තත්තා අයුත්තන්ති චෙ? න, අඤ්ඤථා ගහෙතබ්බත්තා. පාළියං හි ථෙය්‍යචිත්තපක්ඛෙ "භින්දති වාති උදකෙන සම්භින්දති, ඡඩ්ඩෙති වාති තත්ථ වච්චං වා පස්සාවං වා ඡඩ්ඩෙති"ති එවමෙකෙ වදන්ති. අයමෙත්ථ සාරො: විනීතවත්ථුම්හි තිණජ්ඣාපකො විය ඨානා අචාවෙතුකාමොව කෙවලං භින්දති, භින්නත්තා පන තෙලාදීනි නික්ඛමන්ති, යං වා පනෙත්ථ පතිණ්ණං, තං එකාබද්ධමෙව තිට්ඨති. අඡඩ්ඩෙතුකාමොයෙව ච කෙවලං තත්ථ උදකවාලිකාදීනි ආකිරති, ආකිණ්ණත්තා පන තෙලං ඡඩ්ඩියති. තස්මා වොහාරවසෙන "භින්දති වා ඡඩ්ඩෙති වා"ති වුච්චතීති. එවමෙතෙසං පදානං අත්ථො ගහෙතබ්බො. නාසෙතුකාමතාපක්ඛෙ පන ඉතරථාපි යුජ්ජති. එවං හි කථියමානෙ පාළි ච අට්ඨකථා ච පුබ්බාපරෙන සංසන්දිත්වා සුකථිතා හොන්ති. එත්තාවතාපි ච සන්තොසං අකත්වා ආචරියෙ පයිරුපාසිත්වා විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො.

භූමට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

ථලට්ඨෙ- ථලෙ නික්ඛිත්තන්ති භූමිතලෙ වා පාසාදපබ්බතතලාදීසු වා යත්ථ කත්ථචි පටිච්ඡන්නෙ වා අප්පටිච්ඡන්නෙ වා ඨපිතං ථලට්ඨන්ති වෙදිතබ්බං. තං සචෙ රාසිකතං හොති, අන්තොකුම්භියං භාජනගතකරණමුට්ඨිච්ඡෙදනවිනිච්ඡයෙන විනිච්ඡිනිතබ්බං. සචෙ එකාබද්ධං සිලෙසනිය්‍යාසාදිපක්කමධුඵාණිතවිනිච්ඡයෙන විනිච්ඡිනිතබ්බං. සචෙ ගරුකං හොති, භාරබද්ධං ලොහපිණ්ඩි ගුළපිණ්ඩ[1] තෙලමධුඝටාදි වා, කුම්භියා ඨානාචාවනවිනිච්ඡයෙන විනිච්ඡිනිතබ්බං. සඞ්ඛලිකබද්ධස්ස ච ඨානභෙදො සල්ලක්ඛෙතබ්බො. පත්ථරිත්වා ඨපිතං පන පාවාරත්ථරණසාටකාදිං උජුකං ගහෙත්වා ආකඩ්ඪති, පාරිමන්තෙන ඔරිමන්තෙන ඵුට්ඨොකාසං අතික්කන්තෙ පාරාජිකං. එවං සබ්බදිසාසු සල්ලක්ඛෙතබ්බං. වෙඨෙත්වා උද්ධරති කෙසග්ගමත්තං ආකාසගතං කරොන්තස්ස පාරාජිකං. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

ථලට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

ආකාසට්ඨෙ- මොරස්ස ඡහි ආකාරෙහි ඨානපරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො: පුරතො මුඛතුණ්ඩකෙන පච්ඡතො කලාපග්ගෙන උභයපස්සෙසු පක්ඛපරියන්තෙහි අධො පාදනඛසිඛාය උද්ධං සිඛග්ගෙනාති. භික්ඛු සස්සාමිකං ආකාසට්ඨං මොරං ගහෙස්සාමීති පුරතො වා තිට්ඨති,

---

1. සයා. පිණ්ඩ.

හත්ථං වා පසාරෙති, මොරො ආකාසෙයෙව පක්ඛෙ චාරෙති,[1] වාතං ගාහාපෙත්වා ගමනං උපච්ඡින්දිත්වා තිට්ඨති. තස්ස භික්ඛුනො දුක්කටං. තං අඵන්දෙන්තො හත්ථෙන ආමසති, දුක්කටමෙව. ඨානා අචාවෙන්තො ඵන්දාපෙති, ථුල්ලච්චයං. හත්ථෙන පන ගහෙත්වා වා අග්ගහෙත්වා වා මුඛතුණ්ඩකෙන ඨිතොකාසං කලාපග්ගං, කලාපග්ගෙන වා ඨිතොකාසං මුඛතුණ්ඩකං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං.[2] තථා වාමපක්ඛපරියන්තෙන ඨිතොකාසං දක්ඛිණපක්ඛපරියන්තං, දක්ඛිණපක්ඛපරියන්තෙන වා ඨිතොකාසං වාමපක්ඛපරියන්තං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. තථා පාදනඛසිඛාය ඨිතොකාසං සිඛග්ගං, සිඛග්ගෙන වා ඨිතොකාසං පාදනඛසිඛං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. ආකාසෙන ගච්ඡන්තො මොරො සීසාදීසු යස්මිං අඞ්ගෙ නිලීයති, තං තස්ස ඨානං. තස්මා තං හත්ථෙ නිලීනං ඉතොචිතො ච කරොන්තොපි ඵන්දාපෙති යෙව, යදි පන ඉතරෙන හත්ථෙන ගහෙත්වා ඨානා චාවෙති, පාරාජිකං. ඉතරං හත්ථං උපනෙති, මොරො සයමෙව උඩ්ඩෙත්වා තත්ථ නිලීයති, අනාපත්ති. අඞ්ගෙ නිලීනභාවං ඤත්වා ථෙය්‍යචිත්තෙන එකං පදවාරං ගච්ඡති, ථුල්ලච්චයං. දුතියෙ[3] පාරාජිකං. භූමියං ඨිතමොරො ද්වින්නං වා පාදානං කලාපස්ස ච වසෙන තීණි ඨානානි ලභති. තං උක්ඛිපන්තස්ස යාව එකම්පි ඨානං පථවිං ඵුසති, තාව ථුල්ලච්චයං. කෙසග්ගමත්තම්පි පථවියා මොචිතමත්තෙ පාරාජිකං. පඤ්ජරෙ ඨිතං සහ පඤ්ජරෙන උද්ධරති, පාරාජිකං. යදි පන පාදං න අග්ඝති, සබ්බත්ථ අග්ඝවසෙන කාතබ්බං. අන්තොවත්ථුම්හි චරන්තං මොරං ථෙය්‍යචිත්තෙන පදසා බහි වත්ථුං නීහරන්තො වාරපරිච්ඡෙදං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. වජෙ ඨිතබලිවද්දස්ස හි වජො විය අන්තොවත්ථු තස්ස ඨානං. හත්ථෙන පන ගහෙත්වා අන්තොවත්ථුස්මිම්පි ආකාසගතං කරොන්තස්ස පාරාජිකමෙව. අන්තොගාමෙ චරන්තම්පි ගාමපරික්ඛෙපං අතික්කාමෙන්තස්ස පාරාජිකං. සයමෙව නික්ඛමිත්වා බහි ගාමූපචාරෙ වා වත්ථූපචාරෙ වා චරන්තං පන ථෙය්‍යචිත්තො කට්ඨෙන වා කථලාය වා උත්‍රාසෙත්වා අටවිමුඛං කරොති, මොරො උඩ්ඩෙත්වා අන්තොගාමෙ වා අන්තොවත්ථුම්හි වා ඡදනපිට්ඨෙ වා නිලීයති, රක්ඛති. සචෙ පන අටවිමුඛො උඩ්ඩෙති වා, ගච්ඡති වා, 'අටවිං පවෙසෙත්වා ගහෙස්සාමී'ති පරිකප්පෙ අසති පථවිතො කෙසග්ගමත්තම්පි උප්පතිතමත්තෙ වා දුතියපදවාරෙ වා පාරාජිකං. කස්මා? යස්මා ගාමතො නික්ඛන්තස්ස ඨිතට්ඨානමෙව ඨානං හොති. කපිඤ්ජරාදීසුපි අයමෙව විනිච්ඡයො.

සාටකං වාති වාතවෙගුක්ඛිත්තං පථවීතලෙ පත්ථරිත්වා ඨපිතම්ව ආකාසෙන ගච්ඡන්තං බලිබද්ධං[4] සාටකං අභිමුඛාගතං හත්ථෙන එකස්මිං අන්තෙ ගණ්හාති, ඉතොචිතො ච ඨානං අවිකොපෙන්තොයෙව ගමනුපච්ඡෙදෙ දුක්කටං. ඨානා චාවනං අකරොන්තො චාලෙති,

1 සයා. පසාරෙති. 2. "සචෙ පාදං අග්ඝති, පාරාජිකං." ඉති සාමපොත්ථකෙ දිස්සති.
3. ම & සයා. දුතියං. 4. සයා. බලිහද්දං. සී. මු. බලිවද්දං.

එඤූපනෙ ථුල්ලච්චයං. ඨානා චාවෙති, පාරාජිකං. ඨානපරිච්ඡෙදො චස්ස මොරස්සෙව ඡහි ආකාරෙහි වෙදිතබ්බො. අබද්ධසාටකො පන එකස්මිං අන්තෙ ගහිතමත්තෙව දුතියෙනන්තෙන පතිත්වා භූමියං පතිට්ඨාති, තස්ස ද්වෙ ඨානානි හොන්ති: හත්ථො චෙව භූමි ච. තං යථාගහිතමෙව පඨමං ගහිතොකාස[1]ප්පදෙසතො චාලෙති, ථුල්ලච්චයං. පච්ඡා භූමිතො දුතියහත්ථෙන වා පාදෙන වා උක්ඛිපති, පාරාජිකං. පඨමං වා භූමිතො උද්ධරති, ථුල්ලච්චයං. පච්ඡා ගහිතොකාසප්පදෙසතො චාවෙති පාරාජිකං. ගහණං වා අමුඤ්චන්තො උජුකමෙව හත්ථං ඔනාමෙත්වා භූමිගතං කත්වා තෙනෙව හත්ථෙන උක්ඛිපති, පාරාජිකං. වෙඨනෙපි අයමෙව විනිච්ඡයො.

හිරඤ්ඤං වා සුවණ්ණං වා ඡිජ්ජමානන්ති මනුස්සානං අලඞ්කරොන්තානං ගීවෙය්‍යකාදිපිළන්ධනං වා සුවණ්ණසලාකං ඡින්දන්තානං සුවණ්ණකාරානං සුවණ්ණඛණ්ඩං වා ඡිජ්ජමානං පතති, තඤ්චෙ භික්ඛු ආකාසෙන ආගච්ඡන්තං ථෙය්‍යචිත්තො හත්ථෙන ගණ්හාති, ගහණමෙව ඨානං. ගහිතප්පදෙසතො හත්ථං අපනෙති, පාරාජිකං. චීවරෙ පතිතං හත්ථෙන උක්ඛිපති, පාරාජිකං. අනුද්ධරිත්වාව යාති, දුතියෙ පදවාරෙ පාරාජිකං. පත්තෙ පතිතෙපි එසෙව නයො. සීසෙ වා මුඛෙ වා පාදෙ වා පතිට්ඨිතං හත්ථෙන ගණ්හාති, පාරාජිකං. අග්ගහෙත්වාව යාති, දුතියෙ පදවාරෙ පාරාජිකං. යත්ථ කත්ථචි පතති තස්ස පතිට්ඨිතොකාසොව ඨානං, න සබ්බං අඞ්ගපච්චඞ්ගං පත්තචීවරං වා.

ආකාසට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

වෙහාසට්ඨෙ– මඤ්චපීඨාදීසු ඨපිතං භණ්ඩං ආමාසං වා හොතු අනාමාසං වා, ථෙය්‍යචිත්තෙන ආමසන්තස්ස දුක්කටං. මඤ්චපීඨෙසු ඨපිතභණ්ඩෙසු පනෙත්ථ ථලට්ඨෙ වුත්තනයෙනෙව විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. අයං පන විසෙසො:– සචෙ බලියා බද්ධසාටකො[2] මඤ්චෙ වා පීඨෙ වා පත්ථටො මජ්ඣෙන මඤ්චතලං න ඵුසති, මඤ්චපාදෙව ඵුසති, තෙසං වසෙන ඨානං වෙදිතබ්බං. පාදානං උපරි ඵුට්ඨොකාසමෙව හි අතික්කමිතමත්තෙන තත්ථ පාරාජිකං හොති. සහ මඤ්චපීඨෙහි හරන්තස්ස පන මඤ්චපීඨපාදානං පතිට්ඨිතොකාසවසෙන ඨානං වෙදිතබ්බං. චීවරවංසෙති චීවරඨපනත්ථාය බන්ධිත්වා ඨපිතෙ වංසෙ වා කට්ඨදණ්ඩකෙ වා; තත්ථ සංහරිත්වා පාරතො අන්තං ඔරතො භොගං කත්වා ඨපිතචීවරස්ස පතිට්ඨිතොකාසෙන ඵුට්ඨොකාසොව ඨානං, න සබ්බො චීවරවංසො. තස්මා ථෙය්‍යචිත්තෙන තං භොගෙ ගහෙත්වා ආකඩ්ඪන්තස්ස පාරතො වංසෙ පතිට්ඨිතොකාසං ඔරතො චීවරෙන වංසස්ස ඵුට්ඨපදෙසං අතික්කාමෙන්තස්ස එකද්වඞ්ගුලමත්තාකඩ්ඪනෙනෙව පාරාජිකං. අන්තෙ ගහෙත්වා කඩ්ඪන්තස්සාපි එසෙව නයො.

1. සයා. ම & සී. මු. ගහිතොකාස. 2. සයා. & සී I. ඵද්ධසාටකො

තත්ථෙව පන චීවරවංසෙ වාමතො වා දක්ඛිණතො වා සාරෙන්තස්ස වාමන්තෙන දක්ඛිණන්තට්ඨානං දක්ඛිණන්තෙන වා වාමන්තට්ඨානං අතික්කන්තමත්තෙ දසවාදසඞ්ගුලමත්තසාරණෙනෙව පාරාජිකං. උද්ධං උක්ඛිපන්තස්ස කෙසග්ගමත්තුක්ඛිපනෙන පාරාජිකං. චීවරවංසං ඵුසන්තං වා අඵුසන්තං වා රජ්ජුකෙන බන්ධිත්වා ඨපිතචීවරං මොචෙන්තස්ස ථුල්ලච්චයං. මුත්තෙ පාරාජිකං. මුත්තමත්තමෙව හි තං ඨානා චුතන්ති[2] සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති. වංසෙ වෙඨෙත්වා ඨපිතං නිබ්බෙඨෙන්තස්ස ථුල්ලච්චයං. නිබ්බෙඨිතමත්තෙ පාරාජිකං. වලයං කත්වා ඨපිතෙ වලයං ඡින්දති වා, මොචෙති වා, එකං වා වංසකොටිං මොචෙත්වා නීහරති, ථුල්ලච්චයං. ඡින්නමත්තෙ මුත්තමත්තෙ නීහටමත්තෙ ච පාරාජිකං. තථා අකත්වාව චීවරවංසෙ ඉතොචිතො ච සාරෙති, රක්ඛති තාව, වලයස්ස හි සබ්බොපි චීවරවංසො ඨානං. කස්මා? තත්ථ සංසරණධම්මතාය. යදි පන නං හත්ථෙන ගහෙත්වා ආකාසගතං කරොති, පාරාජිකං. පසාරෙත්වා ඨපිතස්ස පතිට්ඨිතොකාසෙන ඵුට්ඨොකාසොව ඨානං. තත්ථ සංහරිත්වා ඨපිතෙ වුත්තනයෙන විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො.

යම්පන එකෙනන්තෙන භූමිං ඵුසිත්වා ඨිතං හොති, තස්ස චීවරවංසෙ ච භූමියඤ්ච පතිට්ඨිතොකාසවසෙන ද්වෙ ඨානානි. තත්ථ භූමියං එකෙනන්තෙන පතිට්ඨිතෙ අබද්ධ[3]සාටකෙ වුත්තනයෙනෙව විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. චීවරරජ්ජුයාපි අයමෙව විනිච්ඡයො.

අඞ්කුසකෙ ලග්ගෙත්වා[4] ඨපිතභණ්ඩං පන භෙසජ්ජඝටො වා භෙසජ්ජත්ථවිකා වා සචෙ භිත්තිං වා භූමිං වා අඵුසිත්වා ඨිතං ලග්ගනකං ඝංසන්තස්ස නීහරතො අඞ්කුසකකොටිතො නික්ඛන්තමත්තෙ පාරාජිකං. ලග්ගනකං බද්ධං හොති, බුන්දෙන උක්ඛිපිත්වා ආකාසගතං කරොන්තස්ස අඞ්කුසකොටිතො අනික්ඛන්තෙපි පාරාජිකං. භිත්තිනිස්සිතං හොති, පඨමං අඞ්කුසකොටිතො නීහරති, ථුල්ලච්චයං. පච්ඡා භිත්තිං මොචෙති, පාරාජිකං. පඨමං භිත්තිං මොචෙත්වා පච්ඡා අඞ්කුසතො නීහරන්තස්සාපි එසෙව නයො. සචෙ පන භාරියං භණ්ඩං නීහරිතුමසක්කොන්තො සයං භිත්තිනිස්සිතං කත්වා අඞ්කුසතො නීහරති, පුන භිත්තිං අමොචෙත්වාපි අඞ්කුසතො නීහටමත්තෙයෙව පාරාජිකං. අත්තනා කතට්ඨානං හි ඨානං න හොති. භූමිං ඵුසිත්වා ඨිතස්ස පන ද්වෙ එව ඨානානි. තත්ථ වුත්තොයෙව විනිච්ඡයො. යං පන සික්කාය පක්ඛිපිත්වා ලග්ගිතං හොති, තං සික්කාතො නීහරන්තස්සාපි සහ සික්කාය අඞ්කුසතො නීහරන්තස්සාපි පාරාජිකං. භිත්තිභූමිනිස්සිතවසෙන චෙත්ථ ඨානභෙදොපි වෙදිතබ්බො.

---

1. ස්‍යා. පසාරෙන්තස්ස. ම. හරන්තස්ස.
2. සී. මු & ස්‍යා. මුත්තන්ති.
3. සී. I & ස්‍යා. අවෙඨන.
4. සී. I. ලගෙත්වා.

භිත්තිඛීලොති උජුකං කත්වා භිත්තියං ආකොටිතො වා තත්ථ ජාතකො එව වා; **නාගදන්තො** පන වඞ්කො ආකොටිතො එව; තෙසු ලග්ගෙත්වා ඨපිතං අඞ්කුසකෙ වුත්තනයෙන විනිච්ඡිනිතබ්බං. ද්වීසු තීසු පන පටිපාටියා ඨිතෙසු ආරොපෙත්වා ඨපිතං කුන්තං වා භිණ්ඩිවාලං වා අග්ගෙ වා බුන්දෙ වා ගහෙත්වා ආකඩ්ඪති, එකමෙකස්ස ඵුට්ඨොකාසමත්තෙ අතික්කන්තෙ පාරාජිකං. ඵුට්ඨොකාසමත්තමෙව හි තෙසං ඨානං හොති. න සබ්බෙ බිලා වා නාගදන්තා වා. භිත්තිඅභිමුඛො ඨත්වා මජ්ඣෙ ගහෙත්වා ආකඩ්ඪති, ඕරිමන්තෙන ඵුට්ඨොකාසං පාරිමන්තෙන අතික්කන්තමත්තෙ පාරාජිකං. පරතො පෙල්ලන්තස්සාපි එසෙව නයො. හත්ථෙන ගහෙත්වා උජුකං උක්ඛිපන්තො කෙසග්ගමත්තම්පි ආකාසගතං කරොති, පාරාජිකං. භිත්තිං නිස්සාය ඨපිතං භිත්තිං ඝංසන්තො ආකඩ්ඪති, අග්ගෙන ඵුට්ඨොකාසං බුන්දං, බුන්දෙන වා ඵුට්ඨොකාසං අග්ගං අතික්කාමෙන්තස්ස පාරාජිකං. භිත්තිඅභිමුඛො ඨත්වා ආකඩ්ඪන්තො එකෙන අන්තෙන ඵුට්ඨොකාසං අපරන්තං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. උජුකං උක්ඛිපන්තො කෙසග්ගමත්තං ආකාසගතං කරොති, පාරාජිකං.

රුක්ඛෙ වා ලග්ගිතන්ති තාලරුක්ඛාදීසු ආරොපෙත්වා ලග්ගිතෙ අඞ්කුසකාදීසු වුත්තනයෙන විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. තත්ථ ජාතකං පන තාලපිණ්ඩිං චාලෙන්තස්ස ථුල්ලච්චයං. යස්මිං ඵලෙ පාරාජිකවත්ථුං පූරෙති, තස්මිං බන්ධනා මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං. පිණ්ඩිං ඡින්දති, පාරාජිකං. අග්ගෙන පණ්ණන්තරං ආරොපෙත්වා ඨපිතා වෙ ඨානානි ලභති: ඨපිතට්ඨානඤ්ච වණ්ටට්ඨානඤ්ච. තත්ථ වුත්තනයෙන විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. යො පන ඡින්නමත්තා පතමානා සද්දං කරෙය්‍යාති භයෙන සයං අග්ගෙන පණ්ණන්තරං ආරොපෙත්වා ඡින්දති, ඡින්නමත්තෙ පාරාජිකං. අන්තරා කතට්ඨානං හි ඨානං න හොති. එතෙන උපායෙන සබ්බරුක්ඛානං පුප්ඵඵලෙසු විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. **පත්තාධාරකෙපීති** එත්ථ රුක්ඛාධාරකො වා හොතු, වලයාධාරකො වා, දණ්ඩාධාරකො වා, යං කිඤ්චි පත්තට්ඨපනකං පච්ඡිකාපි හොතු, පත්තාධාරකොත්වෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති. තත්ථ ඨපිතපත්තස්ස පත්තෙන ඵුට්ඨොකාසො එව ඨානං. තත්ථ රුක්ඛාධාරකෙ පඤ්චහාකාරෙහි ඨානපරිච්ඡෙදො හොති. තත්ථ ඨිතං පත්තං මුඛවට්ටියං ගහෙත්වා චතූසු දිසාසු යතො කුතොචි කඩ්ඪන්තො එකෙනන්තෙන ඵුට්ඨොකාසං අපරං අන්තං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. උද්ධං කෙසග්ගමත්තං උක්ඛිපතො පාරාජිකං. සහාධාරකෙන හරන්තස්සාපි එසෙව නයොති.

වෙහාසට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

උදකට්ඨෙ- උදකෙ නික්ඛිත්තං හොතීති රාජභයාදිභීතෙහි උදකෙන අවිනස්සනධම්මෙසු තම්බලොහභාජනාදීසු සුප්පටිච්ඡන්නං කත්වා පොක්ඛරණීආදීසු අසන්දනකෙ උදකෙ නික්ඛිත්තං; තස්ස පතිට්ඨිතොකාසොයෙව ඨානං, න සබ්බං උදකං. ගච්ඡති වා ආපත්ති දුක්කටස්සාති අගම්භීරෙ උදකෙ පදසා ගච්ඡන්තස්ස පදවාරෙ පදවාරෙ දුක්කටං; ගම්භීරෙ හත්ථෙහි වා පාදෙහි වා පයොගං කරොන්තස්ස හත්ථපාදෙහි වා[1] පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං; එසෙව නයො කුම්භිගහණත්ථං නිමුජ්ජනුම්මුජ්ජනෙසු. සචෙ පන අන්තරා කඤ්චි උදකසප්පං වා වාළමච්ඡං වා දිස්වා භීතො පලායති, අනාපත්ති. ආමසනාදීසු භූමිගතාය කුම්භියා වුත්තනයෙනෙව විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. අයං පන විසෙසො:-තත්ථ භූමිං ඛණිත්වා කඩ්ඪති, ඉධ කද්දමෙ ඔසාදෙති.[2] එවං ඡහාකාරෙහි ඨානපරිච්ඡෙදො හොති. උප්පලාදීසු යස්මිං පුප්ඵෙ වත්ථුං පූරෙති. තස්මිං ඡින්නමත්තෙ පාරාජිකං. උප්පලජාතිකානඤ්චෙත්ථ යාව එකස්මිම්පි පස්සෙ වාකො න ඡිජ්ජති, තාව රක්ඛති. පදුමජාතිකානං පන දණ්ඩෙ ඡින්නෙ අබ්භන්තරෙ සුත්තං අච්ඡින්නම්පි න රක්ඛති. සාමිකෙහි ඡින්දිත්වා ඨපිතානිපි උප්පලාදීනි හොන්ති, යං වත්ථුං පූරෙති, තස්මිං උද්ධටෙ පාරාජිකං. හත්ථකබද්ධානි හොන්ති, යස්මිං හත්ථකෙ වත්ථුං පූරෙති, තස්මිං උද්ධටෙ පාරාජිකං. භාරබද්ධානි හොන්ති, තං භාරං ඡින්නං ආකාරිනං යෙන කෙනචි ආකාරෙන ඨානා චාවෙන්තස්ස භූමට්ඨකුම්භියං වුත්තනයෙන පාරාජිකං. දීඝනාළානි උප්පලාදීනි හොන්ති, පුප්ඵෙසු වා නාළෙසු වා වෙණිං කත්වා උදකපිට්ඨෙ රජ්ජුකෙසු තිණානි සන්ථරිත්වා ඨපෙන්ති වා බන්ධන්ති වා, තෙසං දීඝතො පුප්ඵග්ගෙන ච නාළන්තෙන ච තිරියං පරියන්තෙහි හෙට්ඨා පතිට්ඨිතොකාසෙන උද්ධං උපරි ඨිතස්ස පිට්ඨියාති ඡහි ආකාරෙහි ඨානා චාවනපරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො. යොපි උදකපිට්ඨියං ඨපිතපුප්ඵකලාපං උදකං චාලෙත්වා වීචිං උට්ඨාපෙත්වා කෙසග්ගමත්තම්පි යථාඨිතට්ඨානතො චාවෙති, පාරාජිකං. අථ පන පරිකප්පෙති 'එත්ථ ගතං ගහෙස්සාමි'ති, රක්ඛති තාව. ගතට්ඨානෙ පන උද්ධරතො පාරාජිකං. උදකතො අච්චුග්ගතස්ස පුප්ඵස්ස සකලමුදකං ඨානං. තං උප්පාටෙත්වා උජුකං උද්ධරන්තස්ස නාළන්තෙන කෙසග්ගමත්තං උදකතො අතික්කන්තෙ පාරාජිකං. පුප්ඵෙ ගහෙත්වා අපනාමෙත්වා ආකඩ්ඪන්තො උප්පාටෙති, න උදකං ඨානං. උප්පාටිතමත්තෙ පාරාජිකං. කලාපබද්ධානි පුප්ඵානි උදකට්ඨානෙ වා රුක්ඛෙ වා ගච්ඡෙ වා බන්ධිත්වා ඨපෙන්ති, බන්ධනං අමොචෙත්වා ඉතොචිතො ච කරොන්තස්ස ථුල්ලච්චයං. බන්ධනෙ මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං. පඨමං බන්ධනං මොචෙත්වා පච්ඡා හරති, එත්ථ ඡහාකාරෙහි ඨානපරිච්ඡෙදොති. ඉදං උභයං මහාපච්චරියාදීසු වුත්තං. පදුමිනියං පුප්ඵානි සහ පදුමිනියා ගණ්හිතුකාමස්ස පුප්ඵනාළෙහි ච පත්තනාළෙහි ච වුට්ඨඋදකවසෙන උද්ධඤ්චෙව තිරියඤ්ච ඨානපරිච්ඡෙදො

1. ම. හත්ථවාරෙහි වා පදවාරෙහි වා. 2. ම. මූ & සී. 1. ඔසාරෙති.

වෙදිතබ්බා. තං පනස්ස පදුමිනියං අනුප්පාවෙත්වා පුප්ඵානි වා පත්තානි වා අත්තනො අභිමුඛං ආකඩ්ඪන්තස්ස ථුල්ලච්චයං. උප්පාටිතමත්තෙ පාරාජිකං. පුප්ඵපත්තනාළෙ ඨානතො අචාවෙත්වාපි පඨමං පදුමිනිං උප්පාටෙන්තස්ස ථුල්ලච්චයං. පච්ඡා පුප්ඵපත්තනාළෙසු ඨානා චාවිතෙසු පාරාජිකං. උප්පාටිතාය පදුමිනියා පුප්ඵං ගණ්හන්තො පන භණ්ඩං අග්ඝාපෙත්වා කාරෙතබ්බො. බහි ඨපිතෙ රාසිකතකලාපබද්ධපුප්ඵෙපි එසෙව නයො. භිසං වා මුළාලං වා, යෙන වත්ථුං පූරෙති, තං උප්පාටෙන්තස්ස පාරාජිකං. කද්දමෙ ඵුට්ඨොකාසවසෙන චෙත්ථ ඨානං පරිච්ඡින්දිතබ්බං. තානි උප්පාටෙන්තස්ස සුඛුමම්පි මූලං අච්ඡින්නං හොති, රක්ඛති තාව. භිසපබ්බෙ ජාතං පත්තං වා පුප්ඵං වා හොති, තම්පි රක්ඛතීති මහාඅට්ඨකථායමෙව වුත්තං. භිසගණ්ඨිම්හි පන කණ්ටකො හොති යොබ්බනප්පත්තානං මුඛපිළකා විය, අයං අදීඝත්තා න රක්ඛති. සෙසං උප්පලාදීසු වුත්තනයමෙව.

මච්ඡකච්ඡපානං සස්සාමිකානං වාපිආදීසු සකලමුදකං ඨානං, තස්මා යො පටිජග්ගනට්ඨානෙ සස්සාමිකං මච්ඡං බළිසෙන වා ජාලෙන වා කුමිනෙන වා හත්ථෙන වා ගණ්හාති, තස්ස යෙන මච්ඡෙන වත්ථුං පූරෙති, තස්මිං කෙසග්ගමත්තම්පි උදකතො උද්ධටමත්තෙ පාරාජිකං. කොචි මච්ඡො ගය්හමානො ඉතොචිතො ච ධාවති, ආකාසං වා උප්පතති, තීරෙ වා පතති, තං ආකාසෙ වා ඨිතං තීරෙ වා පතිතං ගණ්හතොපි පාරාජිකමෙව. කච්ඡපම්පි බහි ගොචරත්ථං ගතං ගණ්හතො එසෙව නයො. උදකට්ඨං පන උදකා මොචයතො පාරාජිකං.

තෙසු තෙසු පන ජනපදෙසු සබ්බසාධාරණස්ස මහාතළාකස්ස නිද්ධමනතුම්බං නිස්සාය සබ්බසාධාරණමෙව කුන්නදීසදිසං උදකවාහකං ඛනන්ති. තතො ඛුද්දකමාතිකායො නීහරිත්වා මාතිකාකොටියං අත්තනො අත්තනො වළඤ්ජනත්ථාය ආවාටෙ ඛනන්ති. තෙසං පන යදා උදකෙන අත්ථො හොති, තදා ආවාටෙ ඛුද්දකමාතිකායො උදකවාහකඤ්ච සොධෙත්වා නිද්ධමනතුම්බං උග්ඝාටෙන්ති. තතො උදකෙන සද්ධිං මච්ඡා නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන ආවාටෙ පත්වා වසන්ති. තත්ථ තළාකෙ ච උදකවාහකෙ ච මච්ඡෙ ගණ්හන්තෙ න වාරෙන්ති. ඛුද්දිකාසු පන අත්තනො අත්තනො මාතිකාසු උදකආවාටෙසු ච පවිට්ඨමච්ඡෙ ගණ්හිතුං න දෙන්ති වාරෙන්ති. තත්ථ යො තළාකෙ වා නිද්ධමනතුම්බෙ වා උදකවාහකෙ වා මච්ඡෙ ගණ්හාති, අවහාරෙන සො න කාරෙතබ්බො. ඛුද්දකමාතිකාසු පන ආවාටෙ වා පවිට්ඨං ගණ්හන්තො ගහිතස්ස අග්ඝවසෙන කාරෙතබ්බො. සචෙ තතො ගය්හමානො මච්ඡො ආකාසෙ වා උප්පතති, තීරෙ වා පතති, තං ආකාසට්ඨං වා තීරට්ඨං වා උදකවිනිමුත්තං ගණ්හතො අවහාරො නත්ථි. කස්මා? යස්මා අත්තනො පරිග්ගහට්ඨානෙ ඨිතස්සෙව තෙ සාමිකා. එවරූපා හි තත්ථ කතිකා. කච්ඡපෙපි එසෙව නයො. සචෙ පන මච්ඡො ගය්හමානො ආවාටතො ඛුද්දකමාතිකං ආරුහති,

තත්ථ නං ගණ්හන්තොපි අවහාරො යෙව. ඛුද්දකමාතිකතො පන උදකවාහකං තතො ච තළාකං ආරූළ්හං ගණ්හතො අවහාරො නත්ථි. යො ආවාටතො හත්ථසිද්ධෙහි පලොභෙත්වා මාතිකං ආරොපෙත්වා ගණ්හාති, අවහාරොව. තතො පන පලොභෙත්වා උදකවාහකං ආරොපෙත්වා ගණ්හන්තස්ස අවහාරො නත්ථි. කෙචි පන කුතොචිදෙව සබ්බසාධාරණට්ඨානතො මච්ඡෙ ආනෙත්වා පච්ඡිමවත්ථුභාගෙ උදකාවාටෙ ඛිපිත්වා පොසෙත්වා දිවසෙ දිවසෙ ද්වෙ තීණි උත්තරිභඞ්ගත්ථාය මාරෙන්ති. එවරූපං මච්ඡං උදකෙ වා ආකාසෙ වා තීරෙ වා යත්ථ කත්ථචි ඨිතං ගණ්හතො අවහාරො එව. කච්ඡපෙපි එසෙව නයො. නිදාඝකාලෙ පන නදියා සොතෙ පච්ඡින්නෙ කත්ථචි නින්නට්ඨානෙ උදකං තිට්ඨති. තත්ථ මනුස්සා මච්ඡානං විනාසාය මදනඵලවිසාදීනි පක්ඛිපිත්වා ගච්ඡන්ති. මච්ඡා තානි ඛාදන්තා මරිත්වා උත්තානා උදකෙ පිලවන්තා තිට්ඨන්ති. යො තත්ථ ගන්ත්වා යාව සාමිකා නාගච්ඡන්ති, තාවිමෙ මච්ඡෙ ගණ්හිස්සාමීති ගණ්හාති, අග්ඝවසෙන කාරෙතබ්බො. පංසුකූලසඤ්ඤාය ගණ්හතො අවහාරො නත්ථි. ආහරාපෙන්තෙන පන භණ්ඩදෙය්‍යං. මච්ඡවිසං පක්ඛිපිත්වා ගතමනුස්සා භාජනානි ආහරිත්වා පූරෙත්වා ගච්ඡන්ති,[1] යාව පුනපි ආගච්ඡිස්සාමාති සාලයා හොන්ති, තාව තෙ සස්සාමිකමච්ඡාව. යදා පන තෙ 'අලං අම්හාක'න්ති නිරාලයා පක්කමන්ති, තතො පට්ඨාය ථෙය්‍යචිත්තෙන ගණ්හන්තස්ස දුක්කටං. පංසුකූලසඤ්ඤිස්ස අනාපත්ති. යථා ච මච්ඡකච්ඡපෙසු එවං සබ්බායපි ඔදකජාතියා[2] විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති.

උදකට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

නාවට්ඨෙ– පඨමං තාව නාවං දස්සෙන්තො **නාවා නාම යාය තරතීති** ආහ. තස්මා ඉධ අන්තමසො රජනදොණිකාපි වෙණුකලාපකොපි නාවාත්වෙව වෙදිතබ්බා. සීමාසම්මන්නනෙ පන ධුවනාවා අන්තො ඛනිත්වා වා ඵලකෙහි බන්ධිත්වා වා කතා සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන තිණ්ණං වාහනිකා එව වට්ටති. ඉධ පන එකස්සපි වාහනිකා නාවාත්වෙව වුච්චති. **නාවාය නික්ඛිත්තන්ති** යං කිඤ්චි ඉන්ද්‍රියබද්ධං වා අනින්ද්‍රියබද්ධං වා; තස්ස අවහාරලක්ඛණං ථලට්ඨෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. **නාවං අවහරිස්සාමීති** ආදිම්හි ච දුතියපරියෙසනගමනආමසනඵන්දාපනානි වුත්තනයානෙව. **බන්ධනං මොචෙතීති** එත්ථ පන යාව බන්ධනෙ මුත්තමත්තෙ ඨානා න චවති, තස්සා බන්ධනං යාව න මුත්තං හොති. තාව දුක්කටං. මුත්තෙ පන ථුල්ලච්චයම්පි පාරාජිකම්පි හොති. තං පරතො ආවිභවිස්සති. සෙසං වුත්තනයමෙව. අයං තාව පාළිවණ්ණනා.

අයං පනෙත්ථ පාළිමුත්තකවිනිච්ඡයො:- චණ්ඩසොතෙ බන්ධිත්වා ඨපිතනාවාය එකං ඨානං: බන්ධනමෙව. තස්මිං මුත්තමත්තෙව පාරාජිකං. තත්ථ යුත්ති පුබ්බෙ වුත්තා එව. විප්පනට්ඨනාවා පන යං යං උදකප්පදෙසං ඵරිත්වා ඨිතා හොති, ස්වාස්සා ඨානං. තස්මා තං උද්ධං වා

---

1. සී. I. ගණ්හන්ති. 2. සී. මු. සපා ම. උදකජාතියා.

උච්චාරෙන්තස්ස අධො වා ඔපිලාපෙන්තස්ස චතූසු වා දිසාසු ඵුට්ඨොකාසං අතික්කාමෙන්තස්ස අතික්කන්තමත්තෙ පාරාජිකං. නිච්චලෙ උදකෙ අබන්ධනං අත්තනො ධම්මතාය ඨිතනාවං පුරතො වා පච්ඡතො වා වාමදක්ඛිණපස්සතො වා කඩ්ඪන්තස්ස එකෙනන්තෙන ඵුට්ඨොකාසං අපරෙන උදකෙ පතිට්ඨිතන්තෙන අතික්කන්තමත්තෙ පාරාජිකං. උද්ධං කෙසග්ගමත්තං උදකතො මොචිතෙ අධො නාවාතලෙන ඵුට්ඨොකාසං මුඛවට්ටිං අතික්කන්තමත්තෙ පාරාජිකං. තීරෙ බන්ධිත්වා නිච්චලෙ උදකෙ ඨපිතනාවාය බන්ධනඤ්ච ඨිතොකාසො චාති ද්වෙ ඨානානි. තං පඨමං බන්ධනා මොචෙති, ථුල්ලච්චයං. පච්ඡා ඡන්නං ආකාරානං අඤ්ඤතරෙන ඨානා චාවෙති, පාරාජිකං. පඨමං ඨානා චාවෙත්වා පච්ඡා බන්ධනමොචනෙපි[1] එසෙව නයො. ථලෙ උස්සාරෙත්වා[3] උක්කුජ්ජිත්වා ඨපිතනාවාය ඵුට්ඨොකාසොව ඨානං. තස්සා පඤ්චහාකාරෙහි ඨානපරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො. නික්කුජ්ජිත්වා ඨපිතනාවාය පන මුඛවට්ටියා ඵුට්ඨොකාසොව ඨානං. තස්සාපි පඤ්චහාකාරෙහි ඨානපරිච්ඡෙදං ඤත්වා යතො කුතොචි ඵුට්ඨොකාසං උද්ධං කෙසග්ගමත්තං අතික්කන්තමත්තෙ පාරාජිකං වෙදිතබ්බං. ථලං පන උස්සාදෙත්වා[2] ද්වින්නං දාරුඝටිකානං උපරි ඨපිතනාවාය දාරුඝටිකානං ඵුට්ඨොකාසො යෙව ඨානං. තස්මා තත්ථ මඤ්චපාදමත්ථකෙසු යෙව පත්ථට[3] බද්ධසාටකෙ නාගදන්තෙසු ඨපිත භණ්ඩිකාය ච වුත්තනයෙන විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. යොත්තබද්ධාය පන නාවාය සට්ඨිසත්තතිබ්‍යාමප්පමාණං යොත්තං අමොචෙත්වාව ආකඩ්ඪිත්වා පථවිලග්ගං කත්වා සහ යොත්තෙන ථලෙ ඨපිතාය නාවාය න ඵුට්ඨොකාසමත්තමෙව ඨානං. අථ ඛො යොත්තකොටිතො පට්ඨාය යාව නාවාය පථවියං පතිට්ඨිතොකාසස්ස පච්ඡිමන්තා තාව දීඝතො, තිරියං පන නාවාය ච යොත්තස්ස ච පථවියං පතිට්ඨිතපරියන්තප්පමාණං ඨානන්ති වෙදිතබ්බං. තං දීඝතො වා තිරියතො වා කඩ්ඪන්තස්ස එකෙනන්තෙන ඵුට්ඨොකාසං අපරෙන පථවියං පතිට්ඨිතන්තෙන අතික්කන්තමත්තෙ උද්ධං කෙසග්ගමත්තං සහ යොත්තෙන පථවිතො මොචිතෙ පාරාජිකං. යො පන තිත්ථෙ ඨිතනාවං ආරුහිත්වා ථෙය්‍යචිත්තො අරිත්තෙන වා ඵියෙන වා පාජෙති, පාරාජිකං. සචෙ පන ඡත්තං වා පණාමෙත්වා චීවරං වා පාදෙහි අක්කමිත්වා හත්ථෙහි උක්ඛිපිත්වා ලකාරසදිසං කත්වා වාතං ගණ්හාපෙති, බලවා ච වාතො ආගම්ම නාවං හරති. වාතෙනෙව සා ගතා හොති. පුග්ගලස්ස නත්ථි අවහාරො. පයොගො අත්ථි, සො පන ඨානාචාවනපයොගො න හොති. යදි පන තං නාවං එවං ගච්ඡන්තං පකතිගමනං පච්ඡින්දිත්වා අඤ්ඤං දිසාභාගං නෙති, පාරාජිකං. සයමෙව යං කිඤ්චි ගාමතිත්ථං සම්පත්තං ඨානා අචාවෙන්තොව වික්කිණිත්වා ගච්ඡති, නෙව අත්ථි අවහාරො. භණ්ඩදෙය්‍යං පන හොතීති.

නාවට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

1. සී. මු. බන්ධනං මොචෙති. 2. මු & ම. උස්සාරෙත්වා. 3. පතිට්ඨිත-බහුසු.

යානට්ඨෙ-යානං තාව දස්සෙන්තො යානං නාම වය්හන්ති ආදිමාහ. තත්ථ උපරි මණ්ඩපසදිසං පදරච්ඡන්නං සබ්බපළිගුණ්ඨිමං[1] වා ඡාදෙත්වා කතං වය්හං; උභොසු පස්සෙසු සුවණ්ණරජතාදිමයා ගොපානසියො දත්වා ගරුළපක්ඛකනයෙන කතා සන්දමානිකා; රථො ච සකටඤ්ච පාකටමෙව. තෙසු යත්ථ කත්ථචි සවිඤ්ඤාණකං වා අවිඤ්ඤාණකං වා රාසිආදිවසෙන ඨපිතං භණ්ඩං ථෙය්‍යචිත්තෙන ඨානා චාවෙන්තස්ස නාවට්ඨෙ ච ථලට්ඨෙ ච වුත්තනයෙනෙව පාරාජිකං වෙදිතබ්බං. අයං පන විසෙසො:- යානට්ඨං තණ්ඩුලාදිභණ්ඩං පිටකෙන ගණ්හන්තො පිටකෙ අනුක්ඛිත්තෙපි පිටකං පහරිත්වා තණ්ඩුලාදීනං එකාබද්ධභාවෙ විකොපිතෙ පාරාජිකං. ථලට්ඨාදීසුපි අයං නයො ලබ්භති.

යානං අවහරිස්සාමීති ආදිම්හි දුතියපරියෙසනාදීනි වුත්තනයානෙව. ඨානා චාවෙතීති එත්ථ පන දුකයුත්තස්ස යානස්ස විනද්ධං ගොණානං අට්ඨ පාදා ද්වෙ ච චක්කානීති දස ඨානානි. තං ථෙය්‍යචිත්තස්ස ධුරෙ[2] නිසීදිත්වා පාජයතො ගොණානං පාදුද්ධාරෙ ථුල්ලච්චයං. චක්කානං පන පථවියං පතිට්ඨිතපදෙසතො කෙසග්ගමත්තෙ අතික්කන්තෙ පාරාජිකං. සචෙ පන ගොණා "නායං අම්හාකං සාමිකො"ති ඤත්වා ධුරං ඡඩ්ඩෙත්වා ආකඩ්ඪන්තා තිට්ඨන්ති වා ඵන්දන්ති වා, රක්ඛති තාව. ගොණෙ පුන[3] උජුකං පටිපාදෙත්වා ධුරං ආරොපෙත්වා දළ්හං යොජෙත්වා පාචනෙන විජ්ඣිත්වා පාජෙන්තස්ස වුත්තනයෙනෙව තෙසං පාදුද්ධාරෙ ථුල්ලච්චයං. චක්කාතික්කමෙ පාරාජිකං. සචෙපි සකද්දමෙ මග්ගෙ එකං චක්කං කද්දමෙ ලග්ගං හොති, දුතියං චක්කං ගොණා පරිවත්තෙන්තා පවත්තෙන්ති, එකස්ස ඨිතත්තා න තාව අවහාරො හොති. ගොණෙ පන උජුකං පටිපාදෙත්වා පාජෙන්තස්ස ඨිතචක්කෙ කෙසග්ගමත්තං ඵුට්ඨොකාසං අතික්කන්තෙ පාරාජිකං. චතුයුත්තකස්ස පන අට්ඨාරස ඨානානි. අට්ඨයුත්තකස්ස චතුත්තිංසාති එතෙනුපායෙන යුත්තයානස්ස ඨානභෙදො වෙදිතබ්බො. යං පන අයුත්තකං ධුරෙ එකාය පච්ඡතො ච ද්වීහි උපත්ථම්භිනීහි[4] උපත්ථම්භෙත්වා ඨපිතං, තස්ස තිණ්ණං උපත්ථම්භිනීනං චක්කානඤ්ච වසෙන පඤ්ච ඨානානි. සචෙ ධුරෙ උපත්ථම්භිනී හෙට්ඨා භාගෙ කප්පකතා හොති, ඡ ඨානානි. පච්ඡතො පන අනුපත්ථම්භෙත්වා ධුරෙ උපත්ථම්භිතස්සෙව උපත්ථම්භිනීවසෙන තීණි වා චත්තාරි වා ඨානානි. ධුරෙන ඵලකස්ස වා දාරුකස්ස වා උපරි ඨපිතස්ස තීණි ඨානානි. තථා පථවියං ඨපිතස්ස. තං[5] කඩ්ඪිත්වා වා උක්ඛිපිත්වා වා පුරතො ච පච්ඡතො ච ඨානා චාවෙන්තස්ස ථුල්ලච්චයං. චක්කානං පතිට්ඨිතට්ඨානෙ කෙසග්ගමත්තං අතික්කන්තෙ පාරාජිකං. චක්කානි අපනෙත්වා ද්වීහි අක්ඛසීසෙහි දාරූනං උපරි ඨපිතස්ස ද්වෙ ඨානානි. තං කඩ්ඪන්තො වා උක්ඛිපන්තො වා ඵුට්ඨොකාසං අතික්කාමෙති,

1. සී. මු. පලිගුණ්ඨිමං. 2. සභා. ආරුහිත්වා ධුරෙ 3. සී. I. මු. & ම. පන. 4. සී. I. මු. & ම උපත්ථම්භනීහි. 5. ම. තං ධුරං.

පාරාජිකං. භූමියා ඨපිතස්ස ධුරෙන ච චතූහි ච අක්ඛුද්ධීහි පතිට්ඨිතවසෙන පඤ්ච ඨානානි. තං ධුරෙ ගහෙත්වා කඩ්ඪතො උද්ධිතං පච්ඡිමන්තෙහි පුරිමන්තෙ අතික්කන්තෙ පාරාජිකං. උද්ධීසු ගහෙත්වා කඩ්ඪතො උද්ධිතං පුරිමන්තෙහි පච්ඡිමන්තෙ අතික්කන්තෙ පාරාජිකං. පස්සෙ ගහෙත්වා කඩ්ඪතො උද්ධිතං ගෙව තිරියං පතිට්ඨිතට්ඨානස්ස අතික්කමෙන පාරාජිකං. මජ්ඣෙ ගහෙත්වා උක්ඛිපතො කෙසග්ගමත්තෙ පඨවිතො මුත්තෙ පාරාජිකං. අථ උද්ධිඛාණුකා න හොන්ති, සමමෙව බාහං[1] කත්වා මජ්ඣෙ විජ්ඣිත්වා අක්ඛසීසානි පවෙසිතානි හොන්ති, තං හෙට්ඨිමතලස්ස සාමන්තා සබ්බං පඨවිං ඵුසිත්වා තිට්ඨති. තත්ථ චතූසු දිසාසු උද්ධඤ්ච ඵුට්ඨට්ඨානාතික්කමවසෙන පාරාජිකං වෙදිතබ්බං. භූමියං නාභියා ඨපිතචක්කස්ස එකමෙව ඨානං. තස්ස පඤ්චහාකාරෙහි පරිච්ඡෙදො. නෙමිපස්සෙන ච නාභියා ච ඵුසිත්වා ඨිතස්ස ද්වෙ ඨානානි. නෙමියා උට්ඨිතභාගං පාදෙන අක්කමිත්වා භූමිං ඵුසාපෙත්වා අරෙසු වා නෙමියා වා ගහෙත්වා උක්ඛිපන්තස්ස අත්තනා කතට්ඨානං ඨානං න හොති. තස්මා තස්මිං ඨිතෙපි අවසෙසට්ඨානෙ අතික්කන්තමත්තෙ[2] පාරාජිකං. භිත්තිං නිස්සාය ඨපිතචක්කස්සාපි ද්වෙ ඨානානි. තත්ථ පඨමං භිත්තිතො මොචෙන්තස්ස ථුල්ලච්චයං. පච්ඡා පඨවිතො කෙසග්ගමත්තුද්ධාරෙ පාරාජිකං. පඨමං භූමිතො මොචෙන්තස්ස පන සචෙ භිත්තියං පතිට්ඨිතට්ඨානං න කුප්පති, එසෙව නයො. අථ අරෙසු ගහෙත්වා හෙට්ඨා කඩ්ඪන්තස්ස භිත්තිං ඵුසිත්වා ඨිතොකාසස්ස උපරිමො අන්තො හෙට්ඨිමං[3] අතික්කමති, පාරාජිකං. මග්ගප්පටිපන්නෙන යානෙන යානසාමිකො කෙනචිදෙව කරණීයෙන ඔරොහිත්වා මග්ගා ඔක්කන්තො හොති, අථඤ්ඤො භික්ඛු පටිපථං ආගච්ඡන්තො ආරක්ඛසුඤ්ඤං පස්සිත්වා, 'යානං අවහරිස්සාමී'ති ආරොහති, තස්ස පයොගං විනා යෙව ගොණා ගහෙත්වා පක්කන්තා, අවහාරො නත්ථි. සෙසං නාවාය වුත්තසදිසන්ති.

යානට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

ඉතො පරං භාරො යෙව භාරට්ඨං. සො සීසභාරාදිවසෙන චතුධා දස්සිතො. තත්ථ සීසභාරාදීසු අසම්මොහත්ථං සීසාදීනං පරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො. තත්ථ සීසස්ස තාව පුරිමගලෙ ගලවාටකො, පිට්ඨිගලෙ කෙසඤ්චි කෙසන්තො ආවට්ටො හොති, ගලස්සෙව[4] උභොසු පස්සෙසු කෙසඤ්චි කෙසා ඔරුය්හ ජායන්ති යෙ කණ්ණචූළිකාති වුච්චන්ති; තෙසං අධොභාගො චාති අයං හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදො. තතො උපරි සීසං. එත්ථන්තරෙ ඨිතභාරො සීසභාරො නාම. උභොසු පස්සෙසු කණ්ණචූළිකාහි පට්ඨාය හෙට්ඨා කප්පරෙහි[5] පඨාය උපරි පිට්ඨිගලාවත්තතො ච ගලවාටකතො ච පට්ඨාය හෙට්ඨා පිට්ඨිවෙමජ්ඣාවත්තනතො ච

1. සී. මු. භාගං.
2. සී· මු. අවීතික්කන්ත.
3. ස්‍යා. හෙට්ඨිමං අන්තං.
4. ස්‍යා. ගලවාටකස්සෙව.
5. ස්‍යා. කුප්පරෙහි.

උරපරිච්ඡෙදමජ්ඣෙ හදයආවාටකතො ච පට්ඨාය උපරි ඛන්ධො. එත්ථන්තරෙ ඨිතභාරො ඛන්ධභාරො නාම. පිට්ඨිවෙමජ්ඣාවත්තනතො පන හදයආවාටතො ච පට්ඨාය හෙට්ඨා යාව පාදනඛසිඛා, අයං කටිපරිච්ඡෙදො. එත්ථන්තරෙ සමන්තතො සරීරෙ ඨිතභාරො කටිභාරො නාම. කප්පරතො පට්ඨාය පන හෙට්ඨා යාව හත්ථනඛසිඛා, අයං ඔලම්බකපරිච්ඡෙදො. එත්ථන්තරෙ ඨිතභාරො ඔලම්බකො නාම.

ඉදානි **සීසෙ භාරන්ති** ආදීසු අයං අපුබ්බ[1]විනිච්ඡයො :– යො භික්ඛු 'ඉදං ගහෙත්වා එත්ථ යාහී'ති සාමිකෙහි අනාණත්තො සයමෙව "මය්හං ඉදං නාම දෙථ, අහං වො භණ්ඩං වහාමී"ති තෙසං භණ්ඩං සීසෙන ආදාය ගච්ඡන්තො ථෙය්‍යචිත්තෙන තං භණ්ඩං ආමසති, දුක්කටං. යථාවුත්තසීසපරිච්ඡෙදං අනතික්කාමෙන්තොව ඉතො චිතො ච සංඝට්ටෙන්තො සාරෙතිපි පච්චාසාරෙතිපි, ථුල්ලච්චයං. ඛන්ධං ඔරොපිතමත්තෙ කිඤ්චාපි සාමිකානං වහතූති චිත්තං අත්ථි, තෙහි පන අනාණත්තත්තා පාරාජිකං. ඛන්ධං පන අනොරොපෙත්වාපි සීසතො කෙසග්ගමත්තං මොචෙන්තස්ස පාරාජිකං. යමකභාරස්ස පන එකො භාරො සීසෙ පතිට්ඨාති. එකො පිට්ඨියං. තත්ථ ද්වින්නං ඨානානං වසෙන විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. අයම්පන සුද්ධසීසභාරාදීනංයෙව වසෙන දෙසනා ආරද්ධා. යො චා 'යං සීසභාරෙ වුත්තො, ඛන්ධභාරාදිසුපි අයමෙව විනිච්ඡයො. **හත්ථෙ භාරන්ති** එත්ථ පන හත්ථෙන ගහිතත්තා ඔලම්බකො හත්ථෙ භාරොති වුත්තො. සො පඨමං යෙව භූමිතො වා ගහිතො හොතු, සුද්ධචිත්තෙන සීසාදීහි වා, 'හත්ථෙ භාරො'ත්වෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති. තං ථෙය්‍යචිත්තෙන තාදිසං ගහනට්ඨානං දිස්වා භූමියං වා ගච්ඡාදිසු වා නික්ඛිපන්තස්ස හත්ථතො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං. **භූමිතො ගණ්හාතීති** එත්ථ පන තෙසං භාරානං යං කිඤ්චි පාතරාසාදිකාරණා සුද්ධචිත්තෙන භූමියං නික්ඛිපිත්වා පුන ථෙය්‍යචිත්තෙන කෙසග්ගමත්තං උද්ධරන්තස්ස පාරාජිකන්ති.

භාරට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

ආරාමට්ඨම්පි–ආරාමං තාව දස්සෙන්තො **ආරාමො** නාම **පුප්ඵාරාමො ඵලාරාමොති** ආහ. තෙසු වස්සිකාදීනං පුප්ඵනකො **පුප්ඵාරාමො**. අම්බඵලාදීනං ඵලනකො **ඵලාරාමො**. ආරාමෙ චතූහි ඨානෙහි නික්ඛිත්තස්ස විනිච්ඡයො භුම්මට්ඨාදිසු වුත්තනයො එව. තත්ථ ජාතකෙ පන **මූලන්ති** උසීරහිරිවෙරාදිකං[2] යං කිඤ්චි මූලං; තං උප්පාටෙත්වා වා උප්පාටිතං වා ගණ්හන්තස්ස යෙන මූලෙන වත්ථු පූරති,[3] තස්මිං ගහිතෙ පාරාජිකං. කන්දොපි මූලෙනෙව සඞ්ගහිතො. උප්පාටෙන්තස්ස චෙත්ථ අප්පමත්තකෙපි අච්ඡින්නෙ ථුල්ලච්චයමෙව.

---

1. සතා & ම අනුපුබ්බ 2 සී මු. උසීර සිංගිවෙරාදිකං. 3. සී. මු & 1. පූරෙති.

තත්ථ විනිච්ඡයො හෙට්ඨා[1] වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බො. **තචන්ති** භෙසජ්ජත්ථාය වා රජනත්ථාය වා උපයොග[2]ගමනූපගං යං කිඤ්චි රුක්ඛත්තචං; තං උප්පාටෙත්වා වා උප්පාටිතං වා ගණ්හන්තස්ස මූලෙ වුත්තනයෙන පාරාජිකං. **පුප්ඵන්ති** වස්සිකමල්ලිකාදිකං යං කිඤ්චි පුප්ඵං; තං ඔචිනිත්වා වා ඔචිනිතං වා ගණ්හන්තස්ස උප්පලපදුමෙසු වුත්තනයෙන පාරාජිකං. පුප්ඵානම්පි හි වණ්ටං වා බන්ධනං වා අවජ්ජිත්වා රක්ඛති. වණ්ටබ්භන්තරෙ පන කෙසඤ්චි සූචිකා හොති, සා න රක්ඛති. **ඵලන්ති** අම්බඵලතාලඵලාදිකං යං කිඤ්චි; තං රුක්ඛතො ගණ්හන්තස්ස විනිච්ඡයො රුක්ඛෙ ලග්ගිතකථායං වුත්තො. අපනෙත්වා ඨපිතං භූමට්ඨාදීසු සඞ්ගහිතමෙව.

ආරාමං අභියුඤ්ජතීති පරසන්තකං 'මම සන්තකො අය'න්ති මුසා භණිත්වා අභියුඤ්ජති, අදින්නාදානස්ස පයොගත්තා දුක්කටං. **සාමිකස්ස විමතිං උප්පාදෙතීති** විනිච්ඡයකුසලතාය බලවනිස්සිතාදිභාවෙන වා ආරාමසාමිකස්ස සංසයං ජනෙති. කථං? තං හි තථාවිනිච්ඡයපසුතං දිස්වා සාමිකො චින්තෙති:–[3] 'සක්ඛිස්සාමි නු ඛො අහං ඉමං ආරාමං අත්තනො කාතුං, න සක්ඛිස්සාමි නු ඛො'ති. එවං තස්ස විමති උප්පජ්ජමානා තෙන උප්පාදිතා හොති. තස්මා ථුල්ලච්චයං ආපජ්ජති. **ධුරං නික්ඛිපතීති** යදා පන සාමිකො 'අයං ථද්ධො කක්ඛළො ජීවිතබ්‍රහ්මචරියන්තරායම්පි මෙ කරෙය්‍ය, අලං දානි මය්හං ඉමිනා ආරාමෙනා'ති ධුරං නික්ඛිපති, අභියුඤ්ජකො පාරාජිකං ආපජ්ජති. සචෙ සයම්පි කත ධුරනික්ඛෙපො හොති, අථ ච පන සාමිකෙන ධුරෙ නික්ඛිත්තෙපි අභියුඤ්ජකො ධුරං අනික්ඛිපිත්වාව 'ඉමං සුට්ඨු පීළෙත්වා මම ආණාපවත්තිං දස්සෙත්වා කිංකාරපටිස්සාවිභාවෙ නං ඨපෙත්වා දස්සාමී'ති දාතබ්බභාවෙ සඋස්සාහො හොති, රක්ඛති තාව. අථාපි අභියුඤ්ජකො අවජ්ජිත්වා 'න දානි නං ඉමස්ස දස්සාමී'ති ධුරං නික්ඛිපති, සාමිකො පන ධුරං න නික්ඛිපති, පක්ඛං පරියෙසති, කාලං ආගමෙති, ලජ්ජිපරිසං තාව ලභාමි, පච්ඡා ජානිස්සාමී'ති පුන ගහණෙයෙව සඋස්සාහො හොති, රක්ඛතියෙව. යදා පන සොපි 'න දස්සාමී'ති සාමිකොපි 'න ලච්ඡාමී'ති එවං උභොපි ධුරං නික්ඛිපන්ති, තදා අභියුඤ්ජකස්ස පාරාජිකං. අථ පන අභියුඤ්ජිත්වා විනිච්ඡයං කුරුමානො අනිට්ඨිතෙ විනිච්ඡයෙ සාමිකෙනපි ධුරනික්ඛෙපෙ අකතෙ අත්තනො අසාමිකභාවං ජානන්තොයෙව තතො කිඤ්චි පුප්ඵං වා ඵලං වා ගණ්හාති, භණ්ඩග්ඝෙන කාරෙතබ්බො. **ධම්මං චරන්තොති** භික්ඛුසඞ්ඝෙ වා රාජකුලෙ වා විනිච්ඡයං කරොන්තො; **සාමිකං පරාජෙතීති** විනිච්ඡයිකානං උක්කොචං[4] දත්වා කූටසක්ඛිං ඔතාරෙත්වා ආරාමසාමිකං ජිනාතීති අත්ථො. **ආපත්ති පාරාජිකස්සාති** න කෙවලං තස්සෙව, සඤ්චිච්ච තස්ස අත්ථසාධනෙ පවත්තානං කූටවිනිච්ඡයිකානම්පි කූටසක්ඛීනම්පි සබ්බෙසං පාරාජිකං. එත්ථ ච සාමිකස්ස

1. ස්‍යා. සෙසං හෙට්ඨා. 2. සී. මු. උපභොග. 3. ස්‍යා. & සී. I. චින්තෙසි. 4. ස්‍යා. සී. I. මු. & ම. උක්කොටං.

ධුරනික්ඛෙපවසෙනෙව පරාජයො වෙදිතබ්බො. අනික්ඛිත්තධුරො හි අපරාජිතොව හොති. ධම්මං චරන්තොපි පරජ්ජතීති සචෙපි ධම්මෙන විනයෙන සත්ථුසාසනෙන විනිච්ඡයස්ස පවත්තත්තා සයං පරාජයං පාපුණාති, එවම්පි මුසාවාදෙන සාමිකානං පීළාකරණප්පච්චයා ථුල්ලච්චයං ආපජ්ජතීති.

ආරාමට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

විහාරට්ඨෙපි-චතූහි ඨානෙහි නික්ඛිත්තං වුත්තනයමෙව. අභියොගෙපි චෙත්ථ චාතුද්දිසං සඞ්ඝං උද්දිස්ස භික්ඛූනං දින්නං විහාරං වා පරිවෙණං වා ආවාසං වා මහන්තම්පි ඛුද්දකම්පි අභියුඤ්ජතො අභියොගො න රූහති. අච්ඡින්දිත්වා ගණ්හිතුම්පි න සක්කොති. කස්මා? සබ්බෙසං ධුරනික්ඛෙපාභාවතො. න හෙත්ථ සබ්බෙ චාතුද්දිසා භික්ඛූ ධුරනික්ඛෙපං කරොන්තීති. දීඝභාණකාදිභෙදස්ස පන ගණස්ස එකපුග්ගලස්ස වා සන්තකං අභියුඤ්ජිත්වා ගණ්හන්තො සක්කොති තෙ ධුරං නික්ඛිපාපෙතුං. තස්මා තත්ථ ආරාමෙ වුත්තනයෙන විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති.

විහාරට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

ඛෙත්තට්ඨෙපි-ඛෙත්තං තාව දස්සෙන්තො ඛෙත්තං නාම යත්ථ පුබ්බණ්ණං වා අපරණ්ණං වා ජායතීති ආහ. තත්ථ පුබ්බණ්ණන්ති සාලිආදීනි සත්ත ධඤ්ඤානි; අපරණ්ණන්ති මුග්ගමාසාදීනි; උච්ඡුඛෙත්තාදිකම්පි එත්ථෙව සඞ්ගහිතං. ඉධාපි චතූහි ඨානෙහි නික්ඛිත්තං වුත්තනයමෙව. තත්ථ ජාතකෙ පන සාලිසීසාදීනි නිරුම්භිත්වා[1] වා එකමෙකං හත්ථෙනෙව ඡින්දිත්වා වා අසිතෙන ලායිත්වා වා බහූනි එකතො උප්පාටෙත්වා වා ගණ්හන්තස්ස යස්මිං බීජෙ වා සීසෙ වා මුට්ඨියං වා මුග්ගමාසාදිඵලෙ වා වත්ථුං පූරති,[2] තස්මිං බන්ධනා මොචිතමත්තෙ පාරාජිකං. අච්ඡිජ්ජමානො පන දණ්ඩකො වා වාකො වා තචො වා අප්පමත්තකොපි රක්ඛති. වීහිනාළං දීඝම්පි හොති, යාව අන්තොනාළතො වීහිසීසදණ්ඩකො න නික්ඛමති, තාව රක්ඛති. කෙසග්ගමත්තම්පි නාළතො දණ්ඩකස්ස හෙට්ඨිමතලෙ නික්ඛන්තෙ භණ්ඩග්ඝෙන කාරෙතබ්බො. අසිතෙන ලායිත්වා ගණ්හතො පන මුට්ඨිගතෙසු හෙට්ඨා ඡින්නෙසුපි සචෙ සීසානි ජටිතානි රක්ඛන්ති තාව, විජටෙත්වා පන කෙසග්ගමත්තම්පි උක්ඛිපතො සචෙ වත්ථුං පූරති, පාරාජිකං. සාමිකෙහි පන ලායිත්වා ඨපිතං සභුසං වා අභුසං වා කත්වා ගණ්හතො යෙන වත්ථුං පූරති,[2] තස්මිං ගහිතෙ පාරාජිකං. සචෙ පරිකප්පෙති 'ඉදං මද්දිත්වා පප්ඵොටෙත්වා සාරමෙව ගණ්හිස්සාමී'ති රක්ඛති තාව. මද්දනපප්ඵොටනෙසු ඨානා චාවෙන්තස්සාපි පාරාජිකං නත්ථි. පච්ඡා භාජනගතෙ කතමත්තෙ පාරාජිකං. අභියොගො පනෙත්ථ වුත්තනයො එව.

1. ම. නිරම්භිත්වා. සී. I. නිරම්පිත්වා. සභා. නිරපපිත්වා. 2. සී. මු. පූරෙති,

ඛීලසඞ්කමනාදීසු පඨවී නාම අනග්ඝා. තස්මා සචෙ එකෙනෙව ඛීලෙන කෙසග්ගමත්තම්පි පඨවිප්පදෙසං සාමිකානං පස්සන්තානං වා අපස්සන්තානං වා අත්තනො සන්තකං කරොති, තස්මිං ඛීලෙ නාමං ඡින්දිත්වා වා අච්ඡින්දිත්වා වා සඞ්කාමිතමත්තෙ තස්ස ච; යෙ ච තස්ස එකච්ඡන්දා, සබ්බෙසං පාරාජිකං. සචෙ පන ද්වීහි ඛීලෙහි ගහෙතබ්බං හොති, පඨමෙ ඛීලෙ ථුල්ලච්චයං. දුතියෙ පාරාජිකං. සචෙ තීහි ගහෙතබ්බං, පඨමෙ දුක්කටං. දුතියෙ ථුල්ලච්චයං. තතියෙ පාරාජිකං. එවං බහුකෙසුපි අවසානෙ ද්වෙ ඨපෙත්වා පුරිමෙහි දුක්කටං. අවසානෙ ද්වින්නං එකෙන ථුල්ලච්චයං. ඉතරෙන පාරාජිකං වෙදිතබ්බං. තඤ්ච ඛො සාමිකානං ධුරනික්ඛෙපෙන. එවං සබ්බත්ථ. **රජ්ජුං වාති** 'මම සන්තකං ඉද'න්ති ඤාපෙතුකාමො රජ්ජුං වා පසාරෙති, යට්ඨිං වා පාතෙති, දුක්කටං. ඉදානි ද්වීහි පයොගෙහි අත්තනො සන්තකං කරිස්සාමීති තෙසං පඨමෙ ථුල්ලච්චයං. දුතියෙ පාරාජිකං. **වතිං වාති** පරස්ස ඛෙත්තං පරික්ඛෙපවසෙන අත්තනො කාතුකාමො දාරූනි නිඛණති, පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. එකස්මිං අනාගතෙ ථුල්ලච්චයං. තස්මිං ආගතෙ පාරාජිකං. සචෙ තත්තකෙන අසක්කොන්තො සාඛාපරිවාරෙනෙව අත්තනො කාතුං සාඛාපාතනෙපි එසෙව නයො. එවං යෙන යෙන පරික්ඛිපිත්වා අත්තනො කාතුං සක්කොති, තත්ථ තත්ථ පඨමපයොගෙහි දුක්කටං. අවසානෙ ද්වින්නං එකෙන ථුල්ලච්චයං. ඉතරෙන පාරාජිකං වෙදිතබ්බං. **මරියාදං වාති** පරස්ස ඛෙත්තං 'මම ඉද'න්ති ඤාපෙතුකාමො අත්තනො ඛෙත්තමරියාදං කෙදාරපාළිං යථා පරස්ස ඛෙත්තං අතික්කමති, එවං සඞ්කාමෙති, පංසුමත්තිකාදීහි වා වඩ්ඪෙත්වා විත්ථතං කරොති, අකතං වා පන පතිට්ඨාපෙති, පුරිමපයොගෙහි දුක්කටං. ද්වින්නං පච්ඡිමානං එකෙන ථුල්ලච්චයං. ඉතරෙන පාරාජිකන්ති.

ඛෙත්තට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

වත්ථුට්ඨෙපි– වත්ථුං තාව දස්සෙන්තො **වත්ථු නාම ආරාමවත්ථු විහාරවත්ථූති** ආහ. තත්ථ බීජං වා උපරොපකෙ වා අරොපෙත්වාව කෙවලං භූමිං සොධෙත්වා තිණ්ණං පාකාරානං යෙන කෙනචි පරික්ඛිපිත්වා වා අපරික්ඛිපිත්වා වා පුප්ඵාරාමාදීනං අත්ථාය ඨපිතො භූමිභාගො **ආරාමවත්ථු** නාම. එතෙනෙව නයෙන එකවිහාරපරිවෙණ ආවාසානං අත්ථාය ඨපිතො භූමිභාගො **විහාරවත්ථු** නාම. යොපි පුබ්බෙ ආරාමො ච විහාරෙ ච හුත්වා පච්ඡා විනස්සිත්වා භූමිමත්තො ඨිතො, ආරාමවිහාරකිච්චං න කරොති, සොපි ආරාමවිහාරවත්ථු සඞ්ගහෙනෙව සඞ්ගහිතො. විනිච්ඡයො පනෙත්ථ ඛෙත්තට්ඨෙ වුත්තසදිසොයෙවාති.

වත්ථුට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

ගාමට්ඨෙ යං වත්තබ්බං තං වුත්තමෙව.

අරඤ්ඤට්ඨෙ-අරඤ්ඤං තාව දස්සෙන්තො **අරඤ්ඤං නාම යං මනුස්සානං පරිග්ගහිතං හොති තං අරඤ්ඤන්ති** ආහ. තත්ථ යස්මා අරඤ්ඤං නාම මනුස්සානං පරිග්ගහිතම්පි අත්ථි අපරිග්ගහිතම්පි, ඉධ පන යං පරිග්ගහිතං සාරක්ඛං, යතො න විනා මූලෙන කට්ඨලතාදීනි ගහෙතුං ලබ්භන්ති, තං අධිප්පෙතං. තස්මා “යං මනුස්සානං පරිග්ගහිතං හොතී”ති වත්වා පුන **අරඤ්ඤන්ති** වුත්තං. තෙන ඉමමත්ථං දස්සෙති: න පරිග්ගහිතභාවො අරඤ්ඤස්ස ලක්ඛණං. යම්පන අත්තනො අරඤ්ඤලක්ඛණෙන අරඤ්ඤං මනුස්සානං ච පරිග්ගහිතං, තං ඉමස්මිං අත්ථෙ අරඤ්ඤන්ති. තත්ථ විනිච්ඡයො ආරාමට්ඨාදීසු වුත්තසදිසො. තච්ඡකෙසු පනෙත්ථ එකස්මිම්පි මහග්ඝරුක්ඛෙ ඡින්නමත්තෙ පාරාජිකං. **ලතං වාති** එත්ථ වෙත්තොපි ලතාපි ලතා එව; තත්ථ යො වෙත්තො වා ලතා වා දීඝා හොති, මහාරුක්ඛෙ ච ගච්ඡෙ ච විනිවිජ්ඣිත්වා වා වෙඨෙත්වා වා ගතා, සා මූලෙ ඡින්නාපි අවහාරං න ජනෙති අග්ගෙ ඡින්නාපි. යදා පන අග්ගෙපි මූලෙපි ඡින්නා හොති, තදා අවහාරං ජනෙති. සචෙ පන වෙඨෙත්වා ඨිතා හොති, වෙඨෙත්වා ඨිතා පන රුක්ඛතො මොචිතමත්තා අවහාරං ජනෙති. **තිණං වාති** එත්ථ තිණං වා හොතු පණ්ණං වා, සබ්බං තිණග්ගහණෙන සඞ්ගහිතං. තං ගෙහච්ඡදනාදීනමත්ථාය පරෙහි ඡින්නං වා අත්තනා ඡින්දිත්වා වා ගණ්හන්තො භණ්ඩග්ඝෙන කාරෙතබ්බො. න කෙවලඤ්ච තිණපණ්ණමෙව, අඤ්ඤම්පි යං කිඤ්චි වාකච්ඡල්ලි ආදි, යත්ථ සාමිකා සාලයා, තං ගණ්හන්තො භණ්ඩග්ඝෙන කාරෙතබ්බො. තච්ඡෙත්වා ඨපිතො අද්ධගතොපි රුක්ඛො න ගහෙතබ්බො. යො පන අග්ගෙ ච මූලෙ ච ඡින්නො හොති, සාඛාපිස්ස පූතිකා ජාතා, ඡල්ලියො පි ගලිතා, අයං සාමිකෙහි ඡඩ්ඩිතො, ගහෙතුං වට්ටති. ලක්ඛණච්ඡින්නස්සාපි යදා ලක්ඛණං ඡල්ලියා පරියොනද්ධං හොති, තදා ගහෙතුං වට්ටති. ගෙහාදීනං අත්ථාය රුක්ඛෙ ඡින්දිත්වා යදා තානි කතානි අජ්ඣාවුත්ථානි ච හොන්ති, දාරූනිපි අරඤ්ඤෙ වස්සෙන ච ආතපෙන ච විනස්සන්ති, ඊදිසානිපි දිස්වා ඡඩ්ඩිතානීති ගහෙතුං වට්ටති. කස්මා? යස්මා අරඤ්ඤසාමිකා එතෙසං අනිස්සරා. යෙහි අරඤ්ඤසාමිකානං දෙය්‍යධම්මං දත්වා ඡින්නානි, තෙ එව ඉස්සරා. තෙහි ච තානි ඡඩ්ඩිතානි. නිරාලයා තත්ථ ජාතාති. යොපි භික්ඛු පඨමංයෙව අරඤ්ඤපාලානං දෙය්‍යධම්මං දත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා යථාරුචිතෙ රුක්ඛෙ ගාහාපෙති, තස්ස තෙසං ආරක්ඛට්ඨානං අගන්ත්වාපි යථාරුචිතෙන මග්ගෙන ගන්තුං වට්ටති, අථාපි පවිසන්තො තෙසං දාතබ්බං දත්වා ගච්ඡති, වට්ටති එව. අථාපි ආභොගං කත්වා ගච්ඡති ‘දෙහීති වුත්තෙ දස්සාමී’ති. දෙහීති වුත්තෙ දාතබ්බමෙව. සචෙ කොචි අත්තනො ධනං දත්වා ‘භික්ඛුස්ස ගහෙතුං දෙථා’ති වදති, ලද්ධකප්පමෙව ගහෙතුං වට්ටති. සචෙ පන කොචි ඉස්සරජාතිකො ධනං අදත්වාව ‘භික්ඛූනං භාගං මා ගණ්හථා’ති වාරෙති, අරඤ්ඤපාලා ච

මයං භික්ඛූනං තාපසානඤ්ච භාගං අගණ්හන්තා කුතො ලච්ඡාම, 'දෙථ භන්තෙ'ති වදන්ති, දාතබ්බමෙව. යො පන අරඤ්ඤපාලෙසු නිද්දායන්තෙසු වා කීළාපසුතෙසු වා කත්ථචි පක්කන්තෙසු වා ආගන්ත්වා 'කුහිං අරඤ්ඤපාලා'ති පක්කොසිත්වාපි අදිස්වා ගච්ඡති, භණ්ඩදෙය්‍යං. යොපි ආරක්ඛට්ඨානං පත්වා කම්මට්ඨානාදීනි මනසි කරොන්තො වා අඤ්ඤවිහිතො වා අසතියා අතික්කමති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. යස්සාපි තං ඨානං පත්තස්ස චොරො වා හත්ථී වා වාලමිගො වා මහාමෙඝො වා වුට්ඨහති, සො ච තම්හා උපද්දවා මුච්චිතුකම්‍යතාය සහසා තං ඨානං අතික්කමති, රක්ඛති තාව. භණ්ඩදෙය්‍යං පන හොති. ඉදම්පන අරඤ්ඤ ආරක්ඛට්ඨානං නාම සුඞ්කඝාතතොපි ගරුකතරං. සුඞ්කඝාතස්ස හි පරිච්ඡෙදං අනොක්කමිත්වා දූරතොව පරිහරන්තො දුක්කටමෙව ආපජ්ජති. ඉදම්පන ථෙය්‍යචිත්තෙන පරිහරන්තස්ස ආකාසෙන ගච්ඡතොපි පාරාජිකමෙව. තස්මා එත්ථ අප්පමත්තෙන භවිතබ්බන්ති.

අරඤ්ඤට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

උදකෙ පන-භාජනගතන්ති උදකදුල්ලභකාලෙ උදකමණිකාදීසු භාජනෙසු සඞ්ගොපිත්වා ඨපිතං; තං යස්මිං භාජනෙ ඨපිතං හොති, තං භාජනං ආවිඤ්ඡිත්වා වා ඡිද්දං කත්වා වා තත්ථ පොක්ඛරණීතළාකෙසු ච අත්තනො භාජනං පවෙසෙත්වා ගණ්හන්තස්ස සප්පිතෙලෙසු වුත්තනයෙන විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. මරියාදච්ඡෙදනෙ පන තත්ථ ජාතකභූතගාමෙන සද්ධිම්පි මරියාදං ඡින්දන්තස්ස අදින්නාදානපයොගත්තා දුක්කටං. තඤ්ච පන පහාරෙ පහාරෙ හොති. අන්තො ඨත්වා බහිමුඛො ඡින්දන්තො බහි අන්තෙන කාරෙතබ්බො. බහි ඨත්වා අන්තොමුඛො ඡින්දන්තො අන්තො අන්තෙන කාරෙතබ්බො. අන්තො ච බහි ච ඡින්දන්තො මජ්ඣෙ ඨපෙත්වා තං ඡින්දන්තො මජ්ඣෙන කාරෙතබ්බො. මරියාදං දුබ්බලං කත්වා ගාවො පක්කොසති, ගාමදාරකෙහි වා පක්කොසාපෙති, තා ආගන්ත්වා ඛුරෙහි මරියාදං ඡින්දන්ති, තෙනෙව ඡින්නා හොති. මරියාදං දුබ්බලං කත්වා ගාවො උදකෙ පවෙසෙති, ගාමදාරකෙහි වා පවෙසාපෙති, තාහි උට්ඨාපිතවීචියො මරියාදං ඡින්දිත්වා ගච්ඡන්ති, ගාමදාරකෙ වා උදකෙ කීළථාති වදති, කීළන්තෙ වා උත්තාසෙති, තෙහි උට්ඨාපිතවීචියොපි මරියාදං ඡින්දිත්වා ගච්ඡන්ති, අන්තොඋදකෙ ජාතරුක්ඛං ඡින්දති, අඤ්ඤෙන වා ඡින්දාපෙති; තෙනාපි පතන්තෙන උට්ඨාපිතවීචියො මරියාදං ඡින්දිත්වා ගච්ඡන්ති, තෙනෙව ඡින්නා හොති. මරියාදං දුබ්බලං කත්වා තළාකරක්ඛණත්ථාය තළාකතො නිබ්බහනඋදකං වා නිද්ධමනතුම්බං වා පිදහති, අඤ්ඤතො ගච්ඡන්තං වා උදකං යථා එත්ථ පවිසති, එවං පාළිං වා බන්ධති, මාතිකං වා උජුකං කරොති, තස්ස උපරිභාගෙ ඨිතං අත්තනො තළාකං වා භින්දති, උස්සන්නං උදකං මරියාදං ගහෙත්වා

ගච්ඡති, තෙනෙව ඡින්නා හොති. සබ්බත්ථ නික්ඛන්තඋදකග්ඝානුරූපෙන අවහාරෙන කාරෙතබ්බො. නිද්ධමනපණාලිං උග්ඝාටෙත්වා නීහරන්තස්සාපි එසෙව නයො. සචෙ පන තෙන මරියාදාය දුබ්බලාය කතාය අත්තනො යෙව ධම්මතාය ආගන්ත්වා වා අනාණත්තෙහි ගාමදාරකෙහි ආරොපිතා වා ගාවියො ඛුරෙහි මරියාදං ඡින්දන්ති, අත්තනොයෙව ධම්මතාය අනාණත්තෙහි වා ගාමදාරකෙහි උදකෙ පවෙසිතා වීචියො උට්ඨාපෙන්ති, ගාමදාරකා වා සයමෙව පවිසිත්වා කීළන්තා උට්ඨාපෙන්ති, අන්තොඋදකෙ වා රුක්ඛො අඤ්ඤෙන ඡිජ්ජමානො පතිත්වා උට්ඨාපෙති, තා[1] වීචියො මරියාදං ඡින්දන්ති,[2] සචෙපි මරියාදං දුබ්බලං කත්වා සුක්ඛතළාකස්ස උදකනිබ්බහනට්ඨානං උදකනිද්ධමනතුම්බං වා පිදහති, අඤ්ඤතො ගමනමග්ගෙ වා පාළිං බන්ධති, සුක්ඛමාතිකං වා උජුකං කරොති, පච්ඡා දෙවෙ වුට්ඨෙ[3] උදකං ආගන්ත්වා මරියාදං භින්දති, සබ්බත්ථ භණ්ඩදෙය්‍යං. යො පන නිදාඝෙ සුක්ඛවාපියා මරියාදං යාව තලං පාපෙත්වා ඡින්දති, පච්ඡා දෙවෙ වුට්ඨෙ[3] ආගතාගතං උදකං පලායති, භණ්ඩදෙය්‍යං. යත්තකං තප්පච්චයා සස්සං උප්පජ්ජති, තතො පාදමත්තග්ඝනකම්පි අදෙන්තො සාමිකානං ධුරනික්ඛෙපෙන අස්සමණො හොති. යං පන සබ්බසාධාරණං තළාකං හොති; තළාකෙ උදකස්ස සබ්බෙපි මනුස්සා ඉස්සරා, හෙට්ඨතො පනස්ස සස්සානි කරොන්ති. සස්සපාලනත්ථං[4] තළාකතො මහාමාතිකා නික්ඛමිත්වා ඛෙත්තමජ්ඣෙන යාති. සාපි යදා සන්දනකාලෙ සබ්බසාධාරණා. තතො පන ඛුද්දකමාතිකා නීහරිත්වා අත්තනො අත්තනො කෙදාරෙසු උදකං පවෙසෙන්ති. තං අඤ්ඤෙසං ගහෙතුං න දෙන්ති. නිදාඝසමයෙව උදකෙ මන්දීභූතෙ වාරෙන උදකං දෙන්ති. යො උදකවාරෙ සම්පත්තෙ න ලභති, තස්ස සස්සානි මිලායන්ති. තස්මා අඤ්ඤෙසං වාරෙ අඤ්ඤො ගහෙතුං න ලභති. තත්ථ යො භික්ඛු පරෙසං ඛුද්දකමාතිකතො වා කෙදාරතො වා උදකං ථෙය්‍යචිත්තෙන අත්තනො වා පරස්ස වා මාතිකං වා කෙදාරං වා පවෙසෙති, අවටමුඛං වා වාහෙති, අවහාරො'වස්ස හොති. යොපි 'චිරෙන මෙ උදකවාරො භවිස්සති, ඉදානෙව සස්සං මිලායතී'ති පරෙසං කෙදාරෙ පවිසන්තස්ස උදකස්ස පවිසනමග්ගං පිදහිත්වා අත්තනො කෙදාරං පවෙසෙති, අවහාරො එව. සචෙ පන තළාකතො අනිග්ගතෙ පරෙසං මාතිකාමුඛං අසම්පත්තෙ වා උදකෙ සුක්ඛමාතිකංයෙව යථා ආගච්ඡන්තං උදකං අඤ්ඤෙසං කෙදාරෙ අපවිසිත්වා අත්තනොයෙව කෙදාරං පවිසති, එවං තත්ථ තත්ථ බන්ධති; අනික්ඛන්තෙ බද්ධා සුබද්ධා. නික්ඛන්තෙ බද්ධා, භණ්ඩදෙය්‍යං. තළාකං ගන්ත්වා සයමෙව නිද්ධමනපණාළිං උග්ඝාටෙත්වා අත්තනො කෙදාරං පවෙසෙන්තස්සාපි නත්ථි අවහාරො. කස්මා? තළාකං නිස්සාය ඛෙත්තස්ස කතත්තා. කුරුන්දී ආදීසු පන අවහාරොති වුත්තං. තං "වත්ථුං කාලඤ්ච දෙසඤ්චා"ති ඉමිනා ලක්ඛණෙන න සමෙති. තස්මා මහාඅට්ඨකථායං වුත්තමෙව යුත්තන්ති.

උදකකථා නිට්ඨිතා.

---

1. සී. මු. & ම. උට්ඨාපිතා.
2. සී. I & ම. භින්දන්ති.
3. සී. මු. සා & ම. වුට්ඨෙ.
4. සී. මු. යාපනත්ථං · සී. I & ම. පායනත්ථං.

දන්තපොනං ආරාමට්ඨකවිනිච්ඡයෙන විනිච්ඡිනිතබ්බං. අයමෙත්ථ විසෙසො:-යො සඞ්ඝස්ස වෙතනභතො[1] හුත්වා දෙවසිකං වා පක්ඛ මාසවාරෙන වා දන්තකට්ඨං ආහරති, සො තං ආහරිත්වා ඡින්දිත්වාපි යාව භික්ඛුසඞ්ඝං න පටිච්ඡාපෙති, තාව තස්සෙව හොති. තස්මා තං ථෙය්‍යචිත්තෙන ගණ්හන්තො භණ්ඩග්ඝෙන කාරෙතබ්බො. තත්ථ ජාතකං පන ගරුභණ්ඩං, තම්පි භික්ඛුසඞ්ඝෙන රක්ඛිතගොපිතං ගණ්හන්තො භණ්ඩග්ඝෙන කාරෙතබ්බො. එසෙව නයො ගණපුග්ගල ගිහිමනුස්සසන්තකෙපි ඡින්නකෙ අච්ඡින්නකෙ ච තෙසං ආරාමුය්‍යාන භූමිසු ජාතෙ. සාමණෙරා වාරෙන භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දන්තකට්ඨං ආහරන්තා ආචරියුපජ්ඣායානම්පි ආහරන්ති, තං යාව ඡින්දිත්වා සඞ්ඝං න පටිච්ඡාපෙන්ති, තාව සබ්බං තෙසංයෙව හොති. තස්මා තම්පි ථෙය්‍යචිත්තෙන ගණ්හන්තො භණ්ඩග්ඝෙන කාරෙතබ්බො. යදා පන තෙ ඡින්දිත්වා සඞ්ඝස්ස පටිච්ඡාපෙත්වා දන්තකට්ඨමාළකෙ නික්ඛිපන්ති: 'යථාසුඛං භික්ඛුසඞ්ඝො පරිභුඤ්ජතූ'ති. තතො පට්ඨාය අවහාරො නත්ථි. වත්තං පන ජානිතබ්බං. යො හි දෙවසිකං සඞ්ඝමජ්ඣෙ ඔසරති, තෙන දිවසෙ දිවසෙ එකමෙව දන්තකට්ඨං ගහෙතබ්බං. යො පන දෙවසිකං න ඔසරති, පධානඝරෙ වසිත්වා ධම්මසවණෙ වා උපොසථග්ගෙ වා දිස්සති, තෙන පමාණං සල්ලක්ඛෙත්වා චත්තාරි පඤ්ච දන්තකට්ඨානි අත්තනො වසනට්ඨානෙ ඨපෙත්වා ඛාදිතබ්බානි. තෙසු ඛීණෙසු සචෙ පුනපි[2] දන්තකට්ඨමාළකෙ බහූනි හොන්තියෙව, පුනපි ආහරිත්වා ඛාදිතබ්බානි. යදි පන පමාණං අසල්ලක්ඛෙත්වා ආහරති, තෙසු අක්ඛීණෙසුයෙව මාළකෙ ඛීයන්ති,[3] තතො කෙචි ථෙරා 'යෙහි ගහිතානි, තෙ පටිආහරන්තූ'ති වදෙය්‍යුං, කෙචි 'ඛාදන්තු, පුන සාමණෙරා ආහරිස්සන්තී'ති, තස්මා විවාදපරිහාරත්ථං පමාණං සල්ලක්ඛෙතබ්බං. ගහණෙ පන දොසො නත්ථි. මග්ගං ගච්ඡන්තෙනාපි එකං වා ද්වෙ වා ථවිකාය පක්ඛිපිත්වා ගන්තබ්බන්ති.

දන්තපොනකථා නිට්ඨිතා.

වනප්පතින්ති* වනස්ස පති; වනජෙට්ඨරුක්ඛස්සෙතං අධිවචනං. ඉධ පන සබ්බොපි මනුස්සෙහි පරිග්ගහිතරුක්ඛො අධිප්පෙතො අම්බ ලබුජපනසාදිකො. යත්ථ වා පන මරිචවල්ලිආදීනි ආරොපෙන්ති,[4] සො ඡිජ්ජමානො සචෙ එකායපි ඡල්ලියා වා වාකෙන වා සකලිකාය වා ථෙග්ගුනා වා සම්බද්ධොව හුත්වා භූමියං පතති, තාව රක්ඛති. යො පන ඡින්නොපි වල්ලීහි වා සාමන්තරුක්ඛසාඛාහි වා සන්ධාරිතත්තා[5] උජුකමෙව තිට්ඨති, පතන්තො වා භූමිං න පාපුණාති, නත්ථි තස්ස පරිහාරො. අවහාරො එව හොති. යොපි කකචෙන ඡින්නො අච්ඡින්නො විය හුත්වා තථෙව[6] තිට්ඨති, තස්මිම්පි එසෙව නයො. යො

1. ස්‍යා. & ම. වෙතනභතො. 4. සී I & මු රොපෙන්ති. 6. ස්‍යා. තදෙව.
2 ස්‍යා. පන 3. ස්‍යා. ඛීයති. 5. සී. මු. & ම. වා සම්බන්ධො. *. ස්‍යා. වනප්පති

පන රුක්ඛං දුබ්බලං කත්වා පච්ඡා චාලෙත්වා පාතෙති, අඤ්ඤෙන වා චාලාපෙති, අඤ්ඤං වා'ස්ස සන්තිකෙ රුක්ඛං ඡින්දිත්වා අජ්ඣොත්ථරති, පරෙන වා අජ්ඣොත්ථරාපෙති, මක්කටෙ වා පරිපාතෙත්වා[1] තත්ථ ආරොපෙති, අඤ්ඤෙන වා ආරොපාපෙති, වග්ගුලියො වා තත්ථ ආරොපෙති, පරෙන වා ආරොපාපෙති, තා තං රුක්ඛං පාතෙන්ති, තස්සෙව අවහාරො. සචෙ පන තෙන රුක්ඛෙ දුබ්බලෙ කතෙ අඤ්ඤෙ අනාණත්තා එව තං චාලෙත්වා පාතෙන්ති, රුක්ඛෙන වා අජ්ඣොත්ථරන්ති, අත්තනො ධම්මතාය මක්කටා වා වග්ගුලියො වා ආරොහන්ති, පරො වා අනාණත්තො ආරොපෙති, සයං වා එස වාතමුඛං සොධෙති, බලවවාතො ආගන්ත්වා රුක්ඛං පාතෙති; සබ්බත්ථ භණ්ඩදෙය්‍යං. වාතමුඛසොධනං පනෙත්ථ අසම්පත්තෙ වාතෙ සුක්ඛමාතිකාය උජුකරණාදිනා සමෙති. නො අඤ්ඤථා. රුක්ඛං ආවිජ්ඣිත්වා සත්ථෙන වා ආකොටෙති,[2] අග්ගිං වා දෙති, මණ්ඩූකකණ්ටකං වා විසං වා ආකොටෙති, යෙන සො මරති, සබ්බත්ථ භණ්ඩදෙය්‍යමෙවාති.

වනප්පතිකථා නිට්ඨිතා.

හරණකෙ-අඤ්ඤස්ස හරණකං භණ්ඩං ථෙය්‍යචිත්තො ආමසතීති පරං සීසභාරාදිනා භණ්ඩං ආදාය ගච්ඡන්තං දිස්වා 'එතං හරිස්සාමී'ති වෙගෙන ගන්ත්වා ආමසති, එත්තාවතා'ස්ස දුක්කටං. ඵන්දාපෙතීති ආකඩ්ඪනවිකඩ්ඪනං කරොති, සාමිකො න මුඤ්චති, තෙනස්ස ථුල්ලච්චයං. ඨානා චාවෙතීති ආකඩ්ඪිත්වා සාමිකස්ස හත්ථතො මොචෙති, තෙනස්ස පාරාජිකං. සචෙ පන තං භණ්ඩසාමිකො උට්ඨහිත්වා පොථෙත්වා පුන තං භණ්ඩං මොචාපෙත්වා ගණ්හෙය්‍ය, භික්ඛු පඨමග්ගහණෙනෙව පාරාජිකො. සීසතො වා කණ්ණතො වා ගීවතො වා හත්ථතො වා අලඞ්කාරං ඡින්දිත්වා වා මොචෙත්වා වා ගණ්හන්තස්ස සීසාදීහි මොචිතමත්තෙ පාරාජිකං. හත්ථෙ පන වලයං වා කටකං වා අනීහරිත්වා අග්ගබාහං ඝංසන්තොව අපරාපරං වා සාරෙති, ආකාසගතං වා කරොති, රක්ඛති තාව. රුක්ඛමූලවිවරවංසෙසු වලයම්පි න පාරාජිකං ජනෙති. කස්මා? සවිඤ්ඤාණකත්තා. සවිඤ්ඤාණකකොට්ඨාසගතං හි යාව තතො න නීහටං[3] තාව තත්ථෙව හොති. එසෙව නයො අඞ්ගුලිමුද්දිකපාදකටක[4] කටූපගපිලන්ධනෙසු. යො පන පරස්ස නිවත්ථසාටකං අච්ඡින්දති, පරො ච සලජ්ජතාය සහසා න මුඤ්චති, එකෙනන්තෙන චොරො කඩ්ඪති, එකෙනන්තෙන පරො, රක්ඛති තාව. පරස්ස හත්ථතො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං, අථාපි කඩ්ඪන්තස්ස ඡිජ්ජිත්වා එකදෙසො හත්ථගතො හොති, සො ච පාදං අග්ඝති පාරාජිකමෙව. සහභණ්ඩහාරකන්ති සහභණ්ඩහාරකං භණ්ඩං නෙස්සාමීති චින්තෙත්වා 'ඉතො

---

1. සසා. පරිපාතෙත්වා. 3. සී. මු. නීහරති.
2. සසා. ආකොටෙවති. 4. සසා. අඞ්ගුලිමුද්දිකෙ පාදූපග.

යාහී'ති භණ්ඩහාරකං තජ්ජෙති, සො භීතො චොරෙන අධිප්පෙත දිසාභිමුඛො හුත්වා එකං පාදං සඞ්කාමෙති, චොරස්ස ථුල්ලච්චයං. දුතියෙ පාරාජිකං. **පාතාපෙතීති** අථාපි චොරො භණ්ඩහාරකස්ස හත්ථෙ ආවුධං දිස්වා සාසඞ්කො හුත්වා පාතාපෙත්වා ගහෙතුකාමො එකමන්තං පටික්කම්ම සන්තජ්ජෙත්වා පාතාපෙති. පරස්ස හත්ථතො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං. "**පාතාපෙති, ආපත්ති දුක්කටස්සා**"ති ආදි පන පරිකප්පවසෙන වුත්තං. යො හි භණ්ඩං පාතාපෙත්වා 'යං මම රුච්චති, තං ගහෙස්සාමී'ති පරිකප්පෙත්වා පාතාපෙති, තස්ස පාතාපනෙ ච ආමසනෙ ච දුක්කටං. ඵන්දාපනෙ ථුල්ලච්චයං. පාදග්ඝනකස්ස ඨානා චාවනෙ පාරාජිකං. තං පච්ඡා පරිපාතියමානස්ස මුච්ඡන්තොපි නත්ථි යෙව සමණභාවො. යොපි භණ්ඩහාරකං අතික්කමන්තං දිස්වා අනුබන්ධන්තො "තිට්ඨ, තිට්ඨ, භණ්ඩං පාතෙහී"ති වත්වා පාතාපෙති, තස්සාපි තෙන හත්ථතො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං. යො පන "තිට්ඨ තිට්ඨා"ති වදති, "පාතෙහී"ති න වදති; ඉතරො ච නං ඔලොකෙත්වා සචෙ එස මං පාපුණෙය්‍ය, 'ඝාතෙය්‍යාපි ම'න්ති සාලයොව හුත්වා තං භණ්ඩං ගහනට්ඨානෙ පක්ඛිපිත්වා පුන නිවත්තිත්වා ගහෙස්සාමීති පක්කමති, පාතනප්පච්චයා පාරාජිකං නත්ථි. ආගන්ත්වා පන ථෙය්‍යචිත්තෙන ගණ්හතො උද්ධාරෙ පාරාජිකං. අථ පනස්ස එවං හොති:–"මයා පාතාපෙන්තෙනෙව ඉමං මමසන්තකං කත"න්ති. තතො නං සකසඤ්ඤාය ගණ්හාති, ගහණෙ රක්ඛති. භණ්ඩදෙය්‍යං පන හොති. "දෙහී"ති වුත්තෙන අදෙන්තස්ස සාමිකානං ධුරනික්ඛෙපෙ පාරාජිකං. "එසො ඉමං ඡඩ්ඩෙත්වා ගතො, අනජ්ඣාවුත්ථකං දානි ඉද"න්ති පංසුකූලසඤ්ඤාය ගණ්හතොපි එසෙව නයො. අථ වා පන සාමිකො "තිට්ඨ තිට්ඨා"ති වුත්තමත්තෙනෙව ඔලොකෙන්තො තං දිස්වා "නදානි ඉදං මය්හ"න්ති ධුරනික්ඛෙපං කත්වා නිරාලයො ඡඩ්ඩෙත්වා පලායති, තං ථෙය්‍යචිත්තෙන ගණ්හතො උද්ධාරෙ දුක්කටං. ආහරාපෙන්තෙ දාතබ්බං. අදෙන්තස්ස පාරාජිකං. කස්මා? තස්ස පයොගෙන ඡඩ්ඩිතත්තාති **මහාඅට්ඨකථායං** වුත්තං. අඤ්ඤෙසු පන විචාරණා එව නත්ථි පුරිමනයෙනෙව සකසඤ්ඤාය වා පංසුකූලසඤ්ඤාය වා ගණ්හන්තොපි අයමෙව විනිච්ඡයොති.

හරණකකථා නිට්ඨිතා.

උපනිධිම්හි–නා'හං ගණ්හාමීති සම්පජානමුසාවාදෙපි අදින්නාදානස්ස පයොගත්තා[2] දුක්කටං. 'කිං තුම්හෙ භණථ? නෙවිදං මය්හං අනුරූපං, න තුම්හාක'න්ති ආදීනි වදන්තස්සාපි දුක්කටමෙව. 'රහො මයා එතස්ස හත්ථෙ ඨපිතං. න අඤ්ඤො කොචි ජානාති. දස්සති නු ඛො මෙ නො'ති සාමිකො විමතිං උප්පාදෙති, භික්ඛුස්ස ථුල්ලච්චයං. තස්ස ඵරුසාදිභාවං දිස්වා සාමිකො 'න මය්හං දස්සතී'ති ධුරං

---

1. සී. මු. & ම. ගණ්හතොපි. 2. සයා පුබ්බපයොගත්තා.

නික්ඛිපති, තත්‍ර සචායං භික්ඛු කිලමෙත්වා තං දස්සාමීති ධුරෙ සඋස්සාහො, රක්ඛති තාව. සචෙපි සො ධුරෙ නිරුස්සාහො, භණ්ඩසාමිකො පන ගහණෙ සඋස්සාහො, රක්ඛතෙව. යදි පන තස්මිං ධුරෙ නිරුස්සාහෙ[1] භණ්ඩසාමිකො න මය්හං දස්සතීති ධුරං නික්ඛිපති, එවං උභින්නං ධුරනික්ඛෙපෙන භික්ඛුනො පාරාජිකං. යදිපි මුඛෙන දස්සාමීති වදති, චිත්තෙන පන අදාතුකාමො, එවම්පි සාමිකස්ස ධුරනික්ඛෙපෙ පාරාජිකං. තම්පන උපනිධිං නාම සඞ්ගොපනත්ථාය අත්තනො හත්ථෙ පරෙහි ඨපිතභණ්ඩං අගුත්තදෙසතො ඨානා චාවෙත්වා ගුත්තට්ඨානෙ ඨපනත්ථාය හරන්තො අනාපත්ති. ථෙය්‍යචිත්තෙනපි ඨානා චාවෙන්තස්ස අවහාරො නත්ථි. කස්මා? අත්තනො හත්ථෙ නික්ඛිත්තත්තා. භණ්ඩදෙය්‍යං පන හොති. ථෙය්‍යචිත්තෙන පරිභුඤ්ජන්තොපි[2] එසෙව නයො. තාවකාලිකග්ගහණෙපි තථෙව. ධම්මං චරන්තොති ආදි වුත්තනයමෙව. අයං තාව පාළිවණ්ණනා.

පාළිමුත්තකවිනිච්ඡයො පනෙත්ථ පත්තචතුක්කාදිවසෙන එවං වුත්තො: එකො කිර භික්ඛු පරස්ස මහග්ඝෙ පත්තෙ ලොභං උප්පාදෙත්වා තං හරිතුකාමො ඨපිතට්ඨානමස්ස සුට්ඨු සල්ලක්ඛෙත්වා අත්තනොපි පත්තං තස්සෙව සන්තිකෙ ඨපෙසි. සො පච්චූසසමයෙ ආගන්ත්වා ධම්මං වාචාපෙත්වා නිද්දායමානං මහාථෙරමාහ: 'වන්දාමි භන්තෙ'ති. 'කො එසො?'ති. 'අහං භන්තෙ ආගන්තුකභික්ඛු. කාලස්සෙව ගන්තුකාමො. අසුකස්මිං ච මෙ ඨානෙ ඊදිසෙන නාම අංසවට්ටකෙන[3] ඊදිසාය පත්තත්ථවිකාය පත්තො ඨපිතො. සාධාහං භන්තෙ තං ලභෙය්‍ය'න්ති. ථෙරො පවිසිත්වා තං ගණ්හි. උද්ධාරෙයෙව චොරස්ස පාරාජිකං. සචෙ ආගන්ත්වා "කො'සි ත්වං අවෙලාය ආගතො?"ති වුත්තෙ භීතො පලායති, පාරාජිකං පත්වාව පලායති. ථෙරස්ස පන සුද්ධචිත්තත්තා අනාපත්ති. ථෙරො තං ගණ්හිස්සාමීති අඤ්ඤං ගණ්හි, එසෙව[4] නයො. අයම්පන අඤ්ඤං තාදිසමෙව ගණ්හන්තෙ යුජ්ජති, මනුස්සවිග්ගහෙ ආණත්තිසදිසවත්ථුස්මිං විය. කුරුන්දියම්පන පදවාරෙන කාරෙතබ්බොති වුත්තං. තං අතාදිසමෙව[5] ගණ්හන්තෙ යුජ්ජති. තං මඤ්ඤමානො අත්තනො පත්තං ගණ්හිත්වා අදාසි. චොරස්ස සාමිකෙන දින්නත්තා පාරාජිකං නත්ථි. අසුද්ධචිත්තෙන ගහිතත්තා දුක්කටං. තං මඤ්ඤමානො චොරස්සෙව පත්තං ගණ්හිත්වා අදාසි. ඉධාපි චොරස්ස අත්තනො සන්තකත්තා පාරාජිකං නත්ථි. අසුද්ධචිත්තෙන පන ගහිතත්තා දුක්කටමෙව. සබ්බත්ථ ථෙරස්ස අනාපත්ති.

අපරො 'පත්තං චොරෙස්සාමී'ති තථෙව නිද්දායමානං ථෙරං වන්දි. 'කො අය'න්ති ච වුත්තෙ 'අහං භන්තෙ ගිලානභික්ඛු. එකං තාව මෙ පත්තං දෙථ. ගාමද්වාරං ගන්ත්වා භෙසජ්ජං

1 ම. සො ධුරෙ නිරුස්සාහො මු. & ස්‍යා. නිරුස්සාහො. 4. ස්‍යා. තත්ථාපි එසෙව
2. සී. මු. & ම. පරිභුඤ්ජතොපි. 3. ම. & ස්‍යා. අංසවද්ධකෙන. 5. සී. මු & ම. තාදිසමෙව.

ආහරිස්සාමී’ති. ථෙරො ‘ඉධ ගිලානො නත්ථි. චොරො අයං භවිස්සතී’ති සල්ලක්ඛෙත්වා ‘ඉමං හරතූ’ති අත්තනො වෙරිභික්ඛුස්ස පත්තං නීහරිත්වා අදාසි. ද්වින්නම්පි උද්ධාරෙයෙව පාරාජිකං. වෙරිභික්ඛුස්ස පත්තොති සඤ්ඤාය අඤ්ඤස්ස පත්තං උද්ධරන්තෙපි එසෙව නයො. සචෙ පන ‘වෙරිස්සාය’න්ති සඤ්ඤාය චොරස්සෙව පත්තං උද්ධරිත්වා දෙති, වුත්තනයෙනෙව ථෙරස්ස පාරාජිකං. චොරස්ස දුක්කටං. අථ වෙරිස්සාති මඤ්ඤමානො අත්තනො පත්තං දෙති, වුත්තනයෙනෙව උභින්නම්පි දුක්කටං.

එකො මහාථෙරො උපට්ඨාකං දහරභික්ඛුං “පත්තචීවරං ගණ්හ, අසුකං නාම ගාමං ගන්ත්වා පිණ්ඩාය චරිස්සාමා’’ති ආහ. දහරො ගහෙත්වා ථෙරස්ස පච්ඡතො ගච්ඡන්තො ථෙය්‍යචිත්තං උප්පාදෙත්වා සචෙ සීසෙ භාරං ඛන්ධෙ කරොති, පාරාජිකං නත්ථි. කස්මා? ආණත්තියා ගහිතත්තා. සචෙ පන මග්ගතො ඔක්කම්ම අටවිං පවිසති. පදවාරෙන කාරෙතබ්බො. අථ නිවත්තිත්වා විහාරාභිමුඛො පලායිත්වා විහාරං පවිසිත්වා ගච්ඡති, උපචාරාතික්කමෙ පාරාජිකං. අථාපි මහාථෙරස්ස නිවාසනපරිවත්තනට්ඨානතො ගාමාභිමුඛො පලායති, ගාමූපචාරාතික්කමෙ පාරාජිකං. යදි පන උභොපි පිණ්ඩාය චරිත්වා භුත්වා වා ගහෙත්වා වා නික්ඛමන්ති, ථෙරො ච පුනපි තං වදති- “පත්තචීවරං ගණ්හ, විහාරං ගමිස්සාමා’’ති. තත්‍ර චෙ සො පුරිමනයෙනෙව ථෙය්‍යචිත්තෙන සීසෙ භාරං ඛන්ධෙ කරොති, රක්ඛති තාව. අටවිං පවිසති, පදවාරෙන කාරෙතබ්බො. නිවත්තිත්වා ගාමාභිමුඛොයෙව පලායති, ගාමූපචාරාතික්කමෙ පාරාජිකං. පුරතො විහාරාභිමුඛො පලායිත්වා විහාරෙ අට්ඨත්වා අනිසීදිත්වා අවූපසන්තෙනෙව ථෙය්‍යචිත්තෙන ගච්ඡති. උපචාරාතික්කමෙ පාරාජිකං. යො පන අනාණත්තො ගණ්හාති, තස්ස සීසෙ භාරං ඛන්ධෙ කරණාදීසුපි පාරාජිකං. සෙසං පුරිමසදිසමෙව.

යො පන ‘අසුකං නාම විහාරං ගන්ත්වා චීවරං ධොවිත්වා රජිත්වා වා එහී’ති වුත්තො ‘සාධූ’ති ගහෙත්වා ගච්ඡති, තස්සාපි අන්තරාමග්ගෙ ථෙය්‍යචිත්තං උප්පාදෙත්වා සීසෙ භාරං ඛන්ධෙ කරණාදීසු පාරාජිකං නත්ථි. මග්ගා ඔක්කමනෙ පදවාරෙන කාරෙතබ්බො. තං විහාරං ගන්ත්වා තත්ථෙව වසන්තො ථෙය්‍යචිත්තෙන පරිභුඤ්ජන්තො ජීරාපෙති, චොරා වාස්ස තං හරන්ති, අවහාරො නත්ථි. භණ්ඩදෙය්‍යං පන හොති. තතො නික්ඛමිත්වා ආගච්ඡන්තොපි එසෙව නයො. යො පන අනාණත්තො ථෙරෙන නිමිත්තෙ වා කතෙ සයමෙව වා කිලිට්ඨං සල්ලක්ඛෙත්වා “දෙථ භන්තෙ චීවරං. අමුකං නාම ගාමං ගන්ත්වා රජිත්වා ආහරිස්සාමී’’ති ගහෙත්වා ගච්ඡති. තස්ස අන්තරාමග්ගෙ ථෙය්‍යචිත්තං උප්පාදෙත්වා සීසෙ භාරං ඛන්ධෙ කරණාදීසු පාරාජිකං. කස්මා? අනාණත්තියා ගහිතත්තා. මග්ගා ඔක්කමන්තොපි පටිනිවත්තිත්වා තමෙව විහාරං ආගන්ත්වා විහාරසීමං අතික්කමන්තොපි වුත්තනයමෙව[1] පාරාජිකං. තත්ථ ගන්ත්වා රජිත්වා පච්චාගච්ඡන්තොපි

1. සී. & මු. වුත්තනයෙනෙව.

ථෙය්‍යචිත්තෙ උප්පන්නෙ එසෙව නයො. සචෙ පන යත්ථ ගතො, තත්ථ වා අඤ්ඤතරස්මිං විහාරෙ වා තමෙව විහාරං පච්චාගන්ත්වා තස්ස එකපස්සෙ වා උපචාරසීමං අනතික්කමිත්වා වසන්තො ථෙය්‍යචිත්තෙන පරිභුඤ්ජන්තො ජීරාපෙති, චොරා වාස්ස තං හරන්ති, යථා වා තථා වා නස්සති භණ්ඩදෙය්‍යං. උපචාරසීමං අතික්කමතො පන පාරාජිකං. යො පන ථෙරෙන නිමිත්තෙ කයිරමානෙ "දෙථ භන්තෙ, අහං රජිත්වා ආහරිස්සාමී"ති වත්වා "කත්ථ ගන්ත්වා භන්තෙ රජාමී?"ති පුච්ඡති. ථෙරො ච තං "යත්ථ ඉච්ඡසි, තත්ථ ගන්ත්වා රජා"ති වදති, අයං විස්සට්ඨදූතො නාම. ථෙය්‍යචිත්තෙන පලායන්තොපි න අවහාරෙන කාරෙතබ්බො. ථෙය්‍යචිත්තෙන පන පලායතොපි පරිභොගෙන වා අඤ්ඤථා වා නාසයතොපි භණ්ඩදෙය්‍යමෙව හොති. භික්ඛු භික්ඛුස්ස හත්ථෙ කඤ්චි පරික්ඛාරං පහිණාති: "අසුකවිහාරෙ අසුකභික්ඛුස්ස දෙහී"ති. තස්ස ථෙය්‍යචිත්තෙ උප්පන්නෙ සබ්බට්ඨානෙසු "අසුකං නාම විහාරං ගන්ත්වා චීවරං ධොවිත්වා රජිත්වා වා එහී"ති එත්ථ වුත්තසදිසො විනිච්ඡයො.

අපරො භික්ඛුං පහිණිතුකාමො නිමිත්තං කරොති: "කො නු ඛො ගහෙත්වා ගමිස්සතී?"ති. තත්‍ර චෙ එකො "දෙථ භන්තෙ, අහං ගහෙත්වා ගමිස්සාමී"ති ගහෙත්වා ගච්ඡති, තස්ස ථෙය්‍යචිත්තෙ උප්පන්නෙ සබ්බට්ඨානෙසු "දෙථ භන්තෙ චීවරං අමුකං නාම ගාමං ගන්ත්වා රජිත්වා ආහරිස්සාමී"ති එත්ථ වුත්තසදිසො විනිච්ඡයො.

ථෙරෙන චීවරත්ථාය වත්ථං ලභිත්වා උපට්ඨාකකුලෙ ඨපිතං හොති, අථස්ස අන්තෙවාසිකො වත්ථං හරිතුකාමො තත්‍ර ගන්ත්වා 'තං කිර වත්ථං දෙථා'ති ථෙරෙන පෙසිතො විය වදති. තස්ස වචනං සද්දහිත්වා උපාසකෙන ඨපිතං උපාසිකා වා, උපාසිකාය ඨපිතං උපාසකො වා අඤ්ඤො වා කොචි නීහරිත්වා දෙති, උද්ධාරෙයෙවස්ස පාරාජිකං.

සචෙ පන ථෙරස්ස උපට්ඨාකෙහි "ඉමං ථෙරස්ස දස්සාමා"ති අත්තනො වත්ථං ඨපිතං හොති, අථස්ස අන්තෙවාසිකො තං හරිතුකාමො තත්ථ ගන්ත්වා "ථෙරස්ස කිර වත්ථං දාතුකාමත්ථ. තං දෙථා"ති වදති, තෙ චස්ස සද්දහිත්වා "මයං භන්තෙ භොජෙත්වා දස්සාමා"ති ඨපයිම්හ, හන්ද ගණ්හාහී"ති දෙන්ති; සාමිකෙහි දින්නත්තා පාරාජිකං නත්ථි. අසුද්ධචිත්තෙන පන ගහිතත්තා දුක්කටං, භණ්ඩදෙය්‍යඤ්ච හොති.

භික්ඛු භික්ඛුස්ස වත්වා ගාමං ගච්ඡති: "ඉත්ථන්නාමො මම වස්සාවාසිකං දස්සති. තං ගහෙත්වා ඨපෙය්‍යාසී"ති. සාධූති සො භික්ඛු තෙන දින්නං මහග්ඝසාටකං අත්තනා ලද්ධෙන අප්පග්ඝසාටකෙන සද්ධිං ඨපෙත්වා තෙන ආගතෙන අත්තනො මහග්ඝසාටකස්ස ලද්ධභාවං ඤත්වා වා අඤ්ඤත්වා වා "දෙහි මෙ වස්සාවාසික"න්ති වුත්තො "තව ථූලසාටකො ලද්ධො. මය්හං පන සාටකො මහග්ඝො. ද්වෙපි අමුකස්මිං

නාම ඔකාසෙ ඨපිතා. පවිසිත්‍වා ගණ්හාහී”ති වදති, තෙන පවිසිත්‍වා ථුල්ලසාටකෙ ගහිතෙ ඉතරස්ස ඉතරං ගණ්හතො උද්ධාරෙ පාරාජිකං. අථාපි තස්ස සාටකෙ අත්තනො නාමං අත්තනො ච සාටකෙ තස්ස නාමං ලිඛිත්‍වා “ගච්ඡ නාමං වාචෙත්‍වා ගණ්හාහී”ති වදති, තත්‍රාපි එසෙව නයො.

යො පන අත්තනා ච තෙන ච ලද්ධසාටකෙ එකතො ඨපෙත්‍වා තං එවං වදති: “තයා ච මයා ච ලද්ධසාටකා වෙපි අන්තොගබ්භෙ ඨපිතා. ගච්ඡ. යං ඉච්ඡසි, තං විචිනිත්‍වා ගණ්හා”ති. සො ච ලජ්ජාය ආවාසිකෙන ලද්ධං ථුල්ලසාටකමෙව ගණ්හෙය්‍ය, තත්‍රාවාසිකස්ස විචිනිත්‍වා ගහිතාවසෙසං ඉතරං ගණ්හතො අනාපත්ති.

ආගන්තුකො භික්ඛු ආවාසිකානං චීවරකම්මං කරොන්තානං සමීපෙ පත්තචීවරං ඨපෙත්‍වා “එතෙ සඞ්ගොපිස්සන්තී”ති මඤ්ඤමානො නහායිතුං වා අඤ්ඤත්‍ර වා ගච්ඡති. සචෙ තං ආවාසිකා සඞ්ගොපෙන්ති, ඉච්චෙතං කුසලං නො චෙ නට්ඨෙ ගීවා න හොති. සචෙපි සො “ඉදං භන්තෙ ඨපෙථා”ති වත්‍වා ගච්ඡති, ඉතරෙ ච කිච්චපසුතත්තා න ජානන්ති, එසෙව නයො. අථාපි තෙ “ඉදං භන්තෙ ඨපෙථා”ති වුත්තා “මයං ව්‍යාවටා”ති පටික්ඛිපන්ති, ඉතරො ච “අවස්සං ඨපෙස්සන්තී”ති අනාදියිත්‍වා ගච්ඡති, එසෙව නයො. සචෙ පන තෙන යාචිතා වා අයාචිතා වා “මයං ඨපෙස්සාම; ත්‍වං ගච්ඡා”ති වදන්ති; තං සඞ්ගොපිතබ්බං. නො චෙ සඞ්ගොපෙන්ති, නට්ඨෙ ගීවා. කස්මා? සම්පටිච්ඡිතත්තා.

යො භික්ඛු භණ්ඩාගාරිකො හුත්‍වා පච්චූසසමයෙ එව භික්ඛූනං පත්තචීවරානි හෙට්ඨාපාසාදං ඔරොපෙත්‍වා ද්වාරං අපිදහිත්‍වා තෙසම්පි අනාරොචෙත්‍වාව දූරෙ භික්ඛාචාරං ගච්ඡති; තානි චෙ චොරා හරන්ති, තස්සෙව ගීවා. යො පන භික්ඛූහි “ඔරොපෙථ භන්තෙ පත්තචීවරානි. කාලො සලාකගහණස්සා”ති වුත්තො “සමාගතත්ථා”ති පුච්ඡිත්‍වා “ආම සමාගතම්හා”ති වුත්තෙ පත්තචීවරානි නීහරිත්‍වා නික්ඛිපිත්‍වා භණ්ඩාගාරද්වාරං බන්ධිත්‍වා “තුම්හෙ පත්තචීවරානි ගහෙත්‍වා හෙට්ඨාපාසාදද්වාරං පටිජග්ගිත්‍වා ගච්ඡෙය්‍යාථා”ති වත්‍වා ගච්ඡති, තත්‍ර චෙකො අලසජාතිකො භික්ඛු භික්ඛූසු ගතෙසු පච්ඡා අක්ඛීනි පුඤ්ඡන්තො උට්ඨහිත්‍වා උදකට්ඨානං මුඛධොවනත්ථං වා ගච්ඡති, තං ඛණං දිස්‍වා චොරා තස්ස පත්තචීවරං හරන්ති. සුහටං. භණ්ඩාගාරිකස්ස ගීවා න හොති. සචෙපි කොචි භණ්ඩාගාරිකස්ස අනාරොචෙත්‍වාව භණ්ඩාගාරෙ අත්තනො පරික්ඛාරං ඨපෙති, තස්මිම්පි නට්ඨෙ භණ්ඩාගාරිකස්ස ගීවා න හොති. සචෙ පන භණ්ඩාගාරිකො තං දිස්‍වා අට්ඨානෙ ඨපිතන්ති ගහෙත්‍වා ඨපෙති, නට්ඨෙ තස්ස ගීවා. සචෙපි ඨපිතභික්ඛුනා “මයා භන්තෙ ඊදිසො නාම පරික්ඛාරො ඨපිතො, උපධාරෙය්‍යාථා”ති වුත්තෙන “සාධූ”ති සම්පටිච්ඡති, දුන්නික්ඛිත්තං වා මඤ්ඤමානො අඤ්ඤස්මිං ඨානෙ ඨපෙති, තස්සෙව

ගීවා. ‘නාහං ජානාමී’ති පටික්ඛිපන්තස්ස පන නත්ථි ගීවා. සොපි තස්ස පස්සන්තස්සෙව ඨපෙති, භණ්ඩාගාරිකඤ්ච න සම්පටිච්ඡාපෙති, නට්ඨං සුනට්ඨමෙව. සචෙ තං භණ්ඩාගාරිකො අඤ්ඤත්‍ර ඨපෙති, නට්ඨෙ ගීවා. සචෙ භණ්ඩාගාරං සුගුත්තං, සබ්බො සංඝස්ස ච චෙතියස්ස ච පරික්ඛාරො තත්ථෙව ඨපියති, භණ්ඩාගාරිකො ච බාලො අබ්‍යත්තො ද්වාරං විවරිත්වා ධම්මකථං වා සොතුං අඤ්ඤං වා කිඤ්චි කාතුං කත්ථචි ගච්ඡති, තං ඛණං දිස්වා යත්තකං චොරා හරන්ති, සබ්බං තස්ස ගීවා. භණ්ඩාගාරතො නික්ඛමිත්වා බහි චඞ්කමන්තස්ස වා ද්වාරං විවරිත්වා සරීරං උතුං ගාහාපෙන්තස්ස වා තත්ථෙව සමණධම්මානුයොගෙන නිසීදන්තස්ස වා තත්ථෙව නිසීදිත්වා කෙනචි කම්මෙන ව්‍යාවටස්ස වා උච්චාරපස්සාවපීළිතස්සාපි සතො තත්ථෙව උපචාරෙ විජ්ජමානෙ බහි ගච්ඡතො වා අඤ්ඤෙන වා කෙනචි ආකාරෙන පමත්තස්ස සතො ද්වාරං විවරිත්වා වා විවටමෙව පවිසිත්වා වා සන්ධිං ඡින්දිත්වා වා යත්තකං තස්ස පමාදපච්චයා චොරා හරන්ති, සබ්බං තස්සෙව ගීවා. උණ්හසමයෙ පන වාතපානං විවරිත්වා නිපජ්ජිතුං වට්ටතීති වදන්ති. උච්චාරපීළිතස්ස පන තස්මිං උපචාරෙ අසති අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡන්තස්ස ගිලානපක්ඛෙ ඨිතත්තා අවිසයො. තස්මා ගීවා න හොති. යො පන අන්තො උණ්හපීළිතො ද්වාරං සුගුත්තං කත්වා බහි නික්ඛමති, චොරා ච තං ගහෙත්වා ‘ද්වාරං විවරා’ති වදන්ති, යාව තතියං න විවරිතබ්බං. යදි පන තෙ චොරා ‘සචෙ න විවරසි, තඤ්ච මාරෙස්සාම. ද්වාරඤ්ච ඡින්දිත්වා පරික්ඛාරං හරිස්සාමා’ති ඵරසු ආදීනි උක්ඛිපන්ති, මයි ච මතෙ සංඝස්ස ච සෙනාසනෙ විනට්ඨෙ ගුණො නත්ථීති විවරිතුං වට්ටති. ඉධාපි අවිසයත්තා ගීවා නත්ථීති වදන්ති. සචෙ කොචි ආගන්තුකො කුඤ්චිකං වා දෙති, ද්වාරං වා විවරති, යත්තකං චොරා හරන්ති, සබ්බං තස්ස ගීවා. සඞ්ඝෙන වා ගණෙන වා භණ්ඩාගාරගුත්තත්ථාය සූචියන්තකඤ්ච කුඤ්චිකමුද්දිකා ච යොජෙත්වා දින්නා හොති; භණ්ඩාගාරිකො ඝටිකමත්තං දත්වා නිපජ්ජති; චොරා විවරිත්වා පරික්ඛාරං හරන්ති, තස්සෙව ගීවා. සූචියන්තකඤ්ච කුඤ්චිකමුද්දිකඤ්ච යොජෙත්වා නිපන්නං පනෙතං සචෙ චොරා ආගන්ත්වා විවරාති වදන්ති; තත්ථ පුරිමනයෙනෙව පටිපජ්ජිතබ්බං. එවං ගුත්තං කත්වා නිපන්නෙ පන සචෙ භිත්තිං වා ඡදනං වා භින්දිත්වා උම්මග්ගෙන වා පවිසිත්වා හරන්ති; න තස්ස ගීවා. සචෙ භණ්ඩාගාරෙ අඤ්ඤෙපි ථෙරා වසන්ති; විවටෙ ද්වාරෙ අත්තනො පරික්ඛාරං ගහෙත්වා ගච්ඡන්ති; භණ්ඩාගාරිකො තෙසු ගතෙසු ද්වාරං න ජග්ගති; සචෙ තත්ථ කිඤ්චි අවහරියති; භණ්ඩාගාරිකස්ස ඉස්සරතාය භණ්ඩාගාරිකස්සෙව ගීවා. ථෙරෙහි පන සහායෙහි භවිතබ්බං. අයං තත්ථ සාමීචි. යදි භණ්ඩාගාරිකො “තුම්හෙ බහි ඨත්වාව තුම්හාකං පරික්ඛාරං ගණ්හථ. මා පවිසිත්ථා”ති වදති; තෙසඤ්ච එකො ලොලමහා

1. උච්චාරපස්සාව.

ථෙරෙ සාමණෙරෙහි චෙව උපට්ඨාකෙහි ච සද්ධිං භණ්ඩාගාරං පවිසිත්වා නිසීදති චෙව නිපජ්ජති ච; යත්තකං භණ්ඩං නස්සති; සබ්බං තස්ස ගීවා. භණ්ඩාගාරිකෙන පන අවසෙසථෙරෙහි ච සභාගෙහි භවිතබ්බං. අථ භණ්ඩාගාරිකොව ලොලසාමණෙරෙ ච උපට්ඨාකෙ ච ගහෙත්වා භණ්ඩාගාරෙ නිසීදති චෙව නිපජ්ජති ච, යං තත්ථ නස්සති, සබ්බං තස්සෙව ගීවා. තස්මා භණ්ඩාගාරිකෙනෙව තත්ථ වසිතබ්බං. අවසෙසෙහි අප්පෙව රුක්ඛමූලෙ[1] වසිතබ්බං. න ච භණ්ඩාගාරෙති. යෙ පන අත්තනො අත්තනො සභාගභික්ඛූනං වසනගබ්භෙසු පරික්ඛාරං ඨපෙන්ති, පරික්ඛාරෙ නට්ඨෙ යෙහි ඨපිතො; තෙසං යෙව ගීවා. ඉතරෙහි පන සභාගෙහි භවිතබ්බං. යදි පන සඞ්ඝො භණ්ඩාගාරිකස්ස විහාරෙයෙව යාගුභත්තං දාපෙති, සො ච භික්ඛාචාරත්ථාය ගාමං ගච්ඡති, නට්ඨං තස්සෙව ගීවා. භික්ඛාචාරං පවිසන්තෙහි අතිරෙකචීවරරක්ඛණත්ථාය ඨපිතවිහාරවාරිකස්සාපි යාගුභත්තං වා නිවාපං වා ලභමානස්සෙව භික්ඛාචාරං ගච්ඡතො යං තත්ථ නස්සති, සබ්බං ගීවා. න කෙවලඤ්ච එත්තකමෙව, භණ්ඩාගාරිකස්ස විය යං තස්ස පමාදපච්චයා නස්සති, සබ්බං ගීවා. සචෙ විහාරො මහා හොති, අඤ්ඤං පදෙසං රක්ඛිතුං ගච්ඡන්තස්ස අඤ්ඤස්මිං පදෙසෙ නික්ඛිත්තං හරන්ති, අවිසයත්තා ගීවා න හොති. ඊදිසෙ පන විහාරෙ වෙමජ්ඣෙ සබ්බෙසං ඔසරණට්ඨානෙ පරික්ඛාරෙ ඨපෙත්වා නිසීදිතබ්බං. විහාරවාරිකා වා ද්වෙ තයො ඨපෙතබ්බා. සචෙ තෙසම්පි අප්පමත්තානං ඉතොචිතො ච රක්ඛන්තං යෙව කිඤ්චි නස්සති, ගීවා න හොති. විහාරවාරිකෙ බන්ධිත්වා හරිතභණ්ඩම්පි, චොරානං පටිපථං ගතෙසු අඤ්ඤෙන මග්ගෙන හරිතභණ්ඩම්පි න තෙසං ගීවා. සචෙ විහාරවාරිකානං විහාරෙ දාතබ්බං යාගුභත්තං වා නිවාපො වා න හොති, තෙහි පත්තබ්බලාභතො අතිරෙකා ද්වෙ තිස්සො යාගුසලාකා තෙසං පහොනක භත්තසලාකා ච ඨපෙතුං වට්ටති. නිබද්ධං කත්වා පන න ඨපෙතබ්බා. මනුස්සා හි විප්පටිසාරිනො හොන්ති: “විහාරවාරිකායෙව අම්හාකං භත්තං භුඤ්ජන්තී”ති. තස්මා පරිවත්තෙත්වා ඨපෙතබ්බා. සචෙ තෙසං සභාගා සලාකභත්තානි ආහරිත්වා දෙන්ති, ඉච්චෙතං කුසලං. නො චෙ දෙන්ති, වාරං ගාහාපෙත්වා නීහරාපෙතබ්බානි. සචෙ විහාරවාරිකො ද්වෙ තිස්සො යාගුසලාකා චත්තාරි පඤ්චසලාකභත්තානි ච ලභමානොව භික්ඛාචාරං ගච්ඡති, භණ්ඩාගාරිකස්ස විය සබ්බං නට්ඨං ගීවා හොති. සචෙ සඞ්ඝස්ස විහාරපාලානං දාතබ්බං භත්තං වා නිවාපො වා නත්ථි, භික්ඛූ විහාරවාරං ගහෙත්වා අත්තනො අත්තනො නිස්සිතකෙ ජග්ගන්ති[2], සම්පත්තං වාරං අග්ගහෙතුං න ලබ්භති. යථා අඤ්ඤෙ භික්ඛූ කරොන්ති, තථෙව කාතබ්බං. භික්ඛූහි පන අසහායස්ස වා අදුතියස්ස වා යස්ස සභාගො භික්ඛු භත්තං ආනෙත්වා දාතා නත්ථි, එවරූපස්ස වාරො න පාපෙතබ්බො. යම්පි පාකවට්ටත්ථාය විහාරෙ ඨපෙන්ති, තං ගහෙත්වා උපජීවන්තෙන ඨාතබ්බං, යො තං න උපජීවති, වාරං න

1. ස්‍යා. මණ්ඩපෙ ච රුක්ඛමූලෙ ච. 2. සී. I. ස්‍යා. & ම. ජග්ගන්ති.

ගාහාපෙතබ්බා. [1]ඵලාඵලත්ථායපි විහාරෙ භික්ඛුං ඨපෙන්ති, ජග්ගිත්වා ගොපෙත්වා ඵලවාරෙන භාජෙත්වා ඛාදන්ති, යො තානි ඛාදති, තෙන ඨාතබ්බං. අනුපජීවන්තෙන න ගාහාපෙතබ්බා. සෙනාසනමඤ්චපීඨපච්චත්ථරණරක්ඛණත්ථායපි ඨපෙන්ති, ආවාසෙ වසන්තෙන ඨාතබ්බං. අබ්භොකාසිකො පන රුක්ඛමූලිකො වා න ගාහාපෙතබ්බො. එකො නවකො හොති, බහුස්සුතො පන බහුන්නං ධම්මං වාචෙති, පරිපුච්ඡං දෙති, පාළිං වණ්ණෙති, ධම්මකථං කථෙති, සඞ්ඝස්ස භාරං නිත්ථරති, අයං ලාභං පරිභුඤ්ජන්තොපි ආවාසෙ වසන්තොපි භාරං න ගාහෙතබ්බො. පුරිසවිසෙසො නාම ඤාතබ්බොති වදන්ති. උපොසථාගාරපටිමාඝරජග්ගකස්ස පන විගුණං යාගුභත්තං දෙවසිකං තණ්ඩුලනාළි සංවච්ඡරෙ තිචීවරං දසවීසග්ඝනකං කප්පියභණ්ඩඤ්ච දාතබ්බං. සචෙ පන තස්ස තං ලභමානස්සෙව පමාදෙන තත්‍ථ කිඤ්චි නස්සති, සබ්බං ගීවා. බන්ධිත්වා බලක්කාරෙන අච්ඡින්නං පන න ගීවා. තත්‍ථ චෙතියස්ස වා සඞ්ඝස්ස වා සන්තකෙන චෙතියස්ස සන්තකං රක්ඛාපෙතුං වට්ටති. චෙතියස්ස සන්තකෙන සඞ්ඝස්ස සන්තකං රක්ඛාපෙතුං න වට්ටති. යම්පන චෙතියස්ස සන්තකෙන සද්ධිං සඞ්ඝස්ස සන්තකං ඨපිතං හොති, තං චෙතියස්ස සන්තකෙ රක්ඛාපිතෙ රක්ඛිතමෙව හොතීති එවං වට්ටති. පක්ඛවාරෙන උපොසථාගාරාදීනි රක්ඛන්තොපි පමාදවසෙන නට්ඨං ගීවායෙවාති.

උපනිධිකථා නිට්ඨිතා.

සුඞ්කං තතො හනන්තීති සුඞ්කඝාතං; සුඞ්කට්ඨානස්සෙතං අධිවචනං. තං හි යස්මා තතො සුඞ්කාරහං භණ්ඩං සුඞ්කං අදත්වා නීහරන්තා රඤ්ඤො සුඞ්කං හනන්ති; විනාසෙන්ති; තස්මා සුඞ්කඝාතන්ති වුත්තං. තත්‍ර පවිසිත්වාති තත්‍ර පබ්බතඛණ්ඩාදීසු රඤ්ඤො පරිච්ඡෙදං කත්වා ඨපිතෙ සුඞ්කට්ඨානෙ පවිසිත්වා; රාජග්ගං භණ්ඩන්ති රාජාරහං භණ්ඩං, යතො රඤ්ඤො පඤ්චමාසකං වා අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා අග්ඝනකං සුඞ්කං දාතබ්බං හොති, තං භණ්ඩන්ති අත්‍ථො. රාජකන්තිපි පාඨො. අයමෙවත්‍ථො. ථෙය්‍යචිත්තොති ඉතො රඤ්ඤො සුඞ්කං න දස්සාමීති ථෙය්‍යචිත්තං උප්පාදෙත්වා තං භණ්ඩං ආමසති, දුක්කටං. ඨපිතට්ඨානතො ගහෙත්වා ථවිකායං වා පක්ඛිපති, පටිච්ඡන්නට්ඨානෙ වා ඌරුනා සද්ධිං බන්ධති, ථුල්ලච්චයං. සුඞ්කට්ඨානෙන පරිච්ඡින්නත්තා ඨානා චාවනං න හොති. සුඞ්කට්ඨානපරිච්ඡෙදං දුතියං පාදං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. බහි සුඞ්කඝාතං පාතෙතීති රාජපුරිසානං අඤ්ඤවිහිතභාවං පස්සිත්වා අන්තොඨිතොව බහි පතනත්ථාය ඛිපති, තඤ්චෙ අවස්සං පතනකං හත්ථතො මුත්තමත්තෙව පාරාජිකං. තඤ්චෙ රුක්ඛෙ වා ඛාණුම්හි වා පටිහතං බලවවාතවෙගුක්ඛිත්තං වා හුත්වා පුන අන්තොයෙව පතති, රක්ඛති. පුන ගණ්හිත්වා ඛිපති, පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව

---

1. ●. ගාහාපෙතබ්බ.

පාරාජිකං. භූමියං පතිට්ඨාය වට්ටන්තං පුන අන්තො පවිසති, පාරාජිකමෙව. කුරුන්දිසඞ්ඛෙපට්ඨකථාසු පන සචෙ බහි පතිතං ඨත්වා ඨත්වා වට්ටන්තං පවිසති, පාරාජිකං. සචෙ අතිට්ඨමානං යෙව වට්ටිත්වා පවිසති රක්ඛතීති වුත්තං. අන්තො ඨත්වා හත්ථෙන වා පාදෙන වා යට්ඨියා වා වට්ටෙති, අඤ්ඤෙන වා වට්ටාපෙති, සචෙ අට්ඨත්වා වට්ටමානං ගතං පාරාජිකං. අන්තො ඨත්වා බහි ගච්ඡන්තං රක්ඛති. වට්ටිත්වා ගමිස්සතීති වා අඤ්ඤො නං වට්ටෙස්සතීති වා අන්තො ඨපිතං පච්ඡා සයං වා වට්ටමානං අඤ්ඤෙන වා වට්ටිතං බහි ගච්ඡති, රක්ඛති යෙව. සුද්ධචිත්තෙන ඨපිතෙ පන තත්ථ ගච්ඡන්තෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථි. ද්වෙ පුටකෙ එකාබද්ධෙ කත්වා සුඞ්කට්ඨානසීමන්තරෙ ඨපෙති, කිඤ්චාපි බහිපුටකෙ සුඞ්කං පාදං අග්ඝති, තෙන සද්ධිං එකාබද්ධත්තාය පන අන්තො පුටකො රක්ඛති. සචෙ පන පරිවත්තෙත්වා අබ්භන්තරිමං බහි ඨපෙති, පාරාජිකං. කාජෙපි එකාබද්ධං කත්වා ඨපිතෙ එසෙව නයො. සචෙ පන අබන්ධිත්වා කාජකොටියං ඨපිතමත්තමෙව හොති, පාරාජිකං. ගච්ඡන්තෙ යානෙ වා අස්සපිට්ඨිආදිසු වා ඨපෙති 'බහි නීහරිස්සතී'ති, නීහටෙපි අවහාරො නත්ථි. භණ්ඩදෙය්‍යම්පි න හොති. කස්මා ? අත්‍ර පවිට්ඨස්ස සුඞ්කං ගණ්හන්තූති වුත්තත්තා. ඉදඤ්ච සුඞ්කට්ඨානස්ස බහි ඨිතං, න ච තෙන නීතං. තස්මා නෙව භණ්ඩදෙය්‍යං. න පාරාජිකං. ඨිතයානාදිසු ඨපිතෙසු විනා තස්ස පයොගං ගතෙසු ථෙය්‍යචිත්තෙනාපි සති නෙවත්ථි අවහාරො. යදි පන ඨපෙත්වා යානාදීනි පාජෙන්තො අතික්කාමෙති, හත්ථිසුත්තාදිසු[1] වා කතපරිචයත්තා පුරතො ඨත්වා එහි[2] රෙ'ති පක්කොසති, සීමාතික්කමෙ පාරාජිකං. එළකලොමසික්ඛාපදෙ ඉමස්මිං ඨානෙ අඤ්ඤං හරාපෙති, අනාපත්ති; ඉධ පාරාජිකං. තත්‍ර අඤ්ඤස්ස යානෙ වා භණ්ඩෙ වා අජානන්තස්ස පක්ඛිපිත්වා තියොජනං අතික්කාමෙති, නිස්සග්ගියානි හොන්තීති පාචිත්තියං. ඉධ අනාපත්ති. සුඞ්කට්ඨානෙ සුඞ්කං දත්වාව ගන්තුං වට්ටති. එකො ආභොගං කත්වා ගච්ඡති "සචෙ 'සුඞ්කං දෙහී'ති වක්ඛන්ති, දස්සාමි. නො චෙ වක්ඛන්ති, ගමිස්සාමී"ති, තං දිස්වා එකො සුඞ්කිකො "එසො භික්ඛු ගච්ඡති. ගණ්හථ නං සුඞ්ක"න්ති වදති, අපරො "කුතො පබ්බජිතස්ස සුඞ්කං. ගච්ඡතූ"ති වදති, ලද්ධකප්පං හොති. ගන්තබ්බං. "භික්ඛූනං සුඞ්කං අදත්වා ගන්තුං න වට්ටති. ගණ්හථ[3] උපාසකා"ති වුත්තෙ පන "භික්ඛුස්ස සුඞ්කං ගණ්හන්තෙහි පත්තචීවරං ගහෙතබ්බං භවිස්සති. කිං තෙන? ගච්ඡතූ"ති වුත්තෙපි ලද්ධකප්පමෙව. සචෙපි සුඞ්කිකා නිද්දායන්ති වා, ජූතං වා කීළන්ති, යත්ථ කත්ථචි වා ගතා. අයඤ්ච "කුහිං සුඞ්කිකා"ති පක්කොසිත්වාපි න පස්සති, ලද්ධකප්පමෙව. සචෙපි සුඞ්කට්ඨානං පත්වා අඤ්ඤවිහිතො කිඤ්චි චින්තෙන්තො වා සජ්ඣායන්තො වා මනසිකාරං අනුයුඤ්ජන්තො වා චොරහත්ථිසීහබ්‍යග්ඝාදීහි සහසා වුට්ඨාය සමනුබද්ධො වා මහාමෙඝං වුට්ඨිතං දිස්වා පුරතො සාලං පවිසිතුකාමො වා හුත්වා තං ඨානං අතික්කාමෙති, ලද්ධකප්පමෙව.

1. සී. මු. හත්ථිසිප්පාදිසු. 2. සී. මු. ආහර. 3. සී. මු. & ම-ගණ්හ.

සුඞ්කං පරිහරතීති එත්ථ උපචාරං ඔක්කමිත්වා කිඤ්චාපි පරිහරති, අවහාරො යෙවාති **කුරුන්දට්ඨකථායං** වුත්තං. **මහාඅට්ඨකථායම්පන** පරිහරන්තං රාජපුරිසා විහෙඨෙන්තීති කෙවලං ආදීනවං දස්සෙත්වා උපචාරං ඔක්කමිත්වා පරිහරතො දුක්කටං. අනොක්කමිත්වා පරිහරතො අනාපත්තීති වුත්තං. ඉදං පාළියා සමෙති. එත්ථ ච්වීහි **ලෙඩ්ඩුපාතෙහි** උපචාරො පරිච්ඡින්දිතබ්බොති.

සුඞ්කඝාතකථා නිට්ඨිතා.

ඉතො පරස්මිං එකංසෙන අවහාරප්පහොනකපාණං දස්සෙන්තො. **මනුස්සපාණොති** ආහ. තම්පි **භුජිස්සං** හරන්තස්ස අවහාරො නත්ථි. යොපි **භුජිස්සො** මාතරා වා පිතරා වා ආඨපිතො හොති, අත්තනා වා අත්තනො උපරි කත්වා පණ්ණාසං වා සට්ඨිං වා අග්ගහෙසි, තම්පි **හරන්තස්ස** අවහාරො නත්ථි. ධනං පන ගතට්ඨානෙව වඩ්ඪති. අන්තොජාතක-ධනක්කීත-කරමරානීතප්පභෙදං පන දාසංයෙව හරන්තස්ස අවහාරො හොති. තමෙව හි සන්ධාය ඉදං වුත්තං **පාණො නාම මනුස්සපාණො** වුච්චතීති. එත්ථ ච ගෙහදාසියා කුච්ඡිස්මිං දාසස්ස ජාතො **අන්තොජාතකො**. ධනෙන කීතො=**ධනක්කීතො**. පරදෙසතො පහරිත්වා ආනෙත්වා දාසව්‍යං උපගමිතො=**කරමරානීතොති** වෙදිතබ්බො. එවරූපං පාණං හරිස්සාමීති ආමසති, දුක්කටං. හත්ථෙ වා පාදෙ වා ගහෙත්වා උක්ඛිපන්තො ඵන්දාපෙති, ථුල්ලච්චයං. උක්ඛිපිත්වා පලායිතු කාමො කෙසග්ගමත්තම්පි ඨිතට්ඨානතො අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. කෙසෙසු වා හත්ථෙසු වා ගහෙත්වා කඩ්ඪති, පදවාරෙන කාරෙතබ්බො. පදසා නෙස්සාමීති තජ්ජෙන්තො වා පහරන්තො වා ඉතො ගච්ඡාහීති වදති, තෙන වුත්තදිසාභාගං ගච්ඡන්තස්ස දුතියපදවාරෙ පාරාජිකං. යෙපි තෙන සද්ධිං එකච්ඡන්දා හොන්ති, සබ්බෙසං එකක්ඛණෙ පාරාජිකං. භික්ඛු දාසං දිස්වා සුඛදුක්ඛං පුච්ඡිත්වා වා අපුච්ඡිත්වා වා “ගච්ඡ, පලායිත්වා සුඛං ජීවා”ති වදති, සො චෙ පලායති, දුතියපදවාරෙ පාරාජිකං. තං අත්තනො සමීපං ආගතං ‘අඤ්ඤත්ථ පලායා”ති වදති, සචෙපි භික්ඛුසතං පටිපාටියා අත්තනො අත්තනො සමීපමාගතං වදති, සබ්බෙසං පාරාජිකං. යො පන වෙගසා පලායන්තංයෙව “පලාය, යාව තං සාමිකා න ගණ්හන්තී”ති භණති, අනාපත්ති පාරාජිකස්ස. සචෙ පන සණිකං ගච්ඡන්තං භණති, සො ච තස්ස වචනෙන සීඝං ගච්ඡති, පාරාජිකං, පලායිත්වා අඤ්ඤං ගාමං වා දෙසං වා ගතං දිස්වා තතොපි පලාපෙන්තස්ස පාරාජිකමෙව. අදින්නාදානං නාම පරියායෙන මුච්චති. යො හි එවං වදති: “ත්වං ඉධ කිං කරොසි? කිං තෙ පලායිතුං න වට්ටතීති වා, කිං කත්ථචි ගන්ත්වා සුඛං ජීවිතුං න වට්ටතීති ? වා, දාසදාසියො පලායිත්වා අමුකං නාම පදෙසං ගන්ත්වා සුඛං ජීවන්තී”ති වා. සො ච තස්ස වචනං සුත්වා පලායති, අවහාරො නත්ථි. යොපි “මයං අමුකං නාම පදෙසං ගච්ඡාම. තත්‍ර ගතා සුඛං ජීවන්ති. අම්හෙහි ච

සද්ධිං ගච්ඡන්තානං අන්තරාමග්ගෙපි පාථෙය්‍යාදීහි කිලමථො නත්ථී''ති වත්වා සුඛං අත්තනා සද්ධිං ආගච්ඡන්තං ගහෙත්වා ගච්ඡති මග්ගගමනවසෙන න ථෙය්‍යචිත්තෙන, නෙවත්ථි අවහාරො. අන්තරාමග්ගෙ ච චොරෙසු උට්ඨිතෙසු "අරෙ! චොරා වුට්ඨිතා. වෙගෙන පලායාහි, එහි, යාහී''ති වදන්තස්සාපි චොරන්තරායමොචනත්ථාය වුත්තත්තා අවහාරං න වදන්ති.

පාණකථා නිට්ඨිතා.

අපදෙසු-අහි නාම සස්සාමිකො අහිගුණ්ඨිකාදීහි[1] ගහිතසප්පො; යං කීළාපෙන්තා අඩ්ඪම්පි පාදම්පි කහාපණම්පි ලභන්ති, මුඤ්චන්තාපි හිරඤ්ඤං වා සුවණ්ණං වා ගහෙත්වාව මුඤ්චන්ති, තෙ කස්සචි භික්ඛුනො නිසින්නොකාසං ගන්ත්වා සප්පකරණ්ඩං ඨපෙත්වා නිද්දායන්ති වා කත්ථචි වා ගච්ඡන්ති, තත්‍ර චෙ සො භික්ඛු ථෙය්‍යචිත්තෙන තං කරණ්ඩං ආමසති, දුක්කටං. ඵන්දාපෙති, ථුල්ලච්චයං. ඨානා චාවෙති, පාරාජිකං. සචෙ පන කරණ්ඩකං උග්ඝාටෙත්වා සප්පං ගීවාය ගණ්හාති, දුක්කටං. උද්ධරති, ථුල්ලච්චයං. උජුකං කත්වා උද්ධරන්තස්ස කරණ්ඩතලතො සප්පස්ස නඞ්ගුට්ඨෙ කෙසග්ගමත්තෙන මුත්තෙ පාරාජිකං. ඝංසිත්වා කඩ්ඪන්තස්ස නඞ්ගුට්ඨෙ මුඛවට්ටිතො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං. කරණ්ඩමුඛං ඊසකං විවරිත්වා පහාරං වා දත්වා "එහි රෙ''ති නාමෙන පක්කොසිත්වා නික්ඛාමෙති, පාරාජිකං. තථෙව විවරිත්වා මණ්ඩුකසද්දං වා මූසිකසද්දං වා ලාජවිකිරණං වා කත්වා නාමෙන පක්කොසති, අච්ඡරං වා හනති,[2] එවං නික්ඛන්තෙපි පාරාජිකං. මුඛං අවිවරිත්වාපි එවං කතෙ ඡාතො සප්පො සීසෙන කරණ්ඩපුටං ආහච්ච ඔකාසං කත්වා පලායති, පාරාජිකමෙව. සචෙ පන මුඛෙ විවරිතෙ සයමෙව සප්පො නික්ඛමිත්වා පලායති, භණ්ඩදෙය්‍යං. අථාපි මුඛං විවරිත්වා වා අවිවරිත්වා වා කෙවලං මණ්ඩූකමූසිකසද්දං ලාජාවිකිරණමෙව ච කරොති, න නාමං ගහෙත්වා පක්කොසති, න අච්ඡරං වා හනති,[2] සප්පො ච ඡාතත්තා මණ්ඩූකාදීනි ඛාදිස්සාමීති නික්ඛමිත්වා පලායති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. මච්ඡො කෙවලං ඉධ අපදග්ගහණෙන ආගතො. යං පනෙත්ථ වත්තබ්බං, තං උදකට්ඨෙ වුත්තමෙවාති.

අපදකථා නිට්ඨිතා.

ද්විපදෙසු යෙ අවහරිතුං සක්කා, තෙ දස්සෙන්තො මනුස්සා පක්ඛජාතාති ආහ. දෙවතා පන අවහරිතුං න සක්කා. පක්ඛා ජාතා එතෙසන්ති=පක්ඛජාතා. තෙ ලොමපක්ඛා චම්මපක්ඛා අට්ඨිපක්ඛාති තිවිධා. තත්ථ මොරකුක්කුටාදයො ලොමපක්ඛා. වග්ගුලිආදයො

---

1. ම-අහිගුණ්ඨිකාදීහි 2. සී. මු. ස්‍යා & ම. අච්ඡරිකං වා පහරති.

චම්මපක්ඛා. භමරාදයො අට්ඨිපක්ඛාති වෙදිතබ්බා. තෙ සබ්බෙපි මනුස්සා ච පක්ඛිජාතා ච කෙවලං ඉධ ද්විපදග්ගහණෙන ආගතා. සෙසම්පනෙත්ථ වත්තබ්බං, තං ආකාසට්ඨෙ ච පාදෙ ච වුත්තනයමෙවාති.

ද්විපදකථා නිට්ඨිතා.

චතුප්පදෙසු–පසුකාති පාළියං ආගතාවසෙසා සබ්බා චතුප්පදජාතීති වෙදිතබ්බා. හත්ථිආදයො පාකටායෙව. තත්ථ ථෙය්‍යචිත්තෙන හත්ථිං ආමසන්තස්ස දුක්කටං. ඵන්දාපෙන්තස්ස ථුල්ලච්චයං. යො පන මහාබලො බලමදෙන තරුණං භිඞ්කච්ඡාපං නාභිමූලෙ සීසෙන උද්ධාරෙත්වා[1] ගණ්හන්තො චත්තාරො පාදෙ සොණ්ඩඤ්ච භූමිතො කෙසග්ගමත්තම්පි මොචෙති, පාරාජිකං. හත්ථී පන කොචි හත්ථිසාලායං බන්ධිත්වා ඨපිතො හොති, කොචි අබද්ධොව තිට්ඨති, කොචි අන්තොවත්ථුම්හි තිට්ඨති, කොචි රාජඞ්ගණෙ තිට්ඨති, තත්ථ හත්ථිසාලායං ගීවාය බන්ධිත්වා ඨපිතස්ස ගීවාබන්ධනඤ්ච චත්තාරො ච පාදාති පඤ්ච ඨානානි හොන්ති. ගීවායඤ්ච එකස්මිඤ්ච පාදෙ අයසඞ්ඛලිකාය බද්ධස්ස ඡ ඨානානි. ගීවායඤ්ච චතුසු ච පාදෙසු බද්ධස්ස සත්ත ඨානානි. තෙසං වසෙන ඵන්දාපනට්ඨානාචාවනාදීනි වෙදිතබ්බානි. අබද්ධස්ස සකලා හත්ථිසාලා ඨානං. තතො අතික්කාමෙති,[2] පාරාජිකං. අන්තොවත්ථුම්හි ඨිතස්ස සකලං අන්තොවත්ථුමෙව ඨානං. තස්ස වත්ථුද්වාරාතික්කමනෙ පාරාජිකං. රාජඞ්ගණෙ ඨිතස්ස සකලනගරං ඨානං. තස්ස නගරද්වාරාතික්කමනෙ පාරාජිකං. බහිනගරෙ ඨිතස්ස ඨිතට්ඨානමෙව ඨානං. තං හරන්තො පදවාරෙන කාරෙතබ්බො. නිපන්නස්ස එකමෙව ඨානං. තං ථෙය්‍යචිත්තෙන උට්ඨාපෙන්තස්ස උට්ඨිතමත්තෙ පාරාජිකං. අස්සෙපි අයමෙව විනිච්ඡයො. සචෙ පන සො චතූසු පාදෙසු බද්ධො හොති. අට්ඨට්ඨානානි වෙදිතබ්බානි. එස නයො ඔට්ඨෙ'පි. ගොණොපි කොචි ගෙහෙ බන්ධිත්වා ඨපිතො හොති. කොචි අබද්ධොව තිට්ඨති, කොචි පන වජෙ බන්ධිත්වා ඨපිතො හොති, කොචි අබද්ධොව තිට්ඨති. තත්ථ ගෙහෙ බන්ධිත්වා ඨපිතස්ස චත්තාරො පාදා බන්ධනඤ්චාති පඤ්ච ඨානානි. අබද්ධස්ස සකලං ගෙහං. වජෙපි බද්ධස්ස පඤ්ච ඨානානි. අබද්ධස්ස සකලො වජො. තං වජද්වාරං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. වජං භින්දිත්වා හරන්තො ඛණ්ඩද්වාරං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. ද්වාරං වා විවරිත්වා වජං වා භින්දිත්වා බහි ඨිතො නාමෙන පක්කොසිත්වා නික්ඛාමෙති, පාරාජිකං. සාඛාභඞ්ගං දස්සෙත්වා පක්කොසන්තස්සාපි එසෙව නයො. ද්වාරං අවිවරිත්වා වජං අභින්දිත්වා කෙවලං සාඛාභඞ්ගං චාලෙත්වා පක්කොසති, ගොණො ජාතතාය වජං ලඞ්ඝිත්වා නික්ඛමති, පාරාජිකමෙව. සචෙ පන ද්වාරෙ විවරිතෙ වජෙ වා භින්නෙ සයමෙව නික්ඛමති, භණ්ඩදෙය්‍යං. ද්වාරං විවරිත්වා වා අවිවරිත්වා වා වජං භින්දිත්වා වා අභින්දිත්වා වා කෙවලං

---

1. ම. උබ්බාරෙත්වා. 2. ම. අතික්කමෙන.

සාඛාභඞ්ගං චාලෙති, න පක්කොසති, ගොණො ඤාතකාය පදසා වා ලඞ්ඝිත්වා වා නික්ඛමති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. එකො මජ්ඣෙ ගාමෙ බද්ධො ඨිතො, එකො නිපන්නො, ඨිතගොණස්ස පඤ්ච ඨානානි හොන්ති, නිපන්නස්ස ද්වෙ; තෙසං වසෙන ඵන්දාපනට්ඨානාචාවනානි වෙදිතබ්බානි. යො පන නිපන්නං අනුට්ඨාපෙත්වා තත්ථෙව ඝාතෙති, භණ්ඩදෙය්‍යං. සුපරික්ඛිත්තෙ පන ද්වාරයුත්තෙ ගාමෙ ඨිතගොණස්ස සකලගාමො ඨානං. අපරික්ඛිත්තෙ ඨිතස්ස වා චරන්තස්ස වා පාදෙහි අක්කන්තට්ඨානමෙව ඨානං. ගද්‍රභපසුකාදිසුපි අයමෙව විනිච්ඡයොති.

චතුප්පදකථා නිට්ඨිතා.

බහුප්පදෙසු-සචෙ එකාය සතපදියා වත්ථුං පූරති, තං පදසා නෙන්තස්ස නවනවුති ථුල්ලච්චයානි. එකං පාරාජිකං. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

බහුප්පදකථා නිට්ඨිතා.

ඔචරතීති=ඔචරකො, තත්ථ තත්ථ අන්තො අනුපවිසතීති වුත්තං හොති. ඔචරිත්වාති සල්ලක්ඛෙත්වා. උපධාරෙත්වාති අඤ්ඤාය. **ආචික්ඛතීති** පරකුලෙසු වා විහාරාදිසු වා දුට්ඨපිතං අසංවිහිතාරක්ඛං භණ්ඩං අඤ්ඤස්ස චොරකම්මං කාතුං පටිබලස්ස ආරොචෙති; **ආපත්ති උභින්නං පාරාජිකස්සාති** අවස්සංහාරියෙ භණ්ඩෙ ඔචරකස්ස ආණත්තික්ඛණෙ ඉතරස්ස ඨානා චාවනෙති එවං ආපත්ති උභින්නං පාරාජිකස්ස; යො පන "පුරිසො ගෙහෙ නත්ථි. භණ්ඩං අසුකස්මිං නාම පදෙසෙ ඨපිතං. අසංවිහිතාරක්ඛං. ද්වාරං අසංවුතං. ගතමත්තෙනෙව සක්කා හරිතුං. නත්ථි නාම කොචි පුරිසකාරූපජීවී. යො තං ගන්ත්වා හරෙය්‍යා"ති ආදිනා නයෙන පරියායකථං කරොති, තං සුත්වා අඤ්ඤතරො "අහං දානි හරිස්සාමී"ති ගන්ත්වා හරති, තස්ස ඨානා චාවනෙ පාරාජිකං. ඉතරස්ස පන අනාපත්ති. පරියායෙන හි අදින්නාදානතො මුච්චතීති.

ඔචරකකථා නිට්ඨිතා.

ඔණිං රක්ඛතීති **ඔණිරක්ඛො**. යො පරෙන අත්තනො වසනට්ඨානෙ ආහටං භණ්ඩං "ඉදං තාව භන්තෙ මුහුත්තං ඔලොකෙථ, යාව අහං ඉදං නාම කිච්චං කත්වා ආගච්ඡාමී"ති වුත්තො රක්ඛති, තස්සෙතං අධිවචනං. තෙනෙවාහ: **ඔණිරක්ඛො නාම ආහටං භණ්ඩං ගොපෙන්තොති.** තත්ථ ඔණිරක්ඛො යෙභුය්‍යෙන බන්ධිත්වා ලග්ගෙත්වා ඨපිතභණ්ඩං අමොචෙත්වාව හෙට්ඨා පසිබ්බකං වා පුටකං වා ඡින්දිත්වා කිඤ්චිමත්තං ගහෙත්වා සිබ්බනාදිං පුන පාකතිකං කරොති, එවං ගණ්හිස්සාමීති ආමසනාදීනි කරොන්තස්ස අනුරූපා ආපත්තියො වෙදිතබ්බාති.

ඔණිරක්ඛකථා නිට්ඨිතා.

සංවිධාය[1] අවහාරො=සංවිදාවහාරො; අඤ්ඤමඤ්ඤසඤ්ඤත්තියා කතාවහාරොති වුත්තං හොති. සංවිදහිත්වාති එකච්ඡන්දතාය එකජ්ඣාසයතාය සම්මන්තයිත්වාති අත්ථො. තත්‍රායං විනිච්ඡයො:- සම්බහුලා භික්ඛූ ‘අසුකං නාම ගෙහං ගන්ත්වා ඡදනං වා[2] භින්දිත්වා සන්ධිං වා ඡින්දිත්වා භණ්ඩං හරිස්සාමා’ති සංවිදහිත්වා ගච්ඡන්ති. තෙසු එකො භණ්ඩං අවහරති. තස්සුද්ධාරෙ සබ්බෙසං පාරාජිකං. පරිවාරෙපි චෙතං වුත්තං:-

“චතුරො ජනා සංවිධාය[1] ගරුභණ්ඩං අවාහරුං,
තයො පාරාජිකා වුත්තා එකො ච න පාරාජිකො,[3]
පඤ්හා මෙසා කුසලෙහි චින්තිතා”ති.

තස්සායං අත්ථො:-චත්තාරො ජනා ආචරියන්තෙවාසිකා ඡමාසකං[4] ගරුභණ්ඩං ආහරිතුකාමා ජාතා. තත්ථ ආචරියො “ත්වං එකං මාසකං හර, ත්වං එකං, ත්වං එකං, අහං තයො හරිස්සාමී”ති ආහ. අන්තෙවාසිකෙසු පන පඨමො “තුම්හෙ භන්තෙ තයො හරථ. ත්වං එකං හර. ත්වං එකං, අහං එකං හරිස්සාමී”ති ආහ. ඉතරෙපි චෙ එවමෙවං ආහංසු. තත්ථ අන්තෙවාසිකෙසු එකමෙකස්ස එකෙකො මාසකො සාහත්ථිකො හොති. තෙන තෙසං දුක්කටාපත්තියො. පඤ්ච ආණත්තිකා. තෙහි තිණ්ණම්පි පරාජිකං. ආචරියස්ස පන තයො සාහත්ථිකා. තෙහිස්ස ථුල්ලච්චයං. තයො ආණත්තිකා. තෙහිපි ථුල්ලච්චයමෙව. ඉමස්මිං හි අදින්නාදානසික්ඛාපදෙ සාහත්ථිකං වා ආණත්තිකස්ස ආණත්තිකං වා සාහත්ථිකස්ස අඞ්ගං න හොති. සාහත්ථිකම්පන සාහත්ථිකෙනෙව කාරෙතබ්බං. ආණත්තිකං ආණත්තිකෙනෙව. තෙන වුත්තං:-

“චතුරො ජනා සංවිධාය -පෙ-
පඤ්හා මෙසා කුසලෙහි චින්තිතා”ති.

අපිච, සංවිදාවහාරෙ අසම්මොහත්ථං “එකං භණ්ඩං එකට්ඨානං, එකං භණ්ඩං නානාට්ඨානං, නානාභණ්ඩං එකට්ඨානං, නානාභණ්ඩං නානාඨාන”න්ති ඉදම්පි චතුක්කං අත්ථතො සල්ලක්ඛෙතබ්බං. තත්ථ “එකං භණ්ඩං එකට්ඨාන”න්ති එකකුලස්ස ආපණඵලකෙ පඤ්චමාසකං භණ්ඩං ඨපිතං දිස්වා සම්බහුලා භික්ඛූ එකං ආණාපෙන්ති: ගච්ඡෙතං ආහරාති. තස්සුද්ධාරෙ සබ්බෙසං පාරාජිකං. “එකං භණ්ඩං නානාඨාන”න්ති එකකුලස්ස පඤ්චසු ආපණඵලකෙසු එකෙකං මාසකං ඨපිතං දිස්වා සම්බහුලා එකං ආණාපෙන්ති: ‘ගච්ඡෙතෙ ආහරා’ති. පඤ්චමස්ස මාසකස්ස උද්ධාරෙ සබ්බෙසං පාරාජිකං. “නානාභණ්ඩං එකට්ඨාන”න්ති බහුන්නං සන්තකං පඤ්චමාසකං වා අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා අග්ඝනකං භණ්ඩං එකස්මිං ඨානෙ ඨපිතං දිස්වා සම්බහුලා එකං ආණාපෙන්ති: “ගච්ඡෙතෙ ආහරා”ති. තස්සුද්ධාරෙ සබ්බෙසං පාරාජිකං. “නානාභණ්ඩං නානාඨාන”න්ති පඤ්චන්නං

1. මූ. සංවිදය.
2. සයා. ඡදනං වා භිත්තිං වා.
3. සයා & සී. I. තයො පාරාජිකා එකො න පාරාජිකො.
4. සී. I & මූ. ඡමාසිකං.

කුලානං පඤ්චසු ආපණඵලකෙසු එකෙකමාසකං දුට්ඨපිතං දිස්වා සම්බහුලා එකං ආණාපෙන්ති: "ගච්ඡෙතෙ ආහරා"ති. පඤ්චමස්ස මාසකස්ස උද්ධාරෙ සබ්බෙසං පාරාජිකන්ති.

සංවිදාවහාරකථා නිට්ඨිතා.

සඞ්කෙතකම්මන්ති සඤ්ජානනකම්මං; කාලපරිච්ඡෙදවසෙන සඤ්ඤාණකරණන්ති අත්ථො. එත්ථ ච "පුරෙභත්තං අවහරා"ති වුත්තො[1] අජ්ජ වා පුරෙභත්තං අවහරතු, සෙව වා අනාගතෙ වා සංවච්ඡරෙ, නත්ථි විසඞ්කෙතො; උභින්නම්පි ඔවරකෙ වුත්තනයෙනෙව පාරාජිකං. සචෙ පන "අජ්ජ පුරෙභත්තං අවහරා"ති වුත්තො[1] සෙව හරති "අජ්ජා"ති නියාමිතං තං සඞ්කෙතං අතික්කම්ම පච්ඡා අවහටං හොති. සචෙ "සෙව පුරෙභත්තං අවහරා"ති වුත්තො අජ්ජ පුරෙභත්තං හරති, "සෙව"ති නියාමිතං තං සඞ්කෙතං අප්පත්වා පුරෙ අවහටං හොති. එවං අවහරන්තස්ස අවහාරකස්සෙව පාරාජිකං. මූලට්ඨස්ස අනාපත්ති. "සෙව පුරෙභත්ත"න්ති වුත්තො තදහෙව වා සෙව පච්ඡාභත්තං වා හරන්තොපි තං සඞ්කෙතං පුරෙ ච පච්ඡා ච හරතීති වෙදිතබ්බො. එස නයො පච්ඡාභත්තරත්තින්දිවෙසුපි. පුරිමයාමමජ්ඣිමයාමපච්ඡිමයාමකාලපුණ්ණමාසඋතුසංවච්ඡරාදිවසෙනාපි චෙත්ථ සඞ්කෙතවිසඞ්කෙතතා වෙදිතබ්බා. "පුරෙගත්තං හරා"ති වුත්තො පුරෙභත්තමෙව හරිස්සාමීති වායමන්තස්ස පච්ඡාභත්තං හොති; එත්ථ කථන්ති? මහාසුම්මත්ථෙරො ආහ:- පුරෙභත්තපයොගොව එසො. තස්මා මූලට්ඨො න මුච්චතීති. මහාපදුමත්ථෙරො පනාහ:- කාලපරිච්ඡෙදං අතික්කන්තත්තා විසඞ්කෙතං; තස්මා මූලට්ඨො මුච්චතීති.

සඞ්කෙතකම්මකථා නිට්ඨිතා.

නිමිත්තකම්මන්ති සඤ්ඤුප්පාදනත්ථං කස්සචි නිමිත්තස්ස කරණං; තං අක්ඛිං වා නිඛණිස්සාමීති ආදිනා නයෙන තිධා වුත්තං. අඤ්ඤම්පි පනෙත්ථ හත්ථලඞ්ඝනපාණිප්පහාරඅඞ්ගුලිඵොටනගීවුන්නාමනඋක්කාසනාදිමනෙකප්පකාරං සඞ්ගහෙතබ්බං. සෙසමෙත්ථ සඞ්කෙත කම්මෙ වුත්තනයමෙවාති

නිමිත්තකම්මකථා නිට්ඨිතා.

ඉදානි එතෙසෙව සඞ්කෙතකම්මනිමිත්තකම්මෙසු අසම්මොහත්ථං "භික්ඛු භික්ඛුං ආණාපෙතී"ති ආදිමාහ තත්ථ සො තං මඤ්ඤමානො තන්ති සො අවහාරකො යං ආණාපකෙන නිමිත්තසඤ්ඤං කත්වා වුත්තං, තං එතන්ති මඤ්ඤමානො තමෙව අවහරති උභින්නං පාරාජිකං. සො තං මඤ්ඤමානො අඤ්ඤන්ති යං අවහරාති, වුත්තො තං එතන්ති මඤ්ඤමානො අඤ්ඤං තස්මිං යෙව ඨානෙ ඨපිතං අවහරති,

---

1. සී. මු· ම & ස්‍යා. වුත්තෙන.

මූලට්ඨස්ස අනාපත්ති. **අඤ්ඤං මඤ්ඤමානො තන්ති** ආණාපකෙන නිමිත්තසඤ්ඤං කත්වා වුත්තභණ්ඩං අප්පහාය, ඉදං අඤ්ඤං තස්සෙව සමීපෙ ඨපිතං සාරභණ්ඩන්ති එවං අඤ්ඤං මඤ්ඤමානො තමෙව අවහරති, උභින්නම්පි පාරාජිකං. **අඤ්ඤං මඤ්ඤමානො අඤ්ඤන්ති** පුරිමනයෙනෙව ඉදං අඤ්ඤං තස්සෙව සමීපෙ ඨපිතං සාරභණ්ඩන්ති මඤ්ඤති, තතො අඤ්ඤමෙව හොති, තස්සෙව පාරාජිකං. **ඉත්ථන්නාමස්ස පාවදාති** ආදීසු එකො ආචරියො, තයො බුද්ධරක්ඛිතධම්මරක්ඛිතසඞ්ඝරක්ඛිතනාමකා අන්තෙවාසිකා දට්ඨබ්බා. **තත්ථ භික්ඛු භික්ඛුං ආණාපෙතීති** ආචරියො කිඤ්චි භණ්ඩං කත්ථචි සල්ලක්ඛෙත්වා තස්ස හරණත්ථාය බුද්ධරක්ඛිතං ආණාපෙති; **ඉත්ථන්නාමස්ස පාවදාති** ගච්ඡ ත්වං බුද්ධරක්ඛිත, එතමත්ථං ධම්මරක්ඛිතස්ස පාවද; **ඉත්ථන්නාමො ඉත්ථන්නාමස්ස පාවදතූති** ධම්මරක්ඛිතොපි සඞ්ඝරක්ඛිතස්ස පාවදතු; **ඉත්ථන්නාමො ඉත්ථන්නාමං භණ්ඩං අවහරතූති** එවං තයා ආණත්තෙන ධම්මරක්ඛිතෙන ආණත්තො සඞ්ඝරක්ඛිතො ඉත්ථන්නාමං භණ්ඩං අවහරතු, සො හි අම්හෙසු වීරජාතිකො පටිබලො ඉමස්මිං කම්මෙති; **ආපත්ති දුක්කටස්සාති** එවං ආණාපෙන්තස්ස ආචරියස්ස තාව දුක්කටං; සචෙ පන සා ආණත්ති යථාධිප්පායං ගච්ඡති, යං පරතො ථුල්ලච්චයං වුත්තං, ආණත්තික්ඛණෙ තදෙව හොති. අථ තං භණ්ඩං අවස්සංහාරියං හොති, යං පරතො **සබ්බෙසං ආපත්ති පාරාජිකස්සාති** වුත්තං, තතො ඉමස්ස තඞ්ඛණෙයෙව පාරාජිකං හොතීති. අයං යුත්ති සබ්බත්ථ වෙදිතබ්බා. **සො ඉතරස්ස ආරොචෙතීති** බුද්ධරක්ඛිතො ධම්මරක්ඛිතස්ස ධම්මරක්ඛිතො ච සඞ්ඝරක්ඛිතස්ස "අම්හාකං ආචරියො එවං වදති: ඉත්ථන්නාමං කිර භණ්ඩං අවහර, ත්වං කිර අම්හෙසු වීරපුරිසො"ති ආරොචෙති. එවං තෙසම්පි දුක්කටං. **අවහාරකො පටිග්ගණ්හාතීති** 'සාධු හරිස්සාමී'ති සඞ්ඝරක්ඛිතො සම්පටිච්ඡති; **මූලට්ඨස්ස ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සාති** සඞ්ඝරක්ඛිතෙන පටිග්ගහිතමත්තෙ ආචරියස්ස ථුල්ලච්චයං. මහාජනො හි තෙන පාපෙ නියොජිතොති. **සො තං භණ්ඩන්ති** සො චෙ සඞ්ඝරක්ඛිතො තං භණ්ඩං අවහරති, සබ්බෙසං චතුන්නම්පි ජනානං පාරාජිකං. න කෙවලඤ්ච චතුන්නං, එතෙන උපායෙන විසඞ්කෙතං අකත්වා පරම්පරාය ආණාපෙන්තං සමණසතං සමණසහස්සං වා හොතු, සබ්බෙසං පාරාජිකමෙව.

දුතියවාරෙ– **සො අඤ්ඤං ආණාපෙතීති** සො ආචරියෙන ආණත්තො බුද්ධරක්ඛිතො ධම්මරක්ඛිතං අදිස්වා වා අවත්තුකාමො වා හුත්වා සඞ්ඝරක්ඛිතමෙව උපසඞ්කමිත්වා "අම්හාකං ආචරියො එවමාහ: ඉත්ථන්නාමං කිර භණ්ඩං අවහරා"ති ආණාපෙති; **ආපත්ති දුක්කටස්සාති** ආණත්තියා තාව බුද්ධරක්ඛිතස්ස දුක්කටං; **පටිග්ගණ්හාති ආපත්ති දුක්කටස්සාති** සඞ්ඝරක්ඛිතෙන සම්පටිච්ඡිතෙ මූලට්ඨස්සෙව දුක්කටන්ති වෙදිතබ්බං. සචෙ පන සො තං භණ්ඩං අවහරති, ආණාපකස්ස ච බුද්ධරක්ඛිතස්ස අවහාරකස්ස ච සඞ්ඝරක්ඛිතස්සාති

උගිහතම්පි පාරාජිකං. මූලට්ඨස්ස පන ආචරියස්ස විසඞ්කෙතත්තා පාරාජිකෙන අනාපත්ති. ධම්මරක්ඛිතස්ස අජානනතාය සබ්බෙන සබ්බං අනාපත්ති. බුද්ධරක්ඛිතො පන මිත්තං සොත්ථිභාවං කත්වා අත්තනා නාවෙට්ඨා.

ඉතො පරෙසු චතූසු ආණත්තිවාරෙසු පඨමෙ තාව– සො ගන්ත්වා පුන පච්චාගච්ඡතීති භණ්ඩට්ඨානං ගන්ත්වා අන්තො ච බහි ච ආරක්ඛං දිස්වා අවහරිතුං අසක්කොන්තො ආගච්ඡති; **යදා සක්කොසි තදාති** කිං අජ්ජෙව හටං හොති? ගච්ඡ යදා සක්කොසි තදා තං අවහරාති; **ආපත්ති දුක්කටස්සාති** එවං පුන ආණත්තියාපි දුක්කටමෙව හොති; සචෙ පන තං භණ්ඩං අවස්සහාරියං හොති, අත්ථසාධකචෙතනා[1] නාම මග්ගානන්තරඵලසදිසා, තස්මා අයං ආණත්තික්ඛණෙයෙව පාරාජිකො. සචෙපි අවහාරකො සට්ඨිවස්සාතික්කමෙන තං භණ්ඩං අවහරති, ආණාපකො ච පන අන්තරායෙව කාලං වා කරොති, හීනාය වා ආවත්තති, අස්සමණොව හුත්වා කාලං වා කරිස්සති, හීනාය වා ආවත්තිස්සති. අවහාරකස්ස පන අවහාරක්ඛණෙයෙව පාරාජිකං.

දුතියවාරෙ– යස්මා තං සනිකං වා භණන්තො තස්ස වා බධිරතාය "මා අවහරී"ති එතං වචනං න සාවෙසි,[2] තස්මා මූලට්ඨො න මුත්තො. තතියවාරෙ පන සාවිතත්තා මුත්තො. චතුත්ථවාරෙ– තෙන ච සාවිතත්තා ඉතරෙන ච සාධූති සම්පටිච්ඡිත්වා ඔරමිතත්තා[3] උභොපි මුත්තානි.

ආණත්තිකථා නිට්ඨිතා.

ඉදානි තත්ථ තත්ථ ඨානාචාවනවසෙන වුත්තස්ස අදින්නාදානස්ස අඞ්ගවත්ථුභෙදෙන ච ආපත්තිභෙදං දස්සෙන්තො **පඤ්චහාකාරෙහීති** ආදිමාහ. තත්ථ **පඤ්චහි ආකාරෙහීති** පඤ්චහි කාරණෙහි; පඤ්චහි අඞ්ගෙහීති වුත්තං හොති. තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො:– අදින්නං ආදියන්තස්ස **පරපරිග්ගහිතඤ්ච හොතීති** ආදිනා නයෙන වුත්තෙහි පඤ්චහාකාරෙහි පාරාජිකං හොති. න තතො ඌනෙහීති. තත්‍රිමෙ පඤ්ච ආකාරා:– පරපරිග්ගහිතං, පරපරිග්ගහිතසඤ්ඤිතා, පරික්ඛාරස්ස ගරුකභාවො, ථෙය්‍යචිත්තං, ඨානාචාවනන්ති. ඉතො පරෙහි පන වීහි වාරෙහි ලහුකෙ පරික්ඛාරෙ වත්ථුභෙදෙන ථුල්ලච්චයඤ්ච දුක්කටඤ්ච දස්සිතං. **ඡහාකාරෙහීති** ආදිනා නයෙන වුත්තවාරත්තයෙ පන න සකසඤ්ඤිතා න විස්සාසග්ගාහිතා න තාවකාලිකතා පරික්ඛාරස්ස ගරුකභාවො ථෙය්‍යචිත්තං ඨානාචාවනන්ති එවං ඡ ආකාරා වෙදිතබ්බා. වත්ථුභෙදෙන පනෙත්ථාපි පඨමවාරෙ පාරාජිකං. දුතියතතියවාරෙසු ථුල්ලච්චයදුක්කටානි වුත්තානි. තතො පරෙසු පන තීසු වාරෙසු

---

1. සනා & සී. I. අත්ථසාධිකචෙතනා. 2. සනා. මු. සාවෙත්ති
3. සී. I. මු. & ම. ඔරතත්තා

විජ්ජමානෙපි වත්ථුභෙදෙ වත්ථුස්ස පරෙහි අපරිග්ගහිතත්තා දුක්කටමෙව වුත්තං. තත්‍ර යදෙතං න ච පරපරිග්ගහිතන්ති වුත්තං, තං අනජ්ඣාවුත්ථකං වා හොතු, ඡඩ්ඩිතං ඡින්නමූලකං අස්සාමිකවත්ථු. අත්තනො සන්තකං වා උභයම්පි න ච පරපරිග්ගහිතන්තෙව සඞ්ඛං ගච්ඡති. යස්මා පනෙත්ථ පරපරිග්ගහිතසඤ්ඤා ච අත්ථි, ථෙය්‍යචිත්තෙන ච ගහිතං, තස්මා අනාපත්ති න වුත්තාති. එවං වත්ථුවසෙන ච චිත්තවසෙන ච ආපත්තිභෙදං දස්සෙත්වා ඉදානි අනාපත්තිං[1] දස්සෙන්තො **අනාපත්ති සසඤ්ඤිස්සා**ති ආදිමාහ. තත්ථ **සසඤ්ඤිස්සා**ති සකසඤ්ඤිස්ස; 'මය්හං සන්තකං ඉදං භණ්ඩ'න්ති එවංසඤ්ඤිස්ස පරභණ්ඩම්පි ගණ්හතො ගහණෙ අනාපත්ති. ගහිතං පන දාතබ්බං. සචෙ සාමිකෙහි දෙහීති වුත්තො න දෙති, තෙසං ධුරනික්ඛෙපෙ පාරාජිකං. **විස්සාසග්ගාහෙ**ති විස්සාසග්ගහණෙපි අනාපත්ති. විස්සාසග්ගාහලක්ඛණං පන ඉමිනා සුත්තෙන ජානිතබ්බං:-“අනුජානාමි භික්ඛවෙ පඤ්චහඞ්ගෙහි සමන්නාගතස්ස විස්සාසං ගහෙතුං: සන්දිට්ඨො ච හොති, සම්භත්තො ච, ආලපිතො ච, ජීවති ච, ගහිතෙ ච අත්තමනො”ති. තත්ථ “සන්දිට්ඨො”ති දිට්ඨමත්තකමිත්තො; “සම්භත්තො”ති දළ්හමිත්තො; “ආලපිතො”ති 'මම සන්තකං යං ඉච්ඡසි, තං ගණ්හෙය්‍යාසි. ආපුච්ඡිත්වා ගහණෙ කාරණං නත්ථී'ති වුත්තො. “ජීවතී”ති අනුට්ඨානසෙය්‍යාය සයිතොපි යාව ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදං න පාපුණාති; “ගහිතෙ ච අත්තමනො”ති ගහිතෙ තුට්ඨචිත්තො හොති; එවරූපස්ස සන්තකං 'ගහිතෙ මෙ අත්තමනො භවිස්සතී'ති ජානන්තෙන ගහෙතුං වට්ටති, අනවසෙසපරියාදානවසෙන චෙතානි පඤ්චඞ්ගානි වුත්තානි. විස්සාසග්ගාහො පන තීහි අඞ්ගෙහි රුහති: සන්දිට්ඨො, ජීවති, ගහිතෙ අත්තමනො, සම්භත්තො ජීවති, ගහිතෙ අත්තමනො, ආලපිතො, ජීවති, ගහිතෙ අත්තමනොති. යො පන ජීවති, න ච ගහිතෙ අත්තමනො හොති; තස්ස සන්තකං විස්සාසග්ගාහෙන ගහිතම්පි පුන දාතබ්බං. දදමානෙන ච මතකධනං තාව යෙ තස්ස ධනෙ ඉස්සරා ගහට්ඨා වා පබ්බජිතා වා, තෙසං දාතබ්බං. අනත්තමනස්ස සන්තකං තස්සෙව දාතබ්බං. යො පන පඨමංයෙව 'සුට්ඨු කතං තයා මම සන්තකං ගණ්හන්තෙනා'ති වචීභෙදෙන වා චිත්තුප්පාදමත්තෙන වා අනුමොදිත්වා පච්ඡා කෙනචි කාරණෙන කුපිතො, පච්චාහරාපෙතුං න ලභති. යොපි අදාතුකාමො චිත්තෙන පන අධිවාසෙති න කිඤ්චි වදති, සොපි පුන පච්චාහරාපෙතුං න ලභති. යො පන 'මයා තුම්හාකං සන්තකං ගහිතං වා පරිභුත්තං වා'ති වුත්තෙ 'ගහිතං වා හොතු, පරිභුත්තං වා, මයා පන තං කෙනචි දෙව කරණීයෙන ඨපිතං, තං පාකතිකං කාතුං වට්ටතී'ති වදති, අයං පච්චාහරාපෙතුං ලභති. **තාවකාලිකෙ**ති පටිදස්සාමි පටිකරිස්සාමීති එවං ගණ්හන්තස්ස තාවකාලිකෙපි ගහණෙ අනාපත්ති; ගහිතම්පන සචෙ භණ්ඩසාමිකො පුග්ගලො වා ගණො වා තුය්හෙවෙතං හොතූති අනුජානාති, ඉච්චෙතං කුසලං. නො චෙ අනුජානාති, ආහරාපෙන්තෙ

---

1. මු. & ම. අනාපත්තිභෙදං.

දාතබ්බං. සබ්බසන්තකං පන පටිදාතුමෙව වට්ටති. පෙතපරිග්ගහෙති එත්ථ පන පෙත්තිවිසයෙ උපපන්නාපි කාලං කත්වා තස්මිංයෙව අත්තභාවෙ නිබ්බත්තාපි චාතුම්මහාරාජිකාදයො දෙවාපි සබ්බෙ පෙතාත්වෙව සඞ්ඛං ගතා; තෙසං පරිග්ගහෙ අනාපත්ති. සචෙපි හි සක්කො දෙවරාජා ආපණං පසාරෙත්වා නිසින්නො හොති, දිබ්බචක්ඛුකො ච භික්ඛු තං දිස්වා අත්තනො චීවරත්ථාය සතසහස්සග්ඝනිකම්පි සාටකං තස්ස 'මා ගණ්හ. මා ගණ්හා'ති විරවන්තස්සාපි ගහෙත්වා ගච්ඡති; වට්ටති. දෙවතාය පන උද්දිස්ස බලිකම්මං කරොන්තෙහි රුක්ඛාදීසු ලග්ගිතසාටකෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථි. තිරච්ඡානගතපරිග්ගහෙති තිරච්ඡානගතානම්පි පරිග්ගහෙ අනාපත්ති. සචෙපි හි නාගරාජා වා සුපණ්ණමාණවකො වා මනුස්සරූපෙන ආපණං පසාරෙති; තතො චස්ස සන්තකං කොචි භික්ඛු පුරිමනයෙනෙව ගහෙත්වා ගච්ඡති; වට්ටති. සීහො වා බ්‍යග්ඝො වා මිගමහිසාදයො වධිත්වා ඛාදන්තාපි ජිඝච්ඡාපීළිතො ආදිතොව න වාරෙතබ්බො. අනත්ථම්පි හි කරෙය්‍ය. යදි පන ථොකෙ ඛාදිතෙ වාරෙතුං සක්කොති, වාරෙත්වා ගහෙතුං වට්ටති. සෙණාදයොපි ආමිසං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තෙ පාතාපෙත්වා ගණ්හිතුං වට්ටති. පංසුකූලසඤ්ඤිස්සාති 'අස්සාමිකං ඉදං පංසුකූල'න්ති එවං සඤ්ඤිස්සාපි ගහණෙ අනාපත්ති. සචෙ පන තං සස්සාමිකං හොති, ආහරාපෙන්තෙ දාතබ්බං. උම්මත්තකස්සාති පුබ්බෙ වුත්තප්පකාරස්ස උම්මත්තකස්සාපි අනාපත්ති. ආදිකම්මිකස්සාති ඉධ ධනියො ආදිකම්මිකො. තස්ස අනාපත්ති. අවසෙසානං පන රජකභණ්ඩිකාදිචොරානං ඡබ්බග්ගියාදීනං ආපත්තියෙවාති.

පදභාජනීයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමුට්ඨානඤ්ච කිරියා-අථො සඤ්ඤා සචිත්තකං,
ලොකවජ්ජඤ්ච කම්මඤ්ච-කුසලං වෙදනාය චාති.

ඉමස්මිං පන පකිණ්ණකෙ ඉදං සික්ඛාපදං තිසමුට්ඨානං: සාහත්ථිකං කායතො ච චිත්තතො ච සමුට්ඨාති. ආණත්තිකං වාචතො ච චිත්තතො ච සමුට්ඨාති. සාහත්ථිකාණත්තිකං කායතො ච වාචතො ච චිත්තතො ච සමුට්ඨාති. කිරියාසමුට්ඨානඤ්ච, කරොන්තොයෙව හි එතං ආපජ්ජති, න අකරොන්තො. 'අදින්නං ආදියාමී'ති සඤ්ඤාය අභාවෙන මුච්චනතො සඤ්ඤාවිමොක්ඛං. සචිත්තකං. ලොකවජ්ජං. කායකම්මං. වචීකම්මං. අකුසලචිත්තං. තුට්ඨො වා භීතො වා මජ්ඣත්තො වා තං ආපජ්ජතීති තිවෙදනන්ති[1] සබ්බං පඨමසික්ඛාපදෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං

විනීතවත්ථුකථාසු- ඡබ්බග්ගියවත්ථු අනුපඤ්ඤත්තියං වුත්තමෙව. දුතියවත්ථුම්හි-චිත්තං නාම පුථුජ්ජනානං රාගාදිවසෙන පකතිං විජහිත්වා ධාවති සන්ධාවති විධාවති. සචෙ භගවා කායවචීවාරභෙදං

1. මු & සං. තිවෙදනිකන්ති. 2. සී. I & සං. ගාථාසු.

විනාපි චිත්තුප්පාදමත්තෙන ආපත්තිං පඤ්ඤපෙය්‍ය, කො සක්කුණෙය්‍ය අනාපත්තිකං අත්තානං කාතුං? තෙනාහ: අනාපත්ති භික්ඛු චිත්තුප්පාදෙති. චිත්තවසිකෙන පන න භවිතබ්බං. පටිසඞ්ඛානබලෙන චිත්තං නිවාරෙතබ්බමෙවාති. ආමසන-ඵන්දාපන-ඨානාචාවන වත්ථූනි උත්තානත්ථානෙව, තතො පරානි ච ථෙය්‍යචිත්තො භූමිතො අග්ගහෙසීති වත්ථුපරියොසානානි. නිරුත්තිපථවත්ථුස්මිං– ආදියීති ගණ්හි; 'චොරොසි ත්ව'න්ති පරාමසි. ඉතරො පන 'කෙන අවහටං?'ති වුත්තෙ 'මයා අවහටං!'ති පුච්ඡාසභාගෙන පටිඤ්ඤං අදාසි. යදි හි ඉතරෙන 'කෙන ගහිතං? කෙන අපනීතං? කෙන ඨපිත'න්ති වුත්තං අභවිස්ස, අථ අයම්පි 'මයා ගහිතං!, අපනීතං, ඨපිතං'!ති වා වදෙය්‍ය. මුඛං නාම භුඤ්ජනත්ථාය ච කථනත්ථාය ච කතං. ථෙය්‍යචිත්තං පන විනා අවහාරො නත්ථි. තෙනාහ භගවා: අනාපත්ති භික්ඛු නිරුත්තිපථෙති. වොහාරවචනමත්තෙන අනාපත්තීති අත්ථො. තතො පරං වෙඨනවත්ථු පරියොසානං සබ්බං උත්තානත්ථමෙවාති. අභිඤ්ඤාතසරීරවත්ථුස්මිං– අධිවත්ථොති සාටකතණ්හාය තස්මිංයෙව සරීරෙ නිබ්බත්තො; අනාදියන්තොති තස්ස වචනං අගණ්හන්තො ආදරං වා අකරොන්තො; තං සරීරං උට්ඨහිත්වාති පෙතො අත්තනො ආනුභාවෙන තං සරීරං උට්ඨාපෙසි; තෙන වුත්තං: "තං සරීරං උට්ඨහිත්වා"ති. ද්වාරං ථකෙසීති භික්ඛුස්ස සුසානසමීපෙයෙව විහාරො, තස්මා අභීරුකජාතිකො[1] භික්ඛු ඛිප්පමෙව තත්ථ පවිසිත්වා ද්වාරං ථකෙසි; තත්ථෙව පරිපතීති ද්වාරෙ ථකිතෙ පෙතො සාටකෙ නිරාලයො හුත්වා තං සරීරං පහාය යථාකම්මං ගතො. තස්මා තං සරීරං තත්ථෙව පරිපති. පතිතන්ති වුත්තං හොති. අභින්නෙ සරීරෙති අබ්භුණ්හෙ අල්ලසරීරෙ පංසුකූලං න ගහෙතබ්බං; ගණ්හන්තස්ස එවරූපා උපද්දවා හොන්ති. දුක්කටඤ්ච ආපජ්ජති. භින්නෙ පන ගහෙතුං වට්ටති. කිත්තාවතා පන භින්නං හොති? කාකකුලලසොණසිගාලාදීහි මුඛතුණ්ඩකෙන වා දාඨාය වා ඊසකං ඵාලිතමත්තෙනාපි. යස්ස පන පතතො සංඝට්ටනෙන ඡවිමත්තං ඡින්නං හොති, චම්මං අච්ඡින්නං, එතං අභින්නමෙව. චම්මෙ පන ඡින්නෙ. භින්නං. යස්සාපි සජීවකාලෙයෙව පභින්නා ගණ්ඩකුට්ඨපිළකා වා වණො වා හොති, ඉදම්පි භින්නං. තතියදිවසතොප්පභූති උද්ධුමාතකාදිභාවෙන කුණපභාවං උපගතම්පි භින්නමෙව. සබ්බෙන සබ්බං පන අභින්නෙපි සුසානගොපකෙහි වා අඤ්ඤෙහි වා මනුස්සෙහි ගාහාපෙතුං වට්ටති. නො චෙ අඤ්ඤං ලභති, සත්ථකෙන වා කෙනචි වා වණං කත්වා ගහෙතබ්බං. විසභාගෙ සරීරෙ පන සතිං උපට්ඨපෙත්වා සමණසඤ්ඤං උප්පාදෙත්වා සීසෙ වා හත්ථපාදපිට්ඨියං වා වණං කත්වා ගහෙතුං වට්ටති.

තදනන්තරවත්ථුස්මිං කුසං සඞ්කාමෙත්වා චීවරං අග්ගහෙසීති පුබ්බෙ "ආදියෙය්‍යා"ති ඉමස්ස පදස්ස අත්ථවණ්ණනායං නාමමත්තෙන දස්සිතෙසු ථෙය්‍යාවහාර-පසය්හාවහාර-පරිකප්පාවහාර-පටිච්ඡන්නාව

1. භීරුකජාතකො-කත්ථචි.

හාර– කුසාවහාරෙසු කුසාවහාරෙන අවහරීති අත්ථො. ඉමෙසං පන අවහාරානං එවං නානත්තං වෙදිතබ්බං: යො හි කොචි සස්සාමිකං භණ්ඩං රත්තිභාගෙ වා දිවසභාගෙ වා සන්ධිච්ඡෙදාදීනි කත්වා අදිස්සමානො අවහරති, කූටමානකූටකහාපණාදීහි වා වඤ්චෙත්වා ගණ්හාති, තස්සෙවං ගණ්හතො අවහාරො **ථෙය්‍යාවහාරොති** වෙදිතබ්බො. යො පන පරෙ පසය්හ බලසා අභිභුය්‍ය අථවා පන සන්තජ්ජෙත්වා භයං දස්සෙත්වා තෙසං සන්තකං ගණ්හාති, පන්ථඝාතගාමඝාතාදීනි කරොන්තො දාමරිකචොරො විය කොධවසෙන පරසරවිලොපං[1] කරොන්තො අත්තනො පත්තබලිතො වා අධිකං බලක්කාරෙන ගණ්හන්තා රාජ-රාජමහාමත්තාදයො විය, තස්සෙවං ගණ්හතො අවහාරො **පසය්හාවහාරො**"ති වෙදිතබ්බො.

පරිකප්පෙත්වා ගණ්හතො පන අවහාරො **පරිකප්පාවහාරොති** වුච්චති, සො භණ්ඩපරිකප්පඔකාසපරිකප්පවසෙන දුවිධො. තත්‍රායං භණ්ඩපරිකප්පො:- ඉධෙකච්චො සාටකත්ථිකො අන්තොගබ්භං පවිසිත්වා "සචෙ සාටකො භවිස්සති, ගණ්හිස්සාමි. සචෙ සුත්තං, න ගණ්හිස්සාමී"ති පරිකප්පෙත්වා අන්ධකාරෙ පසිබ්බකං ගණ්හාති, සාටකො චෙ තත්‍ර හොති, උද්ධාරෙයෙව පාරාජිකං. සුත්තං චෙ හොති, රක්ඛති. බහි නීහරිත්වා මුඤ්චිත්වා සුත්තන්ති ඤත්වා පුන ආහරිත්වා යථාඨානෙ ඨපෙති, රක්ඛතියෙව. සුත්තන්ති ඤත්වාපි යං ලද්ධං, තං ගහෙතබ්බන්ති ගච්ඡති, පදවාරෙන කාරෙතබ්බො. භූමියං ඨපෙත්වා ගණ්හාති, උද්ධාරෙ පාරාජිකං. චොරො චොරොති සාමිකෙහි පරියුට්ඨිතො ඡඩ්ඩෙත්වා පලායති, රක්ඛති. සාමිකා දිස්වා ගණ්හන්ති, ඉච්චෙතං කුසලං. අඤ්ඤො චෙ කොචි ගණ්හාති, භණ්ඩදෙය්‍යං. අථ නිවත්තෙසු සාමිකෙසු සයමෙව තං දිස්වා "පගෙවෙතං මයා නිහටං, මම දානි සන්තක"න්ති ගණ්හාති, රක්ඛති. භණ්ඩදෙය්‍යං පන හොති. සචෙ පන සුත්තං භවිස්සති, ගණ්හිස්සාමි. සචෙ සාටකො, න ගණ්හිස්සාමි. සචෙ සප්පි භවිස්සති, ගණ්හිස්සාමි. සචෙ තෙලං, න ගණ්හිස්සාමී"ති ආදිනා නයෙන පරිකප්පෙත්වා ගණ්හන්තස්සාපි එසෙව නයො. **මහාපච්චරිආදීසු** පන සාටකත්ථිකොපි සාටකපසිබ්බකමෙව ගහෙත්වා නික්ඛන්තො බහි ඨත්වා මුඤ්චිත්වා සාටකො අයන්ති දිස්වා ගච්ඡන්තො පදවාරෙනෙව කාරෙතබ්බොති වුත්තං. එත්ථ පන "සචෙ සාටකො භවිස්සති, ගණ්හිස්සාමී"ති පරිකප්පිතත්තා සරිකප්පො දිස්සති දිස්වා හටත්තා පරිකප්පාවහාරො න දිස්සති. මහාඅට්ඨකථායම්පන, "යං පරිකප්පිතං තං අදිට්ඨං; පරිකප්පිතභාවෙ ඨිතං යෙව උද්ධරන්තස්ස අවහාරො වුත්තො. තස්මා තත්ථ පරිකප්පාවහාරො දිස්සති. 'තං මඤ්ඤමානො තං අවහරී'ති පාළියා ච සමෙතී"ති. තත්ථ ය්වායං 'සචෙ සාටකො භවිස්සති, ගණ්හිස්සාමී'ති ආදිනා නයෙන පවත්තො පරිකප්පො, අයං භණ්ඩපරිකප්පො නාම.

1. මු. පරස්ස සරං විලොපං.

ඔකාසපරිකප්පො පන එවං වෙදිතබ්බො:– ඉධෙකච්චො ලොලභික්ඛු පරපරිවෙණං වා කුලඝරං වා අරඤ්ඤෙ කම්මන්තසාලං වා පවිසිත්වා තත්ථ කථාසල්ලාපෙන නිසින්නොව කිඤ්චි ලොභනෙය්‍යං පරික්ඛාරං ඔලොකෙති. ඔලොකෙන්තො ච පන ද්වාරපමුඛහෙට්ඨාපාසාදපරිවෙණද්වාරකොට්ඨකරුක්ඛමූලාදිවසෙන පරිච්ඡෙදං කත්වා “සචෙ මං එත්ථන්තරෙ පස්සිස්සන්ති, දට්ඨුකාමතාය ගහෙත්වා විචරන්තො විය එතෙසංයෙව දස්සාමි. නො චෙ පස්සිස්සන්ති, හරිස්සාමී”ති පරිකප්පෙති. තස්ස තං ආදාය පරිකප්පිතපරිච්ඡෙදං අතික්කන්තමත්තෙ පාරාජිකං. සචෙ උපචාරසීමං පරිකප්පෙති, තදභිමුඛො ගච්ඡන්තො කම්මට්ඨානාදීනි මනසි කරොන්තො වා අඤ්ඤවිහිතො වා අසතියා උපචාරසීමං අතික්කමති, භණ්ඩදෙය්‍යං. අථාපිස්ස තං ඨානං පත්තස්ස චොරො වා හත්ථී වා වාළමිගො වා මහාමෙඝො වා උට්ඨහති, සො ච තම්හා උපද්දවා මුච්චිතුකම්‍යතාය සහසා තං ඨානං අතික්කමති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. කෙචි පනෙත්ථ ‘යස්මා මූලෙව[1] ථෙය්‍යචිත්තෙන ගහිතං, තස්මා න රක්ඛති. අවහාරො යෙවා’ති වදන්ති. අයං තාව මහාඅට්ඨකථානයො. මහාපච්චරියම්පන ‘සචෙපි සො අන්තොපරිච්ඡෙදෙ හත්ථිං වා අස්සං වා අභිරූහිත්වා තං නෙව පාජෙති. න පාජාපෙති. පරිච්ඡෙදෙ අතික්කන්තෙපි පාරාජිකං නත්ථි. භණ්ඩදෙය්‍යමෙවා’ති වුත්තං. තත්‍ර ස්වායං ‘සචෙ මං එත්ථන්තරෙ පස්සිස්සන්ති, දට්ඨුකාමතාය ගහෙත්වා විචරන්තො විය එතෙසංයෙව දස්සාමී’ති පවත්තො පරිකප්පො, අයං ඔකාසපරිකප්පො නාම. එවමිමෙසං ද්වින්නම්පි පරිකප්පානං වසෙන පරිකප්පෙත්වා ගණ්හතො අවහාරො **පරිකප්පාවහාරො**ති වෙදිතබ්බො.

පටිච්ඡාදෙත්වා පන අවහරණං **පටිච්ඡන්නාවහාරො**. සො එවං වෙදිතබ්බො:– යො[2] භික්ඛු මනුස්සානං උය්‍යානාදීසු කීළන්තානං වා පරිවිසන්තානං[3] වා ඔමුඤ්චිත්වා ඨපිතං අලඞ්කාරභණ්ඩකං දිස්වා ‘සචෙ ඔනමිත්වා ගණ්හිස්සාමි, කිං සමණො ගණ්හාතීති මං ජානිත්වා විහෙඨෙය්‍යු’න්ති පංසුනා වා පණ්ණෙන වා පටිච්ඡාදෙති: ‘පච්ඡා ගණ්හිස්සාමී’ති. තස්ස එත්තාවතා උද්ධාරො නත්ථීති න තාව අවහාරො හොති. යදි පන තෙ මනුස්සා අන්තොගාමං පවිසිතුකාමා තං භණ්ඩකං විචිනන්තාපි අපස්සිත්වා ‘ඉදානි අන්ධකාරො. ස්වෙ ජානිස්සාමා’ති සාලයා එව ගතා හොන්ති. අථස්ස තං උද්ධරතො උද්ධාරෙ පාරාජිකං. පටිච්ඡන්නකාලෙයෙව ‘තං මම සන්තක’න්ති සකසඤ්ඤාය වා ‘ගතාදානි තෙ. ඡඩ්ඩිතභණ්ඩං ඉද’න්ති පංසුකූලසඤ්ඤාය වා ගණ්හන්තස්ස පන භණ්ඩදෙය්‍යං. තෙසු දුතියදිවසෙ ආගන්ත්වා විචිනිත්වා අදිස්වා ධුරනික්ඛෙපං කත්වා ගතෙසුපි ගහිතං භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. කස්මා? යස්මා තස්ස පයොගෙන තෙහි න දිට්ඨං. යො පන තථාරූපං භණ්ඩං දිස්වා යථාඨානෙ ඨිතංයෙව අප්පටිච්ඡාදෙත්වා ථෙය්‍යචිත්තො පාදෙන අක්කමිත්වා කද්දමෙ වා වාලිකාය වා පවෙසෙති, තස්ස පවෙසිතමත්තෙයෙව පාරාජිකං.

1. සී. 1. මු. &. ●. මූලෙ. 2. ස්‍යා යො පන. 3. ස්‍යා. & ම. පවිසන්තානං.

කුසං සඞ්කාමෙත්වා පන අවහරණං කුසාවහාරොති වුච්චති. සොපි එවං වෙදිතබ්බො:- යො භික්ඛු කුසං පාතෙත්වා චීවරෙ භාජියමානෙ අත්තනො කොට්ඨාසස්ස සමීපෙ ඨිතං අප්පග්ඝතරං[1] වා මහග්ඝතරං වා සමසමං වා අග්ඝෙන පරස්ස කොට්ඨාසං හරිතුකාමො අත්තනො කොට්ඨාසෙ පතිතං කුසදණ්ඩකං පරස්ස කොට්ඨාසෙ පාතෙතුකාමො උද්ධරති, රක්ඛති තාව. පරස්ස කොට්ඨාසෙ පාතෙති, රක්ඛතෙව. යදා පන තස්මිං පතිතෙ පරස්ස කොට්ඨාසතො පරස්ස කුසදණ්ඩකං උද්ධරති, උද්ධටමත්තෙ පාරාජිකො හොති. සචෙ පඨමතරං පරකොට්ඨාසතො කුසදණ්ඩකං උද්ධරති අත්තනො කොට්ඨාසෙ පාතෙතුකාමතාය, උද්ධාරෙ රක්ඛති. පාතනෙ රක්ඛති. අත්තනො කොට්ඨාසතො පන අත්තනො කුසදණ්ඩකං උද්ධරති, උද්ධාරෙයෙව රක්ඛති. තං උද්ධරිත්වා පරකොට්ඨාසෙ පාතෙන්තස්ස හත්ථතො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං. සචෙ පන ද්වීසුපි කොට්ඨාසෙසු පතිතදණ්ඩකො අදස්සනං ගමෙන්ති, තතො අවසෙසභික්ඛූසු ගතෙසු ඉතරො "මය්හං භන්තෙ දණ්ඩකො න පඤ්ඤායති. මය්හම්පි ආවුසො න පඤ්ඤායති. කතමො පන භන්තෙ මය්හං භාගො?"ති. "අයං තුය්හං භාගො"ති අත්තනො භාගං දස්සෙති, තස්මිං විවදිත්වා වා අවිවදිත්වා වා තං ගණ්හිත්වා ගතෙ ඉතරො තස්ස භාගං උද්ධරති, උද්ධාරෙ පාරාජිකං. සචෙපි තෙන "අහං මම භාගං තුය්හං න දෙමි ත්වං පන අත්තනො භාගං ඤත්වා ගණ්හා"ති වුත්තෙපි "නායං මමා"ති ජානන්තොපි තස්සෙව භාගං ගණ්හාති. උද්ධාරෙ පාරාජිකං. සචෙ පන ඉතරො "අයං තුය්හං භාගො. අයං මය්හං භාගො"ති කිං ඉමිනා විවාදෙනාති චින්තෙත්වා "මය්හං වා පත්තො හොතු, තුම්හාකං වා යො වරභාගො[2] තං තුම්හෙව ගණ්හථා"ති වදති, දින්නකං නාම ගහිතං හොති. නත්ථෙත්ථ අවහාරො. සචෙපි සො විවාදභීරුකො භික්ඛු "යං තුය්හං රුච්චති, තං ගණ්හාහී"ති වුත්තො අත්තනො පත්තං වරභාගං ඨපෙත්වා ලාමකඤ්ඤෙව ගහෙත්වා ගච්ඡති, තතො ඉතරස්ස විචිතාවසෙසං ගණ්හන්තස්සාපි අවහාරො නත්ථෙවාති.

කුසසඞ්කාමනවත්ථුකථා
නිට්ඨිතා.

අට්ඨකථාසු පන වුත්තං: 'ඉමස්මිං ඨානෙ කුසසඞ්කාමනවසෙන චීවරභාජනීයමෙව එකං ආගතං. වත්ථූනම්පි පන පච්චයානං උප්පත්තිං ච භාජනීයඤ්ච නීහරිත්වා දස්සෙතබ්බ'න්ති. එවඤ්ච වත්වා චීවරක්ඛන්ධකෙ "පතිගණ්හාතු මෙ භන්තෙ භගවා සිවෙය්‍යකං දුස්සයුගං. භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච ගහපතිචීවරං අනුජානාතූ"ති ඉදං ජීවකවත්ථුං ආදිං කත්වා උප්පන්නචීවරකථා, සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ "තෙන ඛො පන සමයෙන රාජගහං දුබ්භික්ඛං හොති, මනුස්සා න සක්කොන්ති සඞ්ඝභත්තං කාතුං, ඉච්ඡන්ති උද්දෙසභත්තං නිමන්තනං සලාකභත්තං

1. සී, I. මහග්ඝතරං. 2. ස්‍යා. වරෙ භාගො. 3. සී. I. ඛ. මු. සලාකං

පක්ඛිකං උපොසථිකං පාටිපදිකං කාතු"න්ති ඉදං සුත්තමාදිං කත්වා පිණ්ඩපාතකථා, සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ යෙව "තෙන ඛො පන සමයෙන සත්තරසවග්ගියා භික්ඛූ අඤ්ඤතරං පච්චන්තිමං විහාරං පටිසඞ්ඛරොන්ති: 'ඉධ මයං වස්සං වසිස්සාමා'ති. අද්දසංසු[1] ඛො ඡබ්බග්ගියා භික්ඛූ සත්තරසවග්ගියෙ භික්ඛූ විහාරං පටිසඞ්ඛරොන්තෙ"ති ඉදං ඡබ්බග්ගියවත්ථුං ආදිං කත්වා ආගතසෙනාසනකථා, තදවසානෙ[2] ච සප්පිආදිභෙසජ්ජකථා විත්ථාරෙන කථිතා. මයම්පන තං සබ්බං ආගතාගතට්ඨානෙයෙව කථයිස්සාම. එවං කථනෙ කාරණං පුබ්බෙ වුත්තමෙව.

ඉතො පරං ජනාකරවත්ථුං උත්තානත්ථමෙව. පඤ්චසු විස්සාසවත්ථූසු තෙ භික්ඛූ අනුපසම්පන්නෙන කප්පියං කාරාපෙත්වා පරිභුඤ්ජිංසු. විස්සාසං පන ගණ්හන්තෙන ඛාදිතාවසෙසං ඡඩ්ඩිතං ගහෙතබ්බං. යදි සක්කොති ඛාදන්තෙ ඡඩ්ඩාපෙත්වා ගණ්හිතුං, එතම්පි වට්ටති. අත්තගුත්තත්ථාය පන පරානුද්දයතාය ච න ගහෙතබ්බං. ඔදන[3]ඛාදනීයපූවඋච්ඡුතිම්බරූසකභාජනීයවත්ථූසු **අපරස්ස භාගං දෙහීති** අසන්තං පුග්ගලං ආහ; **අමූලකං අග්ගහෙසීති** සාමිකෙසු දෙන්තෙසු එවං අග්ගහෙසි; **අනාපත්ති භික්ඛු පාරාජිකස්සාති** සාමිකෙහි දින්නං අග්ගහෙසි; තෙනස්ස අනාපත්ති වුත්තා. **ආපත්ති සම්පජානමුසාවාදෙ පාචිත්තියස්සාති** යො පනානෙන සම්පජානමුසාවාදෙ වුත්තො, තස්මිං පාචිත්තියං ආහ, පරතො තෙකටුලයාගුවත්ථුම්හි විය. ගහණෙ පන අයං විනිච්ඡයො:- සඞ්ඝස්ස සන්තකං සම්මතෙන වා ආණත්තෙන වා ආරාමිකාදීහි දීයමානං ගිහීනඤ්ච සන්තකං සාමිකෙන වා ආණත්තෙන වා දීයමානං "අපරස්ස භාගං දෙහී"ති වත්වා ගණ්හන්තො භණ්ඩදෙය්‍යං. අඤ්ඤෙන දීයමානං ගණ්හන්තො භණ්ඩග්ඝෙන කාරෙතබ්බො. අසම්මතෙන වා අනාණත්තෙන වා දීයමානෙ "අපරම්පි භාගං දෙහී"ති වත්වා වා කූටවස්සානි ගණෙත්වා වා ගණ්හන්තො පත්තචතුක්කෙ විය තස්ස උද්ධාරෙයෙව භණ්ඩග්ඝෙන කාරෙතබ්බො. ඉතරෙහි දීයමානං එවං ගණ්හන්තො භණ්ඩදෙය්‍යං. සාමිකෙන පන "ඉමස්ස දෙහී"ති දාපිතං වා සයං දින්නං වා සුදින්නන්ති. අයමෙත්ථ සබ්බට්ඨකථාවිනිච්ඡයතො සාරො.

ඔදනියඝරාදිවත්ථූසු-**ඔදනීයඝරං** නාම වික්කායිකභත්තපචනඝරං; **සූනාඝරං** නාම වික්කායිකමංසපචනඝරං; **පූවඝරං** නාම වික්කායිකඛජ්ජකපචනඝරං; සෙසමෙත්ථ පරික්ඛාරවත්ථූසු ච පාකටමෙව. **පීඨවත්ථුස්මිං**- සො භික්ඛු පරිකප්පෙත්වා එතං ඨානං සම්පත්තං ගණ්හිස්සාමීති සඞ්කාමෙසි. තෙනස්ස සඞ්කාමනෙ[4] අවහාරො නත්ථි. සඞ්කාමෙත්වා පන පරිකප්පිතොකාසතො ගහණෙ පාරාජිකං වුත්තං. එවං හරන්තො ච යදි පීඨකෙ ථෙය්‍යචිත්තං නත්ථි, ථවිකං අග්ඝා

1. සී. I. & ඉ. අද්දසාසුං.
2. සී. ඉ. & ම. තදවසෙසා.
3. ම. ඔදනීය.
4. කත්ථචි-සඞ්කමනෙ.

පෙත්වා කාරෙතබ්බො. අථ පීඨෙපි අත්ථි, උභො අග්ඝාපෙත්වා කාරෙතබ්බාති. භිසිආදීනි තීණි වත්ථූනි පාකටානෙව. විස්සාසගාහාදීසු තීසු වත්ථූසු ගහණෙ අනාපත්ති. ආහරාපෙන්තෙසු භණ්ඩදෙය්‍යං. පිණ්ඩාය පවිට්ඨස්ස පටිවිංසො අන්තොඋපචාරසීමායං ඨිතස්සෙව ගහෙතුං වට්ටති. යදි පන දායකා බහිඋපචාරට්ඨානම්පි "භන්තෙ ගණ්හථ, ආගන්ත්වා පරිභුඤ්ජිස්සන්තී"ති වදන්ති, එවං අන්තොගාමට්ඨානම්පි ගහෙතුං වට්ටති. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

සත්තසු අම්බචොරකාදීසු වත්ථූසු පංසුකූලසඤ්ඤාය ගහණෙ අනාපත්ති. ආහරාපෙන්තෙසු භණ්ඩදෙය්‍යං. ථෙය්‍යචිත්තෙන පරිභොගෙ පාරාජිකං. තත්‍රායං විනිච්ඡයො:- සාමිකාපි සාලයා, චොරාපි සාලයා, පංසුකූලසඤ්ඤාය ඛාදන්තස්ස භණ්ඩදෙය්‍යං. ථෙය්‍යචිත්තෙන ගණ්හන්තො උද්ධාරෙයෙව අවහාරො. භණ්ඩං අග්ඝාපෙත්වා කාරෙතබ්බො. සාමිකා සාලයා, චොරා නිරාලයා, එසෙව නයො. සාමිකා නිරාලයා, චොරා සාලයා, පුන ගණ්හිස්සාමාති කිස්මිඤ්චිදෙව ගහනට්ඨානෙ ඛිපිත්වා ගතා, එසෙව නයො. උභොපි නිරාලයා, පංසුකූලසඤ්ඤාය ඛාදතො අනාපත්ති. ථෙය්‍යචිත්තෙන දුක්කටං. සඞ්ඝස්ස අම්බාදීසු පන සඞ්ඝාරාමෙ ජාතං වා හොතු ආනෙත්වා දින්නං වා, පඤ්චමාසකං වා අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා අග්ඝනකං අවහරන්තස්ස පාරාජිකං. පච්චන්තෙ චොරූපද්දවෙන ගාමෙසු වුට්ඨහන්තෙසු භික්ඛූපි විහාරෙ ඡඩ්ඩෙත්වා 'පුන ආවසන්තෙ ජනපදෙ ආගමිස්සාමා'ති සාලයාව ගච්ඡන්ති, භික්ඛූ තාදිසං විහාරං පත්වා අම්බපක්කාදීනි ඡඩ්ඩිතකානීති පංසුකූලසඤ්ඤාය පරිභුඤ්ජන්ති, අනාපත්ති. ථෙය්‍යචිත්තෙන පරිභුඤ්ජන්තො අවහාරො හොති. භණ්ඩං අග්ඝාපෙත්වා කාරෙතබ්බො. මහාපච්චරියං පන සඞ්ඛෙපට්ඨකථායඤ්ච අවිසෙසෙන වුත්තං. ඡඩ්ඩිතවිහාරෙ පන ඵලාඵලං ථෙය්‍යචිත්තෙන පරිභුඤ්ජතො න පාරාජිකං. කස්මා? ආගතානාගතානං සන්තකත්තාති. ගණසන්තකෙ පන පුග්ගලිකෙ ච සාලයාභාවමත්තමෙව පමාණං. සචෙ පන තතො අම්බපක්කාදිං කුලසඞ්ගහණත්ථාය දෙති, කුලදූසකදුක්කටං. ථෙය්‍යචිත්තෙන දෙන්තො අග්ඝෙන කාරෙතබ්බො. සඞ්ඝිකෙපි එසෙව නයො. සෙනාසනත්ථාය නියමිතං කුලසඞ්ගහත්ථාය දදතො දුක්කටං. ඉස්සරවතාය ථුල්ලච්චයං. ථෙය්‍යචිත්තෙන පාරාජිකං. නො චෙ වත්ථුං පහොති, අග්ඝෙන කාරෙතබ්බො. බහිඋපචාරසීමාය නිසීදිත්වා ඉස්සරවතාය පරිභුඤ්ජතො ගීවා. ගණ්ඩිං පහරිත්වා කාලං ඝොසෙත්වා මය්හං පාපුණාතීති ඛාදිතං සුඛාදිතං. ගණ්ඩිං අපහරිත්වා කාලමෙව ඝොසෙත්වා, ගණ්ඩිමෙව පහරිත්වා කාලං අඝොසෙත්වා, ගණ්ඩිම්පි අපහරිත්වා කාලම්පි අඝොසෙත්වා අඤ්ඤෙසං නත්ථිභාවං ඤත්වා මය්හං පාපුණාතීති ඛාදිතම්පි සුඛාදිතමෙව. පුප්ඵාරාමවත්ථුද්වයං පාකටමෙව.

වුත්තවාදිකවත්ථුත්තයෙ **වුත්තො වජ්ජෙමීති** තයා වුත්තො හුත්වා තව වචනෙන වදාමීති අත්ථො. **අනාපත්ති භික්ඛු පාරාජිකස්සාති** සාමිකෙහි දින්නත්තා අනාපත්ති **න ච භික්ඛවෙ වුත්තො වජ්ජෙමීති වත්තබ්බො**ති අහං තයා වුත්තො හුත්වා තව වචනෙන වදාමීති එවං අඤ්ඤස්ස භික්ඛු අඤ්ඤෙන භික්ඛුනා න වත්තබ්බොති අත්ථො. පරිච්ඡෙදං පන කත්වා ඉත්ථන්නාමං තව වචනෙන ගණ්හිස්සාමීති වත්තුං වට්ටති. **වුත්තො වජ්ජෙහීති** මයා වුත්තො හුත්වා මම වචනෙන වදෙහීති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයමෙව. ඉමෙසුපි ච වීසු වත්ථූසු පරිච්ඡෙදං කත්වා වත්තුං වට්ටති. එත්තාවතා හි උපාරම්භා මුත්තො හොතීති. මණිවත්ථුත්තයස්ස මජ්ඣිමෙ වත්ථුස්මිං– **නාහං අකල්ලකො**ති නාහං ගිලානොති අත්ථො. සෙසං පාකටමෙව. **සූකරවත්ථූසු**– කිඤ්චාපි පඨමස්ස භික්ඛුනො ජාතජ්ඣත්තං දිස්වා කාරුඤ්ඤෙන මොචිතත්තා අනාපත්ති. සාමිකෙසු පන අසම්පටිච්ඡන්තෙසු භණ්ඩදෙය්‍යං. තාව මහන්තො වා මතසූකරො ආහරිත්වා දාතබ්බො. තදග්ඝනකං වා භණ්ඩං. සචෙ පාසසාමිකෙ කුහිඤ්චිපි න පස්සති, පාසසාමන්තා තදග්ඝනකං සාටකං වා කාසාවං වා ථාලකං වා–යථා තෙ ආගතා පස්සන්ති, ඊදිසෙ ඨානෙ ඨපෙත්වා ගන්තබ්බං. ථෙය්‍යචිත්තෙන පන මොචෙන්තස්ස පාරාජිකමෙව. එත්ථ ච කොචි සූකරො පාසං පාදෙන කඩ්ඪිත්වා ඡින්නමත්තෙන පාසෙ ඨානාචාවනධම්මෙන ඨානෙන ඨිතො හොති චණ්ඩසොතෙ බද්ධනාවා විය, කොචි අත්තනො ධම්මතාය ඨිතො, කොචි නිපන්නො, කොචි කූටපාසෙන බද්ධො හොති. කූටපාසො නාම යස්ස අන්තො ධනුකං වා අඞ්කුසකො වා අඤ්ඤො වා කොචි භණ්ඩකො බද්ධො හොති, යො තත්ථ තත්ථ රුක්ඛාදීසු ලග්ගිත්වා සූකරස්ස ගමනං නිවාරෙති. තත්‍ර පාසං කඩ්ඪිත්වා ඨිතස්ස එකමෙව ඨානං පාසබන්ධනං. සො හි පාසෙ මුත්තමත්තෙ වා ඡින්නමත්තෙ වා පලායති. අත්තනො ධම්මතාය ඨිතස්ස බන්ධනඤ්ච චත්තාරො ච පාදාති පඤ්ච ඨානානි. නිපන්නස්ස බන්ධනඤ්ච සයනඤ්චාති ද්වෙ ඨානානි. කූටපාසබද්ධස්ස යත්ථ යත්ථ ගච්ඡති, තං තදෙව ඨානං. තස්මා තං තතො තතො මොචෙන්තා දසපි වීසතිම්පි සතම්පි භික්ඛූ පාරාජිකං ආපජ්ජන්ති. තත්ථ තත්ථ ආගතං දිස්වා එකමෙව දසං පලාපෙන්තා විය. පුරිමානං පන තිණ්ණං චතුප්පදකථායං වුත්තනයෙන ඵන්දාපනඨානාචාවනානි වෙදිතබ්බානි. සුත්තබද්ධං සූකරං විස්සජ්ජාපෙන්තස්සාපි කාරුඤ්ඤාධිප්පායෙන භණ්ඩදෙය්‍යං. ථෙය්‍යචිත්තෙන පාරාජිකං. පාසට්ඨානම්පන සුත්තබන්ධනං වා අසම්පත්තං පටිපථං ගන්ත්වා පඨමමෙව පලාපෙන්තස්ස අවහාරො නත්ථි. යොපි බද්ධසූකරස්ස ඝාසඤ්ච පානීයඤ්ච දත්වා බලං ගාහාපෙත්වා උක්කුට්ඨිං කරොති: 'උට්ඨිතො පලායිස්සතී'ති. සො චෙ පලායති, පාරාජිකං. පාසං දුබ්බලං කත්වා උක්කුට්ඨිසද්දෙන පලාපෙන්තස්සාපි එසෙව නයො. යො පන **ඝාසඤ්ච පානීයඤ්ච දත්වා ගච්ඡති: බලං ගහෙත්වා පලායිස්සතීති,**

සො ච පලායති, භණ්ඩදෙය්‍යං. පාසං දුබ්බලං කත්වා ගච්ඡන්තස්සාපි එසෙව නයො. පාසසන්තිකෙ සත්ථං වා අග්ගිං වා ඨපෙති: 'ඡින්නෙ වා දඩ්ඪෙ වා පලායිස්සතී'ති. සූකරො පාසං චාලෙන්තො ඡින්නෙ වා දඩ්ඪෙ වා පලායති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. පාසං යට්ඨියා සහ පාතෙති, පච්ඡා සූකරො තං මද්දන්තො ගච්ඡති, භණ්ඩදෙය්‍යං. සූකරො අද්දූහල[1] පාසාණෙහි අක්කන්තො හොති, තං පලාපෙතුකාමස්ස අද්දූහලං කාරුඤ්ඤෙන උක්ඛිපතො භණ්ඩදෙය්‍යං. ථෙය්‍යචිත්තෙන පාරාජිකං. සචෙ උක්ඛිත්තමත්තෙ අගන්ත්වා පච්ඡා ගච්ඡති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. උක්ඛිපිත්වා ඨපිතං අද්දූහලං පාතෙති, පච්ඡා සූකරො තං මද්දන්තො ගච්ඡති, භණ්ඩදෙය්‍යං. ඔපාතෙ පතිතසූකරම්පි කාරුඤ්ඤෙන උද්ධරතො භණ්ඩදෙය්‍යං. ථෙය්‍යචිත්තෙන පාරාජිකං. ඔපාතං පූරෙත්වා නාසෙති, පච්ඡා සූකරො තං මද්දන්තො ගච්ඡති, භණ්ඩදෙය්‍යං. සූලෙ විද්ධං කාරුඤ්ඤෙන උද්ධරති, භණ්ඩදෙය්‍යං. ථෙය්‍යචිත්තෙන පාරාජිකං. සූලං උද්ධරිත්වා ඡඩ්ඩෙති: භණ්ඩදෙය්‍යං. විහාරභූමියං පන පාසෙ වා අද්දූහලං වා ඔඩ්ඩෙන්තා වාරෙතබ්බා: "මිගරූපානං පටිසරණට්ඨානමෙතං. මා ඉධ එවං කරොථා"ති. සචෙ "හරාපෙථ භන්තෙ"ති වදන්ති, හරාපෙතුං වට්ටති. අථ සයං හරන්ති, සුන්දරමෙව. අථ නෙව හරන්ති, න හරිතුං[2] දෙන්ති, රක්ඛං යාචිත්වා හරාපෙතුං වට්ටති. මනුස්සා සස්සරක්ඛණකාලෙ ඛෙත්තෙසු පාසෙ ච අද්දූහලපාසාණානි ච කරොන්ති: "මංසං ඛාදන්තා සස්සානි රක්ඛිස්සාමා"ති. විනිවත්තෙ සස්සකාලෙ තෙසු අනාලයෙසු පක්කන්තෙසු තත්ථ බද්ධං වා පතිතං වා මොචෙතුං වට්ටති.

මිගවත්ථුම්හෙපි සූකරවත්ථුසු වුත්තසදිසොයෙව විනිච්ඡයො. මච්ඡවත්ථුවසෙපි එසෙව නයො. අයම්පන විසෙසො:- කුම්භිමුඛං විවරිත්වා වා පච්ඡා පුටකං[3] මුඤ්චිත්වා වා පස්සෙන[4] ඡිද්දං කත්වා වා කුම්භිතො මච්ඡෙ පොථෙත්වා පලාපෙන්තස්ස පාරාජිකං. හත්ථසිත්ථානි දස්සෙත්වා එවං පලාපෙන්තස්සාපි පාරාජිකං. සහ කුම්භිනෙන උද්ධරතොපි පාරාජිකං. කෙවලං කුම්භිමුඛං විවරති, පච්ඡා පුටකං[3] මුඤ්චති, ඡිද්දං වා කරොති, මච්ඡා පන අත්තනො ධම්මතාය පලායන්ති, භණ්ඩදෙය්‍යං. එවං කත්වා හත්ථසිත්ථානි දස්සෙති, මච්ඡා ගොචරත්ථාය නික්ඛමිත්වා පලායන්ති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. මුඛං අවිවරිත්වා පච්ඡා පුටකං[3] මුඤ්චිත්වා පස්සෙන[4] ඡිද්දං අකත්වා කෙවලං හත්ථසිත්ථානි දස්සෙති, මච්ඡා පන ඡාතජ්ඣත්තා සීසෙන පහරිත්වා ඔකාසං කත්වා ගොචරත්ථාය නික්ඛමිත්වා පලායන්ති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. තුච්ඡකුම්භිනස්ස මුඛං වා විවරති, පච්ඡා පුටකං වා මුඤ්චති, ඡිද්දං වා කරොති, ආගතාගතා මච්ඡා ද්වාරං පත්වා පුටකච්ඡිද්දෙහි පලායන්ති. භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. තුච්ඡකුම්භිං ගහෙත්වා ගුම්බෙ ඛිපති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙවාති. යානෙ භණ්ඩං පිඨෙ ථවිකාය

1. සතා. අද්දූහල. 2. සතා. හරාපෙතුං. 3. සී. I. මුටකං. 4. සතා. පස්සෙන.

සදිසං. මංසපෙසිවත්ථුම්හි- සචෙ ආකාසෙ ගණ්හාති, ගහිතට්ඨානමෙව ඨානං. තං ඡහාකාරෙහි පරිච්ඡින්දිත්වා ඨානාචාවනං වෙදිතබ්බං. සෙසමෙත්ථ දාරුගොපාලකරජකසාටකවත්ථූසු ච අම්බචොරකාදිවත්ථූසු වුත්තනයෙන විනිච්ඡෙතබ්බං. කුම්භිවත්ථුස්මිං- යො සප්පිතෙලාදීනි අපාදග්ඝනකානි ගහෙත්වා න පුන එවං කරිස්සාමීති සංවරෙ ඨත්වා දුතියදිවසාදීසුපි පුන චිත්තෙ උප්පන්නෙ එවමෙවං ධුරනික්ඛෙපං කත්වා පරිභුඤ්ජන්තො සබ්බම්පි තං පරිභුඤ්ජති, නෙවත්ථි පාරාජිකං. දුක්කටං වා ථුල්ලච්චයං වා ආපජ්ජති. භණ්ඩදෙය්‍යම්පන හොති. අයම්පි භික්ඛු එවමෙවං අකාසි. තෙන වුත්තං:- අනාපත්ති භික්ඛු පාරාජිකස්සාති. ධුරනික්ඛෙපං පන අකත්වා දිවසෙ දිවසෙ පරිභුඤ්ජිස්සාමීති තං ථොකං ථොකම්පි පරිභුඤ්ජතො යස්මිං දිවසෙ පාදග්ඝනකං පූරති, තස්මිං පාරාජිකං. සංවිදාවහාරවත්ථූනි සංවිදාවහාරෙ, මුට්ඨිවත්ථූනි ඔදනියඝරාදිවත්ථූසු, චෙ විඝාසවත්ථූනි අම්බචොරකාදිවත්ථූසු වුත්තවිනිච්ඡයනයෙන වෙදිතබ්බානි. චෙ තිණවත්ථූනි උත්තානත්ථානෙව.

අම්බභාජාපනාදිවත්ථූසු තෙ භික්ඛූ එකං ගාමකාවාසං පරිච්ඡින්නභික්ඛුකං අගමංසු. තත්ථ භික්ඛූ ඵලාඵලං පරිභුඤ්ජමානාපි තෙසු ආගතෙසු ථෙරානං ඵලානි දෙථාති කප්පියකාරකෙ න අවොචුං. අථ තෙ භික්ඛූ 'කිං සඞ්ඝිකං අම්හාකං න පාපුණාතී'ති ගණ්ඩිං පහරිත්වා භාජෙත්වා තෙසම්පි වස්සග්ගෙන භාගං දත්වා අත්තනාපි පරිභුඤ්ජිංසු. තෙන තෙසං භගවා "අනාපත්ති භික්ඛවෙ පරිභොගත්ථායා"ති ආහ. තස්මා ඉදානිපි යත්ථ ආවාසිකා ආගන්තුකානං න දෙන්ති, ඵලවාරෙ ච සම්පත්තෙ අඤ්ඤෙසං අභාවං දිස්වා චොරිකාය අත්තනාව ඛාදන්ති. තත්ථ ආගන්තුකෙහි ගණ්ඩිං පහරිත්වා භාජෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. යත්ථ පන ආවාසිකා රුක්ඛෙ රක්ඛිත්වා ඵලවාරෙ සම්පත්තෙ භාජෙත්වා ඛාදන්ති, චතූසු පච්චයෙසු සම්මා උපනෙන්ති, අනිස්සරා තත්ථ ආගන්තුකා. යෙපි රුක්ඛා චීවරත්ථාය නියමෙත්වා දින්නා, තෙසුපි ආගන්තුකා අනිස්සරා. එසෙව නයො සෙසපච්චයත්ථාය නියමෙත්වා දින්නෙසුපි. යෙ පන තථා අනියමිතා. ආවාසිකා ච තෙ රක්ඛිත්වා ගොපෙත්වා චොරිකාය පරිභුඤ්ජන්ති, න තෙසු ආවාසිකානං කතිකාය ඨාතබ්බං. යෙ ඵලපරිභොගත්ථාය දින්නා, ආවාසිකා ච තෙ රක්ඛිත්වා ගොපෙත්වා සම්මා උපනෙන්ති, තෙසු යෙව තෙසං කතිකාය ඨාතබ්බං. මහාපච්චරියම්පන වුත්තං:- "චතුන්නං පච්චයානං නියමෙත්වා දින්නං ථෙය්‍යචිත්තෙන පරිභුඤ්ජන්තො භණ්ඩං අග්ඝාපෙත්වා කාරෙතබ්බො. පරිභොගවසෙනෙව තං භාජෙත්වා පරිභුඤ්ජන්තස්ස භණ්ඩදෙය්‍යං. යම්පනෙත්ථ සෙනාසනත්ථාය නියමිතං, තං පරිභොගවසෙනෙව භාජෙත්වා පරිභුඤ්ජන්තස්ස ථුල්ලච්චයඤ්ච භණ්ඩදෙය්‍යඤ්චා"ති. ඔදිස්ස[1] චීවරත්ථාය දින්නං චීවරෙයෙව උපනෙ

1. සෑ. උද්දිස්ස.

තබ්බං. සචෙ දුබ්භික්ඛං හොති, භික්ඛූ පිණ්ඩපාතෙන කිලමන්ති; චීවරම්පන සුලභං, සඞ්ඝසුට්ඨුතාය අපලොකනකම්මං කත්වා පිණ්ඩපාතෙපි උපනෙතුං වට්ටති. සෙනාසනෙන ගිලානපච්චයෙන වා කිලමන්තෙසු සඞ්ඝසුට්ඨුතාය අපලොකනකම්මං කත්වා තදත්ථායපි උපනෙතුං වට්ටති. ඔදිස්ස[1] පිණ්ඩපාතත්ථාය ගිලානපච්චයත්ථාය ච දින්නෙපි එසෙව නයො. ඔදිස්ස[1] සෙනාසනත්ථාය දින්නං පන ගරුභණ්ඩං හොති. තං රක්ඛිත්වා ගොපෙත්වා තදත්ථමෙව උපනෙතබ්බං. සචෙ පන දුබ්භික්ඛං හොති, භික්ඛූපි පිණ්ඩපාතෙන න යාපෙන්ති. එත්ථ රාජරොගචොරභයාදීහි අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡන්තානං විහාරා පලුජ්ජන්ති, තාලනාලිකෙරාදිකෙ විනාසෙන්ති, සෙනාසනපච්චයම්පන නිස්සාය යාපෙතුං සක්කා හොති, එවරූපෙ කාලෙ සෙනාසනං විස්සජ්ජෙත්වාපි සෙනාසනජග්ගනත්ථාය පරිභොගො භගවතා අනුඤ්ඤාතො. තස්මා එකං වා ද්වෙ වා වරසෙනාසනානි ඨපෙත්වා ඉතරානි ලාමකකොටියා පිණ්ඩපාතත්ථාය විස්සජ්ජෙතුං වට්ටන්ති. මූලවත්ථුච්ඡෙදං පන කත්වා න උපනෙතබ්බං. යො පන ආරාමො චතුපච්චයත්ථාය නියමෙත්වා දින්නො, තත්ථ අපලොකනකම්මං කාරෙතබ්බං. යෙන පන පච්චයෙන ඌනං, තදත්ථං උපනෙතුං වට්ටති. ආරාමො ජග්ගිතබ්බො. වෙතනං දත්වාපි ජග්ගාපෙතුං වට්ටති. යෙ පන වෙතනං ලභිත්වා ආරාමෙයෙව ගෙහං කත්වා වසන්තා රක්ඛන්ති, තෙ චෙ ආගතානං භික්ඛූනං නාලිකෙරං වා තාලපක්කං වා දෙන්ති, යං තෙසං සඞ්ඝෙන අනුඤ්ඤාතං හොති: “දිවසෙ දිවසෙ එත්තකං නාම ඛාදථා”ති. තදෙව තෙ දාතුං ලභන්ති. තතො උත්තරිං තෙසං දදන්තානම්පි ගහෙතුං න වට්ටති. යො පන ආරාමං කෙණියා ගහෙත්වා සඞ්ඝස්ස චතුපච්චයත්ථාය කප්පියභණ්ඩමෙව දෙති, අයං බහුකම්පි දාතුං ලභති. චෙතියස්ස පදීපත්ථාය වා ඛණ්ඩඵුල්ලපටිසඞ්ඛරණත්ථාය වා දින්නො ආරාමොපි ජග්ගිතබ්බො. වෙතනං දත්වාපි ජග්ගාපෙතබ්බො. වෙතනඤ්ච පනෙත්ථ චෙතියසන්තකම්පි සඞ්ඝසන්තකම්පි දාතුං වට්ටති. එතම්පි ආරාමං වෙතනෙන තත්ථෙව වසිත්වා රක්ඛන්තානඤ්ච කෙණියා ගහෙත්වා කප්පියභණ්ඩදායකානඤ්ච තත්ථ ජාතකඵලදානං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

අම්බපාලකාදිවත්ථූසු– **අනාපත්ති භික්ඛවෙ ගොපකස්ස දානෙති** එත්ථ කථං පන ගොපකදානං[2] වට්ටති? කථං න වට්ටතීති? මහාසුමත්ථෙරො තාව ආහ:–“යං ගොපකස්ස පරිච්ඡින්දිත්වා දින්නං හොති: ‘එත්තකං දිවසෙ දිවසෙ ගණ්හා’ති, තදෙව වට්ටති. තතො උත්තරිං න වට්ටතී”ති. මහාපදුමත්ථෙරො පනාහ:– “කිං ගොපකානං පණ්ණං ආරොපෙත්වා නිමිත්තසඤ්ඤං වා කත්වා දින්නං අත්ථි? එතෙසං හත්ථෙ විස්සට්ඨකස්ස එතෙ ඉස්සරා. තස්මා යං එතෙ දෙන්ති, තං බහුකම්පි වට්ටතී”ති. කුරුන්දට්ඨකථායං පන වුත්තං:– “මනුස්සානං ආරාමං වා

1 සතා. උද්දිස්ස. 2. සතා. ගොපකස්ස දානං.

අසුකං වා ඵලාඵලං දාරකා[1] රක්ඛන්ති, තෙහි දින්නං වට්ටති. ආහරාපෙත්වා පන න ගහෙතබ්බං. සඞ්ඝිකෙ පන චෙතියසන්තකෙ ච කෙණියා ගහෙත්වා රක්ඛන්තස්සෙව දාතුං වට්ටති. වෙතනෙන රක්ඛන්තස්ස අත්තනො භාගමත්තං වට්ටතී'ති. මහාපච්චරියම්පන "යං ගිහීනං ආරාමරක්ඛකා භික්ඛූනං දෙන්ති, එතං වට්ටති. භික්ඛුසඞ්ඝස්ස පන ආරාමගොපකා යං අත්තනො භතියා ඛණ්ඩෙත්වා දෙන්ති, එතං වට්ටති. යොපි උපඩ්ඪාරාමං වා කෙචිදෙව රුක්ඛෙ වා[2] භතිං ලභිත්වා රක්ඛති, තස්සාපි අත්තනො සම්පත්තරුක්ඛතො යෙව දාතුං වට්ටති. කෙණියා ගහෙත්වා රක්ඛන්තස්ස පන සබ්බම්පි වට්ටතී"ති වුත්තං. එතම්පන සබ්බං ව්‍යඤ්ජනතො නානං. අත්ථතො එකමෙව. තස්මා අධිප්පායං ඤත්වා ගහෙතබ්බං.

දාරුවත්ථුම්හි-තාවකාලිකො අහං භගවාති තාවකාලිකචිත්තො අහං භගවාති වත්තුකාමෙන වුත්තං; තාවකාලිකචිත්තොති පුන ආහරිත්වා දස්සාමීති එවංචිත්තො අහන්ති වුත්තං හොති. භගවා "තාවකාලිකෙ අනාපත්තී"ති ආහ. අයං පනෙත්ථ පාළිමුත්තකවිනිච්ඡයො:- සචෙ සඞ්ඝො සඞ්ඝිකං කම්මං කාරෙති: උපොසථාගාරං වා භොජනසාලං වා. තතො ආපුච්ඡිත්වා තාවකාලිකං හරිතබ්බං. යො පන සඞ්ඝිකො දබ්බසම්භාරො අගුත්තො දෙවෙ වස්සන්තෙ තෙමෙති[3] ආතපෙන සුක්ඛති, තං සබ්බම්පි ආහරිත්වා අත්තනො ආවාසෙ කාතුං වට්ටති. සඞ්ඝො ආහරාපෙන්තො අඤ්ඤෙන වා දබ්බසම්භාරෙන මූලෙන වා සඤ්ඤාපෙතබ්බො. න සක්කා චෙ හොති සඤ්ඤාපෙතුං, 'සඞ්ඝිකෙන භන්තෙ කතං, සඞ්ඝ[4]පරිභොගෙන වලඤ්ජථා'ති වත්තබ්බං. සෙනාසනස්ස පන අයමෙව භික්ඛු ඉස්සරො. සචෙපි පාසාණත්ථම්භා වා රුක්ඛත්ථම්භා වා කවාටං වා වාතපානං වා නප්පහොති, සඞ්ඝිකං තාවකාලිකං ආහරිත්වා පාකතිකං කාතුං වට්ටතීති. එසෙව නයො අඤ්ඤෙසුපි දබ්බසම්භාරෙසු.

උදකවත්ථුස්මිං-යදා උදකං දුල්ලභං හොති, යොජනතොපි අඩ්ඪයොජනතොපි ආහරියති, එවරූපෙ පරිග්ගහිතඋදකෙ අවහාරො. යතොපි ආහරිමතො[5] වා පොක්ඛරණීආදිසු ඨිතතො වා කෙවලං යාගුභත්තං සම්පාදෙන්ති, පානීයපරිභොගඤ්ච කරොන්ති, න අඤ්ඤං මහාපරිභොගං, තම්පි ථෙය්‍යචිත්තෙන ගණ්හතො අවහාරො. යතො පන එකං වා ද්වෙ වා ඝටෙ ගහෙත්වා ආසනං ධොවිතුං බොධිරුක්ඛෙ සිඤ්චිතුං උදකපූජං කාතුං රජනං පචිතුං ලබ්භති, තත්ථ සඞ්ඝස්ස කතිකාවසෙනෙව පටිපජ්ජිතබ්බං. අතිරෙකං ගණ්හන්තො මත්තිකාදීනි වා ථෙය්‍යචිත්තෙන පක්ඛිපන්තො භණ්ඩං අග්ඝාපෙත්වා කාරෙතබ්බො. සචෙ ආවාසිකා කතිකවත්තං දළ්හං කරොන්ති, අඤ්ඤෙසං භණ්ඩකං ධොවිතුං වා රජිතුං වා න දෙන්ති, අත්තනො පන අඤ්ඤෙසං

1. සී. මු. දායකා.
2. සී. මු. කොචිදෙව රුක්ඛෙ වා.
3. සී. මු. & I. තෙමති.
4. ම. සඞ්ඝිකා.
5. ම. ආහරි'මාතිකතො.

අප්පසන්නානං ගහෙත්වා සබ්බං කරොන්ති, තෙසං කතිකාය න ඨාතබ්බං. යත්තකං තෙ ධොවන්ති, තත්තකං ධොවිතබ්බං. සචෙ සඞ්ඝස්ස චෙ තිස්සො පොක්ඛරණියො වා උදකසොණ්ඩියො වා හොන්ති, කතිකා ච කතා 'එත්ථ නහායිතබ්බං, ඉතො පානීයං ගහෙතබ්බං, ඉධ සබ්බපරිභොගො කාතබ්බො'ති. කතිකවත්තෙනෙව සබ්බං කාතබ්බං. යත්ථ කතිකා නත්ථි, තත්ථ සබ්බපරිභොගො වට්ටතීති.

මත්තිකාවත්ථුස්මිං-යත්ථ මත්තිකා දුල්ලභා හොති, නානප්පකාරා වා වණ්ණමත්තිකා ආහරිත්වා ඨපිතා, තත්ථ ථොකාපි පඤ්චමාසකං අග්ඝති. තස්මා පාරාජිකං. සඞ්ඝිකෙ පන කම්මෙ චෙතියකම්මෙ ච නිට්ඨිතෙ සඞ්ඝං ආපුච්ඡිත්වා තාවකාලිකං වා ගහෙතුං වට්ටති. සුධායම්පි චිත්තකම්මවණ්ණෙසුපි එසෙව නයො.

තිණවත්ථුස්මිං-ඣාපිතතිණෙ ඨානා චාවනස්ස අභාවෙන දුක්කටං, භණ්ඩදෙය්‍යම්පන හොති. සඞ්ඝො තිණවත්ථුං ජග්ගිත්වා සඞ්ඝිකං ආවාසං ඡාදෙති. පුන කදාචි ජග්ගිතුං න සක්කොති. අථඤ්ඤො එකො භික්ඛු වත්තසීසෙන ජග්ගති, සඞ්ඝස්සෙවෙතං. නො චෙ ජග්ගති, සඞ්ඝෙන එකො භික්ඛු වත්තබ්බො 'ජග්ගිත්වා දෙහී'ති. සො චෙ භාගං ඉච්ඡති, භාගං දත්වාපි ජග්ගාපෙතබ්බං. සචෙ භාගං වඩ්ඪෙති, දාතබ්බමෙව. වඩ්ඪෙති යෙව, "ගච්ඡ. ජග්ගිත්වා සබ්බං ගහෙත්වා අත්තනො සෙනාසනං ඡාදෙහී"ති වත්තබ්බො. කස්මා? නට්ඨෙ අත්ථො නත්ථි. දදන්තෙහි පන සවත්ථුකං න දාතබ්බං. ගරුභණ්ඩං හොති. තිණමත්තං පන දාතබ්බං. තස්මිං ච ජග්ගිත්වා අත්තනො සෙනාසනං ඡාදෙන්තෙ 'පුන සඞ්ඝො ජග්ගිතුං පහොති. ත්වං මා ජග්ගි. සඞ්ඝො ජග්ගිස්සතී'ති වත්තබ්බො.

මඤ්චාදීනි සත්ත වත්ථූනි පාකටානෙව. පාළියං පන අනාගතම්පි පාසාණත්ථම්භං වා රුක්ඛත්ථම්භං වා අඤ්ඤං වා කිඤ්චි පාදග්ඝනකං හරන්තස්ස පාරාජිකමෙව. පධානඝරාදීසු ජිණ්ණපතිතානං පරිවෙණාදීනං කුඩ්ඩම්පි පාකාරම්පි භින්දිත්වා ඉට්ඨකාදීනි අවහරන්තස්සාපි එසෙව නයො. කස්මා? සඞ්ඝිකං[1] නාම කදාචි අජ්ඣාවසන්ති. කදාචි න අජ්ඣාවසන්ති. පච්චන්තෙ චොරභයෙන ජනපදෙ වුට්ඨහන්තෙ ජිණ්ණවිහාරාදීසු කිඤ්චි පරික්ඛාරං හරන්තස්සාපි එසෙව නයො. යෙ පන තතො තාවකාලිකං හරන්ති, පුන ආවසිතෙසු ච විහාරෙසු භික්ඛූ ආහරාපෙන්ති, දාතබ්බං. සචෙපි තතො ආහරිත්වා සෙනාසනං කතං හොති, තං වා තදග්ඝනකං වා දාතබ්බමෙව. 'පුන ආවසිස්සාමා'ති ආලයං අච්ඡින්දිත්වා වුට්ඨිතෙසු ජනපදෙසු ගණසන්තකං වා පුග්ගලිකං වා ගහිතං හොති, තෙ ච අනුජානන්ති, පටිකම්මෙන කිච්චං නත්ථි. සඞ්ඝිකම්පන ගරුභණ්ඩං. තස්මා පටිකම්මං කාතබ්බමෙව.

1. සී. I. සඞ්ඝිකස්ස.

විහාරපරිභොගවත්ථුං–උත්තානත්ථමෙව. **අනුජානාමි භික්ඛවෙ තාවකාලිකං හරිතුන්ති** එත්ථ යො භික්ඛු සඞ්ඝිකං මඤ්චං වා පීඨං වා තාවකාලිකං හරිත්වා අත්තනො ඵාසුකට්ඨානෙසු එකම්පි ද්වෙපි මාසෙ සඞ්ඝිකපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජති, ආගතාගතානං වුඩ්ඪතරානං දෙති, න පටිබාහති, තස්ස තස්මිං නට්ඨෙපි ජිණ්ණෙපි ථෙය්‍යාය[1] අවහටෙපි ගීවා න හොති. වසිත්වා පන ගච්ඡන්තෙන යථාඨානෙ ඨපෙතබ්බං. යො පන පුග්ගලිකපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජති, ආගතාගතානං වුඩ්ඪතරානං න දෙති, තස්ස තස්මිං නට්ඨෙ ගීවා හොති. අඤ්ඤම්පන ආවාසං හරිත්වා පරිභුඤ්ජන්තෙන සචෙ තත්ථ වුඩ්ඪතරෙ ආගන්ත්වා වුට්ඨාපෙන්ති, 'මයා ඉදං අසුකාවාසතො නාම ආභතං. ගච්ඡාමි. තං පාකතිකං කරොථා'ති වත්තබ්බං. සචෙ සො භික්ඛු 'අහං පාකතිකං කරිස්සාමී'ති වදති, තස්ස භාරං කත්වාපි ගන්තුං වට්ටතීති **සඞ්ඛෙපට්ඨකථායං** වුත්තං.

චම්පාවත්ථුම්හි–**තෙකටුලාති**[2] තිලතණ්ඩුලමුග්ගෙහි වා තිලතණ්ඩුලමාසෙහි වා තිලතණ්ඩුලකුලත්ථෙහි වා තිලතණ්ඩුලෙහි සද්ධිං යංකිඤ්චි එකං අපරන්නං පක්ඛිපිත්වා තීහි කතා; එතං කිර ඉමෙහි තීහි චතුභාගඋදකසම්භින්නෙන ඛීරෙ සප්පිමධුසක්ඛරාදීහි යොජෙත්වා කරොන්ති. රාජගහවත්ථුම්හි–**මධුගොළකොති** අතිරසපූවො වුච්චති; මධුසීසකන්තිපි වදන්ති. සෙසමෙත්ථ වත්ථුද්වයෙපි ඔදනභාජනීයවත්ථුස්මිං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. අජ්ජුකවත්ථුස්මිං–**එතදෙවාවාති** ගිලානො හුත්වා අවොච; **ආයස්මා උපාලි ආයස්මතො අජ්ජුකස්ස පක්ඛොති** න අගතිගමනවසෙන පක්ඛො; අපිච ඛො අනාපත්තිසඤ්ඤිතාය ලජ්ජී අනුග්ගහෙන විනයානුග්ගහෙන ච ථෙරො පක්ඛොති වෙදිතබ්බො. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව. බාරාණසීවත්ථුස්මිං–**චොරෙහි උපද්දුතන්ති** චොරෙහි විලුත්තං; **ඉද්ධියා ආනෙත්වා පාසාදෙ ඨපෙසීති** ථෙරො කිර තං කුලං සොකසල්ලසමප්පිතං ආවට්ටන්තං විවට්ටන්තං දිස්වා තස්ස කුලස්ස අනුකම්පාය පසාදානුරක්ඛණත්ථාය ධම්මානුග්ගහෙන අත්තනො ඉද්ධියා තෙසංයෙව පාසාදං දාරකානං සමීපෙ හොතූති අධිට්ඨාසි. 'දාරකා අම්හාකං පාසාදෙ'ති සඤ්ජානිත්වා අභිරුහිංසු. තතො ථෙරො ඉද්ධිං පටිසංහරි. පාසාදොපි සකට්ඨානෙ යෙව අට්ඨාසි. වොහාරවසෙන පන වුත්තං "**තෙ දාරකෙ ඉද්ධියා ආනෙත්වා පාසාදෙ ඨපෙසී**"ති. **ඉද්ධිවිසයෙති** ඊදිසාය අධිට්ඨානිද්ධියා අනාපත්ති; විකුබ්බනිද්ධි පන න වට්ටති. අවසානෙ වත්ථුද්වයං **උත්තානත්ථමෙවාති.**

සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

දුතියපාරාජිකවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

1. සී. I. ඡ. මු. ථෙනාය. 2 ස්‍යා. තෙකතුලාති. ම. තෙකටුලයාගුනි.

තත්‍රායං අනුසාසනී :-

දුතියං අදුතියෙන-යං ජිනෙන පකාසිතං,
පරාජිත[1] කිලෙසෙන-පාරාජිකමිදං ඉධ.

සික්ඛාපදං සමං තෙන[2]-අඤ්ඤං කිඤ්චි න විජ්ජති,
අනෙකනයවොකිණ්ණං-ගම්භීරත්ථවිනිච්ඡයං.

තස්මා වත්ථුම්හි ඔතිණ්ණෙ-භික්ඛුනා විනයඤ්ඤුනා,
විනයානුග්ගහෙනෙත්ථ-කරොන්තෙන විනිච්ඡයං.

පාළිං අට්ඨකථඤ්චෙව-සාධිප්පායමසෙසතො,
ඔගය්හ අප්පමත්තෙන-කරණීයො විනිච්ඡයො.

ආපත්තිදස්සනුස්සාහො-න කාතබ්බො කුදාචනං,
පස්සිස්සාමි අනාපත්ති-මිති කයිරාථ මානසං.

පස්සිත්වාපි ච ආපත්තිං-අවත්වාව පුනප්පුනං,
වීමංසිත්වාථ විඤ්ඤූහි-සංසන්දිත්වා ච[3] තං වදෙ.

කප්පියෙපි ච වත්ථුස්මිං-චිත්තස්ස ලහුවත්තිනො,
වසෙන සාමඤ්ඤගුණා-චවන්තීධ පුථුජ්ජනා.

තස්මා පරපරික්ඛාරං-ආසීවිසමිවොරගං,
අග්ගිං විය ච සම්පස්සං-ආමසෙය්‍ය[4] විචක්ඛණොති.

---

1. 1. 3.

තතියං තීහි සුද්ධෙන-යං බුද්ධෙන විභාවිතං,
පාරාජිකං තස්සදානි-පත්තො සංවණ්ණනාක්කමො.

යස්මා තස්මා සුවිඤ්ඤෙය්‍යං-යං පුබ්බෙ ච පකාසිතං,
තං වජ්ජයිත්වා අස්සාපි-හොති සංවණ්ණනා අයං.

තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා වෙසාලියං විහරති මහාවනෙ කූටාගාරසාලායන්ති-එත්ථ වෙසාලියන්ති එවංනාමකෙ ඉත්ථිලිඞ්ගවසෙන පවත්තවොහාරෙ නගරෙ; තඤ්හි නගරං තික්ඛත්තුං පාකාරපරික්ඛෙපවඩ්ඪනෙන විසාලීභූතත්තා වෙසාලීති වුච්චති.[5] ඉදම්පි ච නගරං සබ්බඤ්ඤුතප්පත්තෙයෙව සම්මාසම්බුද්ධෙ සබ්බාකාරෙන වෙපුල්ලං පත්තන්ති වෙදිතබ්බං. එවං ගොචරගාමං දස්සෙත්වා නිවාසට්ඨානමාහ "මහාවනෙ කූටාගාරසාලාය"න්ති. තත්ථ මහාවනං නාම සයංජාතමරොපිමං සපරිච්ඡෙදං මහන්තං වනං. කපිලවත්ථුසාමන්තා පන මහාවනං හිමවන්තෙන සහ එකාබද්ධං අපරිච්ඡෙදං හුත්වා

---

1. සී. මු. පාරාජිකං.
2. සී. මු. සමන්තෙන.
3. ස්‍යා. ක. ම සංසන්දිත්වාව.
4. ම. ක. සී. මු. නාමසෙය්‍ය.
5. ස්‍යා. 'අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරො පනස්ස ආනුපුබ්බිකථා. ඉච්ඡන්තෙහි පරමත්ථජොතිකාය ඛුද්දකට්ඨකථාය රතනසුත්තවණ්ණනාතො ගහෙතබ්බා.' ඉච්චධිකා.

මහාසමුද්දං ආහච්ච ඨිතං. ඉදං තාදිසං න හොති. සපරිච්ඡෙදං මහන්තං වනන්ති මහාවනං. කූටාගාරසාලා පන මහාවනං නිස්සාය කතෙ ආරාමෙ කූටාගාරං අන්තො කත්වා හංසවට්ටකච්ඡන්නෙන[1] කතා සබ්බාකාරසම්පන්නා බුද්ධස්ස භගවතො ගන්ධකුටි වෙදිතබ්බා. අනෙකපරියායෙන අසුභකථං කථෙතීති අනෙකෙහි කාරණෙහි අසුභාකාරසන්දස්සනප්පවත්තං කායවිච්ඡන්දනියකථං කථෙති. සෙය්‍යථීදං: "අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ කෙසා ලොමා නඛා-පෙ-මුත්ත"න්ති. කිං වුත්තං හොති? භික්ඛවෙ! ඉමස්මිං ව්‍යාමමත්තෙ කළෙබරෙ සබ්බාදරෙනාපි[2] විචිනන්තො න කොචි කිඤ්චි මුත්තං වා මණිං වා වෙළුරියං වා අගරුං වා චන්දනං වා කුඞ්කුමං වා කප්පූරං වා වාසචුණ්ණාදිං වා අණුමත්තම්පි සුචිභාවං පස්සති. අථ ඛො පරමදුග්ගන්ධං ජෙගුච්ඡං අස්සිරිකදස්සනං කෙසලොමාදිං නානප්පකාරමසුචිංයෙව පස්සති. තස්මා න එත්ථ ඡන්දො වා රාගො වා කරණීයො. යෙපි හි උත්තමඞ්ගෙ සිරස්මිං ජාතා කෙසා නාම, තෙපි අසුභා චෙව අසුචිනො ච පටික්කූලා ච. සො ච නෙසං අසුභාසුචිපටික්කූලභාවො වණ්ණතොපි සණ්ඨානතොපි ගන්ධතොපි ආසයතොපි ඔකාසතොපීති පඤ්චහි කාරණෙහි වෙදිතබ්බො. එවං ලොමාදීනන්ති. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරො පන විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. ඉති භගවා එකමෙකස්මිං කොට්ඨාසෙ පඤ්චපඤ්චප්පභෙදෙන අනෙකපරියායෙන අසුභකථං කථෙති. අසුභාය වණ්ණං භාසතීති උද්ධුමාතකාදිවසෙන අසුභමාතිකං නික්ඛිපිත්වා පදභාජනියෙන තං විභජන්තො වණ්ණෙන්තො සංවණ්ණෙන්තො අසුභාය වණ්ණං භාසති; අසුභභාවනාය වණ්ණං භාසතීති යා අයං කෙසාදීසු වා උද්ධුමාතකාදීසු වා අජ්ඣත්තබහිද්ධා වත්ථූසු අසුභාකාරං ගහෙත්වා පවත්තස්ස චිත්තස්ස භාවනා වඩ්ඪනා ඵාතිකම්මං, තස්සා අසුභභාවනාය ආනිසංසං දස්සෙන්තො වණ්ණං භාසති ගුණං පරිකිත්තෙති; සෙය්‍යථීදං: "අසුභභාවනාභියුත්තො භික්ඛවෙ භික්ඛු කෙසාදීසු වා වත්ථූසු උද්ධුමාතකාදීසු වා වත්ථූසු පඤ්චඞ්ගසමන්නාගතං තිවිධකල්‍යාණං දසලක්ඛණසම්පන්නං පඨමජ්ඣානං පටිලභති. සො තං පඨමජ්ඣානසඞ්ඛාතං චිත්තමඤ්ජූසං නිස්සාය විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා උත්තමත්ථං අරහත්තං පාපුණාතී"ති.

තත්‍රිමානි පඨමස්ස ඣානස්ස දස ලක්ඛණානි:- පාරිපන්ථිකතො චිත්තවිසුද්ධි, මජ්ඣිමස්ස සමාධිනිමිත්තස්ස පටිපත්ති, තත්ථ චිත්තපක්ඛන්දනං, විසුද්ධස්ස චිත්තස්ස අජ්ඣුපෙක්ඛණං, සමථපටිපන්නස්ස අජ්ඣුපෙක්ඛණං, එකත්තුපට්ඨානස්ස අජ්ඣුපෙක්ඛණං, තත්ථ ජාතානං ධම්මානං අනතිවත්තනට්ඨෙන සම්පහංසනා, ඉන්ද්‍රියානං එකරසට්ඨෙන තදුපග[3]විරියවාහනට්ඨෙන[4] සම්පහංසනා, ආසෙවනට්ඨෙන සම්පහංසනා"ති. තත්‍රායං පාළි:- "පඨමස්ස ඣානස්ස කො ආදි? කිං

1. ම. & සී. මු. වට්ටඡදනච්ඡන්නෙන
2. ම. & සී. මු. සබ්බ කාරෙනපි.
3. ස්‍යා. තදනුරූපග.
4. සී. මු එකරසට්ඨෙන සම්පහංසනා

[තදුපග-වෙඨන

මජ්ඣෙ[1]? කිං පරියොසානං? පඨමස්ස ඣානස්ස පටිපදාවිසුද්ධි ආදි. උපෙක්ඛානුබ්‍රූහනා මජ්ඣෙ. සම්පහංසනා පරියොසානං. පඨමස්ස ඣානස්ස පටිපදාවිසුද්ධි ආදි. ආදිස්ස කති ලක්ඛණානි? ආදිස්ස තීණි ලක්ඛණානි: යො තස්ස පරිපන්ථො, තතො චිත්තං විසුජ්ඣති; විසුද්ධත්තා චිත්තං මජ්ඣිමං සමාධිනිමිත්තං පටිපජ්ජති; පටිපන්නත්තා තත්ථ චිත්තං පක්ඛන්දති; යඤ්ච පරිපන්ථතො චිත්තං විසුජ්ඣති, යඤ්ච විසුද්ධත්තා චිත්තං මජ්ඣිමං සමාධිනිමිත්තං පටිපජ්ජති, යඤ්ච පටිපන්නත්තා තත්ථ චිත්තං පක්ඛන්දති; පඨමස්ස ඣානස්ස පටිපදාවිසුද්ධි ආදි. ආදිස්ස ඉමානි තීණි ලක්ඛණානි. තෙන වුච්චති: 'පඨමජ්ඣානං ආදිකල්‍යාණඤ්චෙව හොති තිලක්ඛණසම්පන්නඤ්චා'ති. පඨමස්ස ඣානස්ස උපෙක්ඛානුබ්‍රූහනා මජ්ඣෙ. මජ්ඣස්ස කති ලක්ඛණානි? මජ්ඣස්ස තීණි ලක්ඛණානි: විසුද්ධං චිත්තං අජ්ඣුපෙක්ඛති; සමථපටිපන්නං අජ්ඣුපෙක්ඛති; එකත්තුපට්ඨානං අජ්ඣුපෙක්ඛති; යඤ්ච විසුද්ධං චිත්තං අජ්ඣුපෙක්ඛති, යඤ්ච සමථපටිපන්නං අජ්ඣුපෙක්ඛති, යඤ්ච එකත්තුපට්ඨානං අජ්ඣුපෙක්ඛති; පඨමස්ස ඣානස්ස උපෙක්ඛානුබ්‍රූහනා මජ්ඣෙ. මජ්ඣස්ස ඉමානි තීණි ලක්ඛණානි. තෙන වුච්චති: 'පඨමජ්ඣානං මජ්ඣෙකල්‍යාණඤ්චෙව හොති තිලක්ඛණසම්පන්නඤ්චා'ති. පඨමස්ස ඣානස්ස සම්පහංසනා පරියොසානං. පරියොසානස්ස කති ලක්ඛණානි? පරියොසානස්ස චත්තාරි ලක්ඛණානි: තත්ථ ජාතානං ධම්මානං අනතිවත්තනට්ඨෙන සම්පහංසනා, ඉන්ද්‍රියානං එකරසට්ඨෙන සම්පහංසනා, තදුපගවිරියවාහනට්ඨෙන සම්පහංසනා, ආසෙවනට්ඨෙන සම්පහංසනා; පඨමස්ස ඣානස්ස සම්පහංසනා පරියොසානං. පරියොසානස්ස ඉමානි චත්තාරි ලක්ඛණානි. තෙන වුච්චති: 'පඨමජ්ඣානං පරියොසානකල්‍යාණඤ්චෙව හොති චතුලක්ඛණසම්පන්නඤ්චා'ති. එවං තිවිධත්තගතං චිත්තං තිවිධකල්‍යාණං දසලක්ඛණසම්පන්නං විතක්කසම්පන්නඤ්චෙව හොති. විචාරපීතිසුඛසම්පන්නඤ්ච. චිත්තස්ස අධිට්ඨානසම්පන්නඤ්ච. සද්ධාසම්පන්නඤ්ච. විරියසතිසමාධිපඤ්ඤාසම්පන්නඤ්චා''ති.[a]

ආදිස්ස ආදිස්ස අසුභසමාපත්තියා වණ්ණං භාසතීති එවම්පි ඉත්ථම්පීති පුනප්පුන වවත්ථානං කත්වා ආදිසතො අසුභසමාපත්තියා වණ්ණං භාසති; ආනිසංසං කථෙති; ගුණං පරිකිත්තෙති. සෙය්‍යථිදං– "අසුභසඤ්ඤාපරිචිතෙන භික්ඛවෙ භික්ඛුනො චෙතසා බහුලං විහරතො මෙථුනධම්මසමාපත්තියා චිත්තං පතිලීයති පතිකුටති පතිවට්ටති න සම්පසාරීයති. උපෙක්ඛා වා පාටිකුල්‍යතා වා සණ්ඨාති. සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ කුක්කුටපත්තං වා නහාරුදද්දුලං වා අග්ගිම්හි පක්ඛිත්තං පතිලීයති පතිකුටති පතිවට්ටති න සම්පසාරීයති, එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ අසුභසඤ්ඤාපරිචිතෙන භික්ඛුනො චෙතසා බහුලං විහරතො මෙථුනධම්මසමාපත්තියා චිත්තං පතිලීයති පතිකුටති

1. සී. මු. මජ්ඣං. a. පටිසම්භිදාමග්ග.

පතිවත්තති න සම්පසාරියතී"ති. **ඉච්ඡාමහං භික්ඛවෙ අඩ්ඪමාසං පතිසල්ලීයිතුන්ති** අහං භික්ඛවෙ එකං අඩ්ඪමාසං පතිසල්ලීයිතුං නිලීයිතුං එකොව හුත්වා විහරිතුං ඉච්ඡාමීති අත්ථො. **නම්හි කොචි උපසඞ්කමිතබ්බො අඤ්ඤත්‍ර එකෙන පිණ්ඩපාතනීහාරකෙනාති** යො අත්තනා පයුත්තවාචං අකත්වා මමත්ථාය සද්ධෙසු කුලෙසු පටියත්තං පිණ්ඩපාතං නීහරිත්වා මය්හං උපනාමෙති, තං පිණ්ඩපාතනීහාරකං එකං භික්ඛුං ඨපෙත්වා නම්හි අඤ්ඤෙන කෙනචි භික්ඛුනා වා ගහට්ඨෙන වා උපසඞ්කමිතබ්බොති කස්මා පන එවමාහාති?.

අතීතෙ කිර පඤ්චසතා මිගලුද්දකා මහතීහි දණ්ඩවාගුරාහි[1] අරඤ්ඤං පරික්ඛිපිත්වා හට්ඨතුට්ඨා එකතොයෙව යාවජීවං මිගපක්ඛිඝාතකම්මෙන ජීවිකං කප්පෙත්වා නිරයෙ උප්පන්නා. තෙ තත්ථ පච්චිත්වා පුබ්බෙ කතෙන කෙනචිදෙව කුසලකම්මෙන මනුස්සෙසු උප්පන්නා කල්‍යාණූපනිස්සයවසෙන සබ්බෙපි භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජඤ්ච උපසම්පදඤ්ච ලභිංසු. තෙසං තතො මූලාකුසලකම්මතො අවිපක්කවිපාකා අපරාපරචෙතනා තස්මිං අඩ්ඪමාසබ්භන්තරෙ අත්තූපක්කමෙන ච පරූපක්කමෙන ච ජීවිතුපච්ඡෙදාය ඔකාසමකාසි. තං භගවා අද්දස. කම්මවිපාකො නාම න සක්කා කෙනචි පටිබාහිතුං. තෙසු ච භික්ඛූසු පුථුජ්ජනාපි අත්ථි සොතාපන්නසකදාගාමිඅනාගාමිඛීණාසවාපි. තත්ථ ඛීණාසවා අප්පටිසන්ධිකා. ඉතරෙ අරියසාවකා නියතගතිකා සුගතිපරායණා. පුථුජ්ජනානං පන ගති අනියතා. අථ භගවා චින්තෙසි: 'ඉමෙ අත්තභාවෙ ඡන්දරාගෙන මරණභයභීතා න සක්ඛිස්සන්ති ගතිං විසොධෙතුං. හන්ද නෙසං ඡන්දරාගප්පහාණාය අසුභකථං කථෙමි. තං සුත්වා අත්තභාවෙ විගතඡන්දරාගතාය ගතිවිසොධනං කත්වා සග්ගෙ පටිසන්ධිං ගණ්හිස්සන්ති. එවං නෙසං මම සන්තිකෙ පබ්බජ්ජා සාත්ථිකා භවිස්සතී'ති. තතො නෙසං අනුග්ගහාය අසුභකථං කථෙසි කම්මට්ඨානසීසෙන. නො මරණවණ්ණසංවණ්ණනාධිප්පායෙන. කථෙත්වා ච පනස්ස එතදහොසි:–"සචෙ මං ඉමං අඩ්ඪමාසං භික්ඛූ පස්සිස්සන්ති, 'අජ්ජ එකො භික්ඛු මතො. අජ්ජ ද්වෙ–පෙ–අජ්ජ දසා'ති ආගන්ත්වා ආරොචෙස්සන්ති. අයඤ්ච කම්මවිපාකො න සක්කා මයා වා අඤ්ඤෙන වා පටිබාහිතුං. ස්වාහං තං සුත්වාපි කිං කරිස්සාමි? කිං මෙ අනත්ථකෙන අනයබ්‍යසනෙන සුතෙන? හන්දාහං භික්ඛූනං අදස්සනං උපගච්ඡාමී"ති. තස්මා එවමාහ: "**ඉච්ඡාමහං භික්ඛවෙ අඩ්ඪමාසං පතිසල්ලීයිතුං. නම්හි කෙනචි උපසඞ්කමිතබ්බො අඤ්ඤත්‍ර එකෙන පිණ්ඩපාතනීහාරකෙනා**"ති.

අපරෙ පනාහු: "පරූපවාදවිවජ්ජනත්ථං එවං වත්වා පතිසල්ලීනො"ති. පරෙ කිර භගවන්තං උපවදිස්සන්ති "අයං සබ්බඤ්ඤූ අහං සද්ධම්මවරචක්කවත්තී"ති පටිජානමානො අත්තනොපි සාවකෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං ඝාතෙන්තෙ නිවාරෙතුං න සක්කොති? කිමඤ්ඤං

1. සී. මු. ඡ. I. වාගුරාහි.

සක්ඛිස්සතී''ති. තත්‍ථ පණ්ඩිතා වක්ඛන්ති:– “භගවා පතිසල්ලානමනුයුත්තො නයිමං පවත්තිං ජානාති. කොචිස්ස ආරොචයිතාපි නත්‍ථි. සචෙ ජානෙය්‍ය, අද්ධා නිවාරෙය්‍යා''ති. ඉදං පන ඉච්ඡාමත්තං. පඨමමෙවෙත්‍ථ කාරණං.

නාස්සුධාති එත්‍ථ අස්සුධාති පදපූරණමත්තෙ අවධාරණත්‍ථෙ වා නිපාතො; නෙව කොචි භගවන්තං උපසඞ්කමතීති අත්‍ථො.[1] අනෙකෙහි වණ්ණසණ්ඨානාදීහි කාරණෙහි වොකාරො අස්සාති=**අනෙකාකාරවොකාරො;** අනෙකාකාරවොකිණ්ණො අනෙකාකාරසම්මිස්සොති වුත්තං හොති. කො සො? අසුභභාවනානුයොගො. තං අනෙකාකාරවොකාරං අසුභභාවනානුයොගං; **අනුයුත්තා විහරන්තීති** යුත්තා පයුත්තා විහරන්ති; **අට්ටීයන්තීති** තෙන[2] කායෙන අට්ටා දුක්ඛිතා හොන්ති; **හරායන්තීති** ලජ්ජන්ති; **ජිගුච්ඡන්තීති** සඤ්ජාතජිගුච්ඡා හොන්ති; **දහරොති** තරුණො; **යුවාති** යොබ්බනෙන සමන්නාගතො; **මණ්ඩනකජාතියොති** මණ්ඩනකපකතිකො; **සීසං න්හාතොති** සීසෙන සද්ධිං න්හාතො; **දහරො යුවාති** ච එත්‍ථ දහරවචනෙන පඨමයොබ්බනභාවං දස්සෙති. පඨමයොබ්බනෙ හි සත්තා විසෙසෙන මණ්ඩනකජාතියා හොන්ති. **සීසං න්හාතොති** ඉමිනා මණ්ඩනානුයොගකාලං. යුවාපි හි කිඤ්චි කම්මං කත්වා සඞ්කිලිට්ඨසරීරො න මණ්ඩනානුයුත්තො හොති. සීසං න්හාතො පන සො මණ්ඩනමෙවානුයුඤ්ජති. අහිකුණපාදීහි දට්ඨුම්පි න ඉච්ඡති. සො තස්මිං ඛණෙ **අහිකුණපෙන වා කුක්කුරකුණපෙන වා මනුස්සකුණපෙන වා කණ්ඨෙ ආසත්තෙන**[3] කෙනචිදෙව පච්චත්‍ථිකෙන ආනෙත්වා කණ්ඨෙ බද්ධෙන පටිමුක්කෙන යථා අට්ටීයෙය්‍ය හරායෙය්‍ය ජිගුච්ඡෙය්‍ය, එවමෙව තෙ භික්ඛූ සකෙන කායෙන අට්ටීයන්තා හරායන්තා ජිගුච්ඡන්තා සො විය පුරිසො තං කුණපං විගතච්ඡන්දරාගතාය අත්තනො කායං පරිච්චජිතුකාමා හුත්වා සත්‍ථං ආදාය අත්තනාපි අත්තානං ජීවිතා වොරොපෙන්ති. ‘ත්වං මං ජීවිතා වොරොපෙහි. අහං ත්ව’න්ති එවං අඤ්ඤමඤ්ඤම්පි ජීවිතා වොරොපෙන්ති. **මිගලණ්ඩිකම්පි සමණකුත්තකන්ති** මිගලණ්ඩිකොති තස්ස නාමං; **සමණකුත්තකොති** සමණවෙසධාරකො; සො කිර සිඛාමත්තං ඨපෙත්වා සීසං මුණ්ඩෙත්වා එකං කාසාවං නිවාසෙත්වා එකං අංසෙ කත්වා විහාරංයෙව උපනිස්සාය විඝාසාදභාවෙන ජීවති. තම්පි මිගලණ්ඩිකං සමණකුත්තකං උපසඞ්කමිත්වා එවං වදන්ති. **සාධූති** ආයාචනත්‍ථෙ නිපාතො; **නොති** උපයොගබහුවචනං; සාධු ආවුසො අම්හෙ ජීවිතා වොරොපෙහීති වුත්තං හොති. එත්‍ථ ච අරියා නෙව පාණාතිපාතං කරිංසු. න සමාදපෙසුං. න සමනුඤ්ඤා අහෙසුං. පුථුජ්ජනා පන සඛිමකංසු.

1. සී. I. &. ස්‍යා. ‘අත්‍ථො’ ඉති පදං නත්‍ථි. 2. ම. &. සී. මු. සකෙන.
3. ස්‍යා. ආලග්ගෙන.

ලොහිතකන්ති ලොහිතමක්ඛිතං; **යෙන වග්ගුමුදාති** වග්ගුමුදා ලොකස්ස පුඤ්ඤසම්මතා නදී; සොපි කිර තං පාපං තත්ථ පවාහෙස්සාමීති සඤ්ඤාය ගතො. **අහුදෙව කුක්කුච්චන්ති** තෙසු කිර භික්ඛූසු කෙනචිපි කායවිකාරො වා වචීවිකාරො වා න කතො, සබ්බෙ සතා සම්පජානා දක්ඛිණෙන පස්සෙන නිපජ්ජිංසු. තං අනුස්සරතො තස්ස කුක්කුච්චං අහොසියෙව. නදියා ආනුභාවෙන අප්පමත්තකම්පි පාපං පහීණං නාම නත්ථි. **අහු විප්පටිසාරොති** තස්සෙව කුක්කුච්චස්ස සභාවනියමනත්ථමෙතං වුත්තං. විප්පටිසාරකුක්කුච්චං අහොසි, න විනයකුක්කුච්චන්ති **අලාභා වත මෙති** ආදි කුක්කුච්චස්ස පවත්තිආකාරදස්සනත්ථං වුත්තං. තත්ථ **අලාභා වත මෙති** ආයතිඤ්හි මම හිතසුඛලාභා නාම නත්ථීති අනුත්ථුනාති; **න වත මෙ ලාභාති** ඉමිනා පන තමෙවත්ථං දළ්හං කරොති. අයං හෙත්ථ අධිප්පායො:- සචෙපි කොචි ලාභා තෙති[1] වදෙය්‍ය, තං මිච්ඡා. න වත[2] මෙ ලාභා'ති. **දුල්ලද්ධං වත මෙති** කුසලානුභාවෙන ලද්ධම්පි ඉදං මනුස්සත්තං දුල්ලද්ධං වත මෙ; **න වත මෙ සුලද්ධන්ති** ඉමිනා පන තමෙවත්ථං දළ්හං කරොති; අයං හෙත්ථ අධිප්පායො:- 'සචෙපි කොචි සුලද්ධං තෙති වදෙය්‍ය, තං මිච්ඡා. න වත මෙ සුලද්ධ'න්ති. **අපුඤ්ඤං පසුතන්ති** අපුඤ්ඤං උපචිතං ජනිතං වා; කස්මා ඉති චෙ? **ය්වාහං භික්ඛූ-පෙ-වොරොපෙසින්ති**. තස්සත්ථො: යො අහං සීලවන්තෙ තාය එව සීලවන්තතාය කල්‍යාණධම්මෙ උත්තමධම්මෙ සෙට්ඨධම්මෙ භික්ඛූ ජීවිතා වොරොපෙසින්ති.

අඤ්ඤතරා මාරකායිකාති නාමවසෙන අපාකටා එකා භුම්මදෙවතා මිච්ඡාදිට්ඨිකා මාරපක්ඛිකා මාරස්ස අනුවත්තිකා එවමයං මාරධෙය්‍යං මාරවිසයං නාතික්කමිස්සතීති චින්තෙත්වා සබ්බාභරණවිභූසිතා හුත්වා අත්තනො ආනුභාවං දස්සයමානා අභිජ්ජමානෙ උදකෙ පඨවීතලෙ චඞ්කමමානා විය ආගන්ත්වා මිගලණ්ඩිකං සමණකුත්තකං එතදවොච. **සාධු සාධූති** සම්පහංසනත්ථෙ නිපාතො; තස්මා එව විච්චනඤ්ච. **අතිණ්ණෙ තාරෙසීති** සංසාරතො අතිණ්ණෙ ඉමිනා ජීවිතා වොරොපනෙන තාරෙසි පරිමොචෙසීති. අයං කිර එතිස්සා දෙවතාය බාලාය දුම්මෙධාය ලද්ධි: යෙ න මතා, තෙ සංසාරතො න මුත්තා. යෙ මතා තෙ මුත්තාති. තස්මා සංසාරමොචකමිලක්ඛා විය එවංලද්ධිකා හුත්වා තම්පි තත්ථ නියොජෙන්තී එවමාහ. අථ ඛො මිගලණ්ඩිකො සමණකුත්තකො තාව භුසං උප්පන්නවිප්පටිසාරොපි තං දෙවතාය ආනුභාවං දිස්වා "අයං දෙවතා එවමාහ. අද්ධා ඉමිනා අත්ථෙන එවමෙව භවිතබ්බ"න්ති නිට්ඨං ගන්ත්වා **ලාභා කිර මෙති** ආදීනි පරිකිත්තයන්තො **විහාරෙන විහාරං පරිවෙණෙන පරිවෙණං උපසඞ්කමිත්වා එවං වදෙතීති** තං තං විහාරඤ්ච පරිවෙණඤ්ච උපසඞ්කමිත්වා ද්වාරං විවරිත්වා අන්තො පවිසිත්වා භික්ඛූ එවං වදෙති: '**කො අතිණ්ණො? කං තාරෙමී?**'ති. **හොතියෙව භයන්ති** මරණං පටිච්ච චිත්තුත්‍රාසො හොති; **ඡම්භිතත්තන්ති** හදයමංසං ආදිං කත්වා සරීරචලනං හොති;

1. සයා. ලාභා තෙති. 2. සයා. තාතෙත්ථ.

අතිභයෙන උද්ධසරීරතත්තම්පි එකෙ, උම්භිතත්තං හි ජම්භිතත්තන්ති වුච්චතීති. **ලොමහංසොති** උද්ධංඨිතලොමතා; ඛීණාසවා පන සත්තසුඤ්ඤතාය සුදිට්ඨත්තා මරණකසත්තමෙව න පස්සන්ති.[1] තස්මා තෙසං සබ්බමෙතං නාහොසීති වෙදිතබ්බං. **එකම්පි භික්ඛුං ද්වෙපි-පෙ-සට්ඨිම්පි භික්ඛූ එකාහෙනෙව ජීවිතා වොරොපෙසීති** එවං ගණනවසෙන සබ්බානිපි තානි පඤ්ච භික්ඛුසතානි ජීවිතා වොරොපෙසි.

පටිසල්ලානා වුට්ඨිතොති තෙසං පඤ්චන්නං භික්ඛුසතානං ජීවිතක්ඛයප්පත්තභාවං ඤත්වා තතො එකීභාවතො වුට්ඨිතො; ජානන්තොපි අජානන්තො විය කථාසමුට්ඨාපනත්ථං **ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි: කින්නු ඛො ආනන්ද තනුභූතො විය භික්ඛුසඞ්ඝොති** 'ආනන්ද ඉතො පුබ්බෙ බහූ භික්ඛූ එකතො උපට්ඨානං ආගච්ඡන්ති. උද්දෙසං පරිපුච්ඡං ගණ්හන්ති. සජ්ඣායන්ති. එකපජ්ජොතො විය ආරාමො දිස්සති. ඉදානි පන අඩ්ඪමාසමත්තස්ස අච්චයෙන තනුභූතො විය තනුකො මන්දො අප්පකො විරලවිරලො විය ජාතො භික්ඛුසඞ්ඝො. කින්නු ඛො කාරණං? කිං දිසාසු පක්කන්තා භික්ඛූ?'ති. අථායස්මා ආනන්දො කම්මවිපාකෙන තෙසං ජීවිතක්ඛයප්පත්තිං අසල්ලක්ඛෙන්තො අසුභකම්මට්ඨානානුයොගප්පච්චයා පන සල්ලක්ඛෙන්තො **තථා හි පන භන්තෙ භගවාති** ආදිං වත්වා භික්ඛූනං අරහත්තප්පත්තියා අඤ්ඤං කම්මට්ඨානං යාචන්තො **සාධු භන්තෙ භගවාති** ආදිමාහ. තස්සත්ථො: සාධු භන්තෙ භගවා අඤ්ඤං කාරණං ආචික්ඛතු, යෙන භික්ඛුසඞ්ඝො අරහත්තෙ පතිට්ඨහෙය්‍ය; මහාසමුද්දං ඔරොහණතිත්ථානි විය හි අඤ්ඤානිපි දසානුස්සති දසකසිණ චතු ධාතුවවත්ථාන බ්‍රහ්මවිහාරානාපානසතිප්පභෙදානි බහූනි නිබ්බානොරොහණකම්මට්ඨානානි සන්ති, තෙසු භගවා භික්ඛූ සමස්සාසෙත්වා අඤ්ඤතරං කම්මට්ඨානං ආචික්ඛතූති අධිප්පායො. අථ භගවා තථා කාතුකාමො ථෙරං උය්‍යොජෙන්තො **තෙනහානන්දාති** ආදිමාහ.

තත්ථ **වෙසාලිං උපනිස්සායාති** වෙසාලිං උපනිස්සාය සමන්තා ගාවුතෙපි අඩ්ඪයොජනෙපි යාවතිකා භික්ඛූ විහරන්ති, තෙ සබ්බෙ සන්නිපාතෙහීති අත්ථො. **තෙ සබ්බෙ උපට්ඨානසාලායං සන්නිපාතෙත්වාති** අත්තනා ගන්තුං යුත්තට්ඨානං සයං ගන්ත්වා අඤ්ඤත්ථ දහරභික්ඛූ පහිණිත්වා මුහුත්තෙනෙව අනවසෙසෙ භික්ඛූ උපට්ඨානසාලායං සමූහං කත්වා; **යස්සදානි භන්තෙ භගවා කාලං මඤ්ඤතීති** එත්ථ අයමධිප්පායො: භගවා, භික්ඛුසඞ්ඝො සන්නිපතිතො. එස කාලො භික්ඛූනං ධම්මකථං කාතුං; අනුසාසනිං දාතුං; ඉදානි යස්ස තුම්හෙ කාලං ජානාථ, තං කත්තබ්බන්ති.

අථඛො භගවා-පෙ-භික්ඛූ ආමන්තෙසි: අයම්පි ඛො භික්ඛවෙති. ආමන්තෙත්වා ච පන භික්ඛූනං අරහත්තප්පත්තියා පුබ්බෙ ආචික්ඛිත අසුභකම්මට්ඨානතො අඤ්ඤං පරියායං ආචික්ඛන්තො ආනාපානසති

1. සී. මු. මරණමත්තමෙව පස්සන්ති. ම. මරණකසත්තමෙව පස්සන්ති.

සමාධීති ආහ. ඉදානි යස්මා භගවතා භික්ඛූනං සන්තපණීතකම්මට්ඨානදස්සනත්ථමෙව අයං පාළි වුත්තා, තස්මා අපරිහාපෙත්වා අත්ථයොජනක්කමං එත්ථ වණ්ණනං කරිස්සාමි. තත්‍ර **අයම්පි ඛො භික්ඛවෙති** ඉමස්ස තාව පදස්ස අයං යොජනා: භික්ඛවෙ න කෙවලං අසුභභාවනායෙව කිලෙසප්පහානාය සංවත්තති. අපි ච අයම්පි ඛො ආනාපානස්සති සමාධි-පෙ-වූපසමෙතීති. අයම්පනෙත්ථ අත්ථවණ්ණනා: **ආනාපානස්සතීති** අස්සාසපස්සාසපරිග්ගාහිකා සති; වුත්තඤ්හෙතං **පටිසම්භිදායං**:- "ආනන්ති අස්සාසො නො පස්සාසො; අපානන්ති පස්සාසො නො අස්සාසො; අස්සාසවසෙන උපට්ඨානං සති. පස්සාසවසෙන උපට්ඨානං සති. යො අස්සසති, තස්සුපට්ඨාති. යො පස්සසති, තස්සුපට්ඨාතී"ති. **සමාධීති** තාය ආනාපානපරිග්ගාහිකාය සතියා සද්ධිං උප්පන්නා චිත්තෙකග්ගතා; සමාධිසීසෙන චායං දෙසනා, න සතිසීසෙන. තස්මා ආනාපානස්සතියා යුත්තො සමාධි=ආනාපානස්සතිසමාධි, ආනාපානස්සතියං වා සමාධි= **ආනාපානස්සතිසමාධීති** එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. **භාවිතොති** උප්පාදිතො වඩ්ඪිතො ච; **බහුලීකතොති** පුනප්පුනං කතො; **සන්තො චෙව පණීතො** චාති සන්තො චෙව පණීතො චෙව, උභයත්ථ එව සද්දෙන නියමො වෙදිතබ්බො. කිං වුත්තං හොති? අයං හි යථා අසුභකම්මට්ඨානං කෙවලං පටිවෙධවසෙන සන්තඤ්ච පණීතඤ්ච ඔළාරිකාරම්මණත්තා පන පටික්කූලාරම්මණත්තා ච ආරම්මණවසෙන නෙව සන්තං න පණීතං, න එවං කෙනචි පරියායෙන අසන්තො වා අප්පණීතො වා, අපිච ඛො ආරම්මණසන්තතායපි සන්තො වූපසන්තො නිබ්බුතො පටිවෙධසඞ්ඛාත අඞ්ගසන්තතායපි ආරම්මණපණීතතායපි පණීතො අතිත්තිකරො අඞ්ගපණීතතායපීති. තෙන වුත්තං: "සන්තො චෙව පණීතො චා"ති. **අසෙචනකො ච සුඛො ච විහාරොති** එත්ථ පන නාස්ස සෙචනන්ති= අසෙචනකො; අනාසිත්තකො අබ්බොකිණ්ණො පාටෙක්කො ආවෙණිකො, නත්ථෙත්ථ පරිකම්මෙන වා උපචාරෙන වා සන්තතා ආදිමනසිකාරතො[1] පභුති අත්තනො සභාවෙනෙව සන්තො ච පණීතො චාති අත්ථො. කෙචි පන අසෙචනකොති අනාසිත්තකො ඔජවන්තො සභාවෙනෙව මධුරොති වදන්ති. එවමයං අසෙචනකො ච අප්පිතප්පිතක්ඛණෙ කායිකචෙතසිකසුඛපටිලාභාය සංවත්තනතො සුඛො ච විහාරොති වෙදිතබ්බො. **උප්පන්නුප්පන්නෙති** අවික්ඛම්භිතෙ අවික්ඛම්භිතෙ; **පාපකෙති** ලාමකෙ; **අකුසලෙ ධම්මෙති** අකොසල්ලසම්භූතෙ ධම්මෙ; **ඨානසො අන්තරධාපෙතීති** ඛණෙනෙව අන්තරධාපෙති වික්ඛම්භෙති; **වූපසමෙතීති** සුට්ඨු උපසමෙති; නිබ්බෙධභාගියත්තා වා අනුපුබ්බෙන අරියමග්ගවුඩ්ඪිප්පත්තො සමුච්ඡින්දති; පටිප්පස්සම්භෙතීතිපි අත්ථො. **සෙය්‍යථාපීති** ඔපම්මනිදස්සනමෙතං. **ගිම්හානං පච්ඡිමෙ මාසෙති** ආසාළ්හමාසෙ; **ඌහතං රජොජල්ලන්ති** අට්ඨමාසෙ[2] වාතාතපසුක්ඛාය ගොමහිංසාදිපාදප්පහාරසම්භින්නාය පථවියා උද්ධං හතං ඌහතං ආකාසෙ

1. ආදිසමන්නාහාරතො - විසුද්ධිමග්ග. 2. අට්ඨමාසෙ.

සමුට්ඨිතරජජල්ලං රෙණුජල්ලං; මහා අකාලමෙඝොති සබ්බං නභං අජ්ඣොත්ථරිත්වා උට්ඨිතො ආසාළ්හජුණ්හපක්ඛෙ සකලං අඩ්ඪමාසං වස්සනකමෙඝො; සො හි අසම්පත්තෙ වස්සකාලෙ උප්පන්නත්තා අකාලමෙඝොති ඉධ අධිප්පෙතො. ඨානසො අන්තරධාපෙතීති වූපසමෙතීති ඛණෙනෙව අදස්සනං නෙති, පඨවියං සන්නිසීදාපෙති; එවමෙව ඛොති ඔපම්මසම්පටිපාදනමෙතං; තතො පරං වුත්තනයමෙව.

ඉදානි කථං භාවිතො ච භික්ඛවෙ ආනාපානසතිසමාධීති එත්ථ කථන්ති ආනාපානසතිසමාධිභාවනං නානප්පකාරතො විත්ථාරෙතුකම්‍යතා පුච්ඡා; භාවිතො ච භික්ඛවෙ ආනාපානසතිසමාධීති නානප්පකාරතො විත්ථාරෙතුකම්‍යතාය පුට්ඨධම්මනිදස්සනං; එසෙව නයො දුතියපදෙපි. අයම්පනෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථො: භික්ඛවෙ කෙන පකාරෙන කෙනාකාරෙන කෙන විධිනා භාවිතො ආනාපානසති සමාධීති කෙනප්පකාරෙන බහුලීකතො සන්තො චෙව -පෙ- වූපසමෙතීති. ඉදානි තමත්ථං විත්ථාරෙන්තො ඉධ භික්ඛවෙති ආදිමාහ. තත්ථ ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛූති භික්ඛවෙ ඉමස්මිං සාසනෙ භික්ඛු; අයං හෙත්ථ ඉධසද්දො සබ්බප්පකාර ආනාපානසතිසමාධිනිබ්බත්තකස්ස පුග්ගලස්ස සන්නිස්සයභූතසාසනපරිදීපනො අඤ්ඤසාසනස්ස තථාභාවපටිසෙධනො ච; වුත්තං හෙතං "ඉධෙව භික්ඛවෙ සමණො-පෙ-සුඤ්ඤා පරප්පවාදා සමණෙහි අඤ්ඤෙ"ති. තෙන වුත්තං. "ඉමස්මිං සාසනෙ භික්ඛූ"ති. අරඤ්ඤගතො වා -පෙ-සුඤ්ඤාගාරගතො වාති ඉදමස්ස ආනාපානසතිසමාධිභාවනානුරූපසෙනාසනපරිග්ගහපරිදීපනං; ඉමස්ස හි භික්ඛුනො දීඝරත්තං රූපාදීසු ආරම්මණෙසු අනුවිසටං චිත්තං ආනාපානසතිසමාධිආරම්මණං අභිරූහිතුං න ඉච්ඡති. කූටගොණයුත්තරථො විය උප්පථමෙව ධාවති. තස්මා සෙය්‍යථාපි නාම ගොපො කූටධෙනුයා සබ්බං ඛීරං පිවිත්වා වඩ්ඪිතකූටවච්ඡං දමෙතුකාමො ධෙනුතො අපනෙත්වා එකමන්තෙ මහන්තං ථම්භං නිඛණිත්වා තත්ථ යොත්තෙන බන්ධෙය්‍ය, අථස්ස සො වච්ඡො ඉතොචිතො ච විප්ඵන්දිත්වා පලායිතුං අසක්කොන්තො තමෙව ථම්භං උපනිසීදෙය්‍ය වා උපනිපජ්ජෙය්‍ය වා; එවමෙවං ඉමිනාපි භික්ඛුනා දීඝරත්තං රූපාරම්මණාදිරසපානවඩ්ඪිතං දුට්ඨචිත්තං දමෙතුකාමෙන රූපාදිආරම්මණතො අපනෙත්වා අරඤ්ඤං වා -පෙ- සුඤ්ඤාගාරං වා පවෙසෙත්වා තත්ථ අස්සාසපස්සාසත්ථම්භෙ සතියොත්තෙන බන්ධිතබ්බං. එවමස්ස තං චිත්තං ඉතොචිතො ච විප්ඵන්දිත්වාපි පුබ්බෙ ආචිණ්ණාරම්මණං අලභමානං සතියොත්තං ඡින්දිත්වා පලායිතුං අසක්කොන්තං තමෙවාරම්මණං උපචාරප්පණාවසෙන උපනිසීදති චෙව උපනිපජ්ජති ච. තෙනාහු පොරාණා:

"යථා ථම්භෙ නිබන්ධෙය්‍ය-වච්ඡං දම්මං නරො ඉධ,
බන්ධෙය්‍යෙවං සකං චිත්තං-සතියාරම්මණෙ දළ්හ"න්ති.

එවමස්සෙතං සෙනාසනං භාවනානුරූපං හොති. තෙන වුත්තං:- "ඉදමස්ස ආනාපානසතිසමාධිභාවනානුරූපසෙනාසනපරිග්ගහපරිදීපන"න්ති. අථ වා යස්මා ඉදං කම්මට්ඨානප්පභෙදෙ මුද්ධභූතං[1] සබ්බඤ්ඤුබුද්ධපච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාවකානං විසෙසාධිගමදිට්ඨධම්මසුඛවිහාරපදට්ඨානං ආනාපානසතිකම්මට්ඨානං ඉත්ථිපුරිසහත්ථිඅස්සාදිසද්දසමාකුලං ගාමන්තං අපරිච්චජිත්වා න සුකරං සම්පාදෙතුං සද්දකණ්ටකත්තා ඣානස්ස; අගාමකෙ පන අරඤ්ඤෙ සුකරං යොගාවචරෙන ඉදං කම්මට්ඨානං පරිග්ගහෙත්වා ආනාපානචතුත්ථජ්ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා තදෙව ච පාදකං කත්වා සඞ්ඛාරෙ සම්මසිත්වා අග්ගඵලං අරහත්තං සම්පාපුණිතුං. තස්මාස්ස අනුරූපං සෙනාසනං දස්සෙන්තො භගවා අරඤ්ඤගතො වාති ආදිමාහ. වත්ථුවිජ්ජාචරියො විය හි භගවා. සො යථා වත්ථුවිජ්ජාචරියො නගරභූමිං පස්සිත්වා සුට්ඨු උපපරික්ඛිත්වා එත්ථ නගරං මාපෙථාති උපදිසති, සොත්ථිනා ච නගරෙ නිට්ඨිතෙ රාජකුලතො මහාසක්කාරං ලභති, එවමෙවං යොගාවචරස්ස අනුරූපසෙනාසනං උපපරික්ඛිත්වා එත්ථ කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජිතබ්බන්ති උපදිසති. තතො තත්ථ කම්මට්ඨානමනුයුත්තෙන යොගිනා කමෙන අරහත්තෙ පත්තෙ සම්මාසම්බුද්ධො වත සො භගවාති මහන්තං සක්කාරං ලභති. අයං පන භික්ඛු දීපිසදිසොති වුච්චති. යථාපි මහාදීපිරාජා අරඤ්ඤෙ තිණගහනං වා වනගහනං වා පබ්බතගහනං වා නිස්සාය නිලීයිත්වා වනමහිංසගොකණ්ණසූකරාදයො මිගෙ ගණ්හාති, එවමෙවායං අරඤ්ඤාදීසු කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජන්තො භික්ඛු යථාක්කමෙන සොතාපත්තිසකදාගාමිඅනාගාමිඅරහත්තමග්ගෙ චෙව අරියඵලඤ්ච ගණ්හාතීති වෙදිතබ්බො. තෙනාහු පොරාණා:

"යථාපි දීපිකො නාම-නිලීයිත්වා ගණ්හතී මිගෙ,
තථෙවායං බුද්ධපුත්තො-යුත්තයොගො විපස්සකො,
අරඤ්ඤං පවිසිත්වාන-ගණ්හාති ඵලමුත්තම"න්ති.

තෙනස්ස පරක්කමජවයොග්ගභූමිං අරඤ්ඤසෙනාසනං දස්සෙන්තො භගවා අරඤ්ඤගතො වාති ආදිමාහ. තත්ථ අරඤ්ඤගතො වාති අරඤ්ඤං නාම "නික්ඛමිත්වා බහි ඉන්දඛීලා සබ්බමෙතං අරඤ්ඤ"න්ති ච, "ආරඤ්ඤකං නාම සෙනාසනං පඤ්චධනුසතිකං පච්ඡිම"න්ති ච එවං වුත්තලක්ඛණෙසු අරඤ්ඤෙසු යං[2] කිඤ්චි පවිවෙකසුඛමරඤ්ඤං ගතො; රුක්ඛමූලගතො වාති රුක්ඛසමීපං ගතො; සුඤ්ඤාගාරගතො වාති සුඤ්ඤං විවිත්තොකාසං ගතො; එත්ථ ච ඨපෙත්වා අරඤ්ඤඤ්ච රුක්ඛමූලඤ්ච අවසෙසසත්තවිධසෙනාසනගතොපි සුඤ්ඤාගාරගතොති වත්තුං වට්ටති. එවමස්ස උතුත්තයානුකූලං ධාතුචරියානුකූලඤ්ච ආනාපානසතිභාවනානුරූපං සෙනාසනං උපදිසිත්වා අලීනානුද්ධච්චපක්ඛිකං සන්තමිරියාපථං උපදිසන්තො නිසීදතීති ආහ. අථස්ස නිසජ්ජාය දළ්හභාවං අස්සාසපස්සාසානං පවත්තනසුඛතං ආරම්මණපරිග්ගහූපායඤ්ච දස්සෙන්තො පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වාති ආදිමාහ.

1. පුබ්බභූතං-විසුද්ධිමග්ග. 2. ච. අනුරූපං යං-විසුද්ධිමග්ග.

තත්ථ පල්ලඞ්කන්ති සමන්තතො ඌරුබද්ධාසනං; ආභුජිත්වාති ආබන්ධිත්වා; උජුං කායං පණිධායාති උපරි සරීරං උජුකං ඨපෙත්වා; අට්ඨාරස පිට්ඨිකණ්ටකෙ කොටියා කොටිං පටිපාදෙත්වා; එවං හි නිසින්නස්ස චම්මමංසන්හාරූනි න පණමන්ති. අථස්ස යා තෙසං පණමනප්පච්චයා ඛණෙ ඛණෙ වෙදනා උප්පජ්ජෙය්‍යුං, තා න උප්පජ්ජන්ති. තාසු අනුප්පජ්ජමානාසු චිත්තං එකග්ගං හොති. කම්මට්ඨානං න පරිපතති. වුද්ධිං ඵාතිං උපගච්ඡති. පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වාති කම්මට්ඨානාභිමුඛං සතිං ඨපයිත්වා; අථ වා පරීති පරිග්ගහට්ඨො; මුඛන්ති නිය්‍යානට්ඨො; සතීති උපට්ඨානට්ඨො; තෙන වුච්චති "පරිමුඛං සති"න්ති. එවං පටිසම්භිදාය වුත්තනයෙනපෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. තත්‍රායං සඞ්ඛෙපො: පරිග්ගහිතනිය්‍යානං සතිං කත්වාති. සො සතොව අස්සසතීති සො භික්ඛු එවං නිසීදිත්වා එවඤ්ච සතිං අවිජහන්තො සතොයෙව අස්සසති; සතො පස්සසති; සතොකාරී හොතීති වුත්තං හොති.

ඉදානි යෙහාකාරෙහි සතොකාරී හොති, තෙ දස්සෙන්තො දීඝං වා අස්සසන්තොති ආදිමාහ. වුත්තං හෙතං පටිසම්භිදායං:– "සො සතොව අස්සසති, සතො පස්සසතී"ති. එතස්සෙව විභඞ්ගෙ: "චතුත්තිංසාය ආකාරෙහි සතොකාරී හොති: දීඝං අස්සාසවසෙන චිත්තස්ස එකග්ගතං අවික්ඛෙපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති. තාය සතියා තෙන ඤාණෙන සතොකාරී හොති. දීඝං පස්සාසවසෙන–පෙ–පටිනිස්සග්ගානුපස්සී අස්සාසවසෙන පටිනිස්සග්ගානුපස්සී පස්සාසවසෙන චිත්තස්ස එකග්ගතං අවික්ඛෙපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති. තාය සතියා තෙන ඤාණෙන සතොකාරී හොතී"ති. තත්ථ දීඝං වා අස්සසන්තොති දීඝං වා අස්සාසං පවත්තෙන්තො; "අස්සාසො"ති බහි නික්ඛමනවාතො; "පස්සාසො"ති අන්තො පවිසනවාතො; සුත්තන්තට්ඨකථාසු පන උප්පටිපාටියා ආගතං. තත්ථ සබ්බෙසම්පි ගබ්භසෙය්‍යකානං මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමනකාලෙ පඨමං අබ්භන්තරවාතො බහි නික්ඛමති. පච්ඡා බාහිරවාතො සුඛුමං රජං ගහෙත්වා අබ්භන්තරං පවිසන්තො තාලුං ආහච්ච නිබ්බායති. එවං තාව අස්සාසපස්සාසා වෙදිතබ්බා. යා පන තෙසං දීඝරස්සතා, සා අද්ධානවසෙන වෙදිතබ්බා. යථා හි ඔකාසද්ධානං ඵරිත්වා ඨිතං උදකං වා වාලිකා වා දීඝමුදකං දීඝවාලිකා රස්සමුදකං රස්සවාලිකාති වුච්චති, එවං චුණ්ණවිචුණ්ණාපි අස්සාසපස්සාසා හත්ථිසරීරෙ අහිසරීරෙ ච තෙසං අත්තභාවසඞ්ඛාතං දීඝං අද්ධානං සනිකං පූරෙත්වා සනිකමෙව නික්ඛමන්ති. තස්මා "දීඝා"ති වුච්චන්ති. සුනඛසසාදීනං අත්තභාවසඞ්ඛාතං රස්සං අද්ධානං සීඝං පූරෙත්වා සීඝමෙව නික්ඛමන්ති. තස්මා "රස්සා"ති වුච්චන්ති. මනුස්සෙසු පන කෙචි හත්ථිඅහිආදයො විය කාලද්ධානවසෙන දීඝං අස්සසන්ති ච පස්සසන්ති ච. කෙචි සුනඛසසාදයො විය රස්සං. තස්මා තෙසං කාලවසෙන දීඝමද්ධානං නික්ඛමන්තා ච පවිසන්තා ච තෙ දීඝා. ඉත්තරමද්ධානං නික්ඛමන්තා ච පවිසන්තා ච

රස්සාති වෙදිතබ්බා. තත්‍රායං භික්ඛු නවහි ආකාරෙහි දීඝං අස්සසන්තො ච පස්සසන්තො ච දීඝං අස්සසාමි පස්සසාමීති පජානාති. එවං පජානතො චස්ස එකෙනාකාරෙන කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානභාවනා සම්පජ්ජතීති වෙදිතබ්බා. යථාහ පටිසම්භිදායං:-“කථං දීඝං අස්සසන්තො දීඝං අස්සසාමීති පජානාති? දීඝං පස්සසන්තො දීඝං පස්සසාමීති පජානාති? දීඝං අස්සාසං අද්ධානසඞ්ඛාතෙ අස්සසති; දීඝං පස්සාසං අද්ධානසඞ්ඛාතෙ පස්සසති; දීඝං අස්සාසපස්සාසං අද්ධානසඞ්ඛාතෙ අස්සසතිපි පස්සසතිපි; දීඝං අස්සාසපස්සාසං අද්ධානසඞ්ඛාතෙ අස්සසතොපි පස්සසතොපි ඡන්දො උප්පජ්ජති; ඡන්දවසෙන තතො සුඛුමතරං දීඝං අස්සාසං අද්ධානසඞ්ඛාතෙ අස්සසති; ඡන්දවසෙන තතො සුඛුමතරං දීඝං පස්සාසං අද්ධානසඞ්ඛාතෙ පස්සසති; ඡන්දවසෙන තතො සුඛුමතරං දීඝං අස්සාසපස්සාසං අද්ධානසඞ්ඛාතෙ අස්සසතිපි පස්සසතිපි; ඡන්දවසෙන තතො සුඛුමතරං දීඝං අස්සාසපස්සාසං අද්ධානසඞ්ඛාතෙ අස්සසතොපි පස්සසතොපි පාමුජ්ජං උප්පජ්ජති; පාමුජ්ජවසෙන තතො සුඛුමතරං දීඝං අස්සාසං අද්ධානසඞ්ඛාතෙ අස්සසති; පාමුජ්ජවසෙන තතො සුඛුමතරං දීඝං පස්සාසං -පෙ- දීඝං අස්සාසපස්සාසං අද්ධානසඞ්ඛාතෙ අස්සසතිපි පස්සසතිපි; පාමුජ්ජවසෙන තතො සුඛුමතරං දීඝං අස්සාසපස්සාසං අද්ධානසඞ්ඛාතෙ අස්සසතොපි පස්සසතොපි දීඝං අස්සාසපස්සාසා චිත්තං විවත්තති; උපෙක්ඛා සණ්ඨාති; ඉමෙහි නවහි ආකාරෙහි දීඝං අස්සාසපස්සාසා කායො, උපට්ඨානං සති, අනුපස්සනා ඤාණං, කායො උපට්ඨානං නො සති, සති උපට්ඨානඤ්චෙව සති ච, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන තං කායං අනුපස්සතීති. තෙන වුච්චති: කායෙ කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානභාවනා”ති. එසෙව නයො රස්සපදෙපි. අයම්පන විසෙසො:- යථා එත්ථ “දීඝං අස්සාසං අද්ධානසඞ්ඛාතෙ”ති වුත්තං, එවං ඉධ “රස්සං අස්සාසං ඉත්තරසඞ්ඛාතෙ අස්සසතී”ති ආගතං. තස්මා තස්ස වසෙන යාව “තෙන වුච්චති කායෙ කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානභාවනා”ති, තාව යොජෙතබ්බං. එවමයං අද්ධානවසෙන ඉත්තරවසෙන ච ඉමෙහි ආකාරෙහි අස්සාසපස්සාසෙ පජානන්තො දීඝං වා අස්සසන්තො දීඝං අස්සසාමීති පජානාති -පෙ- රස්සං වා පස්සසන්තො රස්සං පස්සසාමීති පජානාතීති වෙදිතබ්බො. එවං පජානතො චස්ස-

දීඝො රස්සො ච අස්සාසො-පස්සාසොපිච තාදිසො,
චත්තාරො වණ්ණා වත්තන්ති[1]-නාසිකග්ගෙව භික්ඛුනොති

සබ්බකායපටිසංවෙදී අස්සසිස්සාමි -පෙ- පස්සසිස්සාමීති සික්ඛතීති සකලස්ස අස්සාසකායස්ස ආදිමජ්ඣපරියොසානං විදිතං කරොන්තො පාකටං කරොන්තො අස්සසිස්සාමීති සික්ඛති; සකලස්ස පස්සාසකායස්ස ආදිමජ්ඣපරියොසානං විදිතං කරොන්තො පාකටං කරොන්තො පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති; එවං විදිතං කරොන්තො පාකටං

1. සී. 1. බාගන්ති.

කරොන්තො ඤාණසම්පයුත්තචිත්තෙන අස්සසති චෙව පස්සසති ච; තස්මා "අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛතී"ති වුච්චති. එකස්ස හි භික්ඛුනො චුණ්ණවිචුණ්ණවිසටෙ අස්සාසකායෙ පස්සාසකායෙ වා ආදි පාකටො හොති, න මජ්ඣපරියොසානං. සො ආදිමෙව පරිග්ගහෙතුං සක්කොති. මජ්ඣපරියොසානෙ කිලමති. එකස්ස මජ්ඣං පාකටං හොති, න ආදිපරියොසානං එකස්ස පරියොසානං පාකටං හොති, න ආදිමජ්ඣං සො පරියොසානංයෙව පරිග්ගහෙතුං සක්කොති, ආදිමජ්ඣෙ කිලමති. එකස්ස සබ්බම්පි පාකටං හොති, සො සබ්බම්පි පරිග්ගහෙතුං සක්කොති, න කත්ථචි කිලමති. තාදිසෙන භවිතබ්බන්ති දස්සෙන්තො ආහ:- "සබ්බකායපටිසංවෙදී අස්සසිස්සාමි -පෙ- පස්සසිස්සාමීති සික්ඛතී"ති. තත්ථ සික්ඛතීති එවං ඝටති වායමති; යො වා තථාභූතස්ස සංවරො, අයමෙත්ථ අධිසීලසික්ඛා. යො තථාභූතස්ස සමාධි; අයං අධිචිත්තසික්ඛා යා තථාභූතස්ස පඤ්ඤා, අයං අධිපඤ්ඤාසික්ඛාති. ඉමා තිස්සො සික්ඛායො තස්මිං ආරම්මණෙ තාය සතියා තෙන මනසිකාරෙන සික්ඛති ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොතීති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. තත්ථ යස්මා පුරිමනයෙ කෙවලං අස්සසිතබ්බං පස්සසිතබ්බමෙව ච, න අඤ්ඤං කිඤ්චි කාතබ්බං; ඉතො පට්ඨාය පන ඤාණුප්පාදනාදිසු යොගො කරණීයො. තස්මා තත්ථ "අස්සසාමීති පජානාති පස්සසාමීති පජානාති"ච්චෙව වත්තමානකාලවසෙන පාළිං වත්වා ඉතො පට්ඨාය කත්තබ්බස්ස ඤාණුප්පාදනාදිනො ආකාරස්ස දස්සනත්ථං සබ්බකායපටිසංවෙදී අස්සසිස්සාමීති සික්ඛතීති ආදිනා නයෙන අනාගතවචනවසෙන පාළි ආරොපිතාති වෙදිතබ්බා.

පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං අස්සසිස්සාමි-පෙ-පස්සසිස්සාමීති සික්ඛතීති ඔළාරිකං කායසඞ්ඛාරං පස්සම්භෙන්තො පටිප්පස්සම්භෙන්තො නිරොධෙන්තො වූපසමෙන්තො අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති; තත්‍රෙවං ඔළාරිකසුඛුමතා ච පස්සද්ධි ච වෙදිතබ්බා. ඉමස්ස හි භික්ඛුනො පුබ්බෙ අපරිග්ගහිතකාලෙ කායො ච චිත්තඤ්ච සදරථා හොන්ති, ඔළාරිකානං කායචිත්තානං ඔළාරිකත්තෙ අවූපසන්තෙ අස්සාසපස්සාසාපි ඔළාරිකා හොන්ති. බලවතරා හුත්වා පවත්තන්ති. නාසිකා නප්පහොති. මුඛෙන අස්සසන්තොපි පස්සසන්තොපි තිට්ඨති. යදා පනස්ස කායොපි චිත්තම්පි පරිග්ගහිතා හොන්ති, තදා තෙ සන්තා හොන්ති වූපසන්තා. තෙසු වූපසන්තෙසු අස්සාසපස්සාසා සුඛුමා හුත්වා පවත්තන්ති. අත්ථි නු ඛො නත්ථීති විචෙතබ්බාකාරප්පත්තා හොන්ති. සෙය්‍යථාපි පුරිසස්ස ධාවිත්වා පබ්බතා වා ඔරොහිත්වා මහාභාරං වා සීසතො ඔරොපෙත්වා ඨිතස්ස ඔළාරිකා අස්සාසපස්සාසා හොන්ති, නාසිකා නප්පහොති, මුඛෙන අස්සසන්තොපි පස්සසන්තොපි තිට්ඨති, යදා පනෙස තං පරිස්සමං විනොදෙත්වා නහාත්වා ච පිවිත්වා ච අල්ලසාටකං හදයෙ කත්වා සීතාය ඡායාය නිපන්නො හොති, අථස්ස තෙ අස්සාසපස්සාසා සුඛුමා හොන්ති, අත්ථි නු ඛො නත්ථීති විචෙතබ්බාකාරප්පත්තා, එවමෙවං ඉමස්ස භික්ඛුනො පුබ්බෙ

අපරිග්ගහිතකාලෙ කායො ච -පෙ- විචෙතබ්බාකාරප්පත්තා හොන්ති. තං කිස්ස හෙතු? තථාහිස්ස පුබ්බෙ අපරිග්ගහිතකාලෙ ඔළාරිකොළාරිකෙ කායසඞ්ඛාරෙ පස්සම්භෙමීති ආභොගසමන්නාහාරමනසිකාරපච්චවෙක්ඛණා නත්ථි. පරිග්ගහිතකාලෙ පන අත්ථි. තෙනස්ස අපරිග්ගහිතකාලතො පරිග්ගහිතකාලෙ කායසඞ්ඛාරො සුඛුමො හොති. තෙනාහු පොරාණා:-

"සාරද්ධෙ කායෙ[1] චිත්තෙ ච-අධිමත්තං පවත්තති,
අසාරද්ධම්හි කායම්හි-සුඛුමං සම්පවත්තතී"ති.

පරිග්ගහෙපි ඔළාරිකො පඨමජ්ඣානූපචාරෙ සුඛුමො; තස්මිම්පි ඔළාරිකො පඨමජ්ඣානෙ සුඛුමො; පඨමජ්ඣානෙ ච දුතියජ්ඣානූපචාරෙ ච ඔළාරිකො දුතියජ්ඣානෙ සුඛුමො; දුතියජ්ඣානෙ ච තතියජ්ඣානූපචාරෙ ච ඔළාරිකො තතියජ්ඣානෙ සුඛුමො; තතියජ්ඣානෙ ච චතුත්ථජ්ඣානූපචාරෙ ච ඔළාරිකො චතුත්ථජ්ඣානෙ අතිසුඛුමො අප්පවත්තිමෙව පාපුණාති. ඉදං තාව දීඝභාණකසංයුත්තභාණකානං මතං. මජ්ඣිමභාණකා පන පඨමජ්ඣානෙ ඔළාරිකො දුතියජ්ඣානූපචාරෙ සුඛුමොති එවං හෙට්ඨිමහෙට්ඨිමජ්ඣානතො උපරූපරි ඣානූපචාරෙපි[2] සුඛුමතරං ඉච්ඡන්ති. සබ්බෙසංයෙව පන මතෙන අපරිග්ගහිතකාලෙ පවත්තකායසඞ්ඛාරො පරිග්ගහිතකාලෙ පටිප්පස්සම්භති, පරිග්ගහිතකාලෙ පවත්තකායසඞ්ඛාරො පඨමජ්ඣානූපචාරෙ-පෙ-චතුත්ථජ්ඣානූපචාරෙ පවත්තකායසඞ්ඛාරො චතුත්ථජ්ඣානෙ පටිප්පස්සම්භති. අයං තාව සමථෙ නයො.

විපස්සනාය පන අපරිග්ගහෙ පවත්තො කායසඞ්ඛාරො ඔළාරිකො. මහාභූතපරිග්ගහෙ සුඛුමො. සොපි ඔළාරිකො, උපාදාරූපපරිග්ගහෙ සුඛුමො. සොපි ඔළාරිකො, සකලරූපපරිග්ගහෙ සුඛුමො. සොපි ඔළාරිකො, අරූපපරිග්ගහෙ සුඛුමො. සොපි ඔළාරිකො, රූපාරූපපරිග්ගහෙ සුඛුමො. සොපි ඔළාරිකො, පච්චයපරිග්ගහෙ සුඛුමො. සොපි ඔළාරිකො, සප්පච්චයනාමරූපපරිග්ගහෙ සුඛුමො. සොපි ඔළාරිකො, ලක්ඛණාරම්මණිකවිපස්සනාය සුඛුමො. සොපි දුබ්බලවිපස්සනාය ඔළාරිකො, බලවවිපස්සනාය සුඛුමො. තත්ථ පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව පුරිමස්ස පුරිමස්ස පච්ඡිමෙන පච්ඡිමෙන පස්සද්ධි වෙදිතබ්බා. එවමෙත්ථ ඔළාරිකසුඛුමතා ච පස්සද්ධි ච වෙදිතබ්බා. පටිසම්භිදායං පනස්ස සද්ධිං චොදනාසොධනාහි එවමත්ථො වුත්තො: "කථං පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං අස්සසිස්සාමි-පෙ-පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති? කතමෙ කායසඞ්ඛාරා? දීඝං අස්සාසා කායිකා එතෙ ධම්මා කායපටිබද්ධා කායසඞ්ඛාරා. තෙ කායසඞ්ඛාරෙ පස්සම්භෙන්තො නිරොධෙන්තො වූපසමෙන්තො සික්ඛති. දීඝං පස්සාසා කායිකා එතෙ ධම්මා-පෙ-රස්සං අස්සාසා-රස්සං පස්සාසා-සබ්බකායපටිසංවෙදීඅස්සාසා-සබ්බකායපටිසං

1. සී. 1. &. සී. මු. කාය. 2. සී. මු. චාරෙ ච.

වෙදිපස්සාසා කායිකා එතෙ ධම්මා කායපටිබද්ධා කායසඞ්ඛාරා. තෙ කායසඞ්ඛාරෙ පස්සම්භෙන්තො නිරොධෙන්තො වූපසමෙන්තො සික්ඛති. යථාරූපෙහි කායසඞ්ඛාරෙහි යා කායස්ස ආනමනා විනමනා සන්නමනා පණමනා ඉඤ්ජනා ඵන්දනා චලනා කම්පනා, පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං අස්සසිස්සාමීති සික්ඛති. පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති. යථාරූපෙහි කායසඞ්ඛාරෙහි යා කායස්ස න ආනමනා න විනමනා න සන්නමනා න පණමනා අනිඤ්ජනා අඵන්දනා අචලනා අකම්පනා, සන්තං සුඛුමං පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති. ඉති කිර පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං අස්සසිස්සාමීති සික්ඛති. පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති. එවං සන්තෙ වාතූපලද්ධියා ච පභාවනා න හොති. අස්සාසපස්සාසානඤ්ච පභාවනා න හොති. ආනාපානසතියා ච පභාවනා න හොති. ආනාපානසතිසමාධිස්ස ච පභාවනා න හොති. න ච නං තං සමාපත්තිං පණ්ඩිතා සමාපජ්ජන්තිපි වුට්ඨහන්තිපි. ඉති කිර පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං අස්සසිස්සාමි-පෙ-පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති. එවං සන්තෙ වාතූපලද්ධියා ච පභාවනා හොති. අස්සාසපස්සාසානඤ්ච පභාවනා හොති. ආනාපානසතියා ච පභාවනා හොති. ආනාපානසතිසමාධිස්ස ච පභාවනා හොති. තඤ්ච සමාපත්තිං පණ්ඩිතා සමාපජ්ජන්තිපි වුට්ඨහන්තිපි. යථා කථං විය? සෙය්‍යථාපි කංසෙ ආකොටිතෙ පඨමං ඔළාරිකා සද්දා පවත්තන්ති; ඔළාරිකානං සද්දානං නිමිත්තං සුග්ගහිතත්තා සුමනසිකතත්තා සූපධාරිතත්තා නිරුද්ධෙපි ඔළාරිකෙ සද්දෙ අථ පච්ඡා සුඛුමකා සද්දා පවත්තන්ති; සුඛුමකානං සද්දානං නිමිත්තං සුග්ගහිතත්තා සුමනසිකතත්තා සූපධාරිතත්තා නිරුද්ධෙපි සුඛුමකෙ සද්දෙ අථ පච්ඡා සුඛුමසද්දනිමිත්තාරම්මණතාපි චිත්තං පවත්තති. එවමෙවං පඨමං ඔළාරිකා අස්සාසපස්සාසා පවත්තන්ති. ඔළාරිකානං අස්සාසපස්සාසානං නිමිත්තං සුග්ගහිතත්තා සුමනසිකතත්තා සූපධාරිතත්තා නිරුද්ධෙපි ඔළාරිකෙ අස්සාසපස්සාසෙ අථ පච්ඡා සුඛුමකා අස්සාසපස්සාසා පවත්තන්ති. සුඛුමකානං අස්සාසපස්සාසානං නිමිත්තං සුග්ගහිතත්තා සුමනසිකතත්තා සූපධාරිතත්තා නිරුද්ධෙපි සුඛුමකෙ අස්සාසපස්සාසෙ අථ පච්ඡා සුඛුම අස්සාසපස්සාසනිමිත්තාරම්මණතාපි චිත්තං න වික්ඛෙපං ගච්ඡති. එවං සන්තෙ වාතූපලද්ධියා ච පභාවනා හොති. අස්සාසපස්සාසානඤ්ච පභාවනා හොති. ආනාපානසතියා ච පභාවනා හොති. ආනාපානසතිසමාධිස්ස ච පභාවනා හොති. තඤ්ච නං සමාපත්තිං පණ්ඩිතා සමාපජ්ජන්තිපි වුට්ඨහන්තිපි. පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරන්ති අස්සාසපස්සාසා කායො, උපට්ඨානං සති, අනුපස්සනා ඤාණං, කායො උපට්ඨානං නො සති, සති උපට්ඨානඤ්චෙව සති ච. තාය සතියා තෙන ඤාණෙන තං කායං අනුපස්සතීති. තෙන වුච්චති: "කායෙ කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානභාවනා"ති. අයං තාවෙත්ථ කායානුපස්සනාවසෙන වුත්තස්ස පඨමචතුක්කස්ස අනුපුබ්බපදවණ්ණනා.

යස්මා පනෙත්ථ ඉදමෙව චතුක්කං ආදිකම්මිකස්ස කම්මට්ඨානවසෙන වුත්තං, ඉතරානි පන තීණි චතුක්කානි එත්ථ පත්තජ්ඣානස්ස වෙදනාචිත්තධම්මානුපස්සනාවසෙන වුත්තානි. තස්මා ඉදං කම්මට්ඨානං භාවෙත්වා ආනාපානචතුත්ථ[1]ජ්ඣානපදට්ඨානාය විපස්සනාය සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණිතුකාමෙන බුද්ධපුත්තෙන යං කාතබ්බං, තං සබ්බං ඉධෙව තාව ආදිකම්මිකස්ස කුලපුත්තස්ස වසෙන ආදිතොප්පභුති එවං වෙදිතබ්බං: චතුබ්බිධං තාව සීලං විසොධෙතබ්බං. තත්ථ තිවිධා විසොධනා: අනාපජ්ජනං, ආපන්නවුට්ඨානං, කිලෙසෙහි ච අප්පටිපීළනං. එවං විසුද්ධසීලස්ස හි භාවනා සම්පජ්ජති. යම්පිදං චෙතියඞ්ගණවත්තං බොධියඞ්ගණවත්තං උපජ්ඣායවත්තං ආචරියවත්තං ජන්තාඝරවත්තං උපොසථාගාරවත්තං ද්වෙ අසීති ඛන්ධකවත්තානි චුද්දසවිධං මහාවත්තන්ති ඉමෙසං වසෙන ආභිසමාචාරිකසීලං වුච්චති, තම්පි සාධුකං පරිපූරෙතබ්බං. යො හි "අහං සීලං රක්ඛාමි, කිං ආභිසමාචාරිකෙන කම්ම"න්ති වදෙය්‍ය, තස්ස සීලං පරිපූරෙස්සතීති නෙතං ඨානං විජ්ජති. ආභිසමාචාරිකවත්තෙ පන පරිපූරෙ සීලං පරිපූරති. සීලෙ පරිපූරෙ සමාධි ගබ්භං ගණ්හාති. වුත්තං හෙතං භගවතා "සො වත භික්ඛවෙ භික්ඛු ආභිසමාචාරිකං ධම්මං අපරිපූරෙත්වා සීලානි පරිපූරෙස්සතීති නෙතං ඨානං විජ්ජතී"ති විත්ථාරෙතබ්බං. තස්මා තෙන යම්පිදං චෙතියඞ්ගණවත්තාදි ආභිසමාචාරිකං සීලං වුච්චති, තම්පි සාධුකං පරිපූරෙතබ්බං. තතො:-

"ආවාසො ච කුලං ලාභො–ගණො කම්මඤ්ච පඤ්චමං,
අද්ධානං ඤාති ආබාධො–ගන්ථො ඉද්ධීති[2] තෙ දසා"ති

එවං වුත්තෙසු දසසු පලිබොධෙසු යො පලිබොධො අත්ථි, සො උපච්ඡින්දිතබ්බො. එවං උපච්ඡින්නපලිබොධෙන කම්මට්ඨානං උග්ගහෙතබ්බං. තං දුවිධං හොති. සබ්බත්ථකකම්මට්ඨානඤ්ච පාරිහාරියකම්මට්ඨානඤ්ච. තත්ථ සබ්බත්ථකකම්මට්ඨානං නාම–භික්ඛුසඞ්ඝාදිසු මෙත්තා මරණසති ච. අසුභසඤ්ඤාතිපි එකෙ. කම්මට්ඨානිකෙන හි භික්ඛුනා පඨමං තාව පරිච්ඡින්දිත්වා සීමට්ඨකභික්ඛුසඞ්ඝෙ මෙත්තා භාවෙතබ්බා. තතො සීමට්ඨකදෙවතාසු, තතො ගොචරගාමෙ ඉස්සරජනෙ, තතො තත්ථ මනුස්සෙ උපාදාය සබ්බසත්තෙසු. සො හි භික්ඛුසඞ්ඝෙ මෙත්තාය සහවාසීනං මුදුචිත්තතං ජනෙති. අථස්ස සුඛසංවාසතා හොති. සීමට්ඨකදෙවතාසු මෙත්තාය මුදුකතචිත්තාහි දෙවතාහි ධම්මිකාය රක්ඛාය සුසංවිහිතාරක්ඛො හොති. ගොචරගාමෙ ඉස්සරජනෙ මෙත්තාය මුදුගතචිත්තසන්තානෙහි ඉස්සරෙහි ධම්මිකාය රක්ඛාය සුරක්ඛිතපරික්ඛාරො හොති. තත්ථ මනුස්සෙසු මෙත්තාය පසාදිතචිත්තෙහි තෙහි අපරිභූතො හුත්වා විචරති. සබ්බසත්තෙසු මෙත්තාය සබ්බත්ථ අප්පටිහතචාරො හොති. මරණසතියා පන 'අවස්සං මරිතබ්බ'න්ති චින්තෙන්තො අනෙසනං පහාය උපරූපරි වඩ්ඪමාන

1. සී. මු. &. ම. ආනාපානසති චතුත්ථ 2. සී. I. & මු ඉද්ධියා.

සංවෙගො අනොලීනවුත්තිකො හොති. අසුභසඤ්ඤාය දිබ්බෙසුපි ආරම්මණෙසු තණ්හා න උප්පජ්ජති. තෙනස්සෙතං තයං එවං බහූපකාරත්තා "සබ්බත්ථ අත්ථිතබ්බං[1] ඉච්ඡිතබ්බ"න්ති කත්වා අධිප්පෙතස්ස ච යොගානුයොගකම්මස්ස පදට්ඨානත්තා "සබ්බත්ථකකම්මට්ඨාන"න්ති වුච්චති. අට්ඨතිංසාරම්මණෙසු පන යං යස්ස චරිතානුකූලං, තං තස්ස නිච්චං පරිහරිතබ්බත්තා යථාවුත්තෙනෙව නයෙන පාරිහාරියකම්මට්ඨාන"න්තිපි වුච්චති. ඉධ පන ඉදමෙව ආනාපාන[2]කම්මට්ඨානං පාරිහාරියකම්මට්ඨානන්ති වුච්චති. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරො[3] පන සීලවිසොධනකථං පලිබොධුපච්ඡෙදකථඤ්ච ඉච්ඡන්තෙන විසුද්ධිමග්ගතො ගහෙතබ්බා.

එවං විසුද්ධසීලෙන පන උපච්ඡින්නපලිබොධෙන ච ඉදං කම්මට්ඨානං උග්ගණ්හන්තෙන ඉමිනාව කම්මට්ඨානෙන චතුත්ථජ්ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පත්තස්ස බුද්ධපුත්තස්ස සන්තිකෙ උග්ගහෙතබ්බං. තං අලභන්තෙන අනාගාමිස්ස, තම්පි අලභන්තෙන සකදාගාමිස්ස, තම්පි අලභන්තෙන සොතාපන්නස්ස, තම්පි අලභන්තෙන ආනාපානචතුත්ථජ්ඣානලාභිස්ස, තම්පි අලභන්තෙන පාළියං අට්ඨකථාය ච අසම්මූළ්හස්ස විනිච්ඡයාචරියස්ස සන්තිකෙ උග්ගහෙතබ්බං. අරහන්තාදයො හි අත්තනා ගත[4]මග්ගමෙව ආචික්ඛන්ති. අයං පන ගහනප්පදෙසෙ මහාහත්ථිපථං නීහරන්තො විය සබ්බත්ථ[5] අසම්මූළ්හො සප්පායාසප්පායං පරිච්ඡින්දිත්වා කථෙති. තත්‍රායං අනුපුබ්බිකථා:- තෙන භික්ඛුනා සල්ලහුකවුත්තිනා විනයාචාරසම්පන්නෙන වුත්තප්පකාරමාචරියං උපසඞ්කමිත්වා වත්තපටිපත්තියා ආරාධිතචිත්තස්ස තස්ස සන්තිකෙ පඤ්චසන්ධිකං කම්මට්ඨානං උග්ගහෙතබ්බං. තත්‍රිමෙ පඤ්ච සන්ධයො: උග්ගහො පරිපුච්ඡා උපට්ඨානං අප්පනා ලක්ඛණන්ති. තත්ථ "උග්ගහො"නාම කම්මඨානස්ස උග්ගණ්හනං; "පරිපුච්ඡා" නාම කම්මට්ඨානස්ස පරිපුච්ඡනා; "උපට්ඨානං" නාම කම්මට්ඨානස්ස උපට්ඨානං; "අප්පනා" නාම කම්මට්ඨානප්පනා; "ලක්ඛණං" නාම කම්මට්ඨානස්ස ලක්ඛණං; එවංලක්ඛණමිදං කම්මට්ඨානන්ති කම්මට්ඨානසභාවූපධාරණන්ති වුත්තං හොති. එවං පඤ්චසන්ධිකං කම්මට්ඨානං උග්ගණ්හන්තො අත්තනාපි න කිලමති, ආචරියම්පි න විහෙසෙති. තස්මා ථොකං උද්දිසාපෙත්වා බහුකාලං සජ්ඣායිත්වා එවං පඤ්චසන්ධිකං කම්මට්ඨානං උග්ගහෙත්වා සචෙ තත්ථ සප්පායං හොති, තත්ථෙව වසිතබ්බං. නො චෙ තත්ථ සප්පායං හොති, ආචරියං ආපුච්ඡිත්වා, සචෙ මන්දපඤ්ඤො, යොජනපරමං ගන්ත්වා, සචෙ තික්ඛපඤ්ඤො, දූරම්පි ගන්ත්වා අට්ඨාරසසෙනාසනදොසවිවජ්ජිතං පඤ්චසෙනාසනඞ්ගසමන්නාගතං සෙනාසනං උපගම්ම තත්ථ වසන්තෙන උපච්ඡින්නඛුද්දකපලිබොධෙන කතභත්තකිච්චෙන භත්තසම්මදං පටි

1. සී. මු. අත්ථිතබ්බං.
2. සී. මු. & ම. ආනාපානසති.
3. සී. මු. විත්ථාරතො.
4. ස්‍යා. & ම. අධිගත.
5. ස්‍යා. සබ්බත්ථාරම්මණෙ.

විනොදෙත්වා රතනත්තයගුණානුස්සරණෙන චිත්තං සම්පහංසෙත්වා ආචරියුග්ගහතො එකපදම්පි අප්පමුස්සන්තෙන[1] ඉමං ආනාපානසතිකම්මට්ඨානං මනසි කාතබ්බං. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරො[2] පන ඉමං කථාමග්ගං ඉච්ඡන්තෙන විසුද්ධිමග්ගතො ගහෙතබ්බො. යං පන වුත්තං "ඉමං ආනාපානසතිකම්මට්ඨානං මනසි කාතබ්බ"න්ති, තත්‍රායං මනසිකාරවිධි :-

"ගණනා අනුබන්ධනා-ඵුසනා ඨපනා සල්ලක්ඛණා,
විවට්ටනා පාරිසුද්ධි-තෙසඤ්ච පටිපස්සනා"ති.

"ගණනා"ති ගණනායෙව; "අනුබන්ධනා"ති අනුවහනා[3]; "ඵුසනා"ති ඵුට්ඨට්ඨානං; "ඨපනා"ති අප්පණා; "සල්ලක්ඛණා"ති විපස්සනා; "විවට්ටනා"ති මග්ගො; "පාරිසුද්ධී"ති ඵලං; "තෙසඤ්ච පටිපස්සනා"ති පච්චවෙක්ඛණා; තත්ථ ඉමිනා ආදිකම්මිකකුලපුත්තෙන පඨමං ගණනාය ඉමං කම්මට්ඨානං මනසි කාතබ්බං. ගණෙන්තෙන ච පඤ්චන්නං හෙට්ඨා න ඨපෙතබ්බං. දසන්නං උපරි න නෙතබ්බං. අන්තරෙ ඛණ්ඩං න දස්සෙතබ්බං. පඤ්චන්නං හෙට්ඨා ඨපෙන්තස්ස හි සම්බාධෙ ඔකාසෙ චිත්තුප්පාදො විප්ඵන්දති සම්බාධෙ වජෙ සන්නිරුද්ධගොගණො විය. දසන්නං උපරි නෙන්තස්ස ගණනානිස්සිතොව චිත්තුප්පාදො හොති. අන්තරා ඛණ්ඩං දස්සෙන්තස්ස "සිඛාප්පත්තං නු ඛො මෙ කම්මට්ඨානං නො"ති චිත්තං විකම්පති.[4] තස්මා එතෙ දොසෙ වජ්ජෙත්වා ගණෙතබ්බං. ගණෙන්තෙන ච පඨමං දන්ධගණනාය ධඤ්ඤමාපකගණනාය ගණෙතබ්බං. ධඤ්ඤමාපකො හි නාළිං පූරෙත්වා එකන්ති වත්වා ඔකිරති පුන පූරෙන්තො කිඤ්චි කචවරං දිස්වා තං ඡඩ්ඩෙන්තො "එකං එක"න්ති වදති. එස නයො "ද්වෙ ද්වෙ"ති ආදීසු. එවමෙවං ඉමිනාපි අස්සාසපස්සාසෙසු යො උපට්ඨාති, තං ගහෙත්වා එකං එකන්ති ආදිං කත්වා යාව දස දසාති පවත්තමානං පවත්තමානං උපලක්ඛෙත්වාව ගණෙතබ්බං. තස්ස එවං ගණයතො නික්ඛමන්තා ච පවිසන්තා ච අස්සාසපස්සාසා පාකටා හොන්ති. අථානෙන තං දන්ධගණනං ධඤ්ඤමාපකගණනං පහාය සීඝගණනාය ගොපාලකගණනාය ගණෙතබ්බං. ඡෙකො හි ගොපාලකො සක්ඛරායො උච්ඡඞ්ගෙන ගහෙත්වා රජ්ජුදණ්ඩහත්ථො පාතොව වජං ගන්ත්වා ගාවො පිට්ඨියං පහරිත්වා පලිඝත්ථම්භමත්ථකෙ නිසින්නො ද්වාරං පත්තං පත්තංයෙව ගාවිං "එකා ද්වෙ"ති සක්ඛරං ඛිපිත්වා ඛිපිත්වා ගණෙති. තියාමරත්තිං සම්බාධෙ ඔකාසෙ දුක්ඛං වුත්ථගොගණො නික්ඛමන්තො අඤ්ඤමඤ්ඤං උපනිඝංසන්තො වෙගෙන වෙගෙන පුඤ්ජපුඤ්ජා හුත්වා නික්ඛමති. සො වෙගවෙගෙන තීණි චත්තාරි පඤ්ච -පෙ- දසාති ගණෙතියෙව. එවං ඉමස්සාපි පුරිමනයෙන ගණයතො අස්සාසපස්සාසා පාකටා හුත්වා සීඝසීඝං පුනප්පුනං සඤ්චරන්ති.

1. ම. අසම්මුස්සන්තෙන. 3. සී. මු. ඡ, ම. අනුපදනා.
2. සී. මු. විත්ථාරතො. 4. සී. I, විකප්පති.

තතො තෙන පුනප්පුනං සඤ්චරන්තීති කත්වා අන්තො ච බහි ච අග්ගහෙත්වා ද්වාරප්පත්තං ද්වාරප්පත්තංයෙව ගහෙත්වා "එකො ද්වෙ තීණි චත්තාරි පඤ්ච, එකො ද්වෙ තීණි චත්තාරි පඤ්ච ඡ, එකො ද්වෙ තීණි චත්තාරි පඤ්ච ඡ සත්ත අට්ඨ නව දසා"ති සීඝං සීඝං ගණෙතබ්බමෙව. ගණනාපටිබද්ධෙ හි කම්මට්ඨානෙ ගණනාබලෙනෙව චිත්තං එකග්ගං හොති අරිත්තුපත්ථම්භනවසෙන චණ්ඩසොතෙ නාවා ඨපනමිව. තස්සෙවං සීඝං සීඝං ගණයතො කම්මට්ඨානං නිරන්තරප්පවත්තං විය හුත්වා උපට්ඨාති. අථ නිරන්තරං පවත්තතීති ඤත්වා අන්තො ච බහි ච වාතං අපරිග්ගහෙත්වා පුරිමනයෙනෙව වෙගවෙගෙන ගණෙතබ්බං. අන්තො පවිසනවාතෙන හි සද්ධිං චිත්තං පවෙසයතො අබ්භන්තරං වාතබ්භාහතං මෙදපූරිතං විය හොති. බහි නික්ඛමනවාතෙන හි සද්ධිං චිත්තං නීහරතො බහිද්ධා පුථුත්තාරම්මණෙ චිත්තං වික්ඛිපති. ඵුට්ඨොකාසෙ පන සතිං ඨපෙත්වා භාවෙන්තස්සෙව භාවනා සම්පජ්ජති. තෙන වුත්තං: "අන්තො ච බහි ච වාතං අපරිග්ගහෙත්වා පුරිමනයෙනෙව වෙගවෙගෙන ගණෙතබ්බ"න්ති. කීව චිරං පනෙතං ගණෙතබ්බන්ති? යාව විනා ගණනාය අස්සාසපස්සාසාරම්මණෙ සති සන්තිට්ඨති. බහි විසටවිතක්කවිච්ඡෙදං කත්වා අස්සාසපස්සාසාරම්මණෙ සති සණ්ඨපනත්ථංයෙව හි ගණනාති.

එවං ගණනාය මනසි කත්වා අනුබන්ධනාය මනසි කාතබ්බං. අනුබන්ධනා නාම ගණනං පටිසංහරිත්වා සතියා නිරන්තරං අස්සාසපස්සාසානං අනුගමනං. තඤ්ච ඛො න ආදිමජ්ඣපරියොසානානුගමනවසෙන. බහි නික්ඛමනවාතස්ස හි නාභි ආදි; හදයං මජ්ඣං; නාසිකා[1] පරියොසානං. අබ්භන්තරං පවිසනවාතස්ස නාසිකග්ගං ආදි; හදයං මජ්ඣං; නාභි පරියොසානං. තඤ්චස්ස අනුගච්ඡතො වික්ඛෙපගතං චිත්තං සාරම්භාය චෙව හොති ඉඤ්ජනාය ච. යථාහ:– "අස්සාසාදිමජ්ඣපරියොසානං සතියා අනුගච්ඡතො අජ්ඣත්තං වික්ඛෙපගතෙන චිත්තෙන කායොපි චිත්තම්පි සාරද්ධා ච හොන්ති ඉඤ්ජිතා ච ඵන්දිතා ච. පස්සාසාදිමජ්ඣපරියොසානං සතියා අනුගච්ඡතො බහිද්ධා වික්ඛෙපගතෙන චිත්තෙන කායොපි චිත්තම්පි සාරද්ධා ච හොන්ති ඉඤ්ජිතා ච ඵන්දිතා චා"ති.

තස්මා අනුබන්ධනාය මනසි කරොන්තෙන න ආදිමජ්ඣපරියොසානවසෙන මනසි කාතබ්බං. අපිච ඛො ඵුසනාවසෙන ච ඨපනාවසෙන ච මනසි කාතබ්බං. ගණනානුබන්ධනාවසෙන විය හි ඵුසනාවසෙන ඨපනාවසෙන විසුං මනසිකාරො නත්ථි. ඵුට්ඨඵුට්ඨට්ඨානෙයෙව පන ගණෙන්තො ගණනාය ච ඵුසනාය ච මනසි කරොති. තත්ථෙව ගණනං පටිසංහරිත්වා තෙ සතියා අනුබන්ධන්තො අප්පනාවසෙන ච චිත්තං ඨපෙන්තො අනුබන්ධනාය ච ඵුසනාය ච ඨපනාය ච මනසි කරොතීති වුච්චති.

---

1. ම. & සී. ම. නාසිකග්ගං,

ස්වායමත්ථො අට්ඨකථායං වුත්තපඞ්ගුළදොවාරිකොපමාහි පටිසම්භිදායං වුත්තකකචොපමාය ච වෙදිතබ්බො. තත්‍රායං පඞ්ගුළොපමා:- සෙය්‍යථාපි පඞ්ගුළො දොලාය කීළතං මාතාපුත්තානං දොලං ඛිපිත්වා තත්ථෙව දොලත්ථම්භමූලෙ නිසින්නො කමෙන ආගච්ඡන්තස්ස ච ගච්ඡන්තස්ස ච දොලාඵලකස්ස උභො කොටියො මජ්ඣඤ්ච පස්සති. න ච උභොකොටිමජ්ඣානං දස්සනත්ථං ව්‍යාවටො හොති. එවමෙවායං භික්ඛු සතිවසෙන උපනිබන්ධනත්ථම්භමූලෙ ඨත්වා අස්සාසපස්සාසදොලං ඛිපිත්වා තත්ථෙව නිමිත්තෙ සතියා නිසින්නො කමෙන ආගච්ඡන්තානඤ්ච ගච්ඡන්තානඤ්ච ඵුට්ඨට්ඨානෙ අස්සාසපස්සාසානං ආදිමජ්ඣපරියොසානං සතියා අනුගච්ඡන්තො තත්ථ ච චිත්තං ඨපෙන්තො පස්සති. න ච තෙසං දස්සනත්ථං ව්‍යාවටො හොති. අයං පඞ්ගුළොපමා. අයං පන දොවාරිකොපමා:- සෙය්‍යථාපි දොවාරිකො නගරස්ස අන්තො ච බහි ච පුරිසෙ "කො ත්වං? කුතො වා ආගතො? කුහිං වා ගච්ඡසි? කිං වා තෙ හත්ථෙ?"ති න වීමංසති. න හි තස්ස තෙ භාරා. ද්වාරප්පත්තං ද්වාරප්පත්තංයෙව පන වීමංසති. එවමෙවං ඉමස්ස භික්ඛුනො අන්තොපවිට්ඨවාතා ච බහිනික්ඛන්තවාතා ච න භාරා හොන්ති. ද්වාරප්පත්තා ද්වාරප්පත්තායෙව භාරාති. අයං දොවාරිකොපමා. කකචොපමා පන ආදිතොපපභුති එවං වෙදිතබ්බා. වුත්තං හෙතං:-

"නිමිත්තං අස්සාසපස්සාසා-අනාරම්මණමෙකචිත්තස්ස,
අජානතො ච තයො ධම්මෙ-භාවනා නුපලබ්භති.

නිමිත්තං අස්සාසපස්සාසා-අනාරම්මණමෙකචිත්තස්ස,
ජානතො ච තයො ධම්මෙ-භාවනා උපලබ්භතී"ති.

කථං ඉමෙ තයො ධම්මා එකචිත්තස්ස ආරම්මණා න හොන්ති. න චිමෙ තයො ධම්මා අවිදිතා හොන්ති න ච චිත්තං වික්ඛෙපං ගච්ඡති. පධානඤ්ච පඤ්ඤායති. පයොගඤ්ච සාධෙති. විසෙසමධිගච්ඡති.? සෙය්‍යථාපි රුක්ඛො සමෙ භූමිභාගෙ නික්ඛිත්තො; තමෙනං පුරිසො කකචෙන ඡින්දෙය්‍ය; රුක්ඛෙ ඵුට්ඨකකචදන්තානං වසෙන පුරිසස්ස සති උපට්ඨිතා හොති. න ආගතෙ වා ගතෙ වා කකචදන්තෙ මනසි කරොති. න ආගතා වා ගතා වා කකචදන්තා අවිදිතා හොන්ති. පධානඤ්ච පඤ්ඤායති. පයොගඤ්ච සාධෙති. විසෙසමධිගච්ඡති. යථා රුක්ඛො සමෙ භූමිභාගෙ නික්ඛිත්තො, එවං උපනිබන්ධනනිමිත්තං. යථා කකචදන්තා, එවං අස්සාසපස්සාසා. යථා රුක්ඛෙ ඵුට්ඨකකචදන්තානං වසෙන පුරිසස්ස සති උපට්ඨිතා හොති, න ආගතෙ වා ගතෙ වා කකචදන්තෙ මනසි කරොති, න ආගතා වා ගතා වා කකචදන්තා අවිදිතා හොන්ති, පධානඤ්ච පඤ්ඤායති, පයොගඤ්ච සාධෙති, විසෙසමධිගච්ඡති, එවමෙවං භික්ඛු නාසිකග්ගෙ වා මුඛනිමිත්තෙ වා සතිං උපට්ඨපෙත්වා නිසින්නො හොති. න ආගතෙ වා ගතෙ වා අස්සාසපස්සාසෙ මනසි කරොති. න ආගතා වා ගතා වා අස්සාසපස්සාසා අවිදිතා

හොන්ති. පධානඤ්ච පඤ්ඤායති. පයොගඤ්ච සාධෙති. විසෙසමධිගච්ඡති. පධානන්ති කතමං පධානං? ආරද්ධවිරියස්ස කායොපි චිත්තම්පි කම්මනියං හොති. ඉදං පධානං. කතමො පයොගො? ආරද්ධවිරියස්ස උපක්කිලෙසා පහීයන්ති, විතක්කා වූපසම්මන්ති. අයං පයොගො. කතමො විසෙසො? ආරද්ධවිරියස්ස සංයොජනා පහීයන්ති; අනුසයා ව්‍යන්තී හොන්ති. අයං විසෙසො. එවං ඉමෙ තයො ධම්මා එකචිත්තස්ස ආරම්මණා න හොන්ති. නචිමෙ තයො ධම්මා අවිදිතා හොන්ති. න ච චිත්තං වික්ඛෙපං ගච්ඡති. පධානඤ්ච පඤ්ඤායති. පයොගඤ්ච සාධෙති. විසෙසමධිගච්ඡති.

ආනාපානසති යස්ස-පරිපුණ්ණා සුභාවිතා,
අනුපුබ්බං පරිචිතා-යථා බුද්ධෙන දෙසිතා,
සො ඉමං ලොකං පභාසෙති-අබ්භා මුත්තොව චන්දිමාති

අයං කකචූපමා. ඉධ පනස්ස ආගතාගතවසෙන අමනසිකාරමත්තමෙව පයොජනන්ති වෙදිතබ්බං. ඉදං කම්මට්ඨානං මනසිකරොතො කස්සචි න චිරෙනෙව නිමිත්තඤ්ච උප්පජ්ජති. අවසෙසඣානඞ්ගපටිමණ්ඩිතා අප්පනාසඞ්ඛාතා ඨපනා ච සම්පජ්ජති. කස්සචි පන ගණනාවසෙනෙව මනසිකාරකාලතොප්පභුති අනුක්කමතො ඔළාරිකස්සාසපස්සාසනිරොධවසෙන කායදරථෙ වූපසන්තෙ කායොපි චිත්තම්පි ලහුකං හොති. සරීරං ආකාසෙ ලඞ්ඝනාකාරප්පත්තං විය හොති. යථා සාරද්ධකායස්ස මඤ්චෙ වා පීඨෙ වා නිසීදතො මඤ්චපීඨං ඔනමති විකූජති, පච්චත්ථරණං වලිං ගණ්හාති; අසාරද්ධකායස්ස පන නිසීදතො නෙව මඤ්චපීඨං ඔනමති න විකූජති න පච්චත්ථරණං වලිං ගණ්හාති; තූලපිචුපූරිතං විය මඤ්චපීඨං හොති. කස්මා? යස්මා අසාරද්ධො කායො ලහුකො හොති. එවමෙවං ගණනාවසෙන මනසිකාරකාලතොප්පභුති අනුක්කමතො ඔළාරිකඅස්සාසපස්සාසනිරොධවසෙන කායදරථෙ වූපසන්තෙ කායොපි චිත්තම්පි ලහුකං හොති. සරීරං ආකාසෙ ලඞ්ඝනාකාරප්පත්තං විය හොති. තස්ස ඔළාරිකෙ අස්සාසපස්සාසෙ නිරුද්ධෙ සුඛුමස්සාසපස්සාසනිමිත්තාරම්මණං චිත්තං පවත්තති. තස්මිම්පි නිරුද්ධෙ අපරාපරං තතො සුඛුමතරසුඛුමතමනිමිත්තාරම්මණං පවත්තතියෙව. කථං? යථා පුරිසො මහතියා ලොහසලාකාය කංසතාලං ආකොටෙය්‍ය, එකප්පහාරෙන මහාසද්දො උප්පජ්ජෙය්‍ය, තස්ස ඔළාරිකසද්දාරම්මණං චිත්තං පවත්තෙය්‍ය. නිරුද්ධෙ ඔළාරිකෙ සද්දෙ අථ පච්ඡා සුඛුමසද්දනිමිත්තාරම්මණං, තස්මිම්පි නිරුද්ධෙ අපරාපරං තතො සුඛුමතරසුඛුමතමසද්දනිමිත්තාරම්මණං පවත්තතෙව; එවන්ති වෙදිතබ්බං. වුත්තම්පි චෙතං: "සෙය්‍යථාපි කංසෙ ආකොටිතෙ"ති විත්ථාරො. යථාහි අඤ්ඤානි කම්මට්ඨානානි උපරූපරි විභූතානි හොන්ති, න තථා ඉදං. ඉදං පන උපරූපරි භාවෙන්තස්ස භාවෙන්තස්ස සුඛුමත්තං ගච්ඡති. උපට්ඨානම්පි න උපගච්ඡති. එවං අනුපට්ඨහන්තෙ පන

තස්මිං න තෙන භික්ඛුනා උට්ඨාය’සනා චම්මඛණ්ඩං පප්ඵොටෙත්වා ගන්තබ්බං. කිං කාතබ්බං? “ආචරියං පුච්ඡිස්සාමී”ති වා “නට්ඨං මෙ කම්මට්ඨාන”න්ති වා න වුට්ඨාතබ්බං. ඉරියාපථඤ්හි විකොපෙත්වා ගච්ඡතො හි කම්මට්ඨානං නවං නවමෙව හොති. තස්මා යථානිසින්නෙනෙව දෙසතො ආහරිතබ්බං. තත්‍රායං ආහරණූපායො: තෙන හි භික්ඛුනා කම්මට්ඨානස්ස අනුපට්ඨානභාවං ඤත්වා ඉති පටිසඤ්චික්ඛිතබ්බං: “ඉමෙ අස්සාසපස්සාසා නාම කත්ථ අත්ථි? කත්ථ නත්ථි? කස්ස වා අත්ථි? කස්ස වා නත්ථී”ති. අථෙවං පටිසඤ්චික්ඛතො “ඉමෙ අන්තොමාතුකුච්ඡියං නත්ථි. උදකෙ නිමුග්ගානං නත්ථි. තථා අසඤ්ඤීභූතානං මතානං චතුත්ථජ්ඣානසමාපන්නානං රූපාරූපභවසමඞ්ගීනං නිරොධසමාපන්නාන”න්ති ඤත්වා එවං අත්තනාව අත්තා පටිචොදෙතබ්බො: “නනු ත්වං පණ්ඩිත නෙව මාතුකුච්ඡිගතො. න උදකෙ නිමුග්ගො. න අසඤ්ඤීභූතො. න මතො. න චතුත්ථජ්ඣානසමාපන්නො. න රූපාරූපභවසමඞ්ගී. න නිරොධසමාපන්නො. අත්ථියෙව තෙ අස්සාසපස්සාසා. මන්දපඤ්ඤතාය පන පරිග්ගහෙතුං න සක්කොසී”ති. අථානෙන පකතිඵුට්ඨවසෙනෙව චිත්තං ඨපෙත්වා මනසිකාරො පවත්තෙතබ්බො. ඉමෙ හි දීඝනාසිකස්ස නාසාපුටං ඝට්ටෙන්තා පවත්තන්ති. රස්සනාසිකස්ස උත්තරොට්ඨං. තස්මානෙන ඉමං නාම ඨානං ඝට්ටෙන්තීති නිමිත්තං පට්ඨපෙතබ්බං. ඉදමෙව හි අත්ථවසං පටිච්ච වුත්තං භගවතා: “නාහං භික්ඛවෙ මුට්ඨස්සතිස්ස අසම්පජානස්ස ආනාපානස්සතිභාවනං වදාමී”ති. කිඤ්චාපි හි යං කිඤ්චි කම්මට්ඨානං සතස්ස සම්පජානස්සෙව සම්පජ්ජති. ඉතො අඤ්ඤං පන මනසි කරොන්තස්ස පාකටං හොති ඉදම්පන ආනාපානස්සතිකම්මට්ඨානං ගරුකං ගරුකභාවනං බුද්ධපච්චෙකබුද්ධබුද්ධපුත්තානං මහාපුරිසානංයෙව මනසිකාරභූමිභූතං. නචෙව ඉත්තරං. න ච ඉත්තරසත්තසමාසෙවිතං. යථා යථා මනසි කරියති, තථා තථා සන්තඤ්චෙව හොති සුඛුමඤ්ච. තස්මා එත්ථ බලවතී සති ච පඤ්ඤා ච ඉච්ඡිතබ්බා. යථා හි පට්ට[1]සාටකස්ස තුන්නකරණකාලෙ සූචිපි සුඛුමා ඉච්ඡිතබ්බා, සූචිපාසවෙධනම්පි තතො සුඛුමතරං. එවමෙවං පට්ටසාටකසදිසස්ස ඉමස්ස කම්මට්ඨානස්ස භාවනාකාලෙ සූචිපටිභාගා සතිපි සූචිපාසවෙධනපටිභාගා තංසම්පයුත්තා පඤ්ඤාපි බලවතී ඉච්ඡිතබ්බා. තාහි ච පන සතිපඤ්ඤාහි සමන්නාගතෙන භික්ඛුනා න තෙ අස්සාසපස්සාසා අඤ්ඤත්‍ර පකතිඵුට්ඨොකාසා පරියෙසිතබ්බා. යථා පන කස්සකො කසිං කසිත්වා බලිවද්දෙ මුඤ්චිත්වා ගොචරාභිමුඛෙ කත්වා ඡායාය නිසින්නො විස්සමෙය්‍ය, අථස්ස තෙ බලිවද්දා වෙගෙන අටවිං පවිසෙය්‍යුං; යො හොති ඡෙකො කස්සකො, සො පුන තෙ ගහෙත්වා යොජෙතුකාමො න තෙසං අනුපදං ගන්ත්වා අටවිං ආහිණ්ඩති. අථ ඛො රස්මිඤ්ච පතොදඤ්ච ගහෙත්වා උජුකමෙව තෙසං සන්නිපාතතිත්ථං[2] ගන්ත්වා නිසීදති වා නිපජ්ජති වා, අථ ඛො තෙ ගොණෙ දිවසභාගං චරිත්වා

1. සී. I. පණ්ඩ. සතක, මට්ඨ & සී. මූ මට්ට. 2. සී. මූ & ම. සන්නිපාත.

නිපානතිත්ථං ඔතරිත්වා නහාත්වා ච පිවිත්වා ච පච්චුත්තරිත්වා ඨිතං දිස්වා රස්මියා බන්ධිත්වා පතොදෙන විජ්ඣන්තො ආනෙත්වා යොජෙත්වා පුන කම්මං කරොති, එවමෙව තෙන භික්ඛුනා න තෙ අස්සාසපස්සාසා අඤ්ඤත්‍ර පකතිඵුට්ඨොකාසා පරියෙසිතබ්බා. සතිරස්මිං පන පඤ්ඤාපතොදඤ්ච ගහෙත්වා පකතිඵුට්ඨොකාසෙ චිත්තං ඨපෙත්වා මනසිකාරො පවත්තෙතබ්බො. එවං හිස්ස මනසි කරොතො න චිරස්සෙව තෙ උපට්ඨහන්ති, නිපානතිත්ථෙ විය ගොණා. තතො තෙන සතිරස්මියා බන්ධිත්වා තස්මිං යෙව ඨානෙ යොජෙත්වා පඤ්ඤාපතොදෙන විජ්ඣන්තෙන පුන කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජිතබ්බං. තස්සෙවමනුයුඤ්ජතො න චිරස්සෙව නිමිත්තං උපට්ඨාති. තම්පනෙතං න සබ්බෙසං එකසදිසං හොති. අපිච ඛො කස්සචි සුඛසම්ඵස්සං උප්පාදයමානො තූලපිචු විය කප්පාසපිචු විය වාතධාරා විය ච උපට්ඨාතීති එකෙච්චෙ ආහු. අයම්පන අට්ඨකථාවිනිච්ඡයො: ඉදං හි කස්සචි තාරකරූපං විය මණිගුළිකා විය මුත්තාගුළිකා විය ච කස්සචි ඛරසම්ඵස්සං හුත්වා කප්පාසට්ඨි විය සාරදාරුසූචි විය ච කස්සචි දීඝපාමඞ්ගසුත්තං විය කුසුමදාමං විය ධූමසිඛා විය ච කස්සචි විත්ථතං මක්කටකසුත්තං විය වලාහකපටලං විය පදුමපුප්ඵං විය රථචක්කං විය චන්දමණ්ඩලං විය සූරියමණ්ඩලං විය ච උපට්ඨාති. තඤ්ච පනෙතං යථා සම්බහුලෙසු භික්ඛූසු සුත්තන්තං සජ්ඣායිත්වා නිසින්නෙසු එකෙන භික්ඛුනා 'තුම්හාකං කීදිසං හුත්වා ඉදං සුත්තං උපට්ඨාතීති වුත්තෙ එකො 'මය්හං මහතී පබ්බතෙය්‍යා නදී විය හුත්වා උපට්ඨාතී'ති ආහ. අපරො 'මය්හං එකා වනරාජි විය, අඤ්ඤස්ස මය්හං සීතච්ඡායො සාඛාසම්පන්නො ඵලභාරභරිතරුක්ඛො විය'ති. තෙසං හි තං එකමෙව සුත්තං සඤ්ඤානානතාය නානතො උපට්ඨාති. එවං එකමෙව කම්මට්ඨානං සඤ්ඤානානතාය නානතො උපට්ඨාති. සඤ්ඤජං හි එතං සඤ්ඤානිදානං සඤ්ඤාපභවං. තස්මා සඤ්ඤානානතාය නානතො උපට්ඨාතීති වෙදිතබ්බං. එත්ථ ච අඤ්ඤමෙව අස්සාසාරම්මණං චිත්තං. අඤ්ඤං පස්සාසාරම්මණං. අඤ්ඤං නිමිත්තාරම්මණං. යස්ස හි ඉමෙ තයො ධම්මා නත්ථි, තස්ස කම්මට්ඨානං නෙව අප්පනං න උපචාරං පාපුණාති. යස්ස පනිමෙ තයො ධම්මා අත්ථි, තස්සෙව කම්මට්ඨානං අප්පනඤ්ච උපචාරඤ්ච පාපුණාති. වුත්තං හෙතං:-

"නිමිත්තං අස්සාසපස්සාසා-අනාරම්මණමෙකචිත්තස්ස,
අජානතො ච තයො ධම්මෙ-භාවනානුපලබ්භති.

නිමිත්තං අස්සාසපස්සාසා-අනාරම්මණමෙකචිත්තස්ස,
ජානතො ච තයො ධම්මෙ-භාවනා උපලබ්භතී''ති.

එවං උපට්ඨිතෙ පන නිමිත්තෙ තෙන භික්ඛුනා ආචරියසන්තිකං ගන්ත්වා ආරොචෙතබ්බං 'මය්හං භන්තෙ එවරූපං නාම උපට්ඨාතී'ති. ආචරියෙන පන එතං නිමිත්තන්ති වා න වා නිමිත්තන්ති න වත්තබ්බං. 'එවං හොති ආවුසො'ති වත්වා, 'පුනප්පුන මනසි කරොහී'ති වත්තබ්බො.

නිමිත්තන්ති හි වුත්තෙ ඔහානං ආපජ්ජෙය්‍ය. න නිමිත්තන්ති වුත්තෙ නිරාසො විසීදෙය්‍ය. තස්මා තදුභයම්පි අවත්වා මනසිකාරෙයෙව නියොජෙතබ්බොති. එවං තාව දීඝභාණකා. මජ්ඣිමභාණකා පනාහු:– ‘නිමිත්තමිදං ආවුසො, කම්මට්ඨානං පුනප්පුන මනසි කාරොහි සප්පුරිසාති වත්තබ්බො’ති. අථානෙන නිමිත්තෙයෙව චිත්තං ඨපෙතබ්බං. එවමස්සායං ඉතො පභුති ඨපනාවසෙන භාවනා හොති. වුත්තං හෙතං පොරාණෙහි:–

“නිමිත්තෙ ඨපයං චිත්තං–නානාකාරං විභාවයං,
ධීරො අස්සාසපස්සාසෙ–සකං චිත්තං නිබන්ධතී”ති.

තස්සෙවං නිමිත්තුපට්ඨානතො පභුති නීවරණානි වික්ඛම්භිතානෙව හොන්ති. කිලෙසා සන්නිසින්නාව. සති උපට්ඨිතායෙව. චිත්තං සමාහිතමෙව. ද්වීහි හි ආකාරෙහි චිත්තං සමාහිතං නාම හොති: උපචාරභූමියං වා නීවරණප්පහානෙන, පටිලාභභූමියං වා අඞ්ගපාතුභාවෙන. තත්ථ උපචාරභූමීති උපචාරසමාධි; පටිලාභභූමීති අප්පනාසමාධි; තෙසං කිං නානාකරණං? උපචාරසමාධි කුසලවීථියං ජවිත්වා භවඞ්ගං ඔතරති. අප්පනාසමාධි දිවසභාගෙ අප්පෙත්වා නිසින්නස්ස දිවසභාගම්පි කුසලවීථියං ජවති, භවඞ්ගං න ඔතරති. ඉමෙසු ද්වීසු සමාධීසු නිමිත්තපාතුභාවෙ උපචාරසමාධිනා සමාහිතං චිත්තං හොති. අථානෙන තං නිමිත්තං නෙව වණ්ණතො මනසි කාතබ්බං, න ලක්ඛණතො පච්චවෙක්ඛිතබ්බං. අපිච ඛො ඛත්තියමහෙසියා චක්කවත්තිගබ්භො විය කස්සකෙන සාලියවගබ්භො විය ච අප්පමත්තෙන රක්ඛිතබ්බං. රක්ඛිතං හිස්ස ඵලදං හොති.

“නිමිත්තං රක්ඛතො ලද්ධං–පරිහානි න විජ්ජති,
ආරක්ඛම්හි අසන්තම්හි–ලද්ධං ලද්ධං විනස්සතී”ති.

තත්‍රායං රක්ඛණූපායො: තෙන භික්ඛුනා ආවාසො ගොචරො භස්සං පුග්ගලො භොජනං උතු ඉරියාපථොති ඉමානි සත්ත අසප්පායානි වජ්ජෙත්වා තානෙව සත්ත සප්පායානි සෙවන්තෙන පුනප්පුනං තං නිමිත්තං මනසි කාතබ්බං. එවං සප්පායසෙවනෙන නිමිත්තං ථිරං කත්වා වුද්ධිං විරූළ්හිං ගමයිත්වා–වත්ථුවිසදකිරියා, ඉන්ද්‍රියසමත්තපටිපාදනතා, නිමිත්තකුසලතා, යස්මිං සමයෙ චිත්තං නිග්ගහෙතබ්බං තස්මිං සමයෙ චිත්ත[1]නිග්ගණ්හනතා යස්මිං සමයෙ චිත්තං පග්ගහෙතබ්බං තස්මිං සමයෙ චිත්තපග්ගණ්හනතා, යස්මිං සමයෙ චිත්තං සම්පහංසෙතබ්බං තස්මිං සමයෙ චිත්තසම්පහංසනතා, යස්මිං සමයෙ චිත්තං අජ්ඣුපෙක්ඛිතබ්බං තස්මිං සමයෙ චිත්තං අජ්ඣුපෙක්ඛණා, අසමාහිතපුග්ගලපරිවජ්ජනා, සමාහිතපුග්ගලසෙවනා, තදධිමුත්තතාති ඉමානි දස අප්පනාකොසල්ලානි අවිජහන්තෙන යොගො කරණීයො. තස්සෙවමනුයුත්තස්ස විහරතො ඉදානි අප්පනා උප්පජ්ජිස්සතීති භවඞ්ගං විච්ඡින්දිත්වා නිමිත්තාරම්මණං මනොද්වාරාවජ්ජනං උප්පජ්ජති.

1, සී. I. සී. මු. & සා. චිත්ත.

තස්මිඤ්ඤෙව නිරුද්ධෙ තදෙවාරම්මණං ගහෙත්වා චත්තාරි පඤ්ච වා ජවනානි, යෙසං–පඨමං පරිකම්මං, දුතියං උපචාරං, තතියං අනුලොමං, චතුත්ථං ගොත්‍රභූ, පඤ්චමං අප්පණාචිත්තං; පඨමං වා පරිකම්මඤ්චෙව උපචාරඤ්ච, දුතියං අනුලොමං, තතියං ගොත්‍රභූ, චතුත්ථං අප්පණාචිත්තන්ති වුච්චති. චතුත්ථමෙව හි පඤ්චමං වා අප්පෙති. න ඡට්ඨං සත්තමං වා, ආසන්නභවඞ්ගපාතත්තා. ආභිධම්මිකගොදත්ත[1]ත්ථෙරො පනාහ:– "ආසෙවනපච්චයෙන කුසලා ධම්මා බලවන්තො හොන්ති. තස්මා ඡට්ඨං සත්තමං වා අප්පෙතී"ති. තං අට්ඨකථාසු පටික්ඛිත්තං. තත්ථ පුබ්බභාගචිත්තානි කාමාවචරානි. අප්පණාචිත්තං පන රූපාවචරං. එවමනෙන පඤ්චඞ්ගවිප්පහීණං පඤ්චඞ්ගසමන්නාගතං දසලක්ඛණසම්පන්නං තිවිධකල්‍යාණං පඨමජ්ඣානමධිගතං හොති. සො තස්මිංයෙව ආරම්මණෙ විතක්කාදයො වූපසමෙත්වා දුතියතතියචතුත්ථජ්ඣානානි පාපුණාති. එත්තාවතා ච ඨපනාවසෙන භාවනාය පරියොසානප්පත්තො හොති. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපකථා. විත්ථාරං පන ඉච්ඡන්තෙන විසුද්ධිමග්ගතො ගහෙතබ්බං.

එවං පන්නචතුත්ථජ්ඣානො පනෙත්ථ භික්ඛු සල්ලක්ඛණාවිවට්ටනාවසෙන කම්මට්ඨානං වඩ්ඪෙත්වා පාරිසුද්ධිං පත්තුකාමො තදෙව ඣානං ආවජ්ජනසමාපජ්ජනාධිට්ඨානවුට්ඨානපච්චවෙක්ඛණාසඞ්ඛාතෙහි පඤ්චහාකාරෙහි වසිප්පත්තං පගුණං කත්වා අරූපපුබ්බඞ්ගමං වා රූපං රූපපුබ්බඞ්ගමං වා අරූපන්ති රූපාරූපං පරිග්ගහෙත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙති. කථං? සො හි ඣානා වුට්ඨහිත්වා ඣානඞ්ගානි පරිග්ගහෙත්වා තෙසං නිස්සයං හදයවත්ථුං තන්නිස්සයානි ච භූතානි තෙසඤ්ච නිස්සයං සකලම්පි කරජකායං පස්සති. තතො ඣානඞ්ගානි අරූපං වත්ථාදීනි රූපන්ති රූපාරූපං වවත්ථපෙති. අථවා සමාපත්තිතො වුට්ඨහිත්වා කෙසාදිසු කොට්ඨාසෙසු පථවිධාතුආදිවසෙන චත්තාරි භූතානි තන්නිස්සිතරූපානි ච පරිග්ගහෙත්වා යථාපරිග්ගහිතරූපාරම්මණං යථාපරිග්ගහිතරූපවත්ථුවාරාරම්මණං වා සසම්පයුත්තධම්මං විඤ්ඤාණඤ්ච පස්සති. තතො භූතාදීනි රූපං සසම්පයුත්තධම්මං විඤ්ඤාණමරූපන්ති වවත්ථපෙති. අථවා සමාපත්තිතො වුට්ඨහිත්වා අස්සාසපස්සාසානං සමුදයො කරජකායො ච චිත්තං චාති පස්සති. යථා හි කම්මාරගග්ගරියා ධමමානාය භස්තඤ්ච පුරිසස්ස ච තජ්ජං වායාමං පටිච්ච වාතො සඤ්චරති, එවමෙවං කායඤ්ච චිත්තඤ්ච පටිච්ච අස්සාසපස්සාසාති. තතො අස්සාසපස්සාසෙ ච කායඤ්ච රූපං, චිත්තඤ්ච තංසම්පයුත්තධම්මෙ ච අරූපන්ති වවත්ථපෙති. එවං නාමරූපං වවත්ථපෙත්වා තස්ස පච්චයං පරියෙසති. පරියෙසන්තො ච තං දිස්වා තීසුපි අද්ධාසු නාමරූපස්ස පවත්තිං ආරබ්භ කඞ්ඛං විතරති. විතිණ්ණකඞ්ඛො කලාපසම්මසනවසෙන තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා උදයබ්බයානුපස්සනාය පුබ්බභාගෙ උප්පන්නෙ ඔභාසාදයො

1. සී. මු. ගොධ.

දස විපස්සනුපක්කිලෙසෙ පහාය උපක්කිලෙසවිමුත්තං පටිපදාඤාණං මග්ගොති වවත්ථපෙත්වා උදයං පහාය භඞ්ගානුපස්සනං පත්වා නිරන්තරං භඞ්ගානුපස්සනෙන භයතො උපට්ඨිතෙසු සබ්බසඞ්ඛාරෙසු නිබ්බින්දන්තො විරජ්ජන්තො විමුච්චන්තො යථාක්කමං චත්තාරො අරියමග්ගෙ පාපුණිත්වා අරහත්තඵලෙ පතිට්ඨාය එකූනවීසතිභෙදස්ස පච්චවෙක්ඛණාඤාණස්ස පරියන්තප්පත්තො සදෙවකස්ස ලොකස්ස අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යො හොති. එත්තාවතා චස්ස ගණනං ආදිං කත්වා විපස්සනාපරියොසානා ආනාපානසතිසමාධිභාවනා ච සමත්තා හොතීති. අයං සබ්බාකාරතො පඨමචතුක්කවණ්ණනා.

ඉතරෙසු පන තීසු චතුක්කෙසු යස්මා විසුං කම්මට්ඨානභාවනානයො නාම නත්ථි; තස්මා අනුපදවණ්ණනානයෙනෙව තෙසං අත්ථො වෙදිතබ්බො. පීතිපටිසංවෙදීති පීතිං පටිසංවිදිතං කරොන්තො පාකටං කරොන්තො අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති. තත්ථ ද්වීහාකාරෙහි පීති පටිසංවිදිතා හොති: ආරම්මණතො ච අසම්මොහතො ච. කථං ආරම්මණතො පීති පටිසංවිදිතා හොති? සප්පීතිකෙ ද්වෙ ඣානෙ සමාපජ්ජති. තස්ස සමාපත්තික්ඛණෙ ඣානපටිලාභෙන ආරම්මණතො පීති පටිසංවිදිතා හොති, ආරම්මණස්ස පටිසංවිදිතත්තා. කථං අසම්මොහතො? සප්පීතිකෙ ද්වෙ ඣානෙ සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය ඣානසම්පයුත්තකපීතිං ඛයතො වයතො සම්මසති. තස්ස විපස්සනාක්ඛණෙ ලක්ඛණපටිවෙධෙන අසම්මොහතො පීති පටිසංවිදිතා හොති. වුත්තඤ්හෙතං පටිසම්භිදායං:- "දීඝං අස්සාසවසෙන චිත්තස්ස එකග්ගතං අවික්ඛෙපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති තාය සතියා තෙන ඤාණෙන සා පීති පටිසංවිදිතා හොති. දීඝං පස්සාසවසෙන-රස්සං අස්සාසවසෙන-රස්සං පස්සාසවසෙන-සබ්බකාය පටිසංවෙදී අස්සාසපස්සාසවසෙන-පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං අස්සාස පස්සාසවසෙන චිත්තස්ස එකග්ගතං අවික්ඛෙපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති. තාය සතියා තෙන ඤාණෙන සා පීති පටිසංවිදිතා හොති. ආවජ්ජතො සා පීති පටිසංවිදිතා හොති. ජානතො-පස්සතො පච්චවෙක්ඛතො-චිත්තං අධිට්ඨහතො-සද්ධාය අධිමුච්චතො-විරියං පග්ගණ්හතො-සතිං උපට්ඨාපයතො-චිත්තං සමාදහතො-පඤ්ඤාය පජානතො-අභිඤ්ඤෙය්‍යං අභිජානතො-පරිඤ්ඤෙය්‍යං පරිජානතො-පහාතබ්බං පජහතො-භාවෙතබ්බං භාවයතො-සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරොතො සා පීති පටිසංවිදිතා හොති. එවං සා පීති පටිසංවිදිතා හොතී"ති. එතෙනෙව නයෙන අවසෙසපදානිපි අත්ථතො වෙදිතබ්බානි. ඉදම්පනෙත්ථ විසෙසමත්තං. තිණ්ණං ඣානානං වසෙන සුඛපටිසංවෙදිතා චතුන්නම්පි වසෙන චිත්තසඞ්ඛාරපටිසංවෙදිතා වෙදිතබ්බා. චිත්තසඞ්ඛාරොති වෙදනාදයො ද්වෙ ඛන්ධා; සුඛපටිසංවෙදිපදෙ චෙත්ථ විපස්සනාභූමිදස්සනත්ථං "සුඛන්ති ද්වෙ සුඛානි කායිකඤ්ච සුඛං චෙතසිකඤ්චා"ති පටිසම්භිදාය වුත්තං. පස්සම්භයං චිත්තසඞ්ඛාරන්ති ඔළාරිකං ඔළාරිකං චිත්තසඞ්ඛාරං පස්සම්භෙන්තො

නිරොධෙන්තොති අත්‍ථො. සො විත්‍ථාරතො කායසඞ්ඛාරෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. අපි චෙත්‍ථ පීතිපදෙ පීතිසීසෙන වෙදනා වුත්තා. සුඛපදෙ සරූපෙනෙව වෙදනා. ද්වීසු චිත්තසඞ්ඛාරපදෙසු "සඤ්ඤා ච වෙදනා ච චෙතසිකා එතෙ ධම්මා චිත්තපටිබද්ධා චිත්තසඞ්ඛාරා"ති වචනතො සඤ්ඤාසම්පයුත්තා වෙදනාති, එවං වෙදනානුපස්සනානයෙන ඉදං චතුක්කං භාසිතන්ති වෙදිතබ්බං. තතියචතුක්කෙපි චතුන්නං ඣානානං වසෙන චිත්තපටිසංවෙදිතා වෙදිතබ්බා.

අභිප්පමොදයං චිත්තන්ති චිත්තං මොදෙන්තො පමොදෙන්තො හාසෙන්තො පහාසෙන්තො අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති; තත්‍ථ ද්වීහාකාරෙහි අභිප්පමොදො හොති: සමාධිවසෙන ච විපස්සනාවසෙන ච. කථං සමාධිවසෙන? සප්පීතිකෙ ද්වෙ ඣානෙ සමාපජ්ජති, සො සමාපත්තික්ඛණෙ සම්පයුත්තපීතියා චිත්තං ආමොදෙති පමොදෙති. කථං විපස්සනාවසෙන? සප්පීතිකෙ ද්වෙ ඣානෙ සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය ඣානසම්පයුත්තකපීතිං ඛයතො වයතො සම්මසති. එවං විපස්සනාක්ඛණෙ ඣානසම්පයුත්තකපීතිං ආරම්මණං කත්වා චිත්තං ආමොදෙති පමොදෙති එවං පටිපන්නො අභිප්පමොදයං චිත්තං අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛතීති වුච්චති. සමාදහං චිත්තන්ති පඨමජ්ඣානාදිවසෙන ආරම්මණෙ චිත්තං සමං ආදහන්තො සමං ඨපෙන්තො තානි වා පන ඣානානි සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය ඣානසම්පයුත්තකචිත්තං ඛයතො වයතො සම්මසතො විපස්සනාක්ඛණෙ ලක්ඛණපටිවෙධෙන උප්පජ්ජති ඛණිකචිත්තෙකග්ගතා. එවං උප්පන්නාය ඛණිකචිත්තෙකග්ගතාය වසෙනපි ආරම්මණෙ චිත්තං සමං ආදහන්තො සමං ඨපෙන්තො සමාදහං චිත්තං අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛතීති වුච්චති. විමොචයං චිත්තන්ති පඨමජ්ඣානෙන නීවරණෙහි චිත්තං මොචෙන්තො විමොචෙන්තො, දුතියෙන විතක්කවිචාරෙහි, තතියෙන පීතියා, චතුත්‍ථෙන සුඛදුක්ඛෙහි චිත්තං මොචෙන්තො විමොචෙන්තො; තානි වා පන ඣානානි සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය ඣානසම්පයුත්තකචිත්තං ඛයතො වයතො සම්මසති, සො විපස්සනාක්ඛණෙ අනිච්චානුපස්සනාය නිච්චසඤ්ඤාතො චිත්තං මොචෙන්තො විමොචෙන්තො, දුක්ඛානුපස්සනාය සුඛසඤ්ඤාතො අනත්තානුපස්සනාය අත්තසඤ්ඤාතො, නිබ්බිදානුපස්සනාය නන්දිතො, විරාගානුපස්සනාය රාගතො, නිරොධානුපස්සනාය සමුදයතො, පටිනිස්සග්ගානුපස්සනාය ආදානතො චිත්තං මොචෙන්තො විමොචෙන්තො අස්සසති චෙව පස්සසති ච. තෙන වුත්තං "විමොචයං චිත්තං අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛතී"ති. එවං චිත්තානුපස්සනාවසෙන ඉදං චතුක්කං භාසිතන්ති වෙදිතබ්බං.

චතුත්‍ථචතුක්කෙ පන අනිච්චානුපස්සීති එත්‍ථ තාව අනිච්චං වෙදිතබ්බං, අනිච්චතා වෙදිතබ්බා, අනිච්චානුපස්සනා වෙදිතබ්බා, අනිච්චානුපස්සී වෙදිතබ්බො. තත්‍ථ 'අනිච්ච'න්ති පඤ්චක්ඛන්ධා. කස්මා?

උප්පාදවයඤ්ඤථත්තභාවා. 'අනිච්චතා'ති තෙසංයෙව උප්පාදවයඤ්ඤථත්තං, හුත්වා අභාවො වා; නිබ්බත්තානං තෙනෙවාකාරෙන අඨත්වා ඛණභඞ්ගෙන භෙදොති අත්ථො. 'අනිච්චානුපස්සනා'ති තස්සා අනිච්චතාය වසෙන රූපාදීසු අනිච්චන්ති අනුපස්සනා; 'අනිච්චානුපස්සී'ති තාය අනුපස්සනාය සමන්නාගතො; තස්මා එවංභූතො අස්සසන්තො පස්සසන්තො ච ඉධ "අනිච්චානුපස්සී අස්සසිස්සාමි, පස්සසිස්සාමීති සික්ඛතී"ති වෙදිතබ්බො. **විරාගානුපස්සීති** එත්ථ පන ද්වෙ විරාගා: ඛයවිරාගො ච අච්චන්තවිරාගො ච. තත්ථ 'ඛයවිරාගො'ති සඞ්ඛාරානං ඛණභඞ්ගො; 'අච්චන්තවිරාගො'ති නිබ්බානං. "විරාගානුපස්සනා"ති තදුභයදස්සනවසෙන පවත්තා විපස්සනා ච මග්ගො ච; තාය දුවිධායපි අනුපස්සනාය සමන්නාගතො හුත්වා අස්සසන්තො ච පස්සසන්තො ච විරාගානුපස්සී අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛතීති වෙදිතබ්බො. **නිරොධානුපස්සීපදෙපි** එසෙව නයො. **පටිනිස්සග්ගානුපස්සීති** එත්ථාපි ද්වෙ පටිනිස්සග්ගා: පරිච්චාගපටිනිස්සග්ගො ච පක්ඛන්දනපටිනිස්සග්ගො ච. පටිනිස්සග්ගොයෙව අනුපස්සනා පටිනිස්සග්ගානුපස්සනා; විපස්සනාමග්ගානං එතං අධිවචනං. විපස්සනා හි තදඞ්ගවසෙන සද්ධිං ඛන්ධාභිසඞ්ඛාරෙහි කිලෙසෙ පරිච්චජති. සඞ්ඛතදොසදස්සනෙන ච තබ්බිපරීතෙ නිබ්බානෙ තන්නින්නතාය පක්ඛන්දතීති පරිච්චාගපටිනිස්සග්ගො චෙව පක්ඛන්දනපටිනිස්සග්ගොති ච වුච්චති. මග්ගො සමුච්ඡෙදවසෙන සද්ධිං ඛන්ධාභිසඞ්ඛාරෙහි කිලෙසෙ පරිච්චජති, ආරම්මණකරණෙන ච නිබ්බානෙ පක්ඛන්දතීති පරිච්චාගපටිනිස්සග්ගො චෙව පක්ඛන්දනපටිනිස්සග්ගො චාති වුච්චති. උභයම්පි පන පුරිමපුරිමඤාණානං අනු අනු පස්සනතො අනුපස්සනාති වුච්චති. තාය දුවිධාය පටිනිස්සග්ගානුපස්සනාය සමන්නාගතො හුත්වා අස්සසන්තො ච පස්සසන්තො ච පටිනිස්සග්ගානුපස්සී අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛතීති වෙදිතබ්බො. **එවං භාවිතොති** එවං සොළසහි ආකාරෙහි භාවිතො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

ආනාපානසතිසමාධිකථා නිට්ඨිතා.

අථ ඛො භගවාති ආදිම්හි පන අයං සඞ්ඛෙපත්ථො: එවං භගවා ආනාපානසතිසමාධිකථාය භික්ඛූ සමස්සාසෙත්වා අථ යං තං තතියපාරාජිකපඤ්ඤත්තියා නිදානඤ්චෙව පකරණඤ්ච උප්පන්නං භික්ඛූනං අඤ්ඤමඤ්ඤං ජීවිතාවොරොපනං, **එකස්මිං නිදානෙ එකස්මිං පකරණෙ භික්ඛුසඞ්ඝං සන්නිපාතාපෙත්වා** පටිපුච්ඡිත්වා විගරහිත්වා ච යස්මා තත්ථ අත්තනා අත්තානං ජීවිතා වොරොපනං මිගලණ්ඩිකෙන ච වොරොපාපනං පාරාජිකවත්ථුං න හොති, තස්මා තං ඨපෙත්වා පාරාජිකස්ස වත්ථුභූතං අඤ්ඤමඤ්ඤං ජීවිතා වොරොපනමෙව ගහෙත්වා පාරාජිකං පඤ්ඤපෙන්තො "**යො පන භික්ඛු සඤ්චිච්ච මනුස්සවිග්ගහ**"න්ති ආදිමාහ අරියපුග්ගලමිස්සකත්තා පනෙත්ථ මොඝපුරිසාති අවත්වා **තෙ භික්ඛූති** වුත්තං.

එවං මූලච්ඡෙජ්ජවසෙන දළ්හං කත්වා තතියපාරාජිකෙ පඤ්ඤත්තෙ අපරම්පි අනුපඤ්ඤත්තත්‍ථාය මරණවණ්ණසංවණ්ණනෙ වත්‍ථු උදපාදි, තස්සුප්පත්තිදීපනත්‍ථං **එවඤ්චිදං** භගවතාති ආදි වුත්තං. තත්‍ථ **පටිබද්ධචිත්තාති** ඡන්දරාගෙන පටිබද්ධචිත්තා. සාරත්තා අපෙක්ඛවන්තොති අත්‍ථො. **මරණවණ්ණං සංවණ්ණෙන්තීති** ජීවිතෙ ආදීනවං දස්සෙත්වා මරණස්ස ගුණං වණ්ණෙන්ති; ආනිසංසං දස්සෙන්තීති. **කතකල්‍යාණොති** ආදිසු අයං පදත්‍ථො: කල්‍යාණං සුචිකම්මං කතං තයාති ත්වං ඛොසි **කතකල්‍යාණො**; කතං කුසලං අනවජ්ජං කම්මං කතං තයාති **කතකුසලො,** මරණකාලෙ සම්පත්තෙ යා සත්තානං උප්පජ්ජති භයසඞ්ඛාතා භීරුතා, තතො තායණං රක්ඛණං කම්මං කතං තයාති **කතභීරුත්තාණො,** පාපං ලාමකකම්මං අකතං තයාති **අකතපාපො;** ලුද්දං දාරුණං දුස්සීල්‍යකම්මං අකතං තයාති **අකතලුද්දො** කිබ්බිසං සාහසිකකම්මං ලොභාදිකිලෙසුස්සදං අකතං තයාති **අකතකිබ්බිසො;** කස්මා ඉදං වුච්චති? යස්මා සබ්බප්පකාරම්පි කතං තයා කල්‍යාණං, අකතං තයා පාපං; තෙන තං වදාම. කිං තුය්හං ඉමිනා රොගාභිභූතත්තා ලාමකෙන පාපකෙන දුක්ඛබහුලත්තා දුජ්ජීවිතෙන. **මතං තෙ ජීවිතා සෙය්‍යොති** තව මරණං ජීවිතා සුන්දරතරං; කස්මා? යස්මා **ඉතො ත්වං කාලඞ්කතො** කතකාලො හුත්වා; කාලං කරිත්වා මරිත්වාති අත්‍ථො. **කායස්ස භෙදා-පෙ-උපපජ්ජිස්සසි;** එවං උප්පන්නො ච **තත්‍ථ දිබ්බෙහි** දෙවලොකෙ උප්පන්නෙහි **පඤ්චහි කාමගුණෙහි** මනාපියරූපාදිකෙහි පඤ්චහි වත්‍ථුකාමකොට්ඨාසෙහි **සමප්පිතො සමඞ්ගීභූතො පරිචාරෙස්සතීති** සම්පයුත්තො සමොධානගතො හුත්වා ඉතො චිතො විචරිස්සසි, විහරිස්සසි අභිරමිස්සසි චාති අත්‍ථො. **අසප්පායානීති** අහිතානි අවුඩ්ඪිකරානි යානි ඛිප්පමෙව ජීවිතක්ඛයං පාපෙන්ති.

සඤ්චිච්චාති අයං **සඤ්චිච්ච මනුස්සවිග්ගහන්ති** මාතිකාය වුත්තස්ස 'සඤ්චිච්ච' පදස්ස උද්ධාරො. තත්‍ථ **සං**ඉති උපසග්ගො, තෙන සද්ධිං උස්සුක්කවචනමෙතං සඤ්චිච්චාති. තස්ස සඤ්චෙතෙත්වා සුට්ඨු චෙතෙත්වාති අත්‍ථො. යස්මා පන යො සඤ්චිච්ච වොරොපෙති, සො ජානන්තො සඤ්ජානන්තො හොති, තං චස්ස වොරොපනං චෙච්ච අභිවිතරිත්වා වීතික්කමො හොති, තස්මා ව්‍යඤ්ජනෙ ආදරං අකත්වා අත්‍ථමෙව දස්සෙතුං **ජානන්තො සඤ්ජානන්තො චෙච්ච අභිවිතරිත්වා වීතික්කමොති** එවමස්ස පදභාජනං වුත්තං. තත්‍ථ **ජානන්තොති** පාණොති ජානන්තො; **සඤ්ජානන්තොති** ජීවිතා වොරොපෙමීති සඤ්ජානන්තො; තෙනෙව පාණජානනාකාරෙන සද්ධිං සඤ්ජානන්තොති අත්‍ථො. **චෙච්චාති** වධකචෙතනාවසෙන චෙතෙත්වා පකප්පෙත්වා; **අභිවිතරිත්වාති** උපක්කමවසෙන මද්දන්තො නිරාසඞ්කචිත්තං පෙසෙත්වා; **වීතික්කමොති** එවං පවත්තස්ස යො වීතික්කමො අයං සඤ්චිච්ච සද්දස්ස සිඛාප්පත්තො අත්‍ථොති වුත්තං හොති. ඉදානි **මනුස්සවිග්ගහං ජීවිතා**

වොරොපෙය්‍යාති එත්ථ වුත්තං මනුස්සත්තභාවං ආදිතො පට්ඨාය දස්සෙතුං '**මනුස්සවිග්ගහො නාමා**'ති ආදිමාහ. තත්ථ ගබ්භසෙය්‍යකානං වසෙන සබ්බසුඛුමඅත්තභාවදස්සනත්ථං **යං මාතුකුච්ඡිස්මින්ති** වුත්තං. **පඨමං චිත්තන්ති** පටිසන්ධිචිත්තං[1]; **උප්පන්නන්ති** ජාතං; **පඨමං විඤ්ඤාණං පාතුභූතන්ති** ඉදං තස්සෙව වෙවචනං. "මාතුකුච්ඡිස්මිං පඨමං චිත්ත"න්ති වචනෙන චෙත්ථ සකලාපි පඤ්චවොකාරපටිසන්ධි දස්සිතා හොති. තස්මා තඤ්ච පඨමං චිත්තං තංසම්පයුත්තා ච තයො අරූපක්ඛන්ධා තෙන සහ නිබ්බත්තඤ්ච කලලරූපන්ති අයං සබ්බපඨමො මනුස්සවිග්ගහො. තත්ථ "කලලරූප"න්ති ඉත්ථිපුරිසානං කායවත්ථුභාවදසකවසෙන සමතිංස රූපානි, නපුංසකානං කායවත්ථුදසකවසෙන වීසති; තත්ථ ඉත්ථිපුරිසානං කලලරූපං ජාතිඋණ්ණාය එකෙන අංසුනා උද්ධටතෙලබින්දුමත්තං හොති අච්ඡං විප්පසන්නං. වුත්තඤ්චෙතං අට්ඨකථායං:-

"තිලතෙලස්ස යථා බින්දු-සප්පිමණ්ඩො අනාවිලො,
එවංවණ්ණපටිභාගං-කලලන්ති පවුච්චතී"ති.

එවං පරිත්තකං වත්ථුං ආදිං කත්වා පකතියා වීසංවස්සසතායුකස්ස සත්තස්ස යාව මරණකාලා එත්ථන්තරෙ අනුපුබ්බෙන වුඩ්ඪිප්පත්තො අත්තභාවො එසො මනුස්සවිග්ගහො නාම. **ජීවිතා වොරොපෙය්‍යාති** කලලකාලෙපි තාපනමද්දනෙහි වා භෙසජ්ජසම්පාදනෙන[2] වා තතො වා උද්ධම්පි තදනුරූපෙන උපක්කමෙන ජීවිතා වියොජෙය්‍යාති අත්ථො. යස්මා පන ජීවිතා වොරොපනං නාම අත්ථතො ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදනමෙව හොති, තස්මා එතස්ස පදභාජනෙ **ජීවිතින්ද්‍රියං උපච්ඡින්දති උපරොධෙති සන්තතිං විකොපෙතීති** වුත්තං. තත්ථ ජීවිතින්ද්‍රියස්ස පවෙණිඝටනං උපච්ඡින්දන්තො උපරොධෙන්තො ච **ජීවිතින්ද්‍රියං උපච්ඡින්දති උපරොධෙතීති** වුච්චති. ස්වායමත්ථො සන්තතිං විකොපෙතීති පදෙන දස්සිතො. **විකොපෙතීති** වියොජෙති; තත්ථ දුවිධං ජීවිතින්ද්‍රියං: රූපජීවිතින්ද්‍රියං අරූපජීවිතින්ද්‍රියඤ්ච. තෙසු අරූපජීවිතින්ද්‍රියෙ උපක්කමො නත්ථි. තං වොරොපෙතුං න සක්කා. රූපජීවිතින්ද්‍රියෙ පන අත්ථි. තං වොරොපෙතුං සක්කා. තම්පන වොරොපෙන්තො අරූපජීවිතින්ද්‍රියම්පි වොරොපෙති. තෙනෙව හි සද්ධිං තං නිරුජ්ඣති තදායත්තවුත්තිතො. තං පන වොරොපෙන්තො කිං අතීතං වොරොපෙති? අනාගතං? පච්චුප්පන්නන්ති? නෙව අතීතං. න අනාගතං. තෙසු හි එකං නිරුද්ධමෙකමනුප්පන්නන්ති උභයම්පි අසන්තං. අසන්තත්තා උපක්කමො නත්ථි. උපක්කමස්ස නත්ථිතාය එකම්පි වොරොපෙතුං න සක්කා. වුත්තම්පි චෙතං: "අතීතෙ චිත්තක්ඛණෙ ජීවිත්ථ. න ජීවති. න ජීවිස්සති. අනාගතෙ චිත්තක්ඛණෙ ජීවිස්සති. න ජීවිත්ථ. න ජීවති. පච්චුප්පන්නෙ චිත්තක්ඛණෙ ජීවති. න ජීවිත්ථ. න ජීවිස්සතී"ති තස්මා යත්ථ ජීවති, තත්ථ උපක්කමො යුත්තොති පච්චුප්පන්නං වොරො

1. සී. මු. & ම. පඨමං පටිසන්ධිචිත්තං. 2. සී. මු. & ම. සම්පාදනෙන.

පෙති. පච්චුප්පන්නඤ්ච නාමෙතං ඛණපච්චුප්පන්නං සන්තතිපච්චුප්පන්නං අද්ධා[1] පච්චුප්පන්නන්ති තිවිධං. තත්ථ ඛණපච්චුප්පන්නං නාම උප්පාදජරාභඞ්ගසමඞ්ගී. තං වොරොපෙතුං න සක්කා. කස්මා? සයමෙව නිරුජ්ඣනතො. සන්තතිපච්චුප්පන්නං නාම සත්තට්ඨජවනවාරමත්තං සභාගසන්තතිවසෙන පවත්තිත්වා නිරුජ්ඣනකං. යාවතා උණ්හතො ආගන්ත්වා ඔවරකං පවිසිත්වා නිසින්නස්ස අන්ධකාරං හොති, සීතතො වා ආගන්ත්වා ඔවරකෙ නිසින්නස්ස යාව විසභාගඋතුපාතුභාවෙන පුරිමකො උතු න පටිප්පස්සම්භති, එත්ථන්තරෙ සන්තතිපච්චුප්පන්නන්ති වුච්චති. පටිසන්ධිතො පන යාව චුති, එතං අද්ධා[1] පච්චුප්පන්නං නාම. තදුභයම්පි වොරොපෙතුං සක්කා. කථං? තස්මිං හි උපක්කමෙ කතෙ ලද්ධුපක්කමං ජීවිතනවකං[2] නිරුජ්ඣමානං දුබ්බලස්ස පරිහීනවෙගස්ස සන්තානස්ස පච්චයො හොති. තතො සන්තතිපච්චුප්පන්නං වා අද්ධා[1] පච්චුප්පන්නං වා යථාපරිච්ඡින්නං කාලං අප්පත්වා අන්තරාව නිරුජ්ඣති. එවං තදුභයම්පි වොරොපෙතුං සක්කා. තස්මා තදෙව සන්ධාය "සන්තතිං විකොපෙතී"ති ඉදං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

ඉමස්ස පනත්ථස්ස ආවිභාවත්ථං පාණො වෙදිතබ්බො. පාණාතිපාතො වෙදිතබ්බො. පාණාතිපාතී වෙදිතබ්බො. පාණාතිපාතස්ස පයොගො වෙදිතබ්බො. තත්ථ 'පාණො'ති වොහාරතො සත්තො, පරමත්ථතො ජීවිතින්ද්‍රියං. ජීවිතින්ද්‍රියං හි[3] අතිපාතෙන්තො පාණමතිපාතෙතීති වුච්චති. තං වුත්තප්පකාරමෙව. "පාණාතිපාතො"ති යාය චෙතනාය ජීවිතින්ද්‍රියූපච්ඡෙදකං පයොගං සමුට්ඨාපෙති, සා වධකචෙතනා පාණාතිපාතොති වුච්චති. "පාණාතිපාතී"ති වුත්තචෙතනාසමඞ්ගිපුග්ගලො දට්ඨබ්බො. "පාණාතිපාතස්ස පයොගො"ති පාණාතිපාතස්ස ඡප්පයොගා: සාහත්ථිකො ආණත්තියො[4] නිස්සග්ගියො ථාවරො විජ්ජාමයො ඉද්ධිමයොති.

තත්ථ "සාහත්ථිකො"ති සයං මාරෙන්තස්ස කායෙන වා කායපටිබද්ධෙන වා පහරණං; "ආණත්තියො"ති අඤ්ඤං ආණාපෙන්තස්ස "එවං විජ්ඣිත්වා වා පහරිත්වා වා මාරෙහී"ති ආණාපනං; "නිස්සග්ගියො"ති දූරෙ ඨිතං මාරෙතුකාමස්ස කායෙන වා කායපටිබද්ධෙන වා උසුසත්තියන්තපාසාණාදීනං නිස්සජ්ජනං; "ථාවරො"ති අසඤ්චාරිමෙන උපකරණෙන මාරෙතුකාමස්ස ඔපාතං අපස්සෙනං[5] උපනික්ඛිපනං භෙසජ්ජසංවිධානං; තෙ චත්තාරොපි පරතො පාළිවණ්ණනායමෙව විත්ථාරතො ආවිභවිස්සන්ති. විජ්ජාමයඉද්ධිමයා පන පාළියං අනාගතා. තෙ එවං වෙදිතබ්බා: සඞ්ඛෙපතො හි මාරණත්ථං විජ්ජාපරිජප්පනං විජ්ජාමයො පයොගො. අට්ඨකථාසු පන "කතමො විජ්ජාමයො පයොගො? ආථබ්බණිකා අථබ්බණං පයොජෙන්ති: නගරෙ වා රුද්ධෙ සඞ්ගාමෙ වා පච්චුපට්ඨිතෙ පටිසෙනාය පච්චත්ථි

1. සී. මු. අද්ධාන. 2. සී. I & සෑ. දසකං. 3. සී. මු. තං හි ජීවිතින්ද්‍රියං. 4. සෑ. ආණත්තිකො. 5. අපස්සෙන-කත්ථචි

කෙසු පච්චාමිත්තෙසු ඊතිං උප්පාදෙන්ති. උපද්දවං උප්පාදෙන්ති. රොගං උප්පාදෙන්ති. පජ්ජරකං උප්පාදෙන්ති. සූචිකං කරොන්ති. විසූචිකං කරොන්ති. පක්ඛන්දියං කරොන්ති. එවං ආථබ්බණිකා අථබ්බණං පයොජෙන්ති. විජ්ජාධරා විජ්ජං පරිවත්තෙත්වා නගරෙ වා රුන්ධෙ -පෙ- පක්ඛන්දියං කරොන්තී"ති. එවං විජ්ජාමයං පයොගං දස්සෙත්වා ආථබ්බණිකෙහි ච විජ්ජාධරෙහි ච මාරිතානං බහූනි වත්ථූනි වුත්තානි. කිං තෙහි? ඉදං පනෙත්ථ ලක්ඛණං:- මාරණත්ථං විජ්ජාපරිජප්පනං විජ්ජාමයො පයොගොති. කම්මවිපාකජාය ඉද්ධියා පයොජනං ඉද්ධිමයො පයොගො. කම්මවිපාකජිද්ධි ච නාමෙසා නාගානං නාගිද්ධි සුපණ්ණානං සුපණ්ණිද්ධි යක්ඛානං යක්ඛිද්ධි දෙවානං දෙවිද්ධි රාජූනං රාජිද්ධීති බහුවිධා. තත්ථ දිට්ඨදට්ඨඵුට්ඨවිසානං නාගානං දිස්වා ඩසිත්වා ඵුසිත්වා ච පරූපඝාතකරණෙ නාගිද්ධි වෙදිතබ්බා. සුපණ්ණානං මහාසමුද්දතො චත්තිව්‍යාමසතප්පමාණනාගුද්ධරණෙ සුපණ්ණිද්ධි වෙදිතබ්බා. යක්ඛා පන නෙව ආගච්ඡන්තා න පහරන්තා දිස්සන්ති. තෙහි පහටසත්තා පන තස්මිංයෙව ඨානෙ මරන්ති. තත්‍ර තෙසං යක්ඛිද්ධි දට්ඨබ්බා. වෙස්සවණස්ස සොතාපන්නකාලතො පුබ්බෙ නයනාවුධෙන ඔලොකිතකුම්භණ්ඩානං මරණෙ අඤ්ඤෙසඤ්ච දෙවානං යථාසකං ඉද්ධානුභාවෙ දෙවිද්ධි වෙදිතබ්බා. රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස සපරිසස්ස ආකාසගමනාදීසු, අසොකස්ස හෙට්ඨා උපරි ච යොජනෙ ආණාපවත්තනාදීසු, පිතුරඤ්ඤො ච සීහලනරින්දස්ස දාඨා කොට්ටෙන්තෙන චූළසුමනකුටුම්බියමාරණෙ රාජිද්ධි දට්ඨබ්බා. කෙචි පන "පුන ච පරං භික්ඛවෙ සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා ඉද්ධිමා චෙතොවසිප්පත්තො අඤ්ඤිස්සා කුච්ඡිගතං ගබ්භං පාපකෙන මනසානුපෙක්ඛිතා හොති 'අහො වතායං කුච්ඡිගතං ගබ්භං[1] න සොත්ථිනා අභිනික්ඛමෙය්‍යා'ති. එවම්පි භික්ඛවෙ කුලුම්බස්ස[2] උපඝාතො හොතී"ති ආදීනි සුත්තානි දස්සෙත්වා භාවනාමයිද්ධියාපි පරූපඝාතකම්මං වදන්ති. සහ පරූපඝාතකරණෙන ච ආදිත්තඝරූපරිඛිත්තස්ස උදකඝටස්ස භෙදනමිව ඉද්ධිවිනාසඤ්ච ඉච්ඡන්ති. තං තෙසං ඉච්ඡාමත්තමෙව. කස්මා? යස්මා කුසලවෙදනාවිතක්කපරිත්තත්තිකෙහි න සමෙති. කථං, අයං හි භාවනාමයිද්ධි නාම කුසලත්තිකෙ කුසලා චෙව අබ්‍යාකතා ච, පාණාතිපාතො අකුසලො. වෙදනාත්තිකෙ අදුක්ඛමසුඛසම්පයුත්තා, පාණාතිපාතො දුක්ඛසම්පයුත්තො. විතක්කත්තිකෙ අවිතක්කාවිචාරා, පාණාතිපාතො සවිතක්කො සවිචාරො. පරිත්තත්තිකෙ මහග්ගතා, පාණාතිපාතො පරිත්තොති.

සත්ථහාරකං වාස්ස පරියෙසෙය්‍යාති එත්ථ-හරතීති හාරකං. කිං හරති? ජීවිතං. අථවා හරිතබ්බන්ති හාරකං; උපනික්ඛිපිතබ්බන්ති අත්ථො. සත්ථඤ්ච තං හාරකඤ්චාති සත්ථහාරකං. **අස්සාති** මනුස්සවිග්ගහස්ස; **පරියෙසෙය්‍යාති** යථා ලභති, තථා කරෙය්‍ය; උපනික්ඛි

1. සී. මු. ගබ්භො ගබ්භො. 2. සී. මු. I. & ම. කුටුම්බස්ස.

පෙය්‍යාති අත්ථො. එතෙන ථාවරප්පයොගං දස්සෙති. ඉතරථා හි පරිසිට්ඨමත්තෙනෙව පාරාජිකො භවෙය්‍ය. න චෙතං යුත්තං. පාළියං පන සබ්බං ව්‍යඤ්ජනං අනාදියිත්වා යං එත්ථ ථාවරප්පයොගසඞ්ගහිතං සත්ථං, තදෙව දස්සෙතුං අසිං වා–පෙ–රජ්ජුං වාති පදභාජනෙ[1] වුත්තං.

තත්ථ සත්ථන්ති වුත්තාවසෙසං යං කිඤ්චි සමුඛං වෙදිතබ්බං. ලගුළපාසාණවිසරජ්ජූනඤ්ච ජීවිතවිනාසනභාවතො සත්ථසඞ්ගහො වෙදිතබ්බො.

මරණවණ්ණං වාති එත්ථ යස්මා 'කිං තුය්හං ඉමිනා පාපකෙන දුජ්ජීවිතෙන? යො ත්වං න ලභසි පණීතානි භොජනානි භුඤ්ජිතු'න්ති ආදිනා නයෙන ජීවිතෙ ආදීනවං දස්සෙන්තොපි "ත්වං ඛොසි උපාසක කතකල්‍යාණො–පෙ–අකතං තයා පාපං. මතං තෙ ජීවිතා සෙය්‍යො. ඉතො ත්වං කාලකතො–පෙ–පරිචරිස්සසි. අච්ඡරාපරිවුතො නන්දනවනෙ සුඛප්පත්තො විහරිස්සසී"ති ආදිනා නයෙන මරණෙ වණ්ණං භණන්තොපි මරණවණ්ණමෙව සංවණ්ණෙති. තස්මා ද්විධා භින්දිත්වා පදභාජනං වුත්තං: 'ජීවිතෙ ආදීනවං දස්සෙති. මරණෙ වණ්ණං භණතී'ති.

මරණාය වා සමාදපෙය්‍යාති මරණත්ථාය වා උපායං ගාහාපෙය්‍ය; සත්ථං වා ආහරාති ආදිසු ච යම්පන වුත්තං 'සොබ්භෙ වා පපත, නරකෙ වා පපතා'[2]ති ආදි, තං සබ්බං පරතො වුත්තනයෙන අත්ථතො වුත්තමෙවාති වෙදිතබ්බං. න හි සක්කා සබ්බං සරූපෙනෙව වත්තුං.

ඉතිචිත්තමනොති ඉතිචිත්තො ඉතිමනො; "මතන්තෙ ජීවිතා සෙය්‍යො"ති එත්ථ වුත්තමරණචිත්තො මරණමනොති අත්ථො. යස්මා පනෙත්ථ මනො චිත්තස්ස අත්ථදීපනත්ථං වුත්තො, අත්ථතො පනෙතං උභයම්පි එකමෙව, තස්මා තස්ස අත්ථතො අභෙදං දස්සෙතුං 'යං චිත්තං තං මනො, යං මනො තං චිත්ත'න්ති වුත්තං. ඉතිසද්දම්පන උද්ධරිත්වාපි න තාව අත්ථො වුත්තො. චිත්තසඞ්කප්පොති ඉමස්මිං පදෙ අධිකාරවසෙන ඉතිසද්දො ආහරිතබ්බො. ඉදං හි ඉතිචිත්ත සඞ්කප්පොති එවං අවුත්තම්පි අධිකාරතො වුත්තමෙව හොතීති වෙදිතබ්බං. තථා හිස්ස තමෙවත්ථං දස්සෙන්තො මරණසඤ්ඤීති ආදිමාහ. යස්මා චෙත්ථ "සඞ්කප්පො"ති න ඉදං විතක්කස්ස නාමං. අථ ඛො සංවිදහනමත්තස්සෙතං අධිවචනං. තඤ්ච සංවිදහනං ඉමස්මිං අත්ථෙ සඤ්ඤාචෙතනාධිප්පායෙහි සඞ්ගහං ගච්ඡති. තස්මා චිත්තෙන නානප්පකාරකො සඞ්කප්පො අස්සාති චිත්තසඞ්කප්පොති එවං අත්ථො දට්ඨබ්බො. තථාහිස්ස පදභාජනම්පි සඤ්ඤාචෙතනාධිප්පායවසෙන වුත්තං. එත්ථ ච "අධිප්පායො"ති විතක්කො වෙදිතබ්බො. උච්චාවචෙහි ආකාරෙහීති මහන්තාමහන්තෙහි උපායෙහි; තත්ථ මරණවණ්ණසංවණ්ණනෙ තාව ජීවිතෙ ආදීනවදස්සන

1. ම, පදභාජනං. 2. සී. ඉ. & ම. පපාතෙ වා.

වසෙන අවචාකාරතා මරණෙ වණ්ණභණනවසෙන උච්චාකාරතා වෙදිතබ්බා. සමාදපනෙ පන මුට්ඨිජාණුනිප්පොඨනාදීහි මරණසමාදපනවසෙන උච්චාකාරතා, එකතො භුඤ්ජන්තස්ස භත්තෙ විසං පක්ඛිපිත්වා මරණාදිසමාදපනවසෙන අවචාකාරතා වෙදිතබ්බා. සොබ්භෙ වා නරකෙ වා පපාතෙ වාති එත්ථ සොබ්භො නාම සමන්තතො ඡින්නතටො ගම්භීරො ආවාටො; නරකො නාම තත්ථ තත්ථ ඵලන්තියා භූමියා සයමෙව නික්ඛන්තා මහාදරී, යත්ථ හත්ථීපි පතන්ති. චොරාපි නිලීනා තිට්ඨන්ති. පපාතොති පබ්බතන්තරෙ වා ඵලන්තරෙ වා එකතො ඡින්නො හොති. පුරිමෙ උපාදායාති මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිත්වා අදින්නඤ්ච ආදියිත්වා පාරාජිකං ආපත්තිං ආපන්නෙ පුග්ගලෙ උපාදාය. සෙසං පුබ්බෙ වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථත්තා ච පාකටමෙවාති.

එවං උද්දිට්ඨසික්ඛාපදං පදානුක්කමෙන විභජිත්වා ඉදානි යස්මා හෙට්ඨා පදභාජනියම්හි සඞ්ඛෙපෙනෙව මනුස්සවිග්ගහපාරාජිකං දස්සිතං, න විත්ථාරෙන, ආපත්තිං ආරොපෙත්වා තන්ති ඨපිතා, සඞ්ඛෙපදස්සිතෙ ච අත්ථෙ න සබ්බාකාරෙනෙව භික්ඛූ නයං ගහෙතුං සක්කොන්ති, අනාගතෙ ච පාපපුග්ගලානම්පි ඔකාසො හොති, තස්මා භික්ඛූනඤ්ච සබ්බාකාරෙන නයග්ගහණත්ථං අනාගතෙ ච පාපපුග්ගලානං ඔකාසපටිබාහනත්ථං පුන සාමං අධිට්ඨායාති ආදිනා නයෙන මාතිකං ඨපෙත්වා විත්ථාරතො මනුස්සවිග්ගහපාරාජිකං දස්සෙන්තො සාමන්ති සයං හනතීති ආදිමාහ.

තත්‍රායං අනුත්තානපදවණ්ණනාය සද්ධිං විනිච්ඡයකථා:- කායෙනාති හත්ථෙන වා පාදෙන වා මුට්ඨිනා වා ජාණුනා වා යෙන කෙනචි අඞ්ගපච්චඞ්ගෙන; කායපටිබද්ධෙනාති කායතො අමොචිතෙන අසිආදිනා පහරණෙන; නිස්සග්ගියෙනාති කායතො ච කායපටිබද්ධතො ච මොචිතෙන උසුසත්තිආදිනා; එත්තාවතා සාහත්ථිකො ච නිස්සග්ගියො චාති ද්වෙ පයොගා වුත්තා හොන්ති. තත්ථ එකමෙකො උද්දිස්සානුද්දිස්සභෙදතො දුවිධො. තත්ථ උද්දෙසිකෙ[1] යං උද්දිස්ස පහරති, තස්සෙව මරණෙන කම්මුනා බජ්ඣති. 'යො කොචි මරතූ'ති එවං අනුද්දෙසිකෙ[2] පහාරප්පච්චයා යස්ස කස්සචි මරණෙන කම්මුනා බජ්ඣති. උභයත්ථාපි ච පහරිතමත්තෙ වා මරතු, පච්ඡා වා තෙනෙව රොගෙන, පහරිතමත්තෙයෙව කම්මුනා බජ්ඣති. මරණාධිප්පායෙන ච පහාරං දත්වා තෙන අමතස්ස පුන අඤ්ඤචිත්තෙන පහාරෙ දින්නෙ පච්ඡාපි යදි පඨමප්පහාරෙනෙව මරති, තදා එව කම්මුනා බද්ධො. අථ දුතියප්පහාරෙන මරති, නත්ථි පාණාතිපාතො. උභයෙහි මතෙපි පඨමප්පහාරෙනෙව කම්මුනා බද්ධො. උභයෙහි අමතෙ නෙවත්ථි පාණාතිපාතො. එස නයො බහූහිපි එකස්ස පහාරෙ දින්නෙ. තත්‍රාපි යස්ස පහාරෙන මරති, තස්සෙව කම්මුනා බද්ධො[3] හොතීති.

1. සයා., උද්දිසිකෙ. 2. සයා., අනුද්දිසිකෙ. 3. සී. I. මු. & ම. බද්ධො

කම්මාපත්තිව්‍යත්තිභාවත්ථං චෙත්ථ එළකචතුක්කම්පි වෙදිතබ්බං:- යො හි එළකං එකස්මිං ඨානෙ නිපන්නං උපධාරෙති 'රත්තිං ආගන්ත්වා වධිස්සාමී'ති. එළකස්ස ච නිපන්නොකාසෙ තස්ස මාතා වා පිතා වා අරහා වා පණ්ඩුකාසාවං පාරුපිත්වා නිපන්නො හොති. සො රත්තිභාගෙ ආගන්ත්වා 'එළකං මාරෙමී'ති මාතරං වා පිතරං වා අරහන්තං වා මාරෙති, 'ඉමං වත්ථුං මාරෙමී'ති චෙතනාය අත්ථිභාවතො ඝාතකො ච හොති. ආනන්තරියකම්මඤ්ච ඵුසති. පාරාජිකඤ්ච ආපජ්ජති. අඤ්ඤො කොචි ආගන්තුකො නිපන්නො හොති, 'එළකං මාරෙමී'ති තං මාරෙති, ඝාතකො ච හොති. පාරාජිකඤ්ච ආපජ්ජති. ආනන්තරියං න ඵුසති. යක්ඛො වා පෙතො වා නිපන්නො හොති, 'එළකං මාරෙමී'ති තං මාරෙති, ඝාතකො ච හොති. න ච ආනන්තරියං ඵුසති. න පාරාජිකං ආපජ්ජති. ථුල්ලච්චයං පන හොති. අඤ්ඤො කොචි නිපන්නො නත්ථි, එළකොව හොති, තං මාරෙති, ඝාතකො ච හොති. පාචිත්තියඤ්ච ආපජ්ජති. මාතාපිතුඅරහන්තානං අඤ්ඤතරං මාරෙමීති තෙසංයෙව අඤ්ඤතරං මාරෙති, ඝාතකො ච හොති. ආනන්තරියඤ්ච ඵුසති. පාරාජිකඤ්ච ආපජ්ජති. තෙසංයෙව අඤ්ඤතරං මාරෙස්සාමීති අඤ්ඤං ආගන්තුකං මාරෙති, යක්ඛං වා පෙතං වා මාරෙති, එළකං වා මාරෙති, පුබ්බෙ වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බං.

ඉධ පන චෙතනා දාරුණා හොතීති අඤ්ඤත්‍රාපි එත්ථ පලාලපුඤ්ජාදිවත්ථූනි වෙදිතබ්බානි. යො හි ලොහිතකං අසිං වා සත්තිං වා පුඤ්ඡිස්සාමීති පලාලපුඤ්ජෙ පවෙසෙන්තො තත්ථ නිපන්නං මාතරං වා පිතරං වා අරහන්තං වා ආගන්තුකපුරිසං වා යක්ඛං වා පෙතං වා තිරච්ඡානගතං වා මාරෙති, වොහාරවසෙන ඝාතකොති වුච්චති, වධකචෙතනාය පන අභාවතො නෙව කම්මං ඵුසති. න ආපත්තිං ආපජ්ජති. යො පන එවං පවෙසෙන්තො සරීරසම්ඵස්සං සල්ලක්ඛෙත්වා සත්තො මඤ්ඤෙ අබ්භන්තරගතො මරතූති පවෙසෙත්වා මාරෙති, තස්ස තෙසං වත්ථූනං අනුරූපෙන කම්මභෙදො[1] ච ආපත්ති ච වෙදිතබ්බා. එස නයො තත්ථ නිදහනත්ථං පවෙසෙන්තස්සාපි වනප්පගුම්බාදීසු ඛිපන්තස්සාපි. යොපි 'චොරං මාරෙමී'ති චොරවෙසෙන ගච්ඡන්තං පිතරං මාරෙති, ආනන්තරියඤ්ච ඵුසති. පාරාජිකො ච හොති. යො පන පරසෙනාය අඤ්ඤඤ්ච යොධං පිතරඤ්ච කම්මං කරොන්තෙ දිස්වා යොධස්ස උසුං ඛිපති 'එතං විජ්ඣිත්වා මම පිතරං විජ්ඣිස්සතී'ති. යථාධිප්පායං ගතෙ පිතුඝාතකො හොති. යොධෙ විද්ධෙ මම පිතා පලායිස්සතීති ඛිපති, උසු අයථාධිප්පායං ගන්ත්වා පිතරං මාරෙති, වොහාරවසෙන පිතුඝාතකොති වුච්චති. ආනන්තරියං පන නත්ථීති.

අධිට්ඨහිත්වාති සමීපෙ ඨත්වා; **ආණාපෙතීති** උද්දිස්ස වා අනුද්දිස්ස වා ආණාපෙති; තත්ථ පරසෙනාය පච්චුපට්ඨිතාය අනුද්දෙසෙව එවං විජ්ඣ. එවං පහර. එවං ඝාතෙහීති ආණත්තෙන යත්තකෙ ආණත්තො

1. සී. I. මු. & ම. භෙදො.

ඝාතෙති, තත්තකා උභින්නම්පි පාණාතිපාතො. සචෙ තත්ථ ආණාපකස්ස මාතාපිතරො හොන්ති, ආනන්තරියම්පි ඵුසති. සචෙ ආණත්තස්සෙව මාතාපිතරො, සොව ආනන්තරියං ඵුසති. සචෙ අරහා හොති, උභොපි ආනන්තරියං ඵුසන්ති. උද්දිසිත්වා පන 'එතං දීඝං රස්සං රත්තකඤ්චුකං නීලකඤ්චුකං හත්ථික්ඛන්ධෙ නිසින්නං මජ්ඣෙ නිසින්නං විජ්ඣ. පහර. ඝාතෙහී'ති ආණත්තෙන සචෙ සො තමෙව ඝාතෙති, උභින්නම්පි පාණාතිපාතො. ආනන්තරියවත්ථුම්හි ච ආනන්තරියං. සචෙ අඤ්ඤං මාරෙති, ආණාපකස්ස නත්ථි පාණාතිපාතො. එතෙන ආණත්තිකො පයොගො වුත්තො හොති. තත්ථ :-

වත්ථුං කාලඤ්ච ඔකාසං -ආවුධං ඉරියාපථං,
තුලයිත්වා පඤ්ච ඨානානි-ධාරෙය්‍යත්ථං විචක්ඛණො.

අපරො නයො:

වත්ථු කාලො ච ඔකාසො-ආවුධං ඉරියාපථො,
කිරියාවිසෙසොති ඉමෙ-ඡ ආණත්තිනියාමකා.

තත්ථ'වත්ථූ'ති මාරෙතබ්බො සත්තො;'කාලො'ති පුබ්බණ්හසායන්හාදිකාලො ච යොබ්බනථාමවිරියාදිකාලො ච; "ඔකාසො"ති ගාමො වා වනං වා ගෙහද්වාරං වා ගෙහමජ්ඣං වා රථිකා වා සිඞ්ඝාටකං වාති එවමාදි; "ආවුධ"න්ති අසි වා උසු වා සත්ති වාති එවමාදි; "ඉරියාපථො"ති මාරෙතබ්බස්ස ගමනං වා නිසජ්ජා වාති එවමාදි; "කිරියාවිසෙසො"ති විජ්ඣනං වා ඡෙදනං වා භෙදනං වා සඞ්ඛමුණ්ඩකං වාති එවමාදි; සදිහි වත්ථුං විසංවාදෙත්වා යං මාරෙහීති ආණත්තො තතො අඤ්ඤං මාරෙති, පුරතො පහරිත්වා මාරෙහීති වා ආණත්තො පච්ඡතො වා පස්සතො වා අඤ්ඤස්මිං වා පදෙසෙ පහරිත්වා මාරෙති, ආණාපකස්ස නත්ථි කම්මබන්ධො. ආණත්තස්සෙව කම්මබන්ධො. අථ වත්ථුං අවිසංවාදෙත්වා යථාණත්තියා මාරෙති, ආණාපකස්ස ආණත්තික්ඛණෙ ආණත්තස්ස ච මාරණක්ඛණෙති උභයෙසම්පි කම්මබන්ධො: වත්ථුවිසෙසෙන පනෙත්ථ කම්මවිසෙසො ච ආපත්තිවිසෙසො ච හොතීති. එවං තාව වත්ථුම්හි සඞ්කෙතවිසඞ්කෙතතා වෙදිතබ්බා.

කාලෙ පන යො අජ්ජ ස්වෙති අනියමෙත්වා පුබ්බණ්හෙ මාරෙහීති ආණත්තො යදා කදාචි පුබ්බණ්හෙ මාරෙති, නත්ථි විසඞ්කෙතො. යො පන අජ්ජ පුබ්බණ්හෙති වුත්තො මජ්ඣන්හෙ වා සායන්හෙ වා ස්වෙ වා පුබ්බණ්හෙ මාරෙති, විසඞ්කෙතො හොති. ආණාපකස්ස නත්ථි කම්මබන්ධො. පුබ්බණ්හෙ මාරෙතුං වායමන්තස්ස මජ්ඣන්හෙ ජාතෙපි එසෙව නයො. එතෙන නයෙන සබ්බකාලප්පභෙදෙසු සඞ්කෙත විසඞ්කෙතතා වෙදිතබ්බා.

ඔකාසෙපි යො එතං ගාමෙ සීතං මාරෙහීති අනියමෙත්වා ආණත්තො තං යත්ථ කත්ථචි මාරෙති, නත්ථි විසඞ්කෙතො. යො පන ගාමෙයෙවාති නියමෙත්වා ආණත්තො වනෙ මාරෙති, තථා වනෙ

ආණත්තො ගාමෙ මාරෙති, අන්තො ගෙහද්වාරෙ ආණත්තො ගෙහමජ්ඣෙ මාරෙති, විසඞ්කෙතො. එතෙන නයෙන සබ්බොකාසභෙදෙසු සඞ්කෙතවිසඞ්කෙතතා වෙදිතබ්බා.

ආවුධෙපි යො අසිනා වා උසුනා වාති අනියමෙත්වා ආවුධෙන මාරෙහීති ආණත්තො යෙන කෙනචි ආවුධෙන මාරෙති, නත්ථි විසඞ්කෙතො. යො පන අසිනාති වුත්තො උසුනා, ඉමිනා වා අසිනාති වුත්තො අඤ්ඤෙන අසිනා මාරෙති, එතස්සෙව වා අසිස්ස ඉමාය ධාරාය මාරෙහීති වුත්තො ඉතරාය වා ධාරාය තලෙන වා තුණ්ඩෙන වා ථරුනා වා මාරෙති, විසඞ්කෙතො. එතෙන නයෙන සබ්බආවුධභෙදෙසු සඞ්කෙතවිසඞ්කෙතතා වෙදිතබ්බා.

ඉරියාපථෙ යො එතං ගච්ඡන්තං මාරෙහීති වදති, ආණත්තො ච තං ගච්ඡන්තං මාරෙති, නත්ථි විසඞ්කෙතො. ගච්ඡන්තමෙව මාරෙහීති වුත්තො පන සචෙ නිසින්නං මාරෙති, නිසින්නමෙව මාරෙහීති වුත්තො ගච්ඡන්තං මාරෙති, විසඞ්කෙතො හොති. එතෙන නයෙන සබ්බඉරියාපථභෙදෙසු සඞ්කෙතවිසඞ්කෙතතා වෙදිතබ්බා.

කිරියාවිසෙසෙපි විජ්ඣිත්වා මාරෙහීති වුත්තො විජ්ඣිත්වා මාරෙති, නත්ථි විසඞ්කෙතො. යො පන විජ්ඣිත්වා මාරෙහීති වුත්තො ඡින්දිත්වා මාරෙති, විසඞ්කෙතො. එතෙන නයෙන සබ්බකිරියාවිසෙසභෙදෙසු සඞ්කෙතවිසඞ්කෙතතා වෙදිතබ්බා.

යො පන ලිඞ්ගවසෙන දීඝං රස්සං කාලං ඔදාතං කිසං ථූලං මාරෙහීති අනියමෙත්වා ආණාපෙති, ආණත්තො ච යං කිඤ්චි තාදිසං මාරෙති, නත්ථි විසඞ්කෙතොති උභින්නං පාරාජිකං. අථ පන සො අත්තානං සන්ධාය ආණාපෙති, ආණත්තො ච අයමෙව ඊදිසොති ආණාපකමෙව මාරෙති, ආණාපකස්ස දුක්කටං. වධකස්ස පාරාජිකං. ආණාපකො අත්තානං සන්ධාය ආණාපෙති, ඉතරො අඤ්ඤං තාදිසං මාරෙති, ආණාපකො මුච්චති. වධකස්සෙව පාරාජිකං. කස්මා? ඔකාසස්ස අනියමිතත්තා. සචෙ පන අත්තානං සන්ධාය ආණාපෙන්තොපි ඔකාසං නියමෙති, අසුකස්මිං නාම රත්තිට්ඨානෙ වා දිවාට්ඨානෙ වා ථෙරාසනෙ වා නවාසනෙ වා මජ්ඣිමාසනෙ වා නිසින්නං එවරූපං නාම මාරෙහීති, තත්ථ ච අඤ්ඤො නිසින්නො හොති, සචෙ ආණත්තො තං මාරෙති, නෙව වධකො මුච්චති. න ආණාපකො. කස්මා? ඔකාසස්ස නියමිතත්තා. සචෙ පන නියමිතොකාසතො අඤ්ඤත්‍ර මාරෙති, ආණාපකො මුච්චතීති. අයං නයො මහාඅට්ඨකථායං සුට්ඨු දළ්හං කත්වා වුත්තො. තස්මා එත්ථ න අනාදරියං කාතබ්බන්ති.

අට්ඨකථාගාති මාතිකාවසෙන ආණත්තිකප්පයොගකථා
නිට්ඨිතා.

ඉදානි යො ච දූතෙනාති ඉමස්ස මාතිකාපදස්ස නිද්දෙසදස්සනත්ථං භික්ඛු භික්ඛුං ආණාපෙතීති ආදයො චත්තාරො වාරා වුත්තා. තෙසු සො තං මඤ්ඤමානොති යො ආණත්තො යො ආණාපකෙන ඉත්ථන්නාමොති අක්ඛාතො, තං මඤ්ඤමානො තමෙව ජීවිතා වොරොපෙති; උභින්නං පාරාජිකං. තං මඤ්ඤමානො අඤ්ඤන්ති යං ජීවිතා වොරොපෙහීති වුත්තො, තං මඤ්ඤමානො අඤ්ඤං තාදිසං ජීවිතා වොරොපෙති, මූලට්ඨස්ස අනාපත්ති. අඤ්ඤං මඤ්ඤමානො තන්ති යො ආණාපකෙන වුත්තො, තස්ස බලවසහායං සමීපෙ ඨිතං දිස්වා 'ඉමස්ස බලෙනායං ගජ්ජති, ඉමං තාව ජීවිතා වොරොපෙමී'ති පහරන්තො ඉතරමෙව පරිවත්තිත්වා තස්මිං ඨානෙ ඨිතං සහායොති මඤ්ඤමානො ජීවිතා වොරොපෙති, උභින්නං පාරාජිකං. අඤ්ඤං මඤ්ඤමානො අඤ්ඤන්ති පුරිමනයෙනෙව ඉමං තාවස්ස සහායං ජීවිතා වොරොපෙමීති සහායමෙව වොරොපෙති, තස්සෙව පාරාජිකං. දූතපරම්පරපදස්ස නිද්දෙසවාරෙ ඉත්ථන්නාමස්ස පාවදාති ආදීසු එකො ආචරියො තයො බුද්ධරක්ඛිත-ධම්මරක්ඛිත-සඞ්ඝරක්ඛිතනාමකා අන්තෙවාසිකා දට්ඨබ්බා. තත්ථ භික්ඛු භික්ඛුං ආණාපෙතීති ආචරියො කඤ්චි පුග්ගලං මාරාපෙතුකාමො තමත්ථං ආවිකත්වා බුද්ධරක්ඛිතං ආණාපෙති; ඉත්ථන්නාමස්ස පාවදාති ගච්ඡ ත්වං බුද්ධරක්ඛිත! එතමත්ථං ධම්මරක්ඛිතස්ස පාවද; ඉත්ථන්නාමො ඉත්ථන්නාමස්ස පාවදතූති ධම්මරක්ඛිතොපි සඞ්ඝරක්ඛිතස්ස පාවදතු; ඉත්ථන්නාමො ඉත්ථන්නාමං ජීවිතා වොරොපෙතූති එවං තයා ආණත්තෙන ධම්මරක්ඛිතෙන ආණත්තො සඞ්ඝරක්ඛිතො ඉත්ථන්නාමං පුග්ගලං ජීවිතා වොරොපෙතු; සො හි අම්හෙසු වීරජාතිකො පටිබලො ඉමස්මිං කම්මෙති. ආපත්ති දුක්කටස්සාති එවං ආණාපෙන්තස්ස ආචරියස්ස තාව දුක්කටං; සො ඉතරස්ස ආරොචෙතීති බුද්ධරක්ඛිතො ධම්මරක්ඛිතස්ස ධම්මරක්ඛිතො ච සඞ්ඝරක්ඛිතස්ස "අම්හාකං ආචරියො එවං වදති: ඉත්ථන්නාමං කිර ජීවිතා වොරොපෙහීති. ත්වං කිර අම්හෙසු වීරපුරිසො"ති ආරොචෙති; එවං තෙසම්පි දුක්කටං. වධකො පටිග්ගණ්හාතීති සාධු වොරොපෙස්සාමීති සඞ්ඝරක්ඛිතො සම්පටිච්ඡති; මූලට්ඨස්ස ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සාති සඞ්ඝරක්ඛිතෙන පටිග්ගහිතමත්තෙ ආචරියස්ස ථුල්ලච්චයං; මහාජනො හි තෙන පාපෙ නියොජිතොති. සො තන්ති සො එව සඞ්ඝරක්ඛිතො තං පුග්ගලං ජීවිතා වොරොපෙති, සබ්බෙසම්පි චතුන්නං ජනානං පාරාජිකං. න කෙවලඤ්ච චතුන්නං, එතෙන උපායෙන විසඞ්කෙතං අකත්වා පරම්පරාය ආණාපෙන්තං සමණසතං සමණසහස්සං වා හොතු, සබ්බෙසං පාරාජිකමෙව.

විසක්කියදූතපදනිද්දෙසෙ සො අඤ්ඤං ආණාපෙතීති සො ආචරියෙන ආණත්තො බුද්ධරක්ඛිතො ධම්මරක්ඛිතං අදිස්වා වා අවත්තුකාමො වා හුත්වා සඞ්ඝරක්ඛිතමෙව උපසඞ්කමිත්වා "අම්හාකං ආචරියො එවමාහ: ඉත්ථන්නාමං කිර ජීවිතා වොරොපෙහී"ති විසඞ්කෙතං

කරොනතො ආණාපෙති; විසඞකෙතකරණෙනෙව හි එත **විසඞකෙතිය** දූතොති වුචචති ආපතති දුකකටසසාති ආණතතියා තාව බුදධරකඛිතසස දුකකටං; පටිගගණහාතීති ආපතති දුකකටසසාති සඞඝරකඛිතෙන සමපටිචඡිතෙ මූලටඨසෙසව දුකකටනති වෙදිතබබං. එවං සනෙත පටිගගහණෙ ආපතතියෙව න සියා? සඤචරිතතපටිගගහණමරණාභිනනදනෙසුපි ච ආපතති හොති. මරණපටිගගහණෙ කථං න සියාති. තසමා පටිගගණහනතසස චෙතං දුකකටං. තෙනෙවෙතථ “මූලටඨසසා”ති න වුතතං. පුරිමනයෙනපි චෙතං පටිගගණහනතසස වෙදිතබබමෙව. ඔකාසාභාවෙන පන න වුතතං. තසමා යො යො පටිගගණහාති, තසස තසස තපපචචයා ආපතතියෙවාති අයමෙතථ අමහාකං ඛනති. යථා චෙතථ, එවං අදිනනාදානෙපීති. සචෙ පන සො තං ජීවිතා වොරොපෙති, ආණාපකසස ච බුදධරකඛිතසස වොරොපකසස ච සඞඝරකඛිතසසාති උභිනනමපි පාරාජිකං. මූලටඨසස පන ආචරියසස විසඞකෙතතතා පාරාජිකෙන අනාපතති. ධමමරකඛිතසස අජානනතතාය සබෙබන සබබං අනාපතති. බුදධරකඛිතො පන විතතං සොතථිභාවං කතවා අතතනා නටඨොති.

ගතපචචාගතදූතනිදෙදසෙ සො ගනතවා පුන පචචාගචඡතීති තසස ජීවිතා වොරොපෙතබබසස සමීපං ගනතවා සුසංවිහිතාරකඛතතා තං ජීවිතා වොරොපෙතුං අසකකොනතො ආගචඡති; යදි සකකොසි තාදූති කිං අජජෙව මාරිතො මාරිතො හොති, ගචඡ, යදා සකකොසි, තදා තං ජීවිතා වොරොපෙහීති; ආපතති දුකකටසසාති එවං පුන ආණතතියාපි දුකකටමෙව හොති; සචෙ පන සො අවසසං ජීවිතා වොරොපෙතබබො හොති, අතථසාධක[1] චෙතනා මගගානනතරඵලසදිසා. තසමා අයං ආණතතිකඛණෙයෙව පාරාජිකො. සචෙපි වධකො සටඨිවසසාතිකකමෙන තං වධෙති, ආණාපකො ච අනතරාව කාලං කරොති, හීනාය වා ආවතතති, අසසමණොව හුතවා කාලඞ කරිසසති, හීනාය වා ආවතතිසසති. සචෙ ආණාපකො ගිහිකාලෙ මාතරං වා පිතරං වා අරහනතං වා සනධාය එවං ආණාපෙතවා පබබජති, තසමිං පබබජිතෙ ආණතතො තං මාරෙති, ආණාපකො ගිහිකාලෙයෙව මාතුඝාතකො පිතුඝාතකො අරහනතඝාතකො වා හොති. තසමා නෙවසස පබබජජා න උපසමපදා රූහති. සචෙපි මාරෙතබබපුගගලො ආණතතිකඛණෙ පුථුජජනො, යදා පන තං ආණතතො මාරෙති, තදා අරහා හොති, ආණතතතො වා පහාරං ලභිතවා දුකඛමූලිකං සදධං නිසසාය විපසසනතො අරහතතං පතවා තෙනෙවාබාධෙන කාලං කරොති, ආණාපකො ආණතතිකඛණෙයෙව අරහනතඝාතකො. වධකො පන සබබතථ උපකකමකරණකඛණෙයෙව පාරාජිකොති.[2]

ඉදානි යෙ සඞඛෙපුයෙවිමෙසු දූතවසෙන වුතතමාතිකාපදෙසු සඞකෙතවිසඞකෙතදසසනතථං වුතතා තයො වාරා. තෙසු පඨමවාරෙ තාව-යසමා තං සනිකං වා භණනතො තසස වා බධිරතාය “මා

1. ම & සී. මු. අතථසාධික.　2 ම & සී. මු. පාරාජිකොහොතී.

සාවෙතී"ති එතං[1] වචනං න සාවෙති, තස්මා මූලට්ඨො න මුච්චති. දුතියවාරෙ සාවිතත්තා මුච්චති. තතියවාරෙ පන තෙන ච සාවිතත්තා ඉතරෙන ච සාධූති සම්පටිච්ඡිත්වා ඔරතත්තා[2] උභොපි මුච්චන්තීති.

දූතකථා නිට්ඨිතා.

අරහො රහොසඤ්ඤීනිද්දෙසාදීසු අරහොති සම්මුඛෙ; රහොති පරම්මුඛෙ; තත්ථ යො උපට්ඨානකාලෙ වෙරිභික්ඛුම්හි භික්ඛූහි සද්ධිං ආගන්ත්වා පුරතො නිසින්නෙයෙව[3] අන්ධකාරදොසෙන තස්ස ආගතභාවං අජානන්තො 'අහො වත ඉත්ථන්නාමො හතො අස්ස. චොරාපි නාම තං න හනන්ති. සප්පො වා න ඩංසති. න සත්ථං වා විසං වා ආහරතී'ති තස්ස මරණං අභිනන්දන්තො ඊදිසානි වචනානි උල්ලපති, අයං අරහො රහොසඤ්ඤී උල්ලපති නාම. සම්මුඛෙව තස්මිං පරම්මුඛසඤ්ඤීති අත්ථො. යො පන තං පුරතො නිසින්නං දිස්වා පුන උපට්ඨානං කත්වා ගතෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං ගතෙපි තස්මිං ඉධෙව සො නිසින්නොති සඤ්ඤී හුත්වා පුරිමනයෙනෙව උල්ලපති, අයං රහො අරහොසඤ්ඤී උල්ලපති නාම. එතෙනෙව උපායෙන අරහො අරහොසඤ්ඤී රහො රහොසඤ්ඤී ච වෙදිතබ්බො.[4] චතුන්නම්පි ච එතෙසං වාචාය වාචාය දුක්කටන්ති වෙදිතබ්බං.

ඉදානි මරණවණ්ණසංවණ්ණනාය විභාගදස්සනත්ථං වුත්තෙසු පඤ්චසු කායෙන සංවණ්ණනාදිමාතිකානිද්දෙසෙසු–කායෙන විකාරං කරොතීති යථා සො ජානාති 'සත්ථං වා ආහරිත්වා විසං වා ඛාදිත්වා රජ්ජුයා වා උබ්බන්ධිත්වා සොබ්භාදීසු වා පපතිත්වා යො මරති, සො කිර ධනං වා ලභති, යසං වා ලභති, සග්ගං වා ගච්ඡතීති අයමත්ථො එතෙන වුත්තො'ති, තථා හත්ථමුද්දාදීහි දස්සෙති; වාචාය භණතීති තමෙවත්ථං වාක්‍යභෙදං කත්වා භණති; තතියවාරෙ උභයවසෙන වුත්තො. සබ්බත්ථ සංවණ්ණනාය පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. තස්ස දුක්ඛුප්පත්තියං සංවණ්ණකස්ස ථුල්ලච්චයං. යං උද්දිස්ස සංවණ්ණනා කතා, තස්මිං මතෙ සංවණ්ණනක්ඛණෙයෙව සංවණ්ණකස්ස පාරාජිකං. සො තං න ජානාති. අඤ්ඤො ඤත්වා 'ලද්ධො වත මෙ සුඛුප්පත්තිඋපායො'ති තාය සංවණ්ණනාය මරති, අනාපත්ති. ද්වින්නං උද්දිස්ස සංවණ්ණනාය කතාය ඤත්වා මරති, පාරාජිකං. ද්වෙපි මරන්ති, පාරාජිකඤ්ච, අකුසලරාසි ච. එස[5] නයො සම්බහුලෙසු. අනොදිස්ස මරණං සංවණ්ණෙන්තො ආහිණ්ඩති, යො යො තං සංවණ්ණනං ඤත්වා මරති, සබ්බො තෙන මාරිතො හොති. දූතෙන සංවණ්ණනාය 'අසුකං නාම ගෙහං වා ගාමං වා ගන්ත්වා ඉත්ථන්නාමස්ස එවං[6] මරණවණ්ණං සංවණ්ණෙහී'ති සාසනෙ ආරොචිතමත්තෙ දුක්කටං. යස්සත්ථාය පහිතො, තස්ස දුක්ඛුප්පත්තියා මූලට්ඨස්ස ථුල්ලච්චයං, මරණෙන

1. සී 1 එවං.
2. සභා. ඔරමිතත්තා.
3. ම. නිසින්නො යෙව.
4. ම & සී. මු. තබ්බා.
5. සී. මු. එසෙව.
6. ම. & සී. මු එවං.

පාරාජිකං. දූතො ‘සුණොහි අයං සඞ්ගමගෙහො’ති තස්ස අනාරොචෙත්වා අත්තනො සුතිස්ස වා ආරොචෙති, තස්මිං මතෙ විසඞ්කෙතො හොති. මූලට්ඨො මුච්චති. දූතො තථෙව විජානිත්වා සයං සංවණ්ණනාය වුත්තං කත්වා මරති, විසඞ්කෙතොව. අඤ්ඤාදිස්ස පන සාසනෙ ආරොචිතෙ යත්තකා දූතස්ස සංවණ්ණනාය මරන්ති, තත්තකා පාණාතිපාතා. සචෙ මාතාපිතරො මරන්ති, ආනන්තරියම්පි හොති. ලෙඛාසංවණ්ණනාය ලෙඛං ඡින්දතීති පණ්ණෙ වා පොත්ථකෙ වා අක්ඛරානි ලිඛති: “යො සත්ථං වා ආහරිත්වා පපාතෙ වා පපතිත්වා අග්ගිම්හි වා අග්ගිප්පවෙසනඋදකප්පවෙසනාදීහි උපායෙහි මරති, සො ඉදඤ්චිදඤ්ච ලභතී”ති වා, “තස්ස ධම්මො හොතී”ති වාති. එත්ථාපි දුක්කටථුල්ලච්චයා[1] වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. උද්දිස්ස ලිඛිතෙ පන යං උද්දිස්ස ලිඛිතං, තස්සෙව මරණෙන පාරාජිකං. බහූ උද්දිස්ස ලිඛිතෙ යත්තකා මරන්ති, තත්තකා පාණාතිපාතා. මාතාපිතූනං මරණෙන ආනන්තරියං. අනොදිස්ස ලිඛිතෙපි එසෙව නයො. බහූ මරන්තීති විප්පටිසාරෙ උප්පන්නෙ තං පොත්ථකං ඣාපෙත්වා වා යථා වා අක්ඛරානි න පඤ්ඤායන්ති, තථා කත්වා මුච්චති. සචෙ සො පරස්ස පොත්ථකො හොති, ඔදිස්ස[2] ලිඛිතො වා හොති, අනොදිස්ස[3] ලිඛිතො වා, ගහිතට්ඨානෙ ඨපෙත්වා මුච්චති. සචෙ මූලෙන කීතො හොති, පොත්ථකසාමිකානං පොත්ථකං, යෙසං හත්ථතො මූලං ගහිතං, තෙසං මූලං දත්වා මුච්චති. සචෙ සම්බහුලා මරණවණ්ණං ලිඛිස්සාමාති එකජ්ඣාසයා හුත්වා එකො රුක්ඛං[4] ආරොහිත්වා පණ්ණං ඡින්දති, එකො ආහරති, එකො පොත්ථකං කරොති, එකො ලිඛති–සචෙ කණ්ටකලෙඛා[5] හොති, මසිං මක්ඛෙති, මසිං මක්ඛෙත්වා තං පොත්ථකං සජ්ජෙත්වා සබ්බෙව සභායං වා ආපණෙ වා යත්ථ වා පන ලෙඛාදස්සනකොතූහලකා බහූ සන්ති පතන්ති, තඤ්ච ඨපෙන්ති, තං වාචෙත්වා සචෙපි එකො මරති, සබ්බෙසං පාරාජිකං. සචෙ බහුකා මරන්ති, වුත්තසදිසොව නයො. විප්පටිසාරෙ පන උප්පන්නෙ තං පොත්ථකං සචෙපි මඤ්ජූසාය ගොපෙන්ති, අඤ්ඤෙ ච තං දිස්වා නීහරිත්වා පුන බහූනං දස්සෙන්ති, නෙව මුච්චන්ති. තිට්ඨතු මඤ්ජූසා, සචෙපි තං පොත්ථකං නදියං වා සමුද්දෙ වා ඛිපන්ති වා, ධොවන්ති වා, ඛණ්ඩාඛණ්ඩං වා ඡින්දන්ති, අග්ගිම්හි වා ඣාපෙන්ති, යාව සංහට්ටිතෙපි දුද්ධොතෙ වා දුජ්ඣාපිතෙ වා පතෙත අක්ඛරානි පඤ්ඤායන්ති, තාව න මුච්චන්ති. යථා පන අක්ඛරානි න පඤ්ඤායන්ති, තථෙව කතෙ මුච්චන්තීති.

ඉදානි ථාවරප්පයොගස්ස විභාගදස්සනත්ථං වුත්තෙසු ඔපාතාදිමාතිකාපදෙසු මනුස්සං ඔදිස්ස ඔපාතං ඛණතීති ‘ඉත්ථන්නාමො පතිත්වා මරිස්සතී’ති කඤ්චි මනුස්සං උද්දිසිත්වා යත්ථ සො එකකො විචරති, තත්ථ ආවාටං ඛණති, ඛණන්තස්ස තාව සචෙපි ජාතපථවියං ඛණති, පාණාතිපාතස්ස පයොගත්තා පයොගෙ දුක්කටං. යං

1. සයා. ථුල්ලච්චයපාරාජිකා. 2. සයා. උද්දිස්ස. 3. සයා. අනුද්දිස්ස. 4. සයා. තාලරුක්ඛං. 5. ම. කතකලෙඛං.

උද්දිස්ස ඛණති, තස්ස දුක්ඛුප්පත්තියා ථුල්ලච්චයං. මරණෙන පාරාජිකං. අඤ්ඤස්මිං පතිත්වා මතෙ අනාපත්ති. සචෙ අනොදිස්ස ‘යො කොචි මරිස්සතී’ති ඛණතො හොති, යත්තකා පතිත්වා මරන්ති, තත්තකා පාණාතිපාතා. ආනන්තරියවත්ථුසු ච ආනන්තරියං. ථුල්ලච්චයපාචිත්තියවත්ථුසු ථුල්ලච්චයපාචිත්තියානි. බහූ තත්ථ චෙතනා, කතමාය පාරාජිකං හොතීති? මහාඅට්ඨකථායං තාව වුත්තං:– “ආවාටං ගම්භීරතො ච ආයාමවිත්ථාරතො ච ඛණිත්වා පමාණෙ ඨපෙත්වා තච්ඡෙත්වා පුඤ්ඡිත්වා පංසුපච්ඡිං උද්ධරන්තස්ස සන්නිට්ඨාපිකා අත්ථසාධකචෙතනා මග්ගානන්තරඵලසදිසා. සචෙපි වස්සසතස්ස අච්චයෙන පතිත්වා අවස්සංමරණකසත්තො හොති, සන්නිට්ඨාපකචෙතනායමෙව පාරාජික”න්ති. මහාපච්චරියං පන සඞ්ඛෙපට්ඨකථායඤ්ච: “ඉමස්මිං ආවාටෙ පතිත්වා මරිස්සතීති එකස්මිම්පි කුද්දාලප්පහාරෙ දින්නෙ සචෙ කොචි තත්ථ පක්ඛලිතො පතිත්වා මරති, පාරාජිකමෙව. සුත්තන්තිකත්ථෙරා පන සන්නිට්ඨාපකචෙතනං ගණ්හන්තී”ති වුත්තං. එකො ඔපාතං ඛණිත්වා අසුකං නාම ආනෙත්වා ඉධ පාතෙත්වා මාරෙහීති අඤ්ඤං ආණාපෙති. සො තං පාතෙත්වා මාරෙති. උභින්නං පාරාජිකං. අඤ්ඤං පාතෙත්වා මාරෙති, සයං පතිත්වා මරති, අඤ්ඤො අත්තනො ධම්මතාය පතිත්වා මරති, සබ්බත්ථ විසඞ්කෙතො හොති. මූලට්ඨො මුච්චති. අසුකො අසුකං ආනෙත්වා ඉධ මාරෙස්සතීති ඛණතොපි එසෙව නයො. මරිතුකාමා[1] ඉධ මරිස්සන්තීති ඛණති, එකස්ස මරණෙ පාරාජිකං. බහූනං මරණෙ අකුසලරාසි. මාතාපිතූනං මරණෙ ආනන්තරියං. ථුල්ලච්චයපාචිත්තියවත්ථුසු ථුල්ලච්චයපාචිත්තියානි. යෙ කෙචි මාරෙතුකාමා, තෙ ඉධ පාතෙත්වා මාරෙස්සන්තීති ඛණති, තත්ථ පාතෙත්වා මාරෙන්ති, එකස්මිං මතෙ පාරාජිකං. බහූසු අකුසලරාසි. ආනන්තරියාදිවත්ථූසු ආනන්තරියාදීනි. ඉධෙව[2] අරහන්තාපි සඞ්ගහං ගච්ඡන්ති. පුරිමනයෙ පන තෙසං මරිතුකාමතාය පතනං නත්ථීති තෙ න සඞ්ගය්හන්ති. විසුපි නයෙසු අත්තනො ධම්මතාය පතිත්වා මතෙ විසඞ්කෙතො. යෙ කෙචි අත්තනො වෙරිකෙ එත්ථ පාතෙත්වා මාරෙස්සන්තීති ඛණති, තත්ථ ච වෙරිකා වෙරිකෙ පාතෙත්වා මාරෙන්ති, එකස්මිං මාරිතෙ පාරාජිකං. බහූසු අකුසලරාසි. මාතරි වා පිතරි වා අරහන්තෙ වා වෙරිකෙහි ආනෙත්වා තත්ථ මාරිතෙ ආනන්තරියං. අත්තනො ධම්මතාය පතිත්වා මතෙසු විසඞ්කෙතො. යො ‘පන මරිතුකාමා වා අමරිතුකාමා වා මාරෙතුකාමා වා අමාරෙතුකාමා වා යෙ කෙචි එත්ථ පතිතා වා පාතිතා වා මරිස්සන්තී”ති සබ්බථාපි අනොදිස්සෙව ඛණති, යො යො මරති, තස්ස තස්ස මරණෙන යථානුරූපං කම්මඤ්ච ඵුසති. ආපත්තිඤ්ච ආපජ්ජති. සචෙ ගබ්භිනී පතිත්වා සගබ්භා මරති, ද්වෙ පාණාතිපාතා. ගබ්භොයෙව විනස්සති, එකො. ගබ්භො න විනස්සති, මාතා මරති, එකොයෙව. චොරෙහි අනුබද්ධො පතිත්වා මරති, ඔපාතඛණකස්සෙව පාරාජිකං.

1. ම. & සී. මු. යෙ මරිතුකාමා. 2 සයා. ඉධ ච.

චොරා තත්ථ පාතෙත්වා මාරෙන්ති, පාරාජිකමෙව. තතො පතිතං නීහරිත්වා මාරෙන්ති, පාරාජිකමෙව. කස්මා? ඔපාතෙ පතිතප්පයොගෙන ගහිතත්තා. ඔපාතතො නික්ඛමිත්වා තෙනෙව ආබාධෙන මරති, පාරාජිකමෙව. බහූනි වස්සානි අතික්කමිත්වා පුනපි කුපිතෙන තෙනෙව ආබාධෙන මරති, පාරාජිකමෙව. ඔපාතෙ පතනප්පච්චයා උප්පන්නරොගෙන ගිලානස්සෙව අඤ්ඤො රොගො උප්පජ්ජති, ඔපාතරොගො බලවතරො හොති, තෙන මතෙපි ඔපාතඛණකො න මුච්චති. සචෙ පච්ඡා උප්පන්නරොගො බලවා හොති, තෙන මතෙ මුච්චති. උභොහි මතෙ න මුච්චති. ඔපාතෙ ඔපපාතිකමනුස්සො නිබ්බත්තිත්වා උත්තරිතුං අසක්කොන්තො මරති, පාරාජිකමෙව. මනුස්සං උද්දිස්ස ඛතෙ යක්ඛාදීසු පතිත්වා මතෙසු අනාපත්ති. යක්ඛාදයො උද්දිස්ස ඛතෙ මනුස්සාදීසු මරන්තෙසුපි එසෙව නයො. යක්ඛාදයො උද්දිස්ස ඛණන්තස්ස පන ඛණනෙපි තෙසං දුක්ඛුප්පත්තියම්පි දුක්කටමෙව. මරණෙ[1] වත්ථුවසෙන ථුල්ලච්චයං පාචිත්තියං වා. අනොදිස්ස ඛතෙ ඔපාතෙ යක්ඛරූපෙන වා පෙතරූපෙන වා පතති, තිරච්ඡානරූපෙන මරති, පතනරූපං පමාණං. තස්මා ථුල්ලච්චයන්ති උපතිස්සත්ථෙරො. මරණරූපං පමාණං, තස්මා පාචිත්තියන්ති ඵුස්සදෙවත්ථෙරො. තිරච්ඡානරූපෙන පතිත්වා යක්ඛපෙතරූපෙන මතෙපි එසෙව නයො. ඔපාතඛණකො ඔපාතං අඤ්ඤස්ස වික්කිණාති වා, මුධා වා දෙති, යො යො පතිත්වා මරති, තප්පච්චයා තස්සෙව ආපත්ති ච කම්මබන්ධො ච. යෙන ලද්ධො, සො නිද්දොසො. අථ සොපි 'එවං පතිතා උත්තරිතුං අසක්කොන්තා නස්සිස්සන්ති, සුඋද්ධාරා වා න භවිස්සන්තී'ති තං ඔපාතං ගම්භීරතරං වා උත්තානතරං වා දීඝතරං වා රස්සතරං වා විත්ථතතරං වා සම්බාධතරං වා කරොති, උභින්නම්පි ආපත්ති ච කම්මබන්ධො ච. බහූ මරන්තීති විප්පටිසාරෙ උප්පන්නෙ ඔපාතං පංසුනා පූරෙති, සචෙ කොචි පංසුම්හි පතිත්වා මරති, පූරෙත්වාපි මූලට්ඨො න මුච්චති. දෙවෙ වස්සන්තෙ කද්දමො හොති, තත්ථ ලග්ගිත්වා මතෙපි.[2] රුක්ඛො වා පතන්තො වාතො වා වස්සොදකං වා පංසුං හරති, කන්දමූලත්ථං වා පථවිං ඛණන්තා තත්ථ ආවාටං කරොන්ති, තත්ථ සචෙ කොචි ලග්ගිත්වා වා පතිත්වා වා මරති, මූලට්ඨො න මුච්චති. තස්මිං පන ඔකාසෙ මහන්තං තළාකං වා පොක්ඛරණිං වා කාරෙත්වා චෙතියං වා පතිට්ඨාපෙත්වා බොධිං වා රොපෙත්වා ආවාසං වා සකටමග්ගං වා කාරෙත්වා මුච්චති. යදපි ථිරං කත්වා පූරිතෙ ඔපාතෙ රුක්ඛාදීනං මූලානි මූලෙහි සංසිබ්බිතානි හොන්ති, ජාතපථවී වා ජාතා, තදාපි මුච්චති. සචෙපි නදී ආගන්ත්වා ඔපාතං හරති, එවම්පි මුච්චතීති.

අයං තාව ඔපාතකථා.

ඔපාතස්සෙව පන අනුලොමෙසු පාසාදීසුපි– යො තාව පාසං ඔඩ්ඩෙති: 'එත්ථ බජ්ඣිත්වා සත්තා මරිස්සන්තී'ති. අවස්සංබජ්ඣිතක සත්තානං වසෙන හත්ථා මුත්තමත්තෙව පාරාජිකානන්තරියථුල්ලච්චය

---

1. සී. ', & මු. මරණ. 2. ම. මතෙපි පාරාජිකමෙව.

පාචිත්තියානීති වෙදිතබ්බානි. උද්දිස්ස කතෙ යං උද්දිස්ස ඔඩ්ඩිතො, තතො අඤ්ඤස්ස බන්ධනෙ අනාපත්ති. පාසෙ මූලෙන වා මුධා වා දින්නෙපි මූලට්ඨස්සෙව කම්මබද්ධො. සචෙ යෙන ලද්ධො, සො උග්ගලිතං වා පාසං සණ්ඨපෙති, පසූනං වා ගච්ඡන්තෙ දිස්වා වතිං කත්වා සම්මුඛෙ පවෙසෙති, ථද්ධතරං වා පාසයට්ඨිං ඨපෙති, දළ්හතරං වා පාසරජ්ජුං බන්ධති, ථිරතරං වා ඛාණුකං වා ආකොටෙති, උභොපි න මුච්චන්ති. සචෙ විප්පටිසාරෙ උප්පන්නෙ පාසං උග්ගළාපෙත්වා ගච්ඡති, තං දිස්වා පුන අඤ්ඤෙ සණ්ඨපෙන්ති, බද්ධා බද්ධා මරන්ති, මූලට්ඨො න මුච්චති. සචෙ පන තෙන පාසයට්ඨි සයං අකතා හොති, ගහිතට්ඨානෙ ඨපෙත්වා මුච්චති. තච්ඡෙත්වා ජාතකයට්ඨිං ඡින්දිත්වා මුච්චති.[1] සයං කතයට්ඨිං පන ගොපෙන්තොපි න මුච්චති. යදි හි තං අඤ්ඤෙ ගණ්හිත්වා පාසං සණ්ඨපෙන්ති, තප්පච්චයා මරන්තෙසු මූලට්ඨො න මුච්චති. සචෙ තං ඣාපෙත්වා අලාතං කත්වා ඡඩ්ඩෙති, තෙන අලාතෙන පහාරං ලද්ධා මරන්තෙසුපි න මුච්චති. සබ්බසො පන ඣාපෙත්වා වා නාසෙත්වා වා මුච්චති. පාසරජ්ජුම්පි අඤ්ඤෙහි වට්ටිතං ගහිතට්ඨානෙ ඨපෙත්වා මුච්චති. රජ්ජුකෙ ලභිත්වා සයං වට්ටිතං උබ්බට්ටෙත්වා වාකෙ ලභිත්වා වට්ටිතං හීරහීරං කත්වා මුච්චති. අරඤ්ඤතො පන සයං වාකෙ ආහරිත්වා වට්ටිතං ගොපෙන්තොපි න මුච්චති. සබ්බසො පන ඣාපෙත්වා වා නාසෙත්වා වා මුච්චති.

අදූහලං සජ්ජෙන්තස්ස චතූසු පාදෙසු අදූහලමඤ්චං ඨපෙත්වා පාසාණෙ ආරොපෙති, පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. සබ්බසජ්ජං කත්වා හත්ථතො මුත්තමත්තෙ අවස්සං අපෙක්ඛාඨිතිකසත්තානං වසෙන උද්දිස්සානුද්දිස්සකානුරූපෙන පාරාජිකාදීනි වෙදිතබ්බානි. අදූහලෙ මූලෙන වා මුධා වා දින්නෙපි මූලට්ඨස්සෙව කම්මබද්ධො. සචෙ යෙන ලද්ධං, සො පතිතං වා උක්ඛිපති, අඤ්ඤෙපි පාසාණෙ ආරොපෙත්වා ගරුකතරං වා කරොති, පසූනං වා ගච්ඡන්තෙ දිස්වා වතිං කත්වා අදූහලෙ පවෙසෙති, උභොපි න මුච්චන්ති. සචෙපි විප්පටිසාරෙ උප්පන්නෙ අදූහලං පාතෙත්වා ගච්ඡති, තං දිස්වා අඤ්ඤෙ සණ්ඨපෙන්ති, මූලට්ඨො න මුච්චති. පාසාණෙ පන ගහිතට්ඨානෙ ඨපෙත්වා අදූහලපාදෙ ච පාසයට්ඨියං වුත්තනයෙන ගහිතට්ඨානෙ වා ඨපෙත්වා ඣාපෙත්වා වා මුච්චති.

සූලං රොපෙන්තස්සාපි සබ්බසජ්ජං කත්වා හත්ථතො මුත්තමත්තෙ සූලමුඛෙ පතිත්වා අවස්සංමරණකසත්තානං වසෙන උද්දිස්සානුද්දිස්සානුරූපතො පාරාජිකාදීනි වෙදිතබ්බානි. සූලෙ මූලෙන වා මුධා වා දින්නෙපි මූලට්ඨස්සෙව කම්මබද්ධො. සචෙ යෙන ලද්ධං, සො 'එකප්පහාරෙනෙව මරිස්සන්තී'ති තිඛිණතරං වා කරොති, 'දුක්ඛං මරිස්සන්තී'ති කුණ්ඨතරං වා කරොති, උච්චන්ති සල්ලක්ඛෙත්වා නීචතරං වා, නීචන්ති සල්ලක්ඛෙත්වා උච්චතරං වා පුන රොපෙති, වඞ්කං වා උජුකං, අති උජුකං වා ඊසකං පොණං කරොති, උභොපි න මුච්චන්ති. සචෙ

1. ම. & මූ. මූලට්ඨො මුච්චති.

පන අවට්ඨානෙ සීතන්ති අඤ්ඤස්මිං ඨානෙ ඨපෙති, තඤ්චෙ මාරණත්ථාය ආදිතොප්පභුති පරියෙසිත්වා කතං හොති, මූලට්ඨා න මුච්චති. අපරියෙසිත්වා පන කතමෙව ලභිත්වා රොපිතෙ[1] මූලට්ඨා මුච්චති. විප්පටිසාරෙ උප්පන්නෙ පාසයට්ඨියං වුත්තනයෙන ගහිතට්ඨානෙ වා ඨපෙත්වා ඛාපෙත්වා වා මුච්චති.

අපස්සෙනෙ සත්ථං වාති එත්ථ 'අපස්සෙනං' නාම නිච්චපරිභොගො මඤ්චො වා පීඨං වා අපස්සෙනඵලකං වා දිවාට්ඨානෙ නිසීදන්තස්ස අපස්සෙනකත්ථම්භො වා තත්ථ ජාතරුක්ඛො වා චඞ්කමෙ අපස්සාය තිට්ඨන්තස්ස ආලම්බනරුක්ඛො වා ආලම්බනඵලකං වා සබ්බම්පෙතං අපස්සයනීයට්ඨෙන[2] අපස්සෙනං නාම; තස්මිං අපස්සෙනෙ; යථා අපස්සයන්තං විජ්ඣති වා, ඡින්දති වා, තථා කත්වා වාසිඵරසුසත්ති ආරකණ්ටකාදීනං අඤ්ඤතරං සත්ථං ඨපෙති, දුක්කටං. ධුවපරිභොගට්ඨානෙ නිරාසඞ්කස්ස නිසීදතො වා නිපජ්ජතො වා අපස්සයන්තස්ස වා සත්ථසම්ඵස්සපච්චයා දුක්ඛුප්පත්තියා ථුල්ලච්චයං. මරණෙන පාරාජිකං. තඤ්චෙ අඤ්ඤොපි තස්ස වෙරීභික්ඛු විහාරචාරිකං චරන්තො දිස්වා 'ඉමස්ස මඤ්ඤෙ මරණත්ථාය ඉමං නික්ඛිත්තං, සාධු සුට්ඨු මරතූ'ති අභිනන්දන්තො ගච්ඡති, දුක්කටං. සචෙ පන සොපි තත්ථ එවං කතෙ සුකතං භවිස්සතීති තිඛිණතරාදි[3] කරණෙන කිඤ්චි කම්මං කරොති, තස්සාපි පාරාජිකං. සචෙ පන අවට්ඨානෙ සීතන්ති උද්ධරිත්වා අඤ්ඤස්මිං ඨානෙ ඨපෙති, තදත්ථමෙව කත්වා ඨපිතෙ මූලට්ඨා න මුච්චති. පාකතිකං ලභිත්වා ඨපිතං හොති, මුච්චති. තං අපනෙත්වා අඤ්ඤං තිඛිණතරං ඨපෙති, මූලට්ඨො මුච්චතෙව.

විසමක්ඛණෙපි යාව මරණාභිනන්දනෙ දුක්කටං. තාව එසෙව නයො. සචෙ පන සොපි ඛුද්දකං විසමණ්ඩලන්ති සල්ලක්ඛෙත්වා මහන්තතරං කරොති, මහන්තං වාති ඛුද්දකං කරොති, තනුකං වා බහලං, බහලං වා තනුකං කරොති, අග්ගිනා තාපෙත්වා හෙට්ඨා වා උපරි වා සඞ්ඛාරෙති, තස්සාපි පාරාජිකං. ඉදං අවට්ඨානෙ සීතන්ති සබ්බමෙව තච්ඡෙත්වා පුඤ්ඡිත්වා අඤ්ඤස්මිං ඨානෙ ඨපෙති, අත්තනා භෙසජ්ජානි යොජෙත්වා කතෙ මූලට්ඨා න මුච්චති. අත්තනා අකතෙ මුච්චති. සචෙ පන සො ඉමං විසං අතිපරිත්තන්ති අඤ්ඤම්පි ආනෙත්වා පක්ඛිපති, යස්ස විසෙන මරති, තස්ස පාරාජිකං. සචෙ උභින්නම්පි සන්තකෙන මරති, උභින්නම්පි පාරාජිකං. ඉමං විසං නිබ්බිරියන්ති[4] තං අපනෙත්වා අත්තනො විසමෙව ඨපෙති, තස්සෙව පාරාජිකං. මූලට්ඨා මුච්චති.

දුබ්බලං වා කරොතීති මඤ්චපීඨං අටනියා හෙට්ඨාභාගෙ ඡින්දිත්වා බිදලෙහි වා රජ්ජුකෙහි වා යෙහි සිතං හොති, තෙ වා ඡින්දිත්වා අප්පාවසෙසමෙව කත්වා හෙට්ඨා ආවුධං නික්ඛිපති 'එත්ථ පතිත්වා

1. ස්‍යා. ආරොපිතෙ.
2. ස්‍යා. & සී. I. අපස්සයනීයට්ඨෙන.
3. සී. මු. ම. ධාරාදි.
4. ම. & මු. නිබ්බිසන්ති.

මරිස්සතී'ති. අපස්සෙනඵලකාදීනම්පි වඩ්ඪකමෙ ආලම්බනරුක්ඛඵලක පරිසොසානානං පරභාගං ඡින්දිත්වා හෙට්ඨා ආවුධං නික්ඛිපති, සොබ්භාදිසු මඤ්චං වා පීඨං වා අපස්සෙනඵලකං වා ආනෙත්වා ඨපෙති: යථා තත්ථ නිසින්නමත්තො වා අපස්සිත[1]මත්තො වා පතති; සොබ්භාදිසු වා සඤ්චරණසෙතු හොති, තං දුබ්බලං කරොති; එවං කරොන්තස්ස කරණෙ දුක්කටං. ඉතරස්ස දුක්ඛුප්පත්තියා ථුල්ලච්චයං. මරණෙ[2] පාරාජිකං. භික්ඛුං ආනෙත්වා සොබ්භාදීනං තටෙ ඨපෙති: "දිස්වා භයෙන කම්පන්තො පතිත්වා මරිස්සතී"ති, දුක්කටං. සො තත්ථෙව පතති, දුක්ඛුප්පත්තියා ථුල්ලච්චයං. මරණෙන පාරාජිකං. සයං[3] පාතෙති, අඤ්ඤෙන වා පාතාපෙති, අඤ්ඤො අවුත්තො වා[4] අත්තනො ධම්මතාය පාතෙති, අමනුස්සො පාතෙති, වාතප්පහාරෙන පතති, අත්තනො ධම්මතාය පතති. සබ්බත්ථ මරණෙ පාරාජිකං. කස්මා? තස්ස පයොගෙන සොබ්භාදිතටෙ ඨිතත්තා.

උපනික්ඛිපනං නාම සමීපෙ නික්ඛිපනං; තත්ථ'යො ඉමිනා අසිනා මතො, සො ධනං වා ලභතී'ති ආදිනා නයෙන මරණවණ්ණං වා සංවණ්ණෙත්වා 'ඉමිනා මරණත්ථිකා මරන්තු, මාරණත්ථිකා මාරෙන්තූ'ති වා වත්වා අසිං උපනික්ඛිපති, තස්ස උපනික්ඛිපනෙ දුක්කටං. මරිතුකාමො වා තෙන අත්තානං පහරතු, මාරෙතුකාමො වා අඤ්ඤං පහරතු, උභයථාපි පරස්ස දුක්ඛුප්පත්තියා උපනික්ඛෙපකස්ස ථුල්ලච්චයං, මරණෙන පාරාජිකං අනොදිස්ස[5] නික්ඛිත්තෙන බහූනං මරණෙ අකුසලරාසි. පාරාජිකාදිවත්ථූසු පාරාජිකාදීනි. විප්පටිසාරෙ උප්පන්නෙ අසිං ගහිතට්ඨානෙ ඨපෙත්වා මුච්චති. කිණිත්වා ගහිතො හොති, අසිසාමිකානං අසිං, යෙසං හත්ථතො මූලං ගහිතං, තෙසං මූලං දත්වා මුච්චති. සචෙ ලොහපිණ්ඩිං වා ඵාලං වා කුදාලං වා ගහෙත්වා අසි කාරාපිතො හොති, යං භණ්ඩං ගහෙත්වා කාරිතො, තදෙව කත්වා මුච්චති. සචෙපි කුදාලං ගහෙත්වා කාරිතං විනාසෙත්වා ඵාලං කරොති, ඵාලෙන පහාරං ලභිත්වා මරන්තෙසුපි පාණාතිපාතා න මුච්චති. සචෙ පන ලොහං සමුට්ඨාපෙත්වා උපනික්ඛිපනත්ථමෙව කාරිතො හොති, ආරෙන[6] ඝංසිත්වා චුණ්ණවිචුණ්ණං කත්වා විප්පකිණ්ණෙ මුච්චති. සචෙපි සංවණ්ණනාපොත්ථකො විය බහූහි එකජ්ඣාසයෙහි කතො හොති, පොත්ථකෙ වුත්තනයෙනෙව කම්මබද්ධවිනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. එස නයො සත්තිභෙණ්ඩිසු. ලගුළෙ පාසයට්ඨිසදිසො විනිච්ඡයො. තථා පාසාණෙ. සත්ථෙ අසිසදිසොව. විසං වා'ති විසං උපනික්ඛිපන්තස්ස වත්ථුවසෙන ඔදිස්සානොදිස්සානුරූපතො පාරාජිකාදිවත්ථූසු පාරාජිකාදීනි වෙදිතබ්බානි. කිණිත්වා ඨපිතෙ පුරිමනයෙන පටිපාකතිකං කත්වා මුච්චති. සයං භෙසජ්ජෙහි යොජිතෙ අවිසං කත්වා මුච්චති. රජ්ජුයා පාසරජ්ජුසදිසොව විනිච්ඡයො.

1. අපස්සෙන - මජ්ඣු.
2. ස්‍යා. මරණෙන.
3. සී. මු. & ම. සයං වා.
4. ස්‍යා. & සී. 1. අවුත්තොව
5. ස්‍යා. අනුද්දිස්ස.
6. ස්‍යා. ආරෙන.

භෙසජ්ජෙ යො භික්ඛු වෙරිභික්ඛුස්ස පජ්ජරකෙ වා විසභාගරොගෙ වා උප්පන්නෙ අසප්පායානි සප්පිආදීනි සප්පායානීති මරණාධිප්පායො දෙති, අඤ්ඤං වා කිඤ්චි කන්දමූලඵලං, තස්ස එවං භෙසජ්ජදානෙ දුක්කටං. පරස්ස දුක්ඛුප්පත්තියං මරණෙ ච ථුල්ලච්චයපාරාජිකානි. ආනන්තරියවත්ථුම්හි ආනන්තරියන්ති වෙදිතබ්බං.

රූපූපහාරෙ උපසංහරතීති පරං[1] වා අමනාපං රූපං තස්ස සමීපෙ ඨපෙති; අත්තනා වා යක්ඛපෙතාදිවෙසං ගහෙත්වා තිට්ඨති; තස්ස උපසංහාරමත්තෙන දුක්කටං. පරස්ස තං රූපං දිස්වා භයුප්පත්තියං ථුල්ලච්චයං. මරණෙ පාරාජිකං. සචෙ පන තදෙව රූපං එකච්චස්ස මනාපං හොති, අලාභකෙන ච සුස්සිත්වා මරති, විසඞ්කෙතො. මනාපියෙපි එසෙව නයො. තත්ථ පන විසෙසෙන ඉත්ථීනං පුරිසරූපං පුරිසානඤ්ච ඉත්ථිරූපං මනාපං. තං අලඞ්කරිත්වා උපසංහරති, දිට්ඨමත්තකමෙව කරොති, අතිචිරං පස්සිතුම්පි න දෙති, ඉතරො අලාභකෙන සුස්සිත්වා මරති, පාරාජිකං. සචෙ උත්තසිත්වා මරති, විසඞ්කෙතො. අථ පන උත්තසිත්වා වා අලාභකෙන වාති අවිචාරෙත්වා කෙවලං පස්සිත්වා මරිස්සතීති උපසංහරති, උත්තසිත්වා වා සුස්සිත්වා වා මතෙ පාරාජිකමෙව. එතෙනෙව උපායෙන සද්දූපහාරාදයොපි වෙදිතබ්බා. කෙවලං හෙත්ථ අමනුස්සසද්දාදයො උත්‍රාසජනකා අමනාපසද්දා. පුරිසානං ඉත්ථිසද්ද මධුර[2] ගන්ධබ්බසද්දාදයො චිත්තස්සාදකරා මනාපසද්දා. හිමවන්තෙ විසරුක්ඛානං මූලාදිගන්ධා කුණපගන්ධා ච අමනාපගන්ධා, කාලානුසාරිමූලගන්ධාදයො මනාපගන්ධා. පටික්කූලමූලරසාදයො අමනාපරසා. අප්පටික්කූලමූලරසාදයො මනාපරසා. විසඵස්සමහාකච්ඡු[3]ඵස්සාදයො අමනාපඵොට්ඨබ්බා. චීනපට්ටහංසපුප්ඵතූලිකඵස්සාදයො මනාපඵොට්ඨබ්බාති වෙදිතබ්බා.

ධම්මූපහාරෙ ධම්මොති දෙසනාධම්මො වෙදිතබ්බො; දෙසනාවසෙන වා නිරයෙ ච සග්ගෙ ච විපත්තිසම්පත්තිභෙදං ධම්මාරම්මණමෙව. නෙරයිකස්සාති භින්නසංවරස්ස කතපාපස්ස නිරයෙ නිබ්බත්තනාරහස්ස සත්තස්ස; පඤ්චවිධබන්ධනකම්මකරණාදිනෙරයිකකථං කථෙති. තඤ්ච සුත්වා සො උත්තසිත්වා මරති, කථිකස්ස පාරාජිකං. සචෙ පන සුත්වාපි අත්තනො ධම්මතාය මරති, අනාපත්ති. ඉමං සුත්වා එවරූපං පාපං න කරිස්සති ඔරමිස්සති විරමිස්සතීති නිරයකථං කථෙති, තං සුත්වා ඉතරො උත්තසිත්වා මරති, අනාපත්ති. සග්ගකථන්ති දෙවනාටකාදීනං නන්දනවනාදීනඤ්ච සම්පත්තිකථං; තං සුත්වා ඉතරො සග්ගාධිමුත්තො සීඝං තං සම්පත්තිං පාපුණිතුකාමො සත්ථාහරණවිසඛාදන -ආහාරූපච්ඡෙද- අස්සාසපස්සාසසන්නිරුන්ධනාදීහි[4] දුක්ඛං උප්පාදෙති, කථිකස්ස ථුල්ලච්චයං. මරති, පාරාජිකං. සචෙ

1. සී. මු. & සී. I. මනාපං. 2. සී. මු. ඉත්ථිසද්දං මධුරං. 3. සභා. කච්ඡු.
4. සී. මු. සන්නිරුන්ධනාදීහි.

සො සුත්වාපි යාවතායුකං ඨත්වා අත්තනො ධම්මතාය මරති, අනාපත්ති. ඉමං සුත්වා පුඤ්ඤානි කරිස්සතීති කථෙති, තං සුත්වා ඉතරො අත්තනො ධම්මතාය අධිමුත්තො කාලං කරොති, අනාපත්ති.

ආචික්ඛනාය **පුට්ඨො භණතීති** 'භන්තෙ කථං මතො ධනං වා ලභති? සග්ගෙ වා උප්පජ්ජතී'?ති එවං පුච්ඡිතො භණති; අනුසාසනියං **අපුට්ඨොති** එවං අපුච්ඡිතො සාමඤ්ඤෙව භණති; **සඞ්කෙතකම්ම නිමිත්තකම්මානි** අදින්නාදානකථායං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බානි.

එවං නානප්පකාරතො ආපත්තිභෙදං දස්සෙත්වා ඉදානි අනාපත්තිභෙදං[1] දස්සෙන්තො **අනාපත්ති අසඤ්චිච්චාති** ආදිමාහ. තත්ථ **අසඤ්චිච්චාති** ඉමිනා උපක්කමෙන ඉමං මාරෙමීති අචෙතෙත්වා; එවං හි අචෙතෙත්වා කතෙන උපක්කමෙන පරෙ මතෙපි අනාපත්ති. වක්ඛති ච "අනාපත්ති භික්ඛු අසඤ්චිච්චා"ති. **අජානන්තස්සාති** ඉමිනා අයං මරිස්සතීති අජානන්තස්ස; උපක්කමෙන පරෙ මතෙපි අනාපත්ති. වක්ඛති ච විසගතපිණ්ඩපාතවත්ථුස්මිං "අනාපත්ති භික්ඛු අජානන්තස්සා"ති. **න මරණාධිප්පායස්සාති** මරණං අනිච්ඡන්තස්ස; යෙන හි උපක්කමෙන පරො මරති, තෙන උපක්කමෙන තස්මිං මතෙපි න මරණාධිප්පායස්ස අනාපත්ති. වක්ඛති ච "අනාපත්ති භික්ඛු න මරණාධිප්පායස්සා"ති. උම්මත්තකාදයො පුබ්බෙ වුත්තනයා එව. ඉධ පන ආදිකම්මිකා අඤ්ඤමඤ්ඤං ජීවිතා වොරොපිතභික්ඛූ. තෙසං අනාපත්ති. අවසෙසානං මරණවණ්ණසංවණ්ණනකාදීනං ආපත්තියෙවාති.

පදභාජනීයවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

3. 8.

සමුට්ඨානාදීසු ඉමං සික්ඛාපදං තිසමුට්ඨානං: කායචිත්තතො ච වාචාචිත්තතො ච කායවාචාචිත්තතො ච සමුට්ඨාති. කිරියා. සඤ්ඤාවිමොක්ඛං. සචිත්තකං. ලොකවජ්ජං. කායකම්මං. වචීකම්මං. අකුසලචිත්තං. දුක්ඛවෙදනං. සචෙපි හි සිරිසයනං ආරූළ්හො රජ්ජසම්පත්තිසුඛං අනුභවන්තො රාජා 'චොරො දෙව ආනීතො'ති වුත්තෙ 'ගච්ඡථ. නං මාරෙථා' ති හසමානොව භණති, දොමනස්සචිත්තෙනෙව භණතීති වෙදිතබ්බො. සුඛවොකිණ්ණත්තා පන අනුප්පබන්ධාභාවා[2] ච දුජ්ජානමෙතං පුථුජ්ජනෙහීති.

විනීතවත්ථුකථාසු[3] පඨමවත්ථුස්මිං– **කාරුඤ්ඤෙනාති** තෙ භික්ඛූ තස්ස මහන්තං ගෙලඤ්ඤදුක්ඛං දිස්වා කාරුඤ්ඤං උප්පාදෙත්වා "සීලවා ත්වං කතකුසලො. කස්මා මීයමානො භායසි? නනු සීලවතො සග්ගො නාම මරණමත්තපටිබද්ධොයෙවා"ති එවං මරණත්ථිකාව හුත්වා මරණත්ථිකභාවං අජානන්තා මරණවණ්ණං සංවණ්ණෙසුං.

1. ස්‍යා සී. I. අනාපත්තිං 2. සී. මු. අනුප්පබන්ධභාවා. 3 සී I & ස්‍යා. ගාථාසු.

සොපි භික්ඛු තෙසං සංවණ්ණනාය ආහාරූපච්ඡෙදං කත්වා අන්තරාව කාලමකාසි. තස්මා ආපත්තිං ආපන්නො. වොහාරවසෙන පන වුත්තං "කාරුඤ්ඤෙන මරණවණ්ණං සංවණ්ණෙසු"න්ති. තස්මා ඉදානිපි පණ්ඩිතෙන භික්ඛුනා ගිලානස්ස භික්ඛුනො එවං මරණවණ්ණො න සංවණ්ණෙතබ්බො. සචෙ හි තස්ස සංවණ්ණනං සුත්වා ආහාරූපච්ඡෙදාදිනා උපක්කමෙන එකජවනවාරාවසෙසෙපි ආයුස්මිං අන්තරා කාලං කරොති, ඉමිනාව මාරිතො හොති. ඉමිනා පන නයෙන අනුසිට්ඨි දාතබ්බා:- සීලවතො නාම අනච්ඡරියා මග්ගඵලුප්පත්ති. තස්මා විහාරාදිසු ආසත්තිං අකත්වා බුද්ධගතං ධම්මගතං සඞ්ඝගතං කායගතඤ්ච සතිං උපට්ඨපෙත්වා මනසිකාරෙ අප්පමාදො කාතබ්බොති. මරණවණ්ණෙ ච සංවණ්ණිතෙපි සො තාය සංවණ්ණනාය කඤ්චි[1] උපක්කමං අකත්වා අත්තනො ධම්මතාය යථායුනා යථානුසන්ධිනා ච මරති, තප්පච්චයා සංවණ්ණකො ආපත්තියා න කාරෙතබ්බොති.

දුතියවත්ථුස්මිං-න ච භික්ඛවෙ අප්පටිවෙක්ඛිත්වාති එත්ථ කීදිසං ආසනං පටිවෙක්ඛිතබ්බං? කීදිසං න පටිවෙක්ඛිතබ්බං? යං සුද්ධං ආසනමෙව හොති අපච්චත්ථරණකං, යඤ්ච ආගන්ත්වා ඨිතානං පස්සන්තානංයෙව අත්ථරීයති, තං න පච්චවෙක්ඛිතබ්බං. නිසීදිතුං වට්ටති. යම්පි මනුස්සා සයං හත්ථෙන අක්කමිත්වා 'ඉධ භන්තෙ නිසීදථා'ති දෙන්ති, තස්මිම්පි වට්ටති. සචෙපි පඨමමෙව ආගන්ත්වා නිසින්නා පච්ඡා උද්ධං වා අධො වා සඞ්කමන්ති, පටිවෙක්ඛණකිච්චං නත්ථි. යම්පි තනුකෙන වත්ථෙන යථා තලං දිස්සති, එවං පටිච්ඡන්නං හොති, තස්මිම්පි පටිවෙක්ඛණකිච්චං නත්ථි. යම්පන පටිගච්චෙව පාවාරකොජවාදීහි අත්ථතං හොති, තං හත්ථෙන පරාමසිත්වාව සල්ලක්ඛෙත්වා නිසීදිතබ්බං. මහාපච්චරියං පන ඝනසාටකෙනාපි අත්ථතෙ යස්මිං වලි න පඤ්ඤායති, තං පටිවෙක්ඛිතබ්බන්ති වුත්තං.

මුසලවත්ථුස්මිං- අසඤ්චිච්චා[2]ති අවධකචෙතනො විරද්ධ[3]පයොගො හි සොති. තෙනාහ "අසඤ්චිච්චා[2] අහ"න්ති. උදුක්ඛලවත්ථුං උත්තානමෙව. බුඩ්ඪපබ්බජිතවත්ථූසු පඨමවත්ථුස්මිං- භික්ඛුසඞ්ඝස්ස පටිබන්ධං පලිබුද්ධං මා අකාසීති පණාමෙසි. දුතියවත්ථුස්මිං- සඞ්ඝමජ්ඣෙපි ගණමජ්ඣෙපි මහල්ලකත්ථෙරස්ස පුත්තොති වුච්චමානො තෙන වචනෙන අට්ටීයමානො 'මරතු අය'න්ති පණාමෙසි. තතියවත්ථුස්මිං- තස්ස දුක්ඛුප්පාදනෙන ථුල්ලච්චයං. තතො පරානි තීණි වත්ථූනි උත්තානත්ථානෙව.

විසගතපිණ්ඩපාතවත්ථුස්මිං- සාරාණීයධම්මපූරකො සො භික්ඛු අග්ගපිණ්ඩං සබ්රහ්මචාරීනං දත්වාව භුඤ්ජති. තෙන වුත්තං "අග්ගකාරිකං අදාසී"ති. අග්ගකාරිකන්ති අග්ගකිරියං; පඨමං ලද්ධපිණ්ඩ

1. සී., මු. & ම කිඤ්චි. 2. සී. මු. අසඤ්චිච්චා. 3. සී. I. & මු. විරුද්ධ.

පාතුං අග්ගග්ගං වා පණීතපණීතං පිණ්ඩපාතන්ති අත්ථො. යා පන
තස්ස දුතසඞ්ඛාතා අග්ගකිරියා, සා න සක්කා දතුං, පිණ්ඩපාතං හි
සො ථෙරාසනතො පට්ඨාය අදාසි තෙ භික්ඛූති තෙ ථෙරාසනතො
පට්ඨාය පරිභුත්තපිණ්ඩපාතා භික්ඛූ; තෙ කිර සබ්බෙපි කාලමකංසු.
සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව. අඤ්ඤෙසු පන මිච්ඡාදිට්ඨිකෙසු කුලෙසු
සක්කච්චං පණීතභොජනං ලභිත්වා අනුපපරික්ඛිත්වා නෙව අත්තනා
පරිභුඤ්ජිතබ්බං. න පරෙසං දාතබ්බං. යම්පි ආභිදෙසික
භත්තං වා ඛජ්ජකං වා තතො ලබ්භති, තම්පි න පරිභුඤ්ජිතබ්බං.
අපිහිතවත්ථුම්පි සප්පවිච්ඡිකාදීහි අධිසයිතං ඡඩ්ඩනීයධම්මං තානි
කුලානි දෙන්ති. ගන්ධහලිද්දාදිමක්ඛිතොපි පිණ්ඩපාතො න ගහෙ
තබ්බො. සරීරෙ රොගට්ඨානානි පුඤ්ඡිත්වා ඨපිතභත්තම්පි හි තානි
දාතබ්බං මඤ්ඤන්තීති. වීමංසනවත්ථුස්මිං– වීමංසමානො මෙ වීමංසති:
'සක්කොති නු ඛො ඉමං මාරෙතුං නො'ති විසං වා වීමංසති, 'මරෙය්‍ය
නු ඛො අයං ඉමං විසං ඛාදිත්වා නො'ති පුග්ගලං වා; උභයථාපි
වීමංසාධිප්පායෙන දින්නෙ මරතු වා මා වා, ථුල්ලච්චයං. 'ඉදං විසං
එතං මාරෙතූ'ති වා 'ඉදං විසං ඛාදිත්වා අයං මරතූ'ති වා එවං
දින්නෙ පන සචෙ මරති, පාරාජිකං. නො චෙ, ථුල්ලච්චයං. ඉතො
පරානි තීණි සිලාවත්ථූනි තීණි තිණවත්ථූනි තීණි ඉට්ඨක-වාසි-
ගොපානසිවත්ථූනි ච උත්තානත්ථානෙව. න කෙවලඤ්ච සිලාදීනං
යෙව වසෙන අයං ආපත්තානාපත්තිභෙදො හොති. දණ්ඩමුග්ගර
නිඛාදනවෙමාදීනම්පි වසෙන හොතියෙව. තස්මා පාළියං අනාගතම්පි
ආගතනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

අවටකවත්ථුසු-අවටකොති වෙහාසමඤ්චො වුච්චති; යං සෙත
කම්මමාලාකම්මලතාකම්මාදීනං අත්ථාය බන්ධන්ති. තත්ථ ආවුසො
අනුට්ඨිකො ඛන්ධාභිති මරණාධිප්පායො යත්‍ර සීතො පතිත්වා ඛාණුනා වා
භිජ්ජෙය්‍ය, සොබ්භපපාතාදිසු වා මරෙය්‍ය, තාදිසං ඨානං සන්ධායාහ.
එත්ථ ච කොචි උපරිට්ඨානං නියාමෙති 'ඉතො පතිත්වා මරිස්සතී'ති.
කොචි හෙට්ඨිට්ඨානං 'ඉධ පතිත්වා මරිස්සතී'ති. කොචි උභයම්පි
'ඉතො ඉධ පතිත්වා මරිස්සතී'ති. තත්‍ර යො උපරි නියමිතට්ඨානා
අපතිත්වා අඤ්ඤතො පතති, හෙට්ඨා නියමිතට්ඨානෙ වා අපතිත්වා
අඤ්ඤත්ථ පතති, උභයනියාමෙ වා යං කිඤ්චි එකං විරාධෙත්වා පතති,
තස්මිං මතෙ විසඞ්කෙතත්තා අනාපත්ති. විහාරච්ඡාදනවත්ථුස්මිම්පි
එසෙව නයො.

අනභිරතිවත්ථුස්මිං–සො කිර භික්ඛු කාමවිතක්කාදීනං සමුදචාරං
දිස්වා නිවාරෙතුං අසක්කොන්තො සාසනෙ අනභිරතො ගිහිභාවාභි
මුඛො ජාතො. තතො චින්තෙසි: 'යාව සීලභෙදං න පාපුණාමි, තාව
මරිස්සාමී'ති. අථ තං පබ්බතං අභිරුහිත්වා පාපතෙ පපතන්තො
අඤ්ඤතරං විලීවකාරං ඔත්ථරිත්වා මාරෙසි. විලීවකාරන්ති වෙණුකාරං;
න ච භික්ඛවෙ අත්තානං පාතෙතබ්බන්ති න අත්තා පාතෙතබ්බො;

විභත්තිව්‍යත්තයෙන පනෙතං වුත්තං. එත්ථ ච න කෙවලං න පාතෙතබ්බං. අඤ්ඤෙනපි යෙන කෙනචි උපක්කමෙන අත්තමනො ආහාරූපච්ඡෙදෙනපි න මාරෙතබ්බො. යොපි හි ගිලානො විජ්ජමානෙ භෙසජ්ජෙ ච උපට්ඨාකෙසු ච මරිතුකාමො ආහාරං උපච්ඡින්දති, දුක්කටමෙව. යස්ස පන මහා ආබාධො චිරානුබන්ධො,[1] භික්ඛූ උපට්ඨහන්තා කිලමන්ති ජිගුච්ඡන්ති 'කදා නු ඛො ගිලානතො මුච්චිස්සාමා'ති අට්ටීයන්ති. සචෙ සො 'අයං අත්තභාවො පටිජග්ගියමානොපි න තිට්ඨති, භික්ඛූ ච කිලමන්තී'ති ආහාරං උපච්ඡින්දති, භෙසජ්ජං න සෙවති, වට්ටති. යො පන 'අයං රොගො ඛරො, ආයුසඞ්ඛාරා න තිට්ඨන්ති. අයඤ්ච මෙ විසෙසාධිගමො හත්ථප්පත්තො විය දිස්සතී'ති උපච්ඡින්දති, වට්ටතියෙව. අගිලානස්සාපි උප්පන්නසංවෙගස්ස 'ආහාරපරියෙසනං නාම පපඤ්චො, කම්මට්ඨානමෙව අනුයුඤ්ජිස්සාමී'ති කම්මට්ඨානසීසෙන උපච්ඡින්දන්තස්ස වට්ටති. විසෙසාධිගමං ව්‍යාකරිත්වා ආහාරං උපච්ඡින්දති, න වට්ටති. සභාගානං හි ලජ්ජිභික්ඛූනං කථෙතුං වට්ටති.

සිලාවත්ථුස්මිං—දවායාති දවෙන හස්සෙන; ඛිඩ්ඩායාති අත්ථො. සිලාති පාසාණො; න කෙවලඤ්ච පාසාණො, අඤ්ඤම්පි යං කිඤ්චි දාරුඛණ්ඩං වා ඉට්ඨකඛණ්ඩං වා හත්ථෙන වා යන්තෙන වා පවිජ්ඣිතුං න වට්ටති, චෙතියාදීනං අත්ථාය පාසාණාදයො හසන්තා හසන්තා පවට්ටෙන්තිපි ඛිපන්තිපි උක්ඛිපන්තිපි, කම්මසමයොති වට්ටති. අඤ්ඤම්පි ඊදිසං නවකම්මං වා කරොන්තා භණ්ඩකං වා ධොවන්තා රුක්ඛං වා ධොවනදණ්ඩකං වා උක්ඛිපිත්වා පවිජ්ඣන්ති, වට්ටති. භත්තවිස්සග්ගකාලාදිසු කාකෙ වා සොණෙ වා කට්ඨං වා කඨලං වා ඛිපිත්වා පලාපෙති, වට්ටති. සෙදනාදිවත්ථූනි සබ්බානෙව උත්තානත්ථානි. එත්ථ ච අයං කුක්කුච්චකොති න ගිලානුපට්ඨානං න කාතබ්බං. හිතකාමතාය සබ්බං ගිලානස්ස බලාබලඤ්ච රුචිඤ්ච සප්පායාසප්පායඤ්ච උපලක්ඛෙත්වා කාතබ්බං.

ජාරගබ්භිණිවත්ථුස්මිං—පවුත්ථපතිකාති පවාසං ගතපතිකා; ගබ්භපාතනන්ති යෙන පරිභුත්තෙන ගබ්භො පතති, තාදිසං භෙසජ්ජං; ද්වෙ පජාපතිකවත්ථූනි උත්තානත්ථානෙව. ගබ්භමද්දනවත්ථුස්මිං—'මද්දිත්වා පාතෙහී'ති වුත්තෙ අඤ්ඤෙන මද්දාපෙත්වා පාතෙති, විසඞ්කෙතං. 'මද්දාපෙත්වා පාතාපෙහී'ති වුත්තෙපි සයං මද්දිත්වා පාතෙති, විසඞ්කෙතමෙව. මනුස්සවිග්ගහෙ පරියායො නාම නත්ථි. තස්මා 'ගබ්භො නාම මද්දිතෙ පතතී'ති වුත්තෙ සා සයං වා මද්දතු, අඤ්ඤෙන වා මද්දාපෙත්වා පාතෙතු, විසඞ්කෙතො නත්ථි පාරාජිකමෙව. තාපනවත්ථුස්මිම්පි එසෙව නයො. වඤ්ඤිත්ථිවත්ථුස්මිං—වඤ්ඤිත්ථී නාම යා ගබ්භං න ගණ්හාති; ගබ්භං අගණ්හනක ඉත්ථී නාම නත්ථි. යස්සා පන ගහිතොපි ගබ්භො න සණ්ඨාති, තංයෙව සන්ධායෙතං වුත්තං. උතු

1. සී. මු & ම. බන්ධො

සමයෙ කිර සබ්බිත්ථියො ගබ්භං ගණ්හන්ති. යා පනායං වඤ්ඣාති වුච්චති, තස්සා කුච්ඡියං නිබ්බත්තසත්තානං අකුසලවිපාකො සම්පාපුණාති. තෙ පරිත්තකුසලවිපාකෙන ගහිතපටිසන්ධිකා අකුසලවිපාකෙන අධිභූතා විනස්සන්ති. අභිනවපටිසන්ධියංයෙව හි කම්මානුභාවෙන ද්වීහාකාරෙහි ගබ්භො න සණ්ඨාති: වාතෙන වා පාණකෙහි වා. වාතො සොසෙත්වා[1] අන්තරධාපෙති. පාණකා ඛාදිත්වා. තස්ස පන වාතස්ස පාණකානං වා පටිඝාතාය භෙසජ්ජෙ කතෙ ගබ්භො සණ්ඨහෙය්‍ය. සො භික්ඛු තං අකත්වා අඤ්ඤං ඛරභෙසජ්ජං අදාසි. තෙන සා කාලමකාසි. භගවා භෙසජ්ජස්ස කටත්තා දුක්කටං පඤ්ඤපෙසි. දුතියවත්ථුස්මිම්පි එසෙව නයො.

තස්මා ආගතාගතස්ස පරජනස්ස භෙසජ්ජං න කාතබ්බං. කරොන්තො දුක්කටං ආපජ්ජති. පඤ්චන්නං පන සහධම්මිකානං කාතබ්බං: භික්ඛුස්ස භික්ඛුනියා සික්ඛමානාය සාමණෙරස්ස සාමණෙරියාති. සමසීලසද්ධාපඤ්ඤානං හි එතෙසං තීසු සික්ඛාසු යුත්තානං භෙසජ්ජං අකාතුං න ලබ්භති. කරොන්තෙන ච සචෙ එතෙසං අත්ථි, එතෙසං සන්තකං ගහෙත්වා යොජෙත්වා දාතබ්බං. සචෙ නත්ථි, අත්තනො සන්තකං දාතබ්බං.[2] සචෙ අත්තනොපි නත්ථි, භික්ඛාචාරවත්තෙන වා ඤාතකපවාරිතට්ඨානතො වා පරියෙසිතබ්බං. අලභන්තෙන ගිලානස්ස අත්ථාය අකතවිඤ්ඤත්තියාපි ආහරිත්වා කාතබ්බං.

අපරෙසම්පි පඤ්චන්නං කාතුං වට්ටති. මාතු, පිතු, තදුපට්ඨාකානං, අත්තනො වෙය්‍යාවච්චකරස්ස, පණ්ඩුපලාසස්සාති. පණ්ඩුපලාසො නාම: යො පබ්බජ්ජාපෙක්ඛො යාව පත්තචීවරං පටියාදියති, තාව විහාරෙ වසති. තෙසු සචෙ මාතාපිතරො ඉස්සරා හොන්ති, න පච්චාසිංසන්ති, අකාතුං වට්ටති. සචෙ පන රජ්ජෙපි ඨිතා පච්චාසිංසන්ති, අකාතුං න වට්ටති. භෙසජ්ජං පච්චාසිංසන්තානං භෙසජ්ජං දාතබ්බං. යොජෙතුං අජානන්තානං යොජෙත්වා දාතබ්බං. සබ්බෙසං අත්ථාය සහධම්මිකෙසු වුත්තනයෙනෙව පරියෙසිතබ්බං. සචෙ පන මාතරං විහාරෙ ආනෙත්වා ජග්ගති, සබ්බං පරිකම්මං අනාමසන්තෙන කාතබ්බං. ඛාදනීයං භොජනීයං සහත්ථා දාතබ්බං. පිතා පන යථා සාමණෙරො එවං සහත්ථෙන න්හාපනසම්බාහනාදීනි කත්වා උපට්ඨාතබ්බො. යෙ ච මාතාපිතරො උපට්ඨහන්ති පටිජග්ගන්ති, තෙසම්පි එවමෙව කාතබ්බං. වෙය්‍යාවච්චකරො නාම යො වෙතනං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ දාරූනි වා ඡින්දති, අඤ්ඤං වා කිඤ්චි කම්මං කරොති, තස්ස රොගෙ උප්පන්නෙ යාව ඤාතකා න පස්සන්ති, තාව භෙසජ්ජං කාතබ්බං. යො පන භික්ඛුනිස්සිතකොව හුත්වා සබ්බකම්මානි කරොති, තස්ස භෙසජ්ජං කාතබ්බමෙව. පණ්ඩුපලාසෙපි සාමණෙරෙ විය පටිපජ්ජිතබ්බං.

---

1 සී. මු. සොධෙත්වා. 2. සී. I. සයා. & මු. කාතබ්බං.

අපරෙසම්පි දසන්නං කාතුං වට්ටති: ජෙට්ඨභාතු කනිට්ඨභාතු ජෙට්ඨභගිනියා කනිට්ඨභගිනියා චූළමාතුයා මහාමාතුයා චූළපිතුනො මහාපිතුනො පිතුච්ඡාය මාතුලස්සාති. තෙසං පන සබ්බෙසම්පි කරොන්තෙන තෙසංයෙව සන්තකං භෙසජ්ජං ගහෙත්වා කෙවලං යොජෙත්වා දාතබ්බං. සචෙ පන නප්පහොන්ති, යාචන්ති ච: 'දෙථ නො භන්තෙ, තුම්හාකං පටිදස්සාමා'ති. තාවකාලිකං දාතබ්බං. සචෙපි න යාචන්ති, 'අම්හාකං භෙසජ්ජං අත්ථි, තාවකාලිකං ගණ්හථා'ති වත්වා වා 'යදා තෙසං භවිස්සන්ති, තදා දස්සන්තී'ති ආභොගං වා කත්වා දාතබ්බං. සචෙ පටිදෙන්ති, ගහෙතබ්බං. නො චෙ දෙන්ති, න චොදෙතබ්බා. එතෙ දස ඤාතකෙ ඨපෙත්වා අඤ්ඤෙසං න කාතබ්බං.

එතෙසං පුත්තපරම්පරාය පන යාව සත්තමො කුලපරිවට්ටො, තාව චත්තාරො පච්චයෙ ආහරාපෙන්තස්ස අකතවිඤ්ඤත්ති වා, භෙසජ්ජං කරොන්තස්ස වෙජ්ජකම්මං වා කුලදූසකාපත්ති වා න හොති. සචෙ භාතුජායා භගිනිසාමිකො වා ගිලානා හොන්ති, ඤාතකා චෙ, තෙසම්පි වට්ටති. අඤ්ඤාතකා චෙ, භාතු ච භගිනියා ච කත්වා දාතබ්බං: 'තුම්හාකං ජග්ගනට්ඨානෙ දෙථා'ති. අථවා තෙසං පුත්තානං කත්වා දාතබ්බං: 'තුම්හාකං මාතාපිතුන්නං දෙථා'ති. එතෙන උපායෙන සබ්බපදෙසුපි විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. තෙසං අත්ථාය ච සාමණෙරෙහි අරඤ්ඤතො භෙසජ්ජං ආහරාපෙන්තෙන ඤාතිසාමණෙරෙහි වා ආහරාපෙතබ්බං. අත්තනො අත්ථාය වා ආහරාපෙත්වා දාතබ්බං. තෙහිපි 'උපජ්ඣායස්ස ආහරාමා'ති වත්තසීසෙන ආහරිතබ්බං.

උපජ්ඣායස්ස මාතාපිතරො ගිලානා විහාරං ආගච්ඡන්ති, උපජ්ඣායො ච දිසාපක්කන්තො හොති, සද්ධිවිහාරිකෙන උපජ්ඣායස්ස සන්තකං භෙසජ්ජං දාතබ්බං. නො චෙ අත්ථි, අත්තනො භෙසජ්ජං උපජ්ඣායස්ස පරිච්චජිත්වා දාතබ්බං. අත්තනොපි අසන්තෙ වුත්තනයෙන පරියෙසිත්වා උපජ්ඣායස්ස සන්තකං කත්වා දාතබ්බං. උපජ්ඣායෙනාපි සද්ධිවිහාරිකස්ස මාතාපිතූසු එවමෙව පටිපජ්ජිතබ්බං. එස නයො ආචරියන්තෙවාසිකෙසුපි.

අඤ්ඤෙපි යො ආගන්තුකො වා චොරො වා යුද්ධපරාජිතො ඉස්සරො වා ඤාතකෙහි පරිච්චත්තො කපණො වා ගම්යමනුස්සො වා ගිලානො හුත්වා විහාරං පවිසති, සබ්බෙසං අපච්චාසිංසන්තෙන භෙසජ්ජං කාතබ්බං.

සද්ධං කුලං හොති චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨායකං භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මාතාපිතුට්ඨානියං, තත්‍ර චෙ කොචි ගිලානො හොති, තස්සත්ථාය විස්සාසෙන 'භෙසජ්ජං කත්වා භන්තෙ දෙථා'ති වදන්ති, නෙව දාතබ්බං. න කාතබ්බං. අථ පන කප්පියං ඤත්වා එවං පුච්ඡන්ති: "භන්තෙ අසුකස්ස නාම රොගස්ස කිං භෙසජ්ජං කරොන්තී?"ති; "ඉදඤ්චිදඤ්ච ගහෙත්වා කරොන්තී"ති වත්තුං වට්ටති. "භන්තෙ

මය්හං මාතා ගිලානා, භෙසජ්ජං තාව ආචික්ඛථා''ති එවං පුච්ඡිතෙ පන න ආචික්ඛිතබ්බං. අඤ්ඤමඤ්ඤං පන කථා කාතබ්බා: "ආවුසො, අසුකස්ස නාම භික්ඛුනො ඉමස්මිං රොගෙ කිං භෙසජ්ජං කරිංසූ?''ති. ඉදඤ්චිදඤ්ච භණන්තාති. තං සුත්වා ඉතරො මාතු භෙසජ්ජං කරොති. වට්ටතෙව. මහාපදුමත්ථෙරොපි කිර වසභරඤ්ඤො දෙවියා රොගෙ උප්පන්නෙ එකාය ඉත්ථියා ආගන්ත්වා පුච්ඡිතො න ජානාමීති අවත්වා එවමෙව භික්ඛූහි සද්ධිං සල්ලපෙසි. තං සුත්වා තස්සා භෙසජ්ජමකංසු. වූපසන්තෙ ච රොගෙ තිචීවරෙන තීහි ච කහාපණසතෙහි සද්ධිං භෙසජ්ජචඞ්ගොටකං පූරෙත්වා ආහරිත්වා ථෙරස්ස පාදමූලෙ ඨපෙත්වා "භන්තෙ පුප්ඵපූජං කරොථා''ති ආහංසු. ථෙරො 'ආචරියභාගො නාම අය'න්ති කප්පියවසෙන ගාහාපෙත්වා පුප්ඵපූජං අකාසි. එවං තාව භෙසජ්ජෙ පටිපජ්ජිතබ්බං.

පරිත්තෙ පන "ගිලානස්ස පරිත්තං කරොථ භන්තෙ''ති වුත්තෙන න කාතබ්බං.[1] "භණථා''ති වුත්තෙන පන කාතබ්බං. සචෙපිස්ස හොති:[2] 'මනුස්සා නාම න ජානන්ති. අකයිරමානෙ විප්පටිසාරිනො භවිස්සන්තී'ති කාතබ්බං. "පරිත්තොදකං පරිත්තසුත්තං කත්වා දෙථා''ති වුත්තෙන පන තෙසංයෙව උදකං හත්ථෙන චාලෙත්වා සුත්තං පරිමජ්ජිත්වා දාතබ්බං. සචෙ විහාරතො උදකං අත්තනො සන්තකං වා සුත්තං දෙති, දුක්කටං. මනුස්සා උදකඤ්ච සුත්තඤ්ච ගහෙත්වා[3] නිසීදිත්වා "පරිත්තං භණථා''ති වදන්ති, කාතබ්බං. නො චෙ ජානන්ති, ආචික්ඛිතබ්බං. භික්ඛූනං නිසින්නානං පාදෙසු උදකං ආකිරිත්වා සුත්තඤ්ච ඨපෙත්වා ගච්ඡන්ති: "පරිත්තං කරොථ. පරිත්තං භණථා''ති. න පාදා අපනෙතබ්බා. මනුස්සා හි විප්පටිසාරිනො හොන්ති. අන්තොගාමෙ ගිලානස්සත්ථාය විහාරං පෙසෙන්ති: "පරිත්තං භණන්තූ''ති. භණිතබ්බං. අන්තොගාමෙ රාජගෙහාදීසු රොගෙ වා උපද්දවෙ වා උප්පන්නෙ පක්කොසාපෙත්වා භණාපෙන්ති, ආටානාටියසුත්තාදීනි භණිතබ්බානි. "ආගන්ත්වා ගිලානස්ස සික්ඛාපදානි දෙන්තු. ධම්මං කථෙන්තු. රාජන්තෙපුරෙ වා අමච්චගෙහෙ වා ආගන්ත්වා සික්ඛාපදානි දෙන්තු. ධම්මං කථෙන්තූ''ති පෙසිතෙපි ගන්ත්වා සික්ඛාපදානි දාතබ්බානි. ධම්මො කථෙතබ්බො. මතානං පරිවාරත්ථං ආගච්ඡන්තූති පක්කොසන්ති, න ගන්තබ්බං. සීවථික[4]දස්සනෙ[5] අසුභදස්සනෙ[5] ච මරණස්සතිං පටිලභිස්සාමාති කම්මට්ඨානසීසෙන ගන්තුං වට්ටති. එවං පරිත්තෙ පටිපජ්ජිතබ්බං.

පිණ්ඩපාතෙ පන–අනාමට්ඨපිණ්ඩපාතො කස්ස දාතබ්බො? කස්ස න දාතබ්බො? මාතාපිතූනං තාව දාතබ්බො. සචෙ පන කහාපණග්ඝනකො හොති, සද්ධාදෙය්‍යවිනිපාතනං නත්ථි. මාතාපිතූපට්ඨාකානං වෙය්‍යාවච්චකරස්ස පණ්ඩුපලාසස්සාති එතෙසම්පි දාතබ්බො. තත්ථ

1. ස්‍යා. වුත්තෙන න කාතබ්බං.
2. සී. මු. & ම. එවං හොති.
3. ම. ගහෙත්වා ඨපෙත්වා.
4. සී. I. සිවථිය, ස්‍යා. සිවථික.
5. සී. මු. දස්සනෙන

පණ්ඩුපලාසස්ස ථාලකෙ පක්ඛිපිත්වාපි දාතුං වට්ටති. තං ඨපෙත්වා අඤ්ඤෙසං ආගාරිකානං මාතාපිතූනම්පි න වට්ටති. පබ්බජිතපරිභොගො හි ආගාරිකානං චෙතියට්ඨානියො. අපි ච අනාමට්ඨපිණ්ඩපාතො නාමෙස සම්පත්තස්ස දාමරිකචොරස්සාපි ඉස්සරස්සාපි දාතබ්බො. කස්මා? තෙ හි අදීයමානෙපි 'න දෙන්තී'ති ආමසිත්වා දීයමානෙපි උච්ඡිට්ඨකං දෙන්තීති කුජ්ඣන්ති. කුද්ධා ජීවිතාපි වොරොපෙන්ති. සාසනස්සාපි අන්තරායං කරොන්ති. රජ්ජං පත්ථයමානස්ස විචරතො චොරනාගස්ස වත්ථු චෙත්ථ කථෙතබ්බං. එවං පිණ්ඩපාතෙ පටිපජ්ජිතබ්බං.

පටිසන්ථාරො පන කස්ස කාතබ්බො? කස්ස න කාතබ්බො? පටිසන්ථාරො නාම විහාරං සම්පත්තස්ස යස්ස කස්සචි ආගන්තුකස්ස දලිද්දස්ස වා චොරස්ස වා ඉස්සරස්ස වා කාතබ්බොයෙව; කථං? ආගන්තුකං තාව ඛීණපරිබ්බයං විහාරං සම්පත්තං දිස්වා පානීයං දාතබ්බං. පාදමක්ඛණතෙලං දාතබ්බං. කාලෙ ආගතස්ස යාගුභත්තං, විකාලෙ ආගතස්ස සචෙ තණ්ඩුලා අත්ථි, තණ්ඩුලා දාතබ්බා. "අවෙලාය සම්පත්තොසි. ගච්ඡාහී"ති න වත්තබ්බො. සයනට්ඨානං දාතබ්බං. සබ්බං අපච්චාසිංසන්තෙනෙව කාතබ්බං. 'මනුස්සා නාම චතුපච්චයදායකා එවං සඞ්ගහෙ කයිරමානෙ පුනප්පුනං පසීදිත්වා උපකාරං කරිස්සන්තී'ති චිත්තං න උප්පාදෙතබ්බං චොරානං පන සඞ්ඝිකම්පි දාතබ්බං. පටිසන්ථාරානිසංසදීපනත්ථඤ්ච චොරනාගවත්ථු භාතරා සද්ධිං ජම්බුදීපගතස්ස මහානාගරඤ්ඤො වත්ථු, පිතුරජ්ජස්ස රජ්ජෙ චතුන්නං අමච්චානං වත්ථු, අභයචොරවත්ථූති එවමාදීනි බහූනි වත්ථූනි මහාඅට්ඨකථායං විත්ථාරතො වුත්තානි.

තත්‍රායං එකවත්ථුදීපනා:- සීහලදීපෙ කිර අභයො නාම චොරො පඤ්චසතපරිවාරො එකස්මිං ඨානෙ ඛන්ධාවාරං බන්ධිත්වා සමන්තා තියොජනං උබ්බාසෙත්වා වසති. අනුරාධපුරවාසිනො කදම්බ[1]නදිං න උත්තරන්ති. චෙතියගිරිමග්ගෙ ජනසඤ්චාරො උපච්ඡින්නො. අථෙකදිවසං චොරො චෙතියගිරිං විලුම්පිස්සාමීති අගමාසි. ආරාමිකා දිස්වා දීඝභාණකඅභයත්ථෙරස්ස ආරොචෙසුං. ථෙරො සප්පිඵාණිතා දීනි අත්ථීති පුච්ඡි. අත්ථි භන්තෙ. චොරානං දෙථ. තණ්ඩුලා අත්ථීති? අත්ථි භන්තෙ සඞ්ඝස්සත්ථාය ආහටා තණ්ඩුලා ච පත්ත[2]සාකඤ්ච ගොරසො චාති. භත්තං සම්පාදෙත්වා චොරානං දෙථාති. ආරාමිකා තථා කරිංසු. චොරා භත්තං භුඤ්ජිත්වා "කෙනායං පටිසන්ථාරො කතො"ති පුච්ඡිංසු. අම්හාකං අය්‍යෙන අභයත්ථෙරෙනාති. චොරා ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා ආහංසු: "මයං සඞ්ඝස්ස ච චෙතියස්ස ච සන්තකං අච්ඡින්දිත්වා ගහෙස්සාමාති ආගතා. තුම්හාකං පනිමිනා පටිසන්ථාරෙනම්හා පසන්නා. අජ්ජ පට්ඨාය විහාරෙ ධම්මිකාරක්ඛා අම්හාකං ආයත්තා හොතු. නාගරා ආගන්ත්වා දානං දෙන්තු. චෙතියං වන්දන්තූ"ති. තතො පට්ඨාය ච නාගරෙ දානං දාතුං ආගච්ඡන්තෙ

1. සගා & සී I. කළම්බ=ම: කළම්බු.
2. සගා. & ම. පණ්ණ

නදීතීරෙයෙව පච්චුග්ගන්ත්වා රක්ඛන්තා විහාරං නෙන්ති. විහාරෙපි දූතං දෙන්තානං රක්ඛං කත්වා තිට්ඨන්ති. තෙපි භික්ඛූනං භුත්තාවසෙසං චොරානං දෙන්ති. ගමනකාලෙපි තෙ චොරා නදීතීරං පාපෙත්වා නිවත්තන්ති. අථෙකදිවසං භික්ඛුසඞ්ඝෙ ඛීයනකකථා උප්පන්නා "ථෙරො ඉස්සරවතාය සඞ්ඝස්ස සන්තකං චොරානං අදාසී"ති. ථෙරො සන්නිපාතං කාරාපෙත්වා ආහ:–"චොරා සඞ්ඝස්ස පකතිවට්ටඤ්ච චෙතියසන්තකඤ්ච අච්ඡින්දිත්වා ගණ්හිස්සාමා'ති ආගමිංසු. අථ නෙසං මයා එවං[1] න හරිස්සන්තීති එත්තකො නාම පටිසන්ථාරො කතො. තං සබ්බම්පි එකතො සම්පිණ්ඩෙත්වා අග්ඝාපෙථ. තෙන කාරණෙන අවිලුත්තං භණ්ඩං එකතො පිණ්ඩෙත්වා අග්ඝාපෙථා"ති. තතො සබ්බම්පි ථෙරෙන දින්නකං චෙතියඝරෙ එකං වරපොත්ථකචිත්තත්ථරණං න අග්ඝති. තතො ආහංසු:– ථෙරෙන කතපටිසන්ථාරො සුකතො. චොදෙතුං වා සාරෙතුං වා න ලබ්භති. ගීවා වා අවහාරො වා නත්ථීති. එවං මහානිසංසො පටිසන්ථාරොති සල්ලක්ඛෙත්වා කත්තබ්බො පණ්ඩිතෙන භික්ඛුනාති.

අඞ්ගුලිපතොදකවත්ථුස්මිං– උත්තසන්තොති කිලමන්තො; අනස්සාසකොති නිරස්සාසො; ඉමස්මිඤ්ච පන වත්ථුස්මිං යාය ආපත්තියා භවිතබ්බං, සා ඛුද්දකෙසු නිද්දිට්ඨාති ඉධ න වුත්තා. තදනන්තරෙ වත්ථුස්මිං– ඔත්ථරිත්වාති අක්කමිත්වා; සො කිර නෙහි ආකඩ්ඪියමානො පතිතො. එකො තස්ස උදරං ආරුහිත්වා නිසීදි. සෙසාපි පණ්ණරස ජනා පඨවියං අජ්ඣොත්ථරිත්වා අදූහලපාසාණා විය මිගං මාරෙසුං. යස්මා පන තෙ කම්මාධිප්පායා, න මරණාධිප්පායා, තස්මා පාරාජිකං න වුත්තං. භූතවෙජ්ජකවත්ථුස්මිං– යක්ඛං මාරෙසී[2]ති භූතවිජ්ජාපාඨකා යක්ඛගහිතකං මොචෙතුකාමා යක්ඛං ආවාහෙත්වා මුඤ්චාති වදන්ති. නො චෙ මුඤ්චති, පිට්ඨෙන වා මත්තිකාය වා රූපං කත්වා හත්ථපාදාදීනි ඡින්දන්ති, යං යං තස්ස ඡිජ්ජති. තං තං යක්ඛස්ස ඡින්නමෙව හොති. සීසෙ ඡින්නෙ යක්ඛොපි මරති. එවං සොපි මාරෙසි. තස්මා ථුල්ලච්චයං වුත්තං. න කෙවලඤ්ච යක්ඛමෙව, යොපි හි සක්කං දෙවරාජං මාරෙය්‍ය, සොපි ථුල්ලච්චයමෙව ආපජ්ජති.

වාළයක්ඛවත්ථුස්මිං– වාළයක්ඛවිහාරන්ති යස්මිං විහාරෙ වාළා චණ්ඩා යක්ඛා වසන්ති, තං විහාරං; යො හි එවරූපං විහාරං අජානන්තො කෙවලං වසනත්ථාය පෙසෙති, අනාපත්ති. යො මරණාධිප්පායො පෙසෙති, සො ඉතරස්ස මරණෙන පාරාජිකං, අමරණෙන ථුල්ලච්චයං ආපජ්ජති. යථා ච වාළයක්ඛවිහාරං එවං යත්ථ වාළසීහබ්‍යග්ඝාදිමිගා වා අජගරකණ්හසප්පාදයො දීඝජාතිකා වා වසන්ති, තං වාළවිහාරං පෙසෙන්තස්සාපි ආපත්තානාපත්තිභෙදො වෙදිතබ්බො. අයං පාළිමුත්තකනයො. යථා ච භික්ඛුං වාළයක්ඛවිහාරං පෙසෙන්තස්ස, එවං වාළයක්ඛම්පි භික්ඛුසන්තිකං පෙසෙන්තස්ස

1. සී. I. & මු. එතං. 2. ජීමිකා චොරෙපෙසි-පාළි.

ආපත්තානාපත්තිභෙදො වෙදිතබ්බො. එසෙව නයො වාළකන්තාරාදීසුපි. කෙවලං හෙත්ථ යස්මිං කන්තාරෙ වාළමිගා වා දීඝජාතිකා වා අත්ථි, සො වාළකන්තාරො. යස්මිං චොරා අත්ථි, සො චොරකන්තාරොති එවං පදත්ථමත්තමෙව නානං. මනුස්සවිග්ගහපාරාජිකඤ්ච නාමෙතං සණ්හං. පරියායකථාය න මුච්චති. තස්මා යො වදෙය්‍ය "අසුකස්මිං නාම ඔකාසෙ චොරො නිසින්නො, යො තස්ස සීසං ඡින්දිත්වා ආහරති, සො රාජතො සක්කාරවිසෙසං ලභතී"ති. තස්ස එතං වචනං සුත්වා කොචි තං ගන්ත්වා මාරෙති, අයං පාරාජිකො හොතීති.

තං මඤ්ඤමානොති ආදීසු–එකො කිර භික්ඛු අත්තනො වෙරිභික්ඛුං මාරෙතුකාමො චින්තෙසි: "ඉමං මෙ දිවා මාරෙන්තස්ස න සුකරං භවෙය්‍ය සොත්ථිනා ගන්තුං, රත්තිං නං මාරෙස්සාමී"ති සල්ලක්ඛෙත්වා රත්තිං ආගම්ම බහූනං සයිතට්ඨානෙ තං මඤ්ඤමානො තමෙව ජීවිතා වොරොපෙසි. අපරො තං මඤ්ඤමානො අඤ්ඤං, අපරො අඤ්ඤං තස්සෙව සහායං මඤ්ඤමානො තං, අපරො අඤ්ඤං තස්සෙව සහායං මඤ්ඤමානො අඤ්ඤං තස්ස සහායමෙව ජීවිතා වොරොපෙසි. සබ්බෙසම්පි පාරාජිකමෙව.

අමනුස්සගහිතවත්ථූසු පඨමෙ–යක්ඛං පලාපෙස්සාමීති පහාරං අදාසි. ඉතරො "න දානායං විරජ්ඣිතුං සමත්ථො, මාරෙස්සාමි න"න්ති. එත්ථ ච 'න මරණාධිප්පායස්ස අනාපත්ති වුත්තා'ති න එත්තකෙනෙව අමනුස්සගහිතස්ස පහාරො දාතබ්බො. තාලපණ්ණං පන පරිත්තසුත්තං වා හත්ථෙ වා පාදෙ වා බන්ධිතබ්බං. රතනසුත්තාදීනි පරිත්තානි භණිතබ්බානි. "මා සීලවන්තං භික්ඛුං විහෙඨෙහී"ති ධම්මකථා කාතබ්බාති.

සග්ගකථාදීනි උත්තානත්ථානි. යං පනෙත්ථ වත්තබ්බං, තං වුත්තමෙව. රුක්ඛච්ඡෙදනවත්ථු අට්ටබන්ධනවත්ථුසදිසං. අයම්පන විසෙසො: යො රුක්ඛෙන ඔත්ථටොපි න මරති, සක්කා ච හොති එකෙන පස්සෙන රුක්ඛං ඡෙත්වා පථවිං වා ඛණිත්වා නික්ඛමිතුං, හත්ථෙ චස්ස වාසි වා කුඨාරී වා අත්ථි, තෙන අපි ජීවිතං පරිච්චජිතබ්බං. න ච රුක්ඛො වා ඡින්දිතබ්බො, න පථවී වා ඛණිතබ්බා. කස්මා? එවං කරොන්තො හි පාචිත්තියං ආපජ්ජති. බුද්ධස්ස ආණං භඤ්ජති, න ජීවිතපරියන්තං සීලං කරොති. තස්මා 'අපි ජීවිතං පරිච්චජිතබ්බං. න ච සීල'න්ති පරිගණෙත්වා[1] න එවං කාතබ්බං. අඤ්ඤස්ස පන භික්ඛුනො රුක්ඛං වා ඡින්දිත්වා පථවිං වා ඛණිත්වා තං නීහරිතුං වට්ටති. සචෙ උදුක්ඛලයන්තකෙන රුක්ඛං පවට්ටෙත්වා නීහරිතබ්බො හොති, තං යෙව රුක්ඛං ඡින්දිත්වා උදුක්ඛලං ගහෙතබ්බන්ති මහාසුම්මත්ථෙරො ආහ. අඤ්ඤම්පි ඡින්දිත්වා ගහෙතුං වට්ටතීති මහාපදුමත්ථෙරො.

1. සී. මු. & ම. පරිග්ගහෙත්වා.

සොබ්භාදිසු පතිතස්සාපි නිස්සෙණිං බන්ධිත්වා උත්තාරණෙ එසෙව නයො. අත්තනො[1] භූතගාමං ඡින්දිත්වා නිස්සෙණී න කාතබ්බා. අඤ්ඤස්ස කත්වා උද්ධරිතුං වට්ටතීති.

දායාලිම්පනවත්ථූසු–දායං ආලිම්පෙසුන්ති වනෙ අග්ගිං අදංසු; එත්ථ පන ඔදිස්සානොදිස්සවසෙන පාරාජිකානන්තරියථුල්ලච්චයපාචිත්තියවත්ථූනං අනුරූපතො පාරාජිකාදීනි අකුසලරාසිභාවො ච පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. අල්ලතිණවනප්පගුම්බාදයො[2] ඩය්හන්තූති ආලිම්පෙන්තස්ස ච පාචිත්තියං. දබ්බූපකරණානි විනස්සන්තූති ආලිම්පෙන්තස්ස දුක්කටං. ඛිඩ්ඩාධිප්පායෙනාපි දුක්කටන්ති සඞ්ඛෙපට්ඨකථායං වුත්තං. යං කිඤ්චි අල්ලසුක්ඛං සඉන්ද්‍රියානින්ද්‍රියං ඩය්හතූති ආලිම්පෙන්තස්ස වත්ථුවසෙන පාරාජිකථුල්ලච්චයපාචිත්තියදුක්කටානි වෙදිතබ්බානි. පටග්ගිදානං පන පරිත්තකරණඤ්ච භගවතා අනුඤ්ඤාතං. තස්මා අරඤ්ඤෙ වනකම්මිකෙහි වා දින්නං සයං වා උට්ඨිතං අග්ගිං ආගච්ඡන්තං දිස්වා ‘තිණකුටියො මා විනස්සන්තූ’ති තස්ස අග්ගිනො පටිඅග්ගිං දාතුං වට්ටති–යෙන සද්ධිං ආගච්ඡන්තො අග්ගි එකතො හුත්වා නිරුපාදානො නිබ්බාති. පරිත්තම්පි කාතුං වට්ටති. තිණකුටිකානං සමන්තා භූමිතච්ඡනං පරිඛාඛණනං වා, යථා ආගතො අග්ගි උපාදානං අලභිත්වා නිබ්බාති. එතඤ්ච සබ්බං උට්ඨිතෙ යෙව අග්ගිස්මිං කාතුං වට්ටති. අනුට්ඨිතෙ අනුපසම්පන්නෙනාපි කප්පියවොහාරෙන කාරෙතබ්බං. උදකෙන පන නිබ්බාපෙන්තෙනාපි අප්පාණකමෙව උදකං ආසිඤ්චිතබ්බං.

ආඝාතනවත්ථුස්මිං–යථා එකප්පහාරවචනෙ, එවං ද්වීහි පහාරෙහීති ආදිවචනෙසුපි පාරාජිකං වෙදිතබ්බං. ද්වීහීති වුත්තෙ ච එකෙන පහාරෙන මාරිතෙපි ඛෙත්තමෙව ඔතිණ්ණත්තා පාරාජිකං. තීහි මාරිතෙ පන විසඞ්කෙතං. ඉති යථාපරිච්ඡෙදෙ වා පරිච්ඡෙදබ්භන්තරෙ වා අවිසඞ්කෙතං. පරිච්ඡෙදාතික්කමෙ පන සබ්බත්ථ විසඞ්කෙතං හොති. ආණාපකො මුච්චති. වධකස්සෙව දොසො. යථා ච පහාරෙසු එවං පුරිසෙසුපි එකො මාරෙතූති වුත්තෙ එකෙනෙව මාරිතෙ පාරාජිකං. ද්වීහි මාරිතෙ විසඞ්කෙතං. ද්වෙ මාරෙන්තූති වුත්තෙ එකෙන වා ද්වීහි වා මාරිතෙ පාරාජිකං. තීහි මාරිතෙ විසඞ්කෙතන්ති වෙදිතබ්බං. එකො සඞ්ගාමෙ වෙගෙන ධාවතො පුරිසස්ස අසිනා සීසං ඡින්දි. අසීසකං කබන්ධං ධාවති. තමඤ්ඤො පහරිත්වා පාතෙසි. කස්ස පාරාජිකන්ති වුත්තෙ උපඩ්ඪා ථෙරා ගමනූපච්ඡෙදකස්සාති ආහංසු. ආභිධම්මිකගොදත්තත්ථෙරො සීසච්ඡෙදකස්සාති. එවරූපානිපි වත්ථූනි ඉමස්ස වත්ථුස්ස අත්ථදීපනෙ වත්තබ්බානීති.

තක්කවත්ථුස්මිං–අනියමෙත්වා තක්කං පායෙථාති වුත්තෙ යං වා තං වා තක්කං පායෙත්වා මාරිතෙ පාරාජිකං. නියමෙත්වා පන ගොතක්කං මහිසතක්කං අජිකාතක්කන්ති වා, සීතං උණ්හං ධූපිතං අධූපිතන්ති වා

1. සයා. & ම. අත්තනා. 2. සී. I. & සයා. වනප්පතයො.

වුත්තෙන යං වුත්තං, තතො අඤ්ඤං පායෙත්වා මාරිතෙ විසඞ්කෙතං. **සොවීරකවත්ථුස්මිං**-ලොණසොවීරකං නාම සබ්බරසාභිසඞ්ඛතං එකං භෙසජ්ජං; තං කිර කරොන්තා හරීටකාමලකවිභීටකකසාවෙ සබ්බධඤ්ඤානි සබ්බඅපරණ්ණානි සත්තන්නම්පි ධඤ්ඤානං ඔදනං කදලිඵලාදීනි සබ්බඵලානි වෙත්තකෙතකඛජ්ජූරිකළීරාදයො සබ්බකළීරෙ මච්ඡමංසඛණ්ඩානි අනෙකානිච මධුඵාණිතසින්ධවලොණනිකටුකාදීනි භෙසජ්ජානි පක්ඛිපිත්වා කුම්භිමුඛං ලිම්පිත්වා එකං වා ද්වෙ වා තීණි වා සංවච්ඡරානි ඨපෙන්ති. තං පරිපච්චිත්වා ජම්බුරසවණ්ණං හොති. වාතකාසකුට්ඨපණ්ඩුභගන්දරාදීනං සිනිද්ධභොජනං භුත්තානඤ්ච උත්තරං පානං භත්තජීරණකභෙසජ්ජං තාදිසං නත්ථි. තම්පනෙතං භික්ඛූනං පච්ඡාභත්තම්පි වට්ටති. ගිලානානං පාකතිකමෙව. අගිලානානං පන උදකසම්භින්නං පාන[1]පරිභොගෙනාති.

සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය
තතියපාරාජිකවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. 1. 4.

චතුසච්චවිදූ සත්ථා-චතුත්ථං යං පකාසයි,
පාරාජිකං තස්ස'දානි-පත්තො සංවණ්ණනාක්කමො.

යස්මා තස්මා සුවිඤ්ඤෙය්‍යං-යං පුබ්බෙ ච පකාසිතං,
තං වජ්ජයිත්වා අස්සාපි-හොති සංවණ්ණනා අයං.

තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා වෙසාලියං විහරති-පෙ-ගිහීනං කම්මන්තං අධිට්ඨෙමාති ගිහීනං පෙසනෙසු චෙව ආරාමාදීසු ච කත්තබ්බකිච්චං අධිට්ඨාම; 'එවං කාතබ්බං. එවං න කාතබ්බ'න්ති ආචික්ඛාම චෙව අනුසාසාම චාති වුත්තං හොති. **දූතෙය්‍යන්ති** දූතකම්මං; **උත්තරිමනුස්සධම්මස්සාති** මනුස්සෙ උත්තිණ්ණධම්මස්ස; මනුස්සෙ අතික්කමිත්වා බ්‍රහ්මත්තං වා නිබ්බාණං වා පාපණකධම්මස්සාති අත්ථො. උත්තරිමනුස්සානං වා සෙට්ඨපුරිසානං ඣායීනඤ්ච අරියානඤ්ච ධම්මස්ස. අසුකො භික්ඛූති ආදීසු අත්තනා එවං මන්තයිත්වා පච්ඡා ගිහීනං භාසන්තා "බුද්ධරක්ඛිතො නාම භික්ඛු පඨමස්ස ඣානස්ස ලාභී. ධම්මරක්ඛිතො දුතියස්සා"ති එවං නාමවසෙනෙව **වණ්ණං භාසිංසූති** වෙදිතබ්බො. තත්ථ **එසො එව ඛො ආවුසො සෙය්‍යොති** කම්මන්තාධිට්ඨානං **දූතෙය්‍යහරණඤ්ච** බහුසපත්තං මහාසමාරම්භං න ච සමණසාරුප්පං; තතො පන උභයතොපි එසො එව සෙය්‍යො පාසංසතරො[2] සුන්දරතරො: **යො අම්හාකං ගිහීනං අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස වණ්ණො භාසිතොති.** කිං වුත්තං හොති? ඉරියාපථං සණ්ඨපෙත්වා නිසින්නානං වා චඞ්කමන්තානං වා

---

1. සී. I, පාණීය. 2. සා. එසො එව පාසසතරො අනුත්තරො.

පබ්බජිතානං වා අපබ්බජිතානං වා ගිහීනං "අයං අසුකො නාම භික්ඛු පඨමස්ස ඣානස්ස ලාභී"ති එවමාදිනා නයෙන යො අම්හාකං අඤ්ඤෙන අඤ්ඤස්ස උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස වණ්ණො භාසිතො භවිස්සති, එසො එව සෙය්‍යොති; අනාගතසම්බන්ධෙ පන අසති- න එතෙහි සො තස්මිං ඛණෙ භාසිතොව, යස්මා න යුජ්ජති, තස්මා අනාගතසම්බන්ධං කත්වා 'යො එවං භාසිතො භවිස්සති, සො සෙය්‍යො'ති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. ලක්ඛණං පන සද්දසත්ථතො පරියෙසිතබ්බං. **වණ්ණවා අහෙසුන්ති** අඤ්ඤදා, සෙව තෙසං අභිනවො සරීරවණ්ණො උප්පජ්ජි, තෙන වණ්ණෙන වණ්ණවන්තො අහෙසුං; **පීණින්ද්‍රියාති** පඤ්චහි පසාදෙහි අභිනිවිට්ඨොකාසස්ස[1] පරිපුණ්ණත්තා මනච්ඡට්ඨානං ඉන්ද්‍රියානං අමිලාතභාවෙන පීණින්ද්‍රියා; **පසන්නමුඛවණ්ණාති** කිඤ්චාපි අවිසෙසෙන වණ්ණවන්තො සරීරවණ්ණතො පන තෙසං මුඛවණ්ණො අධිකතරං පසන්නො; අච්ඡො අනාවිලො පරිසුද්ධොති අත්ථො. **විප්පසන්නඡවිවණ්ණාති** යෙන ච තෙ කණිකාර[2]පුප්ඵාදිසදිසෙන වණ්ණෙන වණ්ණවන්තො, තාදිසො අඤ්ඤෙසම්පි මනුස්සානං වණ්ණො අත්ථි යථා පන ඉමෙසං, එවං න තෙසං ඡවිවණ්ණො විප්පසන්නො; තෙන වුත්තං "විප්පසන්නඡවිවණ්ණා"ති. ඉතිහ තෙ භික්ඛූ නෙව උද්දෙසපරිපුච්ඡං න කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජන්තා.[3] අථ ඛො කුහකතාය අභූතගුණසංවණ්ණනාය ලද්ධානි පණීතභොජනානි භුඤ්ජිත්වා යථාසුඛං නිද්දාරාමතං සඞ්ගණිකාරාමතඤ්ච අනුයුඤ්ජන්තා ඉමං සරීරසොභං පාපුණිංසු. යථා තං බාලා භන්තමිගපටිභාගාති. **වග්ගුමුදාතීරියාති** වග්ගුමුදාතීරවාසිනො; **කච්චි භික්ඛවෙ ඛමනීයන්ති** භික්ඛවෙ කච්චි තුම්හාකං ඉදං චතුචක්කං නවද්වාරං සරීරයන්තං ඛමනීයං සක්කා ඛමිතුං සහිතුං පරිහරිතුං න කිඤ්චි දුක්ඛං උප්පාදෙතීති; **කච්චි යාපනීයන්ති** කච්චි සබ්බකිච්චෙසු යාපෙතුං ගමෙතුං සක්කා; න කිඤ්චි අන්තරායං දස්සෙතීති; **කුච්ඡි පරිකන්තොති** කුච්ඡි පරිකන්තිතො වරං භවෙය්‍ය; "පරිකත්තො"තිපි පාඨො යුජ්ජති.

එවං වග්ගුමුදාතීරියෙ අනෙකපරියායෙන විගරහිත්වා ඉදානි යස්මා තෙහි කතකම්මං චොරකම්මං හොති, තස්මා ආයතිං අඤ්ඤෙසම්පි එවරූපස්ස කම්මස්ස අකරණත්ථං **අථ ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි.** ආමන්තෙත්වා ච පන **පඤ්චිමෙ භික්ඛවෙ මහාචොරාති** ආදිමාහ. තත්ථ **සන්තො සංවිජ්ජමානාති** අත්ථි චෙව උපලබ්භන්ති චාති වුත්තං හොති. **ඉධාති** ඉමස්මිං සත්තලොකෙ; **එවං හොතීති** එවං පුබ්බභාගෙ ඉච්ඡා උප්පජ්ජති; **කුදස්සු නාමාහන්ති** එත්ථ සු ඉති නිපාතො; කුද නාමාති අත්ථො. **සො අපරෙන සමයෙනාති** සො පුබ්බභාගෙ එවං චින්තෙත්වා අනුක්කමෙන පරිසං වඩ්ඪෙත්වා පන්ථදූහනකම්මං පච්චන්තිමගාමවිලොපන්ති එවමාදීනි

1. සී. මු. කායස්ස. 2. ම. මහාකණිකාර. 3. සී. මු. & ම. අනුයුඤ්ජන්ති

කත්වා වෙපුල්ලප්පත්තපරිසා හුත්වා ගාමෙපි අගාමෙ ජනපදෙපි අජනපදෙ කරොන්තා හනන්තා ඝාතෙන්තා -පෙ- පචන්තා පාචෙන්තා.

ඉති බාහිරකමහාචොරං දස්සෙත්වා ඉතො සදිසෙ සාසනෙ පඤ්ච මහාචොරෙ දස්සෙතුං එවමෙව ඛොති ආදිමාහ. තත්ථ පාපභික්ඛුනොති අඤ්ඤෙසු ඨානෙසු මූලච්ඡෙජ්ජගතා පාරාජිකප්පත්තා පාපභික්ඛූති වුච්චන්ති. ඉධ පන පාරාජිකං අනාපන්නා ඉච්ඡාචාරෙ ඨිතා ඛුද්දානුඛුද්දකානි සික්ඛාපදානි මද්දිත්වා විචරන්තා පාපභික්ඛූති අධිප්පෙතා. තස්සාපි බාහිරකමහාචොරස්ස විය පුබ්බභාගෙ එවං හොති: කුදාස්සු නාමාහං -පෙ- පරික්ඛාරානන්ති. තත්ථ සක්කතොති සක්කාරප්පත්තො; ගරුකතොති ගරුකාරප්පත්තො; මානිතොති මනසා පියායිතො; පූජිතොති චතුපච්චයාභිහාරපූජාය පූජිතො; අපචිතොති අපචිතිප්පත්තො; තත්ථ යස්ස චත්තාරො පච්චයෙ සක්කරිත්වා සුට්ඨු අභිසඞ්ඛතෙ පණීතපණීතෙ කත්වා දෙන්ති, සො සක්කතො. යස්මිං ගරුභාවං පච්චුපට්ඨපෙත්වා දෙන්ති, සො ගරුකතො. යං මනසා පියායන්ති, සො මානිතො. යස්ස සබ්බමෙපතං කරොන්ති, සො පූජිතො. යස්ස අභිවාදනපච්චුට්ඨානඅඤ්ජලිකම්මාදිවසෙන පරමනිපච්චාකාරං කරොන්ති, සො අපචිතො. ඉමස්ස ච පන සබ්බම්පි ඉමං ලොකාමිසං පත්ථයමානස්ස එවං හොති. සො අපරෙන සමයෙනාති සො පුබ්බභාගෙ එවං චින්තෙත්වා අනුක්කමෙන සික්ඛාය අතිබ්බගාරවෙ උද්ධතෙ උන්නළෙ චපලෙ මුඛරෙ විකිණ්ණවාචෙ මුට්ඨස්සතී අසම්පජානෙ පාකතින්ද්‍රියෙ ආචරියුපජ්ඣායෙහි පරිච්චත්තකෙ ලාභගරුකෙ පාපභික්ඛූ සඞ්ගණ්හිත්වා ඉරියාපථසණ්ඨපනාදීනි කුහකවත්තානි සික්ඛාපෙත්වා "අයං ථෙරො අමුකස්මිං නාම සෙනාසනෙ වස්සං උපගම්ම වත්තපටිවත්තං පූරයමානො වස්සං වසිත්වා නිග්ගතො"ති ලොකසම්මතසෙනාසනසංවණ්ණනාදීහි උපායෙහි ලොකං පරිපාචෙතුං පටිබලෙහි ජාතකාදිසු කතපරිචයෙහි සරසම්පන්නෙහි පාපභික්ඛූහි සංවණ්ණියමානගුණො හුත්වා සතෙන වා සහස්සෙන වා පරිවුතො -පෙ- භෙසජ්ජපරික්ඛාරානං. අයං භික්ඛවෙ පඨමො මහාචොරොති අයං සන්ධිච්ඡෙදාදිචොරකො විය න එකං කුලං න ද්වෙ, අථ ඛො මහාජනං වඤ්චෙත්වා චතුපච්චයගහණතො පඨමො මහාචොරොති වෙදිතබ්බො. යෙ පන සුත්තන්තිකා වා ආභිධම්මිකා වා විනයධරා වා භික්ඛූ භික්ඛාචාරෙ අසම්පජ්ජමානෙ පාළිං වාචෙන්තා අට්ඨකථං කථෙන්තා අනුමොදනාය ධම්මකථාය ඉරියාපථසම්පත්තියා ච ලොකං පසාදෙන්තා ජනපදචාරිකං චරන්ති සක්කතා ගරුකතා මානිතා පූජිතා අපචිතා, එතෙ තන්තිප්පවෙණි[1]ඝටනකා සාසනජොතකාති වෙදිතබ්බා.

තථාගතප්පවෙදිතන්ති තථාගතෙන පටිවිද්ධං පච්චක්ඛකතං ඤාපිතං වා; අත්තනො දහතීති පරිසමජ්ඣෙ පාළිඤ්ච අට්ඨකථඤ්ච සංසන්දෙත්වා මධුරෙන සරෙන[2] පසාදනීයං සුත්තන්තං

1. සී. I. & මු. තන්ති॰ පවෙණි॰. 2. සී. I. & සයා. සද්දෙන.

කථෙත්වා ධම්මකථාවසානෙ අච්ඡරියබ්භුතජාතෙන විඤ්ඤුජනෙන "අහො භන්තෙ පාළි ච අට්ඨකථා ච සුපරිසුද්ධා. කස්ස සන්තිකෙ උග්ගණ්හිත්ථා"ති පුච්ඡිතො "කො අම්හාදිසෙ උග්ගහාපෙතුං සමත්ථො"ති ආචරියං අනුද්දිසිත්වා අත්තනා පටිවිද්ධං සයම්භුඤාණාධිගතං ධම්මවිනයං පවෙදෙති. අයං තථාගතෙන කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි පාරමියො පූරෙත්වා කිච්ඡෙන කසිරෙන පටිවිද්ධ ධම්මත්ථෙනකො දුතියො මහාචොරො.

සුද්ධං බ්‍රහ්මචාරින්ති ඛීණාසවභික්ඛුං; පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං චරන්තන්ති නිරුපක්කිලෙසං සෙට්ඨචරියං චරන්තං; අඤ්ඤම්පි වා අනාගාමිං ආදිං කත්වා යාව සීලවන්තං පුථුජ්ජනං අවිප්පටිසාරාදි වත්ථුකං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං චරන්තං; අමූලකෙන අබ්‍රහ්මචරියෙන අනුද්ධංසෙතීති තස්මිං පුග්ගලෙ අවිජ්ජමානෙන අන්තිමවත්ථුනා අනුවදති චොදෙති; අයං විජ්ජමානගුණමක්ඛී අරියගුණත්ථෙනකො තතියො මහාචොරො.

ගරුභණ්ඩානි ගරුපරික්ඛාරානීති යථා අදින්නාදානෙ "චතුරො ජනා සංවිධාය ගරුභණ්ඩං අවාහරු"න්ති එත්ථ පඤ්චමාසකග්ඝනකං ගරුභණ්ඩන්ති වුච්චති. න ඉධ එවං[1]. අථ ඛො "පඤ්චිමානි භික්ඛවෙ අවිස්සජ්ජියානි න විස්සජ්ජෙතබ්බානි සඞ්ඝෙන වා ගණෙන වා පුග්ගලෙන වා, විස්සජ්ජිතානිපි අවිස්සජ්ජිතානි හොන්ති, යො විස්සජ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්ස. කතමානි පඤ්ච? ආරාමො ආරාමවත්ථු -පෙ- දාරුභණ්ඩං මත්තිකාභණ්ඩ"න්ති වචනතො අවිස්සජ්ජිතබ්බත්තා ගරුභණ්ඩානි. "පඤ්චිමානි භික්ඛවෙ අවෙභඞ්ගියානි න විභජිතබ්බානි සඞ්ඝෙන වා ගණෙන වා පුග්ගලෙන වා, විභත්තානිපි අවිභත්තානි හොන්ති, යො විභජෙය්‍ය ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්ස. කතමානි පඤ්ච? ආරාමො ආරාමවත්ථු-පෙ-දාරුභණ්ඩං මත්තිකාභණ්ඩ"න්ති වචනතො අවෙභඞ්ගියත්තා සාධාරණපරික්ඛාරභාවෙන ගරුපරික්ඛාරානි. ආරාමො ආරාමවත්ථූති ආදීසු යං වත්තබ්බං තං සබ්බං "පඤ්චිමානි භික්ඛවෙ අවිස්සජ්ජියානී"ති ඛන්ධකෙ ආගතසුත්තවණ්ණනායමෙව භණිස්සාම. තෙහි ගිහී සඞ්ගණ්හාතීති තානි දත්වා දත්වා ගිහී සඞ්ගණ්හති අනුගණ්හති; උපලාපෙතීති "අහො අම්හාකං අය්‍යො"ති එවං ලපනකෙ අනුබන්ධනකෙ සසෙනෙහෙ කරොති; අයං අවිස්සජ්ජියං අවෙභඞ්ගියඤ්ච ගරුපරික්ඛාරං තථාභාවතො ථෙනෙත්වා ගිහී[2] සඞ්ගණ්හනකො චතුත්ථො මහාචොරො. සො ච පනායං ඉමං ගරුභණ්ඩං කුලසඞ්ගණ්හනත්ථං විස්සජ්ජෙන්තො කුලදූසකදුක්කටං ආපජ්ජති. පබ්බාජනියකම්මාරහො ච හොති. භික්ඛුසඞ්ඝං අභිභවිත්වා ඉස්සරවතාය විස්සජ්ජෙන්තො ථුල්ලච්චයං ආපජ්ජති. ථෙය්‍යචිත්තෙන විස්සජ්ජෙන්තො භණ්ඩං අග්ඝාපෙත්වා කාරෙතබ්බොති.

1. ම: ඉධ පන න එවං. ඤ සී. න එවං. 2. ම. ඤ සී. මු. ගිහීනං.

අයං අග්ගො මහාචොරොති (අයං ඉමෙසං) චොරානං ජෙට්ඨචොරො; ඉමිනා සදිසො චොරො නාම නත්ථි, යො පඤ්චවිඤ්ඤාණගහණාතීතං අතිසණ්හසුඛුමං ලොකුත්තරධම්මං ථෙනෙති. කිම්පන සක්කා ලොකුත්තරධම්මො හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදීනි විය වඤ්චෙත්වා ථෙනෙත්වා ගහෙතුන්ති? න සක්කා. තෙනෙවාහ: යො අසන්තං අභූතං උත්තරිමනුස්සධම්මං උල්ලපතීති. අයං හි අත්තනි අසන්තං තං ධම්මං කෙවලං 'අත්ථි මය්හං එසො'ති උල්ලපති, න පන සක්කොති ඨානා චාවෙතුං, අත්තනි වා සංවිජ්ජමානං කාතුං. අථ කස්මා චොරොති වුත්තො? යස්මා තං උල්ලපිත්වා අසන්තසම්භාවනාය උප්පන්නෙ පච්චයෙ ගණ්හාති. එවං හි ගණ්හතා තෙ පච්චයා සුඛුමෙන උපායෙන වඤ්චෙත්වා ථෙනෙත්වා ගහිතා හොන්ති. තෙනෙවාහ: තං කිස්ස හෙතු? ථෙය්‍යාය වො භික්ඛවෙ රට්ඨපිණ්ඩො භුත්තොති. අයං හි එත්ථ අත්ථො: යං අවොචුම්හා අයං අග්ගො මහාචොරො, යො අසන්තං අභූතං උත්තරිමනුස්සධම්මං උල්ලපතීති, තං කිස්ස හෙතූති කෙන කාරණෙන එතං අවොචුම්හ ඉති චෙ? ථෙය්‍යාය වො භික්ඛවෙ රට්ඨපිණ්ඩො භුත්තොති. භික්ඛවෙ යස්මා සො[1] තෙන රට්ඨපිණ්ඩො ථෙය්‍යාය ථෙය්‍යචිත්තෙන භුත්තො හොති; එත්ථ හි වොකාරො "යෙ හි වො අරියා අරඤ්ඤෙ වනපත්ථානී"ති ආදීසු විය පදපූරණමත්තෙ නිපාතො. තස්මා "තුම්හෙහි භුත්තො"ති එවමස්ස අත්ථො න දට්ඨබ්බො.

ඉදානි තමෙවත්ථං ගාථාහි විභූතතරං කරොන්තො "අඤ්ඤථා සන්ත"න්ති ආදිමාහ. තත්ථ අඤ්ඤථා සන්තන්ති අපරිසුද්ධකායසමාචාරාදිකෙන අඤ්ඤෙන ආකාරෙන සන්තං; අඤ්ඤථා යො පවෙදයෙති පරිසුද්ධකායසමාචාරාදිකෙන අඤ්ඤෙන ආකාරෙන යො පවෙදෙය්‍ය; "පරමපරිසුද්ධො අහං, අත්ථි මෙ අබ්භන්තරෙ ලොකුත්තරධම්මො"ති එවං ජානාපෙය්‍ය; පවෙදෙත්වා ච පන තාය පවෙදනාය උප්පන්නං භොජනං අරහා විය භුඤ්ජති. නිකච්ච කිතවස්සෙව භුත්තං ථෙය්‍යෙන තස්ස තන්ති—නිකච්චාති වඤ්චෙත්වා අඤ්ඤථා සන්තං අඤ්ඤථා දස්සෙත්වා; අගුම්බඅගච්ඡභූතමෙව සාඛාපලාසපල්ලවාදිච්ඡාදනෙන ගුම්බම්පි ගච්ඡම්පි ච අත්තානං දස්සෙත්වා; කිතවස්සෙවාති වඤ්චකස්ස කෙරාටිකස්ස; ගුම්බගච්ඡසඤ්ඤාය අරඤ්ඤෙ ආගතාගතෙ සකුණෙ ගහෙත්වා ජීවිතකප්පකස්ස සාකුණිකස්සෙව; භුත්තං ථෙය්‍යෙන තස්ස තන්ති තස්සාපි අනරහන්තස්සෙව සතො අරහන්තභාවං දස්සෙත්වා ලද්ධභොජනං භුඤ්ජතො; යන්තං භුත්තං, තං යථා සාකුණිකකිතවස්ස නිකච්ච වඤ්චෙත්වා සකුණගහණං, එවං මනුස්සෙ වඤ්චෙත්වා ලද්ධස්ස භොජනස්ස භුත්තත්තා ථෙය්‍යෙන භුත්තං නාම හොති. ඉමං පන අත්ථවසං අජානන්තා යෙ එවං භුඤ්ජන්ති, කාසාවකණ්ඨා—පෙ—නිරයං තෙ උපපජ්ජරෙ කාසාවකණ්ඨාති කාසාවෙන වෙඨිතකණ්ඨා; එත්තකමෙව අරියද්ධජ

1. සයා. වො.

ධාරණමත්තං, සෙසං[1] සාමඤ්ඤං නත්ථීති වුත්තං හොති. "භවිස්සන්ති ඛො පන ආනන්ද අනාගතමද්ධානං ගොත්‍රභුනො කාසාවකණ්ඨා"ති එවං වුත්තදුස්සීලානං එතං අධිවචනං. පාපධම්මාති ලාමකධම්මා; අසඤ්ඤතාති කායාදීහි අසඤ්ඤතා; පාපාති ලාමකපුග්ගලා; පාපෙහි කම්මෙහීති තෙහි කරණකාලෙ ආදීනවං අදිස්වා කතෙහි පරවඤ්චනාදීහි පාපකම්මෙහි; නිරයං තෙ උපපජ්ජරෙති නිරයසාදං දුග්ගතිං තෙ උපපජ්ජන්ති; තස්මා සෙය්‍යො අයො ගුළොති ගාථා. තස්සත්ථො:-සචායං දුස්සීලො අසඤ්ඤතො ඉච්ඡාචාරෙ[2] ඨිතො කුහනාය ලොකං වඤ්චකො පුග්ගලො තත්තං අග්ගිසිඛූපමං අයො ගුළං භුඤ්ජෙය්‍ය අජ්ඣොහරෙය්‍ය, තස්ස යඤ්චෙතං රට්ඨපිණ්ඩං භුඤ්ජෙය්‍ය, යඤ්චෙතං අයොගුළං, තෙසු ද්වීසු අයොගුළොව භුත්තො සෙය්‍යො සුන්දරතරො පණීතතරො ච භවෙය්‍ය. න හි අයොගුළස්ස භුත්තත්තා සම්පරායෙ සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙනාපි දුජ්ජානපරිච්ඡෙදං දුක්ඛං අනුභවති. එවං පටිලද්ධස්ස පන තස්ස රට්ඨපිණ්ඩස්ස භුත්තත්තා සම්පරායෙ වුත්තප්පකාරං දුක්ඛං අනුභොති. අයං හි කොටිප්පත්තො මිච්ඡාජීවොති.

එවං පාපකිරියාය අනාදීනවදස්සාවීනං ආදීනවං දස්සෙත්වා අථ ඛො භගවා වග්ගුමුදාතීරියෙ භික්ඛූ අනෙකපරියායෙන විගරහිත්වා දුබ්භරතාය දුප්පොසතාය-පෙ-ඉමං සික්ඛාපදං උද්දිසෙය්‍යාථාති ච වත්වා චතුත්ථං පාරාජිකං පඤ්ඤපෙන්තො "යො පන භික්ඛු අනභිජාන"න්ති ආදිමාහ. එවං මූලච්ඡෙජ්ජවසෙන දළ්හං කත්වා චතුත්ථපාරාජිකෙ පඤ්ඤත්තෙ අපරම්පි අනුපඤ්ඤත්තත්ථාය අධිමානවත්ථුං උදපාදි. තස්සුප්පත්තිදීපනත්ථං එතං වුත්තං: එවඤ්චිදං භගවතා භික්ඛූනං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං හොතීති.

තත්ථ අදිට්ඨෙ දිට්ඨසඤ්ඤිනොති අරහත්තෙ[3] ඤාණචක්ඛුනා අදිට්ඨෙයෙව "දිට්ඨං අම්හෙහි අරහත්ත"න්ති දිට්ඨසඤ්ඤිනො හුත්වා; එස නයො අප්පත්තාදීසු අයම්පන විසෙසො:- අප්පත්තෙති අත්තනො සන්තානෙ උප්පත්තිවසෙන අප්පත්තෙ; අනධිගතෙති මග්ගභාවනාය අනධිගතෙ; අප්පටිලද්ධෙතිපි අත්ථො. අසච්ඡිකතෙති අප්පටිවිද්ධෙ පච්චවෙක්ඛණවසෙන වා අපච්චක්ඛකතෙ; අධිමානෙනාති අධිගතමානෙන; අධිගතා මයන්ති එවං උප්පන්නමානෙනාති අත්ථො. අධිකමානෙන වා; උද්ධමානෙනාති අත්ථො. අඤ්ඤං ව්‍යාකරිංසූති අරහත්තං ව්‍යාකරිංසු; "පත්තං ආවුසො අම්හෙහි අරහත්තං. කතං කරණීය"න්ති භික්ඛූනං ආරොචෙසුං. තෙසං මග්ගෙන අප්පහීණකිලෙසත්තා කෙවලං සමථවිපස්සනාබලෙන වික්ඛම්භිතකිලෙසානං අපරෙන සමයෙන තථාරූපප්පච්චයසමායොගෙ රාගාය චිත්තං නමති; රාගත්ථාය නමතීති අත්ථො. එස නයො ඉතරෙසු. සඤ්ඤ

1. ස්‍යා. & සී I, සෙසං. 2. ස්‍යා. මිච්ඡාචාර. 3. සී. මු. & ම. අරහත්ත.

ඛො එතං අබ්බොහාරිකන්ති තස්ස ඛො එතං තෙසං අඤ්ඤ ව්‍යාකරණං අබ්බොහාරිකං ආපත්තිපඤ්ඤාපනෙ වොහාරං න ගච්ඡති; ආපත්තියා අඞ්ගං න හොතීති අත්ථො.

කස්ස පනායං අධිමානො උප්පජ්ජති? කස්ස නුප්පජ්ජතීති? අරියසාවකස්ස තාව නුප්පජ්ජති. සො හි මග්ගඵලනිබ්බාණපහීනකිලෙසාවසිට්ඨකිලෙසපච්චවෙක්ඛණෙන සඤ්ජාතසොමනස්සො අරියගුණපටිවෙධෙ නික්කඞ්ඛො තස්මා සොතාපන්නාදීනං "අහං සකදාගාමී"ති ආදිවසෙන අධිමානො නුප්පජ්ජති. දුස්සීලස්ස නුප්පජ්ජති. සො හි අරියගුණාධිගමෙ නිරාසොව. සීලවතොපි පරිච්චත්තකම්මට්ඨානස්ස නිද්දාරාමතාදිමනුයුත්තස්ස නුප්පජ්ජති. සුපරිසුද්ධසීලස්ස පන කම්මට්ඨානෙ අප්පමත්තස්ස නාමරූපං වවත්ථපෙත්වා පච්චයපරිග්ගහෙන විතිණ්ණකඞ්ඛස්ස තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා සඞ්ඛාරෙ සම්මසන්තස්ස ආරද්ධවිපස්සකස්ස උප්පජ්ජති. උප්පන්නො ච සුද්ධසමථලාභිං[1] වා සුද්ධවිපස්සනාලාභිං වා අන්තරාව ඨපෙති. සො හි දසපි වීසතිම්පි තිංසම්පි වස්සානි කිලෙසසමුදාචාරං අපස්සන්තො[2] "අහං සොතාපන්නො"ති වා "සකදාගාමී"ති වා "අනාගාමී"ති වා මඤ්ඤති. සමථවිපස්සනාලාභිං[1] පන අරහත්තෙයෙව ඨපෙති. තස්ස හි සමාධිබලෙන කිලෙසා වික්ඛම්භිතා. විපස්සනාබලෙන සඞ්ඛාරා සුපරිග්ගහිතා. තස්මා සට්ඨිම්පි වස්සානි අසීතිම්පි වස්සානි වස්සසතම්පි කිලෙසා න සමුදාචරන්ති. ඛීණාසවස්සෙව චිත්තාචාරො හොති. සො එවං දීඝරත්තං කිලෙසසමුදාචාරං අපස්සන්තො අන්තරා අඨත්වාව අරහා අහන්ති මඤ්ඤතීති.

අනභිජානන්ති න අභිජානං; යස්මා පනායං අනභිජානං සමුදාචරති, ස්වාස්ස සන්තානෙ අනුප්පන්නො ඤාණෙන ච අසච්ඡිකතොති අභූතො හොති. තෙනස්ස පදභාජනෙ අසන්තං අභූතං අසංවිජ්ජමානන්ති වත්වා අජානන්තො අපස්සන්තොති වුත්තං. උත්තරිමනුස්සධම්මන්ති උත්තරිමනුස්සානං ඣායීනඤ්චෙව අරියානඤ්ච ධම්මං; අත්තුපනායිකන්ති අත්තනි තං උපනෙති, අත්තානං වා තත්ථ උපනෙතීති අත්තූපනායිකො; තං අත්තූපනායිකං; එවං කත්වා සමුදාචරෙය්‍යාති සම්බන්ධො. පදභාජනෙ පන යස්මා උත්තරිමනුස්සධම්මා නාම ඣානවිමොක්ඛසමාධිසමාපත්තිඤාණදස්සනං -පෙ- සුඤ්ඤාගාරෙ අභිරතීති එවං ඣානාදයො අනෙකධම්මා වුත්තා. තස්මා තෙසං සඞ්ඛිපං වසෙන අත්තූපනායිකභාවං දස්සෙන්තො "තෙ වා කුසලෙ ධම්මෙ අත්තනි උපනෙතී"ති බහුවචනනිද්දෙසං අකාසි. තත්ථ "එතෙ ධම්මා මයි සන්තී"ති සමුදාචරන්තො අත්තනි උපනෙති. "අහං එතෙසු සන්දිස්සාමී"ති සමුදාචරන්තො අත්තානං එතෙසු උපනෙතීති වෙදිතබ්බො. අලමරියඤාණදස්සනන්ති එත්ථ ලොකියලොකුත්තරා පඤ්ඤා ජානනට්ඨෙන ඤාණං, චක්ඛුනා දිට්ඨමිව

1. සී, මු. ම & ස්‍යා. ලාභී. 2. ම. අපස්සිත්වා.

ධම්මං කරණතො[1] දස්සනට්ඨෙන දස්සනන්ති ඤාණදස්සනං; අරියං විසුද්ධං උත්තමං ඤාණදස්සනන්ති=අරියඤාණදස්සනං; අලං පරියත්තං කිලෙසවිද්ධංසනසමත්ථං අරියඤාණදස්සනමෙත්ථ, ඣානාදිභෙදෙ උත්තරිමනුස්සධම්මෙ අලං වා අරියඤාණදස්සනමස්සාති=අලමරියඤාණදස්සනො; තං අලමරියඤාණදස්සනං උත්තරිමනුස්සධම්මන්ති එවං පදත්ථසම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. තත්ථ යෙන ඤාණදස්සනෙන සො අලමරියඤාණදස්සනොති වුච්චති, තදෙව දස්සෙතුං "ඤාණන්ති තිස්සො විජ්ජා දස්සනන්ති යං ඤාණං, තං දස්සනං. යං දස්සනං, තං ඤාණ"න්ති විජ්ජාසීසෙන පදභාජනං වුත්තං. මහග්ගතලොකුත්තරා පනෙත්ථ සබ්බාපි පඤ්ඤා ඤාණන්ති වෙදිතබ්බා. සමුදාචරෙය්‍යාති වුත්තප්පකාරමෙතං උත්තරිමනුස්සධම්මං අත්තූපනායිකං කත්වා ආරොචෙය්‍ය; ඉත්ථියා වාති ආදි පන ආරොචෙතබ්බපුග්ගලනිදස්සනං; එතෙසං හි ආරොචිතෙ ආරොචිතං හොති. න දෙවමාරබ්‍රහ්මානං. නාපි පෙතයක්ඛතිරච්ඡානගතානන්ති. ඉති ජානාමි ඉති පස්සාමීති සමුදාචරණාකාරනිදස්සනමෙතං; පදභාජනෙ පනස්ස ජානාමහං එතෙ ධම්මෙ. පස්සාමහං එතෙ ධම්මෙති ඉදං තෙසු ඣානාදිසු ධම්මෙසු ජානනපස්සනානං පවත්තිදීපනං. අත්ථි ච මෙ එතෙ ධම්මාති ආදි අත්තූපනායිකභාවදීපනං. තතො අපරෙන සමයෙනාති ආපත්තිපටිජානනසමයදස්සනමෙතං. අයම්පන ආරොචිතක්ඛණෙයෙව පාරාජිකං ආපජ්ජති. ආපත්තිං පන ආපන්නො යස්මා පරෙන චොදිතො වා අචොදිතො වා පටිජානාති. තස්මා සමනුග්ගාහියමානො වා අසමනුග්ගාහියමානො වාති වුත්තං.

තත්ථ සමනුග්ගාහියමානෙන තාව- කිං තෙ අධිගතන්ති අධිගමපුච්ඡා. ඣානවිමොක්ඛාදිසු සොතාපත්තිමග්ගාදිසු වා කිං තයා අධිගතන්ති. කින්ති තෙ අධිගතන්ති උපායපුච්ඡා. අයං හි එත්ථාධිප්පායො:- කිං තයා අනිච්චලක්ඛණං ධුරං කත්වා අධිගතං? දුක්ඛානත්තලක්ඛණෙසු අඤ්ඤතරං වා? කිං වා සමාධිවසෙන අභිනිවිසිත්වා? උදාහු විපස්සනාවසෙන? තථා-කිං රූපෙ අභිනිවිසිත්වා? උදාහු අරූපෙ? කිං වා අජ්ඣත්තං අභිනිවිසිත්වා? උදාහු බහිද්ධා?ති. කදා තෙ අධිගතන්ති කාලපුච්ඡා. පුබ්බණ්හමජ්ඣන්තිකාදිසු කතරස්මිං කාලෙති වුත්තං හොති. කත්ථ තෙ අධිගතන්ති ඔකාසපුච්ඡා. කතරස්මිං ඔකාසෙ? කිං රත්තිට්ඨානෙ? දිවාට්ඨානෙ? රුක්ඛමූලෙ? මණ්ඩපෙ? කතරස්මිං වා විහාරෙ?ති වුත්තං හොති. කතමෙ තෙ කිලෙසා පහීනාති පහීනකිලෙසපුච්ඡා. කතරමග්ගවජ්ඣා තව කිලෙසා පහීනාති වුත්තං හොති. කතමෙසං ත්වං ධම්මානං ලාභීති පටිලද්ධධම්මපුච්ඡා. පඨමමග්ගාදිසු කතමෙසං ධම්මානං ත්වං ලාභී?ති වුත්තං හොති.

තස්මා ඉදානි චෙපි කොචි භික්ඛු උත්තරිමනුස්සධම්මාධිගමං ව්‍යාකරෙය්‍ය, න සො එත්තාවතාව සක්කාතබ්බො.[2] ඉමෙසු පන ඡසු ඨානෙසු සොධනත්ථං වත්තබ්බො:- කිං තෙ අධිගතං? කිං

1. ම. පච්චක්ඛකරණතො. 2. ම. සක්කාරෙ කාතබ්බො

ඣානං? උදාහු විමොක්ඛාදිසු අඤ්ඤතරන්ති. යො හි යෙන අධිගතො ධම්මො, සො තස්ස පාකටො හොති. සචෙ 'ඉදං නාම මෙ අධිගත'න්ති වදති, තතො 'කින්ති තෙ අධිගත'න්ති පුච්ඡිතබ්බො: 'අනිච්චලක්ඛණාදිසු කිං ධුරං කත්වා අට්ඨතිංසාය වා ආරම්මණෙසු රූපාරූපඅජ්ඣත්තබහිද්ධාදිභෙදෙසු වා ධම්මෙසු කෙන මුඛෙන අභිනිවිසිත්ථා'ති. යො හි යස්සාභිනිවෙසො, සො තස්ස පාකටො හොති. සචෙ අයං නාම මෙ අභිනිවෙසො එවං මයා අධිගතන්ති වදති, තතො 'කදා තෙ අධිගත'න්ති පුච්ඡිතබ්බො: 'කිං පුබ්බණ්හෙ? උදාහු මජ්ඣන්තිකාදිසු අඤ්ඤතරස්මිං කාලෙ'ති. සබ්බෙසං හි අත්තනා අධිගතකාලො පාකටො හොති. සචෙ 'අමුකස්මිං නාම කාලෙ අධිගත'න්ති වදති, තතො ''කත්ථ තෙ අධිගත'න්ති පුච්ඡිතබ්බො: 'කිං දිවාට්ඨානෙ? උදාහු රත්තිට්ඨානාදිසු අඤ්ඤතරස්මිං ඔකාසෙ'ති. සබ්බෙසං හි අත්තනා අධිගතොකාසො පාකටො හොති. සචෙ 'අමුකස්මිං නාම මෙ ඔකාසෙ අධිගත'න්ති වදති. තතො 'කතමෙ තෙ කිලෙසා පහීණා'ති පුච්ඡිතබ්බො: 'කිං පඨමමග්ගවජ්ඣා? උදාහු දුතියාදිමග්ගවජ්ඣා'ති. සබ්බෙසං හි අත්තනා අධිගතමග්ගෙන පහීණකිලෙසා පාකටා හොන්ති. සචෙ 'ඉමෙ නාම මෙ කිලෙසා පහීණා'ති වදති, තතො 'කතමෙසං ත්වං ධම්මානං ලාභී'ති පුච්ඡිතබ්බො: 'කිං සොතාපත්තිමග්ගස්ස? උදාහු සකදාගාමිමග්ගාදිසු අඤ්ඤතරස්සා'ති සබ්බෙසං අත්තනා අධිගතධම්මො පාකටො හොති. සචෙ 'ඉමෙසං නාමාහං ධම්මානං ලාභී'ති වදති, එත්තාවතාපිස්ස වචනං න සද්ධාතබ්බං. බහුස්සුතා හි උග්ගහපරිපුච්ඡාකුසලා භික්ඛූ ඉමානි ඡ ඨානානි සොධෙතුං සක්කොන්ති. ඉමස්ස පන භික්ඛුනො ආගමනපටිපදා සොධෙතබ්බා. යදි ආගමනපටිපදා න සුජ්ඣති, ඉමාය පටිපදාය ලොකුත්තරධම්මො නාම න ලබ්භතීති අපනෙතබ්බො. යදි පනස්ස ආගමනපටිපදා සුජ්ඣති, දීඝරත්තං තීසු සික්ඛාසු අප්පමත්තො ජාගරියමනුයුත්තො චතූසු පච්චයෙසු අලග්ගො ආකාසෙ පාණිසමෙන චෙතසා විහරතීති පඤ්ඤායති, තස්ස භික්ඛුනො ව්‍යාකරණං පටිපදාය සද්ධිං සංසන්දති, සෙය්‍යථාපි නාම ගඞ්ගොදකං යමුනොදකෙන සද්ධිං සංසන්දති සමෙති, එවමෙවං සුපඤ්ඤත්තා තෙන භගවතා සාවකානං නිබ්බාණගාමිනී පටිපදා සංසන්දති නිබ්බාණඤ්ච පටිපදා චාති වුත්තසදිසං හොති. අපිච ඛො න එත්තකෙනාපි සක්කාරො කාතබ්බො. කස්මා? එකච්චස්ස හි පුථුජ්ජනස්සාපි සතො ඛීණාසව පටිපත්තිසදිසා පටිපදා හොති. තස්මා සො භික්ඛු තෙහි තෙහි උපායෙහි උත්තාසෙතබ්බො. ඛීණාසවස්ස නාම අසනියාපි මත්ථකෙ පතමානාය භයං වා ඡම්භිතත්තං වා ලොමහංසො වා න හොති. සචස්ස භයං වා ඡම්භිතත්තං වා ලොමහංසො වා උප්පජ්ජති, 'න ත්වං අරහා'ති අපනෙතබ්බො.[1] සචෙ පන අභීරූ අච්ඡම්භී අනුත්‍රාසී හුත්වා සීහො විය නිසීදති, අයං භික්ඛු සම්පන්නවෙය්‍යාකරණො සමන්තා රාජරාජමහාමත්තාදීහි පෙසිතං සක්කාරං අරහතීති.

1, ශ. මු & ම. වත්තබ්බො.

පාපිච්ඡොති යා සා "ඉධෙකච්චො දුස්සීලො ව සමානො සීලවාති මං ජනො ජානාතූති ඉච්ඡතී"ති ආදිනා නයෙන වුත්තාය පාපිච්ඡතාය සමන්නාගතො; **ඉච්ඡාපකතොති** තාය පාරාජිකාය ඉච්ඡාය අපකතො අධිභූතො පාරාජිකො හුත්වා; **විසුද්ධාපෙක්ඛොති** අත්තනො විසුද්ධිං අපෙක්ඛමානො ඉච්ඡමානො පත්ථයමානො; අයං හි යස්මා පාරාජිකං ආපන්නො, තස්මා භික්ඛුභාවෙ ඨත්වා අභබ්බො ඣානාදීනි අධිගන්තුං, භික්ඛුභාවො චස්ස සග්ගන්තරායො චෙව හොති මග්ගන්තරායො ච. වුත්තං හෙතං "සාමඤ්ඤං දුප්පරාමට්ඨං නිරයායුපකඩ්ඪතී"ති. අපරම්පි වුත්තං. "සසීලො[1] හි පරිබ්බාජො භීයො ආකිරතෙ රජ"න්ති. ඉච්චස්ස භික්ඛුභාවො විසුද්ධි නාම න හොති. යස්මා පන ගිහී වා උපාසකො වා ආරාමිකො වා සාමණෙරො වා හුත්වා දානසරණසීලසංවරාදීහි සග්ගමග්ගං වා ඣානවිමොක්ඛාදීහි මොක්ඛමග්ගං වා ආරාධෙතුං භබ්බො හොති, තස්මාස්ස ගිහිආදිභාවො විසුද්ධි නාම හොති. තස්මා තං විසුද්ධිං අපෙක්ඛන්තො විසුද්ධාපෙක්ඛොති වුච්චති. තෙනෙවස්ස පදභාජනෙ ගිහී වා හොතුකාමොති ආදි වුත්තං. **එවං වදෙය්‍යාති** එව භණෙය්‍ය; කථං? "**අජානමෙවං ආවුසො අවචං ජානාමි, අපස්සං පස්සාමී**"ති. පදභාජනෙ පන එවං වදෙය්‍යාති ඉදං පදං අනුද්ධරිත්වාව යථා වදන්තො "අජානමෙවං ආවුසො අවචං ජානාමි අපස්සං පස්සාමී"ති වදති නාම වුච්චති, තං ආකාරං දස්සෙතුං **නාහං එතෙ ධම්මෙ ජානාමීති** ආදි වුත්තං. **තුච්ඡං මුසා විලපින්ති** අහං වචනත්ථවිරහතො තුච්ඡං වඤ්චනාධිප්පායතො මුසා විලපිං; අභණින්ති වුත්තං හොති. පදභාජනෙ පනස්ස අඤ්ඤෙන පදබ්‍යඤ්ජනෙන අත්ථමත්තං දස්සෙතුං **තුච්ඡකං මයා භණිත**න්ති ආදි වුත්තං. **පුරිමෙ උපාදයාති** පුරිමානි තීණි පාරාජිකානි ආපන්නෙ පුග්ගලෙ උපාදාය; සෙසං පුබ්බෙ වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථත්තා ච පාකටමෙවාති.

එවං උද්දිට්ඨසික්ඛාපදං පදානුක්කමෙන විභජිත්වා ඉදානි යස්මා හෙට්ඨා පදභාජනියම්හි **ඣානං විමොක්ඛං සමාධි සමාපත්ති ඤාණදස්සනං**-පෙ-**සුඤ්ඤාගාරෙ අභිරතී**ති එවං සඞ්ඛෙපෙනෙව උත්තරිමනුස්සධම්මො දස්සිතො, න විත්ථාරෙන. ආපත්තිං ආරොපෙත්වා තන්ති ඨපිතා. සඞ්ඛෙපදස්සිතෙ ච අත්ථෙ න සක්කා සබ්බාකාරෙන නයං ගහෙතුං සෙක්කාතන්ති. තස්මා සබ්බාකාරෙන නය ගහණත්ථං පුන තදෙව පදභාජනං මාතිකාඨානෙ ඨපෙත්වා විත්ථාරතො උත්තරිමනුස්සධම්මං දස්සෙත්වා ආපත්තිභෙදං දස්සෙතුකාමො "**ඣානන්ති පඨමං ඣානං. දුතියං ඣාන**"න්ති ආදිමාහ.

තත්ථ පඨමජ්ඣානාදීහි මෙත්තාඣානාදීනිපි අසුභජ්ඣානාදීනිපි ආනාපානසතිසමාධිජ්ඣානම්පි ලොකියජ්ඣානම්පි ලොකුත්තරජ්ඣානම්පි සඞ්ගහිතමෙව. තස්මා 'පඨමජ්ඣානං සමාපජ්ජි'න්තිපි-පෙ-

1. සෑ. සඛිලො.

'චතුත්ථං ඣානං, මෙත්තාඣානං, උපෙක්ඛාඣානං, අසුභජ්ඣානං, ආනාපානස්සතිසමාධිජ්ඣානං, ලොකියජ්ඣානං, ලොකුත්තරජ්ඣානං සමාපජ්ජි'න්තිපි භණන්තො පාරාජිකොව හොතීති වෙදිතබ්බො. සුවද්ධමුත්තො විචිධෙහි වා කිලෙසෙහි මුත්තොති විමොක්ඛො; සො පනායං රාගදොසමොහෙහි සුඤ්ඤත්තා සුඤ්ඤතො; රාගදොසමොහනිමිත්තෙහි අනිමිත්තත්තා අනිමිත්තො; රාගදොසමොහපණිධීනං අභාවතො අප්පණිහිතොති වුච්චති. චිත්තං සමං ආදහති ආරම්මණෙ ඨපෙතීති සමාධි; අරියෙහි සමාපජ්ජිතබ්බතො සමාපත්ති; සෙසමෙත්ථ වුත්තනයමෙව.

එත්ථ ච විමොක්ඛත්තිකෙන ච සමාධිත්තිකෙන ච අරියමග්ගොව වුත්තො. සමාපත්තිත්තිකෙන ඵලසමාපත්ති. තෙසු යං කිඤ්චි එකම්පි පදං ගහෙත්වා 'අහං ඉමස්ස ලාභී'ති භණන්තො පාරාජිකොව හොති. තිස්සො විජ්ජාති පුබ්බෙනිවාසානුස්සති දිබ්බචක්ඛු ආසවානං ඛයෙ ඤාණන්ති; තත්ථ එකිස්සාපි නාමං ගහෙත්වා 'අහං ඉමිස්සා විජ්ජාය ලාභිම්හී'ති භණන්තො පාරාජිකො හොති. සමන්තපාසාදිකට්ඨකථායං පන 'විජ්ජානං ලාභිම්හීති භණන්තොපි තිස්සන්නං විජ්ජානං ලාභිම්හීති භණන්තොපි පාරාජිකොවා'ති වුත්තං. මග්ගභාවනා පදභාජනෙ වුත්තා. සත්තතිංසබොධිපක්ඛියධම්මා මග්ගසම්පයුත්තා ලොකුත්තරාව ඉධ අධිප්පෙතා. තස්මා ලොකුත්තරානං සතිපට්ඨානානං සම්මප්පධානානං ඉද්ධිපාදානං ඉන්ද්‍රියානං බලානං බොජ්ඣඞ්ගානං අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්ස ලාභිම්හීති වදතො පාරාජිකන්ති මහාඅට්ඨකථායං වුත්තං. මහාපච්චරිආදිසු පන 'සතිපට්ඨානානං ලාභිම්හී'ති එවං එකෙකකොට්ඨාසවසෙනාපි 'කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානස්ස ලාභිම්හී'ති එවං තත්ථ එකෙකධම්මවසෙනාපි වදතො පාරාජිකමෙවාති වුත්තං. තම්පි සමෙති. කස්මා? මග්ගබ්‍යුප්පත්තෙන යෙව සඞ්ඛාය වුත්තත්තා. ඵලසච්ඡිකිරියායපි එකෙකඵලවසෙන පාරාජිකං වෙදිතබ්බං. රාගස්ස පහානන්ති ආදිත්තිකෙ කිලෙසප්පහානමෙව වුත්තං. තම්පන යස්මා මග්ගෙන විනා නත්ථි, තතියමග්ගෙන හි රාගදොසානං පහානං, චතුත්ථෙන මොහස්ස, තස්මා 'රාගො මෙ පහීනො'ති ආදීනි වදතොපි පාරාජිකං වුත්තං. රාගා චිත්තං විනීවරණතාති ආදිත්තිකෙ[1] ලොකුත්තරචිත්තමෙව වුත්තං. තස්මා 'රාගා මෙ චිත්තං විනීවරණ'න්ති ආදීනි වදතොපි පාරාජිකමෙව.

සුඤ්ඤාගාරපදභාජනෙ පන යස්මා ඣානෙන අසඞ්ගෙත්වා 'සුඤ්ඤාගාරෙ අභිරමාමී'ති වචනමත්තෙන පාරාජිකං න අධිප්පෙතං, තස්මා පඨමෙන ඣානෙන සුඤ්ඤාගාරෙ අභිරතීති[2] ආදි වුත්තං. තස්මා යො ඣානෙන සඞ්ගෙත්වා 'ඉමිනා නාම ඣානෙන සුඤ්ඤාගාරෙ අභිරමාමී'ති වදති, අයමෙව පාරාජිකො හොතීති වෙදිතබ්බො. යා ච "ඤාණ"න්ති ඉමස්ස පදභාජනෙ අම්බට්ඨසුත්තාදිසු වුත්තාසු අට්ඨසු

1. සයා. ආදිත්තිකෙ සහ සමාපත්තියා. 2. සයා. අභිරමාමීති —

විජ්ජාසු විපස්සනාඤාණමනොමයිද්ධිඉද්ධිවිධදිබ්බසොතචෙතොපරියඤාණභෙදා පඤ්ච විජ්ජා න ආගතා.[1] තාසු එකා විපස්සනාව පාරාජිකවත්ථු න හොති. සෙසා හොන්තීති වෙදිතබ්බා. තස්මා 'විපස්සනාය ලාභිම්හී'තිපි. 'විපස්සනාඤාණස්ස ලාභිම්හී'තිපි වදතො පාරාජිකං නත්ථි. ඵුස්සදෙවත්ථෙරො පන භණති: "ඉතරාපි චතස්සො විජ්ජා ඤාණෙන අසපිතා පාරාජිකවත්ථූති[2] න හොන්ති. තස්මා 'මනොමයස්ස ලාභිම්හි. ඉද්ධිවිධස්ස, දිබ්බාය සොතධාතුයා, චෙතොපරියස්ස ලාභිම්හී'ති වදතොපි පාරාජිකං නත්ථී"ති. තං තස්ස අන්තෙවාසිකෙහෙව පටික්ඛිත්තං:- "ආචරියො න ආභිධම්මිකො. භුම්මන්තරං න ජානාති. අභිඤ්ඤා නාම චතුත්ථජ්ඣානපාදකොව මහග්ගතධම්මො. ඣානෙනෙව ඉජ්ඣති. තස්මා 'මනොමයස්ස ලාභිම්හී'ති වා 'මනොමයඤාණස්ස ලාභිම්හී'ති වා යථා වා තථා[3] වා වදතු, පාරාජිකමෙවා"ති. එත්ථ ච කිඤ්චාපි නිබ්බාණං පාළියා න ආගතං, අථ ඛො 'නිබ්බාණං මෙ පත්ත'න්ති වා 'සච්ඡිකත'න්ති වා වදතො පාරාජිකමෙව. කස්මා? නිබ්බාණස්ස නිබ්බට්ටිතලොකුත්තරත්තා. තථා 'චත්තාරි සච්චානි පටිවිජ්ඣිං පටිවිද්ධානි මයා'ති වදතොපි පාරාජිකමෙව. කස්මා? යස්මා සච්චපටිවෙධොති මග්ගස්ස පරියායවචනං. යස්මා පන තිස්සො පටිසම්භිදා කාමාවචරකුසලතො චතූසු ඤාණසම්පයුත්තෙසු චිත්තුප්පාදෙසු උප්පජ්ජන්ති, කිරියතො චතූසු ඤාණසම්පයුත්තෙසු චිත්තුප්පාදෙසු උප්පජ්ජන්ති, අත්ථපටිසම්භිදා එතෙසු චෙව උප්පජ්ජති, චතූසු මග්ගෙසු චතූසු ඵලෙසු ච උප්පජ්ජතීති විභඞ්ගෙ වුත්තං, තස්මා 'ධම්මපටිසම්භිදාය ලාභිම්හීති වා,'නිරුත්ති-පෙ-පටිභානපටිසම්භිදාය ලාභිම්හී'ති වා 'ලොකියඅත්ථපටිසම්භිදාය ලාභිම්හී'ති වා වුත්තෙපි පාරාජිකං නත්ථි. පටිසම්භිදානං ලාභිම්හීති වුත්තෙපි න තාව සීසං ඔතරති. 'ලොකුත්තරඅත්ථපටිසම්භිදාය ලාභිම්හී'ති වුත්තෙ පන පාරාජිකං හොති. **සඞ්ඛෙපට්ඨකථායං** පන අත්ථපටිසම්භිදාප්පත්තොම්හීති අවිසෙසෙනාපි වදතො පාරාජිකං වුත්තං. **කුරුන්දියම්පි** න මුච්චතීති වුත්තං. **මහාඅට්ඨකථායං** පන: එත්තාවතා පාරාජිකං නත්ථි. එත්තාවතා සීසං න ඔතරති. 'න එත්තාවතා පාරාජික'න්ති විචාරිතත්තා න සක්කා අඤ්ඤං පමාණං කාතුන්ති. 'නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජාමී'ති වා 'ලාභී වා අහං තස්සා'ති වදතොපි පාරාජිකං නත්ථි. කස්මා? නිරොධසමාපත්තියා නෙව ලොකියත්තා න ලොකුත්තරත්තාති. සචෙ පනස්ස එවං හොති:-"නිරොධං නාම අනාගාමී වා ඛීණාසවො වා සමාපජ්ජති. තෙසං මං අඤ්ඤතරොති ජානිස්සන්තී"ති ව්‍යාකරොති, සො ච නං තථා ජානාති, පාරාජිකන්ති **මහාපච්චරී-සඞ්ඛෙපට්ඨකථාසු** වුත්තං. තං වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බං. 'අතීතභවෙ කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ සොතාපන්නොම්හී'ති වදතොපි පාරාජිකං නත්ථි. අතීතක්ඛන්ධානං හි පරාමට්ඨත්තා සීසං න ඔතරතීති. **සඞ්ඛෙපට්ඨකථායම්පන** "අතීතෙ

1. සී. මු. ආගතා. 2. සයා. & මි: වත්ථූ. 3. සී. & සයා, යථා තථා.

අට්ඨසමාපත්තිලාභිම්හීති වදතො පාරාජිකං නත්ථි කුප්පධම්මත්තා. ඉධ පන අත්ථි අකුප්පධම්මත්තාති කෙචි වදන්තී”ති වුත්තං. තම්පි තත්ථෙව “අතීතත්තභාවං සන්ධාය කථෙන්තස්ස පාරාජිකං න හොති. පච්චුප්පන්නත්තභාවං සන්ධාය කථෙන්තස්සෙව හොතී”ති පටික්ඛිත්තං.

එවං ඣානාදීනි දස මාතිකාපදානි විත්ථාරෙත්වා ඉදානි උත්තරිමනුස්සධම්මං උල්ලපන්තො යං සම්පජානමුසාවාදං භණති, තස්ස අඞ්ගං දස්සෙත්වා තස්සෙව විත්ථාරස්ස වසෙන චක්කපෙය්‍යාලං බන්ධන්තො උල්ලපනාකාරඤ්ච ආපත්තිභෙදඤ්ච දස්සෙතුං තීහාකාරෙහීති ආදිමාහ. තත්ථ සුද්ධිකවාරො වත්ථුකාමවාරො පච්චයපටිසංයුත්තවාරොති තයො මහාවාරා, තෙසු සුද්ධිකවාරෙ පඨමජ්ඣානං ආදිං කත්වා යාව මොහා චිත්තං විනීවරණපදං, තාව එකමෙකස්මිං පදෙ සමාපජ්ජිං, සමාපජ්ජාමි, සමාපන්නො, ලාභිම්හි, වසිම්හි, සච්ඡිකතං මයාති ඉමෙසු ඡසු පදෙසු එකමෙකං පදං තීහාකාරෙහි, චතූහි, පඤ්චහි, ඡහි, සත්තහාකාරෙහීති එවං පඤ්චක්ඛත්තුං යොජෙත්වා සුද්ධිකනයො නාම වුත්තො. තතො පඨමඤ්ච ඣානං, දුතියඤ්ච ඣානන්ති එවං පඨමජ්ඣානෙන සද්ධිං එකමෙකං පදං ඝටෙන්තෙන සබ්බපදානි ඝටෙත්වා තෙනෙව විත්ථාරෙන ඛණ්ඩචක්කං නාම වුත්තං. තං හි පුන ආනෙත්වා පඨමජ්ඣානාදීහි න යොජිතං තස්මා “ඛණ්ඩචක්ක”න්ති වුච්චති. තතො දුතියඤ්ච ඣානං, තතියඤ්ච ඣාන”න්ති එවං දුතියජ්ඣානෙන සද්ධිං එකමෙකං පදං ඝටෙත්වා පුන ආනෙත්වා පඨමජ්ඣානෙන සද්ධිං සම්බන්ධිත්වා තෙනෙව විත්ථාරෙන බද්ධචක්කං නාම වුත්තං. තතො යථා දුතියජ්ඣානෙන සද්ධිං, එවං තතියජ්ඣානාදීහිපි සද්ධිං එකමෙකං පදං ඝටෙත්වා පුන ආනෙත්වා දුතියජ්ඣානාදීහි සද්ධිං සම්බන්ධිත්වා තෙනෙව විත්ථාරෙන අඤ්ඤානිපි එකූනතිංස බද්ධචක්කානි වත්වා එකමූලකනයො නිට්ඨාපිතො. පාළියං පන සඞ්ඛෙපෙන දස්සිතො, සො අසම්මුය්හන්තෙන විත්ථාරතො වෙදිතබ්බො. යථා ච එකමූලකො, එවං දුමූලකාදයොපි සබ්බමූලකපරියොසානා චතුන්නං සතානං උපරි පඤ්චතිංස නයා වුත්තා. සෙය්‍යථීදං:- ද්විමූලකා එකූනතිංසති. තිමූලකා අට්ඨවීසති. චතුමූලකා සත්තවීසති. එවං පඤ්චමූලකාදයොපි එකෙකං ඌනං කත්වා යාව තිංසමූලකා, තාව වෙදිතබ්බා. පාළියං පන තෙසං නාමමත්තම්පි සඞ්ඛිපිත්වා ඉදං සබ්බමූලකන්ති තිංසමූලකනයො එකො දස්සිතො. යස්මා ච සුඤ්ඤාගාරපදං ඣානෙන අසඞ්ගහිතං සීසං න ඔතරති, තස්මා තං අනාමසිත්වා මොහා චිත්තං විනීවරණපදපරියොසානා සබ්බත්ථ යොජනා දස්සිතාති වෙදිතබ්බා. එවං පඨමජ්ඣානාදීනි පටිපාටියා වා උප්පටිපාටියා වා දුතියජ්ඣානාදීහි ඝටෙත්වා වා අඝටෙත්වා වා සමාපජ්ජින්ති ආදිනා නයෙන උල්ලපතො මොක්ඛො නත්ථි, පාරාජිකං ආපජ්ජති යෙවාති ඉමස්ස අත්ථස්ස දස්සනවසෙන වුත්තෙව පන තස්මිං සුද්ධිකමහාවාරෙ අයං සඞ්ඛෙපතො අත්ථවණ්ණනා.

තීහාකාරෙහීති: සම්පජානමුසාවාදස්ස අඞ්ගභූතෙහි තීහි කාරණෙහි; **පුබ්බෙවස්ස හොතීති** පුබ්බභාගෙයෙව අස්ස පුග්ගලස්ස එවං හොති මුසා භණිස්සන්ති. **භණන්තස්ස හොතීති** භණමානස්ස හොති; **භණිතස්ස හොතීති** භණිතෙ අස්ස හොති; යං වත්තබ්බං, තස්මිං වුත්තෙ හොතීති අත්ථො. අථ වා භණිතස්සාති වුත්තවචනතො නිට්ඨිතවචනස්ස හොතීති. එවං යො පුබ්බභාගෙපි ජානාති, භණන්තොපි ජානාති, පච්ඡාපි ජානාති, 'මුසා මයා භණිත'න්ති. සො 'පඨමජ්ඣානං සමාපජ්ජි'න්ති භණන්තො පාරාජිකං ආපජ්ජතීති අයමෙත්ථ අත්ථො දස්සිතො. කිඤ්චාපි දස්සිතො, අථ ඛො අයමෙත්ථ විසෙසො: පුච්ඡා තාව හොති: 'මුසා භණිස්ස'න්ති පුබ්බභාගො අත්ථි. 'මුසා භණිත'න්ති පච්ඡාභාගො නත්ථි. වුත්තමත්තමෙව හි කොචි පමුස්සති, කිං තස්ස පාරාජිකං හොති ? න හොතී?ති. සා එවං අට්ඨකථාසු විස්සජ්ජිතා: "පුබ්බභාගෙ 'මුසා භණිස්ස'න්ති ච භණන්තස්ස 'මුසා භණාමී'ති ච ජානතො පච්ඡාභාගෙ 'මුසා මයා භණිතං'න්ති න සක්කා න භවිතුං. සචෙපි න හොති පාරාජිකමෙව. පුරිමමෙව හි අඞ්ගද්වයං පමාණං. යස්සාපි පුබ්බභාගෙ 'මුසා භණිස්ස'න්ති ආභොගො නත්ථි, භණන්තො පන 'මුසා භණාමී'ති ජානාති, භණිතෙපි 'මුසා මයා භණිත'න්ති ජානාති, සො ආපත්තියා න කාරෙතබ්බො. පුබ්බභාගො හි පමාණතරෙ තස්මිං අසති දවා භණිතං වා රවා භණිතං වා හොතී"ති. එත්ථ ච තඞ්ඛණඤ්ඤුතා ච ඤාණසමොධානඤ්ච පරිච්චජිතබ්බං. තඞ්ඛණඤ්ඤුතා පරිච්චජිතබ්බාති යෙන චිත්තෙන මුසාභණිස්සන්ති ජානාති, තෙනෙව 'මුසා භණාමී'ති ච 'මුසා මයා භණිත'න්ති ච ජානාති, එවං එකචිත්තෙනෙව තීසු ඛණෙසු ජානාතීති අයං තඞ්ඛණඤ්ඤුතා පරිච්චජිතබ්බා. න හි සක්කා තෙනෙව චිත්තෙන තං චිත්තං ජානිතුං; යථා ච න සක්කා තෙනෙව අසිනා සො අසි ඡින්දිතුන්ති. පුරිමං පුරිමං පන චිත්තං පච්ඡිමස්ස පච්ඡිමස්ස චිත්තස්ස තථා උප්පත්තියා පච්චයො හුත්වා නිරුජ්ඣති. තෙනෙතං වුච්චති:-

"පමාණං පුබ්බභාගොව තස්මිං සති න හෙස්සති,
සෙසද්වයන්ති නත්ථෙතමිති වාචා තිවඞ්ගිකා"ති.

ඤාණසමොධානං පරිච්චජිතබ්බන්ති එතානි තීණි චිත්තානි එකක්ඛණෙ උප්පජ්ජන්තීති න ගහෙතබ්බානි. ඉදං හි චිත්තං නාම:-

අනිරුද්ධම්හි පඨමෙ න උප්පජ්ජති පච්ඡිමං,
නිරන්තරුප්පජ්ජනතො එකං විය පකාසති.

ඉතො පරම්පන ස්වායං 'පඨමජ්ඣානං සමාපජ්ජි'න්ති සම්පජාන මුසා භණති, යස්මා සො 'නත්ථි මෙ පඨමජ්ඣාන'න්ති එවන්දිට්ඨිකො හොති, තස්ස හි අත්ථෙව අයං ලද්ධි, තථා 'නත්ථි මෙ පඨමජ්ඣාන'න්ති එවමස්ස ඛමති චෙව රුච්චති ච, එවංසභාවමෙව චස්ස චිත්තං 'නත්ථි මෙ පඨමජ්ඣාන'න්ති. යදා පන-මුසා වත්තුකාමො හොති, තදා තං දිට්ඨිං වා දිට්ඨියා සහ ඛන්තිං වා දිට්ඨිඛන්තීහි සද්ධිං රුචිං වා දිට්ඨි

ඛන්තිරුචීහි සද්ධිං භාවං වා විනිධාය නික්ඛිපිත්වා පටිච්ඡාදෙත්වා අභූතං කත්වා භණති, තස්මා තෙසම්පි වසෙන අඞ්ගභෙදං දස්සෙතුං චතුභාකාරෙහීති ආදි වුත්තං. පරිවාරෙ ච “අට්ඨඞ්ගිකො මුසාවාදො”ති වුත්තත්තා තත්ථ අධිප්පෙතාය සඤ්ඤාය සද්ධිං අයොජෙත්වාපි ඉධ ‘අට්ඨහාකාරෙහී’’ති එකො නයො යොජෙතබ්බො. එත්ථ ච විනිධාය දිට්ඨින්ති බලවධම්මවිනිධානවසෙනෙතං වුත්තං. විනිධාය ඛන්තින්ති ආදීනි තතො දුබ්බලදුබ්බලානං විනිධානවසෙන. විනිධාය සඤ්ඤන්ති ඉදම්පනෙත්ථ සබ්බදුබ්බලධම්මවිනිධානං. සඤ්ඤාමත්තම්පි නාම අවිනිධාය සම්පජානමුසා භාසිස්සතීති නෙතං ඨානං විජ්ජති. යස්මා පන සමාපජ්ජිස්සාමීති ආදිනා අනාගතවචනෙන පාරාජිකං න හොති. තස්මා “සමාපජ්ජි’’න්ති ආදීනි අතීතවත්තමානපදානෙව පාළියා වුත්තානීති වෙදිතබ්බානි. ඉතො පරං සබ්බම්පි ඉමස්මිං සුද්ධිකමහාවාරෙ උත්තානත්ථමෙව හොති: න හෙත්ථ අත්ථි-යං ඉමිනා විනිච්ඡයෙන න සක්කා භවෙය්‍ය විඤ්ඤාතුං, ඨපෙත්වා කිලෙසප්පහානපදස්ස පදභාජනෙ රාගො මෙ චත්තො වන්තොති ආදීනං පදානං අත්ථං. ස්වායං වුච්චති :- එත්ථ හි චත්තොති ඉදං සකභාවපරිච්චජනවසෙන වුත්තං. වන්තොති ඉදං පුන අනාදියනභාවදස්සනවසෙන. මුත්තොති ඉදං සන්තතිතො විමොචනවසෙන. පහීනොති ඉදං මුත්තස්සාපි ක්වචි අනවට්ඨානදස්සනවසෙන. පටිනිස්සට්ඨොති ඉදං ආදින්නපුබ්බස්ස පටිනිස්සග්ගදස්සනවසෙන. උක්ඛෙටිතොති ඉදං අරියමග්ගෙන උත්තාසිතත්තා පුන අනල්ලීයනභාවදස්සනවසෙන. ස්වායමත්ථො සද්දසත්ථතො පරියෙසිතබ්බො. සමුක්ඛෙටිතොති ඉදං සුට්ඨු උත්තාසෙත්වා අණුසහගතස්සාපි පුන අනල්ලීයනභාවදස්සනවසෙන වුත්තන්ති.

සුද්ධිකවාරකථා
නිට්ඨිතා.

වත්ථුකාමවාරෙපි- තීහාකාරෙහීති ආදීනං අත්ථො වාරපෙය්‍යාලප්පභෙදො ච සබ්බො ඉධ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. කෙවලං හි ‘යදිදං මයා විරජ්ඣිත්වා අඤ්ඤං වත්ථුකාමෙන අඤ්ඤං වුත්තං, තස්මා නත්ථි මය්හං ආපත්තී’ති එවං ඔකාසගවෙසකානං පාපපුග්ගලානං ඔකාසනිසෙධනත්ථං වුත්තො. යථෙව හි “බුද්ධං පච්චක්ඛාමී’’ති වත්තුකාමො “ධම්මං පච්චක්ඛාමී’’ති ආදීසු සික්ඛාපච්චක්ඛානපදෙසු යං වා තං වා වදන්තොපි ඛෙත්තෙ ඔතිණ්ණත්තා සික්ඛාපච්චක්ඛාතකොව[1] හොති, එවං පඨමජ්ඣානාදීසු උත්තරිමනුස්සධම්මපදෙසු යං කිඤ්චි එකං වත්ථුකාමො තතො අඤ්ඤං යං වා තං වා වදන්තොපි ඛෙත්තෙ ඔතිණ්ණත්තා පාරාජිකොව හොති. සචෙ යස්ස වදති, සො තමත්ථං තං ඛණඤ්ඤෙව ජානාති; ජානනලක්ඛණං චෙත්ථ සික්ඛාපච්චක්ඛානෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. අයං පන විසෙසො :-සික්ඛාපච්චක්ඛානං

---

1. ම. පච්චක්ඛාතාව.

හත්ථමුද්දාය සීසං න ඔතරති. ඉදං අභූතාරොචනං හත්ථමුද්දායපි ඔතරති, යො හි හත්ථවිකාරාදීහිපි අඞ්ගපච්චඞ්ගචොපනෙහි අභූතං උත්තරිමනුස්සධම්මං විඤ්ඤත්තිපථෙ ඨිතස්ස පුග්ගලස්ස ආරොචෙති, සො තං අත්ථං ජානාති, පාරාජිකොව හොති. අථ පනස්ස ආරොචෙති, සො න ජානාති වා 'කිං අයං භණතී'ති, සංසයං වා ආපජ්ජති, චිරං වීමංසිත්වා වා පච්ඡා ජානාති, අප්පටිවිජානන්තො ඉච්චෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති. එවං අප්පටිවිජානන්තස්ස වුත්තෙ ථුල්ලච්චයං හොති. යො පන ඣානාදීනි අත්තනො අධිගමවසෙන වා උග්ගහපරිපුච්ඡාදිවසෙන වා න ජානාති, කෙවලං ඣානන්ති වා විමොක්ඛොති වා වචනමත්තමෙව සුතං හොති, සොපි තෙන වුත්තෙ ඣානං කිර සමාපජ්ජිතුන්ති එස වදතීති යදි එත්තකමත්තම්පි ජානාති, ජානාතිච්චෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති. තස්ස වුත්තෙ පාරාජිකමෙව සෙසො එකස්ස වා ද්වින්නං වා බහූනං වා නියමිතානියමිතවසෙන විසෙසො සබ්බො සික්ඛාපච්චක්ඛානකථායං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බොති.

වත්තුකාමවාරකථා
නිට්ඨිතා.

පච්චයපටිසංයුත්තවාරෙපි–සබ්බං වාරපෙය්‍යාලභෙදං පුබ්බෙ ආගතපදානඤ්ච අත්ථං වුත්තනයෙනෙව ඤත්වා පාළික්කමො තාව එවං ජානිතබ්බො. එත්ථ හි "යො තෙ විහාරෙ වසි, යො තෙ චීවරං පරිභුඤ්ජි, යො තෙ පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජි, යො තෙ සෙනාසනං පරිභුඤ්ජි, යො තෙ ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං පරිභුඤ්ජී"ති ඉමෙ පඤ්ච පච්චත්තවචනවාරා, "යෙන තෙ විහාරො පරිභුත්තො"ති ආදයො පඤ්ච කරණවචනවාරා, "යං ත්වං ආගම්ම විහාරං අදාසී"ති ආදයො පඤ්ච උපයොගවචනවාරා වුත්තා, තෙසං වසෙන ඉධ වුත්තෙන සුඤ්ඤාගාරපදෙන සද්ධිං පුබ්බෙ වුත්තෙසු පඨමජ්ඣානාදීසු සබ්බපදෙසු වාරපෙය්‍යාලභෙදො වෙදිතබ්බො. "යො තෙ විහාරෙ, යෙන තෙ විහාරො, යං ත්වං ආගම්ම විහාර"න්ති එවං පරියායෙන වුත්තත්තා පන අහන්ති අවුත්තත්තා ච පටිවිජානන්තස්ස වුත්තෙපි ඉධ ථුල්ලච්චයං. අප්පටිවිජානන්තස්ස දුක්කටන්ති අයමෙත්ථ විනිච්ඡයො. එවං විත්ථාරවසෙන ආපත්තිභෙදං දස්සෙත්වා ඉදානි අනාපත්තිං දස්සෙන්තො අනාපත්ති අධිමානෙනාති ආදිමාහ. තත්ථ අධිමානෙනාති අධිකමානෙන සමුදාචරන්තස්ස අනාපත්ති. අනුල්ලපනාධිප්පායස්සාති කොහඤ්ඤෙ ඉච්ඡාචාරෙ අඨත්වා අනුල්ලපනාධිප්පායස්ස සබ්‍රහ්මචාරීනං සන්තිකෙ අඤ්ඤං ව්‍යාකරොන්තස්ස අනාපත්ති; උම්මත්තකාදයො පුබ්බෙ වුත්තනයා එව. ඉධ පන ආදිකම්මිකා වග්ගුමුදාතීරියා භික්ඛූ. තෙසං අනාපත්ති.

පදභාජනීයවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

සමුට්ඨානාදීසු-ඉදං සික්ඛාපදං තිසමුට්ඨානං. හත්ථමුද්දාය ආරොචෙන්තස්ස කායචිත්තතො වචීභෙදෙන ආරොචෙන්තස්ස වාචාචිත්තතො උභයං කරොන්තස්ස කායවාචාචිත්තතො සමුට්ඨාති. කිරියා. සඤ්ඤාවිමොක්ඛං. සචිත්තකං. ලොකවජ්ජං. කායකම්මං. වචීකම්මං. අකුසලචිත්තං. තිවෙදනං.[1] හසන්තොපි හි සොමනස්සිකො උල්ලපති භායන්තොපි මජ්ඣත්තොපීති.

විනීතවත්ථූසු- අධිමානවත්ථු අනුපඤ්ඤත්තියං වුත්තනයමෙව දුතියවත්ථුස්මිං-පණිධායාති පත්ථනං කත්වා; එවං මං ජනො සම්භාවෙස්සතීති එවං අරඤ්ඤෙ වසන්තං මං ජනො අරහත්තෙ වා සෙක්ඛභූමියං වා සම්භාවෙස්සති; තතො ලොකස්ස සක්කතො භවිස්සාමි ගරුකතො මානිතො පූජිතොති. ආපත්ති දුක්කටස්සාති එවං පණිධාය අරඤ්ඤෙ වසිස්සාමීති ගච්ඡන්තස්ස පදවාරෙ පදවාරෙ දුක්කටං. තථා අරඤ්ඤෙ කුටිකරණචඞ්කමණනිසීදනනිවාසනපාරුපණාදීසු සබ්බකිච්චෙසු පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. තස්මා එවං අරඤ්ඤෙ න වසිතබ්බං. එවං වසන්තොපි හි සම්භාවනං ලභතු වා මා වා, දුක්කටං ආපජ්ජති. යො පන සමාදින්නධුතඞ්ගො ‘ධුතඞ්ගං රක්ඛිස්සාමී’ති වා ‘ගාමන්තෙ මෙ වසතො චිත්තං වික්ඛිපති, අරඤ්ඤං සප්පාය’න්ති චින්තෙත්වා වා ‘අද්ධා අරඤ්ඤෙ තිණ්ණං විවෙකානං අඤ්ඤතරං පාපුණිස්සාමී’ති වා ‘අරඤ්ඤං පවිසිත්වා අරහත්තං අපාපුණිත්වා න නික්ඛමිස්සාමී’ති වා ‘අරඤ්ඤවාසො නාම භගවතා පසත්ථො. මයි ච අරඤ්ඤෙ වසන්තෙ බහු සබ්‍රහ්මචාරිනො ගාමන්තං හිත්වා ආරඤ්ඤකා භවිස්සන්තී’ති වා එවං අනවජ්ජවාසං වසිතුකාමො හොති, තෙන වසිතබ්බං.

තතියවත්ථුස්මිං- අභික්කන්තාදීනි සණ්ඨපෙත්වා පිණ්ඩාය චරිස්සාමීති නිවාසනපාරුපණකිච්චතොපභුති යාව භොජනපරියොසානං තාව පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. සම්භාවනං ලභතු වා මා වා, දුක්කටමෙව. ඛන්ධකවත්තසෙඛියවත්තපරිපූරණත්ථං පන සබ්‍රහ්මචාරීනං දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජනත්ථං වා පාසාදිකෙහි අභික්කමපටික්කමාදීහි පිණ්ඩාය පවිසන්තො අනුපවජ්ජො විඤ්ඤූනන්ති. චතුත්ථපඤ්චමවත්ථූසු- “යො තෙ විහාරෙ වසී’’ති එත්ථ වුත්තනයෙනෙව අහන්ති අවුත්තත්තා පාරාජිකං නත්ථි. අනත්තුපනායිකමෙව හි සමුදාචරන්තස්ස පාරාජිකං වුත්තං. පණිධාය චඞ්කමීති ආදීනි හෙට්ඨා වුත්තනයානෙව. සංයොජනවත්ථුස්මිං-සංයොජනා පහීණාතිපි ‘දස සඤ්ඤොජනා පහීණා’තිපි ‘එකං සඤ්ඤොජනං පහීණ’න්තිපි වදතො කිලෙසප්පහාණමෙව ආරොචිතං හොති. තස්මා පාරාජිකං. රහොවත්ථුසු-රහො උල්ලපතීති රහොගතො අරහං අහන්ති වදති, න මනසා චින්තිතමෙව කරොති. තෙනෙත්ථ දුක්කටං වුත්තං. විහාරවත්ථුං උපට්ඨානවත්ථුඤ්ච වුත්තනයමෙව.

1. සී & ස්‍යා. තිවෙදනීයං.

න දුක්කරවත්ථුස්මිං- තස්ස භික්ඛුනො අයං ලද්ධි: අරියපුග්ගලාව භගවතො සාවකාති. තෙනාහ: යෙ ඛො තෙ භගවතො සාවකා තෙ එවං වදෙය්‍යුන්ති. යස්මා පනස්ස අයමධිප්පායො-සීලවතා ආරද්ධවිපස්සකෙන න දුක්කරං අඤ්ඤං ව්‍යාකාතුං පටිබලො සො අරහත්තං පාපුණිතුන්ති. තස්මා අනුල්ලපනාධිප්පායො අහන්ති ආහ. විරියවත්ථුස්මිං- ආරාධනීයොති සක්කා ආරාධෙතුං සම්පාදෙතුං නිබ්බත්තෙතුන්ති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයමෙව. මච්චුවත්ථුස්මිං-සො භික්ඛු 'යස්ස විප්පටිසාරො උප්පජ්ජති, සො භායෙය්‍ය. මය්හං පන අවිප්පටිසාරවත්ථුකානි පරිසුද්ධානි සීලානි. ස්වාහං කිං මරණස්ස භායිස්සාමී'ති එතමත්ථවසං පටිච්ච නාහං ආවුසො මච්චුනො භායාමීති ආහ. තෙනස්ස අනාපත්ති විප්පටිසාරවත්ථුස්මිම්පි එසෙව නයො. තතො පරානි තීණි වත්ථූනි විරියවත්ථුසදිසානෙව. වෙදනාවත්ථූසු පඨමවත්ථුස්මිං තාව- සො භික්ඛු පච්චවෙක්ඛණබලෙන අධිවාසනඛන්තියං ඨත්වා න ආවුසො සක්කා යෙන වා තෙන වා අධිවාසෙතුන්ති ආහ. තෙනස්ස අනාපත්ති. දුතියෙ පන- අත්තූපනායිකං අකත්වා න ආවුසො සක්කා පුථුජ්ජනෙනාති පරියායෙන වුත්තත්තා ථුල්ලච්චයං

බ්‍රාහ්මණවත්ථුස්මිං- සො කිර බ්‍රාහ්මණො න කෙවලං ආයන්තු භොන්තො අරහන්තොති ආහ. යං යං පනස්ස වචනං මුඛතො නිග්ගච්ඡති,සබ්බං "අරහන්තානං ආසනානි පඤ්ඤපෙථ. පාදොදකං දෙථ. අරහන්තො පාදෙ ධොවන්තූ"ති අරහන්තවාදපටිසඤ්ඤුත්තංයෙව. තම්පි තස්ස පසාදභඤ්ඤං සද්ධාචරිතත්තා අත්තනො සභාවෙන සමුදාචිණ්ණස්ස වචනං. තස්මා භගවා අනාපත්ති භික්ඛවෙ පසාදභඤ්ඤෙති ආහ. එවං වුච්චමානෙන පන භික්ඛුනා හට්ඨතුට්ඨෙනෙව පච්චයා පරිභුඤ්ජිතබ්බා. අරහත්තසම්පාපකං පටිපදං පරිපූරෙස්සාමීති එවං යොගො කරණීයොති. අඤ්ඤව්‍යාකරණවත්ථූනි සංයොජනවත්ථුසදිසානෙව.

අගාරවත්ථුස්මිං- සො භික්ඛු ගිහිභාවෙ අනත්ථිකතාය අභබ්බො ඛො ආවුසො මාදිසොති ආහ, න උල්ලපනාධිප්පායෙන. තෙනස්ස අනාපත්ති. ආවටකාමවත්ථුස්මිං සො භික්ඛු වත්ථුකාමෙසු ච කිලෙසකාමෙසු ච ලොකියෙනෙව ආදීනවදස්සනෙන නිරපෙක්ඛො. තස්මා ආවටා මෙ ආවුසො කාමාති ආහ. තෙනස්ස අනාපත්ති. එත්ථ ච ආවටාති ආවාරිතා නිවාරිතා; පටික්ඛිත්තාති අත්ථො. අභිරති වත්ථුස්මිං -සො භික්ඛු සාසනෙ අනුක්කණ්ඨිතභාවෙන උද්දෙසපරිපුච්ඡාදීසු ච අභිරතභාවෙන අභිරතො අහං ආවුසො පරමාය අභිරතියාති ආහ. න උල්ලපනාධිප්පායෙන. තෙනස්ස අනාපත්ති.

පක්කමනවත්ථුස්මිං යො ඉමම්හා ආවාසා පඨමං පක්කමිස්සතීති එවං ආවාසං වා මණ්ඩපං වා සීමං වා කිඤ්චි ඨානං පරිච්ඡින්දිත්වා කතාය කතිකාය යො 'මං අරහාති ජානන්තූ'ති තම්හා ඨානා පඨමං පක්කමති, පාරාජිකො හොති. යො පන ආචරියුපජ්ඣායානං වා කිච්චෙන මාතා

පිතුන්නං වා කෙනචිදෙව කරණීයෙන භික්ඛාචාරපථං වා උද්දෙසපරිපුච්ඡානං වා අත්ථාය අඤ්ඤෙන වා තාදිසෙන කරණීයෙන තං ඨානං අතික්කමිත්වා ගච්ඡති, අනාපත්ති. සචෙපිස්ස එවං ගතස්ස පච්ඡා ඉච්ඡාචාරො උප්පජ්ජති: "නදානාහං ගමිස්සාමි. එවං මං අරහාති සම්භාවෙස්සන්තීති. අනාපත්තියෙව. යොපි කෙනචිදෙව කරණීයෙන තං ඨානං පත්වා සජ්ඣායමනසිකාරාදිවසෙන අඤ්ඤවිහිතො වා හුත්වා චොරාදීහි වා අනුබද්ධො මෙඝං වා උට්ඨිතං දිස්වා අනොවස්සකං පවිසිතුකාමො තං ඨානං අතික්කමති, අනාපත්ති. යානෙන වා ඉද්ධියා වා ගච්ඡන්තොපි පාරාජිකං න ආපජ්ජති. පදගමනෙනෙව ආපජ්ජති. තම්පි යෙහි සහ කතිකා කතා, තෙහි සද්ධිං අපුබ්බංඅචරිමං ගච්ඡන්තො න ආපජ්ජති. එවං ගච්ඡන්තා හි සබ්බෙපි අඤ්ඤමඤ්ඤං රක්ඛන්ති. සචෙපි මණ්ඩපරුක්ඛමූලාදීසු කිඤ්චි ඨානං පරිච්ඡින්දිත්වා 'යො එත්ථ නිසීදති වා චඞ්කමති වා, තං අරහා'ති ජානිස්සාම, පුප්ඵානි වා ඨපෙත්වා 'යො ඉමානි ගහෙත්වා පූජං කරිස්සති, තං අරහාති ජානිස්සාමා'ති ආදිනා නයෙන කතිකා කතා හොති, තත්‍රාපි ඉච්ඡාචාරවසෙන තථා කරොන්තස්ස පාරාජිකමෙව. සචෙපි උපාසකෙන අන්තරාමග්ගෙ විහාරො වා කතො හොති, චීවරාදීනි වා ඨපිතානි හොන්ති—"යෙ අරහන්තො, තෙ ඉමස්මිං විහාරෙ වසන්තු. චීවරාදීනි ච ගණ්හන්තූ"ති. තත්‍රාපි ඉච්ඡාචාරවසෙන වසන්තස්ස වා චීවරාදීනි වා ගණ්හන්තස්ස පාරාජිකමෙව. එතම්පන අධම්මිකං කතිකවත්තං. තස්මා න කාතබ්බං. අඤ්ඤං වා එවරූපං "ඉමස්මිං තෙමාසබ්භන්තරෙ සබ්බෙව ආරඤ්ඤකා හොන්තු. පිණ්ඩපාතිකඞ්ගාදිඅවසෙසධුතඞ්ගධරා වා. අථ වා සබ්බෙව ඛීණාසවා හොන්තූ"ති එවමාදි. නානාවෙරජ්ජකා[1] හි භික්ඛූ සන්නිපතන්ති. තත්ථ කෙචි දුබ්බලා අප්පථාමා එවරූපං වත්තං අනුපාලෙතුං න සක්කොන්ති. තස්මා එවරූපම්පි වත්තං න කාතබ්බං, ඉමං තෙමාසං සබ්බෙහෙව න උද්දිසිතබ්බං, න පරිපුච්ඡිතබ්බං, න පබ්බාජෙතබ්බං, මූගබ්බතං ගණ්හිතබ්බං, බහිසීමට්ඨස්සාපි සඞ්ඝලාභො දාතබ්බොති එවමාදිකං පන න කාතබ්බමෙව.

ලක්ඛණසංයුත්තෙන– යොචායං ආයස්මා ච ලක්ඛණොති ලක්ඛණත්ථෙරො වුත්තො; එස ජටිලසහස්සස්ස අබ්භන්තරෙ එහිභික්ඛූපසම්පදාය උපසම්පන්නො ආදිත්තපරියායාවසානෙ අරහත්තං පත්තො එකො මහාසාවකොති වෙදිතබ්බො. යස්මා පනෙස ලක්ඛණසම්පන්නෙන සබ්බාකාරපරිපූරෙන බ්‍රහ්මසමෙන අත්තභාවෙන සමන්නාගතො, තස්මා ලක්ඛණොති සඞ්ඛං ගතො. මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො පන පබ්බජිතදිවසතො සත්තමෙ දිවසෙ අරහත්තප්පත්තො දුතියො අග්ගසාවකො. සිතං පාත්වාකාසීති මන්දහසිතං පාතුඅකාසි; පකාසෙසි දස්සෙසීති වුත්තං හොති. කිම්පන දිස්වා ථෙරො සිතං පාත්වාකාසීති? උපරි පාළියං ආගතං අට්ඨිකසඞ්ඛලිකං එකං පෙතලොකෙ නිබ්බත්තං සත්තං දිස්වා. තඤ්ච ඛො දිබ්බෙන චක්ඛුනා, න පසාදචක්ඛුනා. පසාදචක්ඛුස්ස හි එතෙ

1. කත්ථචි-වෙරඤ්ජකා.

අත්තභාවා න ආපාථං ආගච්ඡන්ති. එවරූපම්පි අත්තභාවං දිස්වා කාරුඤ්ඤෙ කත්තබ්බෙ කස්මා සිතං පාත්වාකාසීති? අත්තනො ච බුද්ධඤාණස්ස ච සම්පත්තිං සමනුස්සරණතො. තං හි දිස්වා ථෙරො “අදිට්ඨසච්චෙන නාම පුග්ගලෙන පටිලභිතබ්බා එවරූපා අත්තභාවා මුත්තො අහං. ලාභා වත මෙ. සුලද්ධං වත මෙ’’ති අත්තනො ච සම්පත්තිං අනුස්සරිත්වා “අහො බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණසම්පත්ති. යො ‘කම්මවිපාකො භික්ඛවෙ අචින්තෙය්‍යො න චින්තෙතබ්බො’ති දෙසෙසි, පච්චක්ඛං වත කත්වා බුද්ධා දෙසෙන්ති. සුප්පටිවිද්ධා බුද්ධානං ධම්මධාතූ’’ති එවං බුද්ධස්ස ඤාණසම්පත්තිඤ්ච සරිත්වා සිතං පාත්වාකාසීති.

යස්මා පන ඛීණාසවා නාම න අකාරණා සිතං කරොන්ති, තස්මා තං ලක්ඛණත්ථෙරො පුච්ඡි:- කො නු ඛො ආවුසො මොග්ගල්ලාන හෙතු කො පච්චයො සිතස්ස පාතුකම්මායාති. ථෙරො පන යස්මා යෙහි අයං උප්පත්ති සාමං අදිට්ඨා, තෙ දුස්සද්ධාපයා හොන්ති, තස්මා භගවන්තං සක්ඛිං කත්වා ව්‍යාකාතුකාමතාය අකාලො ඛො ආවුසොති ආදිමාහ. තතො භගවතො සන්තිකෙ පුට්ඨො ඉධාහං ආවුසොති ආදිනා නයෙන ව්‍යාකාසි. තත්ථ අට්ඨිසඞ්ඛලිකන්ති සෙතං නිම්මංසලොහිතං අට්ඨිකසඞ්ඛාටකං; ගිජ්ඣාපි කාකාපි කුලලාපීති එතෙපි යක්ඛගිජ්ඣා චෙව යක්ඛකාකා ච යක්ඛකුලලා ච පච්චෙතබ්බා; පාකතිකානං පන ගිජ්ඣාදීනං ආපාථම්පි එතං රූපං නාගච්ඡති. අනුපතිත්වා අනුපතිත්වාති අනුබන්ධිත්වා අනුබන්ධිත්වා; විතුදෙන්තීති[1] විනිවිජ්ඣිත්වා ගච්ඡන්ති; විතුදෙන්තීති වා පාඨො; අසිධාරූපමෙහි තිඛිණෙහි ලොහතුණ්ඩෙහි විජ්ඣන්තීති අත්ථො. සා සුදං අට්ටස්සරං කරොතීති එත්ථ සුදන්ති නිපාතො. සා අට්ඨිකසඞ්ඛලිකා අට්ටස්සරං ආතුරස්සරං කරොතීති අත්ථො. අකුසලවිපාකානුභවනත්ථං කිර යොජනප්පමාණාපි තාදිසා අත්තභාවා නිබ්බත්තන්ති. පසාදුස්සදා ච හොන්ති පක්කගණ්ඩසදිසා. තස්මා සා අට්ඨිකසඞ්ඛලිකා බලවවෙදනාතුරා තාදිසං සරමකාසි. එවඤ්ච පන වත්වා පුන ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො වට්ටගාමිසත්තා නාම එවරූපා අත්තභාවා න මුච්චන්තීති සත්තෙසු කාරුඤ්ඤං පටිච්ච උප්පන්නං ධම්මසංවෙගං දස්සෙන්තො තස්ස මය්හං ආවුසො එතදහොසි: අච්ඡරියං වත භො ති ආදිමාහ.

භික්ඛූ උජ්ඣායන්තීති යෙසං සා පෙතුප්පත්ති අපච්චක්ඛා, තෙ උජ්ඣායන්ති; භගවා පන ථෙරස්ස ආනුභාවං පකාසෙන්තො චක්ඛුභූතා වත භික්ඛවෙ සාවකා විහරන්තීති ආදිමාහ. තත්ථ චක්ඛු භූතං ජාතං උප්පන්නං යෙසන්ති චක්ඛුභූතා; භූතචක්ඛුකා උප්පන්නචක්ඛුකා, චක්ඛුං උප්පාදෙත්වා විහරන්තීති අත්ථො. දුතියපදෙපි එසෙව නයො. යත්‍ර හි නාමාති එත්ථ යත්‍රාති කාරණවචනං, තත්‍රායමත්ථයොජනා; යස්මා නාම සාවකොපි එවරූපං ඤස්සති වා දක්ඛති[2] වා සක්ඛිං වා

1. ස්‍යා. විතුදෙන්තීති. 2. ස්‍යා: දක්ඛිස්සති.

කරිස්සති, තස්මා අවොචුම්හ- “චක්ඛුභූතා වත භික්ඛවෙ සාවකා විහරන්ති, ඤාණභූතා වත භික්ඛවෙ සාවකා විහරන්තී”ති. **පුබ්බෙව මෙ සො භික්ඛවෙ සත්තො දිට්ඨොති** බොධිමණ්ඩෙ සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණපටිවෙධෙන අප්පමාණෙසු චක්කවාළෙසු අප්පමාණෙ සත්තනිකායෙ භවගතියොනිට්ඨිතිනිවාසෙ ච පච්චක්ඛං කරොන්තෙන මයා පුබ්බෙව සො සත්තො දිට්ඨොති වදති. **ගොඝාතකොති** ගාවො වධිත්වා වධිත්වා අට්ඨිතො මංසං මොචෙත්වා වික්කිණිත්වා ජීවිකං කප්පනකසත්තො; **තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙනාති** තස්ස නානාචෙතනාහි ආයූහිතස්ස අපරාපරියකම්මස්ස; තත්‍ර හි යාය චෙතනාය නරකෙ පටිසන්ධි ජනිතා, තස්සා විපාකෙ පරික්ඛීණෙ අවසෙසකම්මං වා කම්මනිමිත්තං වා ආරම්මණං කත්වා පුන පෙතාදීසු පටිසන්ධි නිබ්බත්තති. තස්මා සා පටිසන්ධි කම්මසභාගතාය වා ආරම්මණසභාගතාය වා තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසොති වුච්චති. අයඤ්ච සත්තො එවං උප්පන්නො. තෙනාහ “තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙනා”ති. තස්ස කිර නරකා චවනකාලෙ නිම්මංසකතානං ගුන්නං අට්ඨිරාසි එව නිමිත්තං අහොසි සො පටිච්ඡන්නම්පි තං කම්මං විඤ්ඤූනං පාකටං විය කරොන්තො අට්ඨිසඞ්ඛලිකපෙතො ජාතො.

මංසපෙසිවත්ථුස්මිං ගොඝාතකො මංසපෙසියො කත්වා සුක්ඛාපෙත්වා වල්ලූරවික්කයෙන අනෙකානි වස්සානි ජීවිකං කප්පෙසි. තෙනස්ස නරකා චවනකාලෙ මංසපෙසි යෙව නිමිත්තං අහොසි. සො මංසපෙසිපෙතො ජාතො. **මංසපිණ්ඩවත්ථුස්මිං**- සො සාකුණිකො සකුණෙ ගහෙත්වා වික්කිණනකාලෙ නිප්පක්ඛචම්මමංසපිණ්ඩමත්තෙ කත්වා වික්කිණන්තො ජීවිකං කප්පෙසි. තෙනස්ස නරකා චවනකාලෙ මංසපිණ්ඩොව නිමිත්තං අහොසි. සො මංසපිණ්ඩපෙතො ජාතො. **නිච්ඡවිවත්ථුස්මිං** තස්ස ඔරබ්භිකස්ස එළකෙ වධිත්වා නිච්චම්මෙ කත්වා කප්පිතජීවිකස්ස පුරිමනයෙනෙව නිච්චම්මං එළකසරීරං නිමිත්තං අහොසි. සො නිච්ඡවිපෙතො ජාතො. **අසිලොමවත්ථුස්මිං** සො සූකරිකො දීඝරත්තං නිවාපපුට්ඨෙ සූකරෙ අසිනා වධිත්වා දීඝරත්තං ජීවිකං කප්පෙසි. තස්ස උක්ඛිත්තාසිකභාවොව නිමිත්තං අහොසි. තස්මා අසිලොමපෙතො ජාතො. **සත්තිලොමවත්ථුස්මිං**-සො මාගවිකො එකං මිගඤ්ච සත්තිඤ්ච ගහෙත්වා වනං ගන්ත්වා තස්ස මිගස්ස සමීපං ආගතාගතෙ මිගෙ සත්තියා නිබ්බිජ්ඣිත්වා[1] මාරෙසි. තස්ස සත්තියා විජ්ඣනකභාවො යෙව නිමිත්තං අහොසි. තස්මා සත්තිලොමපෙතො ජාතො. **උසුලොමවත්ථුස්මිං**- **කාරණිකොති** රාජාපරාධිකෙ අනෙකාහි කාරණාහි පීළෙත්වා අවසානෙ කණ්ඩෙන විජ්ඣිත්වා මාරණකපුරිසො; සො කිර අසුකස්මිං පදෙසෙ විද්ධො මරතීති ඤත්වාව විජ්ඣති. තස්සෙව ජීවිකං කප්පෙත්වා නරකෙ උප්පන්නස්ස තතො පක්කාවසෙසෙන[2] ඉධූපපත්තිකාලෙ උසුන

1. විජ්ඣිත්වා විජ්ඣිත්වා & සී. මු. නිබ්බිජ්ජිත්වා. 2. සං. විපාකාවසෙසෙන.

විජ්ඣනභාවොයෙව නිමිත්තං අහොසි. තස්මා උසුලොමපෙතො ජාතො. සූචිලොමවත්ථුස්මිං– සාරථීති අස්සදමකො; ගොදමකොතිපි කුරුන්දට්ඨකථායං වුත්තං. තස්ස පතොදසූචියා විජ්ඣනභාවොයෙව නිමිත්තං අහොසි. තස්මා සූචිලොමපෙතො ජාතො. දුතියසූචිලොමවත්ථුස්මිං– සූචකොති පෙසුඤ්ඤකාරකො; සො කිර මනුස්සෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං භින්දි. රාජකුලෙ ච 'ඉමස්ස ඉමං නාම අත්ථි, ඉමිනා ඉදං නාම කත'න්ති සූචෙත්වා සූචෙත්වා අනයබ්‍යසනං පාපෙසි. තස්මා යථෙව සූචෙත්වා මනුස්සා භින්නා, තථා සූචිහි භෙදනදුක්ඛං පච්චනුභොතුං කම්මමෙව නිමිත්තං කත්වා සූචිලොමපෙතො ජාතො.

අණ්ඩභාරිවත්ථුස්මිං– ගාමකූටොති විනිච්ඡයාමච්චො; තස්ස කම්මසභාගතාය කුම්භමත්තා මහාඝටප්පමාණා අණ්ඩා අහෙසුං. සො හි යස්මා රහො පටිච්ඡන්නට්ඨානෙ ලඤ්ජං ගහෙත්වා කූටවිනිච්ඡයෙන පාකටං දොසං කරොන්තො සාමිකෙ අස්සාමිකෙ අකාසි. තස්මාස්ස රහස්සං අඞ්ගං පාකටං නිබ්බත්තං. යස්මා දණ්ඩං පට්ඨපෙන්තො පරෙසං අසය්හං භාරං ආරොපෙසි. තස්මා'ස්ස රහස්සඞ්ගං අසය්හභාරො හුත්වා නිබ්බත්තං. යස්මා යස්මිං ඨානෙ ඨිතෙන සමෙන භවිතබ්බං. තස්මිං ඨත්වා විසමො අහොසි. තස්මාස්ස රහස්සඞ්ගෙ විසමා නිසජ්ජා අහොසීති. පාරදාරිකවත්ථුස්මිං– සො සත්තො පරස්ස රක්ඛිතං ගොපිතං සස්සාමිකං ඵස්සං ඵුසන්තො මීළ්හසුඛෙන කාමසුඛෙන චිත්තං රමයිත්වා කම්මසභාගතාය ගූථඵස්සං ඵුසන්තො දුක්ඛමනුභවිතුං තත්ථ නිබ්බත්තො. දුට්ඨබ්‍රාහ්මණවත්ථු සුපාකටමෙව. නිච්ඡවිවත්ථුස්මිං– යස්මා මාතුගාමො නාම අත්තනො ඵස්සස්ස අනිස්සරො, සා ච තං සාමිකස්ස සන්තකං ඵස්සං ථෙනෙත්වා පරෙසං අභිරතිං උප්පාදෙසි; තස්මා කම්මසභාගතාය සුඛසම්ඵස්සා ධංසිත්වා දුක්ඛසම්ඵස්සං අනුභවිතුං නිච්ඡවිත්ථී හුත්වා උප්පන්නා. මඞ්ගුලිත්ථිවත්ථුස්මිං– මඞ්ගුලින්ති විරූපං දුද්දසිකං බීභච්ඡං; සා කිර ඉක්ඛණිකාකම්මං යක්ඛදාසිකම්මං කරොන්තී 'ඉමිනා ච ඉමිනා ච එවං බලිකම්මෙ කතෙ අයං නාම තුම්හාකං වඩ්ඪි භවිස්සතී''ති මහාජනස්ස ගන්ධපුප්ඵාදීනි වඤ්චනාය ගහෙත්වා මහාජනං දුද්දිට්ඨිං මිච්ඡාදිට්ඨිං ගණ්හාපෙසි. තස්මා තාය කම්මසභාගතාය ගන්ධපුප්ඵාදීනං ථෙනිතත්තා දුග්ගන්ධා දුද්දස්සනස්ස ගාහිතත්තා දුද්දසිකා විරූපා බීභච්ඡා හුත්වා නිබ්බත්තා.

ඔකිලිනීවත්ථුස්මිං– උප්පක්කං ඔකිලිනිං ඔකිරිනින්ති සා කිර අඞ්ගාරචිතකෙ නිපන්නා විප්ඵන්දමානා විපරිවත්තමානා පච්චති. තස්මා උප්පක්කා චෙව හොති ඛරෙන අග්ගිනා පක්කසරීරා; ඔකිලිනී ච කිලින්නසරීරා බින්දුබින්දූනි හිස්සා සරීරතො පග්ඝරන්ති; ඔකිරිනී ච අඞ්ගාරපරිකිණ්ණා; තස්සා හි හෙට්ඨතොපි කිංසුකපුප්ඵවණ්ණා අඞ්ගාරා, උභයපස්සෙසුපි, ආකාසතොපිස්සා උපරි අඞ්ගාරා පතන්ති; තෙන වුත්තං "උප්පක්කං ඔකිලිනිං ඔකිරිනි"න්ති. සා ඉස්සාපකතා සපත්තිං අඞ්ගාරකටාහෙන ඔකිරීති තස්සා කිර රඤ්ඤො එකා

නාවකින්ති අඞ්ගාරකටාහං සමීපෙ ඨපෙත්වා ගත්තතො උදකඤ්ච පුඤ්ඡති පාණිනා ච සෙදං කරොති, රාජාපි තාය සද්ධිං කථඤ්ච කරොති. පරිතුට්ඨාකාරඤ්ච දස්සෙති. අග්ගමහෙසී තං අසහමානා ඉස්සාපකතා හුත්වා අචිරපක්කන්තස්ස රඤ්ඤො තං අඞ්ගාරකටාහං ගහෙත්වා තස්සා උපරි අඞ්ගාරෙ ඔකිරි. සා තං කම්මං කත්වා තාදිසංයෙව විපාකං පච්චනුභවිතුං පෙතලොකෙ නිබ්බත්තා. චොරඝාතකවත්ථුස්මිං–සො රඤ්ඤො ආණාය දීඝරත්තං චොරානං සීසානි ඡින්දිත්වා පෙතලොකෙ නිබ්බත්තන්තො අසීසකං කබන්ධං හුත්වා නිබ්බත්ති. භික්ඛුවත්ථුස්මිං–පාපභික්ඛූති ලාමකභික්ඛු; සො කිර ලොකස්ස සද්ධාදෙය්‍යං චත්තාරො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජිත්වා කායවචීවාරෙහි අසඤ්ඤතො භින්නාජීවො චිත්තකෙළිං කීළන්තො විචරි. තතො එකං බුද්ධන්තරං නිරයෙ පච්චිත්වා පෙතලොකෙ නිබ්බත්තන්තො භික්ඛුසදිසෙනෙව අත්තභාවෙන නිබ්බත්ති. භික්ඛුණී සික්ඛමානා–සාමණෙර–සාමණෙරී වත්ථූසුපි අයමෙව විනිච්ඡයො.

තපොදවත්ථුස්මිං අච්ඡොදකොති පසන්නොදකො; සීතොදකොති සීතලඋදකො; සාතොදකොති මධුරොදකො; සෙතකොති පරිසුද්ධො; නිසෙවාලපණකකද්දමො; සුපතිත්ථොති සුන්දරෙහි තිත්ථෙහි උපපන්නො; රමණීයොති රතිජනකො; චක්කමත්තානීති රථචක්කප්පමාණානි; කඨිතා[1] සන්දතීති තත්තා සන්තත්තා හුත්වා සන්දති; යතායං භික්ඛවෙති යතො අයං භික්ඛවෙ; සො දහොති සො රහදො; කුතො පනායං සන්දතීති වෙභාරපබ්බතස්ස කිර හෙට්ඨා භුම්මට්ඨනාගානං පඤ්චයොජනසතිකං නාගභවනං දෙවලොකසදිසං මණිමයෙන තලෙන ආරාමුය්‍යානෙහි ච සමන්නාගතං; තත්ථ නාගානං කීළනට්ඨානෙ සො උදකදහො. තතො අයං තපොදා සන්දති. ඉමෙසං මහානිරයානං අන්තරිකාය ආගච්ඡතීති රාජගහනගරං කිර ආවිජ්ඣිත්වා මහාපෙතලොකො. තත්ථ ඉමෙසං මහාලොහකුම්භිනිරයානං අන්තරෙන අයං තපොදා ආගච්ඡති. තස්මා කඨිතා[1] සන්දතීති.

යුද්ධවත්ථුස්මිං– නන්දි චරතීති විජයභෙරි ආහිණ්ඩති; රාජා ආවුසො ලිච්ඡවීහීති ථෙරො කිර අත්තනො දිවාට්ඨානෙ ච රත්තිට්ඨානෙ ච නිසීදිත්වා "ලිච්ඡවයො කතහත්ථා කතූපාසනා. රාජා ච තෙහි සද්ධිං සම්පහාරං දෙතී"ති ආවජ්ජන්තො දිබ්බෙන චක්ඛුනා රාජානං පරාජිතං පලායමානං අද්දස. තතො භික්ඛූ ආමන්තෙත්වා "රාජාවුසො තුම්හාකං උපට්ඨාකො ලිච්ඡවීහි පභග්ගො"ති ආහ. සච්චං භික්ඛවෙ මොග්ගල්ලානො ආහාති පරාජිතකාලෙ ආවජ්ජිත්වා යං දිට්ඨං තං භණන්තො සච්චං ආහ. නාගොගාහවත්ථුස්මිං– සප්පිනිකායාති එවනාමිකාය; ආනෙඤ්ජං සමාධින්ති අනෙජමචලං කායවාචාවිප්ඵන්දවිරහිතං චතුත්ථජ්ඣානසමාධිං; නාගානන්ති හත්ථීනං; ඔගාහං

1. සයා: කුට්ඨිතා; ම: කුථිතා.

උත්තරන්තානන්ති ඔගය්හ ඔගාහිත්වා පුන උත්තරන්තානං; තෙ කිර ගම්භීරං උදකං ඔතරිත්වා තත්ථ නහාත්වා ච පිවිත්වා ච සොණ්ඩාය උදකං ගහෙත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං ආලොළෙන්තා උත්තරන්ති. තෙසං එවං ඔගය්හ උත්තරන්තානන්ති වුත්තං හොති. **කොඤ්චං කරොන්තානන්ති** නදීතීරෙ ඨත්වා සොණ්ඩං මුඛෙ පක්ඛිපිත්වා කොඤ්චනාදං කරොන්තානං; **සද්දං අස්සොසින්ති** තං කුඤ්චනාදසද්දං අස්සොසිං. **අත්ථෙසො භික්ඛවෙ සමාධි, සො ච අපරිසුද්ධොති** අත්ථි එසො සමාධි මොග්ගල්ලානස්ස, සො ච ඛො පරිසුද්ධො න හොති; ථෙරො කිර පබ්බජ්ජතො සත්තමෙ දිවසෙ තදහු අරහත්තං පත්තො අට්ඨසු සමාපත්තිසු පඤ්චහාකාරෙහි අනාචිණ්ණවසීභාවො සමාධිපරිපන්ථිකෙ ධම්මෙ න සුට්ඨු පරිසොධෙත්වා ආවජ්ජනසමාපජ්ජනඅධිට්ඨානවුට්ඨානපච්චවෙක්ඛණානං සඤ්ඤාමත්තකමෙව කත්වා චතුත්ථජ්ඣානං අප්පෙත්වා නිසින්නො, ඣානඞ්ගෙහි වුට්ඨාය නාගානං සද්දං සුත්වා අන්තොසමාපත්තියං අස්සොසින්ති එවංසඤ්ඤී අහොසි. තෙන වුත්තං “අත්ථෙසො භික්ඛවෙ සමාධි. සො ච ඛො අපරිසුද්ධො”ති.

සොභිතවත්ථුස්මිං– අහං ආවුසො පඤ්ච කප්පසතානි අනුස්සරාමීති එකාවජ්ජනෙන අනුස්සරාමීති ආහ. ඉතරථා හි අනච්ඡරියං අරියසාවකානං පටිපාටියා නානාවජ්ජනෙහි තස්ස තස්ස අතීතනිවාසස්ස අනුස්සරණන්ති න භික්ඛූ උජ්ඣායෙය්‍යුං. යස්මා පනෙස එකාවජ්ජනෙන අනුස්සරාමීති ආහ. තස්මා භික්ඛූ උජ්ඣායිංසු. අත්ථෙ'සා භික්ඛවෙ සොභිතස්ස සා ච ඛො එකායෙව ජාතීති යං සොභිතො ජාතිං අනුස්සරාමීති ආහ, අත්ථෙසා ජාති සොභිතස්ස. සා ච ඛො එකායෙව අනන්තරා න උප්පටිපාටියා අනුස්සරිතාති අධිප්පායො. කථම්පනායං එතං අනුස්සරීති?–අයං කිර පඤ්චන්නං කප්පසතානං උපරි තිත්ථායතනෙ පබ්බජිත්වා අසඤ්ඤසමාපත්තිං නිබ්බත්තෙත්වා අපරිහීනජ්ඣානො කාලං කත්වා අසඤ්ඤභවෙ නිබ්බත්ති. තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා අවසානෙ මනුස්සලොකෙ උප්පන්නො සාසනෙ පබ්බජිත්වා තිස්සො විජ්ජා සච්ඡාකාසි. සො පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරමානො ඉමස්මිං අත්තභාවෙ පටිසන්ධිං දිස්වා තතො පරං තතියෙ අත්තභාවෙ චුතිමෙව අද්දස. අථ උභින්නං අන්තරා අචිත්තකං අත්තභාවං අනුස්සරිතුං අසක්කොන්තො නයතො සල්ලක්ඛෙසි: ‘අද්ධාහං අසඤ්ඤිභවෙ නිබ්බත්තො’ති. එවං සල්ලක්ඛෙන්තෙන පන තෙන දුක්කරං කතං. සතධා භින්නස්ස වාලස්ස කොටියා කොටි පටිවිද්ධා. ආකාසෙ පදං දස්සිතං. තස්මා තං භගවා ඉමස්මිං යෙව වත්ථුස්මිං එතදග්ගෙ ඨපෙසි:– “එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරන්තානං යදිදං සොභිතො”ති.

උද්දිට්ඨා ඛො ආයස්මන්තො චත්තාරො පාරාජිකා ධම්මාති ඉදං ඉධ උද්දිට්ඨපාරාජිකපරිදීපනමෙව. සමොධානෙත්වා පන සබ්බානෙව චතුවීසති පාරාජිකානි වෙදිතබ්බානි. කතමානි චතුවීසති?

පාළිආගතානි තාව භික්ඛූනං චත්තාරි, භික්ඛුනීනං අසාධාරණානි චත්තාරීති අට්ඨ. එකාදස අභබ්බපුග්ගලා. තෙසු පණ්ඩකතිරච්ඡානගතා උභතොබ්‍යඤ්ජනකා තයො වත්ථුවිපන්නා අහෙතුකපටිසන්ධිකා. තෙසං සග්ගො අවාරිතො. මග්ගො පන වාරිතො. අභබ්බා හි එතෙ මග්ගඵල පටිලාභාය වත්ථුවිපන්නත්තාති. පබ්බජ්ජාපි තෙසං පටික්ඛිත්තා. තස්මා තෙපි පාරාජිකා. ථෙය්‍යසංවාසකො තිත්ථියපක්කන්තකො මාතුඝාතකො පිතුඝාතකො අරහන්තඝාතකො භික්ඛුනීදූසකො රුහිරුප්පාදකො සඞ්ඝභෙදකොති ඉමෙ අට්ඨ අත්තනො කිරියාය විපන්නත්තා අභබ්බට්ඨානං පත්තාති පාරාජිකාව. තෙසු ථෙය්‍යසංවාසකො තිත්ථියපක්කන්තකො භික්ඛුනීදූසකොති ඉමෙසං තිණ්ණං සග්ගො අවාරිතො. මග්ගො පන වාරිතොව. ඉතරෙසං පඤ්චන්නං උභයම්පි වාරිතං. එතෙ හි අනන්තරව නරකෙ නිබ්බත්තනකසත්තා. ඉති ඉමෙ ච එකාදස පුරිමා ච අට්ඨාති එකූනවීසති. තෙ ගිහිලිඞ්ගරුචිං උප්පාදෙත්වා ගිහිනිවාසනනිවත්ථාය භික්ඛුනියා සද්ධිං වීසති. සා හි අජ්ඣාචාරවීතික්කමං අකත්වාපි එත්තාවතා අස්සමණීති. ඉමානි තාව වීසති පාරාජිකානි. අපරානිපි-ලම්බී, මුදුපිට්ඨිකො, පරස්සඞ්ගජාතං මුඛෙන ගණ්හාති, පරස්ස අඞ්ගජාතෙ අභිනිසීදතීති ඉමෙසං චතුන්නං වසෙන චත්තාරි අනුලොමපාරාජිකානීති වදන්ති. එතානි හි යස්මා උභින්නං රාගවසෙන සදිසභාවූපගතානං ධම්මො මෙථුනධම්මොති වුච්චති, තස්මා එතෙන පරියායෙන මෙථුනධම්මං අපටිසෙවිත්වා යෙව කෙවලං මග්ගෙන මග්ගං පවෙසනවසෙන ආපජ්ජිතබ්බත්තා මෙථුනධම්මපාරාජිකස්ස අනුලොමෙන්තීති අනුලොමපාරාජිකානීති වුච්චන්ති. ඉති ඉමානි චත්තාරි පුරිමානි ච වීසතීති සමොධානෙත්වා සබ්බානෙව චතුවීසති පාරාජිකානි වෙදිතබ්බානි.

න ලභති භික්ඛූහි සද්ධිං සංවාසන්ති උපොසථපවාරණපාතිමොක්ඛුද්දෙසසඞ්ඝකම්මභෙදං භික්ඛූහි සද්ධිං සංවාසං න ලභති; **යථා පුරෙ තථා පච්ඡාති** යථා පුරෙ[1] ගිහිකාලෙ අනුපසම්පන්නකාලෙ ච පච්ඡා පාරාජිකං ආපන්නොපි තථෙව අසංවාසො හොති; නත්ථි තස්ස භික්ඛූහි සද්ධිං උපොසථපවාරණපාතිමොක්ඛුද්දෙසසඞ්ඝකම්මප්පභෙදො සංවාසොති භික්ඛූහි සද්ධිං සංවාසං න ලභති. **තත්ථායස්මන්තෙ පුච්ඡාමීති** තෙසු චතූසු පාරාජිකෙසු ආයස්මන්තෙ 'කච්චිත්ථ පරිසුද්ධා'ති පුච්ඡාමි; **කච්චිත්ථාති** කච්චි එත්ථ; එතෙසු චතූසු පාරාජිකෙසු කච්චි පරිසුද්ධාති අත්ථො. අථවා **කච්චිත්ථ පරිසුද්ධාති** කච්චි පරිසුද්ධා අත්ථ; භවථාති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය චතුත්ථපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති පාරාජිකකණ්ඩං.

---

1. සී. & ම. පුබ්බෙ.